GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2024

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 10 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2016/11630 18.07.2024
ÖZGÜR KADIN KONGRESİ DERNEĞİ

002 2019/9859 18.07.2024
BURAK TUNCER VE DİĞERLERİ

003 2019/27877 18.07.2024
NAZMİ ÇALLIOĞLU

004 2019/30300 18.07.2024
KOMBASSAN KAĞIT MATBAA GIDA VE TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

005 2020/10220 18.07.2024
FORS MOBİLYA AKSESUARLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

006 2020/11912 18.07.2024
AKGÜN TOPRAK SAN. İNŞ. VE TİC. A.Ş.

007 2020/12353 18.07.2024
ŞÜKRÜ KOCABAŞ

008 2020/18246 18.07.2024
RAHİLE YALVAÇ

009 2020/19601 18.07.2024
ÖYKÜ ORAL VE DİĞERLERİ

010 2020/22228 18.07.2024
SEVGİ ÖZDEMİR

011 2020/23046 18.07.2024
KUTLUĞ BURAK GÖKKAYA

012 2020/23408 18.07.2024
AYGEN TELATAR VE AYTEN ARAZ

013 2020/25941 18.07.2024
BARKIN İŞERİ

014 2020/27662 18.07.2024
HACER BAKIR VE DİĞERLERİ

015 2020/31321 18.07.2024
GÜLCAN ERDOĞAN

016 2020/36363 18.07.2024
ALPARSLAN EFE ATAOĞLU VE DİĞERLERİ

017 2020/39228 18.07.2024
ESRA YILDIZ

İçindekiler - devam

018 2021/1769 18.07.2024
GÜZELCAN DERDİYOK

019 2021/10332 18.07.2024
EŞREF BİNGÖL

020 2021/14136 18.07.2024
SEHER DOK AKSOY

021 2021/17444 18.07.2024
ŞÜKRÜ DEMİRTAŞ

022 2021/23716 18.07.2024
İLHAN KOYU

023 2021/34078 18.07.2024
AYTEKİN BİNGÖL

024 2021/35528 18.07.2024
BİRLEŞİK METAL İŞÇİLERİ SENDİKASI (2)

025 2021/36153 18.07.2024
BURHAN KAYA

026 2021/40206 18.07.2024
MEHMET ŞİRİN DURDU

027 2021/50253 18.07.2024
MEHMET ALBAYRAK

028 2021/55898 18.07.2024
UĞUR KORKMAZ

029 2021/66092 18.07.2024
DOĞAN GÜLTEKİN

030 2022/39494 18.07.2024
KAAN BOZGÜL VE MEHMET VELAT İNCİ

031 2022/82692 18.07.2024
MEHMET KARABEKMEZ

032 2022/102344 18.07.2024
EROL CANİKLİ

033 2016/11319 05.09.2024
OSMAN BAYAT VE DİĞERLERİ

034 2017/20729 05.09.2024
RAMAZAN KAVAK

İçindekiler - devam

035 2018/18910 05.09.2024
AYDIN GELLECİ

036 2019/15444 05.09.2024
A.Ö.

037 2018/10582 17.09.2024
CEMİL ELÇİ VE DİĞERLERİ

038 2019/12094 17.09.2024
MUHAMMET ASİL

039 2019/12951 17.09.2024
TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş. (5)

040 2019/34170 17.09.2024
OSMAN ALPHAN

041 2019/36380 17.09.2024
MEHMET BAKIRLI

042 2020/3737 17.09.2024
MUSTAFA DABAZ

043 2020/9225 17.09.2024
ALİ KURUL VE DİĞERLERİ

044 2020/9631 17.09.2024
HÜSEYİN ALTINER

045 2020/14777 17.09.2024
BARIŞ KILIÇ

046 2020/16212 17.09.2024
MUSTAFA ÖZEL

047 2020/16726 17.09.2024
OĞULCAN YİĞİT ÖZDEMİR

048 2020/25022 17.09.2024
BURHAN ÖZMÜŞ

049 2020/25529 17.09.2024
ABDULAZİZ BAYKARA VE DİĞERLERİ

050 2020/25779 17.09.2024
CELAL KAYA

051 2020/26165 17.09.2024
BİLAL KARAKURT VE ABDURRAHİM METİN

İçindekiler - devam

052 2020/26173 17.09.2024
TUNCAY ÖRNEK

053 2020/27556 17.09.2024
F.G.

054 2020/28269 17.09.2024
T.K.

055 2020/32284 17.09.2024
ABDULLAH YILMAZEL

056 2020/32440 17.09.2024
CAHİT MORGÜL VE KADRİYE MORGÜL

057 2020/34535 17.09.2024
HASAN OKTAN

058 2020/35761 17.09.2024
AYLA ÜLÜK VE TARCAN ÜLÜK

059 2020/38654 17.09.2024
ABDURRAHMAN FAKIOĞLU

060 2020/38881 17.09.2024
BEHÇET TAŞ (2)

061 2021/18189 17.09.2024
AKİT TELEVİZYON VE RADYO A.Ş.

062 2021/20059 17.09.2024
EMİR DÖNMEZ

063 2021/24581 17.09.2024
MUHAMMET SEME

064 2021/25120 17.09.2024
İHSAN GÜLER VE DİĞERLERİ

065 2021/28358 17.09.2024
DİDEM BAYDAR ÜNSAL

066 2021/28535 17.09.2024
TANER GÜNDOĞDU

067 2021/28692 17.09.2024
AYSEL KAYA VE DİĞERLERİ

068 2021/32660 17.09.2024
ABDULMECİT YILDIRIM VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

069 2021/33789 17.09.2024
MÜSLÜM GÜNEŞ

070 2021/43757 17.09.2024
SÜLEYMAN UÇAR

071 2021/55908 17.09.2024
MURAT ÖZEL

072 2021/58376 17.09.2024
KEMAL ÖZER

073 2022/3815 17.09.2024
ERCAN YİĞİT

074 2022/34216 17.09.2024
BOTAN TİMUR

075 2022/53688 17.09.2024
FARUK GÜRDİL

076 2024/16358 17.09.2024
ERKAN AKYOL

077 2018/30735 18.09.2024
HİDAYET KARACA (4)

078 2019/18372 18.09.2024
BİLAL UYAN

079 2019/35817 18.09.2024
ATANAŞ MAMASİS VE CORC KASAPOĞLU

080 2020/4536 18.09.2024
İRFAN KARACA

081 2020/12950 18.09.2024
DİLAN SILA KANMAZ VE DİĞERLERİ

082 2020/13119 18.09.2024
NURİYE GÜLMEN

083 2020/17774 18.09.2024
ALİ ÖRS

084 2020/18732 18.09.2024
BİAN İŞ MAKİNALARI YEDEK PARÇA BASIN YAYIN İNŞAAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

085 2020/19618 18.09.2024
MÜŞERREF SEDEF

İçindekiler - devam

086 2020/23178 18.09.2024
Y.K.

087 2020/24408 18.09.2024
ÖZKAN ASLAN VE DİĞERLERİ

088 2020/25268 18.09.2024
CEMAL ÇINAR (2)

089 2020/26346 18.09.2024
E.B.

090 2020/26803 18.09.2024
ELVİNA MAMMADOVA

091 2020/29046 18.09.2024
YILMAZ GÜNEŞ

092 2020/29209 18.09.2024
FERİYYE KARACA VE DİĞERLERİ

093 2020/29352 18.09.2024
AKİF ÖZECİK

094 2020/36038 18.09.2024
O.A.

095 2020/38582 18.09.2024
ABDULKERİM KOŞMAT

096 2020/38732 18.09.2024
HAMDİAĞAOĞULLARI GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.

097 2021/1039 18.09.2024
ĞANİME YAYMAN VE DİĞERLERİ

098 2021/4033 18.09.2024
GÜLER ERKOYUNCU VE DİĞERLERİ

099 2021/7290 18.09.2024
MUHARREM ÖZDEN

100 2021/10348 18.09.2024
ERCANLAR DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

ÖZGÜR KADIN KONGRESİ DERNEĞİ

B. No: 2016/11630 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/11630

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZGÜR KADIN KONGRESİ DERNEĞİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/11630)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucu : Özgür Kadın Kongresi Derneği

Vekili : Av. Gülşen ÖZBEK YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucu tarafından yayımlanan derginin bazı sayılarının toplatılmasına karar verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 2016/12967 numaralı başvurunun 2016/11630 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu Özgür Kadın Kongresi Derneği, başvuru tarihinde yasal olarak kurulmuş ve faaliyet gösteren bir dernektir. Başvurucu tarafından yayımlanan "Özgür Kadın" isimli derginin bazı sayılarında terör örgütünün propagandasını yapma suçunun işlendiği şüphesiyle Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından söz konusu sayıların toplatılması talebinde bulunulmuştur. Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliği talepleri kabul etmiş ve ilgili nüshaların 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 25. maddesi uyarınca toplatılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucu toplatma kararına itiraz etmiştir. Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği 5/5/2016 tarihinde itirazı kesin olarak reddetmiştir. Bu karar başvurucuya 18/5/2016 tarihinde tebliğ

edilmiştir. Başvurucu 17/6/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurucu Özgür Kadın Kongresi Derneği, 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesi ile 22/11/2016 tarihli ve 29896 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 677 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (677 sayılı OHAL KHK'sı) 3. maddesi uyarınca kapatılmıştır. Başvurucu Derneğin kaydı dernekler kütüğünden de silinmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu, somut bir gerekçe gösterilmeksizin yayımladıkları derginin ilgili sayısının toplatılmasına karar verilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca derginin tüm yazarlarının toplumun farklı kesimlerinden kadınlar olduğunu, derginin içeriğinde kadınların özgürlük mücadelesinin yansıtıldığını, bu yönüyle toplatma kararının eşitlik ilkesine de aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

7. İlke olarak bireysel başvuruda bulunan başvurucu bir şirket ise bireysel başvuru anında tüzel kişiliği haiz olması gerektiği gibi bu tüzel kişiliğin bireysel başvuru sürecinin sonuna kadar korunması şirketler tarafından yapılan başvurunun esasının incelenebilmesi için zorunlu bir koşuldur (Gümüşdere İnşaat Ticaret ve Sanayi A.Ş., B. No: 2013/5016, 12/6/2018, § 36). Şirketin ticaret sicil kaydının silinmesi ve tüzel kişiliğini yitirmesi olgusu bireysel başvurunun esasının incelenmesine engel teşkil eder. Anayasa Mahkemesi, başvurunun incelemesi devam ederken başvuru ehliyetinin yitirilmesi durumunda başvurunun düşmesine karar vermektedir (Gümüşdere İnşaat Ticaret ve Sanayi A.Ş., §§ 38, 39).

8. 31/3/2005 tarihli ve 25772 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Dernekler Yönetmeliği'nin 5. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca dernekler, kuruluş bildirimi ve eklerini mülki idare amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar. Anılan Yönetmelik'in 90. maddesinin birinci fıkrasında ise derneklerin tüzel kişiliklerinin herhangi bir nedenle sona ermesi hâlinde para, mal ve haklarının tasfiye ve intikal işlemlerinin tamamlanmasını müteakip tasfiye sonucunun bildirilmesi üzerine bunların dernekler kütüğündeki kayıtlarının silineceği öngörülmüştür.

9. Başvurucu Dernek, bireysel başvuru tarihinde yasal olarak kurulmuş ve faaliyetlerine devam eden bir tüzel kişiliktir. Bireysel başvuru tarihinden sonra çıkarılan 677 sayılı OHAL KHK'sı ve 7083 sayılı Kanun'un 3. maddeleri uyarınca başvurucu Dernek kapatılmış, aynı maddeler uyarınca başvurucuya ait taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak ise Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş ve bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına tescil edilmiştir. Daha sonra başvurucu Derneğin kaydı dernekler kütüğünden de silinmiş, başvurucunun tüzel kişiliği sona ermiştir. Dolayısıyla hâlihazırda başvurucu Dernek hukuki varlığını yitirmiş durumdadır.

10. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş. (B. No: 2015/18554, 25/9/2019) başvurusuna ilişkin kararında kamu otoritesince bir şirketin tüzel kişiliğine tek taraflı bir işlemle son verilmesi durumunda bu şirketin taraf olduğu bireysel başvurular hakkında düşme kararı verilmesi gerektiğinin kabulü hâlinde ortakların öngöremedikleri bir terkin işlemi nedeniyle menfaatlerinin zedelenmesinin söz konusu olabileceğine dikkat çekmiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararında hukuki varlıkları kamu otoritelerinin tek taraflı iradesiyle sona erdirilen özel hukuk tüzel kişiliklerinin tüzel

kişilikleri sona ermeden önce yaptıkları bireysel başvuruların devamında menfaati bulunduğunu iddia eden kişilerin bireysel başvuruya devam etmek istediklerini makul bir süre içinde Anayasa Mahkemesine bildirmeleri hâlinde başvurunun incelenmesine devam edilebileceğine karar vermiştir (Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş., §§ 27, 29).

11. Kuşkusuz ki başvuruya devam etme iradesini Anayasa Mahkemesine makul bir süre içinde bildirme yükümlülüğü, başvurunun devamında menfaati bulunduğunu iddia eden kişi veya kişilere ait olacaktır. Tüzel kişinin yaptığı başvuruyu devam ettirmede menfaati bulunduğunu iddia eden kişilerin bu isteklerini Anayasa Mahkemesine bildirmeleri gereken makul sürenin tespitinde bunların tüzel kişiliğinin hukuki varlığının sona erdiğini bilip bilmedikleri dikkate alınacaktır. Öte yandan başvurunun devamında menfaati bulunduğunu iddia eden kişilerin bu iddialarını destekleyecek, bunu ispata yarayacak bilgi ve belgeleri Anayasa Mahkemesine iletmeleri gerekir (Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş., § 30; (Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş. (3), B. No: 2016/9785, 10/12/2019, § 22).

12. Somut olayda başvurucu Dernek 677 sayılı OHAL KHK'sı ile 22/11/2016 tarihinde kapatılmış ve tüzel kişiliği sona ermiştir. Somut başvurunun karara bağlandığı tarihe kadar Anayasa Mahkemesine, başvurucu Derneğin bireysel başvurusunun devam ettirilmek istendiğine dair hiçbir bildirim yapılmamıştır. Bu doğrultuda başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığından başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığından DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURAK TUNCER VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/9859 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9859

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURAK TUNCER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9859)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : Burak TUNCER ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, 30 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi gereğince nasıplarının yapılmaması üzerine açılan davaların Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaın, astsubay hazırlama okullarında/ harp akademilerinde eğitim aldığı ve 30 Ağustos 2016 tarihinde astsubay/subay olarak nasbedilmeyi beklediği anlaşılmaktadır.

3. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün ardından çıkarılan25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin (669 sayılı KHK) 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağı düzenlenmiştir. Mezkûr KHK'nın 105. maddesinde 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının yapılmayacağı

ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullarca diploma verileceği kuralına yer verilmiştir. Bu kapsamda başvuruculara nasbı yapılmamıştır. Bu düzenleme uyarınca başvuruculara farklı fakülte ve yüksekokullarca diploma verildiği anlaşılmaktadır.

4. Başvurucular 669 sayılı KHK gereğince eğitim aldıkları okulun kapatılması, söz konusu okullarla ilişiklerinin kesilmesi ve astsubaylığa/subaylığa nasbedilmeyeceklerini öğrenmeleri üzerine bu işlemlerin iptali talebiyle davalar açmıştır.

5. Mahkemeler davaların incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararlarda, dava konusu işlemlerin doğrudan ve kanun niteliğini taşıyan bir hukuki düzenleme olan 669 sayılı KHK ile varlık kazandığı, bu konuda idareye herhangi bir değerlendirme yapma ya da başka yönde işlem kurma imkânının tanınmaması sebebiyle idari davaya konu olabilecek bir işlemin varlığından söz edilmesine imkân bulunmadığı ifade edilmiştir. Kararlar kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

6. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatı nedeniyle 2019/9859 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/9859 numaralı başvuru üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvurucular adli yardım talebinde bulunmuştur. Ödeme gücünden yoksun oldukları anlaşılan söz konusu başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular özetle askerî okulların kapatılması üzerine söz konusu okullarla ilişiklerinin kesilmesi ve astsubay/subay olarak nasıplarının yapılmaması üzerine açtıkları davalarda esasa dair yargılama yapılmadığını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde; başvuru konularının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin - 30 Ağustos 2016 tarihinde atanmayı bekleyen bir başvuranın 675 sayılı KHK ile atamasının iptal edilmesine ilişkin İnan/Türkiye (B. No: 35726/20, 11/4/2023) başvurusunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine dair şikâyetin kabul edilemez olduğuna karar verildiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünün ekinde yer alan Milli Savunma Bakanlığı yazısında; başvurucular hakkındaki işlemlerin 669 sayılı KHK çerçevesinde gerçekleştirildiği, söz konusu yasal düzenlemenin idareye başka yönde işlem tesis etme yetkisi vermediği belirtilmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesinin Ömer Faruk Bayar, B. No: 2019/14214, 20/9/2023 kararına konu olayda, Kara Harp Okulundaki eğitimini 2016 yılında tamamlayan başvurucunun, 30 Ağustos 2016 tarihinde subaylığa nasbedilmeyi beklediği anlaşılmaktadır. Başvurucu, nasbının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davanın incelenmeksizin reddedilmesi üzerine bireysel başvuru yapmıştır.

13. Anılan kararda, 669 sayılı KHK'nın 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağı, aynı KHK'nın 105. maddesinde 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının yapılmayacağı ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullarca diploma verileceği kurallarına yer verildiği bu kapsamda başvurucunun nasbının yapılmadığı ve başvurucuya Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Programı diploması verildiği belirtilmiştir (Ömer Faruk Bayar, § 15). Kararda ayrıca, söz konusu diplomada başvurucunun işletme programını Kara Harp Okulunda başarıyla tamamlayarak 669 sayılı KHK kapsamında diploma almaya hak kazandığı ibarelerine yer verildiği de ifade edilmiştir.

14. 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca belirtilen işlemler hakkında karar verme görevinin OHAL Komisyonuna verildiği ve anılan Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında doğrudan KHK ile tesis edilen hangi işlemlerin OHAL Komisyonunun görev alanında olduğunun gösterildiğine işaret edilen kararda başvurucunun hukuki statüsüne ilişkin olduğu açık olan nasbının yapılmamasına dair başvuru konusunda mahkemenin işlemin doğrudan KHK ile tesis edildiği tespitini yaptıktan sonra başvuruyu 7075 sayılı Kanun gereğince OHAL Komisyonuna göndermesinin -yargısal denetime imkân sağlayacağından- başvurucuyu keyfîliğe karşı koruyacak usule ilişkin bir güvence oluşturacağı vurgulanmış, yargılama mercilerinin 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında bir değerlendirme yapmadan davayı incelenmeksizin reddetmelerinin öngörülemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (Ömer Faruk Bayar, §§ 73-75).

15. Kararda, başvurucunun nasbının yapılmaması üzerine açtığı davanın keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Ömer Faruk Bayar, §§ 77-78).

16. Başvuruculların eğitim aldıkları askerî okulların OHAL KHK'sı ile kapatılması sonrasında başvuruculara nakledildikleri fakülte ve yüksek okullarca doğrudan diplomalar verilmiştir. Başvuruculların askerî okullarla ilişiklerinin kesildiği ve naspedilmedikleri, bunun üzerine açtıkları davaların keyfîliğe karşı başvuruculara anayasal güvenceler sağlayacak nitelikte bir yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeden reddedildiği anlaşıldığından başvurularda Ömer Faruk Bayar kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Bazı mahkemelerin davaya konu edilen uyuşmazlıkla ilgili başvuruları OHAL Komisyonuna gönderdiği ancak Komisyonun dosyaları görevleri arasında olmadığı gerekçesiyle iade etmesi üzerine nihai olarak davaları incelenmeksizin reddettikleri görülmektedir. Öncelikle bireysel başvurudaki incelemede yargılama mercilerinin sadece nihai kararlarının esas alındığı, yargılama sürecindeki nihai olmayan diğer kararların doğrudan değerlendirilmediği belirtilmelidir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin Ömer Faruk Bayar kararındaki OHAL kapsamındaki KHK'larla gerçek kişilerin hukuki statülerine ilişkin olarak doğrudan düzenlenen işlemlerin OHAL Komisyonunun yetkisinde olduğuna ilişkin değerlendirmesi dikkate alındığında, Mahkemelerin nihai kararıyla dosyaları yargısal denetime imkân sağlayacak OHAL Komisyonuna göndermediği görüldüğünden söz konusu başvurulara ilişkin olarak farklı bir değerlendirme yapmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Ayrıca yine Ömer Faruk Bayar kararında da belirtildiği üzere OHAL Komisyonunun görev süresi 22/1/2023 tarihinde sona ermişse de 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddede görev süresinin sona ermesinden sonra Komisyonun görevleri kapsamındaki hususlarda mahkemelerce verilecek kararlar üzerine yapılması gerekli iş ve işlemleri yürütecek kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir (Ömer Faruk Bayar, § 76).

19. Açıklanan nedenlerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

20. Mahkemeye erişim hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucuların diğer bazı haklarının ihlal edildiği iddialarının ayrıca incelenmesine gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucuların bazıları ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurularda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

A. Talepte bulunan başvurucuların kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

F. Başvurucuların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için 7075 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesi çerçevesinde oluşturulan başvuru yolu dikkate alınarak yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara 18.800 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE, (F) sütununda gösterilen aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara ise 18.800 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama

giderinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ÖDENMESİNE,

I. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAZMİ ÇALLIOĞLU

B. No: 2019/27877 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27877

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAZMİ ÇALLIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27877)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Nazmi ÇALLIOĞLU

Vekili : Av. Ahmet KARAKURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, İstanbul Atatürk Havalimanı (AHL) Kargo Gümrük Müdürlüğünde şef olarak görev yapmakta iken başvurucunun da aralarında bulunduğu kamu görevlileri hakkında rüşvet almak iddiasıyla adli ve idari soruşturmaya başlanmıştır. Yürütülen idari soruşturma sonucunda başvurucunun 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendinde yer alan memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak fiilini işlediğinden bahisle 23/8/2012 tarihli kararla devlet memurluğundan çıkarılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu tarafından anılan işlemin iptali talebiyle İstanbul 7. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, sözlü savunması alındığında sendika temsilcisinin hazır bulunmadığını, savunma hakkının kısıtlandığını, ceza davasının sonucu beklenmeden hakkında dava konusu işlemin tesis edildiğini belirtmiştir.

Geçmiş sicillerinin olumlu olduğunu vurgulayan başvurucu isnat edilen fiili yapmadığını ifade etmiştir. İdare Mahkemesi 26/6/2013 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, adli soruşturma kapsamında alınan telefon dinleme ve teknik takip kararları neticesinde başvurucuda toplanan paraların müdür olan şahsa verilmesi sırasındaki görüntülerin kayda geçtiği, tüm bu tespitler ışığında kamu görevlisi olan başvurucunun memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğu sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

4. Başvurucu bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde başvurucu ceza mahkemesinin sonucu beklenmeden karar verilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Danıştay Onikinci Dairesi (Daire) 22/3/2018 tarihli kararıyla İdare Mahkemesince verilen kararın ve dayandığı gerekçenin, hukuka ve usule uygun olduğunu ve bozulmasını gerektirecek bir sebep de bulunmadığını belirterek temyiz isteminin reddi ile anılan kararın onanmasına karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme talebi Dairenin 16/4/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

5. Başvurucu nihai hükmü 16/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 7/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Öte yandan Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) yapılan yargılamada başvurucuya isnat edilen suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçundan başvurucunun beraatine karar verilmiştir. Ceza Mahkemesince rüşvet suçuna ilişkin yapılan değerlendirmede, başvurucunun da aralarında bulunduğu memur sanıkların, diğer sanıklardan düzenli ve sürekli şekilde menfaat temin etmelerine ilişkin fiillerinin rüşvet suçunun unsurlarını taşımadığı buna karşın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesinin -suç tarihinde yürürlükte olan- (3) numaralı fıkrasında düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu oluşturduğu tespit edilerek 26/5/2016 tarihinde anılan suçtan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis ve 4500 gün karşılığı adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Başvurucu ve diğer sanıkların temyiz talebi üzerine Yargıtay 5. Ceza Dairesince; Ticaret Bakanlığının davaya katılma hakkını kullanabilmesi için davadan haberdar edilmesi gerektiği gerekçesiyle bozma kararı verilmiştir. Ceza Mahkemesi tarafından 12/10/2023 tarihinde bozma kararı kapsamında yapılan yargılama sonucunda, davaya katılmaya ilişkin işlemlerin usulünce yapıldığı belirtilerek başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmünde bir değişiklik yapılmamasına karar verilmiştir. Başvurucu tarafından bu karara karşı 21/11/2023 tarihinde temyiz başvurusunda bulunulmuş olup henüz karar verilmemiştir.

7. Ayrıca başvurucu hakkında kaçakçılık ve sahtecilik suçlarından yürütülen bir diğer ceza yargılaması sonucunda Ceza Mahkemesince 22/2/2019 tarihinde beraat kararı verilmiştir. Bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 31. Ceza Dairesi tarafından 4/11/2021 tarihinde reddedilerek anılan karar kesinleşmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde; makul sürede yargılama hakkının ihlali iddiasına ilişkin yapılacak incelemede başvurucunun tutumunun, davanın karmaşıklığının, toplanması ve

değerlendirilmesi gereken delillerin çeşitliliğinin, kapsamının ve içeriğinin ve OHAL şartlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu; Bakanlık bu görüşüne karşı beyanında, bahse konu davadaki hukuki meselenin çözümünde güçlük ve benzeri durumların söz konusu olmadığını belirtmiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; haksız suçlamalar nedeniyle mesleğinden çıkarıldığını ileri sürerek çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu hakkında tesis edilen devlet memurluğundan çıkarma cezasının başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı sonucuna ulaşılarak başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 93; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 96).

14. Somut olayda başvurucu, yürütülen disiplin soruşturması sonucunda devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmış olduğundan kamusal bir makam tarafından başvurucunun özel hayata saygı hakkına bir müdahalede bulunulduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte 657 sayılı Kanun'un 125. maddesine dayanılarak ortaya çıkan müdahalenin Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrası kapsamında kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması amacıyla tesis edildiği değerlendirilmiştir (Namet Sevinç, B. No: 2015/9155, 10/1/2019, §§ 41-43). Bu bağlamda anılan müdahalenin kanunilik şartını sağladığı ve meşru amacının bulunduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan söz konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olup olmadığının ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

15. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. Demokratik toplum düzeninin gereklerinden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir (AYM, E.2016/179, K.2017/176, 28/12/2017; Ata Türkeri,

B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 44; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 49; Erhun Öksüz [GK], B. No: 2014/12777, 13/10/2016 § 53; Salim Onur Şakar, B. No: 2015/2711, 21/9/2017, § 35; C.A. (3), § 114). Bununla birlikte ölçülülük ilkesinin amacı temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden gereklilik ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesi anlamına gelen orantılılık unsurlarını içermektedir (Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 106; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 70; Bülent Kaya [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 82; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45, 48; C.A. (3), § 115).

16. Belirtilen ölçütlere riayetle bir sınırlandırma yapılıp yapılmadığının tespiti için müdahale teşkil eden önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, özel hayata saygı hakkının sınırlandırılmasında da gözönünde bulundurulmalıdır (Bülent Polat, § 107). Ayrıca personel rejimi gibi sıkı kural ve şartlara tabi bir alanda, kamu makamlarının faaliyetin niteliği ve sınırlamanın amacına göre değişen geniş bir takdir yetkisinin bulunması doğaldır. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkı ile kamu hizmetinin yukarıda belirtilen temellere uygun yürütülmesini gözetmek konusundaki meşru menfaat arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının gözönünde bulundurulması zorunludur (Bülent Polat, §§ 109, 110).

17. Somut olayda başvurucunun memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelikte hareket ettiğine ilişkin tespitin dayanağını adli soruşturma dosyasında bulunan telefon görüşme kayıtları ve görüntü kayıtları oluşturmaktadır. Başvurucu tarafından anılan kayıtlardaki kişiler arasında bulunmadığına veya bu kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edildiğine dair bir iddia ileri sürülmemiştir. Bununla birlikte başvurucu, idari yargı sürecinde ceza davasının sonucunun beklenmesi gerektiğini zira bu yargılama sonucunda beraat etme ihtimali bulunduğunu beyan etmiştir. Nitekim başvurucu bireysel başvuru formunda, Ceza Mahkemesinin 22/2/2019 tarihli beraat kararına vurgu yaparak hakkında tesis edilen disiplin cezasının haksız olduğunu ileri sürmüştür.

18. Buna karşın Ceza Mahkemesince başvurucunun üzerine atılı suçun vasfının görevi kötüye kullanma suçuna dönüştüğüne ilişkin değerlendirmeler yapıldığı belirlenmiştir (bkz. § 6). Ayrıca Ceza Mahkemesi tarafından idari soruşturma sonucunda verilen karara esas alınan kayıtların geçerlilik taşımadığına veya hukuka aykırı yoldan elde edildiğine ilişkin bir tespit yapılmamış ve başvurucu tarafından da bu yönde bir itirazda bulunulmamıştır. Bununla birlikte başvurucunun memurluk sıfatını kullanarak menfaat temin ettiğinin ceza yargılamasında da sabit görüldüğü ancak suç vasfının değiştirildiği, dolayısıyla disiplin cezasına sebep olan olguların mevcut olmadığına dair bir tespitin yargı makamları tarafından yapılmadığı görülmüştür. Netice itibarıyla devlet memurluğundan çıkarma işlemi kapsamında, yargı makamlarının da kamu hizmetinin önemini, başvurucuya isnat edilen fiili ve ilgili mevzuatı gözeterek ulaştığı sonucu yeterli gerekçeyle açıkladığı, ulaşılan sonuçta bariz takdir hatası ya da keyfîlik bulunmadığı anlaşılmaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Barış Akgül, B. No: 2019/28777, 24/1/2024, §§ 11-21).

19. Öte yandan disiplin soruşturması ve yargılama safahatında başvurucunun katılımı ve savunması ile delillerini sunması sağlanmak suretiyle özel hayata saygı hakkının gerektirdiği usule ilişkin güvencelerden yararlandırılmış olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun disiplin cezasına konu fiili gözönüne alındığında kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması amacıyla başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılması sonucunda ortaya çıkan özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KOMBASSAN KAĞIT MATBAA GIDA VE TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2019/30300 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30300

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KOMBASSAN KAĞIT MATBAA GIDA VE TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30300)

Karar Tarihi: 18/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/12/2024-32769

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Kombassan Kağıt Matbaa Gıda ve Tekstil

Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Serpil ALATALI BAYBURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, belirli bir miktar gösterilerek açılan tam yargı davasında temyiz aşamasında yapılan miktar artırımı talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket, 2003-2005 yılları arasında kısıtlı olarak vergilendirilmesi gerektiği mahkeme kararıyla sabit olan maliki olduğu taşınmaz için fazladan ödediği gecikme zammının iadesini talep etmiştir. Başvurucunun talebi reddedilmiştir. Bunun üzerine söz konusu işlemin iptali ile ödenen 500.000 TL gecikme zammının iadesi talebiyle 7/2/2013 tarihinde dava açılmıştır.

3. İzmir 1. Vergi Mahkemesi (Mahkeme) 12/12/2013 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Kararda, yargı kararı uyarınca söz konusu taşınmazın 2003-2005 yılları arasında kısıtlı olarak vergilendirileceği, davalı idareye taşınmaz için 2003-2005 yılları arası gecikme zammı tahsil edilip edilmediğinin sorulduğu, gelen cevaptan belirtilen zaman diliminde muaccel olan verginin 9/10'luk kısmı üzerinden 606.163,19 TL gecikme zammı tahsil edildiğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir. Mahkeme, taleple bağlılık ilkesinin dikkate alındığını belirterek dava konusu işlemin iptali ile tahsil edilen 500.000 TL gecikme zammının tecil faiz oranı işletilerek başvurucuya iadesine karar vermiştir.

4. Başvurucu, mahkeme kararını temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesiyle aynı tarihte verdiği miktar artırımı dilekçesinde davadaki 500.000 TL'lik miktarın 106.163,19 TL artırılarak 606.163,19 TL'ye yükseltilmesi talebinde bulunmuştur.

5. Danıştay Dokuzuncu Dairesi (Daire) başvurucunun miktarın artırılması talebini 22/10/2018 tarihli kararıyla reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, miktar artırımının nihai karar aşamasına, başka bir ifadeyle ilk derece mahkemeleri tarafından karar verilinceye kadar yapılabileceği belirtilmiştir. Öte yandan Daire, hesaplamada tecil faizi oranı kullanılmasında hukuki isabet bulunmadığı ve başvurucuya ödenecek faizin başlangıç tarihi hakkında hüküm kurulmadığı gerekçeleriyle mahkeme kararını bozmuştur.

6. Başvurucunun karar düzeltme talebi Dairenin 20/6/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Böylece başvurucunun dava dilekçesinde belirttiği miktarın artırılması talebinin reddine ilişkin karar kesinleşmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 29/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 26/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon, oybirliği sağlanamadığı için başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

9. 25/12/2020 tarihli Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nden başvurucu Şirketin ünvan değişikliği ile Konya Kağıt Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi ünvanını aldığı anlaşılmaktadır.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; birçok taşınmaza ilişkin olarak toplu ödeme yapıldığından miktarın belirlenmesinin mümkün olmadığını, Mahkemenin yersiz olarak tahsil edilen miktarı ara kararıyla davalı idareye sorduğunu, idarenin 4/12/2013 tarihli cevap yazısı kendilerine tebliğ edilmeden karar verildiğini, bu sebeple ilk derece aşamasında davadaki talebini artırma hakkını kullanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Başvurucu; ayrıca nihai karar kavramının Dairece yanlış yorumlandığını, kanun yolu aşamasında miktar artırımı imkânı veren 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun geçici 7. maddesinin görmezden gelindiğini, Danıştay dairelerinin aynı konuya ilişkin farklı kararlarının olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetleri mahiyeti itibarıyla mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

14. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

15. Somut olayda, temyiz aşamasında yapılan ve dava dilekçesinde belirtilen değeri artırım talebinin ancak ilk derece mahkemesince karar verilinceye kadar yapılabileceği gerekçesiyle, uyuşmazlığın bu kısmı yönünden esasa yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale teşkil etmektedir.

16. Danıştayın temyiz aşamasında miktar artırımı talebinde bulunulamayacağına ilişkin yorumunun kanuni dayanağının mevcut olduğu konusunda tereddüt bulunmakla birlikte bu hususun aşağıda ölçülülük unsuru yönünden tartışılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Davadaki talep miktarının artırılmasının dava sürecindeki belirli bir aşama ile sınırlandırılmasının usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi şeklinde meşru bir amaca yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

17. Bu aşamada mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Başvurucunun artırım talebinin değerlendirilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin, kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla verilen kararla başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekir.

18. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun fazladan ödediği miktarı tespit etmek için davalı idareye ara kararıyla bazı hususları sormuştur. Mahkeme kararında, ara kararına verilen 4/12/2012 tarihli cevapta, belirtilen zaman diliminde muaccel olan verginin 9/10'luk kısmı üzerinden 606.163,19 TL gecikme zammı tahsil edildiğinin belirtildiği ifade edilmiştir. Mahkeme 12/12/2013 tarihli kararıyla, taleple bağlılık ilkesinin dikkate alındığını belirterek dava konusu işlemin iptali ile tahsil edilen 500.000 TL gecikme zammının başvurucuya iadesine karar vermiştir.

19. İdarenin ara kararına verdiği cevap başvurucuya tebliğ edilmemiştir. Başvurucunun idarenin ara kararına verdiği cevabı mahkeme kararının tebliği ile öğrendiği, bunun üzerine temyiz dilekçesiyle aynı tarihte verdiği dilekçeyle dava dilekçesinde belirttiği miktarın artırılması talebinde bulunduğu görülmüştür.

20. Anayasa Mahkemesinin Ziynet Benli ([GK], B. No: 2019/23977, 15/2/2023) kararında ıslahın mümkün olmaması veya güçleştirilmesinin bireylere aşırı bir külfet yükleyeceğinden -bu külfeti dengeleyen herhangi bir mekanizma da öngörülmediği takdirde- mahkemeye erişim hakkına yönelik ağır bir müdahalenin meydana geleceği belirtilmiştir (Ziynet Benli, §

56).

21. Başvurucu, mahkeme kararının kendisine tebliği öncesinde iadesini talep ettiği gerçek meblağı bilmemesi nedeniyle dava dilekçesinde belirtiği miktarı artırma imkânına sahip olamamıştır. Bu nedenle başvurucuya yüklenebilecek bir kusur bulunmamaktadır. Bilakis Mahkeme miktar artırımı talebine esas alınabilecek bilgileri içeren ara kararı cevabını başvurucuya tebliğ etmeden davayı karara bağlayarak bu durumun oluşmasına sebebiyet vermiştir. Başvurucu, gerekçeli kararla birlikte gerçek meblağı 21/1/2014 tarihinde öğrendikten sonra ilk aşamada 24/1/2014 tarihinde miktar artırımına ilişkin talep dilekçesini sunmuştur.

22. Başvurucuya dava değerini arttırma imkânı verilmeden taleple bağlılık ilkesi gereği davanın kabulüne karar verilmesi üzerine yapılan temyiz başvurusunun dava değerini artırım talebinin ilk derece mahkemesince karar verilinceye kadar yapılabileceği gerekçesiyle reddedilmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için İzmir 1. Vergi Mahkemesine (E.2013/333, K.2013/2230) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FORS MOBİLYA AKSESUARLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2020/10220 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10220

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FORS MOBİLYA AKSESUARLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10220)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Fors Mobilya Aksesuarları Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Süphi YİĞİT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tahakkuk ettirilen vergi ve para cezasının iptali talebiyle açılan davada davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, muhtelif tarihli gümrük giriş beyannamelerinde eşyanın İspanya menşeili olarak beyan edilmesine karşılık Çin Halk Cumhuriyeti menşeili olduğunun tespit edildiğinden bahisle ek katma değer vergisi ve antidamping vergisi (yurt dışı ihracatını artırmak için uygulanan bir çeşit vergi) tahakkuk ettirilmesine ilişkin işlem ile para cezası verilmesine ilişkin işleme karşı yaptığı itirazın reddine yönelik işlemin iptali talebiyle Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

3. Mahkeme, davanın reddine karar vermiş; karar gerekçesinde başvurucu adına tescilli

serbest dolaşıma giriş beyannamesi ekinde ibraz edilen toplam 31 A.TR dolaşım belgesinin vize edildiği İspanya gümrük idaresinden belgelerin doğruluğunun kontrolünü sağlamak amacıyla davalı idarece eşyanın üretici firmasının kim olduğunu, menşe kazanıp kazanmadığını, menşenin ne olduğu konusunda araştırma yapıldığını belirtmiştir. Bu araştırmaya istinaden söz konusu hususların İspanya gümrük idaresinden sorulması üzerine alınan cevabi yazıda muhtelif tarihli ve sayılı 31 A.TR dolaşım belgesinin kendileri tarafından verildiğini, içerdiği bilgilerin doğru olduğunu, bu belgeler üzerindeki mühür ve imzaların gerçeği yansıttığını ancak dolaşım belgelerindeki sekiz numaralı kutuda yer alan ifadenin hatalı olduğunu ve bu nedenle eşyanın Çin Halk Cumhuriyeti menşeli olduğunun bildirildiğine işaret ederek İspanya gümrük idaresinin yazısını hükme esas almak suretiyle dava konusu işlemlerin hukuka uygun bulunduğu sonucuna ulaştığını ifade etmiştir.

4. Bu karara karşı başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurması üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 5. Vergi Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) ek katma değer vergisi ve antidamping vergisi tahakkuk ettirilmesine ilişkin işleme karşı yapılan itirazın reddine yönelik işlem yönünden Mahkeme kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi, para cezası verilmesine ilişkin işleme karşı yapılan itirazın reddine yönelik işlem yönünden ise istinaf başvurusunu kabul ederek Mahkeme kararının bu kısmını kaldırıp işlemi iptal etmiş; kararın gerekçesinde somut olayda ithal edilen eşyanın tarife uygulamasını etkileyen unsurlarında veya vergilendirmeye esas olan ölçülerinde veya kıymetinde herhangi bir aykırılık tespit edilmediğini, dolayısıyla cezayı gerektiren fiiller arasında vergi matrahının noksan beyan edilmesi fiilinin sayılmadığını belirtmiştir.

5. Tarafların temyiz başvurusunun Danıştay Yedinci Dairesi (Daire) tarafından kesin olarak reddedilerek kararın onanması üzerine süresi içinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

6. Komisyon 2020/10222, 2020/10223, 2020/10225 ve 2020/10226 numaralı başvuruların 2020/10220 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar vermiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; ithal ettiği eşyanın menşe ülke ile ilgili sadece İspanya gümrük idaresinin beyanı esas alınarak karar verildiğinden, eşyanın Çin Halk Cumhuriyeti menşeili olduğuna dair somut bir belgenin bulunmadığından, menşe şehadetnamesinin hatalı tanzimi hâlinde ihracatçı firmanın sorumluluğunun bulunmadığına ve ek vergi tahakkuk ettirilemeyeceğine yönelik düzenlemenin dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık), başvuruya ilişkin olarak Ticaret Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünden temin edilen görüş ve ilgili belgelerin yapılacak incelemede dikkate alınmak üzere gönderildiğini belirtmiş; adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği iddiası konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. Başvuru, gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

12. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, mahkemenin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz merciilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

13. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi, uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak yargı mercilerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin yargı mercilerinin açıkça keyfî olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece gerekçelerini denetleme gibi bir görevi olmadığı gibi mahkeme kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

14. Başvurucunun temel iddiası ithal ettiği eşyanın menşe ülke ile ilgili ileri sürdüğü ve esasa etkili olduğunu belirttiği hususların gözetilmeden karar verilmesine ilişkindir.

15. Somut olayda başvurucunun İspanya'dan ithal ettiği çekmece rayı ve menteşelerin menşenin incelenmesi kapsamında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı gümrük ve ticaret başmüfettişi tarafından düzenlenen 26/2/2016 tarihli raporda (rapor) A.TR dolaşım belgelerinin doğru olup olmadığı değerlendirilmiştir. Raporda özetle, Çin Halk Cumhuriyetinden ithal edilen 83.02.10, 83.02.42 ve 83.02.50 gümrük tarife pozisyonlu menteşe, çekmece rayı ve askılık cinsi eşyaya uygulanan antidamping vergisi nedeniyle bu vergiden kaçınmak için söz konusu eşyanın ülkemize İspanya ve İtalya menşeli beyan edilerek ithal edildiği yönünde iddiaların bulunduğu ifade edilmiştir. Başvurucunun ithal ettiği eşyanın İspanya menşeli olduğu hususunda ciddi şüphelere ulaşıldığı belirtilerek ithalatçı firmalardan yapılan 83.02 gümrük tarife pozisyonlu eşya ithalatlarına ilişkin ibraz

edilen menşe ispat belgelerinin ihracatçı ülke nezdinde sonradan kontrolünün yapılması, yurt dışı yazışmasında ihraç edilen eşyanın kimin tarafından üretildiği, menşe kazanıp kazanmadığı veya menşeinin ne olduğunun sorulması gerektiğine işaret edilmiştir.

16. Bunun üzerine Dilovası Gümrük Müdürlüğünce başvurucuya ait muhtelif tarihli A.TR dolaşım belgelerinin vize edildiği İspanya gümrük idaresinden doğruluk ve gerçekliğinin kontrolünü sağlamak üzere üretici firmanın kim olduğu, menşe kazanıp kazanmadığı ile menşeinin ne olduğu konusunda araştırma yapılmıştır. Başvurucuya ait GA0181505, GA0181506 ve GA0181508 sayılı A.TR dolaşım belgelerinin sonradan kontrolüne ilişkin olarak İspanya Gümrük İdaresinin 4/11/2016 tarihli yazısında, bu dolaşım belgelerinin kendi ülkelerindeki ilgili gümrük idaresi tarafından verildiği, içerdiği bilgilerin doğru ve belgeler üzerindeki mühür ve imzaların gerçek olduğu, belgeler muhteviyatı eşyanın Gümrük Birliği Anlaşmasının 1/95 numaralı karar hükmüne uygun olarak tercihli işlemden yararlanabileceği ancak belgelerin sekiz numaralı kutusunda yer alan ifadenin hatalı ve ithal edilen eşyanın Çin Halk Cumhuriyeti menşeli olduğu bildirilmiştir. Yine GA0208851 ve GA0208852 sayılı A.TR dolaşım belgelerinin sonradan kontrolüne yönelik olarak İspanya gümrük idaresinin 7/11/2016 tarihli yazısında da aynı hususlara değinilmiştir. Bu doğrultuda muhtelif tarih ve sayılı beş serbest dolaşıma giriş beyannamesi için başvurucu aleyhine katma değer vergisi ile antidamping vergisi olarak toplam 1.077.789,83 TL tutarında ek tahakkuk yapılmış ve anılan vergiler yönünden başvurucuya 3.233.369,49 TL tutarında para cezası verilmiştir.

17. Başvurucu, yargılama sürecinde ve formda 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 198. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca menşe veya A.TR dolaşım belgelerini hatalı olarak onaylayan ihracatçı gümrük idaresinin bu belgeyi yanlışlıkla onayladığını kabul etmesi durumunda üzerine düşen tüm özeni gösterdiğini ispat edebilen yükümlünün sorumluluktan kurtulması gerektiğini iddia etmiştir. Ayrıca İspanyol firmasınca üretilen eşyanın menşenin farklı ülke olması durumunun bilinemeyeceğini, menşe belgelerini idareye sunduğunu, üzerine düşen özen yükümlülüğünü tam olarak yerine getirdiğini ifade etmiştir.

18. Mahkeme, İspanya gümrük idaresinin A.TR dolaşım belgelerinin sekiz numaralı kutusundaki "Topluluk menşelidir." ifadesinin yanlışlıkla yazıldığı ve ithal edilen eşyanın Çin Halk Cumhuriyeti menşeli olduğu yönündeki yazısını hükme esas alarak ek katma değer vergisi ve antidamping vergisi tahakkuk ettirilmesine ilişkin işleme karşı yapılan itirazın reddine yönelik işlemi hukuka uygun bulmuştur. Bu gerekçe, istinaf ve temyiz kanun yolu incelemelerinde de yeterli görülmüştür.

19. Ancak Mahkeme 4458 sayılı Kanun'un 198. maddesinin (4) numaralı fıkrası çerçevesinde İspanya Gümrük İdaresince A.TR dolaşım belgelerinde yer alan "Topluluk menşelidir." ifadesinin hatalı olarak onaylanıp onaylanmadığını, eğer hatalı olarak onaylanmışsa başvurucunun gümrük mevzuatının gerektirdiği yükümlülüklerin yerine getirilmesinde tüm özeni gösterip göstermediğini araştırmamıştır. Bu hususta istinaf ve temyiz mercileri de herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. İspanya Gümrük İdaresinin dolaşım belgelerinin hatalı düzenlendiği beyanı, başvurucu hakkında ek vergi tahakkuku yapılması sonucunu doğurmuştur.

20. Dolayısıyla başvurucunun ileri sürdüğü ve davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddiası makul bir gerekçe ile cevaplandırılmamıştır. Buna göre Mahkemenin davanın sonucuna etkili olabilecek bir olguyu değerlendirmeden neticeye varmasının gerekçeli karar

hakkının ihlaline yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

21. Diğer yandan bu ihlal kararının davanın sonucuyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara yargılama sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu iddiayla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yine yargılama mercilerinin takdirindedir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 1. Vergi Mahkemesine (E.2017/99, K.2017/1083), Tekirdağ Vergi Mahkemesine (E.2016/714, K.2017/278), Kocaeli 1. Vergi Mahkemesine (E.2016/1699, K.2017/555), Tekirdağ Vergi Mahkemesine (E.2017/85, K.2017/279), İstanbul 3. Vergi Mahkemesine (E.2018/791, K.2018/1519) GÖNDERİLMESİNE,

D. 2.234,50 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 21.034,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKGÜN TOPRAK SAN. İNŞ. VE TİC. A.Ş.

B. No: 2020/11912 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11912

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKGÜN TOPRAK SAN. İNŞ. VE TİC. A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11912)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Akgün Toprak San. İnş. ve Tic. A.Ş.

Vekili : Av. Mehmet Can ERDÜNDAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idare tarafından yapılan satış işleminin yolsuz olduğu gerekçesiyle tapu kayıtlarının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bilecik Osmaneli Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyet Başkanlığı (OSB) 10/11/2003 ve 21/2/2006 tarihli kararları ile Bilecik Osmaneli Organize Sanayi Bölgesi içinde yer alan 102 ada 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 parsel sayılı taşınmazları seramik üretim tesisi kurmak amacıyla başvurucu Şirkete tahsis etmiştir. Osmaneli Noterliğinin taraflar arasında imzalanan 25/5/2006 tarihli düzenleme şeklindeki arsa tahsis sözleşmesiyle, tesisin kurulması ve tapunun başvurucuya bedeli karşılığında devri için bazı şartlara yer verilmiştir. Sözleşmeye göre başvurucunun bir yıl içinde projeleri hazırlayıp OSB'ye onaylatması, iki yıl içinde inşaata başlaması, üç yıl içinde de tesisi üretime geçirmesi gerekmektir. Aksi hâlde tahsis iptal edilecektir.

3. Bilecik İl Özel İdaresi (İdare) 10/7/2006 tarihinde parsellerin 12/4/2000 tarihli ve 4562 sayılı Organize Sanayi Kanunu'nun geçici 6. maddesi uyarınca başvurucuya devrinin

yapılmasına karar vermiştir. İdare 8/8/2006 tarihinde taşınmazları başvurucuya satış suretiyle temlik etmiştir.

4. OSB, başvurucuya gönderdiği 24/7/2006 tarihli yazıda projelerin süresinde sunulmadığını belirtmiş; projelerin 31/8/2006 tarihine kadar sunulmaması hâlinde tahsisin iptal edileceğini bildirmiştir. 4/7/2008 ve 5/8/2008 tarihli yazılarda da iki yıl geçmesine rağmen projeler sunulmadığından yasal işlem yapılacağını ihtar etmiş, 23/12/2008 tarihli yazısında ise sunulan projelerin eksik olduğunu ifade ederek eksikliğin giderilmesini istemiştir.

5. OSB 7/9/2009 tarihinde İdareye gönderdiği yazıda, 4562 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi uyarınca yalnızca OSB adına tescil edilebilecek taşınmazın yetki aşımı yapılarak başvurucu adına tescil edildiğini, ayrıca başvurucunun üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediğini belirtmiş; İdarenin taşınmazların başvurucuya devrine ilişkin 10/7/2006 tarihli kararını geri almasını talep etmiştir.

6. İdare 14/9/2009 tarihinde taşınmazların devrine ilişkin 10/7/2006 tarihli kararını yetkisi bulunmadığı gerekçesiyle geri almıştır.

7. OSB ve İdare, 23/3/2010 tarihinde Osmaneli Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) başvurucu aleyhine tapu iptali ve tescil davası açmıştır. Bu davada, taşınmazların 4562 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi uyarınca sadece OSB tarafından satılabileceğini, OSB adına tahsis edilmesi gerekirken İdarece başvurucuya satılıp tescil edildiğini ve başvurucunun üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediğini ileri sürmüştür.

8. OSB, 18/8/2010 ve 11/4/2011 tarihli kararları ile başvurucu adına yapılan tahsisi iptal etmiştir.

9. Asliye Hukuk Mahkemesi 25/1/2012 tarihinde İdare tarafından açılan davayı husumet yokluğundan reddetmiş, OSB tarafından açılan davanın kabulüne taşınmazın başvurucu adına olan tapu kaydının iptaline ve OSB adına tesciline karar vermiştir.

10. Temyiz edilen karar Yargıtay 1. Hukuk Dairesince (Yargıtay Dairesi) 26/9/2013 tarihinde bozulmuştur. Bozma gerekçesinde 4562 sayılı Kanun'da ve uygulama yönetmeliğinde sözü geçen organize sanayi bölgesinin uhdesindeki parseller ile organize sanayi bölgesine ait parseller kavramlarının farklı anlamlar taşıdığı ifade edilmiştir. Organize sanayi bölgesinin uhdesindeki parsellerin katılımcılara yatırım amacıyla tahsisi ve satışı yapılan sanayi parselleri olduğu, organize sanayi bölgesine ait parsellerin ise organize sanayi bölgesi içinde yer alan ve sanayi parseli niteliğinde olmayan ortak kullanım alanları, hizmet ve destek alanları gibi işlerde kullanılan taşınmazları ifade ettiği belirtilmiştir. Bu nedenle tapu kayıtlarının ilk tesisinden itibaren getirtilerek taşınmazların OSB ye mi yoksa İdareye mi ait olduğunun ve niteliklerinin belirlenmesinden sonra karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

11. Asliye Hukuk Mahkemesi bozmaya uymuş ve 29/12/2017 tarihinde İdarenin davasını husumet yokluğundan reddetmiş; OSB tarafından açılan davanın kabulüne, taşınmazların başvurucu adına olan tapu kaydının iptaline ve OSB adına tesciline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde özetle;

i. 4562 sayılı Kanun'un 15. ve geçici 6. maddeleri uyarınca İdare tarafından organize sanayi bölgesi kurulması için satın alınan ve kamulaştırılan taşınmazların OSB adına tescil edilmesi gerektiği, organize sanayi bölgesinde faaliyet göstermek isteyen katılımcıların talebi üzerine

yapılabilecek arsa tahsislerinin OSB tarafından yapılması, daha sonra ise kanun ve yönetmelikteki şartların sağlanması hâlinde devir ve satış işlemlerinin yapılabileceği ifade edilmiştir.

ii. Somut olayda başvurucunun talebi üzerine OSB'nin 10/11/2003 ve21/2/2006 tarihli kararıyla taşınmazların başvurucu adına tahsis edildiği, bu kararın ardından Osmaneli Noterliğinin 25/5/2006 tarihli düzenleme şeklindeki arsa tahsis sözleşmesi ile taşınmazların hangi şartlar altında satışının yapılabileceğinin belirlendiği belirtilmiştir. İdarenin 10/7/2006 tarihli kararı ile 4562 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi uyarınca taşınmazların başvurucuya devrine karar verildiği ve Tapu Müdürlüğünün 8/8/2006 tarihli işlemi ile başvurucu adına tescil işlemi yapıldığı ifade edilmiştir.

iii. Yasal prosedüre göre taşınmazların satışının arsa tahsisi sözleşmesi ile yönetmelik hükümlerinde belirtilen şartlara uygun şekilde OSB tarafından yapılması gerekirken gerçekleşen satış ve devir işlemi ile bu işlemlere dayalı tescilin yasal düzenlemelere aykırı olduğu açıklanmıştır. Ayrıca İdare tarafından taşınmazların başvurucuya devrine ilişkin işlemin geri alındığı ve tescilin dayanağının ortadan kalktığı belirtilmiştir.

12. Temyiz talebini inceleyen Yargıtay Dairesi 5/11/2019 tarihinde kararı onamış ve yapılan karar düzeltme talebini 24/2/2020 tarihinde reddetmiştir.

13. Başvurucu, nihai hükmü 4/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 31/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresi içinde yapılmıştır.

14. Başvurucu, bireysel başvuru tarihinden sonra 23/10/2020 tarihinde yeniden tahsis talebinde bulunmuştur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü talebi uygun bulmuştur. OSB 2/11/2020 tarihinde 102 ada 1, 2 ve 3 sayılı taşınmazlar ile imar uygulaması ile oluşacak bazı kısımların bedeli karşılığında başvurucuya tahsisine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucu, özel hukuk sözleşmesi ile satın aldığı taşınmazların OSB adına tescil edilmesi gerektiği gerekçesiyle tapusunun iptal edilmesinin haksız olduğunu ve yapılan satışı yolsuz hâle getirmeyeceğini ileri sürmüştür. Alınan satış kararının İdare tarafından OSB ye gönderilmesinin üzerinden üç yıl geçtikten sonra böyle bir davanın açılmasının ve idari işlemin geri alınmasının ona bağlı olan özel hukuk işlemini de geçersiz hâle getirmesinin anayasal güvenceleri ortadan kaldırdığını, tapudaki kayda güvenerek satın aldığı taşınmazların mülkiyetini 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1023. maddesi uyarınca iktisap ettiğini ifade etmiştir. Yatırım, hafriyat, kazı ve dolgu çalışmaları yapıldıktan sonra taşınmazın tapusunun iptal edilmesinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunu belirterek mülkiyet hakkının ve sözleşme özgürlüğünün ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

16. Adalet Bakanlığı görüşünde, söz konusu taşınmazlar hakkında bireysel başvuru tarihinden sonra OSB ile başvurucu arasında yeniden tahsis yapıldığının anlaşılması nedeniyle başvurucunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucunun anılan işlemlere karşı süresinde idari yargıda dava açmadığı gibi uğradığını ileri sürdüğü zararlara karşı da tazminat davası açmadığı belirtilerek etkili hukuk yollarının tüketilmesi gerektiği belirtilmiştir.

17. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

18. Somut olayda, tahsis işlemi sonrasında başvurucu adına tescil edilen taşınmazların mülk teşkil ettiği hususunda kuşku bulunmamaktadır. Ayrıca İdarenin taşınmazların devrine ilişkin işlemini geri alması üzerine tescil işleminin dayanağının kalmadığı gerekçesiyle tapu kayıtlarının iptal edilmesinin mülke müdahale niteliğinde olduğu da anlaşılmaktadır. Söz konusu müdahalenin devletin negatif yükümlülükleri kapsamında mülkiyet hakkının kontrolü ve düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

19. Uyuşmazlığa konu müdahalenin 4562 sayılı Kanun'un 15. ve geçici 6. maddelerine dayanılarak yapıldığı, dolayısıyla şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunduğu görülmüştür. Bu kanun hükmünün müdahaleye ilişkin olarak yeterince erişilebilir ve öngörülebilir olduğu da açıktır. Organize sanayi bölgesi kurularak bazı taşınmazların belirli tesislerin kurulması amacıyla özel kişi veya şirketlere tahsis edilmesinin, tahsis işleminin yetkili merci tarafından yapılmasının ve tahsis sonrasında amacına uygun işlemler yapılmaması hâlinde tahsisin, dolayısıyla tapu kayıtlarının iptal edilmesinin sanayinin geliştirilmesine ve işlemlerin denetlenmesine yönelik meşru bir amacının bulunduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla kanuni dayanağı ve meşru amacının bulunduğu değerlendirilen müdahalenin ölçülü olup olmadığı tespit edilerek sonuca varılacaktır.

20. Somut olayda, organize sanayi bölgesinde kurulması planlanan seramik üretim tesisi için başvurucuya arsa tahsis edilmiştir. İdare taşınmazların başvurucuya tahsisine karar vermiş ve sonrasında da taşınmazları tapuda başvurucu adına tescil etmiştir. OSB, başvurucunun arsa tahsis sözleşmesine uymadığını, bunun yanında İdarenin de taşınmazları devre yetkisinin bulunmadığını iddia etmiş; İdareden taşınmazların devrine ilişkin kararını geri almasını talep etmiştir. Bunun üzerine İdare taşınmazların devrine ilişkin önceki işlemini geri almıştır.

21. Taşınmazların devrine ilişkin idari işlemin geri alınması sonrasında OSB ve İdare, taşınmazların başvurucu adına olan tapu kayıtlarının iptaline karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi 4562 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesinin birinci fıkrasının ''Kanunun yürürlüğe girmesinden önce OSB kurmak amacı ile müteşebbis heyeti meydana getiren kurum ve kuruluşlar adına iktisap edilmiş bulunan tüm arsalar, araziler ve tüm gayrimenkuller ile bilahare bunlar üzerinde müteşebbis heyeti meydana getiren kurum ve kuruluşlar adına inşa edilmiş olan tüm binalar ve ortak tesisler OSB tüzel kişiliği lehine tapuda tashihen tescil edilir.'' şeklinde olduğunu, anılan hükmün başvuruya konu taşınmazları kapsadığını, taşınmazların OSB adına tescil edilmesi gerektiğini ve taşınmazların başvurucuya devrine ilişkin işlemin İdare tarafından geri alınması nedeniyle tescilin dayanağının ortadan kalktığını ifade etmiştir. Dolayısıyla mahkeme kararlarında taşınmazların devrinin yetkisiz merci tarafından yapıldığı ve işlem dayanağının ortadan kalktığı kabul edilmiştir.

22. Öncelikle taşınmazların başvurucu adına tapuya tescil edilmesine ilişkin işlemin dayanağı olan 10/7/2006 tarihli İdare işleminin 14/9/2009 tarihinde geri alındığına ve başvurucunun 14/9/2009 tarihli geri alma işlemine karşı bir dava açtığına yönelik herhangi bir bilgi ve belge sunmadığına vurgu yapmak gerekir. Bunun yanında Asliye Hukuk Mahkemesi de 4562 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesinin birinci fıkrası uyarınca taşınmazların devrinin yetkisiz merci tarafından yapıldığını tespit etmiştir. Başvuru dosyası ve eklerindenbaşvurucunun satış işlemleri için ödediğini ileri sürdüğü bedelin iade edilip edilmediğine ilişkin bir tespitte bulunmak mümkün olmamıştır. Başvurucu da satış için ödediği bedelin iade edilmediğine yönelik bir şikâyet ileri sürmemiştir. Kaldı ki taşınmazların başvurucu adına olan tapu kayıtlarının iptaline karar verildiğinden satış için

ödenen bedelin sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde talep edilebileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca bireysel başvuru tarihinden sonra yeniden bazı taşınmazların başvurucuya tahsis edilmesine karar verildiği ve başvurucunun taşınmazlar için yatırım, hafriyat, kazı ve dolgu çalışmaları yapması nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü zararları için tazminat davası da açabileceği dikkate alındığında başvurucuya yüklenen külfetin müdahalenin içerdiği kamu yararı amacıyla karşılaştırıldığında ölçülü olduğu değerlendirilmiştir. Sonuç olarak tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde mülkiyet hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞÜKRÜ KOCABAŞ

B. No: 2020/12353 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12353

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞÜKRÜ KOCABAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12353)

Karar Tarihi: 18/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Şükrü KOCABAŞ

Vekili : Av. Doğan BEKİROĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hazırladığı doktora ödevinde meslek sırlarını ifşa ettiği gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1988 doğumlu olup 2014 yılından iş sözleşmesinin feshedildiği tarihe kadar H.A.O. San. ve Tic. A.Ş.'nin (İşveren/Şirket) Kocaeli şubesinde belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmıştır. Başvurucu ayrıca Yıldız Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümünde doktora eğitimine devam etmektedir.

3. Başvurucu; Şirkette bakım mühendisi olarak görev yapmakta iken iş sözleşmesi 13/1/2017 tarihinde "özel transportörler isimli doktora dersinin ödevinde meslek sırlarını ortaya attığı" gerekçesiyle ve haklı nedenle feshedilmiştir. Başvurucu "doktora ödevinde herkese açık makineler üzerinde bir çalışma yaptığını, ödevin en geç Haziran 2016 tarihinde teslim edildiğini, bilgisayarının ele geçirilerek bu ödevin elde edildiğini ve kendisine karşı 6-7 ay sonra kullanıldığını, ödevde meslek sırlarını ortaya atacak bir bilgi bulunmadığını"

belirterek feshin haksız ve geçersiz olduğu iddiasıyla işe iade talepli tespit davası açmıştır.

4. Davanın görüldüğü Kocaeli 3. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) 26/7/2018 tarihinde davanın kabulü ile feshin geçersizliğine ve başvurucunun işe iadesine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacının 01.12.2014-13.01.2017 tarihleri arasında davalı işyerinde çalıştığı, iş sözleşmesinin davalı işveren tarafından davalı şirketin gizli bilgilerinin tez çalışmasında kullanılması gerekçesiyle feshedildiği anlaşılmıştır.

Bilirkişi raporundaki tespitlerden de anlaşılacağı üzere, davacının dönem ödevinde belirttiği iyileştirme çalışmaları teknolojik kritiklik arz etmeyen, genel geçer uygulamalar olup, akademik literatürde kolaylıkla bulunabilecek bilgi ve uygulamalardır. Davacı tarafça yapılan çalışma tez niteliğinde değil ödev niteliğindedir. Dosyaya sunulan belgelerden, dinlenen tanık anlatımlarından davalı işyerinde bulunan stajyerlerin dahi kendi ödev ve çalışmalarında işyerine ilişkin verileri kullandıkları, benzer bilgilerin daha önce de işyerinde çalışanlarca aynı amaçla kullanıldığı, ancak bu çalışanların işten çıkartılmadığı anlaşılmıştır. Davalı işveren işyerinde eşitlik ilkesine ve feshin son çare olma ilkesine aykırı davranarak davacının iş aktini feshetmiştir. Davalı işveren tarafından yapılan fesih haksız ve geçersiz bulunmuştur. Bu nedenlerle feshin geçersizliğine, davacının işine iadesine karar verilmiş, aşağıdaki şekilde hüküm oluşturulmuştur."

5. İşverenin istinaf talebinde bulunması üzerine dosyayı inceleyen İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 30/1/2020 tarihinde İş Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Bölge Adliye Mahkemesi, başvurucunun imzaladığı 17/6/2016 tarihli Çalışan Bilgi Güvenliği Taahhütnamesine aykırı hareket ettiği, başvurucunun eyleminin haklı neden ağırlığında olmasa da işverenle arasındaki güven ilişkisini zedelediği, bu nedenle feshin geçerli nedene dayandığı kanaatine ulaşmıştır.

6. Başvurucu, nihai kararı 10/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 23/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; kişisel bilgisayarının ele geçirilerek içinden doktora ödevinin alındığını ve insan kaynakları birimine şikâyet edildiğini belirtmiştir. Doktora ödevinin ilk 10 sayfasında Şirket ile ilgili herhangi bir bilgi olmadığını, 10-17. sayfalar arasında kendisinin yoğun uğraşları sonucu Şirkete kazandırdığı bir kısım işlemin bulunduğunu, 18. sayfada kullandığı resmi internet ortamından aldığını, 21. sayfadaki son resmin ise taşeron firmanın yaptığı bir çalışma olduğunu belirtmiştir. Devamında; ödevde kullandığı bilgilerin bilirkişi raporunda da belirtildiği üzere meslek sırlarını ortaya atıcı bir bilgi mahiyetinde olmadığını ve herkesin rahatlıkla erişebileceği bilgiler olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Bölge Adliye Mahkemesi kararının yalnızca imzalanmış bir taahhütnameye dayandığını ve başkaca hiçbir gerekçe içermediğini ifade etmiştir. Nitekim söz konusu taahhütnamenin ödev tesliminden sonra

imzalandığını, akademik takvimden de anlaşılacağı üzere ödevlerin teslimi ve not girişlerine ilişkin son tarihin 14/6/2016 olduğunu ancak taahhütnamenin 17/6/2016 tarihinde imzalandığını ve bu hâliyle mahkeme gerekçesinin fesih için yeterli olmadığını iddia etmiştir.

10. Başvurucunun iddialarının doktora ödevi nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilmesine ve açtığı işe iade davasının reddedilmesine ilişkin işlemler bütününe yönelik olduğu görülmüştür. Bu kapsamda iş sözleşmesinin feshinin temeli ifade özgürlüğüne dayanmaktadır. Anayasa Mahkemesi her zaman ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrası, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmediği ve siyasi, sanatsal, bilimsel, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına aldığı hâlde (Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 37; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 40) ifade özgürlüğünün özel bir türü olan bilim ve sanat özgürlüğü Anayasa'nın 27. maddesinde özel olarak korunmuştur. Eldeki mevcut başvurunun da Anayasa'nın 27. maddesinde koruma altında bulunan bilim özgürlüğünün farklı bir görünümü olan akademik özgürlüklerle yakından ilgisi bulunmaktadır. Nitekim bir doktora öğrencisinin araştırma yapmasının bulgularını, fikir ve görüşlerini ödev biçiminde dahi olsa sunmasının akademik özgürlüğün bir parçası olduğunda kuşku yoktur.

11. Bu kapsamda devletten, ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik yükümlülükleri kapsamında ifade özgürlüğünü kullanmak isteyenlerin yalnızca üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmalarını temin etmesi değil aynı zamanda iş sözleşmelerinin feshi gibi yapılabilecek her türlü müdahalelere karşı da önlem alması beklenir. Anayasa Mahkemesinin yapması gereken inceleme de devletin ifade özgürlüğüne yönelik söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine yönelik olacaktır. Bu nedenle başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Devletin ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik yükümlülükleri çerçevesinde, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulması, uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesi ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesi sorumluluğu vardır. Yine bireylerin temel hak ve özgürlüklerine üçüncü kişilerin müdahalesinin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve mahkemelerce korunma sağlanması da söz konusu yükümlülükler kapsamındadır. Kamusal makamlarca gerekli yapısal önlemler alınmış olsa da uyuşmazlık konusu davayı yürüten mahkemelerce verilen kararlarda üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı bireylere korunma imkânı sağlanmadığı durumlarda bu yükümlülükler gereği gibi yerine getirilmemiş olacaktır. Bu, kamusal makam olan mahkemeler aracılığıyla bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasız bırakıldığı anlamına gelecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 47-49; Ayhan Deniz ve diğerleri [GK], B. No: 2019/10975, 14/6/2023, § 36).

14. Bu doğrultuda iş sözleşmesi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik işverence gerçekleştirilen müdahale iddiasını içeren uyuşmazlıkların karara bağlandığı davalarda yargılama mercilerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50; Kasım Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2019/33243, 4/7/2022, § 32; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 37).

15. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi "doktora ödevinde meslek sırlarını ortaya attığı" gerekçesiyle ve 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin II-(e) bendine dayanarak haklı nedenle feshedilmiştir. İş Mahkemesi feshin haksız ve geçersiz olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne ve başvurucunun işe iadesine karar vermekle birlikte Bölge Adliye Mahkemesi feshin 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesi gereğince geçerli olduğu kanaatiyle davanın reddine karar vermiştir. O hâlde neticeten başvurucunun iş sözleşmesi geçerli nedenle fesih kapsamında feshedilmiştir.

16. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle, belirsiz süreli iş sözleşmelerinin işveren tarafından feshinde geçerli bir neden bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu hükümde geçerli nedenlerin neler olabileceği madde metninde sayılmıştır. İşveren tarafından iş sözleşmesinin feshi için ya işçinin yeterliliği ve davranışlarından kaynaklanan ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir nedenin işveren tarafından gösterilmesi gerekmektedir. Hükmün gerekçesinde de işbu hüküm gereği iş sözleşmesinin feshi için işçinin davranışlarının iş görme borcunu ciddi biçimde olumsuz etkilemesi, iş görme borcunu gerektiği biçimde yerine getirmesine olanak vermemesi, iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından makul ölçülerde beklenememesi gerektiği ifade edilmiştir. Hükme göre bir davranış ancak işyerinde olumsuzluklara yol açması hâlinde geçerli sebep sayılabilir. İşçinin davranışlarının işyerindeki üretim ve iş ilişkisi sürecine olumsuz bir etkisi yoksa bu davranışların iş sözleşmesinin feshinde geçerli bir neden olarak gösterilmesi mümkün değildir (Kasım Çiftçi ve diğerleri, § 35; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 42).

17. 4857 sayılı Kanun'un 25/II. maddesinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hâller sıralanmış ve belirtilen durumlar ile benzerlerinin varlığı halinde işverenin haklı fesih imkânının olduğu açıklanmıştır. Yine aynı maddenin II-(e) bendinde, işverenin güvenini kötüye kullanmak, hırsızlık yapmak, işverenin meslek sırlarını ortaya atmak gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan işçi davranışlarının da işverene haklı fesih imkânı verdiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda işverenin meslek sırlarını saklama yükümlüğü işverene sadakat yükümlülüğün bir parçası olup meslek sırlarının ortaya atılması da bir fesih sebebidir. İşverene karşı sadakat yükümlülüğü içerisinde bulunan çalışanın dürüstlük ve iyi niyet kurallarına uygun bir şekilde hareket etmesi gerekir. Bulundukları konum itibarıyla kimi zaman işveren tarafından toplumla paylaşılmayan gizli birtakım bilgilere sahip oldukları için çalışanların ifade özgürlüğünü kullanırken ölçülü davranmalarını beklemek doğaldır. Bununla birlikte ölçülü davranma yükümlülüğü çerçevesinde başvurucunun ifade özgürlüğü ile işverene karşı sadakat yükümlülüğü arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğinin her somut olayda ve ikna edici gerekçelerle ortaya konulması gerekir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Volkan Çakır, B. No: 2017/35488, 7/4/2021, § 34).

18. Somut olayda başvurucunun doktora ödevindeki bilgilerin meslek sırrı mahiyetinde olup olmadığına yönelik ilk derece mahkemesince bilirkişi incelemesi yaptırılmış ve gerek inceleme sonucu oluşturulan rapor gerekse de tanık anlatımları bir bütün hâlinde

değerlendirilerek başvurucunun doktora ödevinde yer alan bilgilerin teknolojik kritiklik arz etmediği ve genel geçer bilgiler olduğu tespitiyle feshin geçersiz olduğu belirtilmiştir. İlk derece mahkemesi ayrıca mevcut olayda feshin son çare olması ilkesine de uygun davranılmadığı kanaatine varmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi ise yalnızca başvurucunun imzaladığı bir taahhütnameyi gerekçe göstererek feshin geçerli olduğu tespitinde bulunmuştur. Bununla birlikte söz konusu taahhütnamenin ne tür hükümler içerdiği, başvurucunun hazırladığı doktora ödevi ile taahhütnamede yer alan hangi hükme ve ne şekilde aykırı davrandığı ve bu hükümlerin feshi hangi sebeplerle haklı veya geçerli kıldığı yönünde herhangi bir tespit ve değerlendirme yapılmamıştır. Bu kapsamda Bölge Adliye Mahkemesi kararında işçiye somut olarak hangi sözleşme yükümlülüğünün yüklendiği ve işçinin hangi davranışı ile hangi somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiği eksiksiz olarak tespit edilmemiş; işverenin zarar gören işletme menfaatlerinin neler olduğu açıklanmamıştır. Bölge Adliye Mahkemesi, soyut ve genel bir gerekçe ile yalnızca başvurucu tarafından taahhütnamenin imzalanmış olmasına dayanmıştır.

19. Kaldı ki başvurucu akademik takvimden de anlaşılacağı üzere ödev tesliminin ve not girişlerinin son gününün 14/6/2016 olduğunu, doktora ödevini hazırladığı dersten bütünlemeye kalmadığını ve ders döneminde geçtiği, hâliyle ödev tesliminin 14/6/2016 tarihinden önce gerçekleştiğini ve bu kapsamda söz konusu ödev ile 17/6/2016 tarihinde imzalanmış bir taahhütnameye aykırı davranmasının mümkün olmadığını belirtmesine karşın Bölge Adliye Mahkemesinin söz konusu hususlara ilişkin de herhangi bir değerlendirme yapmadığı görülmüştür.

20. Diğer yandan başvurucu tez niteliğinde olmayıp herhangi bir şekilde aleniyet kazandığı gösterilemeyen bir doktora ödevinden dolayı oldukça ağır bir sonuçla karşılaşmış ve işini kaybetmiştir. Karşılaşılan ağır sonuç nedeniyle Yargıtayın geliştirdiği ölçütlere göre feshin son çare olması prensibinin bu tür davalarda uygulanmasının temel hak ve özgürlüklerin korunması için hayati önemde olduğu açıktır. Zira son çare olduğu gösterilmeden temel hak ve özgürlüklerini kullanan işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi söz konusu işçiler ve diğerleri üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacaktır. O hâlde bir iş sözleşmesinin feshinin temel hak ve özgürlüklerin ihlaline neden olmaması için iş ilişkisinin devam ettirilmesini imkânsız kıldığı değerlendirilen ve doğrudan en ağır yaptırıma bağlanmış olan bu sebepler işverence ve daha sonra denetleme yapan yargılama mercilerince hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmalıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. Kardelen Yoğungan ve Sonay Tezcan, B. No: 2018/24097, 2/5/2023, § 63; Ayhan Akyüz ve diğerleri, B. No: 2018/6851, 10/5/2023, § 45). Buna karşın başvurucunun iş sözleşmesinin sonlandırılmasında feshin son çare olması prensibinin değerlendirilmediği görülmüştür. Anayasa Mahkemesi daha hafif giderim yolları izlenmeksizin doğrudan iş sözleşmesinin feshedilmesinin kaçınılmaz olduğunun gösterilemediğini değerlendirmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Ayhan Akyüz ve diğerleri, § 46).

21. Tekrar ifade etmek gerekirse işverenlerin çalıştırdığı işçilerin verimli şekilde iş görmeleri ve önceden saptanmış nesnel kurallara sadakat göstermeleri konusunda beklenti içinde olmalarının haklı bir gerekliliğe dayandığını belirtmek gerekir. Zira işin veriminin düşmesine veya işveren ile olan güven ilişkisinin ciddi şekilde zedelenmesine işçinin yol açtığı durumlarda işverenin menfaatinin etkileneceği açıktır. Dolayısıyla yasal düzenlemelerin ve işverenin belirlediği kurallar çerçevesinde devam eden iş ilişkisinin meşru nedenler ortaya çıktığında bozulması ve sona erdirilmesi olağan bir durumdur (C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 123).

22. Somut olayda ise ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmadan 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin ifade özgürlüğünün dolaylı olarak sınırlandırılmasına dayanak yapıldığı ve Bölge Adliye Mahkemesince Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ilkelere uygun hareket edilmediği kanaatine varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu, söz konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle ayrıca makul sürede yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

26. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesine (E.2018/4145, K.2020/122) iletilmek üzere Kocaeli 3. İş Mahkemesine (E.2017/75, K.2018/522) GÖNDERİLMESİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAHİLE YALVAÇ

B. No: 2020/18246 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18246

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAHİLE YALVAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18246)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Rahile YALVAÇ

Vekili : Av. Ümit AVCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresinde yapılmıştır. İkinci Bölüm İkinci Komisyon18/5/2023 tarihinde mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik hususunun karara bağlanması Bölüm kararını gerektirdiğinden başvurunun Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan,

yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖYKÜ ORAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/19601 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19601

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖYKÜ ORAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19601)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucular : 1. Öykü ORAL

2. Seher KALKAN GÜL

3. Şahika HANCI

Vekili : Av. Oya Meriç EYÜBOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özel kişilere ait bir alana afiş yapıştırıldığı için idari para cezasıyla cezalandırılma nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/6/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvuruculaların 1/3/2020 tarihinde Dünya Kadınlar Günü'nde yürüyüş gerçekleştirilecek güzergâh olan Beyoğlu ilçesinde özel kişi/kişilere ait bir binanın duvarına afiş yapıştırdıkları tespit edilmiştir. Toplumsal bir konuda farkındalık oluşturmak amacıyla yapıştırdıkları afişin her biri, bir harfe karşılık gelen A4 ebadındaki kâğıtlardan oluşmakta ve kâğıtlarda bir bütün olarak "Benim bedenim, benim kararım" yazmaktadır.

6. Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğü 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 42. maddesi uyarınca izinsiz afiş asan her bir başvurucu hakkında 100 TL idari para cezası uygulamıştır. Tutanakta, kabahat, özel alana yazı veya afiş asma olarak belirtilmiş; tutanağa yalnızca duvarına afişlerin yapıştırıldığı binanın adresi yazılmış, tutanakta binanın duvarına afiş yapıştırılmasına hak sahiplerinin rızası olup olmadığına ilişkin bir bilgiye yer verilmemiştir.

7. Başvurucular, idari para cezalarına karşı İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) nezdinde itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Hâkimlik, başvuruculaların itirazını inceleyerek kesin olarak reddetmiş; kararda, polis tarafından düzenlenen tutanağa göre başvuruculaların "Hüseyinağa Mahallesi Atıf Yılmaz Caddesi No:[...] sayılı adresin dış cephesi üzerine 8 Mart Dünya Kadınlar günü ile alakalı olarak davara kağıt afiş ve kağıt parçalarının yapıştır[dıklarının]" sabit olduğunu belirterek başvuruya konu idari para cezalarının usul ve kanuna uygun olduğu sonucuna varmıştır.

8. Başvurucular 29/3/2020 tarihinde nihai hükmü öğrenmiş, 30/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

9. 5326 sayılı Kanun’un "İdari para cezası" kenar başlıklı 17. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari para cezası, kanunda alt ve üst sınırı gösterilmek suretiyle de belirlenebilir. Bu durumda, idari para cezasının miktarı belirlenirken işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önünde bulundurulur."

10. Aynı Kanun’un "Afiş asma" kenar başlıklı 42. maddesi ve anılan düzenlemenin gerekçesi şöyledir:

"[42. madde]

(1) Meydanlara veya parklara, cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait duvar veya alanlara, rızası olmaksızın özel kişilere ait alanlara bez, kâğıt ve benzeri afiş ve ilân asan kişiye, yüz Türk Lirasından üçbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. Aynı içerikteki afiş ve ilânlar, tek fiil sayılır.

(2) Birinci fıkra hükmü, yetkili makamlardan alınan açık ve yazılı izne dayalı olarak asılan afiş ve ilânlar açısından uygulanmaz. Bu izinde, afiş ve ilânın asılacağı zaman dilimi açık bir şekilde gösterilir. Bu afiş ve ilânlar izin verilen gerçek veya tüzel kişi tarafından bu sürenin dolmasını müteakip derhal toplatılır. Toplatma yükümlülüğüne aykırı hareket edilmesi halinde birinci fıkra hükmüne göre idarî para cezası verilir.

(3) Bu afiş ve ilânların kaldırılmasına ilişkin masraflar da ilgili kişilerden ayrıca tahsil edilir.

(4) Bu kabahatler dolayısıyla idarî para cezasına, kolluk veya belediye zabıta görevlileri

karar verir.

(5) Özel kanunlardaki hükümler saklıdır"

[42. maddenin gerekçesi]

"Toplumun tüm bireylerinin kullanımına tahsis edilmiş bulunan meydan ve parklara, cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait duvar veya alanlara; yetkili makamlardan açık ve yazılı bir izin alınmadıkça, bez, kağıt ve benzeri afiş veya ilân asılması, bu madde hükmü ile kabahat olarak tanımlanmıştır. Görüntü kirliliği oluşturan bu şeyler, özel kişilere ait alanlara da, ilgilisinin rızası bulunmadıkça asılamaz. Doğal olarak, bu tür afiş ve ilânlar tek nüsha olmayacağından, aynı içerikte olmak kaydıyla, sayısı ne kadar olursa olsun, bütün afiş ve ilânlar tek fiil olarak kabul edilmektedir. Böylece, birinci fıkra hükmünde özel bir içtima hükmüne yer verilmiştir.

Yetkili makamdan verilen izne dayalı olarak afiş ve ilân asılması durumunda, fiil hukuka uygun olacaktır. Ancak bunun sağlıklı kontrolü için izin yazısında afiş ve ilânın asılacağı zaman dilimi açıkça gösterilmelidir. İzinde gösterilen sürenin sonunda afiş ve ilânların, izin alan kişi tarafından derhal toplatılmaması, kabahat oluşturmaktadır. İlgilisi tarafından toplanmadığı için, bu afiş ve ilânların kamu adına toplatılması halinde, ayrıca toplatma masrafı da tahsil edilir.

Seçim döneminde afiş ve ilân asılması hususu seçim mevzuatında özel olarak düzenlendiğinden, bu hüküm bakımından kapsam dışı bırakılmıştır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 18/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

12. Başvurucular, her yıl mart ayının ilk günlerinden itibaren 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında etkinlikler düzenlendiğini, bu etkinliklerden birinin de İstiklal Caddesi ve çevresinde gerçekleştirilecek feminist gece yürüyüşü olduğunu, kendilerinin de kadına yönelik ayrımcılığa ve şiddet hakkında toplumsal farkındalık yaratmak ve bu yürüyüşe çağrı yapmak amacıyla afiş asmak istediklerini ancak bu eylemlerini tamamlayamadan polisin müdahale ettiğini ve haklarında idari para cezası uyguladığını iddia etmiştir. Tek bir cümleden ibaret olan afiş nedeniyle kendilerine ayrı ayrı idari para cezası verilmesinin 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesine aykırı ve ölçüsüz olduğunu belirten başvurucular, afişin yapıştırılmasının çevre kirliliğine sebebiyet verdiğine, kamu düzenini bozduğuna ya da bozulma tehlikesine yol açtığına dair kamu makamlarınca herhangi bir tespit ve değerlendirme yapılmadığını da vurgulamıştır. Başvurucular, hakkın kullanımına yönelik caydırıcı etki yaratan bir yaptırım uygulanmasının ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde, ihlal iddiasının niteliğinin ve verilen idari para cezasının miktarının dikkate alınması gerektiği vurgulanarak başvurunun anayasal ve kişisel önemden yoksun olduğu açıklanmıştır. Ayrıca başvuruculaların iddialarını temellendiremedikleri belirtilerek başvurunun kabul edilebilirlik kriterini taşımadığı açıklanmış, Anayasa Mahkemesinin düşünce açıklamalarının anayasal güvencelerden yararlanmasının afiş asmanın bazı ön biçim şartlarına bağlanmasına engel teşkil etmeyeceğine dair Gökçe Ekin Baran (B. No: 2016/13539, 9/1/2020) kararındaki değerlendirmeleri ışığında hak ihlali iddiasının

incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

14. Başvurucular; Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında, yaptırıma konu afişi 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ile ilgili toplumsal farkındalık ve bilinç oluşturmak amacıyla asmak istediklerini, görüntü kirliliği oluştuğuna dair bir tespitin de bulunmadığını belirterek bireysel başvuru formundaki hususları yinelemiştir.

B. DEĞERLENDİRME

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucuların şikâyetinin özü, izin almadan astıkları afiş nedeniyle idari para cezası verilmesidir. Toplumsal bir konuda farkındalık oluşturmak amacıyla afiş asılmasının bir düşünce açıklaması mahiyetinde olduğundan başvurucuların tüm iddialarının ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer değerlendirme için bkz. İbrahim Halil Arabulan, B. No: 2017/29411, 26/5/2021, § 23).

16. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ...kamu düzeninin, ...korunması ...amaçlarıyla sınırlanabilir.

…

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi koronavirüs salgını nedeniyle bireysel başvuru süresinin 30/4/2020 tarihli ve 2480 sayılı Cumhurbaşkanı kararıyla 15/6/2020 tarihine kadar uzatılması nedeniyle başvurunun süresinde olduğu kabul edilmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

18. Başvuruculların toplumsal bir konu hakkında ifade içeren afişi izinsiz astıkları gerekçesiyle idari para cezası ile cezalandırılmalarının ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

19. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu

sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

20. Sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Genel İlkeler

21. Hak ya da özgürlüklere bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır. Anayasa’nın 34. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35).

22. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kanunilik ölçütü ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kılar (Tuğba Arslan, § 96). Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirir ve bu noktada kanunun niteliği önem kazanır. Bu anlamıyla kanunilik ölçütü, sınırlamaya ilişkin kuralın erişilebilirliği ve öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğini garanti altına alır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017 § 55; Sercan Avşar, B. No: 2016/63088, 9/6/2021, §§ 42, 43).

23. Belirlilik, bir kuralın keyfîliğe yol açmayacak içerikte olmasını ifade eder. Temel hakların sınırlandırılmasına ilişkin kanuni düzenleme; içerik, amaç ve kapsam bakımından belirli ve muhataplarının hukuksal durumlarını algılayabilecekleri açıklıkta olmalıdır. Bir kanuni düzenlemede, hangi davranış veya olgulara hangi hukuksal sonuçların bağlanacağı ve bu bağlamda kamusal makamlar için nasıl bir müdahale yetkisi doğacağı belirli bir kesinlik ölçüsünde ortaya konulmalıdır. Bu durumda bireylerin hak ve yükümlülüklerini öngörerek davranışlarını bu doğrultuda tanzim etmeleri mümkün hâle gelebilir. Böylece hukuk güvenliği sağlanarak kamu gücünü kullanan organların keyfî davranışlarının önüne geçilmiş olur (Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56, 57).

24. Bireylerin kendilerine düşen yükümlülükleri öngörme ve davranışlarını ayarlama imkânını vermeyen normlar, hukuk güvenliği ilkesini zedeler; bu da bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini engeller. Hukuksal durumların takdirindeki belirsizlik, temel haklar alanında getirilen güvencelerin işlevsiz hâle gelmesine neden olur (Sara Akgül [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018, § 108). Bununla birlikte bir kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi, bu nedenle hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi veya kullanılan kavramların anlamlarının hukuksal değerlendirme sonucunda ortaya çıkması tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Ayrıca ilgili kanuni düzenleme temel haklara ne oranda müdahale ediyorsa söz konusu düzenlemede aranacak belirlilik oranı da aynı doğrultuda yükselecektir (Sara Akgül, § 109; Hayriye Özdemir, § 58).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

25. Somut olayda başvurucular, özel kişiye veya kişilere ait bir binanın duvarına afiş

yapıştırdıkları gerekçesiyle idari para cezasıyla cezalandırılmıştır. Ancak bu yaptırım uygulanırken özel alanlara sahip kişilerin afiş asılması için rızası olup olmadığı araştırılmamıştır. 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinde görüntü kirliliğinin önlenmesi gayesiyle "...rızası olmaksızın özel kişilere ait alanlara bez, kâğıt ve benzeri afiş ve ilân asan kişiye, ... idarî para cezası verilir." şeklinde düzenleme getirilmiştir. Bu sebeple somut olayda afiş yapıştırma eylemine ilişkin rızanın varlığı araştırmadan uygulanan yaptırımın kanunilik şartını karşılayıp karşılamadığı değerlendirilmelidir.

26. Anılan kanuni düzenleme dikkatle incelendiğinde kamuya ait alanlara afiş asılması yetkili makamın, özel kişilere ait alanlara asılması ise ilgilisinin rızasına bağlı kılınmış; rıza veya izin şartı yerine getirilmeden afiş asılması idari para cezası yaptırımına tabi tutulmuştur. Başka bir anlatımla özel kişilere ait alanlara afiş asılmasının idari para cezası yaptırımına tabi tutulabilmesi için ilgilisinin rızasının olmaması şart koşulmuştur. Bu tespitle uyumlu olarak özel kişilere ait alana afiş asılması nedeniyle bir kişi hakkında idari yaptırım uygulanabilmesi için hak sahiplerinin afiş asılmasına yönelik olarak rızası olmadığının ortaya konulması gerekir.

27. Ancak bireysel başvuru dosyasında, hak sahiplerinin binanın duvarına afiş yapıştırılmasına yönelik rızası olmadığına ilişkin herhangi bir bilgi veya belge tespit edilememiştir. Öte yandan binaya izinsiz afiş yapıştırılmasına ilişkin olarak kat maliklerinin rızası olmadığı İdari Yaptırım Tutanağı'ndan da anlaşılamamıştır. Ayrıca kabahatin meydana gelişi açısından özellik arz eden bu olguyu değerlendirme yükümlülüğü olan Hâkimliğin de bu konuda araştırma yapmadan karar verdiği görülmüştür.

28. Sonuç olarak özel alanda afiş asılmasının da ilgilinin rızasının bulunup bulunmadığı hakkında gerekli araştırma yapılmadan ve öngörülebilirlik şartını sağlamayan idari ve yargısal yorum yaparak başvuru hakkında idari yaptırım uygulandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını karşılamadığı sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. GİDERİM

30. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, 1.000 TL manevi tazminat ödenmesi, idari para cezası olarak ödedikleri 100 TL'nin maddi tazminat olarak iadesi talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen ifade özgürlüğü ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesinin yeterli giderim sağlayacağı gözetilerek başvuruculara manevi tazminat ile haklarında hükmedilen ve idari para cezasının karşılığı

olarak gösterilen maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/1505 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEVGİ ÖZDEMİR

B. No: 2020/22228 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22228

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEVGİ ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22228)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Sevgi ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın sanık tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1988 doğumlu olan başvurucu, İstanbul Emniyet Müdürlüğü kadrosunda polis memuru olarak görev yapmakta iken 22/11/2016 tarihinde kamu görevinden çıkarılmıştır.

3. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

4. Soruşturma neticesinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle Başsavcılık, 3/5/2017 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede, FETÖ/PDY'nin kuruluşu ve yapısı hakkında genel bilgilere yer verdikten sonra başvurucunun adına kayıtlı 507... 40 numaralı hat üzerinden örgüt tarafından haberleşmede kullanılan ByLock isimli kriptolu mesajlaşma uygulamasını kullandığının tespit edildiğini belirterek atılı suçu işlediğini iddia etmiştir.

5. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 18/5/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra başvurucunun adına kayıtlı 507... 40 numaralı hat üzerinden ByLock IP'lerine hangi gün ve saatlerde erişim sağlandığına dair karşı IP bilgilerini gösterecek şekilde iletişimin tespiti ile ilgili kayıtların gönderilmesi için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna (BTK) müzekkere yazılmasına ve duruşmanın ilk celsesinin 15/8/2017 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.

6. Tokat Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen başka bir soruşturma kapsamında şüpheli sıfatıyla ifadesi alınan M.A.nın 6/3/2017 tarihinde kollukta verdiği beyanında başvurucu hakkında da açıklamalarda bulunduğu tespit edilmiş ve söz konusu beyanın yer aldığı ifade tutanağı duruşmanın başvurucu ve müdafiinin hazır bulunduğu 15/8/2017 tarihli ilk celsesinde okunmuştur. Buna göre tanık M.A. beyanında özetle örgüt tarafından sohbet adıyla düzenlenen birkaç toplantıya polis okulunda eğitim aldığı sırada kendisiyle aynı sınıfta eğitim gören başvurucu ile katıldığını ifade etmiştir. Başvurucu, tanık beyanına karşı yaptığı savunmada tanık beyanının doğru olmadığını, bu tür dinî toplantılara katılmadığını ileri sürmüştür.

7. Başvurucu, ByLock programını kullandığı yönündeki delile karşı yaptığı savunmada internet merakı nedeniyle bu programı telefonuna yüklediğini ancak aktif olarak kullanmadığını, programın kullanışlı olmadığını anlayınca da telefonundan kaldırdığını ifade etmiştir.

8. Mahkeme, tanık M.A.nın beyanının alınması için Tokat Ağır Ceza Mahkemesine talimat yazılmasına ve duruşmanın bir sonraki celsesinin 16/11/2017 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

9. Tanık M.A.nın istinabe mahkemesince alınan beyanı duruşmanın 16/11/2017 tarihli ikinci celsesinde okunmuştur. Buna göre tanık M.A. beyanında özetle polis okulundan tanıdığı başvurucunun kendisini sohbet adı altında yapılan toplantılara davet ettiğini, bu toplantılarda bekârların katalog evlilik yapmak için form doldurduğunu ancak başvurucunun bu yönde bir eylemine şahit olmadığını belirtmiştir. Başvurucu, tanık beyanına karşı yaptığı savunmada tanık beyanını kabul etmediğini ifade etmiştir.

10. Öte yandan Mahkemenin yazdığı müzekkere üzerine BTK'nın dava dosyasına sunduğu raporda başvurucunun kendi adına kayıtlı 507... 40 numaralı hat üzerinden ilk giriş tarihi olan 14/8/2014 tarihinden 25/2/2015 tarihine kadar ByLock sunucularına ait IP adreslerine 1.866 kez bağlantı sağladığının tespit edildiği belirtilmiştir.

11. Duruşmanın tamamlanmasının ardından Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararda Mahkeme, başvurucunun sohbet toplantılarına katıldığı yönündeki tanık beyanına ve ByLock kullanıcısı olduğu yönündeki tespite delil olarak dayanmıştır. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

[M.A.nın] Tokat 2. Ağır Ceza Mahkemesince talimatla alınan ifadesinde özetle; sanık Sevgi'yi polis okulundan tanıdığını, aynı sınıfta aynı odada kaldıklarını, bu süre içerisinde sanığın kendisini cemaat sohbetlerine davet ettiğini, bu itibarla toplantılara bir kaç katıldığını, sanığın FETÖ ile ilgili terör eylemi kapsamında bir işinin olduğuna tanık olmadığını,(...) sanık Sevgi'nin bu sohbetlere kendisinden daha yoğun bir şekilde katıldığını

bildiğini nitekim davetin ondan geldiğini, bu sohbetlerde cemaat içi katalog evlilik amacıyla bekar olanlardan form doldurmasının istenildiğini, böyle bir olaya bir kez şahit olduğunu, sanığın ise böyle bir eylemine şahit olmadığını, KOM Şube Müdürlüğünde soruşturma evresinde verdiği ifadesinin içerik olarak doğru olduğunu beyan ettiği anlaşılmıştır.

Sanığın ayrıntıları ve hukuki mahiyeti Yüksek Yargıtay 16. Ceza Dairesinin Ceza Genel Kurulu incelemesinden geçmek suretiyle kesinleşen 24/04/2017 tarih ve 2015/3 esas, 2017/3 karar sayılı kararında ve 14/07/2017 tarih ve 2017/1443 - 4758 sayılı ilamında açıklandığı üzere, oluşturulması, dahil olunması, kullanılması ve teknik özellikleri itibariyle münhasıran FETÖ/PDY silahlı terör örgütü yönetici/üyelerinin kullanımı için oluşturulmuş ve münhasıran bu suç örgütünün mensupları tarafından kullanılmakta olan, örgüt hiyerarşisine dahil olmayan kimseler tarafından kullanılmayan kriptolu haberleşme programı Bylock'u, kendi adına kayıtlı [507...40] numaralı GSM operatörü Avea olan hat üzerinden, ilk giriş tarihi 14/08/2014 olacak şekilde 25/02/2015 tarihine kadar yaklaşık altı buçuk aylık süreçte 46.166.160.137, 46.166.164.177 ve 46.166.164.181 IP numaraları üzerinden 1866 kez giriş yapmak/bağlantı sağlamak suretiyle ve 35568605556767 ve 35970305078895 IMEI nolu cihazlar üzerinden kullanarak suç örgütünün mensupları tarafından kullanılmakta olan özel haberleşme ağına (networke) bilerek ve isteyerek dahil olup söz konusu ağı iletişim / haberleşme için kullandığı mahkememize gönderilen Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu kayıtlarından anlaşılmıştır."

12. Başvurucunun istinaf talebi İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesince 6/3/2018 tarihinde esastan reddedilmiştir.

13. Başvurucu, temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra- yokluğunda toplanan delilin hükme esas alındığını belirtmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 14/1/2020 tarihinde kararı onamıştır. Yargıtay, onama kararının gerekçesinde tanık beyanı, savunma ve tüm dosya kapsamı dikkate alındığında başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğunu bildiren ayrıntılı ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın dosyaya gelmesi beklenmeden karar verilmesinin sonuca etkili olmadığını belirtmiştir.

14. Başvurucu, nihai hükmü 29/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 13/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne, hakkaniyete uygun yargılanma ve tanık sorgulama hakları ile suçta ve cezada kanunilik ilkesi dışındaki ihlal iddialarının kabul edilemez olduğuna, anılan haklar ve ilkeye ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu; tanığın istinabe yoluyla dinlendiğini, kendisine tanığa soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucuya tanık beyanlarının okunduğu, bu beyanlara karşı varsa itiraz ve savunmalarını sunmasının istendiği, başvurucu ve müdafiinin söz konusu tanık ifadelerine yönelik savunmalarını Mahkemeye sunduğu vurgulanmıştır.

18. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

19. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya kovuşturma evresinde sorgulama ya da sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

22. Anayasa Mahkemesi tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir duruşma öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesinin geçerli bir nedeninin varlığına bakılmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Duruşmada sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence, sanığa olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40). Yargılamayı yürüten mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların savunmanın onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlemesi de telafi edici güvencelerden biri olarak değerlendirilebilir (Metin Akdemir (2), B. No: 2020/3964, 21/9/2022 § 36).

23. Somut olayda Mahkeme, mahkûmiyet kararında başvurucunun duruşmada sorgulamadığı tanığın beyanlarına dayanmıştır. Nitekim Mahkeme, tanık M.A.nın başvurucunun örgütün düzenlediği sohbet isimli toplantılara katıldığı yönündeki beyanını hükme esas almıştır. Mahkeme, başvurucu aleyhinde beyanda bulunan tanık M.A.yı istinabe yoluyla dinlemiştir.

24. Mahkeme, tanığın duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapmamış; tanığın bulunduğu yerin yargı çevresi dışında olması istinabe yoluyla dinlenmesi

için yeterli bir sebep sayılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir.

25. Tanıkların duruşmada dinlenmemesi hususunda geçerli bir neden gösterilmemesi adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir. Mahkûmiyet hükmünün tek veya belirleyici ölçüde sanığın duruşmada sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı da tespit edilmelidir. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde duruşmada dinlenmeyen tanığın başvurucu aleyhine verdiği beyanın ve diğer delillerin ağırlığı hususunda Mahkemece herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmüştür.

26. Yargıtay içtihadı uyarınca sanığın ByLock kullanıcısı olup olmadığının silahlı terör örgütüne üye olma suçunun sübutu açısından belirleyici olması durumunda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın dosyaya getirtilmesi, anılan tutanağın temin edilememesi hâlinde operatör kayıtları ile eşleştirme yapılmak üzere BTK'dan getirtilen CGNAT kayıtları ile HTS sonuçlarının karşılaştırılıp belirtilen hat üzerinden ByLock kullanan kişinin sanık olup olmadığı doğrultusunda alanında uzman, bağımsız bilişim uzmanı bilirkişiden teknik rapor alınarak hüküm kurulması gerekir [birçok karar arasından bkz.(kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 9/7/2020 tarihli ve E.2018/4070, K.2020/3413; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 26/1/2022 tarihli ve E.2021/2160, K.2022/249 sayılı kararları]. Somut olayda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı dosyaya getirtilmediği gibi Yargıtay içtihadında açıklanan teknik bilirkişi raporu da temin edilmemiştir.

27. Bu durumda başvurucunun ByLock programını kullandığının teknik verilerle ispat edilmesi noktasında ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın dosyaya getirilmesinin beklenmemesi, CGNAT kayıtları ile HTS sonuçlarının karşılaştırılarak başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğunun belirlenmesi için Yargıtayın istediği standartlarda teknik bilirkişi raporu alınmaması karşısında duruşmada dinlenmeyen tanık beyanının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekir.

28. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak Mahkemenin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 180. maddesinin "...tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır." şeklindeki (5) numaralı fıkrasına rağmen sözü edilen tanıkları SEGBİS yoluyla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanığın yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanığın beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onu sorgulayamamış; sorulara verdiği cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanığın gösterdiği reaksiyonlar konusunda Mahkemenin dikkati çekilememiş, tanığın beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanık beyanda bulunurken gösterdiği reaksiyonlarla ilgili olarak izlenim edinememiştir. Öte yandan hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanı dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanığı sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanık beyanı belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanığın duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemesi, bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemiştir.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

30. Başvuruda tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğerşikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

31. Başvurucu; ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan , B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) , B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

33. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/76, K.2017/208) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KUTLUĞ BURAK GÖKKAYA

B. No: 2020/23046 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23046

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KUTLUĞ BURAK GÖKKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23046)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Kutluğ Burak GÖKKAYA

Vekili : Av. Emre ŞENGÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, disiplin cezasının iptali talebiyle açılan davada hakkaniyete aykırı karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Ankara Barosuna kayıtlı olarak avukatlık mesleğini icra etmektedir. Başvurucunun D.B. isimli şahsın vekili olarak takip ettiği Karaman İş Mahkemesindeki davada anılan Mahkeme 23/6/2015 tarihli kararla 14.074,95 TL kıdem tazminatı, 10 TL fazla çalışma ücreti ve 10 TL hafta tatili çalışması ücret alacağının davalı B.B. Gıda San. A.Ş.den (davalı şirket) alınarak davacı D.B'ye verilmesi yönünde hüküm kurmuştur.

3. Anılan karara istinaden karar tarihinden bir gün sonra belirtilen tutarlar davalı şirket tarafından (toplam 20.540,59 TL) D.B.nin hesabına yatırılmış ve ödeme dekontunda yapılan ödemenin Karaman İş Mahkemesinin dosya borcuna mahsuben yapıldığı yönünde açıklamaya yer verilmiştir. Belirtilen hususa ilişkin olarak hem D.B.ye hem de başvurucuya 26/6/2015 tarihinde ihbarname gönderilmiş; ihbarnameler D.B.ye 27/6/2015 tarihinde, başvurucuya ise 1/7/2015 tarihinde tebliğ edilmiştir.

4. Başvurucunun yapılan ödemeyi vekili olduğu D.B.nin fazla mesai alacaklarından mahsup ederek Karaman İş Mahkemesinin 23/6/2015 tarihli kararıyla hükmedilen meblağın tahsili amacıyla davalı şirket aleyhine Ankara 28. İcra Müdürlüğünde takip başlatması üzerine, davalı şirket vekili 10/8/2015 tarihli dilekçesiyle Karaman İş Mahkemesinin 23/6/2015 tarihli kararıyla hükmedilen alacağın mükerrer tahsilata esas olmak üzere icraya konulduğundan bahisle başvurucu hakkında şikâyette bulunmuştur.

5. Yapılan şikâyet üzerine yürütülen disiplin soruşturması sonucunda Ankara Barosu Disiplin Kurulunun 3/3/2017 tarihli kararıyla başvurucunun kınama cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Söz konusu karara yapılan itiraz Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulunca reddedilerek karar onanmıştır.

6. Başvurucunun, verilen disiplin cezasının iptali talebiyle açtığı dava Ankara 11. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 21/11/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Mahkeme kararının gerekçesinde; davalı şirket vekilince 24/6/2015 tarihinde yapılan 20.540,59 TL tutarındaki ödemenin Karaman İş Mahkemesinin 23/6/2015 tarihli kararına istinaden yapıldığına ilişkin ödeme dekontunda açıklama yapıldığı ve bu hususla ilgili başvurucu ve alacaklıya ihtar tebliğ edildiğinin altı çizilmiştir. Kararda bu kabulden hareketle, söz konusu açıklama ve ihtarlara rağmen başvurucunun ödenen tutarı başka bir borca mahsup etmek suretiyle davalı şirket aleyhine aynı alacağın tahsili amacıyla icra takibi başlattığı ifade edilerek mesleğinin icrasında kusurlu davrandığı ve kınama cezası ile cezalandırılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

7. Karara karşı başvurucu tarafından yapılan istinaf başvurusunu inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Daire) 25/6/2020 tarihli kararıyla istinaf talebinin kesin olarak reddine hükmetmiştir.

8. Nihai karar 20/7/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 17/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilemezliği konusunda oybirliği sağlanamadığı için kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

10. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; müvekkilinin talimatı doğrultusunda yasal yolla işlem yaptığını, teklifin haksız veya yolsuz olmadığı gibi karşı tarafa herhangi bir zarar da verilmediğini vurgulamıştır. Başvurucu ayrıca disiplin cezasına karşı açtığı davanın haksız şeklide reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu bağlamda başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma güvencesi yönünden incelenmiştir.

14. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların

kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

15. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda yargı makamlarının takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

16. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin yargı mercilerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi yargı mercilerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 83).

17. Somut olayda, davalı şirket vekilince 24/6/2015 tarihinde yapılan ödemenin Karaman İş Mahkemesinin 23/6/2015 tarihli kararına istinaden yapıldığı ve bu durumun 26/6/2015 tarihli açıklamalı hesap dökümü ile başvurucuya ihtar edildiği ancak başvurucu tarafından müvekkili asile yapılan ödeme dikkate alınmadan söz konusu Mahkeme ilamının Ankara 28. İcra Müdürlüğünde icraya konulduğu anlaşılmaktadır. Mahkeme bu kabulden hareketle, söz konusu açıklama ve ihtara rağmen başvurucunun ödenen tutarı başka bir borca mahsup etmek suretiyle davalı şirket aleyhine aynı alacağın tahsili amacıyla icra takibi başlattığını bu suretle mesleğinin icrasında kusurlu davrandığını belirterek disiplin cezasına karşı açılan davanın reddine hükmetmiştir.

18. Bir fiilin disiplin cezası gerektirip gerektirmediğini değerlendirmek ve şartların sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek hukuk kurallarını öncelikle yorumlama yetkisini haiz olan mahkemelerin takdirindedir. Anayasa Mahkemesinin görevi anılan mahkemelerin yorumlarının açıkça keyfî veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemekten ibarettir.

19. Mahkeme kararında yukarıda değinilen tespitlerden hareketle başvurucunun eyleminin avukatlık meslek kurallarına aykırılık teşkil ettiği yorumuyla mevzuattaki karşılığı olan kınama cezası ile cezalandırılmasında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Mahkemenin bu değerlendirmesinin hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasına yönelik olup bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir unsur içermediği anlaşılmaktadır.

20. Bu itibarla başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYGEN TELATAR VE AYTEN ARAZ

B. No: 2020/23408 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23408

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYGEN TELATAR VE AYTEN ARAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23408)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Aygen TELATAR

2. Ayten ARAZ

Vekilleri : Av. Alper YARIMBIYIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, konutta meydana gelen yangın sonucu gerçekleşen ölüm nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, yakınları (Ayten Araz'ın oğlu, Aygen Telatar'ın kardeşi)A.T. ile birlikte 22/11/2016 tarihinde İstanbul'un Maltepe ilçesindeki konutlarında bulundukları sırada evin salonunda patlama meydana gelmiş, o esnada salonda olan A.T. patlama ve çıkan yangının etkisiyle yaralanmış, kaldırıldığı sağlık kurumunda hayatını kaybetmiştir. 26/1/2017 tarihli otopsi raporundan anlaşıldığı üzere A.T. yanık ve yanığa bağlı gelişen komplikasyonlar sonucu hayatını kaybetmiştir. Patlama sırasında başka bir odada bulunan başvurucular ise hafif şekilde yaralanmıştır. Olayı takiben İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sürecinde olay yeri inceleme raporu hazırlanmış, olay yeri fotoğrafları çekilmiştir. İtfaiye ekipleri tarafından düzenlenen 23/11/2016 tarihli yangın raporunda, salonda içki şişeleri bulunduğu, kovanın içine düşen

sigara korunun açığa çıkan alkolü tutuşturması sonucu yangın meydana geldiği kanaatine ulaşıldığı, 22/11/2016 tarihinde saat 13.09'da ihbar edilen yangının saat 13.56'da tamamen söndürüldüğü belirtilmiştir.

3. Olay yerine gelen İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul Gaz ve Doğal Gaz Dağıtım A.Ş. (İGDAŞ) ekipleri tarafından tutulan 22/11/2016 tarihli tutanakta, itfaiyenin işini tamamlamasından sonra yapılan incelemede mutfakta patlama veya parlamanın olmadığının tespit edildiği, yangının salonda olduğunun görüldüğü, ocak ve kombide problem görülmediği, kaçak tespit edilmediği, dairenin vanasının aparat takılarak emniyete alındığı açıklanmıştır.

4. Başvurucular 23/11/2016 ve 30/11/2016 tarihlerinde emniyet biriminde müşteki sıfatıyla alınan ifadelerinde özetle evde önceden beri gaz kokusu aldıklarını, 16/11/2016 tarihinde A.T.nin gaz kokusu aldığını söylediğini ancak eve gelen yardımcı kadın ile kendilerinin o gün gaz kokusu almadıklarını, karşı komşuya gaz kokusunu sorduklarında komşunun da gaz kokusu almadığını beyan ettiğini, yöneticiye ulaşmaya çalıştıklarını ancak ulaşamadıklarını, olay günü saat 13.00 sıralarında salondan patlama sesi gelmesi üzerine hızlıca salona geldiklerini A.T.yi alevler içinde bulduklarını, asansörden dumanlar geldiği için A.T.yi merdivenden indirdiklerini, olay yerine gelen ambulansla A.T.yi sağlık kurumuna götürdüklerini, patlama doğal gazdan kaynaklanmışsa ilgililerden şikâyetçi olduklarını beyan etmiştir. Apartman yöneticisi Y.S.B. emniyet biriminde verdiği 24/11/2016 tarihli beyanında, olay günü yangın nedeniyle yayılan dumandan dolayı aşağı inemediğini, itfaiyenin gelmesini balkonda beklediğini, yaklaşık iki ay önce İGDAŞ'ın apartmandaki gaz sayaçlarını değiştirdiğini, binada gazla ilgili bir sıkıntı olmadığını hatta olay günü sadece yangının meydana geldiği dairenin gazının kesildiğini, diğer dairelerin gazının açık kaldığını ifade etmiştir. Başvuruculara evine temizlik işlerine yardımcı olmak için gelen C.Ö. 30/11/2016 tarihli beyanında, olaydan yaklaşık bir hafta önce konutun antre kısmında doğal gaz kokusu aldığını, dışarından gelen A.T.nin de bu kokuyu fark ettiğini söylemiştir. Başvuruculara komşusu E.K. 22/2/2017 tarihli beyanında bina içinde koku almadığını, 30/11/2016 tarihinde İGDAŞ görevlilerinin gelip tüm dairelerin gaz borusundaki sibopları kontrol ettiğini, görevlilerin dairesinde bir sızıntı olduğu yönünde kendisine bir bildirimde bulunmadığını, görevlilerin dairesine girmediğini belirtmiştir. Başvurucu Ayten Telatar, Başsavcılıkta verdiği 15/2/2017 tarihli ifadesinde daha önceki ifadesine ek olarak 30/11/2016 tarihinde karşı komşularının dairesine giren doğal gaz borusunu İGDAŞ görevlilerinin tamir ettiğini ve karşı komşularının dairesinden çıktıklarını, aralarında konuşurlarken sızıntı olduğunu söylediklerini duyduğunu, istemesine rağmen tamir raporunu vermediklerini, kendi daire kapısının daha önce hırsız girdiği için hafif eğik olduğunu, karşı komşularının borusundan sızan gazın kendi dairesine girmesi sonucu yangının meydana geldiğini düşündüğünü, İGDAŞ ekiplerinin hatalı evrak düzenlediğini, doğal gaz sızıntısı dışında bir yangın nedeni düşünmediğini ve şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir. Süreçte ayrıca İGDAŞ çalışanlarının da beyanı alınmış ve çalışanlar özetle binada sızıntı olmadığını, olayın meydana gelmesinde kusurları bulunmadığını belirtmiştir. Başvurucunun akrabası olan ve 30/11/2016 tarihinde konuta geldiği anlaşılan İ.C.D. ifadesinde İGDAŞ görevlilerinin binada kaçak olmadığını söylediklerini açıklamıştır.

5. Soruşturma sürecinde olayın oluş şeklinin tespiti amacıyla bilirkişi raporu alınmıştır. Kimya yüksek mühendisi tarafından düzenlenen 24/1/2017 tarihli raporun sonuç kısmında; verilerin havadan ağır bir buhar yangınını işaret ettiği, doğal gaz yangınının evin bütün bölümlerinde etki göstermesi beklendiğinden bu ihtimalin zayıf olduğu, etil alkol buharının

doğal gaza göre daha çok parladığı ve olayda sıkışan alkol buharının aniden parlayarak yangına sebep olması ihtimalinin ağır bastığı ifade edilmiştir. Süreç içinde olayda kamu görevlilerinin kusuru olup olmadığının ve İGDAŞ görevlilerinin düzenlediği evrakın gerçeğe uygunluğunun tespiti için bilirkişi raporu alınmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi, Maden Fakültesi Petrol ve Doğal Gaz Mühendisliği Bölümünden iki, Kimya-Metalurji Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümünden bir akademisyen tarafından düzenlenen 18/12/2019 tarihli bilirkişi raporunun sonuç kısmında özetle yangının hidrokarbon gaz karışımının yanarak parlaması sonucu ortamdaki yanıcı maddelerin tutuşması ile meydana geldiği ancak hidrokarbon gaz karışımının kaynağı hakkında kesin bir kanaate ulaşılamadığı, kaynak için üç ihtimal olduğu, bunların bina doğal gaz tesisatı, binanın kanalizasyon hattı ve yer altına gömülü çöplük katmanı olduğu ifade edilmiştir. Raporun devamında İGDAŞ görevlilerinin yaptıkları işleme ilişkin olarak aktardıklarının gerçeğe uygun olduğu, geri kalan ifadelerin mesnetsiz olduğu, gaz karışımının kaynağı tespit edilmeden herhangi kişi ya da kuruma kusuru izafe edilemeyeceği belirtilmiştir.

6. Başsavcılık 13/2/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Gerekçede öncelikle süreç ve delillerin aktarıldığı akabinde de yangının kaynağına ilişkin net bir belirleme yapılamadığı, binada doğal gaz kaçağı olduğuna dair farklı/birbiriyle çelişen beyanların bulunduğu, yangının çıktığı odada doğal gaz boru hattının dahi bulunmadığı, bilirkişi raporları uyarınca yangının farklı sebeplerle (alkol buharı vb.) çıkma ihtimali olduğu belirtilerek İGDAŞ görevlileri aleyhine kamu davası açmaya yetecek nitelikte delil bulunmadığı ifade edilmiştir. Karara yönelik itiraz 1/6/2020 tarihinde reddedilmiştir.

7. Başvurucular 18/6/2020 tarihinde nihai kararı öğrenmelerinin ardından 17/7/2020tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucular; yakınlarının ölümüne ilişkin soruşturmanın gereği gibi yürütülmediğini, eksiklikler ve çelişkiler bulunduğunu, İGDAŞ'ın kusurunun/ihmalinin görmezden gelindiğini, soruşturma sonunda gerekçesiz karar verildiğini, ölüm olayının aydınlatılmadığını ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut süreç detaylı olarak aktarılarak konuya ilişkin içtihat sunulmuş; değerlendirme yapılırken olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında formdaki iddialarını yinelemiştir.

10. Somut başvurudaki süreç ve ileri sürülen iddialar çerçevesinde inceleme, yaşam hakkı kapsamında yapılmıştır.

11. Yaşam hakkına ilişkin olarak etkili yargısal sistem kurma yönündeki yükümlülük olayın niteliğine bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalarla yerine getirilebilir. Kasıtlı eylemler nedeniyle meydana gelen ölüm ve yaralanmalara ilişkin olarak her olayda etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün yerine getirilmesi için mutlaka etkili bir ceza yargılaması yürütülmelidir. Kasıtlı eyleme bağlı olmayan, kamusal güç/cebir kullanılmayan, ihmal suretiyle meydana geldiği ileri sürülen ölüm olaylarına ilişkin soruşturma yükümlülüğü açısından farklı bir yaklaşım benimsenebilir. Bu kapsamda yaşam hakkının veya vücut bütünlüğünün ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda mağdurlara hukuki, idari (tazminat) hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir.

Ancak eylem kasıtlı olmasa dahi ölüm olayı kamu makamlarının muhakeme hatası, dikkatsizliği aşan bir kusuru neticesinde yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen kendilerine verilen yetkiler kapsamında tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almaması sonucu meydana gelmişse mutlaka etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekir. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği, temel hak ve hürriyetlerle ilgili hukuk sisteminin sahip olduğu koruma mekanizmalarının öncelikle işletilmesi, olağan kanun yollarının tüketilmesi şarttır (aktarılan ilkeler için bkz. T.A. [GK], B. No: 2017/32974, 29/9/2021; Necla Kara ve diğerleri, B.No:2018/5075, 15/3/2022).

12. Başvurucular, yaşam hakkının kasten ihlal edildiğini ileri sürmemiş olup somut olayda başvurucuların yakınlarının ölümüne kasten sebebiyet verildiği izlenimi edinilmesini gerektirecek bir unsur saptanmamıştır.

13. Yukarıda yer verilen ilkeler çerçevesinde, ihmal temelinde meydana gelen ölümlerde yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının bireysel başvuruya konu edilebilmesi için tüketilmesi gereken kanun yolu tazminat davasıdır. Bu kuralın istisnası insan yaşamına yönelik, kamu makamları tarafından bilinen/öngörülen açık bir riskin varlığına karşın özensizliği, basit bir kusuru aşacak şekilde risk karşısında kamu makamlarınca makul adımların atılmaması hâlidir. Bu bağlamda öncelikle somut başvuruda mevcut ilkeden ayrılmayı gerektiren istisnai bir husus bulunup bulunmadığı ele alınmalıdır.

14. Başvuruya konu süreçte birden fazla bilirkişi raporu alınmıştır. Raporlarda, yangının doğal gaz kaçağına/sızıntısına veya tesisattaki bir bozulmaya bağlı olarak gerçekleştiği yönünde somut bir belirleme yoktur. İlk rapor; yangının doğal gaz sızıntısından meydana gelmesinin düşük ihtimal olduğu, alkol buharının aniden parlayarak yangına sebep olması ihtimalinin ağır bastığı yorumunu öne çıkarırken ikinci raporda doğal gaz sızıntısı/kaçağı olasılığına yangına sebep olabilecek üç ihtimalden biri olarak yer verilmiştir. Tanık ifadelerinde de gaz sızıntısının/kokunun varlığı yönünde bir örtüşme olmadığı, bazı tanıkların gaz sızıntısına dair koku ya da şikayetin olmadığını beyan ettikleri görülmektedir. Ayrıca İGDAŞ görevlilerinin yaptığı tespit ve sızıntı olmadığı yönünde tuttuğu tutanakları açıkça yanlışlayan bir belge/veri de söz konusu değildir. Bir başka ifadeyle yangın çıkan binada doğal gaz kaçağı olduğu, yangının doğal gaz tesisatındaki kusurdan ileri geldiği ve bu kaçağın kamu makamlarınca da bilindiği yönünde açık bir belirleme, bu yönde net bir tespit bulunmamaktadır.

15. Bu bağlamda somut olayın koşullarında, ceza soruşturmasının etkili yargısal yol olarak tespiti için gereken istisnai halin (bkz. § 13) söz konusu olmadığı bir başka ifadeyle ihmal iddiası içeren ölüm olaylarında etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün tazminat davası imkânının sağlanması ile yerine getirilebileceği yönündeki ilkeden ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

16. Başvurucular, yakınlarının ölümü ile neticelenen olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasından sonra bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucular, Türk hukuk sistemindeki mevcut hukuki yollardan olup hem idarenin mesuliyetini saptayabilecek hem de gerektiği takdirde zararın ödenmesini sağlayabilecek olan tam yargı davası yolunu tükettiklerine ilişkin herhangi bir bilgi ve belgeyi Anayasa Mahkemesine sunmamıştır.

17. Bu tespitler çerçevesinde ihmal iddiası içeren ölüm vakası bu hâliyle devletin etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğü bakımından tazminat davasını işaret ettiğinden ve başvurucular tazminat davası yolunu tükettikleri yönünde bir bilgi/belge de

sunmadıklarından ileri sürülen yaşam hakkı ihlali iddiası için yargısal başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARKIN İŞERİ

B. No: 2020/25941 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25941

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARKIN İŞERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25941)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Barkın İŞERİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, pilot olarak görev yapmakta iken yükümlülük süresini tamamlayarak Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) istifa eden başvurucunun 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında görevine geri çağrılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ülkemizin 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmasına ilişkin süreç, Millî Güvenlik Kurulu kararları, darbe teşebbüsünün bastırılmasının akabinde Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hâl (OHAL) süreci ve bu süreçte uygulanan tedbirler Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında detaylı şekilde yer almaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-66; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; ayrıca bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı).

3. OHAL sürecinde genel ve soyut normlar ihdas edilerek alınan tedbirlerin yanı sıra kişiler hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler de tesis edilmiştir. Bu bağlamda 25/8/2017 tarihli ve 30165 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 694 sayılı Olağanüstü Hal

Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (694 sayılı OHAL KHK'sı) 37. maddesiyle, TSK'dan ayrılan pilot subayların uçuş için gerekli şartları sağlamaları ve haklarında yaptırılacak güvenlik soruşturmalarının olumlu olması kaydıyla ihtiyaç duyulan hava aracı tiplerinde on sekiz yıllık yükümlülük süresini tamamlamaları için yeniden subay nasbedileceklerine yönelik bir kural getirilmiştir.

4. Başvurucu, TSK bünyesinde pilot olarak görev yapmakta iken zorunlu yükümlülük süresini doldurmasına müteakip 2012 yılında görevinden ayrılmıştır. 15 Temmuz darbe girişiminin sonrasında kabul edilen 694 sayılı OHAL KHK'sının 37. maddesiyle 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na eklenen ek geçici 98. madde ile TSK'dan ayrılan pilot subayların yükümlülük süreleri on sekiz yıla çıkarılmış ve bu kapsamdaki pilotlar kamu görevlerine geri çağrılmıştır. 25/8/2017 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren söz konusu OHAL düzenlemesi 1/2/2018 tarihli ve 7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 35. maddesiyle değiştirilerek kabul edilmiştir.

5. Başvurucu yeniden muvazzaf subay olarak görevlendirilmesine ilişkin Hava Kuvvetleri Komutanlığının bila tarih ve sayılı işleminin iptaline karar verilmesi talebiyle Ankara 14. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde özetle 2012 yılında yapılan yasal değişiklikle pilotların on üçüncü hizmet yılında görevlerinden ayrılabilmelerine imkân sağlandığını, kendisinin on beş yıllık hizmet süresini doldurduktan sonra görevinden ayrıldığını belirten başvurucu zorunlu hizmet süresini artıran ve geriye dönük şekilde uygulanan düzenlemenin sivil havacılıkta devam eden mesleki kariyerini ve beklentilerini olumsuz şekilde etkilediğini, kendisini ve ailesini mağdur ettiğini ifade etmiştir.

6. İdare Mahkemesi, başvurucunun yüksek tecrübeye sahip öğretmen pilot olarak hizmetine ihtiyaç duyulduğunu vurgulayarak on sekiz yıllık zorunlu hizmet süresini tamamlamak üzere yeniden muvazzaf subay olarak görevlendirilmesine ilişkin işlemde hukuka, kamu yararı ve hizmet gereklerine aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu tarafından bu karara karşı yapılan istinaf başvurusu Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin 13/2/2020 tarihli kararıyla İdare Mahkemesi kararının usule ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

7. Başvurucu nihai kararı 16/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; zorunlu hizmet süresini tamamladıktan sonra TSK'daki görevinden ayrılarak sivil havacılık alanında çalışmaya başladığını, zorunlu hizmet süresini on sekiz yıla çıkaran düzenlemelerin geriye dönük olarak uygulanmasının kazanılmış haklarına ve hukuki güvenlik ilkesine aykırı olduğunu ifade ederek adil yargılanma hakkının, mülkiyet hakkının ve zorla çalıştırma yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı görüşünde; somut olayla ilgili olarak Anayasa, ilgili mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihadı hatırlatılmış Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede bunların ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, bu görüşe

karşı beyanında önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

10. Başvurucu hakkında gerçekleştirilen işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte müdahalenin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin aksamasına, kariyer planlarının değişmesine, sosyal çevresiyle olan ilişkilerine önemli derecede etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (aynı yönde ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Erdal Erbayram, B. No: 2019/25121, 7/6/2023, §§ 22, 23).

11. Başvuruya konu olan işlem, tüm ülkede olağanüstü hâlin devam ettiği bir süreçte tesis edilmiştir. Söz konusu işlemin terör örgütleriyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu değerlendirilen pilot subayların TSK'dan uzaklaştırılması nedeniyle ortaya çıkan personel açığının giderilmesine yönelik alınan tedbirlerden biri olduğu, bu durumun olağanüstü hâlin ortaya çıkardığı tehlikeleri bertaraf etmek amacına yöneldiği görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediğine dair inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022; Erdal Erbayram, § 24; Onur Çalışkan ve diğerleri, B. No: 2019/2744, 5/9/2023, § 11).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 146; Erdal Erbayram, § 26; Onur Çalışkan ve diğerleri, § 13).

14. Anayasa Mahkemesinin Erdal Erbayram kararında ülkemizde yaşanan 15 Temmuz darbe girişiminin savuşturulmasının akabinde alınan tedbirlere, tedbirlerin amaçlarına, 694 sayılı OHAL KHK'sının 37. maddesiyle yapılan düzenlemenin içeriğine, TSK'da farklı rütbelerde görev yapan çok sayıda pilot subayın kamu görevinden çıkarılmasıyla meydana gelen ihtiyaca, başvuruya konu tedbirin gerekliliğine ve ölçülülüğüne ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Söz konusu kararda; ülke savunmasının zafiyete uğramaması ve millî güvenliğin temini açısından TSK bünyesinde görev yapan pilot subayların yeterli sayıda ve donanımda olmalarının vazgeçilmez gerekliliklerden biri olduğu, acil ihtiyacın hızlı bir şekilde giderilebilmesinin zaman alabileceği, mevcut kaynakların ya da sınıf değişikliği suretiyle elde edilen kaynağın yetersiz kalabileceği gibi gerekçelerle eski personelin göreve geri çağrılması şeklinde belirlenen aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli olmadığının söylenemeyeceği, dolayısıyla öngörülen tedbirin keyfî olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununa birlikte görevlerine dönen pilot subaylara tanınan mali imkânlara ilişkin düzenlemelere de değinilmiştir. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılan incelemede; yapılan iyileştirmelerle kapsamdaki kişilerin üstleneceği külfetlerin azaltılması yolunda adımlar atıldığına, ülke savunması ve millî güvenliğin temin edilmesi konusunda oluşan acil ihtiyaç nedeniyle ortaya çıkan kamu yararı karşısında görevine geri çağrılan ve bir süre daha zorunlu hizmet süresine tabi tutulan pilotların aşırı külfet altına sokulmadığına ve tedbirin ölçülü olduğuna ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Neticede, kamunun menfaati ile görevlerine geri çağrılan pilotların kişisel menfaatleri arasında kurulmaya

çalışılan dengenin adil olduğu, öngörülen güvencelere aykırı olmayan tedbirlerin olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısında ölçüsüz olduğunun söylenemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır (Erdal Erbayram, §§ 35-41; Onur Çalışkan ve diğerleri, § 17).

15. Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin Erdal Erbayram kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACER BAKIR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/27662 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27662

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACER BAKIR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27662)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucular : 1. Hacer BAKIR

2. Hayri BAKIR

3. İbrahim BAKIR

4. Nursen BAKIR

Başvurucular Vekili : Av. Selahattin YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi ve değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Sakarya Büyükşehir Belediyesi (İdare) başvuruculların da aralarında bulunduğu kişilere ait Sakaraya'nın Arifiye ilçesi Hanlıköy Mahallesi'nde bulunan 2.500 m² yüz ölçümüne sahip taşınmazın organize sanayi bölgesi genişleme alanı içerisinde kalması sebebiyle Sakarya 1. Organize Sanayi Bölgesi Tüzel Kişiliği adına kamulaştırılmasına karar vermiştir. İdare kamulaştırma bedelinde uzlaşma sağlanamaması sebebiyle 12/3/2015 tarihinde Sakarya 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (Mahkeme) kamulaştırma bedel ve tescil davası açmıştır. Mahkeme tarafından 15/4/2015 tarihinde yapılan keşif sonucunda alınan bilirkişi raporunda

dava konusu taşınmazın kamulaştırma bedeli 455.000 TL olarak tespit edilmiştir. Bilirkişi raporunda dava konusu taşınmazın imar planı içerisinde kalması nedeniyle arsa vasfında olduğu, yola cephesinin bulunması nedeniyle emsal olarak tespit edilen taşınmaza nazaran %10 daha değerli olduğu açıklanmıştır.

3. Tarafların itirazı üzerine Mahkemece 4/8/2015 tarihinde tekrar keşif yapılarak bilirkişi raporu alınmıştır. Bilirkişi raporunda kamulaştırma bedeli 500.000 TL olarak tespit edilmiştir. Raporda emsal olarak belirlenen taşınmazlarla kıyaslama yapılarak taşınmazın konumu, yüz ölçümü, sınır şekilleri, inşaat yapımına uygun olup olmaması, yola cephesinin bulunup bulunmaması dikkate alınarak kamulaştırma bedelinin tespit edildiği belirtilmiştir. Mahkeme 4/12/2015 tarihinde son bilirkişi raporu doğrultusunda davanın kabulüne karar vermiştir. Kararda dava konusu taşınmazın tapu kaydının iptaliyle İdare adına tesciline, kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen ve İdarece depo edilen bedelin 13/7/2015 tarihinden karar tarihi olan 4/12/2015 tarihine kadar yasal faiz yürütülerek payları oranında davalılara ödenmesine karar verilmesi gerektiği açıklanmıştır.

4. Tarafların temyiz talebinde bulunması üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesi (Daire) 1/3/2018 tarihinde Mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararda emsal taşınmazlarla dava konusu taşınmazın kıyaslanması sonucu ayrı ayrı bulunan m² fiyatlarının ortalaması alınarak kamulaştırılan taşınmaza değer biçilmesinin doğru olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca arsa m² rayiç bedeli ve Takdir Komisyonu tarafından belirlenen emlak vergisine esas olan m² değeri karşılaştırılması sonucunda emsal taşınmazlar ile dava konusu taşınmazın aynı değerde olduğunun anlaşıldığını, buna rağmen dava konusu taşınmazın bir emsalden daha değerli diğer emsalden daha değersiz kabul edilerek vergi değerlerine ters düşecek şekilde yeterli, inandırıcı ve somut gerekçelere dayandırılmayan bir yöntemle kamulaştırma bedelinin tespit edilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir. Son olarak kamulaştırma bedelinin dava konusu taşınmazın emsallere göre ayrı ayrı üstün ve eksik yönleri ile oranları açıklanmak suretiyle yapılacak karşılaştırmaya göre tespit edilmesi gerektiği açıklanmıştır.

5. Mahkemece bozma kararına uyularak 21/6/2018 tarihinde yapılan keşif sonucunda bilirkişi raporu alınmıştır. Bilirkişi raporunda imar durumu, çevresel, fiziksel ve ulaşım özellikleri, altyapı ve çevredeki yapılaşma durumu, geometrik şekli ve yüz ölçümü dikkate alındığında dava konusu taşınmazın değerinin emsal taşınmazın değerinin %76,99'una tekabül ettiği açıklanmıştır. Açıklanan değerlendirmeye göre kamulaştırma bedeli 562.500 TL olarak tespit edilmiştir. Tarafların itirazı üzerine alınan ek bilirkişi raporunda önceki bilirkişi raporunda belirtilen hususlar tekrar edilmiştir.

6. Mahkeme 8/11/2018 tarihinde kamulaştırma bedelini önceki kararı temyiz etmeyen taşınmaz maliki A.İ. yönünden 500.000 TL, başvuruculaların dâhil olduğu davalılar yönünden ise 562.500 TL olarak belirleyerek davanın kabulüne karar vermiştir. Kararda, tespit edilen 500.000 TL için 10/7/2015 tarihinden 4/12/2015 tarihine kadar, davalı A.İ.'nin payı düşüldükten sonra diğer davalılara ödenmesi gereken bakiye 54.687,50 TL için 13/7/2015 tarihinden kararın kesinleşme tarihine kadar yasal faiz yürütülmesine, öncesinde depo edilen 500.000 TL'nin davalılara ödenmesine, bozma sonrasında İdare tarafından üç aylık vadeli hesaba yatırılarak depo edilen 54.687,50 TL'nin ise vade farkıyla birlikte ödenmesi için kararın kesinleşmesinden sonra ilgili Bankaya müzekkere yazılmasına karar verildiği açıklanmıştır. Başvurucular tarafından temyiz edilen Mahkeme kararı Dairenin 23/1/2020 tarihli kararıyla onanmıştır.

7. Nihai karar başvurucular vekili tarafından 17/2/2020 tarihinde öğrenildikten sonra

13/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Mahkeme tarafından 6/7/2020 tarihinde kamulaştırma bedelinin başvuruculaların da dahil olduğu davalılara ödenmesi için ilgili Bankaya müzekkere yazılmıştır.

10. Başvurucu Fatma Bakırcı başvurunun devamı sırasında 3/2/2023 tarihinde vefat etmiş, mirasçısı olan diğer başvurucular ve Hayri Bakır 3/6/2024 tarihli dilekçeleriyle başvuruyu devam ettirmek istediklerini bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

1. Kamulaştırma Bedelinin Değer Kaybına Uğratılarak Ödendiğine İlişkin İddia Yönünden

11. Başvurucular, dava tarihinden karar tarihine kadar geçen sürede enflasyon sebebiyle kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılarak ödendiğini ileri sürmüşlerdir.

12. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, Ali Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817, 19/12/2013), Kadir Çakar (B. No: 2015/18908, 21/3/2018) ve Türkan Poyraz (B. No: 2015/15388, 13/9/2018) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede davanın açıldığı tarih ile ödendiği tarih arasında geçen dönemde gerçekleşen enflasyon oranları karşısında kamulaştırma bedelinin hissedilir/önemli derecede değer kaybetmesi nedeniyle başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiği belirtilerek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna mukabil Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz (B. No: 2015/19289, 17/7/2018) kararında, davanın açıldığı tarih ile kamulaştırma bedelinin ödendiği tarih arasında geçen dönemde gerçekleşen enflasyon oranları karşısında ödenen faizin aradan geçen sürede kamulaştırma bedelinin uğradığı değer kaybını çok büyük ölçüde karşıladığı değerlendirilmiş ve tespit edilen düzeyde küçük bir farklılığın ise (%5'ten daha az) hesaplama yöntemi sebebiyle oluşabilecek yanılma farklılığı (hata marjı) kapsamında kaldığı kabul edilmiştir.

14. Bu ilkeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde; kamulaştırma bedel ve tescil davasında Mahkemenin 4/12/2015 tarihli kararıyla kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen 500.000 TL'nin payları oranında başvuruculara ödenmesine karar verdiği anlaşılmıştır. Dairenin bozma kararından sonra yapılan yargılama sonucunda bakiye kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen 54.687,50 TL'nin ödenmesi için 6/7/2020 tarihinde ilgili Banka'ya müzekkere yazılmıştır. Başvuruculara belirtilen bedellerin, vade farkının ve faizinin ödenmediğine veya karar tarihinden ya da müzekkere tarihinden farklı bir tarihte ödendiğine dair iddiaları bulunmadığından kamulaştırma bedelinin 500.000 TL'sinin ilk Mahkeme karar tarihi olan 4/12/2015 tarihi, 54.687,50 TL'sinin ise müzekkere tarihi itibarıyla faizi ve vade farkıyla birlikte ödendiği kabul edilmiştir.

15. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Mahkemece hükmedilen kamulaştırma bedelinden taşınmaz üzerindeki payları dikkate alınarak başvuruculara ödenmesine karar verilen 114.257,82 TL tutarındaki kamulaştırma bedelinin ödeme tarihleri dikkate alındığında 2015 yılı Mart ayı itibarıyla değer kaybını telafi edecek fark 14.038,92 TL'dir. Buna karşılık Mahkemece başvuruculara alacağına açıklanan tarihler arasında faiz işletilmesine karar verilmiş olup aynı zamanda bakiye kamulaştırma bedelinin işlemiş vade farkıyla ödenmesine hükmedildiği görülmektedir. Bu durumda ödendiği anlaşılan faiz ve

vade farkıyla birlikte başvuruculaların alacağında meydana gelen değer kaybının %5'ten az olduğu anlaşılmıştır.

16. Sonuç olarak somut olayda taşınmaz maliklerine ödenen faizin ve vade farkının aradan geçen sürede kamulaştırma bedelinin uğradığı değer kaybını büyük ölçüde karşıladığı görülmüştür. Yukarıda tespit edilen düzeyde küçük bir farklılığın ise hesaplama yöntemi sebebiyle oluşabilecek yanılma farklılığı (hata marjı) kapsamında kaldığı değerlendirilmelidir. Bu durumda kamulaştırma bedelinin ödenmesi sürecindeki gecikmenin -bu sürede uğranılan zararın karşılanması amacıyla ödenen faiz miktarı ve vade farkı gözetildiğinde- müdahalenin başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlal edilmediğinin açık olduğu sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kamulaştırma Bedelinin Düşük Belirlendiğine İlişkin İddia Yönünden

18. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin emsal taşınmaz ile dava konusu taşınmazla aynı bölgede bulunan taşınmazlar hakkında açılan kamulaştırma bedel ve tescil davalarında tespit edilen kamulaştırma bedellerine göre düşük belirlendiğinden yakınmıştır.

19. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemiyle yapıldığı hâllerde e-tebligatın açıldığı tarihte başvuruculaların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlayacağını belirtmiştir.

20. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Daire Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla; dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm sürelerin 13/3/2020 tarihinden 30/4/2020 tarihine kadar duracağı açıklanmıştır. Düzenlemenin devamında durma süresinin başladığı tarih itibarıyla bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan sürelerin durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılacağı ve salgının devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı'nın durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda 30/4/2020 tarihli ve 31114 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2480 sayılı Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla Getirilen Durma Süresinin Uzatılmasına Dair Cumhurbaşkanı Kararı'yla 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde düzenlenen durma süresinin 1/5/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihinde kadar uzatılmasına karar verilmiştir.

21. Bireysel başvuruya konu karara ilişkin elektronik tebligat başvurucular vekili tarafından 17/2/2020 tarihinde açılmıştır. Anılan tarih dikkate alındığında 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinde belirtilen yasal sürelerin durdurulduğu tarih olan 13/3/2020 tarihi itibarıyla başvuru süresinin bitmesine on beş günden az kaldığı anlaşılmıştır. Böylece 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi kapsamında başvuru süresinin, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzatıldığı görülmüştür. Bu bağlamda yasal sürelerin 15/6/2020 tarihinden itibaren işlemeye başladığı dikkate alındığında en son 30/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulması gerekirken bu tarih geçirildikten sonra

13/7/2020 tarihinde gerçekleştirilen bireysel başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kamulaştırma bedelinin değer kaybına uğratılarak ödenmesi yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kamulaştırma bedeli yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLCAN ERDOĞAN

B. No: 2020/31321 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31321

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLCAN ERDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31321)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Gülcan ERDOĞAN

Vekili : Av. Hüseyin YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, geçici askerlik görevinin ifası sırasında meydana gelen ölüm nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun oğlu O.E. Balıkesir'de bulunan askerî birliğin emrinde geçici askerlik görevini sürdürmekte iken 10/10/2019 tarihinde saat 22.00 sıralarında rutin olarak icra edilen tatbikat sırasında fenalaşarak olduğu yere yığılmış ve nakledildiği sağlık kurumunda yapılan müdahalelere rağmen hayatını kaybetmiştir. Olayın haber verildiği Balıkesir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) jandarma ekiplerine tanıkların ifadesinin alınması, olay yeri incelemesi yapılması, kamera kayıtları dâhil tüm delillerin toplanması ve adli muayene raporu alınması için talimat vermiştir.

3. Sağlık kurumu tarafından düzenlenen genel adli muayene raporunda, 112 Acil ekipleri tarafından 22.45'te kardiyak arrest (kalp atımının durması) hâlde gelen hastaya 30-35 dakika kalp masajı yapıldığı, kalp masajına yanıt vermeyince 23.20'de exitus (ölüm) kabul edildiği belirtilmiştir.

4. Jandarma ekipleri tarafından olay yerine gelinerek yapılan inceleme sonucu düzenlenen 10/10/2019 tarihli tutanakta, vakanın gerçekleştiği mevzide herhangi suça veya suç unsuruna ilişkin emareye rastlanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca aynı tutanaktan tatbikatın yapıldığı alanı gören kamera kayıtlarının incelendiği anlaşılmıştır. Kamera kayıtlarının incelenmesi sonucu saat 22.11'de tatbikatın başlatıldığı, saat 22.14'te ani müdahale mangası olarak görevli altı personelin orta tempoda koşup nizamiye bölgesindeki mevzilere geldiği, mevzide bulunan O.E.nin üç dakika kadar ayakta durduktan sonra saat 22.17'de düştüğü, bunu fark eden diğer personelin O.E.nin yanına geldiği, lojmanlardan yardıma gelen bir kişinin hemşire H.B.Ç. olduğu, saat 22.31'de ambulansın birliğe giriş yaptığı, acil müdahalenin ardından saat 22.42'de ambulansın birlikten ayrıldığı tespit edilmiştir. 15/10/2019 tarihli olay yeri inceleme raporuna göre deliller toplanmış, olay yeri fotoğrafları çekilmiş, görüntü kaydı alınmıştır. O.A.nın teçhizat ve kıyafetleri üzerinde ateşli/ateşsiz silaha bağlı delinme, darp veya arbede izine rastlanmadığı tespit edilmiştir.

5. Ölü muayene/otopsi işlemleri yapılmış ve Adli Tıp Kurumu Balıkesir Şube Müdürlüğü ölüm sebebinin anlaşılması için tahkikat dosyasının Adli Tıp Kurumu 1. Adli Tıp İhtisas Dairesine gönderilmesine karar vermiştir. İhtisas Dairesi tarafından düzenlenen raporda; O.E.nin vücudunda herhangi bir uyuşturucu maddeye rastlanmadığı, aktif kronik bronşit tespit edildiği, iç ve dış muayenede ölüme neden olabilecek lezyon/yaralanma bulunmadığı belirtilerek ölümün otopside tanısı konulamayan ve önceden var olan (kalp/akciğer) hastalığı sonucu meydana geldiğinin kabulü gerektiği ifade edilmiştir.

6. Olaya tanık olan askerî personelin (er ve rütbeli) ifadesi alınmış, tanıklar ifadelerinde olayı yukarıda aktarılanlarla örtüşür şekilde anlatmış, O.E.nin herhangi bir kötü alışkanlığı veya hastalığı bulunduğu yönünde bir bilgilerinin olmadığını belirtmiştir.

7. Başsavcılık 11/5/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş; gerekçede, mevcut deliller uyarınca olayın doğal olarak gerçekleştiğini, başkasının kastı ya da kusurunun olmadığını, bu bağlamda kovuşturma açmaya yetecek delil bulunmadığını ifade etmiştir. Takipsizlik kararına yönelik itiraz 7/8/2020 tarihinde reddedilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 22/8/2020 tarihinde öğrenmesinin ardından 18/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; ölüm olayı için etkili bir soruşturma yapılmadığını, vakanın üzerindeki şüpheli hâlin ortadan kaldırılmadığını, sorumluların tespit edilmediğini, kaza/emniyet, önleme tedbirlerinin alınıp alınmadığının ortaya çıkarılmadığını, ambulansın ve naklin geç gerçekleştiğini belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde olaya dair süreç ve konuya ilişkin mevzuat ile içtihat ayrıntılarıyla aktarıldıktan sonra somut olayda yargı mercilerinin gerekli inceleme ve araştırmayı yaparak süreci yürüttüğü belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

11. Başvuru, yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma ve koruma yükümlüğü bakımından ayrı başlıklar altında incelenecektir.

A. Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamındaki etkili soruşturma yükümlülüğü çerçevesinde ölüm olayından sonra gerçekleşecek soruşturmanın bir bütün olarak etkili olabilmesi için soruşturmanın derhâl başlatılması, sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delillerin tespit edilmesi, olayı çevreleyen tüm koşulların aydınlatılması, nesnel ve tarafsız analizlere dayanılması, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olunması, soruşturmanın Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle yürütülmesi, suç tespit edildiği takdirde eylemle orantılı bir yaptırım ile sonuçlandırılması gerekir. Yürütülecek soruşturmanın temel amacı yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır (aktarılan ilkeler için bkz. T.A. [GK], B. No: 2017/32974, 29/9/2021).

13. Somut süreçte ölüm olayını takiben vakit kaybetmeden soruşturma başlatıldığı görülmüştür. Soruşturma kapsamında olay yeri incelemesi yapılmış, deliller toplanmış, olay yerinin fotoğrafları çekilmiş, kamera kayıtları incelenmiş, tanık ifadeleri alınmış, otopsi raporu düzenlenmiş, ihtisas kurulundan görüş alınmış ve ölümün meydana gelme koşullarının tespiti için gereken edimler mümkün olduğu ölçüde yerine getirilmiştir. Yaklaşık bir yıl gibi sürede tamamlanan soruşturmada başvurucunun soruşturma evrakına ulaşamadığı, sürecin şeffaf yürütülmediği gibi bir iddiası da yoktur.

14. Bu bağlamda soruşturmanın olayı çevreleyen koşulları olabildiğince aydınlattığı, soruşturmanın geneli üzerinde bir şüphe uyandıracak, etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiği izlenimi verecek bir eksikliğin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

15. Açıklanan gerekçelerle etkili soruşturma yükümlülüğünün (usul boyutu) ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Yaşamı Koruma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. İhmal suretiyle gerçekleşen ölümler bağlamında etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir. İlke olarak bu konuya ilişkin şikâyetler için temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği, temel hak ve hürriyetlerle ilgili hukuk sisteminin sahip olduğu koruma mekanizmalarının öncelikle işletilmesi, olağan kanun yollarının tüketilmesi şarttır (aktarılan ilkeler için bkz. Ahmet Özdokumacı ve diğerleri, B. No: 2015/7274, 9/10/2019)

17. Başvurucu, oğlunun korunması için gereken emniyet/kaza önlemlerinin alınmadığını, ambulansın geç geldiğini ileri sürmekle beraber ölümün kasıtlı bir eylemle, güç kullanımına bağlı olarak gerçekleştiği yönünde bir iddiada bulunmamış, somut olayın koşullarında da ölümün kasıtlı bir eyleme bağlı olarak gerçekleştiği izlenimi yaratacak bir unsur tespit edilmemiştir.

18. Başvurucu, oğlunun ölümü hakkında yürütülen ceza soruşturmasından sonra bireysel başvuruda bulunmuş; koruma yükümlülüğü bakımından hem idarenin olası mesuliyetini saptayabilecek hem de gerektiği takdirde zararın ödenmesini sağlayabilecek olan tam yargı davası yolunu tükettiğine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir bilgi ve belge sunmamıştır.

19. Bu tespitler çerçevesinde ihmal iddiası içeren ölüm vakası bu hâliyle devletin etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğü bakımından tazminat davasını işaret ettiğinden ve

başvurucunun tazminat davası yolunu tükettiği yönünde bir bilgi/belge de sunmadığından ileri sürdüğü yaşam hakkı ihlali iddiası için yargısal başvuru yollarını tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle yaşamı koruma (maddi boyut) yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALPARSLAN EFE ATAOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/36363 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36363

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALPARSLAN EFE ATAOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36363)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : 1. Alparslan Efe ATAOĞLU

2. Mehmet ATAOĞLU

3. Ömer Faruk ATAOĞLU

4. Şenil ATAOĞLU

Vekili : Av. Ahmet DEMİRÇAKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör olayından kaynaklanan ve maluliyete sebep olan bedensel rahatsızlık nedeniyle meydana gelen zararların tazmini talebiyle açılan davanın süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Diyarbakır İl Jandarma Komutanlığı emrinde Trafik Tim Komutanı olarak görev yapan başvurucu Mehmet Ataoğlu, eşi Şenil Ataoğlu ve iki çocuğu 1/5/2016 tarihinde Diyarbakır, Dicle ilçe Jandarma Komutanlığına bölücü terör örgütü mensupları tarafından bomba yüklü araç ile düzenlenen saldırı sonucunda yaralanmıştır.

3. Yaralanma olayı ile ilgili olarak Jandarma Genel Komutanlığı Nakdi Tazminat Komisyonunun 20/4/2018 tarihli kararı ile Mehmet Ataoğlu ve eşi Şenil Ataoğlu'nun basit

tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaralandığından bahisle her biri için ayrı ayrı 5.156,13 TL ödenmesine, çocukları Alpaslan Efe ve Ömer Faruk'un yaralanmalarının da yine basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek boyutta olması sebebiyle her bir çocuk için ayrı ayrı 3.093,68 TL ödenmesine karar verilmiştir. Bu karar başvuruculara 23/5/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

4. Daha sonra başvurucular tarafından, çocukları adına Beyhekim Devlet Hastanesine 28/5/2019 tarihinde başvuru yapılarak ''Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu'' alınmıştır. Anılan raporda çocukların travma sonrası stres bozukluğu tanısı ile psikoterapi gereksinimi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvuruculardan Şenil Ataoğlu 6/1/2020 tarihinde Konya Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine başvuruda bulunarak %15 oranında engelli olduğuna ilişkin 10/1/2020 tarihli sağlık kurulu raporu almıştır. Raporda, terör saldırısı sonrasında plastik rekonstrüktif ve estetik cerrahi branşında %5, üroloji branşında %10 engelinin bulunduğu tespiti yapılmıştır.

5. Başvurucular 26/8/2019 tarihinde İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunarak 1/5/2016 tarihinde yaşanan olay nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararlarının ödenmesini istemiştir. Talep cevap verilmemek suretiyle zımnen reddedilmiştir.

6. Başvurucular, taleplerinin zımnen reddi üzerine maddi ve manevi zararlarının ödenmesi talebiyle Diyarbakır 3. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde 16/12/2019 tarihinde tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde, yaralanmaları sebebiyle her bir çocuğu için ayrı ayrı 50,00 TL olmak üzere şimdilik 100,00 TL maddi tazminat ile olay sebebiyle duyulan elem ve ızıdırap hâli için de her bir davacı için ayrı ayrı 10.000 TL olmak üzere toplamda 40.000 TL manevi tazminatın olay tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle tazminine karar verilmesi talep edilmiştir.

7. Mahkeme 29/1/2019 tarihli kararıyla maddi ve manevi tazminat talebiyle açılan tam yargı davasını süre aşımı yönünden reddetmiştir. Gerekçeli kararda, başvuruculaların Dicle İlçe Jandarma Komutanlığına bölücü terör örgütü mensuplarınca bomba yüklü araç ile düzenlenen saldırı sonucunda 1/5/2016 tarihinde yaralandığı ve yaralanmalarının tümünün basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek boyutta olduğunun görüldüğü vurgulanmıştır. Mahkeme bu tespitten hareketle, yaralanma olayının 1/5/2016 tarihinde gerçekleşmesine rağmen, başvurucular tarafından 23/8/2019 tarihinde tazminat ödenmesi maksadıyla İçişleri Bakanlığına ön başvuru yapıldığının, her ne kadar dava dilekçesi ekine Beyhekim Devlet Hastanesince verilen ''Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu'' eklenmişse de bu raporun başvuruculaların zararının öğrenilmesi mahiyetinde kabul edilemeyeceğinin altını çizmiştir. Mahkeme ayrıca, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde kurulan Nakdi Tazminat Komisyonu tarafından başvuruculaların yaralanma olayındaki yaralanma derecelerinin açık ve net bir şekilde ortaya konulduğu ve başvuruculaların da bu duruma itiraz etmediği ve bu hâliyle dahi başvuruculaların yaralanma olayındaki zararlarını Nakdi Tazminat Komisyonuna başvuru yaparken bildikleri vurgulanmıştır. Mahkeme bu tespitlerden hareketle başvurucular tarafından, zararın öğrenilme tarihinden itibaren bir yıllık süre içinde İçişleri Bakanlığına herhangi bir tazminat başvurusu yapılmadığını ve bu sebeple de davanın süresi içinde açılmadığını belirtmiştir.

8. Ret kararına yönelik istinaf başvurusu, Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdari Dava Dairesinin 17/9/2020 tarihli hükmüyle kesin olarak reddedilmiştir.

9. Başvurucular, nihai kararı 28/10/2020 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 26/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucular; olay sonrasında yapılan ilk sağlık kontrollerinde basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek yaralanmaları olduğunun belirlendiğini ancak zamanla zararın gerçek boyutunun ortaya çıktığını, maruz kaldıkları zararı daha sonra aldıkları 28/5/2019 ve 10/1/2020 tarihli sağlık raporları ile öğrendiğini, sağlık raporlarının alındığı tarihin 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesi kapsamında öğrenme tarihi olarak saptanması gerektiğini, bu doğrultuda Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bulunduğunu belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların şikâyetinin özü, Mahkemenin dava açma süresinin başlangıcını tespit etme noktasında hukuk kurallarını hatalı değerlendirmesi ve uygulaması neticesinde uyuşmazlığın esasının incelenememesidir. Bu nedenle belirtilen ihlal iddiaları mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

16. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen süre ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Diğer yandan hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması açısından kanun yolu başvuruları için süre koşulu getirilmesinin meşru bir amacının olduğu da açıktır. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Metin Dereli, B. No: 2019/17206, 22/11/2022, §§ 20-35).

17. Anayasa Mahkemesi; bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

18. Dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve

mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen yargı mercilerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili yargı mercilerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

19. Öte yandan mahkemeler, dava açma süresini öngören kanun hükümlerini yorumlarken sınırlamanın istisna olduğu ilkesini gözeterek aşırı şekilcilikten kaçınmalı ve yorum kurallarının imkân verdiği ölçüde davayı ayakta tutma yolunda bir yaklaşım benimsemelidir. Bununla birlikte mahkemelerin sürenin varlık sebebini anlamsız kılma pahasına yorum kurallarının sınırlarını zorlayarak kanunda öngörülen dava açma süresini bertaraf etmesi hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedelenmesine neden olabilir. Bu nedenle süreye ilişkin kanun hükümlerinin yorumunda hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi ile mahkemeye erişim hakkı arasındaki hassas denge gözetilmelidir (Yaşar Çoban, § 67).

20. Başvurucular, idari başvuru süresinin başlangıç tarihi olarak yaralanma olayının gerçekleştiği tarihin esas alınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğinden şikâyet etmektedir.

21. Mahkeme, zararın ve eylemin yaralanma olayının gerçekleştiği 1/5/2016 tarihinde öğrenildiği ve bu tarihten itibaren bir yıllık süre aşıldıktan sonra yapılan idari başvuru üzerine açılan davanın süresinde olmadığı gerekçesine yer vererek davayı reddetmiştir. Mahkeme ayrıca Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde kurulan Nakdi Tazminat Komisyonu tarafından, başvuruculların yaralanma olayındaki yaralanma derecelerinin açık ve net bir şekilde ortaya konulduğunu ve başvuruculların da bu duruma itiraz etmediğini dolayısıyla yaralanma olayındaki zararlarını Nakdi Tazminat Komisyonuna başvuru yaparken bildiklerini belirtmiştir.

22. Olayın yol açtığı zararın ya da olayla zarar arasındaki illiyet bağının olaydan çok sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmelidir.

23. Bireysel başvuruya konu olayda başvuruculların 1/5/2016 tarihinde meydana gelen terör saldırısında yaralandıkları ve bu yaralanma sonucu oluşan rahatsızlıklarının sağlık raporları ile belgelendiği hususlarında ihtilaf bulunmamaktadır. Başvuruculların 2016 ve takip eden yıllarda yapılan muayeneler ile düzenlenen raporlar itibarıyla bedensel ve psikolojik rahatsızlıklarına dair bir bilgilerinin bulunduğu, bununla birlikte bu rahatsızlıkların hangi boyutta olduğundan 28/5/2019 ve 10/1/2020 tarihli raporlarla haberdar oldukları anlaşılmaktadır.

24. Bu itibarla başvuruculların zararını değerlendirmesine imkân tanımayan tespit ve raporlar esas alınarak uğradıkları zararla ilgili idari başvuru yapmak suretiyle dava açmasının beklenmesi başvuruculara orantısız bir külfet yüklemektedir.

25. Bu hâle göre Mahkemenin dava açma sürelerini belirlemesine ilişkin yorumunun başvuruculların mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu ve bu yorumun başvuruculların mahkemeye erişim hakkını aşırı derecede güçleştirerek neredeyse imkânsız hâle getirdiği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle başvuruculların mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İdare Mahkemesine(E.2020/132, K.2020/109) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ESRA YILDIZ

B. No: 2020/39228 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39228

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ESRA YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39228)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Esra YILDIZ

Vekili : Av. Hayrettin ÇAĞLAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, primlerin geçmişe dönük olarak 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca hesaplanmasına ilişkin işlemin iptali davasında adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunda görev yapan başvurucu 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na tâbi hizmeti olmadığından primlerinin geçmişe dönük olarak 5510 sayılı Kanun uyarınca hesaplanmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. İdare mahkemesi dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Bu karara karşı davalı idare tarafından yapılan istinaf başvurusu Bölge İdare Mahkemesince kabul edilerek ilk derece mahkemesinin kararı kaldırılmış ve davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir.

3. Başvurucu, nihai hükmü 25/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 22/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucu vekili 19/4/2023 tarihli dilekçeyle yargılamanın yenilenmesini talep ettiğini, Bölge İdare Mahkemesinin talebini kabul ederek daha önce verdiği kararı kaldırdığını ve davalı idarenin istinaf başvurusunun reddine karar verdiğini bildirmiştir.Ayrıca başvurunun konusuz kaldığı yönünde karar verilmesini de talep etmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendi şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

…

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi."

6. Başvuruya konu olayda, başvurucunun bireysel başvuruda bulunduktan sonra yaptığı yargılamanın yenilenmesi talebinin Bölge İdare Mahkemesince kabul edildiği ve davanın kesin olarak verilen iptal kararı ile sonuçlandırıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim başvurucu, bu karar üzerine Anayasa Mahkemesine sunduğu dilekçesinde başvurusunun konusuz kaldığını beyan etmiştir.

7. Bireysel başvuru incelemesi devam ederken başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilerek davanın başvurucu lehine sonuçlandırıldığı anlaşıldığından başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini gerekli kılan bir nedenin bulunmadığı sonucuna varılmıştır (benzer kararlar için bkz. S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 23, Şemsettin Ekinci ve diğerleri, B. No: 2018/8795, 13/9/2022, § 21-23).

8. Öte yandan İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen başvurunun incelenmesinin devamında Anayasa'nın uygulanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı herhangi bir durumun da söz konusu olmadığı anlaşılmıştır.

9. Açıklanan gerekçelerle başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir nedenin kalmadığı anlaşıldığından İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendi gereğince başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜZELCAN DERDİYOK

B. No: 2021/1769 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/1769

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜZELCAN DERDİYOK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/1769)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Güzelcan DERDİYOK

Vekili : Av. Kıvanç KAYAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçilik alacağının tahsili amacıyla açılan davada tanık listesinde isimleri yer alan tanıkların dinlenilmeden karar verilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, iş akdinin feshedilmesi üzerine işçilik alacaklarına ilişkin fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 100 TL kıdem tazminatı, 100 TL fazla mesai alacağı olmak üzere toplam 200 TL değerinde İstanbul 16. İş Mahkemesinde (Mahkeme) kısmi dava açmıştır.

3. Başvurucu, tanıklarının dinlenilmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme; tanık isimlerinin bildirildiğini, gelecek celse hazır olması hâlinde tanıkların dinlenilmesine, aksi hâlde bu delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacağına duruşmada karar vermiştir. Bir sonraki celsede tanıkların ara kararı gereği hazır edilmediği anlaşılmakla başvurucunun tanıklarının dinlenilmesinden vazgeçilmesine, dosyanın bilirkişiye tevdiine karar verilmiştir. Bilirkişi tarafından başvurucunun alacak miktarı 15.672,22 TL olarak hesaplanmıştır.

4. Mahkeme 1/12/2020 tarihli kararla davanın reddine, miktar itibarıyla kesin olmak üzere karar vermiştir. Karar gerekçesinde alacak kalemleri bakımından delil niteliğinde olan işyeri kayıtları, özellikle işyerine giriş çıkışı gösteren belgelerin dosyaya sunulmadığı anlaşıldığından tarafların bildirdiği tanıkların beyanları ile sonuca gidilmesi gerektiği fakat başvurucu tarafça dosya kapsamında tanık bildirilse de bu tanıkların dinletilemediği gözetildiğinde, fazla çalışma yapıldığı hususunda başkaca delilin de bulunmadığı anlaşıldığından ispatlanamayan talebin reddine karar verildiğini ifade etmiştir.

5. Başvurucu vekili gerekçeli kararı 14/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 31/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu, yargılama esnasında dinlenmesini talep ettiği tanıkların mahkemece dinlenmeden karar verildiğini bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Başvurucunun şikâyeti uyuşmazlığın esasına dair dinletmek istediği tanıkların usul ve kanuna aykırı olarak dinlenmemesine ilişkindir. Başvurucunun bu iddiasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

8. Olayda dava konusu alacağın değeri gözetildiğinde başvurunun anayasal öneminin bulunup bulunmadığının öncelikle tartışılması gerekir.

9. Anayasa Mahkemesi, anayasal ve kişisel önem kriterini daha önce K.V. ([GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016) ve Ahmet Baş [GK], B. No: 2019/42746, 17/5/2023 kararlarında incelemiş, temel ilkelerini belirlemiştir. Buna göre kanunda anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların kabul edilemez bulunabilmesi için iki şart öngörülmüştür: Anayasal önem olarak adlandırılabilecek olan birinci şart başvurunun Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımaması, kişisel önem olarak adlandırılabilecek olan ikinci şart ise başvurucunun önemli bir zarara uğramamasıdır.

10. Kişisel önem şartı, başvurucunun önemli bir zarara uğramamış olmasını ifade eder (K.V., § 66). Bu çerçevede her başvuru kendine özgü şartları çerçevesinde değerlendirilmeli ve inceleme yapılırken ihtilaf konusu maddi bir zarar söz konusu ise objektif anlamda miktarın az olup olmadığı, belirlenen miktar az veya çok olsa dahi başvurucu açısından bu miktarın önemi (başvurucunun işi/mesleği, davanın kendisi açısından önemi ve gelir durumuna göre kıyaslanması), başvurunun önemli ilkesel sorunlarla ilgili olup olmadığı ve başvurucunun olaydaki tutum ve davranışları dikkate alınmalıdır (Ahmet Baş, § 44).

11. Somut olayda başvurucu, işçilik alacakları için toplam 200 TL talepli kısmi dava açmıştır. Ancak dava konusu alacağın türünün işçilik alacağı, davanın kısmi dava niteliğinde ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla açıldığı dikkate alınmış ve nitekim bilirkişi tarafından alacağın da 15.672,22 TL olarak hesaplandığı dosya kapsamından anlaşılmıştır. Somut olay Ahmet Baş kararında belirtilen ilkeler çerçevesinde değerlendirilmiş ve anılan açıklamalar ışığında başvurunun Anayasal önem kriterini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul

edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı bir sonuç güvencesi sağlamamakta, yargılama sürecinin adil olmasını sağlamaya yönelik bir dizi usul güvencesi sunmaktadır. Bu usul güvencelerinden biri de silahların eşitliği ilkesidir (Adem Erdem, B. No: 2018/13415, 29/6/2021, § 36).

14. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması, taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması ve yargılamaya etkin katılımlarının sağlanması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir (Hüseyin Sezen, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38). Asıl kural tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olması ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (Taylan Özgür Tor, B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 43).

15. Tartışmasızdır ki tüm delillerle birlikte tanık delilinin de kabul edilebilirliği veya değerlendirilmesi yargı mercilerinin görev ve takdir alanındadır. Anayasa Mahkemesi ise delillerin değerlendirilmesi ve usule ilişkin kararların alınma şekli de dâhil olmak üzere yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığı üzerinde denetim hakkına sahip iç hukuktaki son mercidir. Bununla birlikte yargı mercileri tarafından gerçekleştirildiği ileri sürülen her maddi yahut hukuksal hatanın tespiti ve gideriminin sağlanması da Anayasa ve Sözleşme ile korunan temel hak ve özgürlükleri tehdit etmediği müddetçe Anayasa Mahkemesiningörev alanında bulunmamaktır (Ali Rıza Terzioğlu, B. No: 2018/6471, 17/11/2022, §33).

16. Kural olarak Anayasa Mahkemesinin yargılama sürecinde uygulanan delil sunma ve inceleme yöntemlerinin usul kanunlarına uygunluğunu denetleme görevi bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile Anayasa Mahkemesinin görevi yargı mercilerinin yerini almak değil söz konusu yargı mercilerinin takdir yetkilerini kullanarak verdikleri ve yargılamanın bütününe tesir eden usule ilişkin kararların Anayasa ve Sözleşme ile teminat altına alınangüvencelere uyumluluğunu denetlemektir. Bu bağlamda yapılacak denetimde delillere ilişkin taraflar arası dengesizlik veya sonuca yönelik hakkaniyetsiz iddiaları yargılamanın bütünü kapsamında değerlendirilecektir. Nitekim ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Ali Rıza Terzioğlu, § 34, Taylan Özgür Tor, § 43).

17. Anayasa Mahkemesi, belirleyici delil olarak ileri sürülen tanık listesindeki kişilerin mahkemece usulüne uygun dinlenilmeden karar verilmesi nedeniyle benzer konuda bir başvuru olan Ali Rıza Terzioğlu kararında tanıklarının dinlenilmemesi nedeniyle başvurucunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürüldüğü sonucuna ulaşmış ve bu durumun yargılamanın hakkaniyetini zedelediği gerekçesiyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

18. Somut olayda başvurucu, tanık listesini sunmuş Mahkeme bir sonraki celsede tanıkların hazır olmaması hâlinde bu delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılacağına karar vermiş; bir

sonraki celsede de tanıklar hazır bulunmadığından başvurucunun tanıklarının dinlenilmesinden vazgeçilmiş sayılmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinde de tek dayanılacak delilin tanık delili olduğuna ancak bu tanıkların da dinletilemediğinden başkaca da delil bulunmadığından ispatlanamayan davanın reddine karar vermiştir.

19. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 240 ve devamı maddelerinde tanık gösterme ile ilgili hükümler düzenlenmiştir. Somut olay nezdinde başvurucunun iddiasını ispat etmesinde tanık delilinin tek ve belirleyici delil olduğu anlaşılmıştır. Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Mahkemeye verdiği tanık listesindeki kişilerin duruşmada hazır bulunmadığı gerekçesiyle tanıklarının dinlenilmemesi nedeniyle başvurucunun davalı tarafa nazaran zayıf bir konuma düşürüldüğü ve Mahkemece 6100 sayılı Kanun da yer alan tanık dinletmeyle ilgili düzenlemeler gözetilmeden karar verildiği sonucuna ulaşılmış, bu durumun yargılamanın hakkaniyetini zedelediği değerlendirilmiştir.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, 100.000 TL manevi, 30.000 TL maddi tazminat ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi isteminde talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talepleri kabul edilmemiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 16. İş Mahkemesine (E.2018/455, K.2020/349) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerininREDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderininbaşvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EŞREF BİNGÖL

B. No: 2021/10332 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/10332

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EŞREF BİNGÖL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/10332)

Karar Tarihi: 18/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Eşref BİNGÖL

Vekili : Av. Adnan İHSANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında cezayı azaltabilecek ya da ortadan kaldırabilecek bir olgunun araştırılması talebinin reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) hileli olarak menfaat sağladığı gerekçesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmış, soruşturma neticesinde başvurucunun nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması talebiyle 11/6/2018 tarihinde iddianame düzenlemiştir.

3. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 2/7/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Duruşma iki celsede bitirilmiştir.

4. Başvurucu; birinci celsede yaptığı savunmasında müştekiyi tanımadığını, mahalleden

tanıdığı F.S.nin bankaya kredi borcu olduğu için hesabını kullanamadığını söyleyerek amcasının göndereceği parayı çekmek için banka hesabını kullanma hususunda kendisinden yardım istediğini, kendisinin de hesabına yatan parayı bankadan çekerek F.S.ye verdiğini ifade etmiştir. Dolandırıcılık eylemini gerçekleştirenin kendisi olmadığını, F.S. tarafından dolandırıldığını, bu kişinin açık adresini bilmemekle beraber sosyal medya hesabını ve fotoğraflarını kolluk görevlilerine verdiğini, müştekiyi arayan numaranın kime ait olduğunun araştırılmadığını, bankadan para çekerek F.S.ye verdiği ana ilişkin kamera kayıtlarının temin edilmediğini, F.S.nin 0545...1485 numaralı telefonu kullandığını, F.S.nin mahkeme huzuruna çağrılarak dinlenmediğini belirterek isnat edilen suçlamayı reddetmiştir.

5. Yine aynı celsede mahkeme görevlisi, başvurucunun F.S.nin kullandığını belirttiği telefon numarasını (0545...1485) aradığında GSM Operatöründe kayıtlı böyle bir numaranın olmadığı anlaşıldığı hususunu Mahkemeye bildirmiş, Mahkeme bu hususu tutanağa geçirmiştir.

6. İkinci celsede sanık müdafiinin celse arasında Mahkemeye gönderdiği yazılı savunmada; müvekkilinin (başvurucu) bahse konu paranın hesabına yatırılmasından dolayı yargılandığını, söz konusu paranın müvekkilinin hesabına yatmasının nedeninin mahalleden tanıdığı F.S.nin bankaya kredi borcu olduğu için hesabını kullanamadığını söylemesi ve bunun üzerine arkadaşına hesap bilgilerini vermesi olduğunu, bunu arkadaşına yardım etmek için yaptığını, hesabına yatan parayı F.S.ye verdiğini, hiçbir maddi menfaatinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu hususların tespiti amacıyla F.S.nin bulunup dinlenilmesi ve banka kamera kayıtlarının elde edilmesini talep etmiş, ancak Mahkeme "dosyadaki mevcut delil itibariyle, tevsi tahkikat taleplerinin yargılamaya bir katkı sağlayacak nitelik taşımadığı" gerekçesiyle talepleri reddetmiş, başvurucunun atılı suçtan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...[s]uç tarihinde müştekinin cep telefonunu arayarak Banka Genel Müdürlüğünden aradığını söyleyen şahsın, müştekiye kredisi nedeniyle yapılan kesinti ve sigorta bedellerinin iade edileceğini söyleyerek yanı[l]ttığı, müştekiden kart [b]ilgilerini öğrenerek müştekinin hesabından kendi hesabına 18.350 TL havale yaptığı iddasıyla açılan kamu davasında; sanık savunmasında [F.S.] isimli bir arkadaşının kendisine para geleceğinden bahisle hesabını kullanmak için yardım istediğini, yardım amaçlı kendi hesap bilgilerini verdiğini, gelen parayı da çekerek arkadaşına verdiğini, arkadaşının açık kimlik bilgilerini veya adresini bilmediğini beyan ederek atılı suçlamayı kabul etmemiş ise de; iddia, sanık ve müştekinin beyanları, banka yazı cevabı ve tüm dosya kapsamı itibariyle sanık savunmasının hayatı[n] olağan akışına uygun olmadığı, savunmalarının suçtan kurtulmaya yönelik olduğu kanaatine varılarak savunmalarına itibar edilmemiş olup, sanığın atılı suçtan cezalandırılması yönünde aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir."

7. Başvurucu; istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra banka hesap bilgilerini F.S.ye verdiğini, arkadaşına ait somut bilgiler vermesine ve bu hususların araştırılmasını istemesine rağmen Mahkemece bu yöndeki taleplerinin hukuka aykırı olarak reddedildiğini belirtmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 26/1/2021 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 5/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra 4/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; mahalleden tanıdığı F.S.nin bankaya kredi borcu olduğu için hesabını kullanamadığını söyleyerek amcasının göndereceği parayı çekmek için kendisinin banka hesabını kullanma hususunda yardım istediğini, hesabına yatan parayı bankadan çekerek F.S.ye verdiğini, dolandırıcılık eylemini gerçekleştirenin kendisi olmayıp F.S.nin kendisini dolandırdığını belirtmiştir. Ayrıca bu kişinin açık adresini bilmemekle beraber sosyal medya hesabını ve fotoğraflarını kolluk görevlilerine verdiğini, müştekiyi arayan numaranın sahibinin kim olduğunun araştırılmadığını, bankadan para çekerek F.S.ye verdiği ana ilişkin kamera kayıtlarının temin edilmediğini, F.S.nin Mahkeme huzuruna çağrılıp dinlenilmediğini, bu hususstaki tevsi-i tahkikat taleplerinin 26/12/2018 tarihli ikinci celsede reddedildiğini ileri sürerek adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı görüşünde; başvurucunun duruşmada lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhine olan delillere karşı çıkabildiği, yargılamaya konu olayı Mahkemede kendi açısından anlatabildiği ifade edilmiştir.

11. Başvurucunun iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine ilişkin olduğu, bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

14. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkelerin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkelere uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir (Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 56).

15. Ceza davasında ulaşılması hedeflenen temel amaç, maddi gerçeğin adil yargılanma hakkına uygun olarak ortaya çıkarılmasıdır. Çelişmeli yargılama ilkesi, bu amacın gerçekleştirilmesinin en önemli unsurlarındandır. Anılan ilke taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla ceza davalarında mahkemenin kararını etkilemek amacıyla dosyaya sunulan görüş ve delillerden sanığın haberdar olmasına, bunlara karşı etkili bir şekilde karşı çıkmasına fırsat verilmesi gerekir (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 25; Cezair Akgül, B. No: 2014/10634, 26/10/2016, §§ 27-31).

16. Çelişmeli yargılamanın bir amacı da dosyaya bir görüşün/talebin girmesini sağlamakla sınırlı olmayıp onun mahkemece dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmasını sağlamaktır. Çelişmeli yargılama ilkesi, sanığın aleyhindeki delillerin çelişmeli bir usul ile mahkemeye sunulmasını ve sadece tanık beyanlarının değil diğer delillerin de tartışılmasını gerektirir. Böylelikle sanıklar delilin davayla ilgisini ve ağırlığını değerlendirerek güvenirliği hususundaki iddialarını ve itirazlarını dile getirebilecektir (Cezair Akgül, § 28).

17. Taraflar arasında hakkaniyete uygun bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi ise davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması, taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

18. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Bu konuda değerlendirme yapmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte yargılamada adil yargılama hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine gerektiği ölçüde riayet edilip edilmediği Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır. Anılan ilkeler kapsamında yapılacak incelemede, delillere ilişkin olarak iddia ve savunma makamı arasında oluşturulan dengesizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir. Özellikle savunma makamları, sanığın elde etme olanağı olmadığı deliller yönünden bunların aksini ortaya koyma hususunda savunma makamına makul imkânları sunmalıdır (Ruhşen Mahmutoğlu, § 60).

19. Somut olayda Mahkeme, müştekinin para yatırdığı hesap bilgilerini başvurucunun F.S. isimli arkadaşına verdiğine yönelik savunmasına karşılık "sanık savunmasının hayatın olağan akışına uygun olmadığı, savunmalarının suçtan kurtulmaya yönelik olduğu" şeklindeki gerekçe ile başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı vermiştir.

20. Başvurucu, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ısrarla para çekme eylemini mahalleden tanıdığı F.S.ye yardım etmek amacıyla gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Başvurucu, kolluk ifadesinde bu kişinin eşkâlini vermiş; amcasıyla araç kiralama işi yaptığını beyan etmiş; F.S.ye ait olduğunu ileri sürdüğü fotoğrafları kolluk görevlilerine teslim etmiştir. Soruşturma evrakında başvurucunun bildirdiği sosyal medya hesabı ve fotoğraflar üzerinden F.S.nin kimlik ve adres bilgilerinin belirlenmesine ilişkin çalışma yapıldığına dair herhangi bir kayıt bulunmadığı görülmüştür. Başvurucu, kovuşturma evresinde F.S.ye ait olduğunu ileri sürdüğü bir cep telefonu numarasını Mahkemeye bildirmiştir. Duruşma sırasında bir mahkeme görevlisi bu numarayı aramış ve aramaya cevap olarak operatör, GSM Operatöründe kayıtlı böyle bir numara bulunmadığını belirtmiştir. Mahkeme, bildirilen telefon numarasını görevli tarafından arattırmak haricinde başvurucunun verdiği bilgiler çerçevesinde F.S.nin açık kimliğinin ve adres bilgilerinin tespitine ilişkin herhangi bir araştırma yapmamış; başvurucunun bu yöndeki talebini "dosyadaki mevcut delil itibariyle, tevsi tahkikat taleplerinin yargılamaya bir katkı sağlayacak nitelik taşımadığı" gerekçesiyle reddetmiştir.

21. Başvurucunun aşamalardaki beyanlarında eylemi gerçekleştiren kişinin F.S. olduğunu, F.S.nin kendisini de dolandırdığını ileri sürmesi, F.S.ye ait olduğunu iddia ettiği sosyal medya hesabını ve fotoğraflarını kolluk görevlilerine bildirmesi, kamera kayıtlarının getirtilmesini istemesi karşısında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü tüm ceza davalarının tek celsede bitirilmesini amaçlayan kesiksizlik

ilkesinin uygulamaya geçirilebilmesi adına adı geçen kişinin kimlik ve adres bilgilerinin tespiti hususunda soruşturma evresinde delillerin toplanması gerektiği hâlde Başsavcılık tarafından yeterli araştırma yapılmadığı görülmüştür. Bunun yanında başvurucunun anılan hususlarda ileri sürdüğü taleplerin Mahkeme tarafından soyut gerekçelerle reddine karar verilmesiyle başvurucu iddia makamı karşısında dezavantajlı duruma düşürülmüştür. Bu koşullarda Mahkemenin izlediği yöntemin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gereklerine uygun olmadığı, başvurucunun menfaatlerini koruyan güvenceler içermediği açıktır. Bu durum, yargılamanın bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkmasına neden olmuştur.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucu, eşitlik ilkesinin ve gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun bu iddialarının incelenmesine gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

24. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemelere aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun dolandırıcılık suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının incelenmesine GEREK BULUNMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/276, K.2018/490) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEHER DOK AKSOY

B. No: 2021/14136 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14136

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEHER DOK AKSOY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14136)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Seher DOK AKSOY

Vekili : Av. Timur KOCATEPE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle mülkiyet hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu; kulağındaki aralıklı akıntı, işitme azlığı ve çınlama şikâyetiyle başvurduğu doktorun acil olarak ameliyat olması gerektiği yönündeki teşhisi doğrultusunda 13/8/2010 tarihinde özel bir hastanede ameliyat olmuştur. Ameliyattan sonra başvurucu iki hafta boyunca sürekli mide bulantısı ve baş dönmesi, akabinde yüz felci şikâyeti yaşamıştır. Bunun yanında ameliyat edilen kulağın bulunduğu taraftaki göz kapağının kapanmaması ve gözünün bulanık görmeye başlaması şikâyeti nedeniyle başvurucu tekrar tedavi görmeye başlamıştır. Başvurucu 6/10/2010 tarihinde yatış yaptığı Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesinde sinir lezyonu nedeniyle yeniden ameliyat olmuştur.

3. Bunun üzerine başvurucu 13/8/2010 tarihli ameliyatı bakımından özensiz ve meslek kurallarına aykırı ameliyat edildiği iddiasıyla maddi ve manevi zararlarının giderilmesi için tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, tıbbi ihmal nedeniyle kulağında ve

yüzünde kalıcı hasar meydana geldiğini belirterek maddi ve manevi zarara uğradığını vurgulamıştır. Bakırköy 2. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) tarafından yargılama safahatında bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Adli Tıp Kurumu 3. Adli Tıp İhtisas Kurulunca (ATK) düzenlenen 9/5/2014 tarihli raporda başvurucuya 13/8/2010 tarihinde sağ kronik nonsüpüratif otitis media tanısı ile timpanoplasti operasyonu uygulandığı, 6/10/2010 tarihinde başvurucunun farklı bir merkezde sol fasiyal sinir lezyonu nedeniyle yatışının yapıldığı, timpanoplasti operasyonlarında fasiyal sinir paralizisinin bir komplikasyon olarak görülebileceği, ancak başvurucunun postoperatif hekim tarafından kontrol edilmesi gerekirken dosyasında bu kontrole dair herhangi bir kayda rastlanmadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak bu durum komplikasyon yönetimi açısından bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

4. Ayrıca Mahkemece tazminat hesabı hususunda hesap bilirkişisinden raporlar alınmıştır. Düzenlenen raporda 22/4/2011 tarihli mütalaada ilk ameliyatın hemen akabinde komplikasyon durumunun fark edilmesi gerekirken aksine başvurucunun taburcu edildiği, aradan geçen iki aylık süre nedeniyle kısmen kopan yüz siniri onarımında geç kalındığı, bu nedenle ilk ameliyatı uygulayan doktorun eyleminin tıp kurallarına uymadığı ve oluşan maluliyet oranının tespit edildiği belirtilmiştir. Yapılan hesaplamada raporun giriş bölümünün 4. maddesinde yer verilen dışında başvurucu tarafından tedavi harcamasını gösteren başkaca belge sunulmadığı vurgulanarak sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılanmayan tedavi harcamasının yaralanmanın niteliği ile teşhis ve tedavi dönemi dikkate alınarak takdiren 1.200 TL olabileceği ifade edilmiştir.

5. Bunun yanında refakat gideri 2010 yılı asgari ücret değeri kıstasıyla tedavi döneminin gerektirdiği 6 aylık süre için 3.597 TL olarak hesaplanmıştır. Yol gideri ise başvurucunun ibraz etmiş olduğu 301 TL yolcu bilet harcaması da dâhil olmak üzere tedavi süresi ve tedavi dönemi olan 2010 yılı ulaşım hizmeti harcamaları gözönüne alınarak 900 TL olarak belirlenmiştir. Paramedikal giderler bakımından ise başvurucuya hizmet edenlerin bu amaçla yaptıkları ve bizzat başvurucuya yönelik yapılan giderlerin 1.500 TL olabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Bunlarla birlikte başvurucunun tedavi süresince geçici iş göremezlik zararı niteliğindeki kaybı da 11.414,50 TL olarak hesaba dâhil edilmiştir. Sayılan bu kalemlerin toplamı 18.611,50 TL olarak belirlenmiş olup bu miktardan başvurucuya sosyal güvenlik kurumu tarafından yapılan 782,84 TL ödeme mahsup edildiğinde 17.828,66 TL'nin başvurucuya ödenmesi gereken toplam tedavi gideri olduğu sonucuna varılmıştır.

6. Bu bağlamda son olarak hesap bilirkişisi tarafından başvurucunun maluliyet oranı dikkate alınmak suretiyle somut olaydaki kusur durumuna, maluliyete ve iş gücü kaybına göre hesaplanan maddi tazminatın 71.730,81 TL olduğu raporda belirtilmiştir. Raporun sonuç kısmında başvurucunun toplamda 89.559,47 TL maddi tazminat hakkı bulunduğu bildirilmiştir. Manevi tazminat talebi bakımından ise takdir Mahkemeye bırakılmıştır.

7. Mahkeme 30/12/2015 tarihinde tazminat talebinin kısmen kabulü ile 71.730,81 TL maddi tazminatın ve 60.000 TL manevi tazminatın 13/8/2010 tarihinden itibaren işleyecek ticari faiziyle birlikte müştereken ve müteselsilen davalılardan tahsiline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde raporlara atıfta bulunularak tedavi giderleri ile ilgili olan 17.828,66 TL maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesinin uygun görüldüğü belirtilmiştir. Kararda kabul edilen 71.730,81 TL maddi tazminat tutarı rapora göre başvurucunun maluliyetine dayalı iş gücü kaybı tazminatıdır.

8. Başvurucu ve karşı taraf bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu

temyiz dilekçesinde bilirkişi raporunda hesaplanan toplam maddi tazminat miktarı olan 89.559,47 TL üzerinden ıslah yoluyla talepte bulunmalarına rağmen Mahkemenin tedavi giderlerinden oluşan 17.828,66 TL'lik maddi tazminat talebinin reddi ile maluliyet oranına göre hesaplanan iş gücü kaybına ilişkin tazminat miktarı olan 71.730,81 TL'nin kabulüne karar verdiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak başvurucu 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunduklarını, ancak Mahkemenin kısmen kabul kararı vererek 60.000 TL manevi tazminata hükmettiğini vurgulayarak reddedilen maddi ve manevi tazminat talepleri yönünden temyiz yoluna başvurduklarını belirtmiştir.

9. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi (Daire) başvurucunun temyiz itirazlarının reddine karar vermiştir. Karşı tarafın ise bir kısım temyiz itirazının kabulüyle hükümde geçen ticari faiz ibaresinin çıkartılarak yerine yasal faiz ibaresinin yazılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; uyuşmazlığın esasının haksız fiile dayandığı, haksız fiilden kaynaklanan işlerde sözleşmelerde uygulanan ticari faizin uygulanmasının mümkün olmadığı, bu nedenle yasal faize hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

10. Başvurucu karar düzeltme başvurusunda bulunmuştur. Karar düzeltme dilekçesinde davalı hastanenin tacir olduğunu belirten başvurucu, bu nedenle yasal faiz yerine ticari faize hükmedilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun karar düzeltme talebi ise reddedilmiştir.

11. Başvurucu nihai hükmü 25/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 23/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyonca başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından ise kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu ticari avans faizine hükmedilmesi gerekirken yasal faize hükmedilmesi nedeniyle yerleşik içtihatlara aykırı karar verildiğini ifade ederek faiz alacağı kaybı nedeniyle hem mülkiyet hakkının hem de adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, başvurucunun şikâyetlerinin incelenmesinde anılan mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki hususları tekrar etmiştir.

14. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

15. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

16. Somut olayda başvurucu tıbbi ihmal sonucu zarara uğradığı gerekçesiyle maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Başvurucu açtığı bu kısmi davada alacak miktarının bilirkişi raporuyla tespit edilmesinin ardından alacağın kalan kısmı ve ticari faize hükmedilmesi için ıslah talebinde bulunmuştur. Mahkeme takdir edilen alacağın ticari faiziyle birlikte müştereken ve müteselsilen tahsiline karar vermiştir. Temyiz aşamasında ise Daire uyuşmazlığın esasının haksız fiile dayandığını gerekçe göstererek hükümde geçen ticari faiz ibaresinin yerine yasal faiz ibaresinin yazılmasına karar vermiştir. Böylelikle başvuru konusu olayda uygulanacak faiz türünün Anayasa Mahkemesince değerlendirilmesinin talep edildiği anlaşılmaktadır.

17. Ancak somut olayın koşulları altında başvurucunun talep ettiği alacağa uygulanacak faizin türüne ilişkin olarak bir kanun hükmünü veya yerleşik hâle gelmiş bir içtihadın varlığını ortaya koyduğundan söz edilemez. Bu durumda, başvurucunun talep ettiği alacağa uygulanacak faiz türü yönünden Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamına giren bir ekonomik değeri veya en azından böyle bir değeri elde etme yönünde meşru beklentisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu hesap bilirkişisinin raporunda tedavi giderini 17.828,66 TL olarak hesapladığını, ancak yargılama makamları tarafından başvurucunun tedavi giderleri ile ilgili talebi reddedilirken herhangi bir gerekçenin ortaya konulmadığını belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucunun olaya dair şikâyetlerinin özü, sağlık görevlilerinin gerekli mesleki özeni göstermemesi sonucunda zarara uğramasına ilişkin olduğundan başvuru Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

22. Yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve

görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete, negatif yükümlülükler yanında egemenliği altındaki kişilerin yaşamlarının korunması için bazı pozitif yükümlülükler de yükler. Anılan pozitif yükümlülükler sağlık alanında yürütülen faaliyetler için de geçerlidir. Nitekim Anayasa'nın 56. maddesinde; herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu, devletin "herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak … amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini" düzenleyeceği ve bu görevini kamu kesimindeki ve özel kesimdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getireceği kurala bağlanmıştır. Bu sebeple devlet, sağlık hizmetlerini -ister kamu ister özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin- hastaların yaşamlarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır. Şüphesiz anılan düzenlemeler, sağlık personellerinin sahip olmaları gereken yüksek mesleki standartları da içermelidir (Ayhan Keçeli ve diğerleri, B. No: 2019/24231, 23/2/2022, §§ 80, 81).

23. Maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Yargı mercilerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira yargı mercileri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

24. İlgili mevzuatta bedensel bütünlüğün zedelenmesi durumunda olayın özelliklerine göre maddi ve manevi tazminata hükmedilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Maddi tazminat idari eylem ve işlem nedeniyle kişilerin uğradığı maddi zararlarının tazminini sağlarken manevi tazminat aynı işlem veya eylemden dolayı kişinin çektiği ızdırabın, elemin yarattığı manevi yıpranmanın hafifletilmesi ve tazmini amacına hizmet etmektedir. Öte yandan somut olayın özelliklerine göre tazminata hükmetmek ve tazminatın nasıl hesaplanacağı konusu hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin bir mesele olarak yargı mercilerinin takdirindedir. Bariz takdir hatası veya keyfîlik içermedikçe Anayasa Mahkemesinin yargı mercilerinin bu takdirine müdahale etmesi uygun değildir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Fatma Kılıç ve İbrahim Haldız, B. No: 2017/37387, 21/4/2021, § 39).

25. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında yargısal makamların kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 44).

26. Somut olayda başvurucu hesap bilirkişisinin raporu doğrultusunda ıslah dilekçesiyle tedavi gideri için 17.828,66 TL ve maluliyet ile iş gücü kaybı için 71.730,81 TL olmak üzere

toplamda 89.559,47 TL maddi tazminat talep etmiştir. Bunun yanında başvurucu kabulüne karar verilen alacak bakımından ticari faiz uygulanmasına ilişkin talebini de ıslah dilekçesinde belirtmiştir. Mahkeme kararında başvurucunun maddi tazminat talebinin kısmen kabulü ile 71.730,81 TL'nin 13/8/2010 tarihinden itibaren işleyecek ticari faiziyle birlikte tahsiline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde ise hesap bilirkişisinin raporunda hesaplanan ve bu rapor doğrultusunda başvurucu tarafından ıslah edilen tedavi giderlerine ilişkin talebin reddine dair hükmün gerekçesine yer verilmediği tespit edilmiştir. Dairenin kararında da başvurucunun bu iddiaları kapsamında bir açıklama yapılmadığı dikkate alındığında yargılama makamları tarafından yeterli bir denetim ve değerlendirme yapıldığı söylenemez.

27. Sonuç itibarıyla yargılama süreci bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde başvurucunun vücut bütünlüğüne yönelik tıbbi müdahale sonrasında oluşan komplikasyon sonucunda yeniden tedavi görmek zorunda kaldığı ve bu nedenle tedavi gideri doğduğu iddiası bulunduğu anlaşılmaktadır. Yargılama sırasında alınan hesap bilirkişisi raporunda ise tedavi giderlerinin varlığına ilişkin tespit ve hesaplama yapıldığı, ödenmemesine dair bir yorum veya tespitin mevcut olmadığı, bu duruma rağmen Mahkemenin bir gerekçe ortaya koymaksızın anılan tedavi giderlerine ilişkin talebin reddine karar verdiği görülmektedir. Böylelikle yargılama makamlarının kararlarında raporda hesaplanan ve başvurucu tarafından rapora göre talep edilen tedavi giderlerinin reddi bakımından ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulması gerekmekteyken bu değerlendirmelerin yapılmaması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmedikleri kanaatine varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik

nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2011/50, K. 2015/596) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığı'na başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (E.2020/7732, K.2020/8220) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞÜKRÜ DEMİRTAŞ

B. No: 2021/17444 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/17444

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞÜKRÜ DEMİRTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/17444)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Şükrü DEMİRTAŞ

Vekili : Av. Elvan OLKUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Devlet Güvenlik Mahkemesinde yargılanan başvurucu hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun devlet hâkimiyetindeki topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik eylemlerde bulunma suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında iddianame düzenlemiştir. İstanbul 1 No.lu DGM yargılama sonucunda başvurucunun anılan suçtan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesi kararı onamış ve mahkûmiyet kararı 11/2/2002 tarihinde kesinleşmiştir.

3. Başvurucu, DGM huzurundaki yargılamanın önemli bir kısmına askerî hâkimlerin katılması nedeniyle davanın tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından yürütülmediğini

ileri sürerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuruda bulunmuştur. AİHM Baştımar ve diğerleri/Türkiye (B. No: 27709/02, 3/4/2007) kararında aralarında bir askerî hâkimin bulunduğu üç hâkimden oluşan heyetin yargılama sürecinde davaya ilişkin temel usul işlemlerini yaptığını, kanunda yapılan değişiklik ile askerî hâkimin sivil hâkimle değiştirilmesine rağmen temel usul işlemlerinin yeni heyet tarafından tekrarlanmadığını tespit etmiştir. AİHM, bu nedenle başvurucunun bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Başvurucu, ihlal kararına dayanarak yargılamanın yenilenmesi talebiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun mülga 250. maddesi ile yetkili İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine (Mahkeme) başvurmuştur. Mahkeme AİHM'e 5/6/2002 tarihinde başvuru yapıldığını tespit ederek 4/2/2003 tarihinden önce yapılan başvurularda ihlal kararı verilmesinin yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden sayılamayacağı gerekçesiyle talebi reddetmiştir.

5. Başvurucu vekili 11/7/2013 tarihli dilekçesi ile 11/4/2013 tarihli 6459 sayılı Kanun'un 21. maddesi ile 5271 sayılı Kanun'a eklenen geçici 2. maddede yer alan "...Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararlarından, 15.6.2012 tarihi itibarıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi önünde denetlenmekte bulunanlar bakımından bu Kanunun 311 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uygulanmaz. Bu durumda olanlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilirler." hükmüne istinaden yargılamanın yeniden yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme, talebi kabul etmiştir.

6. Yargılamanın yenilenmesi sürecinde Mahkeme, duruşma açarak başvurucunun savunmasını tespit etmiş; tanıkların beyanlarını almıştır. Yargılamanın yenilenmesi sonucunda Mahkeme; önceki hükmün tasdik edilmesine, başvurucunun müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucu 15/6/2017 tarihli dilekçe ile Duruşma Tutanağı'nın tebliğ edilmesini talep etmiştir. Son Duruşma Tutanağı başvurucuya 16/6/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 31/7/2017 tarihli dilekçeyle gerekçeli kararın kendisine tebliğ edilmesini istemiş, gerekçeli karar 8/8/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Bu tarih öncesinde ve sonrasında başvurucunun dosyaya sunduğu kanun yoluna başvuru dilekçesine rastlanmamıştır.

7. Resen temyiz incelemesine tabi olan karar, kanun yolu incelemesinden geçerek 29/6/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 4/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 15/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Anayasa Mahkemesi 17/11/2021 tarihinde başvurucuya eksiklik bildirim yazısı tebliğ etmiştir. Eksiklik bildirim yazısında; başvuruda yargısal süreçleri farklı ihlal iddiaları olduğundan başvurunun sadece bir ihlal iddiasına özgülenerek yeni bir başvuru formu düzenlenmesi ve diğer ihlal iddialarına yönelik ayrı başvuru yapılması gerektiği bildirilmiştir. Bunun üzerine başvurucu, ekinde yeni bir başvuru formu bulunan 2/12/2021 tarihli ek beyan dilekçesini Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

10. Komisyon, adil yargılanma hakkı dışındaki şikâyetin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve adli yardım talebinin kabulüne karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; DGM önünde başlayan yargılama sonucunda verilen mahkûmiyet hükmüne yönelik yaptığı başvuruda AİHM'in bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verdiğini belirtmiştir. Başvurucu, ihlal kararı nedeniyle yargılamanın yenilenmesi sürecinde ihlale konu işlemler tekrarlanmadan yeniden mahkûmiyetine karar verildiğini, ihlal kararının gereğinin yerine getirilmediğini ileri sürmüş; sağlık hizmetlerine erişim noktasında yaşadığı sıkıntılardan ve makul sürede yargılanma hakkına ilişkin önceki başvurusundan söz etmiştir.

12. Eksiklik bildirim yazısının (bkz. § 9) tebliği üzerine sunduğu ek beyan dilekçesinde başvurucu; makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak tazminat komisyonuna başvurusuna ve sağlık hizmetlerine erişim sağlayamadığına ilişkin açıklamaların ayrı bir ihlal iddiası olmadığını, bu hususların yaşadığı mağduriyetlere yönelik anlatımları olduğunu, bu konulara ilişkin bireysel başvuru yapmayacağını belirtmiştir.

13. Anılan ek beyan dilekçesi ekinde sunduğu yeni başvuru formunda başvurucu; DGM tarafından yapılan işlemlerin yargılamanın yenilenmesi sürecinde tekrarlanmadığını, hâkim önünde doğrulanmayan hukuka aykırı delillere dayanılarak mahkûmiyet kararı verildiğini, AİHM'in ihlal kararının gereğinin yerine getirilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca beyanları hükme esas alınan tanığın duruşmada dinlenmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının, yargılamanın yenilenmesi sürecinde görevlendirilen müdafiinin istifa etmesine rağmen yeni müdafi görevlendirilmemesi nedeniyle müdafi yardımından faydalanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Duruşmalarda hazır bulundurulmaması, yokluğunda yapılan duruşma ile mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, ihlal kararına rağmen tahliye edilmemesi nedeniyle de kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini dile getirmiştir.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; yargılamanın yenilenmesi sonunda başvurucunun mahkûmiyetine karar verildiği, kararın temyiz aşamasından geçerek kesinleştiği vurgulanmıştır; kararda açık keyfîlik bulunmadığı, başvurunun kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

15. Başvurucu, ek beyan dilekçesinde ilk başvuru formunda söz etmediği yeni ihlal iddialarını ileri sürmüştür (bkz. § 13). Başvurucunun otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra verdiği ek beyan dilekçesinde dile getirdiği iddiaların bireysel başvuruda değerlendirilmesi sorununun öncelikle incelenmesi gerekir.

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, §§ 18, 19). Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik koşullarından olan başvuru süresine riayet edilmesi, bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında resen nazara alınmalıdır (Taner Kurban, B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19).

17. Başvurucunun -başvuru formunda öz itibarıyla dile getirmiş olması kaydıyla- şikâyetlerini sonradan vereceği dilekçelerle detaylandırmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte somut olayda başvurucu, başvuru formunda adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan tanık sorgulama, duruşmada hazır bulunma ve müdafi yardımından faydalanma hakları ile ilgili şikâyetini öz itibarıyla dahi olsa ileri

sürmemiştir. Bu açıdan başvurucunun otuz günlük başvuru süresinden sonra verdiği dilekçede ilk kez ileri sürdüğü şikâyetlerin dikkate alınması ve incelenmesi mümkün değildir (Sinan Oğan, B. No: 2017/32685, 2/6/2020, § 28).

18. Aksinin kabulü hâlinde başvuru formunda sadece Anayasa maddelerine atıf yapılarak sonraki süreçte başvuru sonuçlandırılıncaya kadar ek dilekçelerle farklı ve bağımsız ihlal iddialarının dile getirilmesi mümkün olacaktır. Bu da bireysel başvuru için öngörülen otuz günlük süre kuralını anlamsız hâle getirecektir (benzer yöndeki karar için bkz. Ümüt Demir, B. No: 2012/1000, 18/9/2014, § 31).

19. Bu durumda başvurunun yalnızca ilk başvuru formunda ileri sürülen ve adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkına ilişkin şikâyet yönünden incelenebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

20. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20). Bunun dışında ceza yargılamasında hükmedilen ceza miktarı dolayısıyla kararın resen temyiz incelemesine tabi olması veya dilekçede belirtilenlerin haricindeki hususların da Yargıtay tarafından dikkate alınacağı şeklindeki kanuni gereklerin başvurucunun temyiz mahkemesi önünde ihlal iddialarını en azından öz olarak ileri sürme yükümlülüğünü ortadan kaldırdığı söylenemez (Sönmez Kaşıkçı, B. No: 2014/466, 8/6/2016, § 40).

21. Eldeki başvuruda başvuru formu ekinde temyiz başvuru dilekçesi yer almamaktadır. Dosya içeriğinde de temyiz başvuru dilekçesine rastlanmamıştır. Buna göre başvurucunun mahkûmiyet kararına karşı temyiz yoluna başvurmadığı, ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü iddiayı temyiz kanun yolu sürecinde dile getirmediği ve başvuru yollarını usulüne uygun olarak tüketmediği anlaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLHAN KOYU

B. No: 2021/23716 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/23716

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLHAN KOYU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/23716)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportörler : Murat İlter DEVECİ

Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : İlhan KOYU

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltına alma işlemlerinden doğan manevi zararın tazmini istemiyle açılan davada yeterli tazminata hükmedilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve tazminat miktarı belirlenirken toplantı hakkına müdahale edildiğinin dikkate alınmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/5/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formuyla eklerine ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonraki süreçte kamu görevinden çıkarılan başvurucu, iddiasına göre başvuruya konu olayın gerçekleştiği tarihte Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı bir sendikanın kamuoyunca bilinen yöneticisidir.

6. Bakırköy İlçe Emniyet Müdürlüğünün talebi üzerine Bakırköy Kaymakamı 1/6/2018 tarihinde, kamu güvenliği ile esenliğinin korunması ve 24/6/2018 tarihinde yapılacak Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimine ilişkin propaganda çalışmalarının sorunsuz bir şekilde sürmesi için KESK üyelerinin Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve çevresinde basın açıklaması yapmasını ve otuma eylemi gibi eylemlerde bulunmasını yasaklamıştır. Sözü edilen yasaklama kararını 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrasına dayandırmıştır. Karardan anlaşıldığına göre;

- KESK üyeleri, altmış yedi haftadır haftanın belirli günlerinde, kamu görevinden çıkarılan sendika üyelerinin yeniden kamu görevine alınması talebiyle meydanda üç saat süren eylemler yapmaktadır.

- Sözü edilen meydan yayaların yoğun olarak kullandığı bir yerdir. Devam eden tren hattı yapımı nedeniyle çevredeki yaya üst geçidi iptal edildiği için geçici olarak hayata geçirilen yeni yaya üst geçidi, dar olan meydanı yoğunlaştırmıştır. Seçim çalışmaları nedeniyle siyasi partiler meydanda stant açmıştır. Ayrıca meydanda yerel yönetime ait iftar çadırı ile iftarlık malzeme taşıyan kamyonet bulunmaktadır.

- KESK üyeleri, basın açıklaması sınırlarını aşan eylemleriyle ilgili olarak herhangi bir müracaatta bulunmamıştır.

- Siyasi partiler propaganda çalışmaları sırasında hoparlör kullanmazken KESK üyeleri, hoparlör kullanarak sloganlar atmakta ve basın açıklaması adı altında bazı siyasi partileri hedef alacak şekilde propaganda yapmaktadır. Oldukça dar olan meydanda siyasi partilere ait stantlar da bulunduğu için telafisi mümkün olmayan olayların meydana gelmesi kuvvetle muhtemeldir.

7. KESK üyelerinden/eski üyelerinden oluşan yaklaşık yirmi beş kişilik bir grup, basın açıklaması ve oturma eylemi yapmak üzere 2/6/2018 tarihinde saat 13.35 sıralarında Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmıştır. Grupta başvurucu da bulunmaktadır. Konuyla ilgili polis tutanağına göre;

i. Yasaklama kararından haberdar edilen bir grup üyesi, polise eylemlerini mutlaka yapacaklarını söylemiştir. Ardından grup, üzerinde "İşimizi ekmeğimizi geri alacağız" yazan bir pankartı yere sermiş; sendika isminin yazılı olduğu yeleklerini giymiş ve hep bir ağızdan "Gün gelecek devran dönecek, AKP halka hesap verecek", "Direne direne kazanacağız", "AKP'nin memuru olmayacağız" ve "AKP gidecek biz kalacağız" şeklinde sloganlar atmıştır.

ii. Saat 13.40 sıralarında polis; ses yükseltici cihaz kullanarak toplantının kanuna aykırı olduğunu, dağılmaları gerektiğini, aksi hâlde artan nispette güç kullanılarak toplantının dağıtılacağını gruba bildirmiştir. Bu bildirim belirli aralıklarla üç kez yapılmıştır. Bu süreçte bazı grup üyeleri dağılmıştır. Aralarında başvurucunun da bulunduğu on beş kişi, dağılmamakta ısrar ederek yere oturmuş; kol kola girerek birbirlerine kenetlenmiş ve slogan atmaya devam etmiştir. 14.05 sıralarında polis, artan oranda güç kullanarak

dağılmamakta ısrar eden kişileri yakalayıp gözaltına alınanların bindirildiği araca almıştır.

iii. Saat 14.28 sıralarında telefonla görüşülen nöbetçi Cumhuriyet savcısı, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde dağılmamakta ısrar etme suçu nedeniyle şüphelilerin ifadelerinin alınması ve soruşturma evrakının ikmal edilerek gönderilmesi yönünde polise talimat vermiştir.

iv. Yakalanan kişilere destek için saat 15.30 sıralarında toplanan yaklaşık kırk kişilik gruptan on dört kişi saat 16.55 sıralarında yakalanmıştır. Cumhuriyet savcısı bu kişiler yönünden de polise aynı talimatı vermiştir.

8. Polis 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32. maddesinde düzenlenen direnme suçu nedeniyle yürütülen soruşturma kapsamında saat 17.27'de başvurucunun ifadesini almak istemiş ancak başvurucu susma hakkını kullanmıştır. Soruşturma evrakından başvurucu hakkında adli rapor alındığı anlaşılsa da başvurucunun ne zaman serbest bırakıldığı tespit edilememiştir.

9. Aralarında başvurucunun da yer aldığı şüpheliler hakkında direnme suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır. İddianamede; şüphelilerin yasaklama kararına rağmen meydanda toplanıp slogan attıkları, kolluk görevlilerinin ihtarlarına rağmen yere oturdukları, kol kola girip kenetlenerek slogan atmaya devam ettikleri ve kendilerine karşı güç kullanılmasına karşın dağılmamakta ısrar ettikleri ileri sürülmüştür. Yargılamayı yapan Bakırköy 33. Asliye Ceza Mahkemesi, sanıklara isnat edilen suçun oluşmadığı gerekçesiyle sanıkların beraatine karar vermiştir. Karara göre iddianamede suç teşkil eden bir eyleme yer verilmemiş, toplantının kamu düzenini bozduğu da iddia edilmemiştir. Yasaklama kararı ilgili Sendikaya bildirilmemiş ve polisin asayişi bozucu nitelikteki müdahalesine kadar herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri için ilgili kanunda öngörülen bildirimin yapılmaması, toplantıyı kanuna aykırı hâle getirse bile bu aykırılık toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale için gerekçe oluşturamaz. Ayrıca 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun emre aykırı davranışı düzenleyen 32. maddesinin şartları da mevcut değildir.

10. Aleyhine kanun yoluna başvurulmadığı için anılan karar, başvurucu yönünden 2/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Başvurucu 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddelerine dayanarak İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) tazminat davası açmıştır. Manevi tazminat olarak 5.000 TL talep eden başvurucu, dava dilekçesinde özetle şu iddialarda bulunmuştur:

- Kamu görevinden çıkarılmış bazı sendika üyelerine yönelik etkinlik kapsamında, ifade ve örgütlenme özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullandığı sırada yakalanarak gözaltına alınmış ve bir sonraki gün, gecenin ilerleyen saatlerinde serbest bırakılmıştır. Gerçekleştirilmesi planlanan basın açıklaması, kolluk müdahalesi nedeniyle yapılamamıştır. Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde dağılmamakta ısrar etme suçunu işlediği iddiasıyla yargılanmış ve beraat etmiştir.

-Yakalama ve gözaltı işlemleri nedeniyle mağdur edilmiştir.

- Kişinin haksız bir şekilde yakalanarak özgürlüğünden yoksun bırakılması kişilik haklarını zedeleyen ağır bir ihlaldir. Dolayısıyla hükmedilecek manevi tazminat, diğer tazminat sebepleriyle hükmedilene kıyasla daha fazla olmalıdır.

12. Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda başvurucu lehine 150 TL manevi tazminata hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

“...

...[D]avacının bir gün süre gözaltına alındığı, bilahare serbest bırakıldığı ve yapılan yargılama sonucu beraat ettiği, beraat kararının bilahare kesinleştiği ve tüm dosya kapsamından anlaşılmakla, davacının sosyal, ekonomik ve kültürel durumu, gözaltında ve tutuklulukta kaldığı süre hak ve nesafet kuralları nazara alınarak takdiren davacının talebinin kısmen kabulü ile 150,00 TL manevi tazminatın davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiş[tir]...”

13. Başvurucu, anılan karar aleyhine istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bu başvuruda dile getirdiği iddialara göre kamunun kusuru ile gözaltına alınıp hakkındaki yargılama neticesinde beraat etmesi nedeniyle belirlenen manevi tazminat miktarı yetersizdir. Ayrıca devletin müsamahası altında olan bir olguya temas etseydi lehine hükmedilen tazminat daha yüksek olabilirdi.

14. Başvurucunun istinaf başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesince (Ceza Dairesi) esastan reddedilmiştir. Buna ilişkin kararı başvurucu vekili, 30/4/2021 tarihinde öğrenmiş; başvuru 11/5/2021 tarihinde yapılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 18/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, haksız yere yakalanıp gözaltına alındığını ve Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın yetersiz olduğunu iddia ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Başvurucuya göre hakkında yürütülen soruşturmada polis kendisini ifade vermeye çağırabilirdi. Ayrıca tazminat miktarı belirlenirken yakalama ve gözaltı işlemlerine anayasal hakların kullanıldığı sırada başvurulduğu,kendisine isnat edilen suç nedeniyle yapılan yargılamada beraat ettiği ve hem öğretmen hem sendika yöneticisi olduğu dikkate alınmalı idi.

2. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veyatutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıylahukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul

edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (anılan kararda bkz. §§ 36-39).

18. Somut olayda Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen yargılama sonunda beraatkararı verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar manevi tazminata hükmetmiştir. Bu durumda ihlal iddiası Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında değerlendirilmelidir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ihlal iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak, uğranılan zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir. Hükmedilen tazminat ihlalle orantılı olmayacak ölçüde önemsizse ya da Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşükse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası ihlal edilmiş olur. Bununla birlikte tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminattan düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal etmez zira tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

21. İlk derece mahkemesince hükmedilen manevi tazminatın yeterliliği konusunda yapılacak karşılaştırmada nazara alınacak tazminat miktarı, ilk derece mahkemesinin karar verdiği tarihte Anayasa Mahkemesince benzer başvurularda ödenmesine karar verilen veya verilmesi gereken miktardır. Anayasa Mahkemesi tarafından yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

22. Ceza Mahkemesince ödenmesine karar verilen 150 TL manevi tazminat, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine karar verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşüktür (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için ödenmesine karar verdiği tazminat miktarı ilk derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir.). Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin

üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenindokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1- Başvurucunun İddiaları

24. Somut olayda başvurucu, barışçıl bir etkinliğe katılması nedeniyle hakkında yakalama ve gözaltına alma işlemi gerçekleştirilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğinden yakınmıştır.

2. Değerlendirme

25. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ihlal iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

26. Somut olayda hukuka aykırılığı kanun tarafından kabul edilmişgözaltı tedbiri nedeniyle başvurucu lehine Ceza Mahkemesince manevi tazminata hükmedilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu durumda haksız koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında tazminat miktarı belirlenirken başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkına da müdahale edildiğinin gözetilip gözetilemeyeceği değerlendirilmelidir.

27. Anayasa Mahkemesinin olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Yalçın Düzgün ([GK], B. No: 2021/23140, 29/5/2024, §§ 23,24) kararında; koruma tedbirleri sonucu kişisel hakkın ihlal edildiği iddiasıyla açılan manevi tazminat davasında, koruma tedbirinin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ile hak ihlali ve/veya ihlallerin ağırlığınınceza mahkemesince dikkate alınabileceği değerlendirilmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; beraat kararı sonrasında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davasında yargı merciince, uygulanan koruma tedbirinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmemesinin ve takdir edilecek tazminat miktarında bu durumun gözetilmemesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Somut olayda da Yalçın Düzgün (aynı kararda bkz. § 23, 24) kararındaki değerlendirme ve kabulden ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı değerlendirilmiştir.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

V. GİDERİM

29. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve herhangi bir miktar belirtmeden lehine manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

30. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda hukuka aykırılığı kanunla tespit edilmiş gözaltı tedbiri nedeniyle hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan

kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merciince yapılması gereken iş, yenidenyargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ihlallerin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/70, K.2020/267) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2020/4358, K.2021/1130) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYTEKİN BİNGÖL

B. No: 2021/34078 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/34078

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYTEKİN BİNGÖL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/34078)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Aytekin BİNGÖL

Vekilleri : Av. Abdurrahim DEDE

Av. Berna HALVALI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle sulh ceza hâkimliğine yapılan başvuruda karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bireysel başvuru konusu olayın geçtiği tarihte ihracat yapmakta olan bir vergi mükellefidir. Başvurucunun gerçekleştirdiği ihracata ilişkin alacakların transfer edildiği özel bankalar tarafından banka hesaplarında yapılan kontrolde bir kısım ihracat hesabının açık olduğu, ihracat bedelinin tamamının yurda getirilmediği, yasal tahsil süresinin de sona erdiği anlaşılmıştır. Durumu tespit eden söz konusu bankalar açık ihracat hesabı ihbar formu düzenleyerek formu başvurucunun mükellefi olduğu Kağıthane Vergi Dairesi Müdürlüğüne iletmiştir. Bunun üzerine Vergi Dairesi Müdürlüğü başvurucunun on altı gümrük çıkış beyannamesi ile ihracat yaptığı ancak bu ihracata ilişkin bedelin tamamını yasal süre içinde yurda getirmediği yönünde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına

(Başsavcılık) ihbarda bulunmuştur.

3. Başsavcılığa yapılan ihbarda başvurucunun müşterisi olduğu iki bankadan iletilen ihbar formlarına göre ihracatlara ilişkin bedellerin tamamının yurda getirilmediğinin ve tahsil süresinin sona erdiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir. İhbarda ayrıca ilgili mevzuat çerçevesinde başvurucuya bildirimde bulunularak bahse konu ihracat hesaplarının kapatılmasını temin etmek üzere ihtarname gönderildiği ancak doksan gün süreli ihtarnameye rağmen söz konusu hesapların kapatılmadığı ve döviz alım belgesine bağlanmadığı ifade edilmiştir.

4. Başsavcılık yaptığı inceleme sonucunda ihracat bedellerinin ilgili mevzuatta tayin edilen süre içinde yurda getirilmediği gerekçesiyle 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 3. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca başvurucu hakkında 591.641 TL idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu, idari para cezasının iptal edilmesi talebinde bulunarak uyuşmazlık konusu ihracat bedellerinin çok az bir miktarının yurda getirilemediğini, bu durumun da ihracatın gerçekleştirildiği firmanın COVID-19 salgınına bağlı olarak ticari kriz içinde olması nedeniyle ticarete konu bedeli kendilerine ödememesinden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Başvurucu, söz konusu firmanın iflasını gösteren belgelerin tercümesinin itiraz dilekçesinin ekinde yer aldığını da dilekçesinde belirtmiştir.

6. İtirazı inceleyen İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) dosyanın bilirkişiye tevdi edilmesine karar vermiştir. Bu karar uyarınca dosyanın kendisine tevdi edildiği Serbest Muhasebeci Mali Müşavir F.Y. hazırladığı 3/3/2021 tarihli bilirkişi raporunu Hâkimliğe sunmuştur. Raporda; başvurucunun itiraz dilekçesinin ekinde yer verilen belgeler ile ilgili bankalardan temin edilen belge suretlerinin ilgili mevzuat kapsamında incelenmesi sonucunda toplam 148.546,20 Amerikan doları ile 414.077,09 avro bedelin kanuni sürede yurda getirilmediğinin tespit edildiği belirtilmiştir. Bilirkişi raporunda yurda getirilmeyen dövizlerin eylem tarihindeki TL tutarının 3.826,245 TL olduğu, başvurucu hakkında bu tutarın yüzde beşine tekabül eden 191.312,25 TL idari para cezası uygulanması gerektiği sonucuna ulaşıldığı bildirilmiştir. Dosyada bilirkişi raporunun başvurucuya tebliğ edildiğine ilişkin herhangi bir bilgi veya belgeye rastlanmamıştır.

7. Hâkimlik, başvurucunun itirazını kısmen kabul ederek 591.641 TL idari yaptırım kararının kaldırılmasına, idari yaptırımın 191.312,25 TL olarak uygulanmasına karar vermiştir. Kararda bilirkişi raporuna atıf yaparak "getirilmeyen dövizlerin eylem tarihindeki TL tutarı olan 3.826,245X5=191.312,25 TL idari para cezası olarak uygulanması gerektiği[ni]" belirtmiş, yedi gün içinde karara karşı itiraz yoluna başvurulabileceğini ifade etmiştir.

8. Başvurucu, yedi günlük yasal süre içinde Hâkimlik kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra maddi gerçeğin anlaşılması için itiraz dilekçesinin ekinde yer verdiği serbest muhasebeci mali müşavir mütalaasının dikkate alınmasını, yeni bir bilirkişi tayin edilmesini, banka hesaplarının bizzat yerinde incelenmesini talep etmiştir. Buna ek olarak Hâkimlik tarafından hükme esas alınan bilirkişi raporunun tarafına tebliğ edilmediğini, maddi vakıaya tam olarak uygun olmayan bu rapora karşı iddia ve itirazlarını ileri sürme imkânı bulamadığını, ortada bir yanlış anlaşılma olduğunu, bunun iki farklı banka ile çalışması nedeniyle ortaya çıkan karışıklıktan kaynaklandığını ileri sürmüştür.

9. Başvurucunun itirazı İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. Ret kararında "İtiraz konusu kararda açıklanan gerekçelere, kararın veriliş şekline göre, hukuka,

dosyadaki bilgi ve belgelere aykırı bir yön bulunmadığı, itiraz nedenlerinin yerinde olmadığı sonuç ve vicdani kanaatine varılmakla itirazın reddine karar vermek gerekmiştir." şeklinde gerekçeye yer verilmiştir. Bu gerekçe dışında kararda herhangi bir değerlendirme bulunmamaktadır.

10. Başvurucu, nihai kararı 2/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 30/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; Hâkimliğin kararına esas aldığı bilirkişi raporunun tarafına tebliğ edilmemesi nedeniyle rapora karşı argümanlarını ileri süremediğini, maddi olayın tam olarak ortaya konulması amacıyla yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılması yönündeki iddia ve itirazlarının karşılanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, bilirkişi raporlarının tebliğine ilişkin bir zorunluluk bulunmadığına dikkat çekilmiş; bilirkişi raporunun başvurucunun çalıştığı bankalardan temin edilen evrakların incelenmesi ve başvurucunun itirazlarının değerlendirilmesi sonucunda hazırlandığı, söz konusu raporda başvurucunun bilgisi haricindeki bilgi ve belgelere dayanılmadığı vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

14. Başvuru, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

17. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması, bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya atıfla kararına yansıtması kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (Yasemin Ekşi, § 57).

18. Somut olayda başvurucu hakkında uygulanan idari yaptırım kararı, başvurucunun

gerçekleştirdiği ihracattan doğan alacakların tamamının ilgili mevzuatta belirlenen yasal süre içinde yurda getirmemesine dayanmaktadır. Başvurucu, söz konusu idari yaptırım kararının iptal edilmesi talebiyle Hâkimliğe yaptığı başvuruda ihracattan doğan alacaklarının küçük bir kısmının yurda getirilemediğini belirterek bu durumun kendisine ödeme yapması gereken firmanın iflas etmesi nedeniyle süresinde ödeme yapamadığından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Hâkimlik, dosyanın bilirkişiye tevdi edilmesine karar vermiş ve bilirkişi tarafından dosyaya sunulan raporu dikkate alarak başvurucu hakkında uygulanan 591.641 TL tutarındaki idari yaptırımın kaldırılmasına, 191.312,25 TL idari yaptırım uygulanmasına karar vermiştir. Hâkimliğin gerekçeli kararına göre uyuşmazlığın çözümünde bilirkişi raporunun değerlendirmeye alındığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte bilirkişi raporunun başvurucuya tebliğ edildiğine ilişkin herhangi bir bilgi veya belgeye dosya içeriğinde rastlanmamıştır. Hâkimlik, başvurucunun ihracattan doğan alacaklarının tamamının mücbir sebep nedeniyle yurda getirilemediği yönündeki savunması hakkında da herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır.

19. Başvurucu, yedi günlük yasal süre içinde Hâkimlik kararına itiraz etmiş; itiraz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra bilirkişi raporunun maddi vakıayı tam olarak aydınlatmadığını da ileri sürmüştür. Başvurucu itiraz dilekçesinde iki farklı banka ile çalışılması nedeniyle hesaplarda karışıklık meydana geldiğini belirterek banka hesaplarının yerinde incelenmesi ve yeni bir bilirkişi tayin edilmesi yönünde talepte bulunmuştur (bkz.§ 8). İtiraz mercii ise başvurucunun itirazını "İtiraz konusu kararda açıklanan gerekçelere, kararın veriliş şekline göre, hukuka, dosyadaki bilgi ve belgelere aykırı bir yön bulunmadığı, itiraz nedenlerinin yerinde olmadığı sonuç ve vicdani kanaatine varılmakla itirazın reddine karar vermek gerekmiştir." şeklindeki gerekçeyle reddetmiştir (bkz.§ 9). Buna göre idari yaptırım kararının kısmen kabulüne karar verilirken hükme esas alınan raporu inceleme, yorumda ve itirazda bulunma imkânına sahip olmayan başvurucunun itiraz aşamasında içeriğinden haberdar olduğu rapora ilişkin dile getirdiği iddia ve taleplerinin karşılanmadığı anlaşılmıştır.

20. Başvurucunun uyuşmazlığın çözümünde esas alınan bilirkişi raporunun maddi vakıayı tam olarak aydınlatmadığı, nitekim iki farkı banka ile çalışılmış olmasının hesaplarda karışıklığa neden olduğu, mücbir sebebe dayalı olarak bir kısım alacağın tahsil edilemediği, bu hususların değerlendirilmesi için yeni bir bilirkişi incelemesinin yapılması gerektiği yönündeki iddialarının -teknik bir meselenin uyuşmazlık konusu yapıldığı somut olayın özel koşullarında- sonuca etkili olmadığı söylenemez.

21. Sonuç olarak yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde idari yaptırım kararının kısmen kabulüne karar verilirken hükme esas alınan raporu inceleme, yorumda ve itirazda bulunma imkânına sahip olmayan başvurucunun itiraz aşamasında rapora ilişkin dile getirdiği, yargılamanın sonucuna etkili iddia ve taleplerinin karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

22. Başvurucu; iddia ve itirazlarının karşılanmadığını, delillerin hatalı değerlendirildiğini belirterek silahların eşitliği ilkesi ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğinden yakınmıştır. Başvurucu ayrıca para cezasının yüksek bir meblağ olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/1532 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİRLEŞİK METAL İŞÇİLERİ SENDİKASI (2)

B. No: 2021/35528 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35528

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİRLEŞİK METAL İŞÇİLERİ SENDİKASI BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/35528)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Birleşik Metal İşçileri Sendikası

Vekili : Av. Yeter TÜRKEŞ ÇEVİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yetki tespitine itiraz talebiyle açılan davaların makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu sendika, üç farklı işyerinde toplu iş sözleşmesi (TİS) akdedebilmek için yetkili sendika olduğunun tespiti talebiyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına (Bakanlık) farklı tarihlerde başvurmuş, Bakanlık tarafından başvurucunun her bir işyeri yönünden yeterli çoğunluğu sağladığı tespit edilerek yetki belgesi verilmiştir.

3. Bunun üzerine davacı işyerleri, yetki tespitine itiraz davaları açmıştır. Bu davaların açılması ile birlikte 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu uyarınca TİS süreci dava sonuçlanana kadar durmakta ve mahkemenin hangi sendikanın TİS yapma yetkisine sahip olduğunu tespit etmesi beklenmektedir.

4. Açılan davalar 4-6 yıl arası sürmüş ve bu sürelerin sonunda başvurucu sendikanın yetkili olduğuna karar verilmiştir.

5. Başvurucu, her bir dava yönünden 2021/35528, 2022/32736 ve 2022/43163bireysel başvuru numaralı başvurularda bulunmuştur. Söz konusu başvurular 2/5/2024 tarihinde 2021/35528 numaralı başvuruda birleştirilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; 6356 sayılı Kanun'da kısa süreler öngörülmesine rağmen başvuruya konu davaların makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle üyeleri adına TİS yapamadığını, Sendika üyesi binlerce işçinin mağdur olduğunu ve sendika hakkının etkisizleştirildiğini, belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ve Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun iddiaları bir bütün olarak sendika hakkı kapsamında incelenmiştir.

7. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

8. Anayasa Mahkemesi Türkiye Devrimci Kara, Hava ve Demiryolu Taşımacılığı İşçileri Sendikası [GK], B. No: 2020/34550, 15/2/2024) kararında; mevzuatın öngördüğü şekilde süratle sonuçlandırılması gereken dava sürecinin sürüncemede bırakılmasının başvurucu sendikanın ve başvurucu ile birlikte işyerinde çalışan işçilerin TİS kapsamında sendikal faaliyette bulunma olanağını ve sözleşmenin getirdiği sendikal haklara erişimini yargılama süreci boyunca imkânsız kıldığı ve bu nedenlerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (§ 45-52). Anayasa Mahkemesinin anılan başvuruda yaptığı değerlendirmede; uygulamada aynı şikâyetlere ilişkin davaların makul sürede sonuçlandırılmadığına, bu davalara ilişkin ihlal iddialarının yaygınlık arz ettiğine ve bu durumun yapısal soruna neden olduğuna dikkat çekilmiştir (§ 56-63). Anılan kararda TİS yapma hakkının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için bir TİS'in bitmesinden sonra yeni TİS'in yürürlüğe girmesini sağlama imkânı verecek bir yasal sistem bulunmadığı değerlendirilmiştir (§ 64 - 81).

9. Eldeki başvuruda başvurucunun yetkili sendika olduğu tespit edilmesine karşın, uzun süren davalar boyunca başvurucu TİS imzalayamamış ve başvurucu sendikanın mensubu olan işçiler TİS çatısı altında toplanarak TİS'in sağladığı sendikal haklardan faydalanamamıştır. Dolayısıyla Türkiye Devrimci Kara, Hava ve Demiryolu Taşımacılığı İşçileri Sendikası kararında belirlenen ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir yön görülmemiştir. Belirtilen hususlar dikkate alındığında başvurucunun sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

10. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminat talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesi, yetki tespitine itiraz davalarının makul sürede sonuçlandırılmamasının kanundan kaynaklanan bir yapısal sorun olduğu gerekçesiyle sendika hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Yapısal sorunun çözümüne ilişkin olarak idari ve hukuki düzenleme yapılmasını gerektirecek nitelikte yapısal sorun tespit edildiğinden; ayrıca uzun süre alsa da nihayetinde başvurucu sendikanın yetkili olduğuna da karar verildiğinden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

12. Yapısal sorundan kaynaklanan sendika hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 70.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 70.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. Birleşen üç başvuru yönünden 1.815,80 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.615,80 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURHAN KAYA

B. No: 2021/36153 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/36153

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURHAN KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/36153)

Karar Tarihi: 18/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/12/2024-32769

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Burhan KAYA

Vekili : Av. Abdurrahim KARSLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza davasında sanığın hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle duruşmada hazır bulunma hakkının, beyanları mahkûmiyet kararında belirleyici ölçüde delil olarak kullanılan tanıkların duruşmada sorgulanamaması nedeniyle de tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuru Konusu Olay ve Soruşturma Süreci

2. Batman'ın Sason ilçesindeki Cumhuriyet Caddesi'nde 24/2/2015 tarihinde meydana gelen silahlı kavga sonucunda maktul E.Ç.nin yaralanması ve kaldırıldığı hastanede ölmesiyle ilgili olarak Sason Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma başlatılmıştır. Kolluk görevlilerince olay yerinde yapılan araştırma sonucunda maktulle kavga eden kişilerin başvurucu ile kardeşi M.Ş.K. olduğu ve bu kişilerin olay yerinden kaçtıkları tespit edilmiştir.

3. Olay yerindeki MOBESE kamerasına ait kayıtların incelenmesi sonucu kolluk görevlileri tarafından düzenlenen CD Ön İnceleme Tutanağı'na göre olay günü saat 09.41.09 itibarıyla maktulün kamera açısına girdiği, saat 09.41.10'da kamera açısına giren ve elinde sopa bulunan M.Ş.K.nın maktulün başına ve omzuna sopa ile vurduğu, sopanın elinden yere düşmesi üzerine sopayı almaya çalıştığı sırada saat 09.41.11'de kamera açısına giren ve elinde kesici alet olduğu değerlendirilen başvurucunun saat 09.41.12 itibarıyla maktulün sol karın ve göğüs kısmına elindeki kesici aletle beş kez, boyun ve omuz kısmına dört kez vurduğu, olaya karışan bu kişilerin kuyumcu dükkânı önüne kadar gidip yere düştükleri, olay yerindeki vatandaşların kavgayı ayırdıkları, saat 09.41.49'da maktulün boynuna bez bastırarak olay yerindeki bir araçla hastaneye götürdükleri anlaşılmıştır.

4. Kolluk görevlileri tarafından olay yerinde oldukları tespit edilen kişilerin kollukta alınan ifadeleri şöyledir:

i. Esnaf olduğunu belirten S.G. olay anında kavga sesi duyup dükkândan çıktığında kalabalığın toplandığını gördüğünü ancak kavga edenleri fark edemediğini, sonra bir kişinin hastaneye götürüldüğünü, kalabalıktan bir kişinin kendisine dükkânının önünde teşhir için bulundurduğu sopalardan birini getirip verdiğini, bu sopayı dükkânının önünden kimin ne zaman aldığını bilmediğini, üzerinde kan olan sopayı olay yerine gelen kolluk görevlilerine verdiğini söylemiştir. S.G., Başsavcılıkta tanık sıfatıyla alınan beyanında da bu ifadesini tekrarlamıştır.

ii. C.A. olay günü marketin önünde beklerken önceden tanıdığı M.Ş.K.nın balta sopası ile maktule vurmaya başladığını, bu esnada başvurucunun da maktule vurduğunu ancak onun ne ile vurduğunu görmediğini, ardından olaya müdahale ettiklerini, bu kişilerin neden kavga ettiklerini bilmediğini beyan etmiştir.

iii. N.A. kavgaya karışan kişileri tanımadığını, işlettiği bakkalın önünde beklerken elinde sopa olan bir kişinin koştuğunu görünce kendisinin de onun arkasından gittiğini, olay yerinde bir kişiyi yerde yatarken gördüğünü ve oradan geçen bir aracın durması üzerine bu kişiyi araçla hastaneye götürdüklerini, maktule bıçakla kimin vurduğunu görmediğini söylemiştir.

iv. Zabıta görevlisi olduğunu söyleyen A.D. olay günü kuyumcu dükkânı önünde iki ya da üç kişinin birbirine vurduğunu görünce hemen olaya müdahale edip çevreden gelenlerle birlikte bu kişileri ayırdıklarını, olaya karışan kişileri tanımadığını beyan etmiştir. A.D., Başsavcılıkta tanık sıfatıyla alınan beyanında da bu ifadesini tekrar etmiştir.

5. Sason Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Sason Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucu ve M.Ş.K. hakkında yakalama emri düzenlenmiştir.

6. Olaydan bir gün sonra yakalanan M.Ş.K. Sason Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan ifadesinde; köy korucusu olduğunu, aynı zamanda başvurucuyla Batman-Sason arasında yolcu taşımacılığı yaptıklarını, önceden tanıdığı maktulün de taşımacılıkla uğraştığını, kendisinin ve kardeşinin maktulle aralarında husumet olmadığını ancak maktulün olaydan önce ara sıra yanlarına gelip kendisini ve başvurucuyu nedenini bilmemekle birlikte "Sizleri öldüreceğim." diyerek tehdit ettiğini, bu sırada kendilerinden ne istediğini de söylemediğini ileri sürmüştür. M.Ş.K. ayrıca olay sabahı başvurucuyla ilçe merkezinde oldukları sırada maktulün yanlarına gelip yine kendilerini tehdit etmesi üzerine bir işyeri önünde bulduğu sopayı alarak maktule vurduğunu, başvurucunun yanında bıçak olduğunu bilmediğini ve başvurucunun maktule bıçakla vurduğunu da görmediğini, sonrasında başvurucuyla oradan

kaçtıklarını, kendisinin Malatya'da yakalandığını, başvurucu ile olay sonrası görüşmediğini, olayı önceden planlamadıklarını, olayın aniden geliştiğini savunmuştur.

7. M.Ş.K. tutuklanma talebiyle sevk edildiğinde yapılan sorgusunda önceki savunmasına ek olarak olaydan üç sene kadar önce maktulün amcasının oğlu olan M.Ç. ile tartışmaları nedeniyle maktulün kendisine ve başvurucuya kin güttüğünü, bu nedenle ara sıra kendilerini tehdit ettiğini, olay anında da maktulün küfrederek üzerine doğru gelmeye başladığını, olay yerinden sopa alıp maktule vurmasının onun bu şekilde üzerine gelmesinden kaynaklandığını ileri sürmüştür. M.Ş.K. sorgusunun ardından kasten öldürme suçundan tutuklanmıştır.

8. Başsavcılığın talimatı üzerine kolluk görevlilerince olay yerinde kayıt yapan tüm kameralar ile olay anını gören başka kişiler de tespit edilmiştir. Kolluğun 27/2/2015 tarihli yazısı ekinde sunduğu "Bilgi Alma Tutanağı" başlığı altında aldığı ifadeler ve kameraların incelenmesine dair tutanaklarda yer alan tespitler şöyledir:

i. A.Y. olay günü saat 09.30 sıralarında Vali Haluk İmga Caddesi'ndeki sağlık ocağına doğru yürürken bağrışmalar duyduğunu, seslerin geldiği yere yöneldiğinde önceden tanıdığı maktul ile başvurucunun tartışmakta olduğunu, aralarında kavga çıkacağını anlayınca maktulü tutup uzaklaştırmaya çalıştığını gördüğünü, o esnada M.Ş.K.nın geldiğini ve başvurucuyla maktule saldırmaya çalıştıklarını, bu sefer de başvurucuyu tutup maktule yaklaşmasını engellediğini, o sırada başvurucunun elinde kesici kısmı yaklaşık 5-6 cm olan bıçak olduğunu, başvurucunun bu bıçakla maktule saldırmak istediğini ancak kendisinin engel olması nedeniyle ona yaklaşamadığını söylemiştir. A.Y. ayrıca orada bulunan diğer kişilerin M.Ş.K.yı uzaklaştırdığını, başka birinin de maktulü oradaki eczanenin olduğu yere götürdüğünü, sonra olay yerine polislerin gelip başvurucu ve M.Ş.K. ile konuştuğunu, o sırada maktulün oradan uzaklaşmış olduğunu, başvurucu ve M.Ş.K.nın polislere olayda kavga olmayıp sadece tartıştıklarını ve sorun olmadığını söyleyip oradan ayrıldığını, bu kişilerin neden kavga ettiğini bilmediğini, kendisinin sadece tarafları ayırdığını beyan etmiştir.

ii. T.Y. olay günü saat 09.25 sıralarında Vali Haluk İmga Caddesi'ndeki işlettiği kırtasiyede olduğu sırada sesler duyup dışarı çıktığını, tanımadığı ve isimlerini sonradan öğrendiği üç kişiyi tartışırlarken gördüğünü, eşkâlini verdiği başvurucunun elindeki bıçakla maktulü kovaladığını, başvurucuyu kuzeni A.Y.nin tuttuğunu, M.Ş.K.nın da koştuğunu, maktulün ise kendisini korumaya çalıştığını, orada bulunan kişilerle tarafları ayırdığını, bir kişinin maktulü kırtasiyenin yan sokağındaki apartmanın girişine götürdüğünü, sonra polislerin gelip başvurucu ve M.Ş.K. ile görüştüğünü, ardından ikisinin oradan ayrıldığını, bu kişilerin maktulle yaşadıkları kavganın nedenini bilmediğini söylemiştir.

iii. K.Ç. maktulün yolcu taşımacılığı için aldığı aracın şoförü olduğunu, olay günü 08.45 sıralarında maktulle birlikte ilçe merkezine geldiğini, onu bırakıp eve gittiğini, bir saat sonra babasının telefonla arayıp maktulün vurulduğunu söylediğini, tekrar ilçe merkezine geldiğinde maktulü yaralı şekilde ve araca bindirilmekteyken gördüğünü, maktul ile başvurucu ve M.Ş.K. arasında husumet olup olmadığını bilmediğini ancak nedenini bilmemekle birlikte birbirleriyle konuşmadığını söylemiştir. K.Ç. Başsavcılıkta tanık sıfatıyla alınan beyanında da bu ifadesini tekrar etmiştir.

iv. Sason Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okuluna (Sason Öğretmenevi) ait kamera kayıtlarında olay günü saat 09.27.58'de maktulün başka bir kişiyle kamera açısına girdiği ve bu kişinin maktulü tutarak sakinleştirmeye çalıştığı, 09.28.13'te başvurucunun, 09.28.22'de

de M.Ş.K.nın görüntüye girip maktule saldırdıkları ancak oradaki kalabalığın buna engel olduğu, 09.28.40'ta kalabalıktan bazı kişilerin maktulü alıp ara sokağa götürdüğü ve maktulün görüntüden çıktığı, 09.30.09'da da maktulün ara sokaktan gelip görüntüye girdiği ve meydan tarafına yürüyüp görüntüden çıktığı tespit edilmiştir.

v. Bir markete ait güvenlik kamera kayıtlarında olay günü saat 09.35.24'te başvurucu ile M.Ş.K.nın görüntüye girip marketin önünden Merkez Camisi istikametine doğru, maktul önde olacak şekilde yürüdüğü, 09.36.02'de başvurucu ile M.Ş.K.nın Merkez Camisi önündeki meydanda 09.38.27'ye kadar beklediği ve çevredeki kişilerin onların olduğu istikamete doğru baktığı, 09.38.27'de M.Ş.K.nın Cumhuriyet Caddesi'ndeki G. adlı işyerine yönelik bu dükkânın önünde tahta sopaların olduğu merdiven arasında 09.39.02'ye kadar beklediği, bu sırada başvurucunun Merkez Camisi önündeki meydanda bulunduğu, 09.39.02'de M.Ş.K.nın önünde beklediği işyerinden arkasında sakladığı tahta sopa ile hızlıca meydan istikametine koştuğu, bu sırada başvurucunun da aynı istikamete doğru koştuğu, meydanda bulunan kalabalığın da aynı yöne doğru ilerlediği ve başvurucu ile M.Ş.K.nın kamera açısından çıktıkları tespit edilmiştir.

9. A.Y., Sason Cumhuriyet Başsavcılığınca tanık sıfatıyla alınan ifadesinde;

i. Tarafları önceden tanıdığını ancak aralarında akrabalık bağı ya da husumet olmadığını, olay günü saat 09.00 sıralarında sağlık ocağına doğru giderken başvurucunun maktule yüksek sesle bağırıp parmak salladığını gördüğünü, maktulün ise ona gülümseyerek cevap verdiğini ve hiç sesini yükseltmediğini, bunun üzerine kendisinin başvurucuyu maktule bir şey yapmaması için uzaklaştırmaya çalıştığını, tanımadığı bir kişinin de maktulü başka yere götürdüğünü,

ii. Başvurucuyu uzaklaştırmaya çalıştığı sırada başvurucunun maktule "Babanın kafasını sinkaf edeceğim." diye Kürtçe küfrettiğini, ayrıca başvurucunun açılıp kapanabilen tarzda ve 15 cm uzunluğunda bir bıçak çıkardığını ancak başvurucuyu tuttuğu için maktule doğru gidemeyip bıçağı tekrar cebine soktuğunu, bu kişilerin kendi aralarında konuştuğu dili tam olarak anlamadığını ancak Sason'da yaşadığı için Kürtçe söylenen küfürleri bildiğini,

iii. Taraflar arasındaki husumetin nedenini bilmediğini, başvurucuyu uzaklaştırmaya çalışırken başvurucunun telefonla birisini arayıp "Kulağını keseceğim." dediğini, o sırada M.Ş.K.nın olay yerinde olmadığını,

iv. Bundan yaklaşık bir iki dakika sonra maktulün aracına doğru gittiği sırada başvurucunun bunu görüp tekrar maktule "Sinkaf ederim." diye Kürtçe hakaret ettiğini, bunun üzerine yeniden tartışma çıktığını,

v. Bu sefer de maktulü kolundan tutup Öğretmenevinin bulunduğu sokağa doğru uzaklaştırmaya çalıştığını, maktulün de bu sırada başvurucunun olduğu yöne doğru baktığını, sonrasında M.Ş.K. ile başvurucunun maktule doğru koştuğunu görünce onun da bu ikisine doğru hareket etmeye çalıştığını, başvurucunun elinde bıçak olduğunu görünce maktulü bırakıp bu kez de başvurucuyu engellemeye çalıştığını, başvurucunun sürekli olarak "Bırak, vuracağım." dediğini ancak başvurucuyu tutup vurmasını engellediğini,

vi. Başvurucuyu tutarken bu kez de M.Ş.K.nın elinde bir cisim olduğu hâlde hızla gelip maktule doğru hamle yapmaya çalıştığını, bu sırada yere çarpan bir taş sesi duyduğunu, taşı kimin attığını görmemekle birlikte M.Ş.K.nın attığını düşündüğünü,

vii. Olay yatıştıktan sonra bu kişilerin yanından ayrılıp sağlık ocağına doğru gittiğini,

sonrasında gelişen olaylar hakkında bilgisi olmadığını, olaylar sırasında maktule sorunun ne olduğunu sorduğunda kendisine önemli bir şey olmadığını söylediğini, nitekim tartışmalar başladığı ilk olayda başvurucu bağırarak konuşmasına rağmen maktulün gülerek cevap verdiğini ancak başvurucunun hareketleri sonrasında maktulün sinirlendiğini beyan etmiştir.

10. Sason Cumhuriyet Başsavcılığı, kolluğun teslim ettiği olay yeri kamera kayıtlarını incelemiş ve bu hususta tutanak düzenlemiştir. G. Markete ait kamera ile MOBESE kamerasından temin edilen kayıtlara dair kolluk tespitlerine aynen yer verilen tutanakta, Sason Öğretmenevinin kamera kayıtlarına ilişkin ayrıca tarafların olay yerine gelen kişiler tarafından ayrı yerlere götürüldüğü sırada başvurucunun elindeki bıçak benzeri cisimle maktule vurmak üzere hamle yaptığı, M.Ş.K.nın da elinde taş ile olay yerine gelip bu taşı maktule fırlattığı hâlde isabet ettiremediği açıklamalarına da yer verilmiştir.

11. Olay anını gördüğü kolluk tarafından tespit edilen N.Ç.nin de Sason Cumhuriyet Başsavcılığınca tanık sıfatıyla ifadesi alınmıştır. N.Ç. ifadesinde; tartışan kişileri Sasonlu olmaları nedeniyle tanıdığını, olay günü saat 09.00 sıralarında işyerine gelirken bağırma sesleri duyduğunu, bu sırada kendi işyerinin olduğu sokakta başvurucu ve maktulün bulunduğunu, o sırada M.Ş.K.nın orada olmadığını, bir anda kavga çıktığını, sonra olay yerine M.Ş.K.nın da gelmesi üzerine kendisinin onu tuttuğunu belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun elinde bir şey olup olmadığını bilmediğini, tarafları birbirlerinden ayırıp maktulü kendi işyerine götürdüğünü ve ona bir yere gitmemesini söylediğini ancak maktulün aracından telefonunu alacağını söyleyip oradan ayrıldığını, yaklaşık beş on dakika sonra da maktulün bıçaklandığını duyduğunu, işyerinde maktulle konuştukları sırada maktulün başvurucunun kendisine omuz attığını ancak aralarında herhangi bir problem olmadığını söylediğini, bunun haricinde başka bir şey anlatmadığını ifade etmiştir.

12. Adli Tıp Kurumu tarafından düzenlenen otopsi raporunda, maktulün ölümünün kesici delici alet yaralanmasına bağlı olarak gelişen iç organ yaralanması ile çok sayıda kesik vasıflı yaralanmaya bağlı iç ve dış kanama ile gelişen komplikasyonlar sonucu olduğu, baş kısmında da peteşiyal kanamanın tespit edildiği belirtilmiştir.

13. Soruşturmanın tamamlanması üzerine başvurucu ve M.Ş.K. hakkında Batman Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) fezleke düzenlemiştir. Başsavcılık 27/4/2015 tarihli iddianame ile M.Ş.K. hakkında olay yerinde bulunan işyeri önündeki sopayı izinsiz alması nedeniyle hırsızlık, başvurucu ve M.Ş.K. hakkında ayrıca olay günü birlikte maktule saldırdıkları hâlde araya girenlerin engellemesi nedeniyle eylemlerini tamamlayamadıkları gerekçesiyle kasten yaralama suçuna teşebbüsten ve sonrasında gelişen kavga sonucunda maktulü sopa ve bıçak darbeleriyle öldürdükleri gerekçesiyle de tasarlayarak kasten öldürme suçundan kamu davası açmıştır.

B. Davanın Diğer Sanığı Olan M.Ş.K. Hakkındaki Kovuşturma Süreci

14. Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) E.2015/139 sırasına kaydedilen davadaki yargılama sırasında başvurucu hakkındaki yakalama emri infaz edilememiştir.

15. Yargılamanın 8/7/2015 tarihli celsesinde savunması alınan M.Ş.K.nın ifadesi şöyledir:

"Ben olay günü [korucu olarak] Derince karakolunda nöbet tutmaktaydım, bir muhtar beni arayarak hastasının olduğunu söyledi ve ilçeye götürüp götüremeyeceğimi sordu, gerekli izinleri alarak şahsı hastaneye götürdüm, daha sonra [C.Ö.] isimli arkadaşımla bir camide oturmaya başladık, bu sırada kardeşim Burhan'ı arayarak bana [maktul E.Ç.] ile kavga

ettiğini söyledi, hemen kavga ettiklerini söylediği yere doğru gittim, araya giren şahıslar kardeşim ve [E.Ç.yi] ayırmışlardı, ben gidince niçin huzursuzluk çıkardığını söyleyerek kardeşime kızmaya başladım, bu olay öğretmenevinin önünde gerçekleşmişti, [E.Ç.] o sırada bana ağır bir küfür edince yerden aldığım bir taşı yanına doğru attım, amacım vurmakta değildi, taşı vurmak isteseydim isabette ettirebilirdim, daha sonra araya giren şahıslar bizi aralayınca meydana doğru gittik, ben kardeşime kızınca kardeşim ortadan kayboldu, meydanda bulunduğumuz sırada zannediyorum aradan 5-6 dakika geçmişti, [E.Ç.] aşağıdan küfrederek bana doğru geldi, orada bulduğu bir sandalyeyi alarak bana saldırmaya çalıştı, ben de etraftaki dükkanlardan birinden elime geçirdiğim bir sopayla kendisine iki kere vurdum, ben vurmaya çalıştığım sırada elinde zannedersem sandalye vardı, eğilip almaya çalışıyordu, ben vurduktan sonra araya meydanda bulunan şahıslar girdi, ben olay yerinden kaçarak uzaklaştım, daha sonra olayın heyecanıyla Malatya'ya gittim ve orada yakalandım, [E.Ç.] ile benim olay öncesinde hiçbir husumetim ve problemim yoktu, ikimiz de taşımacılık yapıyorduk, kardeşimin olayın sabahında [E.Ç.] ile niçin tartıştığını da öğrenemedim, olay öncesi ve sonrasında kardeşime bunu sorma imkanım da olmadı, [E.Ç.nin] şoför[ü] olan tanığın olayın öncesinde maktül ile konuşmadığımız yönündeki iddiasını kabul etmiyorum, kardeşimle de bildiğim kadarıyla herhangi bir problemi yoktu, bildiğim kadarıyla [E.Ç.nin] de bize karşı herhangi bir husumeti veyahut eylemi yoktu, olay sırasında ben tek başımaydım, kardeşim öğretmenevi önündeki olay sonrasında kendisine kızdığım için olay mahallinden ayrılmıştı, [E.Ç.nin] kim tarafından bıçaklandığını bilemiyorum, hatırladığım kadarıyla ben [E.Ç.ye] sopayla vurduğum sırada Burhan yanımda değildi [M.Ş.K.ya aşamalardaki beyanları arasında çelişki olduğu belirtilerek sorulduğunda] Ben soruşturma aşamasında alınan ifademde [E.Ç.nin] olay öncesinde bizi tehdit ettiğini söylemedim, olay anında bana küfrederek 'sizi öldüreceğim' demekteydi, tehditle kastım buydu."

16. Bu celsede, soruşturma evresinde ifadeleri alınan kişilerden bazıları duruşmada hazır edilerek bu kişilerin tanık sıfatıyla yeniden beyanları alınmıştır. İfadeler şu şekildedir:

i. [C.A.nın ifadesi şöyledir:] "Ben olay günü merkez camii karşısında bulunan marketin önünde ayakta durmaktaydım, kendisini önceden tanıdığım [M.Ş.K.] isimli şahıs elindeki bir sopayla ismini sonradan öğrendiğim ve kendisini tanımadığım [maktule] vurmaya çalışıyordu fakat ben isabet ettirdiğini görmedim, o sırada Burhan da olay yerine geldi, o da şahsa doğru hücum etti fakat etinde birşey görmedim, şahıs yere düştü, yanına gittiğimizde her yerinden kan gelmekteydi, etraftaki şahıslarla birlikte ona müdahale ettik, ben yerdeki şahsın nasıl yaralandığını görmedim, daha sonra da olay yerinden ayrıldım [aşamalardaki ifadeleri arasında çelişki olduğu belirtilerek sorulduğunda] Ben [M.Ş.K.nın] elinde sopa gördüm ancak tanımadığım şahsın kafasına vurduğunu görmedim, vurmak için hamle yaptı ancak hamlelerinin isabet edip etmediğini bilemiyorum, zannediyorum hamleleri tanımadığım şahsı sıyırmıştı."

ii. [A.Y.nin ifadesi şöyledir:] "Ben koruculuk yaparım, tarafları öncesinden simaen tanırım, şahısların aralarında öncesine dayalı bir husumet bulunduğuna dair herhangi bir bilgim yoktur, sağlık ocağına gitmeye çalıştığım sırada Burhan Kaya ile [maktulün] birbirlerine bağırdığını duydum, Burhan Kaya [maktule] küfretmekteydi, parmağını da sallıyordu, [maktul de] ona birşeyler söyleyerek karşılık verdi fakat ben Arap olduğumdan Kürtçe söylenen şeyin tam olarak ne manaya geldiğini anlayamadım, araya girerek Burhan'ı uzaklaştırmaya çalıştırdım, Burhan'ın elinde küçük bir bıçak vardı, bıçağı [maktule] karşı kullanmadı, ben mani oldum, olay yerine daha sonra [M.Ş.K.] geldi, [M.Ş.K.nın] küfrettiğini duymadım, ben Burhan'ı uzaklaştırmaya çalıştığım sırada [maktul] yerden birşey almaya

çalışıyordu fakat ne aldığını görmedim, bu sırada yere çarpan bir taş sesi duydum, bu taşın [M.Ş.K.] tarafından atıldığını tahmin ettim fakat gözümle görmedim, şahısları araladıktan sonra sağlık ocağı tarafına gitmeye devam ettim, sonraki yaşanan olayla ilgili benim bilgim yoktur, [maktule] niçin kavga ettiklerini sorduğumda önemli birşey olmadığını söyledi, Burhan olay sırasında telefonla konuştuğu şahsa 'Kulağını keseceğim' şeklinde birşeyler söylemişti ancak kimle konuştuğunu ve bu lafı kimin hakkında söylediğini de bilemiyorum."

iii. [Zabıta memuru olan A.A.nın ifadesi şöyledir:] "... kavga eden şahısları öncesinde tanımıyorum, olayın meydana geldiği yere 25-30 metre mesafedeydim, bir kavga olayının olduğunu gördüm, gidip şahıslardan birini uzaklaştırdım, daha doğrusu şahıslardan birini kalabalıktan biri bana doğru itekledi, ben de olay yerinden uzaklaştırmak için bu şahsı itekledim, kimin kime vurduğunu görmedim, şahısların elinde silah sayılabilecek bir alet görmedim."

iv. [N.A.nın ifadesi şöyledir:] "Ben Sason ilçe merkezinde meydana yakın bir mahalde bakkal dükkanı işletmekteyim, olay günü saat 09:40 civarında kendisini önceden simaen tanıdığım [M.Ş.K.] isimli şahsın elinde sopayla meydana doğru koştuğunu gördüm, ben de peşinden koşmaya başladım, meydana vardığımda yerde bir şahsın olduğunu, kan içinde olduğunu gördüm, kafasını tutarak kanı durdurmaya çalıştım, daha sonra meydana gelen bir aracı durdurarak araç içerisindeki bezle şahsın kafasına tampon yapıp kanamasını durdurmak istedim, aynı araçla şahsı hastaneye gönderdik, ben elinde [sopa] olan bir şahıs gördüm, elinde bıçak olan kimseyi görmedim, elinde sopa olan şahıs şu an huzurdaki sanıktır."

17. Anılan celsede olay yerindeki kameraların kayıtları Mahkemece de izlenmiş ve soruşturma evresinde bu görüntülere dair yapılan tespitlere benzer değerlendirmeler Duruşma Tutanağı'na aktarılmıştır.

18. Yargılamanın 15/10/2015 tarihli celsesinde de M.Ş.K.nın beyanlarında adları geçen ve yine soruşturma evresinde beyanlarına başvurulan kişilerden bazılarının tanık sıfatıyla ifadeleri alınmıştır. Bu ifadeler şu şekildedir:

i. [Önceden beyanı alınmayan A.Ö.nün ifadesi şöyledir:] "Ben [M.Ş.K.yı] tanırım, kendisi arkadaşımdır, olay günü sabah saatlerinde merkezde bulunan caminin altında oturup çay içtik, yanında tanımadığım arkadaşları da vardı, bir müddet sonra [M.Ş.K.ya] bir telefon geldi, dükkandan ayrıldı, diğer şahıslar da oradan ayrıldı, sonrasında ne yaşandığını ben bilemiyorum, olaya şahit olmadım, [maktulü] tanımam, aralarında önceye dayalı herhangi bir husumet bulunup bulunmadığını bilemiyorum."

ii. [N.Ç.nin ifadesi şöyledir:] "Ben Sason merkezde beyaz eşya satan bir işletmenin sahibiyim, olay günü sabah saat 09:30 sıralarında Burhan ile [maktulün] tartıştıklarını duydum, bağrışmaların geldiği yere doğru gittiğimde Öğretmenevi önünde bu şahısların atıştıklarını gördüm, her ikisini de Sason'lu olmalarından dolayı tanıyordum, başlangıçta [M.Ş.K.] orada değildi, daha sonra o da olay mahalline geldi, tartışma bir ara kavgaya dönüştü, ben [M.Ş.K.yı] tutup oradan uzaklaştırmaya çalıştım, şahısların ellerinde herhangi bir şey görmedim, tarafları oraya gelen diğer şahıslarla birlikte ayırdıktan sonra ben [maktulü] zarar görmemesi için dükkanıma götürdüm, bir süre dükkanımdan ayrılmamasını istedim fakat [maktul] aracından telefonunu alacağını söyleyerek benim dükkanımdan çıktı, dükkandan çıktıktan sonra öğretmenevinin üst tarafına doğru uzaklaştı fakat oradan ne tarafa doğru gittiğini görmedim, [maktul] benim dükkanımda 2-3 dakika kadar ancak kaldı, ben niçin kavga ettiklerini sorduğumda bana Burhan'ın kendisine omuz attığını, aralarında önemli bir şey olmadığını söyledi, ben ikinci kavga olayına ilişkin herhangi bir bilgiye sahip

değilim, ben o sırada dükkanımdaydım."

iii. [Önceden beyanı alınmayan H.A.nın ifadesi şöyledir:] "Ben [muhtar] olarak görev yaparım, olay günü çocuğumun aşısı olduğu için ilçeye gitmemiz gerekiyordu, [M.Ş.K.] bizim köye taşımacılık hizmeti sunardı, ben veyahut köyünden birisi kendisini aradı, gelip bizi aldı, benim kendimin arayıp aramadığımı hatırlamıyorum, çünkü köyümüzde her noktada telefon çekmemektedir, birlikte [M.Ş.K.ya] ait araçla ilçeye gittik, ben sağlık ocağına geçtim, bir ara kavga sesleri duydum, sağlık ocağı ile öğretmen evi birbirine yakın olduğu için o tarafa doğru vardığımda Burhan, [M.Ş.K. ve maktulün] tartıştıklarını gördüm, olay yerine benden başka şahıslar da gelmişti, araya girerek şahısları ayırdık, [maktulü] bir dükkana gönderdik, ben bu ilk olay sırasında sanıkların ve maktülün elinde herhangi bir şey görmedim, [M.Ş.K.] maktüle bir taş fırlattı fakat isteseydi bu taşı [maktulün] başına vurabilirdi fakat bilerek ayağının dibine doğru fırlattı, ben o sırada [M.Ş.K.yı] engellemeye çalıştığım için bu olayı bizzat gördüm, biz şahısları ayırdıktan sonra ben yeniden sağlık ocağına döndüm, ikinci olayı görmedim, o olaya ilişkin herhangi bir bilgiye sahip değilim, bildiğim kadarıyla şahısların önceye dayalı bir husumetleri yoktu, ilk olay sonrasında ben niçin kapıştıklarını sorduğumda [maktul] ile Burhan bana karşı tarafın kendisine omuz attığını söylemişti, olaya ilişkin başkaca bilgim yoktur."

iv. [Önceden beyanı alınmayan S.Ş.nin ifadesi şöyledir:] "Ben taşımacılık işiyle uğraşıyordum, olay günü Sason ilçe meydanında aracım için yolcu topluyordum, aracımın dışında ayakta beklemekteydim, meydana doğru saat 09:30 civarında [maktulün] sinirli bir şekilde geldiğini gördüm, küfrederek geliyordu, o arada [M.Ş.K.nın] ayağında terlikle geldiğini gördüm, aralarına girmeye çalıştım fakat o sırada [M.Ş.K.] yandaki dükkanlardan birinde eline bir sopa aldı, [maktule] doğru vurmaya çalışınca ben araya girmedim, ortalık kalabalıklaştı, ben Burhan'ı olay yerinde görmedim, sonrasında Burhan'ın maktüle yönelik herhangi bir eylemin olup olmadığını göremedim, olaya ilişkin başkaca bir bilgim yoktur, bildiğim kadarıyla önceye dayalı bir husumetleri de yoktu [...] benim beyanlarım arasında çelişki yoktur, ben gördüğümde [M.Ş.K.] meydana bir yerden girdi fakat o sırada ne yapıyordu bilemiyorum."

19. Yargılamanın 17/12/2015 tarihli celsesinde olay yerinde işyeri olduğu tespit edilerek duruşmada hazır edilen Y.U. da tanık sıfatıyla alınan ifadesinde; işlettiği kuyumcu dükkânında müşterisiyle ilgilenirken bir ara dışarı çıktığında kalabalığı gördüğünü ancak müşterisi olduğu için tekrar işyerine girdiğini, kalabalıktan ayrılan kişilere daha sonradan ne olduğunu sorduğunda E.Ç.nin vurulduğunu söylediklerini ancak kimin vurduğunu söylemediklerini, kendisinin de eylemi kimlerin gerçekleştirdiğini bilmediğini beyan etmiştir.

20. Yargılama sonucunda Mahkeme 17/2/2016 tarihinde, yakalanamaması nedeniyle başvurucu hakkındaki davanın ayrılmasına, diğer sanık M.Ş.K.nın hırsızlık suçundan beraatine, maktule yönelik sonuçsuz kalan ilk saldırı nedeniyle kasten yaralama suçuna teşebbüsten cezalandırılmasına ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, maktulün öldürülmesi olayı yönünden ise fiilin tasarlama olmaksızın ve maktulden kaynaklanan haksız eylem sonucu işlendiğini değerlendirerek M.Ş.K.nın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 81. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 29. maddesi uyarınca 17 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

21. Maktulün ölümünden önce gerçekleşen, M.Ş.K. hakkında kasten yaralama suçuna teşebbüsten verilen karara dayanak olan ve M.Ş.K.nın maktule taş atmasından ibaret

eyleme dair gerekçeli kararda yapılan değerlendirmeler şöyledir:

"Olay tarihinde saat 09:20 sıralarında, aralarındaki bir anlaşmazlık nedeniyle hakkında yakalama kararı bulunan ve dosyası iş bu dosyamızdan tefrik edilen sanık Burhan Kaya'nın maktul [E.Ç.ye] parmak sallayarak ve bağırarak konuşurken çevrede bulunanların araya girdiği, taraflar uzaklaştırılırken sanık Burhan Kaya'nın maktule hitaben Kürtçe olarak 'Babanın kafasını sinkaf edeceğim' dediği ve cebinde bulunan açılır kapanır bıçağı çıkardığı, fakat çevredekilerin engellemesi akabinde tekrar cebine soktuğu, sanık Burhan Kaya'nın kullandığı [...] numaralı telefon ile diğer sanık [M.Ş.K.yı] arayarak [maktul E.Ç.] ile kavga ettiklerini söyleyerek kardeşi olan sanık [M.Ş.K.nın] olay yerine gelmesini sağladığı, maktul [E.Ç.nin] aracına doğru gittiği sırada sanık Burhan Kaya'nın maktule sinkaflı küfürler etmesi üzerine tartışmanın tekrar başladığı, etraftan kimselerin araya girerek kavgaya müdahale ettikleri ve saat 09:28 sıralarında maktul [E.Ç.nin] Sason İlçesi Öğretmenevinin bulunduğu yöne doğru uzaklaştırılırken, sanık Burhan Kaya'nın Sason Cumhuriyet Caddesi Meydanı istikametinden koşarak elinde bıçak ile gelmek suretiyle maktulü yaralamaya teşebbüs ettiği, bu esnada diğer sanık [M.Ş.K.nın] da olay yerine gelerek elinde bulunan taşı [E.Ç.ye] doğru attığı ancak isabet ettiremediği, akabinde [E.Ç.nin] sanıkların kendisine doğru koştuklarını görmesi üzerine, yerden taş benzeri bir cisim aldığı ancak kimseye yöneltmediği, olayı çevrede bulunan kişilerin ayırarak sonlandırdığı, ilk olayın bu şekilde sona erdiği, zira bu hususun iddia, sanık [M.Ş.K.nın] aynı mahiyetteki bu olaya ilişkin savunması, tanıklar [A.A., A.D., A.Ö., N.Ç., T.Y. ve H.A.nın] olayın bu şekilde vuku bulduğunu destekler mahiyetteki birbirleriyle uyumlu beyanları, iletişim tespit tutanakları, CD ön inceleme tutanağı, CD ön izleme tutanağı, Emniyet tutanak içerikleri ve mahkememizce duruşma salonunda öğretmen evi önündeki bu olaya ilişkin CD' nin izlenerek tutanağa aktarıldığı duruşma zabtı içeriğinden anlaşılmış, bu maddi ve somut deliller bu olaya ilişkin mahkememizce kabule giden yolda dayanak teşkil etmiştir."

22. Mahkemenin gerekçeli kararında maktulün öldürülmesi olayına dairtespit ve değerlendirmeleri şöyledir:

"Bu olayın akabinde sanık [M.Ş.K.] ve hakkında tefrik kararı verilen diğer sanık Burhan Kaya'nın saat 09:35 sıralarında Vali Haluk İmga Caddesinin aşağı kısmından Cumhuriyet Caddesi Meydan Çarşısına birlikte yürüyerek, öldürme eyleminin gerçekleştiği yere 10 metre mesafede bekleyerek üçüncü şahıslarla konuşmaya başladıkları, saat 09:39'da sanık [M.Ş.K.nın, maktul E.Ç.nin] kendilerine doğru küfrederek geldiğini görmesi üzerine, (maktulün küfrederek geldiği sanık [M.Ş.K.nın] bu yöndeki beyanını destekleyen tanık [S.Ş.nin] anlatımı ile sabit kabul edilmiş, aksine destekler mahiyette başkaca delile ulaşılamamıştır, bu suretle bu beyanlara itibar edilmiştir) bekledikleri yere 5 metre mesafede bulunan [G.] isimli işyerinin hemen önünde bulunan sopayı işyeri [sahibinin] rızası olmaksızın hızlıca alarak maktulün arkasından koşmaya başladığı ve bu sopa ile kaçarak uzaklaşmaya çalışan maktule doğru iki kez vurduğu, bu sırada sanık [M.Ş.K.nın] elinde bulunan sopanın yere düştüğü, bu esnada sanık Burhan Kaya'nın da maktulün arkasından koşarak gelmek suretiyle elinde bulunan bıçakla maktulün üst beden bölgesine doğru hamle yaptığı, maktulün orada bulunan çay ocağına benzer işletmeye doğru gitmeye çalıştığı sırada yerden sopasını alan sanık [M.Ş.K.nın] tekrar maktule doğru hücum ettiği, maktulün kafasına iki kez daha sopayla vurduğu, bu sırada diğer sanık Burhan'ın elindeki bıçakla maktule vurmaya devam ettiği, maktulün yere düşmesi üzerine araya giren şahısların önce sanık [M.Ş.K.nın] elindeki sopayı aldıkları, bu sırada sanık Burhan'ın yere düşen maktulün üzerine eğilerek bir iki darbe daha vurduğu, üçüncü şahısların araya girmesi akabinde her

iki sanığı maktulün yanından uzaklaştırıldıkları [M.Ş.K.nın] görülmüştür. Maktulün ölümüyle sonuçlanan bu ikinci olayın, anlatıldığı şekilde vuku bulduğunun mahkememizce kabul edilmesine; sanık [M.Ş.K.nın] tevilli ikrarı, tanıklar [C.A., N.A., S.Ş. ve Y.U.nun] olayın bu şekilde vuku bulduğunu destekler mahiyetteki birbirleriyle uyumlu beyanları, CD ön inceleme tutanağı, Emniyet tutanak içerikleri, mahkememizce duruşma salonunda bu olaya ilişkin CD' nin izlenerek tutanağa aktarıldığı duruşma zabtı içeriği, Ölü muayene ve otopsi tutanakları, adli muayene raporları, mağdur anlatımı, katılan şikayeti, Olay ve araştırma tutanağı, Olay ve yakalama teslim ve tesellüm tutanağı ile tüm dosya kapsamındaki maddi ve somut delillerle ulaşılmıştır."

23. Diğer yandan M.Ş.K. hakkında kasten öldürme suçundan verilen cezadan haksız tahrik nedeniyle indirim yapılmasına dair gerekçeli kararda yer alan değerlendirmeler şöyledir:

"Somut olayda, sanık [M.Ş.K.] ve hakkında tefrik kararı verilen diğer sanık Burhan Kaya'nın saat 09:35 sıralarında Vali Haluk İmga Caddesinin aşağı kısmından Cumhuriyet Caddesi Meydan Çarşısına birlikte yürüyerek, öldürme eyleminin gerçekleştiği yere 10 metre mesafede bekleyerek üçüncü şahıslarla konuşmaya başladıkları, saat 09:39'da sanık [M.Ş.K.nın maktul E.Ç.nin] kendilerine doğru küfrederek geldiğini görmesi üzerine bekledikleri yere 5 metre mesafede bulunan [G.] isimli işyerinin hemen önünde bulunan sopayı işyeri [sahibinin] rızası olmaksızın hızlıca alarak maktulün arkasından koşmaya başladığının; sanık [M.Ş.K.nın] bu yöndeki beyanını destekleyen tanık [S.Ş.nin] anlatımı ile sabit olduğu ve aksine destekler mahiyette başkaca delile ulaşılamadığı anlaşılmakla; sanığın maktulün küfrederek gelmesi üzerine sinirlendiği, zaten hemen öncesinde de yaşadıkları diğer tartışmanın etkisi henüz geçmemişken kızarak eylemini gerçekleştirdiği dosya kapsamından sabit kabul edilmiş, sanık yönünden haksız tahrik hükümlerinin uygulanma şartının gerçekleş[tiği] kanaatine varılmıştır."

24. M.Ş.K. hakkında kasten öldürme suçundan verilen karar Yargıtay 1. Ceza Dairesinin (Yargıtay) 12/3/2018 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir. Diğer yandan anılan kararda toplanan delillere göre olay günü başvurucu ile maktulün tartıştığı, başvurucunun tartışma esnasında maktule sinkaflı küfrederek parmağını salladığı, akabinde üzerinde bulundurduğu bıçağı çıkararak maktule saldırmaya çalıştığı ancak araya giren tanıkların başvurucuyu engellediği ve ilk olayın bu şekilde son bulduğu, başvurucunun sanık M.Ş.K.yı arayarak olay yerine gelmesini sağladığı, M.Ş.K.nın gelmesiyle maktulü tekrar gören başvurucunun maktule yeniden sinkaflı küfrettiği, sanık M.Ş.K.nın maktule doğru taş fırlattığı ancak isabet ettiremediği, araya tanıkların girmesiyle olayın tekrardan son bulduğu, bir süre sonra maktulün tanık S.Ş.nin ve sanık M.Ş.K.nın beyanına göre küfrederek geldiği, M.Ş.K.nın sopa ile başvurucunun ise bıçakla maktulü yaralayarak öldürdüğü, dolayısıyla bu şekilde geliştiği kabul edilen olayda ilk haksız hareketin M.Ş.K. ve başvurucudan geldiği, böylelikle M.Ş.K. hakkında verilen cezadan hukuka aykırı şekilde haksız tahrik hükümleri uyarınca indirim yapılması nedeniyle kararın bozulması gerekmekte ise de kararın M.Ş.K. aleyhine temyiz edilmemesi nedeniyle bu hususun bozma nedeni olarak değerlendirilmediği açıklamalarına yer verilmiştir.

C. Başvurucu Hakkındaki Kovuşturma Süreci

25. Başvurucu hakkında ayrılan dava, aynı Mahkemenin E.2016/93 sayılı dosyası üzerinden yürütülmüştür. Yargılama devam ederken başvurucu 5/4/2019 tarihinde yakalanmış, durumun Mahkemeye bildirilmesi üzerine duruşma açılmış ve başvurucu hazır edildiği İstanbul 8. Ağır Ceza Mahkemesinden duruşmaya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS)

aracılığıyla katılmıştır. Bu celsede savunma yapmak için hazır olmadığını ve tarihi kararlaştırılan diğer celsede beyanda bulunmak istediğini söyleyen başvurucu, anılan celsede tutuklanarak önce Beykoz/Metris 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna alınmış; ardından da 8/4/2019 tarihinde Marmara 3 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) nakledilmiştir. Mahkeme 10/4/2019 tarihinde İnfaz Kurumuna müzekkere yazarak başvurucunun önceden kararlaştırılan 11/6/2019 tarihli celseye katılımının SEGBİS aracılığıyla sağlanması talimatı vermiştir.

26. Başvurucu, müdafii celse öncesinde Mahkemeye sunduğu 15/5/2019 tarihli dilekçe ile 11/6/2019 tarihinde yapılacak olan celseye katılımın SEGBİS aracılığıyla sağlanmasına rıza göstermediğini belirtmiş ve başvurucunun anılan celsede bizzat hazır bulundurulmasını talep etmiştir. Bununla birlikte Mahkeme 11/6/2019 tarihli celsede başvurucuyu tutuklu bulunduğu infaz kurumundan SEGBİS aracılığıyla duruşmada hazır etmiştir. Başvurucunun savunması şöyledir:

"Duruşma huzurunda ifade vermek istiyorum. Takdir sizindir. Burada da ifade verebilirim. Köyde iki yol geçiyordu. O zaman ben muhtarın birinci azasıydım. Bir hafta sonra Sason'a eşimle beraber geldim. [Maktul E.Ç.] başka bir köyde kalıyor. Köylerimiz yakındır. Yolun genişlemesi meselesi vardı. Yolun kaymakamlığa bağlı olduğunu, muhtarın elinde olmadığını söyledim. Ondan sonra beni tehdit etti. Ben eşimle alışverişteyken karşılaştık. Beni öldüreceğini, eşimi kendine alacağını söyledi. Ben de kendisine hitaben 'Seni Allah'a havale ediyorum' dedim. Daha sonra Sason'a geldim. Jeneratör için bir miktar benzin aldım. [E.Ç.] orada da karşıma geldi. Eşimle karşılaşırken küfür etmişti. Elinde bıçak vardı. Elinde de bir poşet vardı. Üzerime gelerek bıçağı bana doğru vurdu. Ben de kendimi korumak amacıyla bıçağın yere düştüğünü görünce yerden aldım. Elinde taş vardı. Elindeki taşla bana vursaydı beni öldürecekti. Ben yürüyerek abimi aradım ve elinden bıçağı aldığımı söyledim. Abime bu adamı karakola teslim edelim dedim. Aradan 10 dakika geçmeden ardımdan küfür ederek geliyordu. Abim bu sırada yanımda değildi. Abimi telefonla aramıştım. Bana sinkaflı kelimeler kullandı. Bu şahıs beni öldürmeye çalışıyordu. Ben kesinlikle öldürmek için saldırmadım. Yaralama amacıyla saldırdım. Bu şahsı korkutmaya çalıştım. Ben kendimi koruma amacıyla elimdeki bıçağı salladım. Bıçak şahsın neresine kaç defa değdiğini hatırlamıyorum. Defalarca bana küfür etmeye devam etti. Ben pişmanım. 4 tane çocuğum var. Amacım öldürmek değildi. Bu şahıs beni öldürecekti. Beni tehdit etti. Ben giderken arkamdan küfür ederek gelmeye devam ediyordu. Ben uzaklaşmak istememe rağmen ısrarla beni öldürmek için geliyordu. Ben kasten öldürmedim. Durdurmak için yaralamaya çalıştım. Kendimi korumaya çalıştım."

27. Duruşma sırasında başvurucu müdafileri, başvurucunun kendisini ifade etmekte zorlandığını, olay günü yaşanan kavganın olaydan önceki tarihte maktulün başvurucuya söylediği sözlerden kaynaklandığını, tanık A.Y.nin beyanlarının çelişkili olduğunu beyan etmiş; bu nedenlerle başvurucunun duruşmalarda bizzat hazır edilmesi ve M.Ş.K. hakkında görülen davada dinlenen tanıkların hazır edilerek yeniden ifadelerinin alınması talebinde bulunmuştur. Celse sonunda Mahkeme; tanıkların önceden alınan beyanlarının içeriği ve dosya kapsamı itibarıyla yargılamaya yenilik katmayacağı nedeniyle tanıkların yeniden dinlenmeleri talebini, başvurucunun Mahkemenin yargı çevresi dışında tutuklu bulunması ve savunmasının alınmış olması nedeniyle de başvurucunun duruşmalarda hazır edilmesi talebini reddetmiştir.

28. Başvurucunun bu celseden sonraki celselerin tümüne katılımı da SEGBİS aracılığıyla sağlanmıştır. Yargılamanın 26/11/2019 tarihli son celsesinde hazır bulunan başvurucunun

eşi, Y.K.nın tanık sıfatıyla ifadesi alınmıştır. Tanık Y.K. ifadesinde; olaydan yaklaşık bir hafta önce saat 14.30 civarında araçla başvurucu ve diğer yolcularla Sason'dan köye gittikleri sırada maktulün yanlarına gelip "Güzel bir kadınsın, eşini öldürüp seni kendime alacağım." dediğini, bunu diğer yolcuların duyup duymadığını bilmediğini, başvurucunun maktule "Seni Allah'a havale ediyorum." dediğini söylemiştir. Y.K. ayrıca eve gidip başvurucuya maktulün neden böyle söylediğini sorduğunda başvurucunun bunu kafasına takmamasını, sorunun yol mevzusundan kaynaklandığını söylediğini, köylerinde iki yol olduğunu, evlerinin köyün yukarısında olduğunu ancak aşağıdaki köy yolunun daha düzgün olduğunu, başvurucunun köy yolunun aşağısından geçmesini istediğini ancak maktulün bunu kabul etmemesi nedeniyle aralarında husumet olduğunu beyan etmiştir.

29. Yargılama sonunda Mahkeme, başvurucunun kasten yaralama suçuna teşebbüsten 2 ay 15 gün hapis, kasten öldürme suçundan 5237 sayılı Kanun'un 81. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 62. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca 25 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına, bu suçtan verilen mahkûmiyet kararında başvurucunun cezasından haksız tahrik nedeniyle indirim yapılmamasına karar vermiştir. Gerekçeli kararda davanın diğer sanığı M.Ş.K. hakkındaki onama kararında değinilen açıklamaya yer verildikten sonra olayın kabulüne ve haksız tahrik nedeniyle cezadan indirim yapılmamasına dair yapılan değerlendirmeler şöyledir:

"24/02/2015 tarihinde saat 09:20 sıralarında, aralarındaki bir anlaşmazlık nedeniyle sanık Burhan Kaya'nın maktul [E.Ç.]'ya parmak sallayarak ve bağırarak konuşurken çevrede bulunanların araya girdiği, taraflar uzaklaştırılırken sanık Burhan'nın maktule hitaben Kürtçe olarak 'Babanın kafasını sinkaf edeceğim' dediği ve cebinde bulunan açılır kapanır bıçağı çıkardığı, fakat çevredekilerin engellemesi akabinde tekrar cebine soktuğu, sanık Burhan'ın kullandığı [...] numaralı telefon ile hakkında daha önce mahkumiyet kararı verilen sanık [M.Ş.K.yı] arayarak maktul ile kavga ettiklerini söylediği ve kardeşi olan sanık [M.Ş.K.nın] olay yerine gelmesini sağladığı, maktulün aracına doğru gittiği sırada sanık Burhan'ın maktule sinkaflı küfürler etmesi üzerine tartışmanın tekrar başladığı, etraftakilerin araya girerek kavgaya müdahale ettikleri ve saat 09:28 sıralarında maktulün Sason İlçesi Öğretmenevinin bulunduğu yöne doğru uzaklaştırılırken, sanık Burhan'ın Sason Cumhuriyet Caddesi Meydanı istikametinden koşarak elinde bıçak ile gelmek suretiyle maktulü yaralamaya teşebbüs ettiği, bu esnada diğer sanık [M.Ş.K.nın da] olay yerine gelerek elinde bulunan taşı maktule doğru attığı ancak isabet ettiremediği, akabinde maktulün sanıkların kendisine doğru koştuklarını görmesi üzerine, yerden taş benzeri bir cisim aldığı ancak kimseye yöneltmediği, olayı çevrede bulunan kişilerin ayırarak sonlandırdığı, ilk olayın bu şekilde sona erdiği, zira bu hususun sanık [M.Ş.K.nın] aynı mahiyetteki bu olaya ilişkin savunması, tanıklar [A.A., A.D., A.Ö., N.Ç., T.Y. ve H.A.nın] olayın bu şekilde vuku bulduğunu destekler mahiyetteki birbirleriyle uyumlu beyanları, iletişim tespit tutanakları, CD ön inceleme tutanağı, CD ön izleme tutanağı, Emniyet tutanak içerikleri ve mahkememizce duruşma salonunda öğretmen evi önündeki bu olaya ilişkin CD'nin izlenerek tutanağa aktarıldığı duruşma zabtı içeriğinden anlaşıldığı ...

...

Bu ilk olay sonrasında sanık Burhan'ın kardeşi diğer sanık [M.Ş.K.] ile saat 09:35 sıralarında Vali Haluk İmga Caddesinin aşağı kısmından Cumhuriyet Caddesi Meydan Çarşısına birlikte yürüdükleri, öldürme eyleminin gerçekleştiği yere 10 metre mesafede bekleyerek üçüncü şahıslarla konuşmaya başladıkları, saat 09:39'da sanık [M.Ş.K.nın] maktulün kendilerine doğru küfrederek geldiğini görmesi üzerine bekledikleri yere 5 metre mesafede bulunan

[G.] isimli işyerinin hemen önünde bulunan sopayı hızlıca alarak maktulün arkasından koşmaya başladığı ve bu sopa ile kaçarak uzaklaşmaya çalışan maktule doğru iki kez vurduğu ve sopayı yere düşürdüğü, bu esnada sanık Burhan'ın da maktulün arkasından koşarak gelmek suretiyle elinde bulunan bıçakla maktulün üst beden bölgesine doğru hamle yaptığı, maktulün orada bulunan çay ocağına benzer işletmeye doğru gitmeye çalıştığı sırada yerden sopasını alan sanık [M.Ş.K.nın] tekrar maktule doğru hücum ettiği, maktulün kafasına iki kez daha sopayla vurduğu, bu sırada diğer sanık Burhan'ın elindeki bıçakla maktule vurmaya devam ettiği, maktulün yere düşmesi üzerine araya giren şahısların önce sanık [M.Ş.K.nın] elindeki sopayı aldıkları, bu sırada sanık Burhan'ın yere düşen maktulün üzerine eğilerek bir iki darbe daha vurduğu, üçüncü şahısların araya girmesi akabinde her iki sanığı maktulün yanından uzaklaştırıldıkları, olayın bu şekilde vuku bulduğunun sanık [M.Ş.K.nın] tevilli ikrarı, tanıklar [C.A., N.A., S.Ş. ve Y.U.nun] olayın gelişime ilişkin birbirleriyle uyumlu beyanları, CD ön inceleme tutanağı, emniyet tutanak içerikleri, mahkememizce duruşma salonunda bu olaya ilişkin CD'nin izlenerek tutanağa aktarıldığı duruşma zabtı içeriği, ölü muayene ve otopsi tutanakları, adli muayene raporları, olay ve araştırma tutanağı, olay ve yakalama teslim ve tesellüm tutanağı ile tüm dosya kapsamındaki maddi ve somut delillerle sabit olduğu ...

... ilk haksız hareketin sanık Burhan'dan kaynaklandığı anlaşıldığından TCK'nın 29 maddesinde belirtilen haksız tahrik indiriminin uygulanmadığı ..."

30. Başvurucu; diğerlerinin yanı sıra duruşmalarda bizzat hazır bulundurulmayı talep ettiği hâlde rızasına aykırı olarak duruşmalara katılımlarının SEGBİS aracılığıyla sağlandığını, kasten öldürme suçunun sübutu ve bu suç yönünden haksız tahrik hükümlerinin uygulanmamasının davanın diğer sanığı M.Ş.K. hakkındaki onama ilamındaki açıklamalara ve tanık A.Y.nin bu açıklamalara dayanak olan anlatımlarına dayandığını ancak tanık A.Y.nin beyanlarının aşamalarda kendi içinde ve diğer tanıkların beyanlarıyla çelişkili olduğunu, bu nedenle başta A.Y. olmak üzere M.Ş.K. hakkındaki yargılamada ifadeleri alınan tanıkların duruşmada hazır edilmediğini, bu nedenle tanıkları sorgulama olanağı verilmediğini beyan ederek anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

31. Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi (Daire) 11/3/2020 tarihinde kasten öldürme suçundan verilen mahkûmiyet kararına yönelik istinaf başvurusunu esastan reddetmiş; kasten yaralama suçuna teşebbüsten kurulan mahkûmiyet kararı açısından ise her iki suç arasında hukuki kesintinin gerçekleşmediği, dolayısıyla bu eylemin ayrı bir suç oluşturmadığı gerekçesiyle kesin olmak üzere başvurucunun bu suçtan beraatine karar vermiştir.

32. Başvurucu, kasten öldürme suçundan verilen Daire kararına karşı istinaf başvurusunda dile getirdiği itirazları tekrar ederek temyiz kanun yoluna başvurmuş, Yargıtay 17/6/2021 tarihinde Daire kararını onamıştır.

33. Başvurucu nihai kararı 26/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 23/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

34. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne, duruşmada hazır bulunma ve tanık sorgulama hakları dışındaki ihlal iddialarının kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

35. Başvurucu, yargılama süreci boyunca duruşmalara katılımının rızasına aykırı olarak SEGBİS aracılığıyla sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı duruşmalar sırasında müdafi yardımından da yararlanarak, herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yaptığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda dile getirdiği itirazları yinelemiştir.

37. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı bağlamında incelenmiştir.

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

39. Anayasa Mahkemesi Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

40. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

41. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu belirterek feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekmektedir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler genel olarak Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekir. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat, § 21).

42. Başvuru konusu olayda başvurucu, yargılamanın tüm celselerine SEGBİS aracılığı ile katılmış ve başvurucu müdafii Mahkemeye sunduğu 15/5/2019 tarihli dilekçe ile 11/6/2019

tarihinde yapılacak olan duruşmada başvurucunun bizzat hazır bulundurulmasını talep etmiştir (bkz. § 26). Başvurucu anılan celsede savunmasında da bu talebini yinelemiş ve her ne kadar fiilî durum karşısında savunmasını SEGBİS aracılığıyla da yapabileceğini beyan etmişse de aynı celsede söz alan müdafii, başvurucunun bu şekilde kendisini yeterince ifade edemediğini beyan ederek sonraki celselerde başvurucunun hazır bulundurulması talebini tekrar etmiştir (bkz. § 27). Mahkeme ise başvurucunun yargı çevresi dışında tutuklu bulunması ve savunmasının alınmış olduğu gerekçesiyle talebi reddetmiş ve tüm celselere başvurucunun katılımını SEGBİS aracılığıyla sağlamıştır. Diğer bir ifadeyle Mahkeme esaslı işlemlerin yapıldığı tüm oturumlara başvurucunun katılma taleplerini reddetmiştir.

43. Her ne kadar başvurucu, 11/6/2019 tarihli celsede duruşmaya katılımının rızasına aykırı olarak SEGBİS aracılığıyla sağlanması şeklinde gelişen fiilî durum karşısında bu şekilde de savunma yapabileceğini beyan etmişse de başvurucu müdafiinin başvurucunun duruşmada bizzat hazır bulundurulması yönündeki talebini Mahkemeye ilettiği ve bu hususta ki itirazların kanun yolu başvuru dilekçelerinde de ileri sürüldüğü dikkate alındığında başvurucunun açık bir şekilde duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir.

44. Öte yandan suç tipi için kanunda belirlenen cezanın ağırlığı arttıkça duruşmada hazır bulunarak savunma yapmanın da öneminin artacağı hususunda tartışma bulunmamaktadır. Buna göre başvurucuya isnat edilen suçun cezasının müebbet hapis cezası olması ve başvurucunun bu suçtan 25 yıl hapis cezasıyla cezalandırıldığı dikkate alındığında bizzat duruşmada hazır bulunmak suretiyle savunma yapma yönündeki talebinin önem arz ettiği vurgulanmalıdır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Ergün [GK], B. No: 2019/34180, 25/7/2023, § 41).

45. Bu durumda başvurucunun talep etmesine rağmen yargılamanın tüm celselerine SEGBİS aracılığıyla katılmak zorunda kaldığı somut olayda da yukarıda anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

47. Başvurucu; mahkûm olduğu suçtan verilen cezadan haksız tahrik nedeniyle indirim yapılmaması, davanın diğer sanığı M.Ş.K.nın yargılandığı ve kendisinin hazır bulunmadığı oturumlarda dinlenen tanıkların -özellikle tanık A.Y.nin- beyanlarına dayandırıldığı hâlde bu tanıkların kendisinin yargılandığı davada yeniden hazır edilerek sorgulanmalarına imkân verilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

48. Bakanlık görüşünde; tanıkların diğer sanık M.Ş.K.nın yargılandığı sırada Mahkemece alınan beyanlarının duruşmada okunduğu, başvurucunun da bu beyanlara karşı iddia ve itirazlarını dile getirebildiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında, bireysel başvuru formunda dile getirdiği itirazlarını yinelemiştir.

49. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

50. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında

bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama ve sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

51. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

52. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanıkların duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Tanıklar başvurucunun firari olduğu dönemde başvurucu ve müdafiinin yokluğunda Mahkemece dinlenmiş ve başvurucu hakkında çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Mahkeme, başvurucunun yakalanmasından sonra yeni esas numarası alan dosyada tanıkları istinabe suretiyle ya da SEGBİS aracılığıyla dinlememiştir. Başvurucunun tanıkların yeniden dinlenmeleri yönündeki talebini ise bunun dosyaya katkı sunmayacağını belirterek reddetmiştir. Buna göre tanıkların savunmanın da hazır bulunduğu bir celsede yeniden dinlenmemelerinin geçerli bir nedene dayandığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmaması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir

tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır. Öte yandan Anayasa Mahkemesi tanık sorgulama hakkına ilişkin verdiği bir kararda, bir delilin belirleyici olup olmadığının sadece başvurucunun mahkûmiyeti yönünden değil temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesi açısından da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (Hasan Bati, B. No: 2019/8419, 28/6/2022, §§ 33-35). Benzer şekilde sanığın ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ilişkin hükümlerin uygulanmaması da sonuç cezanın daha ağır olarak belirlenmesine yol açtığından söz konusu hükümlerin uygulanmamasına esas alınan delil açısından da anılan kararda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

53. Mahkûmiyet kararının gerekçesinde, kasten öldürme suçunu oluşturan eylemler açısından tanık beyanlarının yanı sıra olay yerinde bulunan kameraların kayıtları, M.Ş.K. ve başvurucunun beyanları da delil olarak değerlendirilmiştir (bkz. § 29). Bununla birlikte başvurucuya verilen cezadan haksız tahrik hükümleri uyarınca indirim yapılmamasına dair gerekçede ilk haksız hareketin başvurucudan geldiğinin belirtilmesiyle yetinilmiş, olayın başlangıcına dair açıklamalarda ise başvurucunun maktule parmak sallayarak hakaret ettiği belirtilmiş ve benzer yönde değerlendirme içeren M.Ş.K. hakkındaki Yargıtay ilamına da kararda yer verilmiştir. Bu yöndeki kabule dayanak olan delil ise tanık A.Y.nin aşamalardaki beyanları olduğundan (bkz. §§ 9, 16) bu tanığın beyanlarının başvurucu hakkında verilen cezadan haksız tahrik nedeniyle indirim yapılmamasında önemli ağırlıkta bir delil olarak dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanığın ifadelerinin başvurucu hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanmayarak cezanın daha ağır olarak belirlenmesine götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekir.

54. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak Mahkemenin tanıkların, özellikle tanık A.Y.nin yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa olayın tanıklarını sorgulayamamış; sorulan sorulara verdiği cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanığın gösterdiği tepkiler konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiş, böylelikle tanığın beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Olayın tanıklarının ses ve görüntülü aktarma yapılarak dinlenmediği, başvurucuya tanığa soru sorma hakkının tanınmadığı görülmüştür. Hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanları dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanığı sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanığın beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanığın başvurucunun da hazır bulunduğu duruşmada ya da ses veya görüntü nakli yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

55. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

56. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat

talebinde bulunmuştur.

57. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş; yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

58. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemelere aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun kasten öldürme suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

59. Başvurucunun maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından başvurucunun maddi tazminat talebinin, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin duruşmada hazır bulunma ve tanık sorgulama haklarının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/93, K.2019/462) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ŞİRİN DURDU

B. No: 2021/40206 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/40206

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ŞİRİN DURDU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/40206)

Karar Tarihi: 18/7/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Mehmet Şirin DURDU

Vekili : Av. Ali ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Devlet Güvenlik Mahkemesince yapılan yargılamada mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, hatalı koşullu salıverilme tarihi içeren müddetnameye itirazın yetersiz gerekçeyle reddedilmesi nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/4/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4.Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu hakkında Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesinin (DGM) 25/4/1995 tarihli kararıyla PKK silahlı terör örgütünün faaliyetleri kapsamında 1992, 1993 yıllarında gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi gereğince ölüm cezası verilmiştir. 765 sayılı mülga Kanun'un 59. maddesi uyarınca başvurucu hakkındaki ölüm cezasının müebbet ağır hapis cezasına çevrilmesine karar verilmiştir.

6. Cezasının infazı devam eden başvurucu hakkında düzenlenen 1/6/2017 tarihli müddetnamede 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince başvurucunun hak ederek tahliye tarihi 23/10/2029, koşullu salıverilme tarihi ise 25/10/2023 olarak belirlenmiştir. Başvurucu, hakkında 23/3/2023 tarihinden itibaren denetimli serbestlik uygulanmak suretiyle salıverilmiştir.

7. Başvurucu 25/1/2021 tarihinde 4/11/2004 tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 6. maddesi ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca hakkında lehe hükümlerin uygulanarak 24-25 yıl hapis cezası üzerinden müddetnamesinin yeniden düzenlenmesi talebiyle Siverek İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) başvurmuştur.

8. İnfaz Hâkimliği 18/2/2021 tarihli kararla "...müddetnamesinde herhangi bir yanlışlığın bulunmadığı, müddetnamenin usul ve yasaya uygun olarak düzenlendiği anlaşıldığından..." gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucunun bu karara karşı itirazı Siverek 1. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 12/3/2021 tarihli kararıyla "...kararın usul ve yasaya aykırı bulunmadığı, kararın göstermiş olduğu gerekçeye, gerekçenin mevzuatla ve yürürlükteki yasa hükümleri ileuygunluk gösterdiği, verilen karar ve dosyadaki delillerle uyumlu olduğundan..." gerekçesiyle reddedilmiştir.

9. Nihai karar 23/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 22/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. Suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan 765 sayılı mülga Kanun'un 125. maddesinin 14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile değiştirilmeden önceki kısmı şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti topraklarının tamamını veya bir kısmını bir ecnebi devlet idaresine geçirmeğe veya devletin istiklalini tenkise veyahut memleketin bir parçasını hükümet idaresinden çıkarmağa teşebbüs eden kimse idama mahküm olur. "

11. 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı mülga Kanun'un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"A) Savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 7.1.1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür."

12. 5218 sayılı mülga Kanun'un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" A) 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun;

...

(3) 13 üncü maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ağır hapis cezası, ağırlaştırılmış müebbet, müebbet veya muvakkattir.

Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ve müebbet ağır hapis cezası

hükümlünün hayatı boyunca devam eder.

...

24) 125 inci maddesinde yer alan 'ölüm' ibaresi, 'ağırlaştırılmış müebbet ağır

hapis' olarak değiştirilmiştir.'

...

E) 13.7.1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun;

...

3) 19 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan 'Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 30' ibaresi, 'Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 25' olarak, ikinci fıkrasında yer alan 'Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin 33' ibaresi, 'ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 29' olarak, aynı fıkrada yer alan 'Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenlerin 36' ibaresi, 'ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına hükümlülerin 32' olarak değiştirilmiştir.

...

5) Geçici 10 uncu maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki geçici maddeler

eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 11. - Ölüm cezaları 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun hükümlerine göre müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülenlerin kesinleşmiş cezaları, bu Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, kendiliğinden ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüşür. Bu hükümlülerin, ceza infaz kurumunda geçirecekleri süre ile infaz usulü, hükmü veren mahkeme tarafından ve dosya üzerinden saptanır.'

...

I)...

Ölüm cezaları 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun hükümlerine göre müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları hakkında, bu Kanun ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun şartla salıvermeye ilişkin hükümleri uygulanmaz. Bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.

..."

13. 5218 sayılı mülga Kanun'un geçici 11. maddesi şöyledir:

"Ölüm cezaları 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun hükümlerine göre müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülenlerin kesinleşmiş cezaları, bu Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, kendiliğinden ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüşür. Bu hükümlülerin, ceza infaz kurumunda geçirecekleri süre ile infaz usulü, hükmü veren mahkeme tarafından ve dosya üzerinden saptanır."

14. 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı mülga Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

Şartla salıvermeyi gerektirir mahiyette ceza evi idaresi tarafından verilecek gerekçeli mütalaa hükümlünün bulunduğu yerdeki hükmü veren mahkeme derecesinde bulunan mahkemeye tevdi edilir. Mahkeme bu mütalaayı tasvip ettiği takdirde şartla salıverme kararı derhal yerine getirilir.

Mahkeme şartla salıverme tasvip etmediği takdirde gerekçesini kararda gösterir.

..."

15. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 7. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"Suçun işlendiği zaman yürürlülükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz edilir.”

Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır."

16. 5252 sayılı Kanun'un "Ağır hapis cezasının dönüştürülmesi" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(Değişik: 11/5/2005 – 5349/2 md.)

(1) Kanunlarda öngörülen 'ağır hapis' cezaları, 'hapis' cezasına dönüştürülmüştür.

(2) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/14 md.) 1 Haziran 2005 tarihinden önce yürürlüğe girmiş kanunlarda;

a) Ağır hapis iken, birinci fıkra uyarınca hapse dönüştürülen cezalar, kanunlarında aksine bir hüküm yoksa alt sınır bir yıl, üst sınır yirmidört yıl olarak,

...

uygulanır."

17.3713 sayılı Kanun'un "Şartla salıverilme" kenar başlıklı 17. maddesinin 29/6/2006 tarihli ve 5532 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlardan, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezalarının yerine getirilmemesine karar verilenler 36 yıllarını, müebbet ağır hapis cezasına hükümlüler 30 yıllarını, diğer şahsî hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş olanlar hükümlülük süresinin 3/4'ünü çekmiş olup da iyi halli hükümlü niteliğinde bulundukları takdirde talepleri olmaksızın şartla salıverilirler.

...

Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar, hükümlerinin kesinleşme tarihinden sonra bu Kanunun kapsamına giren bir suçu işlemeleri halinde, şartla salıverilmeden yararlanamazlar.

Bu hükümlüler hakkında, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19 uncu maddesinin bir ve ikinci fıkraları ile Ek 2 nci maddesi hükümleri uygulanmaz."

18. 3713 sayılı Kanun'un "Koşullu salıverilme" kenar başlıklı 17. maddesinin güncel hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması bakımından 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 107 nci maddesinin dördüncü fıkrası ile 108 inci maddesi hükümleri uygulanır. (Ek cümle:14/4/2020-7242/65 md.)...

...

Ölüm cezaları, 14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile değişik 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçluları koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder."

19. 5275 sayılı Kanun'un "Koşullu salıverilme" kenar başlıklı 107. maddesinin (4) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuzaltı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 18/7/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucu; DGM'de yargılandığını, DGM'lerin yapısı nedeniyle bağımsız ve tarafsız olmadığını belirterek adil yargılanma hakkının güvencelerinden olanbağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı 23/9/2012 tarihi olup Anayasa Mahkemesi, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyebilir (Zafer Öztürk, B. No: 2012/51, 25/12/2012, § 17).

23. Başvurucu hakkında DGM tarafından 25/4/1995 tarihinde verilen mahkûmiyet kararı 15/12/1995 tarihinde Yargıtay tarafından onanarak kesinleşmiştir. Bu nedenle somut olayda başvuru konusu karar 23/9/2012 tarihinden önce kesinleştiğinden başvurunun Anayasa

Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi dışında kaldığı açıktır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B.Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1.Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu, 5252 sayılı Kanun'un 6. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca 24, 25 yıl hapis cezası üzerinden müddetnamesinin yeniden düzenlenerek tahliyesine karar verilmesine dair talebinin İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesince yeterince incelemeden yetersiz gerekçelerle reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, etkili başvuru hakkının ve adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

26. Bakanlık görüşünde, başvurucunun yetkili bir mahkeme tarafından mahkûm edilmesi kapsamında özgürlüğünden mahrum bırakıldığının yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiği bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

27. Anayasa’nın “Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı” kenar başlıklı 19. maddesinin birinci, ikinci ve sekizinci fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; ... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

...

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

...”

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının özünü, koşullu salıverilme süresinin hatalı hesaplanması nedeniyle daha uzun bir süre hürriyetinden yoksun bırakılması ve buna ilişkin itirazının yetersiz gerekçeyle reddedilmesi hususu oluşturduğundan başvurucunun bu iddialarının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

30.Bir kimse Anayasa'da yer alan diğer sebepler (yakalama, gözaltı ve tutuklama gibi)

dışında ancak "Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" kapsamında hürriyetinden yoksun bırakılabilir. Eğer tutmanın kısmen veya tamamen bu koşulları taşımadığı tespit edilirse bu durumun meşru bir amacının olduğundan veya ölçülü olduğundan söz edilemez ve doğrudan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ihlal edilmiş olur (Şaban Dal, B. No: 2014/2891, 16/2/2017, § 31).

31. Mahkemelerce verilmiş mahkûmiyet kararlarının yerine getirilmesi dolayısıyla ortaya çıkan özgürlükten yoksun bırakma hâlleri, Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamına dâhil ise de anılan kural, mahkûmiyet kararının değil tutmanın hukuka uygun olmasını güvence altına almaktadır. Dolayısıyla bu güvence kapsamında, kişi hakkında hükmedilen hapis cezasının yerindeliği veya orantılılığı incelemeye tabi tutulamaz (Günay Okan, B. No: 2013/8114, 17/9/2014, § 18).

32. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" ile bağlantılı bir ihlal iddiası söz konusu olduğunda Anayasa Mahkemesinin görevi kişinin hürriyetten yoksun bırakılmasının kısmen ya da tamamen bu koşullarda gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle sınırlıdır. Bir kimsenin Anayasa’nın anılan hükmü kapsamında hürriyetinden yoksun bırakıldığının söylenebilmesi için öncelikle hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin bir mahkeme tarafından verilmesi, ikinci olarak yerine getirilecek kararın hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirlerine ilişkin olması gerekir. Ceza veya güvenlik tedbiri içermeyen bir karara dayanılarak bir kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılması mümkün değildir. Son olarak hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya güvenlik tedbirinin kapsamını aşmaması gerekir (Ercan Bucak (2), B. No: 2014/11651, 16/2/2017, § 40; Şaban Dal, § 32; Ç.Ö. [GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, § 33; Muhamed Siraç Bozkurt, B. No: 2016/7271, 24/10/2019, § 41).

33.Bir mahkûmiyet kararının nasıl infaz edileceğine ilişkin olarak Anayasa’nın 19. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olması ve bu hakka getirilebilecek sınırlamaların ayrıntılı olarak madde metinlerinde belirtilmesi keyfî bir biçimde bu haktan kimsenin mahrum bırakılmamasını amaçlamaktadır. Yetkili bir mahkeme tarafından verilen bir mahkûmiyet kararının infazının sağlanması ve ceza infaz kurumunda tutma süresi de bu hak kapsamında değerlendirilmelidir. Ceza mahkemelerinin kararına uygun hareket edilmesi de hakkın korunması açısından bir zorunluluktur. Dolayısıyla hükümlülerin ceza infaz kurumunda kalacakları sürenin mahkûmiyet kararına ve ilgili yasal mevzuata uygun olması Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi kapsamında güvence altına alınmıştır (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 32).

34. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bir hükümlünün af yasasından ya da koşullu salıverme gibi kurumlardan otomatik olarak yararlandırılmasını güvence altına almamaktadır (İsrafil Hurman, B. No: 2014/1782, 9/6/2016, § 33). Ancak koşullu salıvermeden yararlanmak için kanunda öngörülen tüm şartları taşıyan hükümlüler bakımından ilgili yargı organlarının takdir yetkisinin olmadığı (belli bir sürenin çekilmiş olduğu) durumlarda koşullu salıverme hükümlerinin uygulanmaması, kişilerin keyfî olarak hürriyetlerinden yoksun bırakılmalarını yasaklayan Anayasa'nın 19. maddesi ile bağdaşmayacaktır (Ercan Bucak (2), § 44; Şaban Dal, § 36; Muhamed Siraç Bozkurt, § 44).

35. Bu bağlamda müddetnamenin yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre doğru bir şekilde hesaplanıp hesaplanmadığının tespiti, başvurucunun hukuk sistemince belirlenenden daha

fazla bir süre hürriyetinden yoksun kalmasının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında -mahkemece verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezanın infazı olarak- hukuka uygun bir tutma niteliğinde bulunup bulunmadığının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir (Muhamed Siraç Bozkurt, § 46).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Başvurucu hakkında DGM'nin 25/4/1995 tarihli kararıyla 1992, 1993 yıllarında PKK silahlı terör örgütünün faaliyetleri kapsamında gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle 765 sayılı mülga Kanun'un 125. maddesi gereğince ölüm cezası kararı verilmiş, bu ceza aynı Kanun'un 59. maddesi uyarınca müebbet ağır hapis cezasına çevrilmiştir. Yani infaza konu olan netice ceza ölüm cezasından çevrilen müebbet ağır hapis cezasıdır. Başvurucunun mahkûmiyetine esas eylemi ise terör suçu kapsamında değerlendirilmektedir. Sonraki yıllarda, 5252 sayılı Kanun'un 6. maddesi ile ağır hapis cezasının hapis cezasına dönüştürülmesi öngörülmüştür. Bu durumda başvurucunun cezası da müebbet hapis cezasına dönüşmüştür.

37. 5237 sayılı Kanun'un 7. maddesinin üçüncü fıkrasında da kural olarak infaz rejimine ilişkin düzenlemelerde derhâl uygulanırlık ilkesinin geçerli olduğu belirtilmiş fakat koşullu salıverilmeyle ilgili düzenlemelerin bunun istisnası olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle koşullu salıverilme zamanını öne çeken bütün mevzuat değişikliklerinden hükümlülerin yararlandırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, başvurucunun iddiasının değerlendirilmesi için, somut başvuruda 5237 sayılı Kanun'un 7. maddesi gereğince suç tarihi itibarıyla cezanın infazına ilişkin başvurucu lehine olan mevzuatın belirlenip buna bağlı olarak mahkemece verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezanın olması gerekenden fazla yerine getirilip getirilmediğinin ve sonuç olarak başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulduğu sürenin hukuka uygun bir tutma niteliğinde bulunup bulunmadığının tespiti gerekmektedir.

38. Öncelikle 1991 yılında yürürlüğe giren 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesi metninin ilk hâline göre 1992-1993 yılları olan suç tarihi itibarıyla başvurucunun koşullu salıverilmesi için iyi hâlli geçirmesi gereken sürenin otuz yıl olduğu görülmüştür (bkz. § 17).

39. Öte yandan 3713 sayılı Kanun'un 5532 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki hâlindeki 17. maddesine göre başvurucu hakkında 647 sayılı mülga Kanun'un 19. maddesinin uygulanması mümkün değildir (bkz. § 17).

40. Ayrıca 4771 sayılı mülga Kanun ve 5218 sayılı mülga Kanun ile ölüm cezası yerine temel ceza olarak uygulanması gereken ceza, kanun gereği değiştirilmiştir. Ancak bu düzenleme ile cezanın infazına ilişkin olarak lehe ya da aleyhe bir değişiklik yapılmamış olup (bkz. §§ 11, 13) somut başvuruya konu olayda 647 sayılı Kanun'un koşullu salıverilmeye ilişkin hükümleri uygulanmayacaktır.

41. Son olarak 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesi metninin güncel hâlinde, terör suçlarıyla bağlantılı eylemler nedeniyle hükmedilen hapis cezalarının infazının 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin (4) numaralı fıkrası çerçevesinde yapılacağının düzenlendiği gözetildiğinde (bkz. § 18), 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş kişilerin cezalarının otuz yılını iyi hâlli olarak ceza infaz kurumunda çekmeleri durumunda koşullu salıverilmeden yararlanabilecekleri anlaşılmaktadır (bkz. § 19).

42. 5252 sayılı Kanun'un 6. maddesi ile sadece ağır hapis cezasının hapis cezasına dönüştürülmesi öngörülmüş olup bu durumun ceza infaz kurumunda çekilmesi gereken

mahkûmiyet süresine bir etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla terör ile bağlantılı eylemleri nedeniyle ölüm cezasından çevrilen müebbet hapis cezası bakımından yapılan hesaplamada ve lehe kanun değerlendirilmesinde başvurucunun lehine olarak hapis cezasının otuz yılını iyi hâlli olarak ceza infaz kurumunda geçirmesi durumunda koşullu salıverilmeye hak kazanacağı anlaşılmaktadır.

43. Başvurucu hakkındaki 1/6/2017 tarihli müddetnameye göre de 3713 sayılı Kanun'un 17. maddesindeki atıfla, 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin (4) numaralı fıkrası lehe kanun olarak tespit edilmiş ve koşullu salıverilme tarihi otuz yıl üzerinden hesaplanarak koşullu salıverilme tarihi 25/10/2023 olarak belirlenmiştir (bkz. §§ 6, 18).

44. Yukarıda yer verilen yasal düzenlemeler dikkate alındığında İnfaz Hâkimliğince başvurucu hakkındaki 3713 sayılı Kanun kapsamında verilen müebbet hapis cezasının infazına ilişkin olarak verilen kararda mevzuat hükümlerine bir aykırılık olmadığı, başvurucunun cezasının infazının kapsamının herhangi bir keyfîlik içermediği anlaşılmıştır. Sonuç olarak hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı cezanın kapsamını aşmadığı kanaatine varılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ALBAYRAK

B. No: 2021/50253 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/50253

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ALBAYRAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/50253)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Mehmet ALBAYRAK

Vekili : Av. Ahmet Sacit ALTUĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın sanık tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Burdur Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma sonucunda başvurucunun kasten öldürme suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlenmiştir.

3. Burdur Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianameyi kabul ederek yargılamaya başlamıştır. Mahkeme duruşma hazırlığı işlemleri kapsamında diğerlerinin yanı sıra tanık M.O.nun istinabe yoluyla ifadesinin alınmasına, başvurucunun ve şikâyetçilerin duruşmaya davet edilmesine karar vermiştir.

4. Yargılama iki celsede bitirilmiştir. Birinci celseden önce talimat mahkemesinde tanık M.O.nun ifadesi alınmıştır. Tanık M.O. soruşturma aşamasında verdiği ifade ile aynı doğrultuda olmak üzere maktulün olay esnasında başvurucu ile birlikte bulundukları yere

araçla geldiğini, başvurucuya küfretmesiyle taraflar arasında tartışma başladığını, maktulün araçtan çıkardığı tüfekle başvurucuya vurduğunu, tarafları ayıramadığı için yakında bulunan otelden yardım istemeye gittiğini, bu esnada silah sesi duyduğunu, maktulün nasıl vurulduğunu görmediğini ifade etmiştir.

5. Tanık M.O.nun talimat mahkemesinde verdiği ifade, birinci celsede duruşmada hazır bulunan başvurucuya ve diğer kişilere okunmuştur. Katılanlar vekili, aşamalardaki ifadeleri arasında çelişki olan tanık M.O.nun olayın tek tanığı olması nedeniyle Mahkeme huzurunda dinlenmesini talep etmiştir. Başvurucu müdafii tanığın Başsavcılıkta alınan ifadesinde çelişkilerin giderildiğini, bu nedenle şikâyetçiler vekilinin anılan talebi konusunda takdirin Mahkemeye ait olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu, tanığın beyanlarına karşı bir diyeceği olmadığını belirtmiştir. Mahkeme ara kararıyla tanık M.O.nun duruşmada dinlenmesinin yargılamaya yenilik katmayacağı gerekçesiyle talebi reddetmiştir. Aynı celsede iddia makamı esas hakkındaki mütalaasını açıklamış; başvurucu, mütalaaya karşı esas hakkındaki savunmasını yapmak üzere süre talep etmiştir. Mahkeme savunmasını hazırlaması için başvurucuya süre vererek duruşmayı ertelemiştir.

6. İkinci celseden önce başvurucu müdafii; tanık M.O.nun olayın tek delili ve görgü tanığı olarak talimat mahkemesinde dinlenmesinin doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık oluşturacağını belirttiği, bu nedenle tanığın huzurda dinlenmesini talep ettiği dilekçeyi Mahkemeye sunmuştur. İkinci celsede Mahkeme, başvurucunun bu talebini tanığın dinlenmesinin yargılamaya yenilik katmayacağı gerekçesiyle reddetmiştir. Bu celsede başvurucu, mütalaaya karşı savunmasını yapmış; duruşma sonunda Mahkeme, başvurucunun haksız tahrik altında kasten öldürme suçundan 10 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Tüm dosya kapsamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde ... maktulün araçtan aşağıya indiği, sanıkla tartışarak aracında bulunan tüfeği alıp sanığın başına doğru birçok kez vurduğu, tanık [M.O.nun] araya girip sanık ve maktulü ayırmaya çalıştığı, ancak tarafları ayırdıktan sonra da maktulün kızgınlığının geçmediği, yine tüfeğin namlu kısmından tutarak kundak kısmıyla sanığın başına vurduğu, bu arada maktul ile sanığı ayıramayacağını anlayan tanığın yardım istemek üzere petrole doğru gittiği, maktulün bu arada araca tekrar koyduğu tüfekle yine namlu kısmından tutarak sanığa vurduğu, bu arada sanığın kendini korumak amacıyla silahın kundak kısmından tutup tetiğe bastığı, sanığın tetiğe basmasıyla maktulün baş kısmından yaralanması sonucu vefat ettiği, her ne kadar sanık tüfeğe temasının olmadığını, kundaktan tutmadığını, tetiğe basmadığını savunmuş ise de alınan raporda tetiğe bir müdahale olmaksızın tüfeğin namlusunun bir yere vurulması ya da çarpılması sonucunda ateş almayacağının belirtildiği, yine sanık üzerinde de atış artıklarının bulunduğu, tüfeğin sanığın aracının deposunun üstüne düzgün bir şekilde durması, maktülün tüfeğin namlusundan tutarken aynı zamanda tetiğe basmasının hayatın olağan akışına uymaması dikkate alındığında sanığın savunmasına itibar edilemeyeceğinin ve sanığın birden fazla haksız hareketler sonucunda kendisine tüfeğin dipçiğiyle vurulduğu sırada tüfeğin dipçiğinden tutup tetiğine basarak haksız tahrik altında kasten insan öldürme suçunu işlediği... [anlaşılmıştır.]"

7. Başvurucu; kanun yolu başvuru dilekçesinde diğer nedenlerle birlikte tanığın Mahkeme huzurunda dinlenmemesi nedeniyle tanığı sorgulama imkânı bulamadığını belirtmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 20/9/2021 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu 25/10/2021 tarihinde nihai kararı öğrendikten sonra 10/11/2021 tarihinde

bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon; tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; beyanları hükme esas alınan tanığın huzurda dinlenmesi için herhangi bir girişimde bulunulmaması, tanığa soru sorma imkânı tanınmaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

11. Başvuru, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan tanık sorgulama hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

14. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade eder. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına

imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

15. Somut olayda olayın tek tanığı olan M.O.nun ifadesi talimat mahkemesinde alınmıştır. Mahkeme, duruşmada tanığın ifadesini okumuş; başvurucu, tanık beyanlarına karşı çıkmamıştır. Celse arasında başvurucu, tanığın huzurda dinlenmesini talep etmiş; Mahkeme tanığın huzurda dinlenmesinin yargılamaya yenilik katmayacağı gerekçesiyle talebi reddetmiştir. Mahkeme, talimat yoluyla dinlenmesine karar verilen tanığın huzurda dinlenmesine ilişkin bir çaba göstermemiştir. Gerekçeli kararda Mahkeme, tanığın mahkemede hazır edilmemesinin veya aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenilmemesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya da yer vermemiştir. Ancak tanığın huzurda dinlenmemesi için geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. Bunun dışında hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ve böyle ise savunmaya karşı dengeleyici güvenceler sağlanıp sağlanmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

16. Yargılama sonucunda Mahkeme, başvurucu ve tanık beyanları ile dosyadaki diğer delillere istinaden mahkûmiyet kararı vermiştir. Gerekçeli kararda Mahkemenin tanık beyanına yönelik detaylı bir değerlendirmesi mevcut değil ise de mahkûmiyet sonucuna ulaşmasını sağlayan olgular dikkate alındığında bilgi ve görgüsü istinabe yoluyla tespit edilen tanık M.O.nun anlatımını tek olmasa da belirleyici delil olarak kullandığı sonucuna ulaşılmıştır (bkz. § 6). Buna rağmen tanığın sorgulanması imkânı tanınmaması nedeniyle tanık anlatımlarının güvenilirliği savunma tarafından test edilememiş, savunmanın karşılaştığı zorlukların ve maruz kaldığı olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla karşı dengeleyici güvenceler de sağlanmamıştır. Bu bağlamda beyanları hükme esas alınan tanığın duruşmada dinlenmemesi ve telafi edici güvencelerin sağlanmaması bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemiştir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu ihlalin tespiti ile 200.000 TL maddi, 300.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

19. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK] B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

20. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten yargı mercilerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda suçun sübutu konusunda karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

21. Öte yandan ihlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Burdur Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/112, K.2016/158) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UĞUR KORKMAZ

B. No: 2021/55898 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/55898

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UĞUR KORKMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/55898)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Uğur KORKMAZ

Vekili : Av. Gülabi SEVEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında yeterli gerekçe gösterilmeden mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1987 doğumlu olan başvurucu, bireysel başvuru konusu olayların geçtiği tarihte Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunmaktadır.

3. Olay tarihinde başvurucu ile S.E. ve M.E. isimli diğer tutuklular İnfaz Kurumunun C/85 numaralı odasında birlikte kalmaktadır. İnfaz Kurumu görevlileri, 21/5/2012 tarihinde yaptıkları denetimde oda duvarının farklı yerlerinde delikler olduğunu tespit ederek tutanak düzenlemiş; tutanakta hükümlü ve tutukluların kaldıkları odalarda daha önce açılan delikler onarılarak kapatılmasına rağmen C/85 numaralı odanın yatakhane duvarının farklı bir yerinde tekrar delik açıldığının tespit edildiğini belirtmiştir. Tutanağa göre C/85 numaralı odada kalanlar tarafından açıldığı anlaşılan deliğin İnfaz Kurumunun fotoğrafçısı tarafından fotoğrafları çekilmiştir. Tutanağı, infaz ve koruma memurları K.B., M.P., F.K. ve Ö.U. imzalamıştır. Başvurucu, tutanağı imzalamamıştır.

4. Olayla ilgili olarak suç duyurusunda bulunulması üzerine Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sonucunda Başsavcılık, aralarında başvurucunun da olduğu şüpheliler hakkında kamu malına zarar verme suçundan kamu davası açmıştır. İddianamede C/85 numaralı odada 10/5/2012 tarihinde tadilat yapılarak deliklerin onarıldığı ancak 21/5/2012 tarihinde yapılan tespitte koğuşta kalan Uğur Korkmaz (başvurucu), S.E. ve M.E.nin deliği yeniden açtığının tutanak ve fotoğraflardan anlaşıldığı ifade edilmiştir.

5. Adana 8. Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılamanın duruşması on beş celsede tamamlanmıştır. Başvurucu, duruşmanın üçüncü celsesinde tercüman aracılığı ile savunma yapmıştır. Savunmasında özetle daha önceden var olan ve onarılan deliklerin tekrar açıldığını, bu durumun duvarın alçı olmasından ve yapım hatasından kaynaklandığını ileri sürerek suçlamayı kabul etmemiştir.

6. Mahkeme; aynı tarihli celsede, tutanakta imzası olan infaz koruma memurlarının tanık sıfatıyla beyanlarına başvurmuştur. Bu bağlamda tanık M.P. beyanında özetle tutukluların yan yana odalarda üçer kişi kaldıklarını, odaların duvarlarındaki delikleri kimin açtığı kendilerine sorduklarında "Biz açtık." şeklinde cevap verdiklerini, söz konusu odada kalanlar delik açmamışsa bitişikteki odada kalan diğer üç tutuklunun bunu yapmış olabileceğini ifade etmiştir. M.P. beyanının devamında dava konusu yapılan duvarın ara bir duvar olduğunu, yapım hatasına bağlı olarak en ufak bir darbede delik açılabildiğini belirtmiştir.

7. Aynı celsede beyanına başvurulan diğer tanık K.B. de beyanında özetle İnfaz Kurumunun duvarlarının beton kalıplarla monte edildiğini, bu beton kalıplar vinçle yerleştirilirken kalıpların bağlantı yerlerinde boşluklar kaldığını, bu boşlukların da harçla kapatıldığını, zaman içinde ara ara herhangi bir tazyik sonucu duvarlarda delikler açılabildiğini ifade etmiştir.

8. Duruşmanın takip eden celselerinde başvurucunun ek savunması alınmıştır. Başvurucu, savunmasında özetle deliklerin tespit edildiği 21/5/2012 tarihinde hastaneye gittiğini, geldiğinde olaydan haberdar olduğunu belirterek suçlamayı kabul etmemiştir.

9. Mahkeme, başvurucunun kamu malına zarar verme suçundan 1 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararda infaz ve koruma memurlarının düzenlediği tutanak, duruşmada dinlenen tanıkların beyanları ve duvarların delik olduğunu gösteren fotoğraflar esas alınarak yan yana odalarda üçer kişi kalan -başvurucunun da aralarında olduğu- sanıkların duvarlardaki deliklerden haberdar olmamalarının veya bu delikleri kimin açtığını görmemelerinin mümkün olmadığı, terör suçlarından tutuklu bulunan sanıkların birbirleriyle iletişim kurabilmek için delikleri açtıklarının anlaşıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca başvurucunun olay tarihinde hastanede olması nedeniyle duvarlarda açılan deliklerden kendisinin sorumlu tutulamayacağı yönündeki savunması da karşılanmıştır. Bu bağlamda Mahkeme, başvurucunun olay tarihi olarak belirtilen 21/5/2012 tarihinde saat 09.00 ile 13.55 arasında Adli Tıp Kurumunda olduğunun anlaşıldığını, duvardaki deliklerin hangi tarihte ve saat kaçta açıldığının tespit edilmesinin mümkün olmadığını, bu nedenle başvurucunun savunmasının inandırıcı bulunmadığını belirtmiştir.

10. Başvurucu, temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra kesin ve somut bir delil olmadığı hâlde cezalandırıldığını, odalarda kalan tutuklu/hükümlerinin sürekli değiştiğini, deliklerin ne zaman ve kim tarafından açıldığının tespit edilemediğini, duvarlardaki eski sıvanın iyi kapatılamaması nedeniyle dava konusu deliklerin oluşmasının mümkün olduğunu, bu yönde

tanık beyanlarının da bulunduğunu, her türlü şüphenin aleyhine yorumlanması suretiyle cezalandırıldığını belirterek kararın bozulmasını talep etmiştir. Karar, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 15/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 27/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

14. Başvurucu, duvarlardaki deliklerin inşaat hatasına bağlı olarak kendiliğinden meydana gelme ihtimali de olduğu ve tanık beyanları da bu yönde olduğu hâlde gerekli inceleme ve araştırma yapılmadan cezalandırılmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Mahkemenin uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirdiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

15. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkınınihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

18. Mahkemelerin duruşma neticesinde ulaştıkları sonucun keyfî olup olmadığı ve/veya takdir yetkilerini ne yönde kullandıkları kararlarının gerekçelerinden anlaşılır. Bu nedenle uyuşmazlığın maddi ve hukuki sorunlarının nasıl çözüldüğü mahkemelerce yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır. Mahkemelerin kararlarında göstermeleri beklenen yeterli gerekçede ise soyut değerlendirmelerden ziyade kararın temelini oluşturan hukuki ve fiilî olguların belli edilmesi, olayın belirli olan şartlarının gözetilmesi ve dava konusu olguların tartışılarak varılan sonuçla bir bağ kurulması gerekir. Bu doğrultuda bir ceza davasında suçun sübutuna dayanak teşkil eden delillerin açıkça ve eylemlerle ilişkilendirilerek açıklanmasının gerekçeli karar hakkı açısından önemli olduğunun altı çizilmelidir (Adalet Sertan Ayhan, B.No:2019/7218, 5/9/2023, 30).

19. Somut olayda Mahkeme, gerekçeli kararında başvurucunun odalarda delik açmak

suretiyle kamu malına zarar verme suçunu işlediği sonucuna, delikleri başvurucunun ve kendisi ile aynı odada kalan kişilerin açtığına ilişkin olarak infaz ve koruma memurlarının tanzim ettiği tutanak ve bu tutanakta imzası olan bazı infaz ve koruma memurlarının bu yöndeki beyanlarına dayanarak ulaşmıştır. Bununla birlikte tanık sıfatıyla dinlenen infaz ve koruma memurları; beyanlarında duvarlarda daha önceden de delikler olduğunu, İnfaz Kurumunun inşaatı sürecindeki teknik hatalar nedeniyle en ufak bir darbede delik açılabileceğini de ifade etmiştir. Başvurucu da kovuşturma aşamasında alınan savunmasında daha önce var olan ve onarılan deliklerin tekrar açıldığını, bu durumun duvarın alçı olmasından ve yapım hatasından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Buna ek olarak duruşmada beyanı alınan tanık M.P. bitişik şekildeki odalarda -başvurucunun da aralarında olduğu- sanıkların üçer kişi kaldıklarını, bir duvardaki deliği bitişik odalarda kalan sanıklardan birinin de açabileceğini ifade etmiştir.

20. Başvurucunun savunması karşısında Mahkeme, başvurucunun da aralarında olduğu sanıkların aynı koğuşta üçer kişi olarak sürekli birlikte kaldıklarına dikkat çekerek duvarı kimin deldiğini bilmemelerinin mümkün olmadığını, koğuşlar arasında irtibat sağlama amacıyla delik açıldığı gerekçesiyle savunmaya itibar edilmediğini belirtmiştir. Bununla birlikte tanıkların yapım hatasına bağlı olarak da en ufak bir darbede delik açılabildiği yönündeki beyanları ile başvurucunun suçlamayı kabul etmeyen savunması karşısında Mahkemece hangi somut delile dayanılarak deliği başvurucunun açtığı sonucuna ulaşıldığı karar gerekçesinden anlaşılamamıştır. Diğer bir ifadeyle Mahkeme, kamu malına zarar verme suçunu başvurucunun işlediği sonucuna ulaşmasını sağlayan fiilî ve hukuksal olgular ile bunlar arasındaki bağlantıyı yeterli açıklıkta ortaya koyan somut bir gerekçe oluşturmamıştır. Mahkeme kararında yer verilen gerekçenin yeterli olmaması nedeniyle başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

22. Başvurucu; eksik inceleme ve araştırmaya dayalı olarak karar verildiğini, her türlü şüphenin aleyhine yorumlandığını, aynı maddi olaya ilişkin farklı yönde yargısal kararlar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminattalebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli

giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 8. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2012/646, K.2015/544) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DOĞAN GÜLTEKİN

B. No: 2021/66092 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/66092

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DOĞAN GÜLTEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/66092)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Doğan GÜLTEKİN

Vekili : Av. Bahar ALTINDAĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; savunma tanıklarının dinlenmemesi nedeniyle tanık dinletme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1989 doğumlu olup bireysel başvuru konusu olayların geçtiği tarihte İstanbul İl Jandarma Komutanlığında üsteğmen rütbesiyle görev yapmaktadır.

3. H.E. isimli şahıs hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmıştır. H.E. mahkemedeki savunmasında; üniversite okuduğu dönemde barınabileceği ev bulamadığı için anılan örgüte ait yurtlara başvurduğunu, yurdun çalışanları tarafından yurt kontenjanının dolu olması nedeniyle bu yapılanmayla bağlantılı evlere yönlendirildiğini belirtmiştir. H.E. yurtta görüştüğü kişi olan başvurucu Doğan Gültekin'in kod adı kullandığını ve örgüt hiyerarşisindeki görevinin "Bölge Talebe Mesulü" (BTM) olduğunu söylemiştir. H.E. ayrıca başvurucunun kendisini yerleştirdiği örgüte ait evin "ev abisinin" S.S. olduğunu ifade etmiştir.

4. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle soruşturma başlatılmıştır. Başsavcılığın talebi üzerine başvurucu 7/2/2020 tarihinde tutuklanmıştır. Soruşturma sonucunda başvurucunun FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlenmiştir. İddianamede H.E. isimli tanığın teşhis ve beyanları ile başvurucunun görev yerleriyle uyumlu olarak örgüt mensupları tarafından sabit/ankesörlü hatlardan aranmasına ilişkin HTS kayıtlarına dayanılmıştır.

5. İstanbul 33. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianameyi kabul ederek yargılamaya başlamıştır. Başvurucunun müdafii iddianamenin kabul edilmesinden sonra 10/3/2020 tarihli dilekçesi ile başvurucunun tahliye edilmesini ve M.A.G., M.Ü., S.A. ile H.A. isimli şahısların tanık olarak dinlenmesini talep etmiştir. Mahkeme Tensip Tutanağı'nda -diğerlerinin yanı sıra- başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ve tanık H.E.nin dinlenmesine karar vermiştir. Bu aşamada Başsavcılık, kolluk tarafından başvurucu hakkında düzenlenen tahkikat evrakını Mahkemeye göndermiştir. Tahkikat evrakının dosyaya girmesi üzerine Mahkeme, tanık S.S.nin ifadesinin Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile alınması için gerekli işlemleri yapmıştır.

6. Yargılama beş celsede bitirilmiştir. Başvurucu yargılamanın birinci celsesine bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Duruşmada hazır bulunan başvurucunun müdafii, başvurucunun komutanı olan tanık M.A.G.nin dinlenmesini talep etmiştir. Bu celsede Mahkeme tanık S.S.yi SEGBİS aracılığı ile dinlemiştir. Tanık S.S.; 2010 yılında örgüt evlerinde kalmaya başladığını, ev abiliği yaptığını, kaldığı evlerle ilgilenen kişi olması nedeniyle tanıdığı başvurucunun Hasan kod adını kullandığını ve örgüt içerisinde Bölge Talebe Mesulü (BTM) olarak örgüte bağlı birkaç evden sorumlu olduğunu beyan etmiştir. Bu celsede savunmasını yapan ve hakkındaki suçlamayı inkâr eden başvurucu, tanık S.S.nin anlatımlarını kabul etmediğini beyan etmiştir. Mahkeme sabit/ankesörlü aramaya ilişkin HTS kayıtları üzerinde inceleme yapılarak bilirkişi raporu hazırlanmasına, dosyadaki delil durumunu dikkate alarak başvurucunun müdafiinin "sair taleplerinin" reddine ve duruşmanın ertelenmesine karar vermiştir.

7. Duruşmanın ikinci celsesinde SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılan tanık H.E.nin konuya ilişkin bilgi ve görgüsü tespit edilmiştir. Tanık H.E.; Kütahya'da üniversiteye kayıt yaptırdığı 2010 yılında tanıştığı başvurucu ile ev arkadaşı olduklarını, o tarihte adını Hasan Doğan olarak bildiği başvurucunun BTM olarak örgüte bağlı 6-7 tane evin "semtçisi, abisi" olduğunu söylediğini ifade etmiştir. Duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu, tanık H.E.nin anlatımlarını kabul etmemiştir. Tutukluluk durumunun değerlendirildiği duruşmanın üçüncü celsesine başvurucu bizzat katılmış, bu celsede yargılamaya ilişkin esaslı bir işlem yapılmamıştır. Duruşmanın dördüncü celsesinde HTS kayıtlarına ilişkin hazırlanan bilirkişi analiz raporu okunmuş, iddia makamı esas hakkındaki mütalaasını açıklamıştır. SEGBİS aracılığıyla duruşmada hazır bulunan başvurucu anılan rapora karşı beyanlarını sunmuş, esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmalarını hazırlamak üzere süre talebinde bulunmuştur. Mahkeme başvurucunun savunmasını hazırlaması için süre vererek duruşmayı ertelemiştir.

8. Duruşmanın son celsesinde başvurucu, esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmasını yapmıştır. Duruşma sonunda Mahkeme başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında; tanıklar S.S. ve H.E.nin anlatımlarına ve başvurucunun örgüt mensuplarıyla sabit hatlar üzerinden irtibat kurduğunu gösteren HTS analiz raporuna

dayanarak başvurucunun örgütün askerî mahrem yapılanması içinde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

9. Başvurucu; kanun yoluna başvuru dilekçelerinde -diğer nedenlerle birlikte- tanıkların ifadelerinde geçen evin sahibinin, tanık H.E.nin ifadesinde geçen ve başvurucuyu tanıdığı belirtilen kişilerden bir kısmının, darbe teşebbüsünün gerçekleştirildiği tarihte birlikte görev yaptığı askerî personelin dinlenmesini talep etmesine rağmen bu taleplerinin kabul edilmediğini, tanıklar S.S. ve H.E.nin çelişkili beyanlarına istinaden mahkûmiyet kararı verildiğini belirtmiştir. Karar, kanun yolu denetiminden geçerek 4/11/2021 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Nihai kararı 3/12/2021 tarihinde öğrenen başvurucu, 31/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon; tanık dinletme ve sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tanık Dinletme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; 10/3/2020 tarihli dilekçesinde ve 5/5/2020 tarihli duruşmada bildirdiği tanıklar ile HTS analiz raporunda ardışık olarak arandığı belirtilen kişinin yargılama sürecinde dinlenmediğini, bu nedenle tanık dinletme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık); Mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçe ile karar verdiğini, kararın kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleştiğini belirtmiştir. Bakanlık ayrıca, anlatımları hükme esas alınan tanıkların SEGBİS yoluyla dinlendiğini, kararda açık bir keyfîlik olmadığını vurgulamıştır. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, başvuru formunda belirttiği iddialarını yinelemiştir.

14. Başvurucunun bu kısımdaki şikâyeti adil yargılanma hakkı güvencelerinden biri olan tanık dinletme hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Savunma tanıklarının iddia tanıklarıyla aynı şartlar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını isteme hakkı, silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Tanıkların dinlenmek üzere çağırılmasının uygun olup olmadığının değerlendirmesi, kural olarak mahkemelerin takdir yetkisi dâhilindedir. Ancak bu hak, sanığın lehine olan bütün tanıkların çağrılmasını ve dinlenmesini gerektirmez. Bu düzenlemenin esas amacı, sanığın aynı şartlar altında ve silahların eşitliği ilkesine uygun olarak tanık dinletme talebinde bulunabilmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla bir sanığın bazı tanıkları dinletemediğinden şikâyet etmesi yeterli olmayıp ayrıca bu tanıkların dinlenmesinin hangi nedenlerle önemli olduğunu ve gerçeğin ortaya çıkması için neden gerekli olduğunu açıklamak suretiyle tanık dinletme talebini desteklemesi gerekmektedir (Atila Oğuz Boyalı, § 47; Ahmet Zeki Üçok, B. No: 2013/1966, 25/3/2015, § 70).

16. Somut başvuruya konu yargılamada başvurucu; yargılama sürecinde dinlenen tanık H.E.nin ifadesinde adı geçen kişilerden bir kısmının, darbe teşebbüsünün gerçekleştirildiği tarihte birlikte görev yaptığı askerî personel ile sicil amirlerinin, tanıkların anlatımlarında geçen kiralık evin sahibinin dinlenmesini talep etmiştir. Mahkeme dosyada bulunan delilleri gözönünde bulundurarak başvurucunun bu tanıkları dinletme talebini kabul etmemiştir

(bkz. § 6). Yargılama sonucunda Mahkeme; başvurucunun SEGBİS ile hazır olduğu duruşmada dinlenen tanıkların anlatımları, görev yerleriyle uyumlu olarak örgüt mensupları tarafından sabit/ankesörlü hatlardan tek taraflı aranmasına ilişkin HTS kayıtları ile FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün askerî personeli takip ve idare ile görevlendirdiği mahrem imamlar ile irtibat hâlinde olması delillerine dayanarak başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği sonucuna ulaşmıştır.

17. Başvurucu, yargılama sürecinde isimlerini bildirdiği tanıkların herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin dinlenmediğini ifade etmiş, tanık dinletme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. HTS analiz raporunda ardışık aranıldığı belirtilen kişinin dinlenmesi ise yargılama sürecinde talep edilmemiştir. Kaldı ki Mahkeme de ardışık aramaya ilişkin kaydı hükme esas almamıştır. Başvurucu, başvuru formunda isimlerini belirtmediği tanıkların dinlenmesinin hangi nedenlerle önemli olduğu ve gerçeğin ortaya çıkması için neden gerekli olduğunu açıklamak suretiyle tanık dinletme talebini desteklememiştir. Başvurucunun bu konuda bir açıklama yapmadığı gözetildiğinde tanık dinletme hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvurucunun SEGBİS aracılığıyla hazır olduğu duruşmada, yine SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılan tanıkları sorgulama imkânı bulamadığına ve bu suretle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetinin, kanun yoluna başvuru dilekçelerinde öne sürülmemesi nedeniyle İsmail Buğra İşlek (B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17), Onur Kara (B. No: 2017/29853, 8/7/2020, § 32) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık dinletme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KAAN BOZGÜL VE MEHMET VELAT İNCİ

B. No: 2022/39494 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/39494

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KAAN BOZGÜL VE MEHMET VELAT İNCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/39494)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucular : 1. Kaan BOZGÜL

2. Mehmet Velat İNCİ

Vekilleri : Av. Benan MOLU

: Av. İrem YENER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yurt dışına çıkamama şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

2. Başvurucu Kaan Bozgül 1998 doğumlu olup Boğaziçi Üniversitesi Fizik ve Matematik Bölümlerinden çift ana dal yaparak mezun olmuştur. Başvurucu, olayların meydana geldiği tarihte ayrıca Almanya'da bulunan Ludwig Maximilian Üniversitesi Fizik Bölümünden yüksek lisans eğitimi için kabul almıştır. Diğer başvurucu Mehmet Velat İnci ise 1995 doğumlu olup Boğaziçi Üniversitesi Fizik Bölümünde yüksek lisans öğrencisidir. Başvurucu ayrıca İsviçre'de bulunan Avrupa Nükleer Araştırma Merkezine (CERN) altı aylık staj için kabul edilmiştir.

3. Başvuruculaların kamuoyunda "Boğaziçi eylemleri" olarak bilinen ve Boğaziçi Üniversitesine rektör ataması nedeniyle bir süre devam eden eylemlere katılmaları sebebiyle haklarında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma dosyasında yer alan bilgilere göre 4/10/2021 tarihinde sosyal medya üzerinden yapılan çağrıyla Boğaziçi Üniversitesi Kampüsü'nde "Kayyum rektör istemiyoruz" konulu bir protesto eylemi gerçekleştirilmiş, Rektörlük binası önünde toplanan yaklaşık altmış kişilik öğrenci grubu Rektörlük binasından çıkarak makam aracına binmek üzere olan Rektör M.N.İ.nin önünü kesmeye çalışmıştır. Akabinde Rektör'ün aracına binmesi ve aracın kampüsün çıkış kapısına doğru hareket etmesi üzerine öğrenci grubu aracın önünü kesmiş, sloganlar atmış ve özel güvenlik görevlileriyle arbede yaşamıştır.

4. Başvurucular da söz konusu öğrenci grubunda yer alarak Rektör'ün aracının çıkışını engellemeye çalıştıkları iddiasıyla 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından haklarında adli kontrol hükümleri uygulanması istemiyle İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 6/10/2021 tarihinde sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiştir.

5. İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliği (Sulh Ceza Hâkimliği) 6/10/2021 tarihinde "kolluk evrakı, şüphelilerin savunması ve tüm evraklar karşısında kuvvetli suç şüphesini haklı kılan delillerin bulunduğu, şüphelilerin davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık ve başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunulması hususunda kuvvetli şüphe oluşturduğu, dosyadaki delillerin henüz tam olarak toplanmamış olduğu ve istenen adli kontrol tedbirlerinin uygun ve orantılı olduğu" gerekçesiyle başvurucular hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi gereğince yurt dışına çıkamama ve (b) bendi gereğince belirlenen yerlere başvurma şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

6. Başvurucular, ilgili belgeleri de ekleyerek 10/10/2021 tarihinde Sulh Ceza Hâkimliğinden adli kontrol tedbirine ilişkin kararın kaldırılmasını talep etmiştir. Başvurucular itiraz dilekçelerinde; tutuklama şartları oluşmadan adli kontrol tedbirlerine hükmedilemeyeceğini, mevcut olay yönünden de tutuklama şartlarının oluşmadığını, yurt dışında yüksek lisans ve staj için kayıt hakkı kazandıklarını fakat haklarında yurt dışına çıkış yasağı uygulanması nedeniyle yüksek lisans ve staja devam edemeyeceklerini, belirli bir süre içinde yurt dışına çıkamamaları hâlinde vizelerinin iptal edileceğini ve vize alamayacaklarını belirtmiştir. İtirazı inceleyen İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği 18/10/2021 tarihinde kararda usul ve kanuna aykırı bir yön bulunmadığı gerekçesiyle itirazı reddetmiştir.

7. Akabinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 26/11/2021 tarihli ve E.2021/49395 sayılı iddianamesiyle başvurucular hakkında 2911 sayılı Kanun'a muhalefet, görevi yaptırmamak için direnme, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, kara ulaşım araçlarını kaçırma veya alıkoyma suçlarından kamu davası açılmıştır. Davanın görüldüğü İstanbul 22. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi) 10/12/2021 tarihli tensip ve 7/1/2022 tarihli duruşma zabıtlarıyla başvurucular hakkında yurt dışına çıkamama şeklinde uygulanan adli kontrol tedbirinin devamına karar vermiştir. Başvurucular adli kontrolün devamına ilişkin verilen ara kararına itiraz etmiş, itirazı inceleyen İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi 7/2/2022 tarihinde itirazı reddetmiştir.

8. Başvurucular, nihai hükmü 9/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 4/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

9. Başvurucular hakkında açılan kamu davasında yargılama devam ederken Asliye Ceza Mahkemesi 21/3/2022 tarihli duruşmada verilen ara kararıyla başvurucular hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin devamına karar vermiştir. Başvurucular adli kontrolün devamına ilişkin verilen ara kararına itiraz etmiş, itirazı inceleyen İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi 30/3/2022 tarihli kararıyla başvurucuların itirazının kabulüne ve haklarında uygulanan yurt dışına çıkamama şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına karar vermiştir.

10. Yapılan yargılama sonucu İstanbul 22. Asliye Ceza Mahkemesinin 3/2/2023 tarihli kararıyla başvurucuların kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve kara ulaşım araçlarını alıkoyma suçlarından beraatine, 2911 sayılı Kanun'a muhalefet ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından ayrı ayrı 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Başvurucuların karara karşı istinaf kanun yoluna başvurması üzerine dosya, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesine gönderilmiş olup derdesttir.

11. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucular; Sulh Ceza Hâkimliğinin ve diğer mahkemelerin genelgeçer ifadelerle, maddi gerçeğe ve hukuka aykırı karar verdiğini, kararlarda somut bir gerekçenin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca yurt dışı çıkış yasağı nedeniyle yüksek lisans ve staj eğitimlerine başlayamadıklarını, yurt dışında kabul aldıkları programlardaki haklarını kaybetme riski olduğunu ve dönem kaybı yaşadıklarını belirterek özel hayata saygı hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile eğitim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucuların şikâyetine konu hakların ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında söz konusu adli kontrol tedbirinin bireysel başvuru sonrasında kaldırıldığını ancak uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle yüksek lisans eğitimi yönünden dönem kaydı, staj yönünden ise hak kaybı yaşadıklarını belirterek genel hatlarıyla bireysel başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

14. Başvurucuların iddialarının bir bütün hâlinde eğitim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlamlaşması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66). Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36), belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 68),

kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (Adem Öğüt ve diğerleri, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; Yüksel Baran, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36) karar vermiştir.

17. Somut olayda başvurucu Kaan Bozgül, Almanya'daki bir üniversitede yüksek lisans eğitimi almaya hak kazanmış ancak hakkında uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle yüksek lisans eğitimine bir dönem gidememiş ve bu hâliyle yüksek lisans eğitiminde dönem kaybetmiştir. Diğer başvurucu Mehmet Velat İnci ise İsviçre CERN'de altı ay staj yapmaya hak kazanmış ancak hakkında uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle staja gidemediği için bu hakkını kaybetmiştir.

18. Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi veya diğer adıyla CERN dünyanın en büyük parçacık fiziği laboratuvarını yöneten bir araştırma kuruluşudur. Dünyanın en prestijli bilimsel araştırma merkezlerinden biri olarak kabul edilen CERN yalnızca bir araştırma kuruluşu olmayıp aynı zamanda lisans ve lisansüstü öğrencilere yönelik kısa dönem staj programlarından doktora programlarına kadar farklı süre ve şekillerde eğitim vermektedir. Bu kapsamda CERN'deki staj programının içeriğinin mesleki bir faaliyetten ziyade daha çok teorik ve/veya pratik eğitimden ibaret olduğu anlaşılmış ve başvurucu Mehmet Velat İnci'nin hakkında uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle CERN'de staj hakkını kaybetmesi -her ne kadar staj olarak tabir edilmiş ise de- Anayasa Mahkemesince yüksek lisans eğitiminin bir parçası niteliğinde ve eğitim hakkı kapsamında görülmüştür.

19. Bu hâliyle başvuruculların yurt dışında kayıtlı oldukları eğitim merkezlerine yurt dışına çıkış yasağı nedeniyle gidememesi, eğitim hakkını kullanmalarının engellenmesi sonucunu doğurduğundan eğitim hakkına müdahale teşkil etmektedir.

20. Eğitim hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 5271 sayılı Kanun'un 109. ve 110. maddelerinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Ayrıca uygulanan koruma tedbiri ile başvuruculların soruşturma ve duruşmalardan kaçmasının önlenmesinin ve bu yolla maddi gerçeğin süratle ortaya çıkarılmasının amaçlandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla müdahalenin suçluların kaçmasının önlenmesi, suçluların cezalandırılması, yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi ve bu suretle kamu düzeninin sağlanması meşru amaçları ile yapıldığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemelerin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı irdelenecektir.

21. Genel olarak adli kontrol, işlediği iddia olunan bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde belirli yükümlülükler yüklenerek adli makam ve mercilerin denetimi ve kontrolü altına sokulmasıdır. Adli kontrol koruma tedbiri tutuklamaya göre kişi özgürlüğünü daha az kısıtladığı ve sanık tutuklanmaksızın muhakemenin yapılabilmesini sağladığı için tutuklama yerine geçmek üzere ihdas edilmiştir. Böylelikle ilgili bütünüyle özgürlüğünden yoksun bırakılmaksızın denetim altında tutulabilmektedir. Tutuklamaya alternatif bir koruma tedbiri olan adli kontrol, bu özelliği ile tutuklamaya ancak istisnai hâllerde başvurulması kuralının işlerlik kazanmasına katkıda bulunmakta; tutuklamanın son çare olma özelliğini ortaya koymaktadır (Hülya Kar [GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019, §§ 18, 50; ayrıca bkz. Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, § 46; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, § 42). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinde, aynı Kanun'un 100. maddesinde belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde tutuklama yerine adli kontrol kararı verilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Bu durumda anılan mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde adli kontrol kararı verilebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin

ve bir tutuklama nedeninin bulunması gerekir. Elbette uygulanan tedbirin hukuka uygun olduğunu söyleyebilmek için öncelikle suç şüphesinin ve uygulanma nedeninin denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir.

22. Nitekim Anayasa Mahkemesi mahkemelerin koruma tedbiri kararlarında lehte ve aleyhte ileri sürülen bütün delilleri incelemek, temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahaleye katlanmayı gerektirecek nitelikte kamu yararını haklı kılan gerçek bir ihtiyacın varlığını göstermek zorunda olduklarını, süregelen koruma tedbirlerinin devamına ilişkin olarak verilen kararlarda da tedbirin devamını haklı kılan gerekçelerin gösterilmesi ve çatışan menfaatler arasında adil dengenin korunması gerektiğini ifade etmiştir (Hülya Kar, §§ 29, 30, 35; ayrıca bkz. Latife Akyüz, §§ 49-52, 56; Hakkı Gök, §§ 51, 52). Ayrıca Anayasa Mahkemesi Hülya Kar ve Latife Akyüz başvurularında başvuruya konu adli kontrol koruma tedbirinde olduğu gibi tüm koruma tedbirlerinin geçici olduğunu, herhangi bir tedbirin ilanihaye veya herhangi bir kriterden bağımsız olarak süreklilik arz eder biçimde uygulanmasının mümkün olmadığını vurgulamış; süregelen bir koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğünün anlaşıldığı durumlarda tedbir nedeniyle müdahale edilen anayasal hakların ihlalinin söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Anılan kararda, tedbirin türü ve kapsamı konusunda yargı mercilerinin geniş takdir hakkının bulunduğunu ancak yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında alınan koruma tedbiri ile hedeflenen amaca ulaşmak için hakların daha az sınırlanmasını sağlayacak alternatif yolların bulunup bulunmadığının da dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir (Hülya Kar, §§ 25-28, 44; Latife Akyüz, §§ 48-51, 58; Hakkı Gök, §§ 44-47, 54).

23. Bu bağlamda özellikle yurt dışına çıkamama şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verilirken kişinin yurt dışındaki bağları ile ona isnat edilen suçun niteliği, delil durumu ve mahkûmiyet hâlinde alacağı cezanın ağırlığı birlikte değerlendirilerek adli kontrol tedbirinden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması ve bu durumun yeterli gerekçeyle açıklanması gerektiği söylenebilir.

24. Somut olayda başvuruculara isnat edilen suçların 2911 sayılı Kanun'a muhalefet ve görevi yaptırmamak için direnmek olduğu, suça konu eylemlere ilişkin kolluk tutanakları ile kamera kayıtlarının tespit edilerek soruşturma dosyasına eklendiği ve başvuruculara isnat edilen suçlara ilişkin soruşturma aşamasında beyanlarının da alındığı gözetildiğinde Sulh Ceza Hâkimliğinin adli kontrole ilişkin kararından başka hangi delillerin toplanması gerektiği, başvuruculara hangi delillere yönelik gizleme girişiminde bulunma ve tanık ile başkaları üzerinde ne tür ve nasıl bir baskı kurma ihtimalleri olduğu anlaşılamamaktadır. Bu kapsamda Sulh Ceza Hâkimliğinin adli kontrole ilişkin kararında, adli kontrol tedbirinin verilmesi ile "kuvvetli suç şüphesini haklı kılan delillerin varlığı ve istenen adli kontrol tedbirlerinin uygun ve orantılı olduğu" ifadeleri dışında başvurucular hakkında hangi amaçla ve gereklilikle yurt dışına çıkamama şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulandığına dair herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

25. Öte yandan yargılama devam ederken Asliye Ceza Mahkemesinin adli kontrol tedbirinin devamına ilişkin ara kararlarında ve Ağır Ceza Mahkemesinin itiraz üzerine verdiği ret kararında başvurucular hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin hangi amaç ve gerekliliklerle devam ettirildiğine dair herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Üstelik yargılama aşamasında ilk celsede başvuruculara savunmasının alındığı da görülmüştür. Yine başvuruculara eğitimleri nedeniyle yurt dışında bulunmaları gerektiğine dayanan itiraz gerekçeleri de Sulh Ceza Hâkimliği ve diğer mahkemeler tarafından tartışılmamıştır. Başvurucular hakkında uygulanan yurt dışına çıkamama şeklindeki adli kontrol tedbirinin

soruşturma veya kovuşturmaya ne gibi bir faydası olacağı somut olarak açıklanmadığı gibi dosya kapsamından da anlaşılamamıştır.

26. Hiç şüphesiz uygulanan koruma tedbirlerinin hedeflenen amaca ulaşmak bakımından elverişli olup olmadığı ile olayın koşullarında zorunlu ve en uygun tedbir olup olmadığına karar vermek bakımından yargılamayı yapan mahkemelerin geniş bir takdir payı bulunmaktadır. Diğer yandan yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında alınan koruma tedbirleri ile hedeflenen amaca ulaşmak için hakların daha az sınırlanmasını sağlayacak alternatif yollar bulunup bulunmadığı da yargı mercileri tarafından dikkate alınmalıdır (Hakkı Gök, § 54). Ancak somut olayda yargı mercileri, başvuruculaın yurt dışındaki eğitim faaliyetleri nedeniyle tedbirden beklenen yararın başvuruculaın eğitim hayatına daha az etki edecek alternatif adli kontrol tedbirleriyle elde edilip edilemeyeceğini irdelememiştir. Somut olayda yargı mercileri tarafından adil bir denge kurulduğunu gösteren yeterli bir gerekçe ortaya konulmadan başvurucular hakkında 5 ay 24 gün süreyle koruma tedbiri uygulanmasının başvuruculaın eğitim hayatında kaçınılmaz olandan daha ağır mağduriyet oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

27. Netice itibarıyla başvurucular hakkında yurt dışına çıkamama şeklindeki adli kontrol tedbirinin başvuruculaın eğitim hakkına yönelen müdahalenin sonuçları bakımından orantılı olarak uygulanmadığı, tedbirlerin gerekliliği konusunda Sulh Ceza Hâkimliği ile mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulamadığı anlaşıldığından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

29. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvurucular hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin sona ermesi nedeniyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

31. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi zararları karşılığında ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 30.000 TL manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 664,10 TL bireysel başvuru harcı ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam19.464,10 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve bilgi için İstanbul 22. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2021/695, K.2023/190) GÖNDERİLMESİNE 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET KARABEKMEZ

B. No: 2022/82692 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/82692

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET KARABEKMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/82692)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Mehmet KARABEKMEZ

Vekili : Av. Celil ÇETİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hükümlü başvurucunun mektuplarının Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne (UYAP) kaydedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında İstanbul 32. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan dava açılmış ve Mahkemece 10/12/2018 tarihinde başvurucunun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

3. Başvurucunun istinaf talebi üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi 26/9/2019 tarihinde istinaf isteminin esastan reddine karar vermiş, Yargıtay 3. Ceza Dairesi 2/6/2022 tarihinde hükmün kesin olarak onanmasına karar vermiştir. Başvurucu hâlen Marmara Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunmaktadır.

4. Başvurucu 23/8/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata Saygı Hakkı ve Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucu İnfaz Kurumunca tüm yazışmalarının UYAP sistemine kaydedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin Kemal Karanfil (B. No: 2017/24776, 24/5/2018) kararından sonra 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (1) ve (4) numaralı fıkralarına cümlelerin ve (5) numaralı fıkranın eklendiği ve Genel Müdürlüğün 19/1/2021 tarihli yazısıyla yeni düzenlemenin uygulama usul ve esaslarının belirlendiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda mahkûmiyete konu suç tipi ve hükümlü/tutuklunun tehlikelilik hâline göre ayrıma gidildiği, herhangi bir soruşturma ya da kovuşturmaya konu olmamış belgelerin bir yılın sonunda silinmesinin sağlandığı, hükümlü/tutuklunun resmî makamlara ya da savunması için avukatına gönderdiği mektupların ise UYAP sistemine kaydedilmemesi hususunun kanunla güvence altına alındığı belirtilmiştir. Görüşte somut olayda da anılan düzenleme gereğince başvurucunun mektuplarının silindiği dikkate alındığında mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

8. Anayasa Mahkemesi Ümit Karaduman (B. No: 2020/20874, 2/2/2022) başvurusunda, mahpusların ceza hukuku bağlamındaki statülerine göre farklılık öngörülmeden, sakıncalı olup olmadığına bakılmaksızın tüm yazışmalarının sistematik bir şekilde UYAP'a kaydedilmesinin özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetini ihlal ettiğine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde yazışmaların ne kadar süreyle sistemde saklı tutulacağı, bunların üçüncü kişilerin erişimine ve kullanımına hangi şartlarda açılacağı, infaz kurumu tarafından hangi mercilerle paylaşılabileceği ile kişisel verilerin ve mahremiyetin nasıl korunacağı hususunda somut bir düzenlemenin bulunmadığı ifade edilmiştir. Kararda ayrıca idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen, muhatapların yetki aşımı ile keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak niteliğe ve açıklığa sahip kuralların mevcut olmadığına işaret edilmiştir.

9. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

10. Anayasa Mahkemesi 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 5. maddesinde belirtilen infaz hâkimliğine şikâyet yolunun bu kapsamda kalan iddialar bakımından telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğuna karar vermiştir (İsmail Solmaz, B. No: 2017/15251, 12/2/2020, §§ 104, 105; Turgut Sezer B. No: 2019/39785, 11/5/2023, §§ 11-13).

11. Somut başvuru yönünden anılan içtihattan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurucunun iddialarının ceza infaz kurumunda tutulma koşullarına ilişkin olduğu ve bu kapsamda infaz hâkimliği görev alanına girdiği anlaşılmıştır. Başvurucunun infaz hâkimliğine başvuru yaptığına ilişkin bilgi ve belge başvuru dosyasında bulunmamaktadır. Bu durumda anılan şikâyetin Anayasa Mahkemesince bu aşamada

incelenmesi bireysel başvurunun ikincil niteliğiyle bağdaşmaz. Dolayısıyla başvurucunun hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, ceza yargılamasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, yargılama süresinin makul olup olmadığı yönünden yapılacak incelemede, başvurucu hakkındaki yargılamanın anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından yürütülmüş olması, bu suçun organize nitelik taşıması, başvurucunun tutumu, toplanması ve değerlendirilmesi gereken delillerin çeşitliliği, kapsamı ve içeriği ile başvurucu dâhil toplam 114 sanık hakkında yargılama yapılmış olmasının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

15. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine makul süre şikâyetlerinin Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ahmet Kartalkuş kararında ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024). Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EROL CANİKLİ

B. No: 2022/102344 | Karar tarihi: 18.07.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/102344

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EROL CANİKLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/102344)

Karar Tarihi: 18/7/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Raportör : Burak GÜNGÖR

Başvurucu : Erol CANİKLİ

Vekili : Av. Hamdi Kenan SEVİNÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebi reddedilerek duruşmaya ses ve görüntüyle uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü /Paralel Devlet Yapılanmasına(FETÖ/PDY) üye olma suçundan yargılanmıştır. Ankara 25. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılama on bir celsede tamamlanmıştır. Yargılamanın ilk dört celsesinde başvurucu hakkındaki yakalama kararının infaz edilemediği ve başvurucunun duruşmalara katılmadığı görülmüştür.

3. Başvurucunun 31/8/2020 tarihinde yakalanması üzerine aynı tarihte ara celse açılmış ve başvurucunun anılan beşinci celsede Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile duruşmaya katılımı sağlanmıştır.

4. Mahkeme, sonraki celselerde başvurucunun SEGBİS ile hazır edilmesine karar vermiş ve başvurucu yargılama sürecinde gerçekleştirilen diğer celselere tutuklu bulunduğu ceza

infaz kurumundan SEGBİS aracılığı ile, müdafii ise bizzat Mahkeme salonunda hazır bulunarak katılım göstermiş ve savunma yapmıştır.

5. Duruşma Tutanakları'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almamaktadır. Yanı sıra başvurucu SEGBİS aracılığı ile katıldığı 8/6/2021 tarihli onuncu celsede, savunma yapacağı bir sonraki celseye yine SEGBİS ile katılmak istediğini açıkça belirtmiştir.

6. Hükmün açıklandığı ve müdafiinin de hazır bulunduğu yargılamanın 7/7/2021 tarihli son celsesinde de SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu bizzat duruşmada hazır bulunmak istediğine dair Mahkemeye herhangi bir bildirimde bulunmamıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütü üyeliği suçundan 7 yıl 9 ay 22 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, istinaf ve gerekçeli temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- duruşmalara bizzat katılamamış olması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

8. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerinin kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, yargılama süreci boyunca SEGBİS aracılığı ile dinlenildiğini belirterek savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde, başvurucunun Mahkeme önünde gerçekleştirilen duruşmalara SEGBİS üzerinden ifade vermek istemediği, duruşmada bizzat hazır bulunmak istediği yönünde herhangi bir beyanının bulunmadığı ileri sürülmüştür. Ayrıca başvurucunun müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

13. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

14. Diğer taraftan Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi, kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmelerini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45).

15. Adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık bir şekilde feragat edilebileceği gibi örtülü şekilde feragat edilmesi de mümkündür. Her iki durumda da feragatin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması ve aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımaması gerekir. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir.

16. Başvuru konusu olayda on bir celsede tamamlanan yargılamanın ilk dört celsesinde başvurucu hakkındaki yakalama kararının infaz edilemediği ve başvurucunun duruşmalara katılmadığı, yakalanmasının ardından gerçekleştirilen yedi celseye ise SEGBİS aracılığı ile katılımının sağlandığı anlaşılmıştır. Başvurucu, SEGBİS aracılığı ile katıldığı onuncu celsede, savunma yapacağı bir sonraki celseye yine SEGBİS ile katılmak istediğini açıkça belirtmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında değerlendirdiği koşullar dâhilinde duruşmada hazır bulunma hakkından feragat edilmesi durumunda anılan hakka dair bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu başvuruya konu olayda, duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katıldığı sırada başvurucunun bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmediği belirtilmiştir. Ayrıca yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmediği vurgulanmıştır. Bu durumda başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamakta ise de talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakılmadığı açıklanmıştır. Anılan kararda, başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini celse aralarında Mahkemeye iletmemiş olması da dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiasının da başvuru formuna yansımadığı belirtilmiştir. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmenin de -somut olayın koşullarında- mümkün gözükmediği, dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı değerlendirilmiştir (Ansar Onat, § 23). Somut olayda da anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/7/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN BAYAT VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/11319 | Karar tarihi: 05.09.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/11319

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

OSMAN BAYAT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/11319)

Karar Tarihi: 5/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 9/1/2025 - 32777

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucular : 1. Osman BAYAT

2. Nesrin BAYHAN

3. Cihan BADEMCİ

4. Mustafa ELKANSU

5. Ruşen KAVUŞ BIÇAKÇI

6. Aynur POLAT

7. Dilek KAYA

Başvurucular Vekili : Av. Erkan ŞENSES

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, üyesi oldukları sendikanın aldığı karar üzerine nöbet görevlerini yerine getirmeyen kamu görevlilerinin disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, çeşitli tarihlerde yapılmıştır. 2016/11321, 2016/11323, 2016/11360, 2016/58061, 2016/78478 ve 2016/78479 numaralı başvuruların 2016/11319 numaralı başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

4. Birinci Bölüm 30/4/2024 tarihinde başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir

III. OLAY VE OLGULAR

A. Arka Plan Bilgisi

5. Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları ile nöbet görevine ilişkin düzenlemeler 26/7/2014 tarihli ve 29072 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Müdür yardımcısı ve öğretmenlerin nöbet görevi" başlıklı 44. maddesi ile 7/9/2013 tarihli ve 28758 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği) "Öğretmenlerin görevleri ve sorumlulukları" başlıklı 86. ve "Öğretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" kenar başlıklı 91. maddesinde yer almaktadır.

6. Anılan mevzuata göre nöbetlerde uyulması gereken esaslar öğretmenler kurulunda görüşülerek "Nöbetçi Öğretmen Görev Talimatnamesi" hazırlanır. Söz konusu görev, eğitim faaliyetinin başlamasından belli bir süre öncesinde başlar ve bitiminden sonra belli bir süre daha devam eder. Bu süre zarfında nöbetçi öğretmenden öğrencilerin izlenmesinden, öğretmenlerin derslere zamanında girip girmediğinin kontrolüne, izinli öğretmenler nedeniyle boş kalan sınıfların idareye bildirilmesinden, binanın ısıtma, elektrik ve sıhhi tesislerin çalışıp çalışmadığının takibine kadar idarecilerle koordinasyon içinde olmak kaydıyla bir dizi yoğun emek ve dikkat gerektiren çeşitli görevleri yerine getirmesi beklenir. Buna göre nöbet görevi eğitim ve öğretim hizmetlerinin gereği gibi (düzenli ve sürekli) yerine getirilmesinin asli bir unsurudur ve bu bağlamda izleme ve denetleme görevlerini kapsar.

7. Nöbet görevi, öğretmenlerin aslî görevi içinde kabul edildiğinden 1/1/2016 tarihine kadar nöbet görevi karşılığında öğretmenlere herhangi bir ek ücret ödenmemektedir. Bazı kamu görevlileri sendikaları, öğretmenlere nöbet görevi karşılığında ücret ödenmesi talebiyle 2012 yılı başlarından 2015 yılı ortalarına kadar yetkililere seslerini duyurmak için çeşitli eylem ve etkinlikler düzenlemiştir. Bu kapsamda ilk olarak Eğitim ve Bilim İşgörenleri

Sendikası (EĞİTİM-İŞ) 2012 yılında bir imza kampanyası başlatmış, 2013 yılında ise üyelerinin "Nöbetimi Tutuyorum Ücretimi İstiyorum" kokartıyla nöbet tutmasına ve "Ücret Yoksa Nöbet de Yok" kokartıyla belirli bir süre nöbet tutmamasına yönelik eylem kararları almıştır. EĞİTİM-İŞ, 2014 yılında da yine bu doğrultuda üyelerinin bir veya iki hafta süreyle nöbet tutmamasına ilişkin çağrılar yapmış; nihayetinde üyelerinin 2015 yılı Ocak-Haziran dönemi boyunca kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde bir karar almıştır.

8. Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (TÜRK EĞİTİM-SEN) ise aynı konuyu 2013 ve 2014 yıllarında yapılan üç ayrı Kamu Personel Danışma Kurulu Toplantısı'nda ve 2014 yılı Aralık ayında yapılan 19. Millî Eğitim Şûrasında (Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma kurulu) gündeme getirmiştir. TÜRK EĞİTİM-SEN, 2014 yılında yine bu çerçevede dilekçe kampanyası başlatarak basın açıklamasında bulunmuştur. Nihayetinde anılan Sendika, üyelerinin 2015 yılı Şubat-Haziran dönemi boyunca kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde bir karar almıştır. Somut olaya konu eylem kararını alan Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) ise yukarıda ifade edilen farklı sendika kararları ile aynı kapsamda üyelerinin 2015 yılı Şubat ayından itibaren kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde karar almıştır.

9. Bununla birlikte kamu görevlisi sendikalarının söz konusu talepleri Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) gündemine de taşınmış ve bu kapsamda Manisa Milletvekili E.A. 2014 yılında bir soru önergesi vermiştir. Dönemin Millî Eğitim Bakanı N.A ise 2015 yılının Mart ayında "Bütçe imkânları, ne zaman, nerede, nasıl başlayabileceğimiz konusunda arkadaşlarımız çalışıyorlar. Teknik konularını hallettikten sonra siyasi karar konusunda hükümetin önüne gelecek." şeklinde bir açıklama yaparak öğretmenlerin nöbet ücretine ilişkin taleplerinin farkında olduklarını ve bu konuda çalışma yaptıklarını belirtmiştir.

10. Sonuç olarak 2015 yılı toplu sözleşme döneminde nöbet tazminatı konusu toplu sözleşme ve toplu görüşme gündemine girmiştir. Sendikaların tuttukları nöbet karşılığında öğretmenlere haftada altı saat ek ders ücreti ödenmesi talepleri görüşülmüş; kamu görevlileri sendikaları ile Hükûmet arasında imzalanan ve 23/8/2015 tarihli ve 29454 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kamu Görevlilerinin Geneline ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali ve Sosyal Haklara İlişkin 2016 ve 2017 Yıllarını Kapsayan 3. Dönem Toplu Sözleşme'yle, nöbet görevi yapan öğretmenlere 2016 yılında haftada iki saati, 2017 yılında ise haftada üç saati geçmemek üzere ek ders karşılığı aylık ücret ödenmesi toplu sözleşmeye bağlanmıştır. Dosyaya yansıyan bilgilere göre nöbet görevi karşılığında 2018 ve 2019 yılları için de haftada üç saat ek ders karşılığı aylık ücret ödenmeye devam edilmiştir.

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

11. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

12. Başvurucular, Batman'da bir lisede öğretmen olup EĞİTİM SEN üyesidir. EĞİTİM SEN Merkez Yürütme Kurulu, öğretmenlere nöbet ücreti ödenmesi taleplerine ilişkin olarak seslerini yetkililere ve kamuya duyurmak amacıyla düzenlenecek eylem ve etkinliklere dair 5/2/2015 tarihinde bir karar almıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Nöbet hizmetinin fazla mesai olarak kabul edilmesi ve ücretlendirilmesi ve her türlü ek ödemenin temel ücrete yansıtılması talebi ile; 9 Şubat 2015 tarihinde tüm işyerlerinde nöbetlerin fazla mesai olarak kabul edilmesi ve ücretlendirilmesini talep eden dilekçelerimiz okul/kurum müdürlüklerine verilmesi, Öğretmenler kurulu toplantılarında konuya bakışımızı anlatan bildirilerin okunması ve taleplerimiz yerine gelinceye dek nöbet görevinin yerine

getirilmemesine karar verilmiştir."

13. Başvurucular, söz konusu karara istinaden 2015 yılı Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ilâ 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmemiştir. İdare, söz konusu eylemleri nedeniyle başvurucular hakkında disiplin soruşturmaları başlatmıştır. Nihayetinde başvurucuların eylemlerinin 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (a) alt bendinde yer alan "verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmî belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak" fiiline uyduğu gerekçesiyle başvurucuların uyarma cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

14. Başvurucular, haklarında tesis edilen disiplin cezalarının iptali talebiyle idare mahkemelerine başvurmuştur. İlk derece mahkemeleri; öncelikle somut olaya konu sendika kararının uygulanma süresinin belirsiz olduğuna, başvurucuların birden fazla kez nöbet tutmama eylemine katılarak ısrarcı tavır takındığına dikkat çekmiştir. Bununla birlikte başvurucuların bu eylemleriyle okuldaki işleyişin bozulmasına sebebiyet verdikleri gibi sorumlulukları altındaki öğrencilerin yaşamsal, bedensel ve ruhsal bütünlüklerine de zarar verebilecek olayların meydana gelmesine neden olabileceklerinin altını çizmiştir. Sonuç olarak başvuruculların görev ve sorumluluklarından olan nöbet görevlerini 7 ilâ 11 gün olmak üzere toplam iki ayı aşkın bir süredir yerine getirmemelerinin sendikal bir hakkın kullanımını aştığı ve sendika kararı ile mevzuatla getirilmiş bir görevin sürekli olarak kaldırılmasının mümkün olamayacağı gerekçesiyle davaların reddine karar vermiştir. Söz konusu kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

15. Başvurucular, disiplin cezalarının iptali taleplerinin reddine ilişkin nihai kararların kendilerine tebliğinden itibaren süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 657 sayılı Kanun'un "Toplu eylem ve hareketlerde bulunma yasağı" başlıklı 26. maddesi şöyledir:

"Devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan kasıtlı olarak birlikte çekilmeleri veya görevlerine gelmemeleri veya görevlerine gelipte Devlet hizmetlerinin ve işlerinin yavaşlatılması veya aksatılması sonucunu doğuracak eylem ve hareketlerde bulunmaları yasaktır".

17. 657 sayılı Kanun'un "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller" başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

A - Uyarma : Memura, görevinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.

Uyarma cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak."

18. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin olay tarihinde yürürlükte olan "Öğretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" başlıklı91. maddesi şöyledir:

"(1) Öğretmenler, nöbet görevini nöbet çizelgesine göre yerine getirirler.

(2) Nöbetlerde aşağıdaki esaslara uyulur:

a) Öğretmenlere, dersinin en az bulunduğu gün veya günlerde nöbet görevi verilir.

b) Birden fazla okulda ders görevi bulunan öğretmenlere kadrosunun bulunduğu okulda, kadrosunun bulunduğu okulda dersi yoksa en çok ders okuttuğu okulda nöbet görevi verilir.

c) Nöbet görevi, ilk dersten 15 dakika önce başlar, son ders bitiminden 15 dakika sonra biter. İkili öğretimin yapıldığı okullarda öğretmenler, tek devrede nöbet tutarlar.

ç) Bayan öğretmenlere, doğumuna üç ay kala ve doğumdan sonra bir yıl nöbet görevi verilmez.

d)İstekleri hâlinde hizmet yılı 20 yıldan fazla olan bayan öğretmenlerle 25 yıldan fazla olan erkek öğretmenler, nöbet görevinden muaf tutulabilirler. Ancak bu kapsamdaki öğretmen sayısının fazla olması nedeniyle nöbet görevinin aksaması durumunda bu öğretmenlere de nöbet görevi verilir.

e) Nöbetlerde uyulması gereken esaslar öğretmenler kurulunda görüşülür ve okul yönetimince öğretmenlere yazılı olarak duyurulur.

f) Nöbet görevine özürsüz olarak gelmeyen öğretmen hakkında derse özürsüz olarak gelmeyen öğretmen gibi işlem yapılır.”

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları ve uluslararası hukuk düzenlemeleri için bkz. Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 30-40.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 5/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular, AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarından örnekler vererek Sendikanın kararı doğrultusunda katıldıkları nöbet tutmama eylemi nedeniyle disiplin cezası verilmesinin sendika haklarını ihlal ettiğini iddia etmiş; üyesi oldukları Sendikanın 2015 yılı toplu sözleşmesinde taleplerinin kısmen karşılanması üzerine eylemi sonlandırmalarının yargılama mercileri tarafından dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

22. Başvurucular ilk derece mahkemesinin kararında yer alan ve eylemin ucu açık ve sınırsız olduğu yönündeki değerlendirmenin hatalı olduğunu, 5/2/2015-18/9/2015 tarihleri arasında hizmet üretmeme durumunun söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca disiplin cezalarının dosyalarına işlenmesi, terfi ve atamalarda bu durumun dikkate alınacak olması nedeniyle güncel ve kişisel haklarının zedelendiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarına değinildikten sonra sendikal hakların sınırsız olmadığı, başkalarının hak ve özgürlüklerinin kullanımı amacıyla sınırlandırılabileceği belirtilmiş; özellikle korunmaya muhtaç olan, reşit olmayan çocukların gözetim ve korunmasına yönelik kamusal menfaat de dikkate alındığında Sendikanın kararına dayanarak sürekli bir şekilde nöbet görevini yerine getirmeyen başvuruculara bu

davranışlarının sendikal hak kullanımını aştığı ifade edilmiştir. Başvuruculara en hafif disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle sendika hakkı ile kişilerin örgütlenme özgürlüğü arasındaki dengenin korunduğuna dikkat çekilmiştir.

24. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formlarındaki görüşlerini ve taleplerini yinelemiştir. Başvurucular ayrıca yargılama mercileri ve Bakanlığın; Sendikanın Hükûmetle anlaşarak nöbet görevini yerine getiren kamu görevlilerine fazladan ek ders ücreti verilmesini sağladığına ve bu sebeple eylemin sonlandırıldığına değinmediğini belirtmiştir. Sendikanın hizmet üretmeme kararı önceden ilan edildiğinden idarenin gerekli tedbirleri alma görevi olduğunu, hizmet üretmemenin maksadının zaten toplumun desteğini alarak ve idare üzerinde baskı oluşturarak hak aramak olduğunu ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

1. Uygulanabilirlik Yönünden

25. Anayasa’nın “Sendika kurma hakkı” kenar başlıklı 51. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

“Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak,..., kamu düzeni,..nin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir...”

26. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Başvurucular başvuru konusu nöbet tutmama eylemleriyle idareyi baskı altına alarak nöbet görevi karşılığında ücret almayı hedeflemiş ve bu eylemleri sendika kararı üzerine gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla anılan eylem çağrısının kamu görevlisinin çalışma hayatı ve bu bağlamda sendikaların çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olduğu anlaşıldığından somut olaya konu müdahalelerin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (sendikal hakların değerlendirme usulü ve mahiyeti için bkz. Ahmet Parmaksız, §§ 48-63; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, §§ 24-34; Nigar Hürel ve diğerleri, B. No: 2017/16800, 22/11/2022, § 13).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

28. Toplu eylemde bulunma Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının çekirdek alanında kalan bir faaliyet türü olmasa da toplu eylemde bulunmanın

çalışanların hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla başvurulabilecek yardımcı bir sendikal araç olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bu nedenle toplu eylemde bulunmak da sendika hakkının kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla somut olaydaki eylemin amacı gözetildiğinde, üyesi oldukları sendikanın aldığı karar uyarınca nöbet tutmama eylemine katılan başvuruculara uyarma disiplin cezası ile cezalandırılmalarının sendika hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunun kabul edilmesi gerekir.

29. Eldeki başvuruda sendika hakkına müdahale edildiğinin kabul edilmesi, somut olaya konu eylemin amaç yönüyle sınırlı olarak inceleneceği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte kamu görevinin yerine getirilmemesi biçimindeki toplu eylem yöntemine başvurulmasının kamu görevlileri sendikalarının sendikal amaçlarını gerçekleştirmek için veya kamu görevlilerinin mesleki ve ekonomik çıkarlarını korumak için başvurabileceği meşru eylemlerden olup olmadığının somut olay yönünden değerlendirilmesi "Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı" başlığı altında yapılacaktır (benzer değerlendirmeler için bkz. Nigar Hürel ve diğerleri, § 15).

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 51. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

32. 657 sayılı Kanun'un 26. ve 125. maddelerinin müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ve kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

33. Başvuruculara nöbet görevini yerine getirmemeleri nedeniyle yapılan müdahalelerin kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

34. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır (sendikalarla ilgili olarak bkz. Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014 §§ 31, 32; Kristal-İş Sendikası, B. No: 2014/12166, 2/7/2015, §§ 53, 70, 74; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 73; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, B. No: 2015/14862, 9/5/2018 §§ 42, 43; derneklerle ilgili olarak bkz. Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 45). Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir

müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve orantılı olmalıdır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2017/130, K.2017/165, 29/11/2017, § 18; AYM, E.2018/69, K.2018/47, 3/5/2018, § 15).

35. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73; Tayfun Cengiz, § 56; Adalet Mehtap Buluryer, B. No: 2013/5447, 16/10/2014, §§ 103-105; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

36. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret eder. Kamu gücünü kullanan organlar, örgütlenme özgürlüğü kapsamındaki faaliyetlere müdahale ederken bu özgürlüğün kullanılmasından kaynaklanan yarardan daha ağır basan, korunması gereken bir menfaatin ve kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların varlığını somut olgulara dayanarak göstermelidir (sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan, §§ 33, 56; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50).

37. O hâlde eldeki başvuruda yapılması gereken; başvuruculara sendika hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olup olmadığını, bu bağlamda toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığını ve sınırlamanın izlenen amaçlarla orantılılığını değerlendirmektir (İsmail Aslan ve diğerleri, B. No: 2013/7197, 8/9/2015, §§ 51-62).

(2) Somut Olayın Değerlendirilmesi

38. Somut olay, öğretmenlere nöbet görevi için ayrıca ücret ödenmesi talebiyle alınan süresiz nitelikteki sendika kararı uyarınca düzenlenen nöbet tutmama eylemine 7 ilâ 11 gün katılan başvuruculara disiplin cezasıyla cezalandırılmalarına ilişkindir. Yargılama neticesinde ilk derece mahkemeleri sendika kararlarının uygulanma sürelerinin belirsiz olduğuna, başvuruculara nöbet tutmama konusundaki ısrarlarına ve nöbet görevinin kamu hizmeti için önemine dikkat çekerek uzun bir süre yerine getirilmeyen nöbet görevinin sendikal bir hakkın kullanımını aştığını ve mevzuatla getirilmiş bir görevin sendika kararı ile sürekli olarak kaldırılmasının mümkün olamayacağını belirterek davaların reddine karar vermiştir. Anılan kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir (bkz. § 14).

39. Somut olaya konu disiplin cezalarının kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olan bir talebin konu edildiği sendika kararının uygulanmasından kaynaklandığı görülmüştür. Anayasa Mahkemesi konu bağlamında benzer bir meseleyi ele aldığı Tayfun Cengiz başvurusunda, üyesi olduğu sendikanın tüm Türkiye’de yaptığı göreve gelmeme çağrısına katılarak iki gün süreyle görevine gelmeyen kamu görevlisi başvurucuya verilen disiplin cezası şeklindeki müdahaleyi Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına

alınan sendika hakkı kapsamında incelemiştir. Anayasa Mahkemesi; eylemin Türkiye Büyük Millet Meclisinde devam eden İlköğretim ve Eğitim Kanunu tasarısı görüşmelerinin sonlandırılması ve tasarının geri çekilmesi amacıyla yapıldığına dikkat çektiği kararda mevzuatta yer almamasına rağmen sendikal faaliyet çerçevesinde işe gelinmemesi hâlinde gerek idarenin olağan uygulamasında gerekse idari yargının yerleşmiş içtihatlarında kişinin mazeret iznini kullandığının kabul edilerek disiplin soruşturması açılmadığını vurgulamıştır (Tayfun Cengiz, §§ 58, 59).

40. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi, ilgili kararda bir sendikal eylemin tümüyle yasaklanmasının veya gerçekleştirilmesinin ağır koşullara bağlanmasının hakkın özüne zarar vermesi muhtemel olmakla birlikte sendika üyelerinin iş bırakma türü eylemlere katılmasına ilişkin yasal düzenlemeler ve yasal düzenlemelere bağlı olarak genel düzenleyici işlemler yapılmasının yasama ve yürütme organlarının takdirinde olduğunun da altını çizmiştir. Nihayetinde başvurucunun olağan uygulamanın aksine disiplin soruşturması tehdidi altında kaldığını, devlet memurlarının sendika hakkından bütünüyle mahrum bırakılamayacağını, ordu, emniyet veya başka bazı sektörlerde sendikal faaliyetlere sınırlamalar getirilmesi mümkün olmakla birlikte bir devlet okulunda öğretmen olan başvurucunun bu türden sınırlamalara tabi tutulmasını gerektirecek bir görevde bulunduğunun da başvuru kapsamında ileri sürülmediğini belirterek sendika hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. (Tayfun Cengiz, §§ 59-61).

41. Açıktır ki Anayasa Mahkemesi bahse konu kararında sendika kararının gerekçesini konu hakkındaki yerleşik idarî uygulamalar ile yargısal içtihatları ve eylemin süresi gibi hususları dikkate alarak sendika hakkı yönünden bir değerlendirme yapmıştır. Dolayısıyla somut olaya uyduğu ölçüde anılan karardakine benzer bir inceleme yöntemi benimsenmelidir. Bu itibarla eldeki başvuruda öncelikle sendika kararının gerekçesi irdelenmelidir.

42. Tayfun Cengiz başvurusuna konu sendika kararında öğretmenleri doğrudan ilgilendiren bir kanun tasarısının geri çekilmesi amacıyla göreve gelmeme şeklinde bir eylem yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla sendikanın nihaî aşamaya gelmiş bir politika yapma sürecini ülke çapında aldığı göreve gelmeme yönündeki eylem kararıyla engelleyebileceğini öngördüğü söylenebilir. Somut olaya konu nöbet ücreti talebi ise aşağıdan yukarı doğru bir politika yaklaşımının (bottom-up approach) ürünü olup anılan talep, uygulamanın doğrudan etkileyeceği kesim olan kamu görevlilerinden karar alıcı pozisyonundaki hükûmet yetkililerine sendikalar aracılığıyla iletilmiştir. Dolayısıyla somut olaya konu sendikal eylemin Tayfun Cengiz başvurusunda olduğu gibi hükûmeti hayata geçirmek üzere olduğu bir düzenlemeden vazgeçirmeyi hedeflemeyip yeni bir özlük hakkı kazanma amacıyla gerçekleştirildiği anlaşılmıştır.

43. Bu gibi reform taleplerinin hayata geçirilmesi ise politika yapıcılar ile talep eden kesim arasında yürütülecek müzakere ve ikna süreciyle mümkün hâle gelir. Şüphesiz bu durum teknik ve siyasi süreçlerin işletilmesini gerektirdiğinden kaçınılmaz olarak belirli bir zaman alır. Dolaysıyla somut olaya konu talebin basit bir yönetsel düzenlemeden ziyade nöbet görevine ilişkin yapısal bir reform olduğu gözetildiğinde sendikaların bahse konu sürece katlanmaları beklenir.

44. Somut olayda sendikalar, çeşitli sendikal araçlarla (bkz. §§ 7-9) nöbet ücreti talebine ilişkin gerekli kamuoyunun oluşturulmasını, başka bir anlatımla politika penceresinin açılmasını sağlayabilmiştir. Bunun yanında Hükûmet kanadından yapılan, konuya ilişkin çalışmaların teknik boyutta devam ettiği açıklamasıyla politikanın oluşum sürecinde olduğu

görülmüştür. Ancak sendikalar söz konusu duruma rağmen Hükûmet kanadının yaptığı açıklama öncesinde aldıkları nöbet tutmama yönündeki eylem kararlarını uygulamaya koymuş ve bu doğrultuda başvurucu öğretmenler anılan kararlar uyarınca nöbet tutma görevlerini yerine getirmemiştir. Buna göre hâlihazırda olgunlaşma aşamasına gelmiş ve kamuya duyurulmuş bir politika yapma süreci devam ederken süresiz olarak alınan nöbet tutmama yönündeki eylem kararlarının uygulamaya konulmasının -özellikle eğitim hakkının kullanımı ile çocukların güvenliği konularında ortaya çıkan zafiyet de dikkate alındığında- sendikal özgürlüklerle bağdaştığını, sendikaların sürece katlanma yükümlülüğüne ve iyi yönetişim ilkelerine uygun olduğunu kabul etmek mümkün olmamıştır.

45. Eldeki başvuruda incelenmesi gereken ikinci husus ise nöbet görevi ile eğitim hakkı arasındaki ilişkidir. Zira nöbet görevinin yürütülmesinde yaşanabilecek aksaklıklar, sonuçlarını doğrudan hizmet alan kesim olan öğrencilerin eğitim hakkı üzerinde doğurmaktadır. İnsan haklarının ilerletilmesi için elzem olan eğitim hakkı demokratik bir toplumda temel bir rol oynar. Bu hak, eğitim çağındaki her çocuğun kişisel gelişimi ve gelecekteki başarısı için son derece önemlidir. Bu anlamda özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi konuların eğitim sisteminin bir parçası hâline getirilmesine öncelik verilmesi gerekir. Bunun yanında eğitim hakkının demokratik kurumların ve toplumların mevcudiyetini sürdürebilmek amacıyla ihtiyaç duyduğu demokratik kültürü geliştirmek için kritik olduğu ve devletin bu bağlamda ilgili kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesinden sorumlu olduğu da hatırlanmalıdır (Humpert ve diğerleri/Almanya, B. No: 59433/18, 14/12/2023, § 137).

46. Nöbet görevi ihtiva ettiği izleme ve denetleme özellikleri ile ders çizelgesinin gerektiği gibi uygulanması, ders dışı zamanlarda okul ve öğrenci güvenliğinin sağlanması, okulun fiziksel şartlarının (ısıtma, elektrik ve sıhhi tesisat) kontrol edilmesi gibi bir dizi görevler bütünüdür (bkz. § 6). Bu itibarla anılan görevin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinin ve eğitim hakkının korunmasının en önemli araçlarından biri olduğu açıktır. Bununla birlikte nöbet görevi, izleme ve denetleme noktasında farklı haklara da temas edebilmektedir. Örneğin AİHM okulda vefat eden bir öğrencinin yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verdiği Kayak/Türkiye (B. No: 60444/08, 10/7/2012, § 59) başvurusunda, öğrencilerin gözetimi yükümlülüğünün ilke olarak öğrencilerin okula emanet edildiği sürede okul idaresine ve öğretmenlere ait olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında AİHM, bütün öğrencileri sürekli gözetim altında bulundurarak öğrencilerin beklenmedik bir davranış sergilemesi durumunda buna derhâl müdahale etmeleri öğretmenlerden beklenmese de öğretmenlerin öğrencilerin okula giriş ve çıkışları ile okul içindeki ve dışındaki hareketlerini yakından izlemesi gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla nöbet görevinin yerine getirilmemesinin başta eğitim hakkı olmak üzere diğer temel hak ve özgürlükler üzerinde de olumsuz etkiler ortaya çıkarabileceği kabul edilmelidir.

47. Eldeki başvuruda incelenmesi gereken bir diğer husus ise başvuru konusu nöbet tutmama eyleminin süresidir. Somut olaya konu eylem kararlarının toplu sözleşme görüşmelerinden yaklaşık altı ay öncesinde belirli süreli veya süresiz olarak uygulanmak üzere kesintisiz olarak alındığı ve başvuruculara Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ilâ 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmedikleri görülmüştür. Bütün hak, görev ve sorumlulukları mevzuatla önceden belirlenen kamu görevlilerinin aksi yönde sendika kararı veya başka bir gerekçe olsa dahi -özellikle diğer temel hakları veya hürriyetleri de olumsuz etkileyen durumlarda- kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini öncelemeleri gerekir. Ancak somut olayda kamu görevlisi başvurucular, öğrencilerin eğitim hakkını ve güvenliğini

olumsuz yönde etkileme ihtimali son derece kuvvetli olan nöbet tutmama eylemine birçok defa başvurarak, kamu makamlarının sendika hakkı kapsamında yapılan eylemlere göstermesi gereken müsamaha seviyesinin ötesine geçmiştir. Dolayısıyla bu koşullarda devletin ve toplumun başvuru konusu eylemlere katlanması gerektiğinden söz edilemez.

48. Öte yandan idare, bu duruma rağmen başvurucular hakkında hemen disiplin soruşturması açmak yerine kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini etkileyebilecek nitelikteki eylemlere herhangi bir müdahalede bulunmamıştır. Bu itibarla idarenin, yasal olarak bu şekilde bir toplu eylemde bulunmaları mümkün olmamasına rağmen nöbet ücretine ilişkin taleplerini dile getirebilmeleri için gerekli ortamı başvuruculara sağladığı, bu bağlamda başvuruculara seslerini yeterince duyurmalarına fırsat verdiği kuşkusuzdur. Buna göre nöbet görevinin niteliği ve aksaması hâlinde ortaya çıkabilecek olumsuzluklar (bkz. § 46) ile aynı eyleme her bir başvurucu tarafından birçok defa başvurulması dikkate alındığında başvuruculara eylemden bekledikleri fayda ile kamu hizmetlerinin devamlılığı -öğrencilerin eğitim hakkı ve güvenliği bağlamında- arasındaki dengeyi bozacak surette orantısız şekilde hareket ettiklerini kabul etmek gerekir.

49. Nihayetinde, kamu görevlileri sendikaları çeşitli sendikal araçlarla taleplerine ilişkin politika yapma sürecini başlatmalarına rağmen görevi yerine getirmeme şeklindeki eylemler, devletin öğretmenler için aslî bir görev olarak öngördüğü ve eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinde yadsınamaz bir önemi olan nöbet düzenlemesinin tamamen ve fiilî olarak işlevsiz kalmasına neden olmuştur. Bu sebeple başvuruculara iki ay gibi eğitim hizmeti bakımından oldukça uzun kabul edilebilecek bir süre boyunca devam eden nöbet görevini terk etme eylemine karşılık olarak uyarma cezasıyla tecziyesinin demokratik toplumda zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşılamadığı söylenemez (serbest kılık ve kıyafet eylemleri yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Emin Teyfur ve diğerleri, B. No: 2015/18147, 3/11/2022, § 75).

50. Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâller 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde düzenlenmiş olup fiilin niteliğine göre beş kategoride düzenlenmiştir. Başvuruculara bir görevi yerine getirmemeleri nedeniyle sıralamanın en alt kategorisinde yer alan uyarma cezaları verilmiştir. Söz konusu ceza, kamu görevlisine görevinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesinden ibarettir. Bu itibarla somut olayda uzunca bir süre müsamaha gösterilerek başvuruculara hemen cezalandırılmaması ve mevzuattaki en hafif disiplin cezasının verilmesi karşısında müdahalelerin orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olan müdahalelerin Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkını ihlal etmediğine karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Engin YILDIRIM, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve

OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/9/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Bazı kamu görevlileri sendikaları, öğretmenlere nöbet görevi karşılığında ücret ödenmesi talebiyle 2012 yılı başlarından 2015 yılı ortalarına kadar yetkililere seslerini duyurmak için çeşitli eylem ve etkinlikler düzenlemiştir. Bu çerçevede somut başvuruya konu eylem kararını alan Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM-SEN) üyelerine 2015 yılı Şubat ayından itibaren kesintisiz olarak nöbet tutmaması yönünde çağrıda bulunmuştur.

2. Başvurucular söz konusu karara uyarınca 2015 yılı Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ila 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmemiştir. İdare, anılan eylemleri nedeniyle başvurucular hakkında disiplin soruşturmaları başlatarak, uyarma cezası ile cezalandırılmalarına karar vermiştir. Üyesi oldukları Sendikanın aldığı karar gereğince nöbet tutmama eylemini gerçekleştiren ve bu nedenle uyarma disiplin cezası ile cezalandırılan başvurucuların sendika haklarına yönelik bir müdahalede bulunulmuştur.

3. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre kamu görevlileri sendikalarının tüm Türkiye'de yaptığı göreve gelmeme çağrıları üzerine yapılan eylemler sendikal bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Burada eylemlerin amaçsal olarak sendikaların çekirdek faaliyet alanı içinde olması gerekmektedir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014). Kamu görevlileri sendikalarının, üyelerinin çalışma ve sağlık koşullarının, yükümlülükleri ile iş güvenliklerinin geliştirilmesi konularında görüş bildirmesi, yetkili makamlara sunulmak üzere çalışmalar yapması, işverenlerle ortak çalışmalar yürütmesi gibi asli faaliyetleri sendikaların çekirdek faaliyet alanı olarak adlandırılmaktadır (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50-62).

4. Çoğunluk, başvuru konusu eylemin "…kamu hizmetinin durmasına, yavaşlamasına veya önemli ölçüde aksamasına neden olma olasılığı gözönüne alındığında kanun dışı grev veya grev benzeri eylem olduğunu…" kabul etmektedir (§ 44). Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin asli unsurlarından biri olarak görülen nöbet görevinin nispeten kısa sayılabilecek bir süre (7 ve 11 gün) yerine getirilmemesinin somut başvuruya konu olay içerisinde kamu hizmetinin durmasına, yavaşlamasına veya önemli ölçüde aksamasına neden olduğu idarece somut olarak ortaya konmamıştır. Dolayısıyla çoğunluğun bir olasılıktan hareketle başvuruculların eylemini "kanun dışı grev veya grev benzeri eylem" olarak nitelendirmesine katılmak mümkün değildir.

5. Çoğunluğa göre "Türkiye'deki kamu görevlilerinin sendikalaşma oranının sendikal özgürlüklerin etkili bir şekilde kullanımı için yeterli olduğu açıktır" ve başvuruculların içinde bulunduğu eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri kolunu kamu görevlileri sendikacılığı içinde sendikal temsil anlamında son derece güçlüdür (§ 51). Benzer şekilde çoğunluk, 4688 sayılı Kanun ile kanun koyucunun sendikal faaliyetleri yürüten ve bu faaliyetlere katılanlar için öngördüğü güvencelerle onları idarenin olası müdahalelerinden (disiplin cezası, naklen atama vb.) korumayı amaçladığı, bu yolla sendikal özgürlükleri gözettiği ve "…kamu görevlilerinin en alttan en üste kadar kademeli bir şekilde yönetime dâhil edilerek sendikal özgürlüklerin teminat altına alınmaya çalışıldığı"nı belirtmektedir (§§ 52-53).

6. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yakın tarihli bir kararında Almanya'da devlet memurlarına yönelik grev yasağını değerlendirmiş ve çeşitli sendikal güvencelerin bulunması nedeniyle bu yasağın memurların sendikal özgürlüğünü temelde olumsuz etkilemediği sonucuna ulaşmıştır (Humpert ve diğerleri / Almanya, B. No. 59433/18, 59477/18, 59481/18, 59494/18, 14 Aralık 2023). AİHM bu sonuca ulaşırken ilgili Devlette kamu hizmeti alanında faaliyet gösteren sendikaların özellikle kamu hizmetine ilişkin politika yapımına katılma hakkına sahip olduğuna dikkat çekerek, Sözleşmeye taraf diğer Devletlerin hiçbirinin, benzer grev yasağını telafi etmek amacıyla çalışma koşullarının belirlenmesi sürecine sendikal katılım için benzer haklar sunmadığını vurgulamıştır (Humpert ve diğerleri / Almanya, §§ 130-132).

7. Anılan AİHM kararındaki somut olayda başvurucular çalışma koşullarında iyileşme talep ederek bir saat ile üç gün arasında değişen sürelerde iş bırakmışlardır. Önümüzdeki başvuruda ise tamamen iş bırakma söz konusu olmayıp, belli sürelerle hizmetin bir parçasını yerine getirmekten kaçınma vardır.

8. Çoğunluğa göre kamu görevlileri sendikalarının çok çeşitli sendikal araçlar kullanarak nöbet ücreti ödenmesi konusunda politika oluşturma süreci devam ederken ve bu süreçte aktif rol oynamalarına rağmen, nöbet tutmama yönündeki eylem kararlarını uygulamaya sokmaları sendikal özgürlüklerle bağdaşmadığı gibi, "…sendikaların sürece katlanma yükümlülüğüne ve iyi yönetişim ilkelerine uygun olduğunu kabul etmek mümkün değildir" (§§ 54-56).

9. Çoğunluk için sendikaların nöbet ücreti ödenmesiyle ilgili politika yapım süreci devam ederken toplu sözleşme görüşmelerinden yaklaşık altı ay öncesinde belirli süreli veya süresiz olarak uygulanmak üzere kesintisiz nöbet tutmama yönündeki eylem kararlarını uygulaması doğru değildir. Bu görüşe katılmak mümkün değildir, zira sendikaların yaptığı toplu sözleşme sürecinin öncesinde nöbet ücreti ödenmesi konusundaki taleplerinin kabul edilmesini sağlamak için süregelen politika yapım sürecinde idareyi bir toplu eylemle ikna etmeye çalışmaktan ibarettir. Bu da bir demokraside sendikaların baskı grubu olma işlevine uygun düşmektedir.

10. Başvurucular grev niteliği taşımayan, özlük veya ekonomik haklarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacı güden bir toplu eylem içinde bulunmuşlardır. Toplu eylem, grev hakkını kapsamakla beraber teknik anlamda grevden farklı yönlere sahiptir. Grev, toplu pazarlık kapsamında kullanılan bir hakken toplu eylem hakkı ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğüne dayanmaktadır. Demokratik toplumsal bir düzende çalışanların ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve çıkarlarının iyileştirilmesi amacını taşıyan veya işyerinde benimsemedikleri yönetim politika ve uygulamalarına tepki olarak bir araya gelerek gerçekleştirdikleri barışçıl ve ölçülü toplu eylemler demokratik bir hak olarak kabul edilmektedir.

11. Toplu eylem meşru bir amaç içermeli, barışçıl nitelik taşımalı ve bu amaca ulaşmak için uygun, gerekli ve ölçülü olmalıdır. Bu çerçevede uzun süren ve gerçekleştirilmesi arzulanan hedefi aşan eylemler ölçülü görülmeyebilir. Burada eylemden kaynaklanan somut zarar, süresi, eylemden etkilenen insan sayısı, yapılan işin ve işyerinin özellikleri toplu eylemin ölçülülüğünün tespitinde kullanılabilir.

12. Başvurucu kamu görevlisi öğretmenler anılan kararlar uyarınca toplamda 7 ila 11 gün süresince nöbet tutma görevlerini yerine getirmemiştir. Bu durumun kamu hizmetinin yavaşlamasına veya aksamasına neden olduğuna ilişkin herhangi bir somut olgu idarece

sunulmamıştır. Nöbet görevi her ne kadar asli görevin bir unsuru olarak kabul edilse de eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz olarak sürdürülmesinde yadsınamaz bir öneme sahip olduğu söylenemez. Kaldı ki başvuruculaların eylemlerinin görev yaptıkları okullarda eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintisiz sürdürülmesine engel olduğu, aksattığı yönünde somutlaştırılmış bir iddia da bulunmamaktadır.

13. Öğretmenlik mesleğinin "…toplum nezdinde farklı bir şekilde konumlan"ması, ve öğretmenin "…toplumu iyiye ve doğruya ulaştırma yolunda eylem ve söylemleri ile emsal teşkil eden ideal bireyi sembolize" etmesi (§ 62), öğretmenlerin ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için toplu eylemlere başvurmamasının gerekliliğinin bir izahı olarak kabul edilemez.

14. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiği düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmak mümkün olmamıştır.

Üye Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesi 1.Bölüm 2016/11319 Esas sayılı dosyada sayın çoğunluk tarafından başvurucunun sendika hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. Aşağıda belirteceğimiz gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Somut olay ve olgular ilgili mevzuat ve uluslararası hukuk ile alakalı bilgiler ve bakanlık görüşü mahkemenin gerekçeli kararında özetlenmiştir.

3. Başvurucular başvuru konusu nöbet tutmama eylemleri ile idareyi baskı altına alarak nöbet görevi karşılığında ücret almayı hedeflemiş ve bu eylemleri sendika kararı üzerine gerçekleştirmiştir. Bu nedenlerle eylem çağrısının kamu görevlisinin çalışma hayatı ve bu bağlamda sendikaların çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olduğu anlaşıldığından somut olaya konu müdahalenin sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

4. Anayasa'nın 51. maddesinde ifadesini bulan sendika hakkına müdahale edildiği kabul edildiğinden başvurunun bu kapsamda incelenmesi gerekmektedir. Müdahalenin bu nedenle Anayasanın 13. Maddesindeki şartlara uygunluğu belirlenmelidir.

Anayasa'nın 13. maddesi "Temel hak ve hürriyetler,… yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,… demokratik toplum düzeninin… gereklerine ve ölçülülük ilkelerine aykırı olamaz." Bu sebeplerle müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen somut başvuruya uygun düşen; kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzenin gereklerine uygunluk şartlarını sağlayıp sağlanmadığını belirlenmesi gerekmektedir.

5. Müdahalenin kanunilik ve meşru amaç şartlarını taşıdığı tespit edilmelidir.

6. Anayasa Mahkemesi sendika hakkına ilişkin ilkeleri Tayfun Cengiz kararında ortaya koymuştur. AYM'nin2013/8463 E. 18/9/2014 R.G. Tarih-Sayı: 4/12/2014-29195 sayılı kararında aşağıdaki şekilde ortaya koymuştur.

7. "Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kendilerini temsil eden kolektif bir oluşum meydana getirerek bir araya gelme özgürlüğünü ifade etmektedir. "Örgütlenme" kavramının Anayasa çerçevesinde özerk bir anlamı vardır ve bireylerin

devamlı olarak ve eşgüdüm içerisinde yürüttükleri faaliyetlerin hukukumuzda örgütlenme olarak tanınmaması Anayasa hükümleri kapsamında örgütlenme özgürlüğünün zorunlu olarak gündeme gelmeyeceği anlamına gelmez.

8. Demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir "örgüt", devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır.

9. Örgütlenme özgürlüğü, bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Sendika hakkı da çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil, örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görülmektedir. (Belçika Ulusal Polis Sendikası/Belçika, B. No: 4464/70, 27/10/1975 § 38).

10. Sendika hakkı ve sendikal faaliyetler Anayasa'nın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler bölümünde, 51. ila 54. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Sendika kurma veya sendikalara üye olma özgürlüğü hakkı ise Anayasa'nın 51. maddesinde yer almaktadır.

11. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir…

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz."

12. Anayasa'nın 51-54. maddelerinde düzenlenen sendikal hak ve özgürlükler, benzer güvenceler getiren başta Örgütlenme Özgürlüğü Sözleşmesi ile Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi olmak üzere ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve Avrupa Sosyal Şartı ile tamamlanmaktadır. Anayasa'nın 51-54. maddelerinde düzenlenen sendikal hak ve özgürlüklerin kapsamı yorumlanırken bu belgelerde yer alan ve ilgili organlar tarafından yorumlanan güvencelerin de göz önüne alınması gerekir.

13. Anayasa'nın 51. maddesi, devlet için hem negatif hem de pozitif yükümlülükler getirmektedir. Devletin, 51. madde çerçevesinde, bireylerin ve sendikanın örgütlenme özgürlüğüne müdahale etmemeye yönelik negatif yükümlülüğü, 51. maddenin ikinci ila altıncı fıkralarında yer alan gerekçelerle müdahaleye izin veren koşullara tabi tutulmuştur.

Öte yandan her ne kadar sendika hakkının asıl amacı, “bireyi, korunan hakkın kullanılmasında kamu makamlarının keyfi müdahalelerine karşı korumak ise de, bundan başka, korunan haklardan etkili bir şekilde yararlanmayı güvence altına almaya yönelik pozitif yükümlülükler de olabilir” (bkz. Wilson, Ulusal Gazeteciler Sendikası ve Diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 30668/96, 30671/96 ve 30678/96, 2/10/2002, § 41).

14. Aslında, devletin pozitif ve negatif yükümlülükleri arasında kesin ayrımlar yapmak her zaman olanaklı değildir. Buna karşın devletin bu her iki yükümlülüğüne ilişkin olarak da uygulanacak ölçütlerde de bir değişiklik olmamaktadır. Devletin ister pozitif ve isterse de negatif yükümlülüğü söz konusu olsun bireyin ve bir bütün olarak toplumun çatışan menfaatleri arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (bkz. Sorensen ve Rasmussen/Danimarka, B. No: 52562/99 ve 52620/99, 11/1/2006 § 58). Anayasa Mahkemesi bu adil dengenin kurulup kurulmadığına karar verirken, kamu gücünü kullanan organların bu alanda belirli bir takdir marjına sahip olduğunu göz önünde bulunduracaktır.

15. Sınırlanabilir bir hak olan sendika hakkı Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir. Anayasa’nın 51. maddesinin ikinci ve izleyen fıkralarında sendika hakkına yönelik sınırlama sebeplerine yer verilmiştir. Ancak bu özgürlüklere yönelik sınırlamaların da bir sınırının olması gerektiği açıktır. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında Anayasa’nın 13. maddesindeki ölçütler göz önüne alınmak zorundadır. Bu sebeple sendika hakkına getirilen sınırlandırmaların denetiminin Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa’nın 51. maddesi kapsamında yapılması gerekmektedir.

16. Somut olay Anayasa Mahkemesi’nin kararında belirttiği ilkeler çerçevesinde, başvuru konusu olayda, sendika hakkının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığı ve daha sonra da müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığı demokratik bir toplumda zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediği değerlendirilmelidir.

17. Başvuruculaların üyesi oldukları sendikanın kararı uyarınca nöbet tutmama eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırıldıkları açıktır. Bu nedenle sendika hakkına müdahalenin varlığı tartışmasızdır. Yapılan müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları taşımadığı müddetçe Anayasa’nın 13. ve 51. maddelerine aykırılık teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilmiş olma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın özüne ve ruhuna demokratik toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığını belirlenmesi gerekmektedir.

18. Başvuruya konu olay ve olgular mahkemenin gerekçeli kararında ayrıntılı özetlenmiştir. Özellikle arka plan bilgisindeki anlatıma göre nöbet görevine ilişkin ödemelerin ciddi bir sendikal mücadele sonucu kazanıldığı bu kazanımın toplu sözleşme maddelerinde yer alarak işlerlik kazandığı anlaşılmaktadır. Somut başvuruda ise sendika üyesi olan başvuruculaların nöbet ücretlerinin ödenmemesi nedeniyle geliştirdikleri eylemin sendika hakkı kapsamında kalmadığı gerekçesiyle cezalandırılmaları neticesinde gelişmiştir.

19. Başvuruculaların bu eylemlerini sendika hakkı kapsamında Anayasa Mahkemesince daha önce ortaya konulmuş ilkeler bağlamında değerlendirilmelidir.

20. Anayasa Mahkemesinin Tayfun Cengiz kararında da belirtildiği üzere;

21. “Başvurucu, AİHM’in, Danıştay’ın ve derece mahkemelerinin benzer davalardaki

içtihatları ile sendika faaliyetleri çerçevesinde yapılan eylemlere disiplin cezası verilmemesine ilişkin 1999 tarihli Başbakanlık genelgesini ve sendika kararı ile yapılan iş bırakma eyleminin sendikal faaliyet olarak kabul edilmesi gerektiği yönündeki Milli Eğitim Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinin görüşünü hatırlatmıştır. Başvurucu, söz konusu kurallar ile mahkeme içtihatları karşısında sendikal faaliyet çerçevesinde iş bırakma eylemine disiplin cezası uygulanmasının örgütlenme özgürlüğüne aykırı olduğunu belirtmiştir.

22. Bakanlık görüşünde, sendika hakkına yönelik müdahalelerin varlığı halinde alınan önlemleri haklı kılacak gerekçelerin olup olmadığının ve "sınırlama amacı ile aracı arasında makul bir dengenin bulunup bulunmadığının" demokratik toplum gerekleri açısından değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

23. Sendika hakkı mutlak olmadığından bazı sınırlandırmalara tabi tutulabilir. Sendika hakkına ilişkin olarak Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmaların (bkz. § 41) Anayasa'nın 13. maddesinin güvencesinde olan demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

24. Anayasa'nın 13. maddesinin ilk halinin gerekçesinde hak ve özgürlüklere getirilecek sınırlamaların demokratik rejim anlayışına aykırı olmaması gerektiği hatırlatılmış; Anayasa'nın 3/10/2001 tarih ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un 2. maddesi ile yapılan değişiklik gerekçesinde ise Anayasa'nın 13. maddesinin Sözleşme'deki ilkeler doğrultusunda düzenlendiği belirtilmiştir (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 92).

25. 1982 Anayasasında belirtilen "demokratik toplum" kavramı, çağdaş ve özgürlükçü bir anlayışla yorumlanmalıdır. "Demokratik toplum" ölçütü, Anayasa'nın 13. maddesi ile AİHS'in bu ölçütün kullanıldığı 9., 10. ve 11. maddeleri arasındaki paralelliği açıkça yansıtmaktadır. Bu itibarla demokratik toplum ölçütü, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temelinde yorumlanmalıdır (benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 49; Başkaya ve Okçuoğlu/Türkiye, B. No: 23536/94, 24408/94, 8/7/1999, § 61).

26. Nitekim Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihatları uyarınca, "Demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunup tümüyle kullanılamaz hale getiren sınırlamalar, demokratik toplum düzeni gerekleriyle uyum içinde sayılamaz. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnaî olarak ve ancak özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin sürekliliği için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak yasayla sınırlandırılabilirler." (AYM, E.2006/142, K.2008/148, K.T. 24/9/2008). Başka bir ifadeyle yapılan sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunarak, kullanılmasını durduruyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hale getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 94).

27. Genel olarak örgütlenme özgürlüğü ve özel olarak da sendika hakkı Anayasa'da benimsenen temel değerlerden biri olan siyasal demokrasiyi somutlaştıran özgürlükler arasında yer alır ve demokratik toplumun temel değerlerinden birini oluşturur. Demokrasinin esasını meselelerin halka açık olarak tartışılması ve çözümlenmesi yeteneği oluşturur. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında demokrasinin temellerinin çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik olduğunu vurgulamıştır (B. No: 2013/409, 25/6/2014, §

95). Buna göre sendika hakkını kullanan bireyler, çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik gibi, demokratik toplumun temel ilkelerinin korumasından yararlanırlar. Başka bir deyişle şiddete teşvik etme veya demokratik ilkelerin reddi söz konusu olmadığı sürece, sendika hakkı çerçevesinde dile getirilen bazı görüşler veya bunların dile getirilme biçimi yetkili makamların gözünde kabul edilemez olsa dahi, ifade, örgütlenme ve sendikal özgürlükleri ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler demokrasiye hizmet edemez ve hatta tehlikeye düşürür. Hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir toplumda, farklı düşüncelerin sendikal özgürlükler veya başka yollarla dile getirilmesine imkan tanınmalıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. Oya Ataman/Türkiye, B. No: 74552/01, 5/3/2007, § 36).

28. Hak ve özgürlüklere yapılacak her türlü sınırlamada devreye girecek bir başka güvence de Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen "ölçülülük ilkesi"dir. Bu ilke, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda öncelikli olarak dikkate alınması gereken bir güvencedir. Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük kriterleri iki ayrı ölçüt olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki ölçüt arasında ayrılmaz bir ilişki vardır. Nitekim Anayasa Mahkemesi amaç ile araç arasında makul bir ilişki ve dengenin bulunup bulunmadığını inceler (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 96).

29. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir (B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 84; B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 97).Bu sebeple sendika hakkına yapılan müdahalelerde, hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

30. Bu bağlamda, başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin sendika hakkını kısıtlama bakımından "demokratik bir toplumda gerekli" ve "ölçülülük ilkesi"ne uygun olduğunun inandırıcı bir şekilde ortaya konulup konulamadığı olacaktır (B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 98).

31. AİHM, konuyla ilgili ilk kararlarından itibaren, Sözleşme'nin 10. ve 11. maddelerinin ikinci fıkralarında geçen "gerekli" kavramının ne anlama geldiğini açıklamıştır. AİHM'e göre "gerekli" kavramı, "zorlayıcı bir toplumsal neden"i (pressing social need) ima etmektedir (Handyside/Birleşik Krallık, B. No: 5493/72, 7/12/1976, § 48). O halde örgütlenme özgürlüğüne ve sendika hakkına yargısal veya idari bir müdahalenin, toplumsal bir ihtiyaç baskısını karşılayıp karşılamadığına bakılması gerekecektir. Bu çerçevede bir müdahale, meşru amaçla orantılı bir müdahale olmalıdır; ikinci olarak müdahalenin haklılığı için kamu makamlarının gösterdikleri gerekçeler konuyla ilgili ve yeterli olmalıdır (Stankov ve Ilinden Birleşik Makedonyalılar Örgütü /Bulgaristan, B. No: 29221/95 29225/95, 2/10/2001, § 87).

32. Dolayısıyla, başvurucunun sendika faaliyetleri çerçevesinde işe gelmemek şeklindeki eylemine verilen disiplin cezası nedeniyle müdahale edilen sendika hakkı ile disiplin cezası ile ulaşılmak istenen kamu yararı arasındaki dengenin ölçülü olduğunun kabulü halinde, disiplin cezası verilmesine ve açılan davanın derece mahkemelerince reddedilmesine ilişkin gerekçelerin inandırıcı, başka bir deyişle ilgili ve yeterli oldukları sonucuna varılabilir (başka bir bağlamda benzer bir yaklaşım için bkz. B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 87).

33. Öğretmenlerin nöbet tazminatına ilişkin ödemelerinin sendikal bir mücadelenin sonucu elde edildiği anlaşılmaktadır. Başvuruya konu somut olay nöbet tazminatını alamayan

sendikalı öğretmenleri sendika kararı ile gerçekleştirdikleri nöbet hizmetine süresiz gitmeme eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmaları sebebiyledir. Derece mahkemeleri ve idare, başvuruculara uyguladıkları yaptırımın, yukarıda ilkeleri konulan sendika hakkının korunması bağlamında zorunlu bir toplumsal bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini ortaya koyamamışlardır. Nöbet hizmetleri sırasında idarenin sendikalı olmayan öğretmenler ya da başka bir usulle nöbet hizmetlerini yerine getirme imkanının var olup olmadığı eylem sırasının aksayan nöbet hizmeti nedeniyle ne gibi zararların doğurduğu somut olarak ortaya konulmamıştır.

Bu nedenlerle uygulanan yaptırımın demokratik toplumda zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelmediği, başvuruculaların Anayasa'nın 51. Maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

Üye Selahaddin MENTEŞ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruculaların üyesi oldukları sendika, öğretmenlerin nöbet hizmetinin fazla mesai olarak kabul edilmesi ve ücretlendirilmesi ve her türlü ek ödemenin temel ücrete yansıtılmasına yönelik taleplerinin yerine gelinceye dek nöbet görevinin yerine getirilmemesine ilişkin karar almıştır. Başvurucular söz konusu karar üzerine 2015 yılı Nisan-Haziran döneminde toplamda 7 ila 11 gün süresince nöbet görevlerini yerine getirmemiş; idare, söz konusu eylemler nedeniyle başvuruculaların uyarma cezası ile cezalandırılmalarına karar vermiştir.

2. Başvurucular, haklarında tesis edilen disiplin cezalarının iptali talebiyle idare mahkemelerinde dava açmış, açtıkları davalar reddedilerek istinaf kanun yolunda kesinleşmesi üzerine sendika haklarını ihlal ettiği iddiası ile süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Mahkememiz başvurunun kabul edilebilirliğine oybirliği ile, sendika hakkının ihlal edilmediğine oy çokluğu ile karar vermiştir. Aşağıda belirtilen sebeplerle Mahkeme çoğunluğunun kararına iştirak edilmemiştir.

4. Mahkememizin çoğunluk kararında belirtildiği üzere bu maddenin Anayasa'nın 13. maddesi ışığında Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkıyla ve dolayısıyla sendika hakkına içkin olan toplu eylem hakkıyla birlikte ve uyumlu şekilde yorumlanması gerekir. Aksi hâlde sendika hakkı kapsamındaki toplu eylem hakkının anlamsız hâle geleceği açıktır (§ 28).

5. Mahkememizin çoğunluğunun müdahalenin varlığı ile kanunilik ve meşru amaç şartlarının varlığı konusundaki değerlendirmesine katılıyorum. Başvurunun demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk şartlarını taşıyıp taşımadığı açısından AİHM ve bugüne kadar oluşturulan Anayasa Mahkemesi içtihatları da dikkate alınarak bir değerlendirme yapılması gerekir.

6. Bir sendikal eylemin tümüyle yasaklanması veya gerçekleştirilmesinin ağır koşullara bağlanması hakkın özüne zarar vermesi muhtemel olmakla birlikte mevcut başvurudaki gibi sendika üyelerinin iş bırakma türü eylemlere katılmasına ilişkin yasal düzenlemeler ve yasal düzenlemelere bağlı olarak genel düzenleyici işlemler yapmak, yasama ve yürütme organlarının takdirindedir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 60).

7. Başvurucunun bir devlet okulunda öğretmen olduğu göz önüne alındığında devlet

memurlarının bu haktan bütünüyle mahrum bırakılamayacaklarını da not etmek gerekir. Bununla birlikte, demokratik bir toplumda gerekliliği tartışılmaz olan durumlarda ordu, emniyet veya başka bazı sektörlerde sendikal faaliyetlere sınırlamalar getirilmesi mümkündür. Başvurucunun bu türden sınırlamalara tabi tutulmasını gerektirecek bir görevde bulunduğu da ileri sürülmemiştir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 61).

8. Anayasa Mahkemesi Tayfun Cengiz kararı sonrasında çok sayıda başvuruda Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının kapsamına yönelik benzer değerlendirmelerde bulunmuştur.

9. Mahkememiz iş bu başvuruda sendikal hakların, korunmaya muhtaç ve reşit olmayan çocukların eğitim hakkı nedeniyle sınırlanabileceği dolayısıyla başvurucuların sendikal haklarının ihlal edilmediği sonucuna ulaşmış ve AİHM'in Humpert ve diğerleri/Almanya kararının 137. Paragrafına atıfta bulunmuştur. Söz konusu atfa göre insan haklarının ilerletilmesi için elzem olan eğitim hakkı demokratik bir toplumda temel bir rol oynar. Bu hak, eğitim çağındaki her çocuğun kişisel gelişimi ve gelecekteki başarısı için son derece önemlidir. Bu anlamda özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi konuların eğitim sisteminin bir parçası hâline getirilmesine öncelik verilmesi gerekir. Bunun yanında eğitim hakkının demokratik kurumların ve toplumların mevcudiyetini sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu demokratik kültürü geliştirmek için kritik olduğu ve devletin bu bağlamda ilgili kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesinden sorumlu olduğu da hatırlanmalıdır (§ 45).

10. Bireysel başvuru hakkının Anayasa'mızda yer almasının iki gerekçesi vardır: Bireylerin temel hak ve özgürlüklerine yönelik hak ihlallerinin ulusal düzeyde tespit edilip giderim sağlamak ve AİHM'e yapılacak başvuruların sayısını azaltmak. Bu iki hedefe ulaşmanın yolu ise AİHM tarafından yıllar içerisinde geliştirilen ilkelerin ve yorumların iç hukuka aktarılarak temel hak ve özgürlüklere yönelik değerlendirme ve kararlarda paralellik sağlamaktır.

11. Bu sebeple iş bu başvuruda da AİHM'in Humpert ve diğerleri/Almanya kararının bir bütün halinde değerlendirilip öyle sonuca varılması gerekirken AİHM kararının sadece bir paragrafına atıfla sonuca ulaşmak yerinde olmamıştır. Her ne kadar parça bütünün habercisi ise de mahkeme kararlarında hüküm kadar yapılan değerlendirmeler sonucunda oluşturulan gerekçeler de önemlidir.

12. Humpert ve diğerleri/Almanya kararının dışında AİHM'in konuya ilişkin en kapsamlı değerlendirme içeren kararlarından biri olan Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye (B. No: 68959/01, 21/4/2009) kararıdır. Humpert ve diğerleri/Almanya kararında söz konusu karara sık sık atıf yapılması sebebiyle bu kararın öncelikle değerlendirilmesi gerekir.

13. Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararında, KESK memurlara toplu sözleşme hakkı tanınması için 18/4/1996 tarihinde iş bırakma ve iş yavaşlatma eylemi planlamıştır. Kamu makamları bu eylemden haberdar olunca, Başbakanlık Personel Genel Müdürlüğü 13/4/1996 tarihinde bir Genelge yayımlamıştır. Genelgede, memurlar için yasak olmasına rağmen iş bırakma hazırlığı olduğuna dair bilgi verilmiş ve gerekli tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Eylem planlandığı gibi gerçekleştirilmiş, katılan bazı memurlara disiplin cezaları verilmiştir. Bunun üzerine başvurucu iç hukuk yollarını tüketip AİHM'e başvurarak Genelge'nin sendika hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

14. AİHM, Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararında; grev hakkının mutlak bir hak olmadığını ve belirli koşullara bağlı kısıtlamalara tabi olabileceğini kabul etmektedir. Devletin memurlara grev yasağı getirmesi sendikal özgürlük ilkesine uygun olabilir, ancak bu yasak genel olarak tüm memurları kapsayamaz. Grev hakkına getirilen kısıtlamaların açık ve sınırlayıcı bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. AİHM, mevcut davada, genelgenin AİHS'nin 11. maddesinde belirtilen amaçlarla dengelenmeden tüm memurlara grev yasağı getirdiğini belirtiyor. Ayrıca, 18 Nisan 1996'daki ulusal eylem gününün yasaklandığına dair hiçbir kanıt bulunmadığını vurgulamaktadır. Genelge, sadece bu eyleme katılımı yasaklamakta, ancak sendikanın üyeleri barışçıl toplanma özgürlüklerini kullanmıştır. Disiplin cezalarının, sendika üyeleri açısından caydırıcı etkisi olduğu düşünülmektedir. AİHM, Hükümet'in bu kısıtlamanın gerekliliğini kanıtlayamadığını belirterek, genelgenin kabulü ve uygulanmasının "zorlayıcı bir sosyal gereksinimi" karşılamadığı ve müdahalenin orantısız olduğu sonucuna ulaşmıştır.

15. AİHM, Kaya ve Seyhan/Türkiye kararında (B. No: 30946/04, 15/9/2009), 2003 yılında kamu yönetimi kanun tasarısını protesto etmek üzere KESK tarafından düzenlenen eyleme katılarak işe gitmeyen, ardından da uyarma cezası ile tecziye edilen başvuruculların sendika hakkının ihlal edildiği yönündeki şikâyetleri hakkında da ihlal kararı vermiştir. AİHM, söz konusu bir günlük eylemin önceden ulusal makamlara bildirildiğini ve bu eylemin ilgili makamlarca yasaklanmadığını vurgulamış, başvuruculların barışçıl toplantı haklarını kullandıklarını belirtmiştir. AİHM ardından başvuruculların bir günlük eyleme katılmaları nedeniyle uyarma cezası aldıklarını belirtmiş, daha sonra bu ceza çok hafif de olsa sendika üyelerini grev ya da eylemlere katılmaktan vazgeçirecek bir nitelik taşıdığını, dolayısıyla başvuruculara verilen disiplin cezasının acil bir sosyal ihtiyaca karşılık gelmediğini belirtmiştir (Kaya ve Seyhan, §§ 15-32).

16. AİHM, sendika çağrısı üzerine bir ya da birkaç günlük iş bırakma eylemlerine katılan memurların yaptığı birçok başvuruda yukarıdaki gerekçelere benzer gerekçelerle ihlal kararları vermiştir (bkz. Dilek ve diğerleri/Türkiye, B. No: 74611/01 ... 17/7/2007; Urcan ve diğerleri/Türkiye, B. No: 23018/04 ..., 17/7/2008).

17. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Eğitim Sen'in eğitimle ilgili bir kanun teklifinin geri çekilmesini sağlamak üzere 28-29/3/2012 tarihlerinde tüm ülke çapında "uyarı grevi" adı altında başlattığı eyleme katılarak işe gitmeyen, ardından da uyarma cezası ile tecziye edilen bir öğretmenin sendika hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı bireysel başvuruda (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014), AİHM'in yukarıdaki kararlarından hareketle sendika hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

18. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında, başvurucunun EĞİTİM SEN'in düzenlediği işe gelmeme eylemine katıldığı için uyarma cezası aldığını belirtmiştir. İdarenin olağan uygulamalarında ve idari yargı içtihatlarında sendikal faaliyet kapsamında işe gelmeme durumlarının mazeret izni olarak kabul edildiği ve disiplin soruşturması açılmadığı görülmektedir. Ancak, bu konuda yeknesak hareketi sağlayacak mevzuat eksikliği nedeniyle, sendika hakkını kullanan kişilerin disiplin soruşturması tehdidi altında kaldıkları vurgulanmaktadır. Verilen ceza hafif olmasına rağmen, sendikaya üye bireyleri meşru grev veya eylemlere katılmaktan caydırabilecek bir nitelik taşımaktadır. Uyarma cezasının "toplumsal bir ihtiyaç baskısına" yanıt vermemesi nedeniyle "demokratik toplumda gerekli olmadığı" sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, başvurucunun Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 59-63)

19. Anayasa Mahkemesi Tayfun Cengiz kararından sonra iş bırakma eylemleriyle ilgili olarak benzer yönde kararlar vermiştir (Bu kararlar arasından bkz. Abidin Aydın Tüfekçi, B. No: 2013/1315, 15/4/2015).

20. Sendika hakkına ilişkin Anayasa Mahkemesi ile AİHM içtihadı yukarıda özetlendiği gibi iken AİHM 2023 yılında Humpert ve diğerleri/Almanya kararını vermiştir.

21. Karara konu olayda, Almanya'da devlet memuru statüsüne sahip dört öğretmen, çalışma şartlarının kötüleşmesini protesto etmek amacıyla üyesi oldukları sendikanın organize ettiği greve katılmışlardır. Başvurucular greve katıldıkları için iki ila on iki arasında değişen sayıda derse (bir gün ila üç güne yayılacak şekilde) girmemişlerdir. Bunun üzerine başvurucular çalışma saatleri içinde greve katılarak görevlerini yerine getirmedikleri gerekçesiyle disiplin cezalarıyla tecziye edilmişlerdir. Başvurucular söz konusu cezaların iptali istemiyle iç hukukta davalar açmış ancak bunlardan olumlu bir netice alamamışlardır. Başvurucuların Alman Federal Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvurular da reddedilmiştir (Humpert ve diğerleri/Almanya, §§ 8-36).

22. AİHM, başvuruyu kabul ederek esas incelemeye geçmiştir. Öncelikle sendika özgürlüğüne dair genel açıklamalarda bulunmuş, ardından grev hakkı üzerine değerlendirmeler yapmıştır. AİHM, sendika özgürlüğüne ilişkin iki temel ilke belirlemiştir: birincisi, devletin sendika özgürlüğünü güvence altına almak için aldığı tedbirlerin bütününü dikkate almak; ikincisi ise, bu tedbirlerin sendika özgürlüğünün özünü yok edecek şekilde olmaması gerektiğidir. AİHM, grev yasağının sendika özgürlüğünün esaslı bir unsuru olup olmadığını belirlemenin zor olduğunu ifade etmiştir. Bu sorunun bağlama özgü olduğunu ve ilgili devletin sendika özgürlüğünü güvence altına almak için aldığı tedbirlerin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, toplu pazarlık ve grev hakkının birbirine bağlı olduğunu ve çalışma koşullarının bu çerçevede belirlenip belirlenmediğinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Humpert ve diğerleri/Almanya, §§ 98-112).

23. AİHM, yukarıdaki açıklamalardan sonra, greve katıldıkları için derse girmeyen ve disiplin cezası alan başvurucuların sendika özgürlüğüne müdahale edildiğini belirtmiştir. AİHM, sendika özgürlüğüne yönelik müdahalenin gerekliliğini değerlendirirken tüm olgusal ve yasal bağlamı dikkate alacağını belirtmiştir (Humpert ve diğerleri/Almanya, §§ 113-122).

24. AİHM bu kapsamda ilk olarak Almanya'da grev hakkına getirilen kısıtlamanın niteliğini ve kapsamını ele almıştır. Almanya'da devlet memurlarının, öğretmenler de dahil olmak üzere, grev yasağının mutlak olduğunu ve ciddi şekilde değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Başvurucular, AİHM'in Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararındaki grev yasağının genel olarak memurları kapsamayacağına dair ifadelerine atıfta bulunmuşlardır. AİHM, bu tür bir genel grev yasağının Sözleşme kapsamında özel sorunlar doğurduğunu kabul etse de grev yasağının sendika özgürlüğünün özünü yok edip etmediğine ilişkin değerlendirmenin birçok unsura bağlı olduğunu vurgulamıştır. (Humpert ve diğerleri /Almanya, §§ 123-127).

25. AİHM, Almanya'daki memur sendikalarının ve memurların mesleki menfaatlerini koruma olanaklarını incelemiştir. Almanya'da memur sendikalarının, devlet memurlarının çıkarlarını korumak için yasa yapma sürecine katılma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Sendikaların kanun taslaklarına yorum yapma süresi ve hükümetin bu yorumları dikkate alma yükümlülükleri de vurgulanmıştır. Ayrıca, memurların bireysel olarak düşük maaşlar konusunda dava açma hakkına sahip oldukları ve bu hakkın etkili bir alternatif olduğu ifade edilmiştir.

26. AİHM, devlet memurlarının personel konseyleri aracılığıyla temsil edilme hakkının da grev yasağının değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Grev yasağının, eğitim sisteminin etkili bir şekilde işlemesi gibi iyi yönetim amaçlarına hizmet ettiği ifade edilmiştir. AİHM, memurların ömür boyu istihdam ve yeterli geçim hakkı gibi diğer haklarına da değinmiş, Almanya'daki devlet memurlarının sözleşmeli çalışanlara göre daha iyi haklara sahip olduğunu belirtmiştir.

27. AİHM, Türkiye ile Almanya arasında memur hakları konusunda önemli farklılıklar olduğuna da işaret ederek, Türkiye'deki memurların sözleşmeli çalışanlara göre pek avantajlı olmadığını tespit etmiştir. Son olarak, Almanya'da kamu hizmetinde çalışanların büyük kısmının sözleşmeli olduğu ve bu çalışanların grev hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. AİHM, Almanya'daki mevcut grev yasağının çeşitli haklar arasında makul bir denge sağladığı sonucuna vararak, Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir (Humpert ve diğerleri/Almanya, §§ 130-147).

28. Grev hakkına ilişkin yukarıdaki tüm kararlar dikkate alındığında AİHM'in Humpert ve diğerleri/Almanya kararı, memurlara getirilen grev yasağının Sözleşme'nin 11. maddesiyle uyumlu olup olmadığını kapsamlı bir şekilde ele almıştır. AİHM, bu yasağın soyut bir şekilde incelenemeyeceğini, ilgili ülkedeki koşulların dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu karar ile önceki Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararından ilkesel olarak ayrışılmamış, ancak Almanya'nın kendine özgü özellikleri göz önünde bulundurularak farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

29. AİHM, Humpert ve diğerleri/Almanya kararında, memurlara getirilen grev yasağının soyut olarak değerlendirilemeyeceğini vurgularken, Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararında, bazı memur kategorilerine grev yasağı getirilebileceğini, ancak genel olarak memurları kapsayan bir yasağın Sözleşme ile uyumlu olamayacağını belirtmiştir. Bu açıklamalar, özellikle silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri dışında kalan memurlar için genel bir grev yasağının kabul edilemeyeceğini göstermektedir. AİHM, yasal kısıtlamaların açık ve sınırlayıcı şekilde tanımlanması gerektiğini de ifade etmiştir.

30. Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararı, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını etkilemiştir. Anayasa Mahkemesi, Tayfun Cengiz kararında, sendika kararı doğrultusunda iş bırakma eylemi yapan başvurucuya verilen uyarma cezasını, sendika özgürlüğünün ihlali olarak değerlendirmiştir. Mahkeme, devlet okulunda öğretmen olan başvurucunun durumunu göz önünde bulundurarak, devlet memurlarının bu haktan tamamen mahrum bırakılamayacağına dikkat çekmiş ve belirli görevler dışındaki kamu görevlileri için getirilen genel grev yasaklarının Anayasa ile uyumlu olmadığını belirtmiştir.

31. Anayasa Mahkemesi Tayfun Cengiz kararında başvurucunun davranışını açıkça grev olarak tanımlamamış olsa bile bu tarz eylemlerin AİHM tarafından grev olarak nitelendirildiği açıktır. Zira AİHM, Humpert ve diğerleri/Almanya kararında, sendika özgürlüğünü iki derse girmeyen başvurucu yönünden bile grev hakkıyla bağlantılı olarak incelemiştir.

32. AİHM, Humpert ve diğerleri/Almanya kararında Almanya ile Türkiye arasındaki farklılıklara dikkat çekmiştir. Almanya'da memurların maaş ve özlük hakları, kamu personeli ile kıyaslandığında daha iyi durumdayken, Türkiye'de memurların bu hakları sözleşmeli çalışanlarla önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararındaki grev yasağının dengeleme eksikliğine vurgu yaparak, toplu sözleşme ile grev hakkı arasında yakın bir bağ bulunduğunu belirtmiştir.

33. Humpert ve diğerleri/Almanya kararı sonrası verilen iş bu karar ile memurlara getirilen grev yasağına ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadı değişmektedir. Karardaki değerlendirmelerden Türk hukuk sisteminde memurlara grev yasağı getirilmesinin Anayasa ile uyumlu olduğu sonucu çıkmaktadır. Karardaki değerlendirmelere göre artık bir günlük iş bırakma eyleminin cezalandırılması dahi Anayasa ile uyumlu hale gelmektedir. Mahkememizce, AİHM'in Humpert ve diğerleri/Almanya kararı esas alınarak aynı sonuca varılacak ise Türkiye'deki grev yasağının başka bazı araçlarla telafi edildiğinin ortaya konulması gerekirdi.

34. Her ne kadar Türk hukuk sisteminde kamuda öğretmenlik mesleğinin istihdam türlerine göre öğretmen ve sözleşmeli öğretmen ayrımı var ise de Almanya'nın aksine grev yasağı yönünden kadrolu öğretmenler ile sözleşmeli öğretmenler arasında bir fark bulunmamaktadır. Türk hukuk sisteminde ikisi için de grev yasaktır. AİHM, Almanya'da devlet okullarında sözleşmeli olarak istihdam edilen öğretmenlerin grev hakkına sahip olduğuna vurgu yaparak kamuda genel bir grev yasağının bulunmadığını belirtmiştir. Bu tespit AİHM'in Almanya özelinde grev yasağı yönünden ihlal bulmamasının önemli bir gerekçesidir.

35. AİHM, Almanya'da memurların maaşlarının kanunla belirlenmesine özel önem atfetmiştir. Humpert ve diğerleri/Almanya kararında toplu pazarlık ile grev hakkı arasında yakın bir ilişki olduğu belirtilmesi nedeniyle iş bu çoğunluk kararında Türk hukukunda memurlara getirilen toplu sözleşme hakkı ile grev hakkı arasındaki ilişki değerlendirilip toplu sözleşmede istenilen koşulların elde edilebilmesi için kamu makamlarını grev yoluyla zorlayacak bir aracın var olduğu ortaya konulmamıştır.

36. Humpert ve diğerleri/ Almanya kararında AİHM ayrıca Türkiye'de memurların maaş ve diğer özlük hakları konusunda kamudaki diğer sözleşmeli çalışanlardan önemli ölçüde iyi olmadığına vurgu yapmış ve Almanya ile Türkiye arasında böyle bir farklılığın bulunduğundan söz etmiştir. Çoğunluk kararında bu konudaki tespitleri boşa çıkaracak bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

37. AİHM Enerji Yapı-Yol Sen/Türkiye kararında grev yasağına ilişkin o dönemde yürürlükte olan Genelge'nin yarışan menfaatler arasında dengeleme yapma konusundaki eksikliğine işaret etmiş ve bunu Humpert ve diğerleri/Almanya kararında da Türkiye ile Almanya arasındaki farklılıkları belirtirken kullanmıştır. Bu durum dikkate alındığında Türkiye'deki sisteme bir bütün olarak bakılması ve yarışan menfaatler arasında makul bir dengeleme yapıldığının ortaya konulması gerekirdi.

38. Ayrıca AİHM Humpert ve diğerleri/Almanya kararında Almanya'da Sendikaların memurlarla ilgili yasama süreçlerine katılım imkanına ve maaş düşüklüğü iddialarını dava konusu edebilme haklarına da vurgu yapmıştır. Türkiye'de bu imkân ve hakkı dengeleyecek imkân ve hakların olduğu ortaya konulmamıştır.

39. Milli Eğitim Bakanı, öğretmenlerin nöbet ücretine ilişkin taleplerinin farkında olduklarına ve bu konuda çalışma yaptıklarına ilişkin açıklamasını, başvuruculların üyesi olduğu sendikanın 2015 yılı şubat ayında aldığı karardan sonra 2015 yılının mart ayında yapmıştır. Dolayısıyla sürecin nöbet tutmama eyleminden önce olgunlaştığı iddiası tartışmaya açıktır. Sürecin önceki eylemlerle mi yoksa nöbet tutmama kararıyla mı olgunlaştığı belli değildir.

40. Başvurucu öğretmenler sendikanın söz konusu kararı üzerine 7 ila 11 gün arasında

nöbet tutmamışlardır. İdare, kamu hizmetinin yavaşlama ve aksamasına yönelik somut bir olgu ortaya koyamamıştır. Eğitim ve öğretimin kesintisiz sürdürülmesine başvurucuların eyleminin engel olduğu idarece ortaya konulamamıştır. Bu durum da Mahkememizce böyle dikkate alınmamıştır.

41. Tüm bu hususlar dikkate alındığında mevcut başvuruda sendika hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli ve ölçülü olduğu söylenemez.

42. Açıklanan nedenlerle başvuruculara verilen disiplin cezalarının demokratik toplumda zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelmediği, başvurucuların Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika haklarının ihlal edildiği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Kenan YAŞAR

RAMAZAN KAVAK

B. No: 2017/20729 | Karar tarihi: 05.09.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/20729

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

RAMAZAN KAVAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/20729)

Karar Tarihi: 5/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 20/1/2025 - 32788

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Ramazan KAVAK

Vekili : Av. Erkan ŞENSES

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu görevlisinin sosyal medya paylaşımı nedeniyle disiplin cezası ile

cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/4/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

5. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

6. Birinci Bölüm tarafından 20/10/2021 tarihinde yapılan toplantıda, niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 28. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, öğretmen olup 17/11/2008 tarihinden 7/2/2017 tarihine kadar Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapmıştır.

A. Başvurucu Hakkındaki Disiplin Soruşturması Süreci

9. Başvurucunun gerçekleştirdiği iddia edilen çok sayıda eylem yönünden disiplin soruşturması başlatılmış olup bahse konu soruşturma 31/12/2015 tarihli raporla sonuçlandırılmıştır. Raporda, başvurucunun bir siyasi partiyi destekleyici nitelikte paylaşımda bulunduğu iddiası yönünden 7/6/2015 tarihli Milletvekili Genel Seçimi'nin arifesinde Facebook isimli sosyal medya platformundaki hesabından yaptığı 10/5/2015 tarihli paylaşımında "doğrudan bir parti adını (HDP) belirtmesi, açık kimliği ile sosyal medyada konu ile ilgili paylaşımda bulunması ve bu partiye açıkça oy verilmesini talep etmesi, bu talebi sosyal medya gibi etkili ve yaygın olarak takip edilebilen bir yöntemle başkalarına aktarması, bu davranışının sadece ülkede yapılacak bir seçime dikkat çekmek amacından daha ileri bir anlam ifade etmesi, böylece bir partinin propagandasını yapma davranışı içinde bulunması" gerekçesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendine göre kademe ilerlemesinin durdurulması cezasıyla cezalandırılması gerektiği değerlendirilmiştir. İlgili cezaya konu paylaşım şöyledir:

"Kenan evren cehennem yolculuğuna giderken zihniyetini dünyada unuttu 7 haziranda evren zihniyetini cehenneme postalamak için oylar HDP'ye!"

10. Diğer iddialar yönünden ise ayrı ayrı olmak kaydıyla yine aynı maddenin birinci fıkrasının (B) bendinin (d) alt bendine göre kınama cezası ile cezalandırılması gerektiği değerlendirilmiştir. Ancak raporun sonuç kısmında Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğünün 26/7/2012 tarihli ve 2012/28 sayılı "disiplin işlemleri ve tevhiden cezalandırma" konulu genelgesine atıfta bulunularak tüm eylemler yönünden bir yıl kademe ilerlemesinin durdurulması cezası tevhiden tek ceza olarak teklif edilmiştir.

11. Batman İl Millî Eğitim Disiplin Kurulunun 5/2/2016 tarihli kararı ile başvurucu hakkında teklif edilen cezanın uygulanmasına oyçokluğu ile karar verilmiştir.

B. Başvurucunun Disiplin Cezasına İlişkin İşleme Karşı Açtığı İptal Davasıyla ilgili Süreç

12. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali istemiyle Batman İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 13/10/2016 tarihinde davayı reddetmiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

"...soruşturma raporu incelendiğinde, davacının,...,10/5/2016 tarihli paylaşımında 'Kenan evren cehennem yolculuğuna giderken zihniyetini dünyada unuttu 7 haziranda evren zihniyetini cehenneme postalamak için oylar HDP'ye' şeklinde, 26/1/2015 tarihli paylaşımında 'İro Destane Kobane ye Her biji YPJ/YPG' - 'Kobanide destan günüdür yaşa YPJ/YPG' şeklinde, bir diğer paylaşımında 'Kobani düştü düşüyor diyen Tayyip'e merak etme kobani düşmedi masken düştü!!!' şeklinde 27.06.2015 tarihli paylaşımında 'Biji berxwedana ypj u ypg!' şeklinde paylaşımlarda bulunduğu, yine eski bir siyasi parti olan BDP Sur İlçe Teşikilatının pankartı olan ve içeriğinde '1 Haziran ruhuyla halk savaşını genişletelim önder apoyu özgürleştirelim' yazısı yer alan pankartın önünde fotoğraf çektirerek paylaşımda bulunduğu, 'katil devlet' yazılı dövizler önünde fotoğraf çektirdiği ayrıca davacı tarafından yapılan birçok paylaşımda terör örgütü PYD'yi övücü, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanını aşağılayıcı ifadeler yer aldığı ve terör örgütünün sözde bayrağı önünde fotoğraf çekilerek paylaşımda bulunduğu hususu soruşturma raporunda yer alan bilgiler ve görsel veriler incelendiğinde sabit olduğu, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde sınıf öğretmeni olarak görev yapan davacının eğitimci sıfatına rağmen kolay ulaşılabilir sosyal medya aracılığıyla yaptığı paylaşımların ilköğretim çağında yer alan öğrenciler için olumsuz nitelikte örnek teşkil ettiği açık olup, anılan fiillerin Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin E bendinin g alt bendinde yer alan 'Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak' kapsamında değerlendirilerek davacının Devlet Memurluğundan Çıkarma cezası ile cezalandırılmasını gerektirmekte ise de davacının aleyhine sonuç doğuracak şekilde yargılama yapılmasının mümkün olmaması karşısında daha alt ceza olan 'kademe ilerlemesinin durdurulması' cezası ile cezalandırılmasında sonucu itibariyle hukuka aykırılık görülmemiştir."

13. Başvurucunun istinaf talebi, mahkeme kararının hukuka uygun olduğu gerekçesiyle Gaziantep Bölge İdare Mahkemesinin 12/1/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 657 sayılı Kanun'un "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller" başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

...

B - Kınama : Memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.

Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

...

d) Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte

davranışlarda bulunmak,

D - Kademe ilerlemesinin durdurulması: Fiilin ağırlık derecesine göre memurun, bulunduğu kademede ilerlemesinin 1 - 3 yıl durdurulmasıdır.

Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

...

o) Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak.".

15. Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğünün 26/7/2012 tarihli ve 2012/28 sayılı Disiplin İşlemleri ve Tevhiden Cezalandırma konulu genelgesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Danıştay Onikinci Dairesinin26/12/2006 tarihli ve E.2003/3266, K.2006/6688 sayılı kararında belirtilen soruşturmalar sonucunda düzenlenen raporlarda yer alan işlenen fiillerin tamamının birbirinden farklı hükümleri içeren 657 ve 1702 sayılı Kanun'da sayılan eylemlere uyarlanarak 'tevhiden' teklif getirilmesinde ve getirilen teklif doğrultusunda ceza verilmesinde hukuka uyarlık bulunmadığı,

4/11/2009, E.2009/1099, K.2009/5957 sayılı kararında ise işlenen fiillerin 657 sayılı Kanun'da sayılan eylemlere uyarlanarak 'tevhiden' teklif getirilmesinde ve getirilen teklif doğrultusunda ceza verilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığının belirtilmesi nedeniyle "tevhiden cezalandırma yöntemini uygulanıp uygulanmayacağı,

hususlarında oluşan tereddütlerin giderilmesi amacıyla 657 sayılı Kanun'un 126. maddesi, 4357 sayılı Kanun'un 7. maddesi ve 1702 sayılı Kanun'un 19, 32, 36, 38 ve 40. maddelerindeki hükümlerin ve Danıştay kararlarının incelenmesi sonucunda uygulamada birliği sağlanması amacıyla aşağıdaki açıklamaların yapılması gerekli görülmüştür.

...

6- Soruşturmalar sonucu düzenlenen raporlarda işlenen fiillerin yalnızca aynı kanunda yer alan eylemlere uyarlanarak 'tevhiden' teklif getirilebileceği ve disiplin amirince de yalnızca aynı kanunda yer alan fiiller nedeniyle 'tevhiden cezalandırma' yönteminin uygulanabileceği, farklı kanunlarda düzenlenen fiiller için bu yollara başvurulamayacağı,

..."

16. Millî Eğitim Bakanlığı personelinin işlediği birden fazla fiilin yalnızca aynı kanunda (657 sayılı Kanun) yer alan eylemlere uyarlanarak tevhiden cezalandırılmasına ilişkin Danıştay içtihadı şöyledir (çok sayıda karar arasından bkz. Danıştay 12. Dairesi, 14/11/2014, E.2010/3594, K.2014/7463):

"657 sayılı Devlet Memurları Kanununda düzenlenmeyen 'tevhiden cezalandırma' yöntemi, soruşturma raporlarında getirilen teklifler ve verilen cezalarla uygulama kazanmıştır. Yapılan soruşturmalarda her bir eylem için hukuki nitelendirmenin ayrı ayrı yapılması gerekmekle birlikte, sonuçta tek bir disiplin cezası teklifinde bulunulması mümkün olduğu gibi disiplin cezası vermeye yetkili disiplin amir veya kurullarının da fiilin sübuta erdiğine kanaat getirmeleri halinde tek bir ceza veya soruşturmacı teklifine bağlı kalmaksızın ayrı ayrı ceza verebilmeleri de mümkündür. Disiplin amir veya kurullarının tevhiden cezalandırma yoluna başvurarakverecekleri cezaların idari yargı yerlerince hukuka uygunluk değerlendirmesi yapılırken de her eylemin ayrı ayrı değerlendirilerek karar

verilmesi gerekmekle birlikte, cezalandırılan kişinin lehine idare tarafından yapılan uygulamayı (tevhiden cezalandırmayı) ortadan kaldıracak şekilde karar verilmesi hukuka uygun olmayacaktır.

Nitekim Anayasal bir hak olan 'hak arama hürriyeti' gereği kanuni yollara başvuran kişilerin durumlarını daha da ağırlaştıracak şekilde karar verilmesine hukuken olanak bulunmadığından, ilgililere idare tarafından yalnızca bir ceza verilmesinin bu kişiler lehine bir durum olması karşısında, bu disiplin cezasının iptali istemiyle açılan davalarda tevhiden ceza verilemeyeceği ve her fiil için ayrı ceza verilmesi gerektiği yolunda karar verilmesi, dava açan kişiler aleyhine sonuçlar doğuracağından söz konusu Anayasal hakka aykırılık teşkil edeceği açıktır".

17. Diğer ulusal hukuk için bkz. Gülistan Atasoy ve diğerleri, B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§ 26-33; Yasin Agin ve diğerleri, B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 20-27.

B. Uluslararası Hukuk

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) devletin kamu hizmetinde çalışan memurları yönünden sadakat yükümlülüğü öngörmesinin, ayrıca onlara ödev ve sorumluluklar yüklemesinin memurların statüleri gereği meşru bir durum olduğunu belirtmiştir. Fakat kamu görevlilerinin de birey olduğunu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlerinin bulunduğunu ve bu doğrultuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. ve 11. maddelerinden yararlandıklarının şüpheden uzak olduğunu da ifade etmiştir. Bununla birlikte memurun bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla ilgili olarak ödev ve sorumluluk derecesinin belirlenmesinde ulusal makamların bir takdir marjı olduğunu da eklemiştir (İsmail Sezer/Türkiye, B. No: 36807/07, 24/3/2015, §§ 52-54; Vogt/Almanya [BD], B. No: 17851/91, 26/9/1995, §§ 51-53; Ahmed ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 22954/93, 2/9/1998, §§ 53, 54; Otto/Almanya (k.k.), B. No: 27574/02, 24/11/2005).

19. AİHM, kamu görevlilerine verilen disiplin cezalarıyla güdülen meşru amacın gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği yönünden yalnızca cezanın bir kuralla öngörülmüş olmasını yeterli bulmamakta; somut bir değerlendirmenin varlığını aramaktadır. Bu bağlamda kamu görevlilerinin cezalandırılan eylemlerinin kamu hizmetlerinin sürekliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini etkilemek veya görev yapılan devlet kurumunun itibarını zedelemek gibi cezayı gerekli kılan sonuçlara sebep olduğunun açıkça gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir (Kula/Türkiye, B. No: 20233/06, 19/6/2018, §§ 48, 49).

20. Bununla birlikte AİHM, kamu görevlilerinin devlete sadakat yükümlülüğü hususunda söz konusu devlete özgü durumların dikkate alınabileceğini kabul ettiği gibi memurun görevinin niteliğinin de gözönünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Komünist Partinin eylemlerine aktif olarak katılan bir öğretmenin aldığı disiplin cezasına ilişkin olarak yapılan başvuruda verdiği Vogt/Almanya kararında, memurların devlete sadakat yükümlülüğü konusunda Almanya'nın nasyonal sosyalizm geçmişinin ve bu doğrultuda Alman Anayasası'nın üzerine kurulduğu ilkelerin dikkate alınması gerektiğini belirtmiş; ayrıca öğretmenlerin öğrencileri yönünden bir otoriteyi temsil ettikleri gerçeği karşısında iş yaşamları dışında da belli bir dereceye kadar ödev ve sorumluluklarının devam edeceğini kabul etmiştir (Vogt/Almanya, §§ 59, 60).

21. Aynı şekilde AİHM Mahi/Belçika (B. No: 57462/19, 3/9/2020) kararında, öğretmenin öğrencileri üzerinde bir otorite figürü olmasından hareketle meslek hayatında tabi olduğu

ödev ve yükümlülükleri belirli bir dereceye kadar okul dışında devam ettirmesinin gerekli olduğunu da değerlendirmiştir (Mahi/Belçika, § 28). Anılan kararda AİHM, Charlie Hebdo saldırısından sonra, öğretmen olarak görev yaptığı okulda çıkan olaylardan sorumlu olduğuna dair bazı medya kuruluşlarının yaptığı haberlere yayımladığı bir mektupla cevap veren başvurucunun söz konusu mektupta ayrımcı ve şiddeti meşrulaştıran nitelikte ifadeler kullanması nedeniyle görev yerinin değiştirilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğini incelemiştir. Anılan kararda; ifade açıklamasının sözel iletişime dayanmadığını, spontane bir tepkinin sonucu olmadığını, aksine geniş çapta kamuya açıklanmış ve bu nedenle herkesin erişebileceği yazılı iddialar olduğunu, ifade açıklamasının başvurucuya yüklenen sağduyu/ihtiyat yükümlülüğüne zamanlama itibarıyla aykırı görülmesinin meşru olduğunu, başvurucunun yorumlarının öğrencileri üzerindeki potansiyel etkisini de gözönüne alarak başvurucunun başka bir kuruma atanmasının orantısız olmadığına karar vermiştir (Mahi/Belçika, §§ 34, 36, 37).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 5/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu; katıldığı yasa dışı gösteri temelinde teklif edilen disiplin cezasının sendika faaliyetinden kaynaklanması nedeniyle toplantı ve örgütlenme özgürlüğü ile sendika hakkının, sosyal medya paylaşımları nedeniyle teklif edilen disiplin cezasının uluslararası hukuk ve yargı kararlarına aykırı olması nedeniyle ifade özgürlüğünün, Facebook adresinin idare tarafından incelenmesinin ise özel hayatına saygı kuralına aykırı olması nedeniyle özel hayatın gizliliği ilkesinin ihlali edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde; konu devlet memurları olduğunda görüşlerin dengeli ve siyaseten yansız olarak açıklanıp açıklanmadığının ve tarafsızlık hususunun ifade özgürlüğünün kapsamının belirlenmesinde önemli olduğu, bu anlamda başvurucu tarafından kullanılan ifadelerin ifade özgürlüğü kapsamında korunamayacağı, mahkeme gerekçesinde de belirtildiği üzere işlenen fiilin devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektirmesine rağmen başvurucuya kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının verildiği ve anılan cezanın orantılı olduğu belirtilmiştir.

25. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının dışında adli yönden hapis cezasıyla tecziye edildiğini ve bu durumun müdahaleyi orantısız kıldığını, idari ve yargısal süreçte anayasal haklarının ihlal edildiğini, uygulanan yaptırımın memur açısından öngörülebilir olmadığını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

27. Başvuru dosyası ve eklerinin incelenmesinden başvurucu hakkında tüm eylemler yönünden inceleme yapıldığı ve her bir eylem yönünden ayrı ayrı disiplin cezası nitelendirmesi yapıldığı ancak Millî Eğitim Bakanlığı Genelgesi uyarınca nitelendirmesi yapılan cezalar arasında en ağır ceza olan bir siyasi partiyi destekleyici nitelikte paylaşımda bulunma fiilinin karşılığı olarak kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının tevhiden

uygulandığı görülmüştür.

28. Danıştay içtihadında tevhid müessesesinin kanunla düzenlenmediği açıkça belirtilmekle birlikte sadece en ağır cezayı gerektiren fiilden ötürü tek idari işlem tesis edilmesinin kişilerin yararına olduğu gerekçesiyle hak arama hürriyeti çerçevesinde idari uygulamayla disiplin işlemlerine esas alınan bu müessesenin hukuka aykırı olmadığı değerlendirilmiştir. Tevhiden cezalandırmanın yargısal denetiminde ise en ağır cezaya dayanak teşkil eden fiil veya varsa fiiller ile sınırlı olacak şekilde bir inceleme yöntemi benimsenmiştir (bkz. § 16).

29. Buna göre başvurucunun iddialarından kendisinin sosyal paylaşım sitesi üzerinden yaptığı bir siyasi partiyi destekleyici nitelikteki paylaşım üzerine kademe ilerlemesinin durdurulması disiplin cezasıyla cezalandırılması şeklinde gerçekleşen müdahaleye ilişkin kısmının Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan somut olayda idarenin takdir yetkisini kullanarak diğer eylemler için ayrıca bir cezalandırmaya başvurmadığı gözetildiğinde bu kısmın ulaşılan sonuç cezanın orantılı olup olmadığı hususu ele alınırken incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

30. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar... .

...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

32. Başvurucunun sosyal paylaşım sitesi üzerinden bir siyasi partiyi destekleyici nitelikte paylaşımda bulunması nedeniyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmasının düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

33. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

34. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya

uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

35. 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendine göre kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

36. Somut olayda ceza uygulanmasının amacı kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve nesnelliğinin sağlanmasıdır. Bu amaç da geniş anlamda kamu düzeninin korunması meşru amacı kapsamında yer alır. Dolayısıyla başvurucunun kademe ilerlemesinin durdurulması cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin kararın Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

(a) Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğünün Önemi

37. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğünün demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemde olduğunu daha önce pek çok kararında açıklamıştır (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

(b) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

38. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007). Derece mahkemeleri, bireylerin fikirlerini ifade özgürlüğü yoluyla ifade etme hakları ile Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen meşru amaçlar arasında adil bir denge sağlamalıdır (Bekir Coşkun, §§ 44, 47, 48; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 58, 61, 66). Derece mahkemeleri söz konusu dengelemeyi yaparken ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını değerlendirirken belirli bir takdir yetkisine sahiptir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 57).

(c) Kamu Görevlisi Statüsü

39. Anayasa Mahkemesi, kamu görevlisi olmanın sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirdiğini belirtmiştir. Kişinin kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayıldığını, kamu hizmetinin kendine has özelliklerinin bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kıldığını ifade etmiştir (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, §

38).

(d) Kamu Görevlilerinin İfade Özgürlüğü

40. Devletin kamu hizmetinde çalışan memurlarına bir bağlılık görevi getirmesi, ödev ve sorumluluklar yüklemesi memurların statüleri gereği meşru kabul edilebilir bir durumdur. Fakat devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu şüpheden uzaktır (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49).

41. Bununla birlikte devlet memurları söz konusu olduğunda görüşlerin dengeli ve siyaseten yansız olarak açıklanıp açıklanmadığı, kişisel tavırlar sergilenip sergilenmediği ve tarafsızlıklarının güvence altında olup olmadığı ifade özgürlüğü incelemesinde değerlendirmeye alınır. Bu bağlamda memurun bulunduğu konum, görev yaptığı alanla ilgili olarak ödev ve sorumluluk derecesini belirlemede ulusal makamların bir takdir marjı vardır (Hasan Güngör, § 48).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olayda bir sosyal medya sitesinde yaptığı paylaşımlar nedeniyle disiplin soruşturması geçiren başvurucu hakkında uygulanan disiplin cezasının demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme için ise öncelikle disiplin cezasının dayanağı ifadelerin vatandaş - kamu görevlisi ikiliği bağlamında irdelenerek ifadelerin hangi şartlarda anayasal korumadan yararlanacağı tartışılmalıdır.

43. 657 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile devlet memurlarının herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacakları, aksi takdirde aynı Kanun'un 125. maddesi uyarınca disiplin cezasıyla tecziye edilecekleri belirtilmiştir. Dolayısıyla ilgili düzenlemelerle siyasi faaliyetler noktasında Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında kamu görevlileri açısından bir sınırlandırmaya gidildiği ve yine aynı maddenin dördüncü fıkrası uyarınca ilgili sınırlamanın kanunla düzenlendiği görülmektedir. Bu bağlamda somut olayda tabi olunacak statünün getirdiği ödev ve yükümlülüklerin aleni ve ulaşılabilir özelliklerinden dolayı öngörülebilir olduğu kabul edilmelidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 37).

44. Öte yandan öngörülebilirliğin varlığından hareketle bireyin bazı temel hak ve özgürlüklerini kamu görevlisi olma adına peşinen feda etmesi veya kamu görevine kurban etmesi gerektiği sonucuna da varılmamalıdır. Birey, doğası gereği kaçınılmaz bir şekilde kendini gerçekleştirme ihtiyacı hisseder ve söz konusu ihtiyacı başka ihtiyaçlarına kıyasla önceler. Bununla birlikte bireyin potansiyeli dâhilinde gerek mesleki gerek sosyal olmak üzere farklı alanlarda kendini gerçekleştirerek hayatı tam olarak yaşama ve hayattan zevk alabilme imkânına sahip olduğu kuşkusuzdur. Somut olayda ise ilgili alan, vatandaş olmanın bizatihi kendisi olup bireyin vatandaş olarak kendini gerçekleştirmesi adına ifade özgürlüğüne ihtiyaç duyması ile kendini göstermektedir. Bu bağlamda idarenin kamu görevlilerinden hayatın her alanında mutlak bir tarafsızlık beklemesi, bireyin ifade özgürlüğünü tamamen kısıtlayacağından vatandaş olarak kendini gerçekleştirmesinin önünde engel teşkil edecektir (benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 38).

45. Dolayısıyla kanun koyucunun statü hukuku kapsamında öngördüğü yükümlülükler ile amaçsal olarak mutlak bir tarafsızlığı hedeflemediği söylenebilir. Bunun yerine kanun koyucunun idarenin görünen yüzü konumundaki kamu görevlisinden meslek hayatında

siyasi düşüncesini maskeleyerek şeklî anlamda da olsa apolitik bir görünüm benimsemesini beklediği kabul edilmelidir. Sonuç olarak söz konusu belirlemeler ile demokrasilerin kırılgan yapısı birlikte düşünüldüğünde kamu hizmetine katılan görevlilerin -siyasi kutuplaşmalarda yer almasını önlemek için- yasal düzenlemelerle yansız görünmesinin sağlanarak idareye tarafsız bir pozisyon kazandırılmak istendiği açıktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de devlet memurlarının görüşlerinin siyaseten yansız olarak açıklanması gerektiğini kabul etmiştir (bkz. § 41; benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 44).

46. Kamu görevlilerinin de siyasi ve sosyal meseleler başta olmak üzere toplumu ilgilendiren konularda serbestçe düşüncesini ifade etme özgürlüğüne sahip olduğu hususu gerek AİHM kararları (bkz. § 18) gerekse Anayasa Mahkemesi kararıyla (bkz. § 40) teyit edilmiştir. Bu bakımdan kamu görevlisi sıfatı olan kimseler tarafından yapılan ifade açıklamalarının -aynı zamanda birer vatandaş oldukları da gözetildiğinde siyasi ve sosyal meselelere temas etmesi koşuluyla- anayasal garanti altında olduğu tartışmasızdır. Bununla birlikte kullanılan ifadelerin aleniyetten uzak ve özel ilişkiler alanında dile getirildiği durumlarda anayasal korumanın kamu görevlisi açısından daha uygulanabilir ve geçerli olacağı kuşkusuzdur (benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel,§§ 38, 40).

47. Somut olayda başvuru konusu paylaşım siyaseten yansız olmanın da ötesinde doğrudan bir siyasi parti lehine oy vermeyi teşvik etmektedir. Bu anlamda Anayasa Mahkemesinin önündeki mesele anılan ifade açıklamasının bireyin kendini gerçekleştirme ihtiyacına paralel olarak siyasi görüş sahibi olabilmesi hakkı kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesidir. Buna göre anılan ifade açıklaması sanal ortamda yapıldığından paylaşımın yapıldığı mecranın özellikleri ile birlikte aleniyet koşullarının incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

48. Günümüzde sosyal paylaşım siteleri ve sosyal medya kavramlarının hayatımıza girmesiyle sosyal hayat ve mesleki hayat ayrımının yapılması bir çeşit açmaz hâline gelmiştir. Teknolojik gelişmeler ile iletişim olanakları çağ atlamış ve bireyin sosyal hayatı, aile ve arkadaş çevresiyle sınırlı, çoğunlukla yüz yüze ve telefonla iletişime dayanan geleneksel sosyalleşmeden işitsel ve görsel iletişim destekli sosyal paylaşım siteleri üzerinde oluşturulan web sayfası veya profil yardımıyla kayıtlı kullanıcılar arasında etkileşimin sağlandığı teknoloji tabanlı modern sosyalleşmeye evrilmiştir.

49. Modern sosyalleşme, barındırdığı ileri haberleşme ögeleri sayesinde geleneksel sosyalleşmeye kıyasla etkileşime girmeyi daha kolay ve hızlı hâle getirerek etkileşimlerin yarattığı çarpan etkisini artırmış ve meslek hayatı ile sosyal hayat arasında gri alanların oluşmasına yol açmıştır. Böylece bireylerin düşünce açıklamalarının çok daha kolay biçimde aleniyet kazanması mümkün hâle gelmiştir. Söz konusu bireyler kamu görevlisi olduğunda ise devletin bu kişilerin düşünce açıklamalarına müdahalelerinin önü açılmıştır. Bahse konu müdahalelerin denetiminde aleniyet birincil öneme sahiptir. Bu nedenle ifade açıklamasının hangi koşullar altında aleniyet kazandığının somut olay bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Dolayısıyla kamu görevlisinin ifade açıklamasına aleniyet kazandırma niyeti olup olmadığı ve açıklamasının aleniyet kazanması ihtimaline karşı ne derece özen gösterdiği aydınlığa kavuşturulmalıdır.

50. Sanal mecrada etkileşimin koşulları oldukça farklılık göstermektedir. Somut olaya konu paylaşım sitesi olan Facebook'ta istek ve kabule dayanan bir sistemle arkadaş listeleri oluşturulmakta ve kullanıcılara doğrudan mesajlaşma veya gerçek zamanlı olarak bir araya gelebilme imkânı sağlanmaktadır. Anılan sitede yapılan paylaşımların aleniliği ise

kullanıcılar tarafından sitenin gizlilik ayarları yardımıyla yönetilmektedir. Kullanıcı, paylaşımının gizlilik ayarlarını yapılandırarak paylaşımlarının sadece Facebook arkadaşları tarafından görülmesini sağlayabilmekte; ayrıca paylaşımının arkadaşları tarafından beğenilmesi hâlinde bile gönderisinin arkadaşlarına ait profillerde yer almasını engelleyebilmektedir. Kısacası bir paylaşımın aleni olması ve mahremiyetin sağlanması yalnızca ilgili kullanıcının tekelindedir.

51. Somut olayda başvuruya konu paylaşımın niteliği gereği siyasi partiler lehine veya aleyhine başkalarını ikna etme çabası olarak kabul edilecek açıklamalardan olduğu ve propaganda düzeyine ulaştığı değerlendirilmiştir (siyasi temelli ifade açıklamalarının değerlendirilmesinde kullanılan ilkeler için bkz. Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, § 34). Öte yandan paylaşımın alenileştiği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucu tarafından ifade açıklamasının aleniyet kazandırma niyetiyle yapılmadığı veya aleniyet kazanması ihtimaline karşı gereken özen yükümlülüğünün gösterildiği de ortaya konulamamıştır.

52. Kamu görevlilerinin özel hayatlarındaki davranışlarının memuriyetlerini etkilemesi hâlinde fiilleriyle orantılı bir disiplin yaptırımına maruz bırakılabileceklerinin kabulü gerekir. Ancak bunun için kamu görevlisinin fiilinin memuriyetini etkilediğinin idari ve yargısal makamlarca ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir (Yasin Agin ve diğerleri, § 63). Bu çerçevede başvuru konusu paylaşımın memuriyete etkilerinin başvurucunun sınıf öğretmeni olduğu gözetilerek irdelenmesi gerekmektedir.

53. Başvurucunun bir öğretmen olarak yürüttüğü hizmetin yöneldiği kesim olan çocuklar üzerinde gerek geleceklerinin şekillendirilmesi gerekse sağlıklı bir kişilik edinmeleri noktasında önemli bir rolünün olduğu da kuşkusuzdur. Ülkemizde öğretmenlik mesleği toplum nezdinde diğer kamu görevlerinden farklı bir konumdadır. Bu bağlamda öğretmen yalnızca okul içinde çalışan bir kamu görevlisi olmanın ötesinde toplumu iyiye ve doğruya ulaştırma yolunda eylem ve söylemleri ile emsal teşkil eden ideal bireyi sembolize etmektedir. Bundan dolayı öğretmenler tarafından toplumsal meselelere ilişkin olarak yapılan ifade açıklamalarının herhangi bir vatandaş veya kamu görevlisine kıyasla toplumda daha fazla karşılık bulduğu unutulmamalıdır (Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 54; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 42). Bununla birlikte öğretmenin tabi olduğu ödev ve yükümlülüklerin okulla sınırlı olmadığı, öğretmenin bir otorite figürü olmasından hareketle meslek hayatında tabi olduğu ödev ve yükümlülükleri belirli bir dereceye kadar okul dışında da devam ettirmesinin gerekli olduğu değerlendirilmiştir (bkz. § § 20, 21; Cem Özaydın, § 43). Bu anlamda öğretmenlik mesleğinin etki alanı değerlendirildiğinde öğrencilere uygunsuz fikirlerin aşılanması tehlikesi başta olmak üzere beraberinde birtakım riskleri getirdiği söylenebilir.

54. Nihayetinde Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre başvurucu, sosyal paylaşım sitesi üzerinden yaptığı siyasi temelli ifade açıklamasıyla sahip olduğu siyasi görüşünü kamuoyu tarafından bilinir hâle getirmiş ve yürüttüğü kamu görevinin siyasi görüşü üzerinden tanımlanabilmesine neden olmuştur. Bu durum ise idarenin gerek kamusal hizmetlerin üretimi ve sunumunun tarafsızlığı gerekse demokrasinin kırılganlığına karşı teminat oluşturma misyonuna aykırı bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple başvurucuya verilen kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının zorunlu olduğu ve bu yönden bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 45; Cem Özaydın, § 44).

55. Somut olayda başvurucunun yukarıda detaylı olarak irdelenen siyasi temelli ifade açıklamasının haricinde çok sayıda farklı eyleminin de disiplin soruşturmasına konu edildiği ve anılan eylemlere mahkeme kararında da yer verildiği görülmüştür (bkz. § 12). Söz konusu eylemlere bakıldığında başvurucunun genel olarak terör örgütü YPG/YPJ lehine çok sayıda paylaşımda bulunduğu ve 27/6/2015 tarihli paylaşımın Ahmet Aslan (B. No: 2021/23949, 6/10/2022, § 50) kararında belirlenen ve YPG'nin terör örgütü olarak bilinir hâle geldiğinin kabul edildiği 21/5/2015 tarihinden sonra yaptığı, paylaştığı bir fotoğrafta yer alan pankartta ise halk savaşının genişletilerek bölücü terör örgütü liderine özgürlük istendiği gözönüne alındığında anılan eylemlerin Anayasa Mahkemesinin Mehmet Alanç ve diğerleri ([GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021) kararında ele aldığı kamu görevlilerinin terör propagandası karşısındaki yükümlülüklerine uygun olduğunu kabul etmek mümkün olmamıştır.

56. Öte yandan idare başvurucunun sözü edilen eylemlerini ayrı ayrı cezalandırmak yerine başvurucunun lehine olacak şekilde tevhiden cezalandırma yöntemini işleterek başvurucuyu bu eylemler arasında en ağır cezayı gerektiren siyasi temelli ifade açıklaması nedeniyle cezalandırmıştır. Somut olayda bu cezalandırma usulünün işletilmiş olması başvurucunun özellikle terör ve şiddete dair diğer eylemlerinin görmezden gelindiği anlamına gelmemekte, sadece sonuç cezada başvurucu lehine bir tercih kullanıldığını ifade etmektedir.

57. Sonuç ceza olarak uygulanan siyasi temelli ifade açıklaması gibi eylemler için uygulanacak disiplin cezalarına bakıldığında ise fiilin niteliğine göre kademe ilerlemesinin durdurulması veya devlet memurluğundan çıkarma cezalarının öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Buna göre başvurucuya seçimlerde belirli bir siyasi partinin lehine oy verilmesi çağrısında bulunma nedeniyle devlet memurluğundan çıkarmaya kıyasla daha alt kategoride yer alan ve kişinin gelir anlamında hayatını idame ettirmesine engel teşkil etmeyecek nitelikteki kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilmesi nedeniyle müdahalenin orantılı olduğu kanaatine varılmıştır.

58. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE Selahaddin MENTEŞ'in karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/9/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesi 1.Bölüm 2017/20729 Esas sayılı dosyada sayın çoğunluk tarafından başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmiştir. Aşağıda belirttiğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Olay ve olgular mahkemenin gerekçeli kararında özetlenmiştir.

3. Başvuru dosyası ve ekleri incelendiğinde başvurucu hakkında altı ayrı fiil yönünden inceleme yapıldığı ve her bir fiil yönünden ayrı ayrı disiplin cezası nitelendirilmesi yapıldığı ancak Milli Eğitim Bakanlığı genelgesi uyarınca nitelendirilmesi yapılan cezalar arasında en ağır ceza olan “bir siyasi parti destekleyici nitelikte paylaşımda bulunmak” fiilinin karşılığı olarak kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının tevhiden uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle dosya Anayasa’nın 26. maddesi kapsamında incelenmelidir.

4. Anayasa’nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti ile ilgili kısmı şöyledir. “Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hürriyetine sahiptir. Bu hürriyeti resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar…” “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

5. Başvurucunun yaptığı sosyal medya paylaşımı nedeniyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılması başvurucunun düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetine yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

6. Anayasa Mahkemesinin oturmuş yargı içtihatlarına göre müdahalenin varlığı halinde müdahalenin şartları Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 26. maddesinde ifadesini bulan düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne aykırılık teşkil edecektir.

7. Anayasanın 13. Maddesi “Temel hak ve hürriyetler,… yalnızcaAnayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, … demokratik toplum düzeninin… gereklerine ve ölçülülük ilkelerine aykırı olamaz.” Bu sebeplerle müdahalenin Anayasanın 13. maddesinde belirtilen somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasanın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzenin gereklerine uygunluk şartlarını sağlayıp sağlanmadığını belirlenmesi gerekmektedir.

8. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kanunilik ölçütünün ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kıldığını belirtmiştir. (Tuğba Arslan, § 96; Fikriye Aytin ve diğerleri, B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 34). Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklere müdahale eden şekli anlamda bir kanunun varlığını şart koşmasının sebebi bunu biçimsel anlamda hukuk devletinin hem aracı hem de öncülü olarak görmesi nedeniyledir. Gerçekten de bir yasama işlemi olarak kanun TBMM iradesinin ürünüdür ve TBMM tarafından Anayasa’da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılan işlemlerdir. Bu anlayış temel hak ve özgürlükler alanında önemli bir güvence sağlar (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 54; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 36). Bu sayede yürütme ve yargı organlarının yasamanın çizdiği ilke ve sınırlara bağlı kalması, hukuk düzeninde Anayasa'nın öngördüğü usule uygun olarak çıkarılan kanunların alt kademelerinde yer alan düzenlemelerle temel hak ve özgürlüklerin kolaylıkla sınırlandırılabilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Anayasa Mahkemesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında şeklî anlamda bir kanunun yokluğunu Anayasa’ya aykırılığın ağır bir biçimi olarak kabul etmektedir (Tuğba Arslan, § 98; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 51).

9. Öte yandan temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli görülemez, aynı zamanda kanunların niteliğine de bakılmalıdır (Tuğba Arslan, § 89). Bu anlamıyla kanunilik ölçütü, sınırlamaya ilişkin kuralın erişilebilirliği ve öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğini garanti altına alır (Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi [GK], B. No: 2014/15220, 4/6/2015, § 56; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 55; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 37; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 54).

10. Belirlilik, bir kuralın keyfiliğe yol açmayacak bir içerikte olmasını ifade eder. Temel hakların sınırlandırılmasına ilişkin kanuni düzenlemenin içerik, amaç ve kapsam bakımından belirli ve muhataplarının hukuksal durumlarını algılayabilecekleri açıklıkta olması gerekir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu birtakım güvenceler içermesi gereklidir. Bir kanuni düzenlemede hangi davranış veya olgulara hangi hukuksal sonuçların bağlanacağı ve bu bağlamda kamusal makamlar için nasıl bir müdahale yetkisinin doğacağı belirli bir kesinlik ölçüsünde ortaya konmalıdır. Bu durumda bireylerin hak ve yükümlülüklerini öngörerek davranışlarını bu doğrultuda tanzim etmeleri olanaklı hâle gelebilir. Böylece hukuk güvenliği sağlanarak kamu gücünü kullanan organların keyfî davranışlarının önüne geçilmiş olur (Hayriye Özdemir, §§ 56, 57; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 56; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 38; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 55) norm denetimine ilişkin kararlarda belirliliğe ilişkin açıklamalar için çok sayıda karar arasında ikisi için bkz. AYM, E.2009/51, K.2010/73, 20/5/2010; AYM, E.2011/18, K.2012/53, 11/4/2012).

11. Bireylerin kendilerine düşen yükümlülükleri öngörme ve davranışlarını ayarlama imkânını vermeyen normlar hukuk güvenliği ilkesini zedeler ve bu da bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini engeller. Hukuksal durumların takdirindeki belirsizlik, temel haklar alanında getirilen güvencelerin işlevsiz hâle gelmesine neden olur (Sara Akgül [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018, § 108). Bununla birlikte bir kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi, bu nedenle hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi veya kullanılan kavramların anlamlarının hukuksal değerlendirme sonucunda ortaya çıkması tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Ayrıca ilgili kanuni düzenleme temel haklara ne oranda müdahale ediyorsa söz konusu düzenlemede aranacak belirlilik oranı da aynı doğrultuda yükselecektir (Sara Akgül, § 109; Hayriye Özdemir, § 58; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, § 56).

12. Somut olay yukarıda belirtilen ilkeler bağlamında değerlendirildiğinde tevhiden cezalandırılma yöntemi Anayasa Mahkemesi'nin ilkeleri doğrultusunda ele alınıp değerlendirilmelidir.

13. Tevhiden Cezalandırma Yönteminin Şekli Anlamda Kanuni Bir Dayanağının Bulunup Bulunmadığının Değerlendirilmesi

14. Somut olayda, başvurucu hakkında altı ayrı fiil yönünden disiplin soruşturması yürütülmüş ve her bir eylem için disiplin yönünden ayrı ayrı hukuki nitelendirme yapılmıştır. Raporda, başvurucunun eylemlerinden bir tanesinin kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını, kalanların ise ayrı ayrı kınama cezasını gerektirdiği ifade edilmiştir. Ancak raporun sonuç kısmında her bir eylemin ayrı ayrı cezalandırılması yerine tevhiden cezalandırmaya

ilişkin genelge uyarınca bu cezalar arasından en ağır ceza olan kademe ilerlemesinin durdurulması cezası teklif edilmiş ve idare bu şekilde işlem tesis etmiştir. Buna göre somut olaya konu müdahalenin 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendine göre yapılması nedeniyle ilk bakışta kanunilik şartını sağladığı söylenebilirse de gerek başvurucunun eylemlerinin tamamının hukuki nitelendirmesi yapıldıktan sonra tevhiden cezalandırılması gerekse benimsenen tevhid yönteminin idari işlemin esasını doğrudan etkilemesi karşısında müdahalenin sonucu itibarıyla bir kanun maddesi üzerinden yapılmasının tek başına kanunilik şartını sağlamayacağı kabul edilmelidir. Dolayısıyla şu hâlde başvuru konusu işlemin esaslı unsuru olan tevhiden cezalandırma yönteminin de kanunilik bakımından incelenmesi gerekir.

15. Başvurucu, bir öğretmen olarak kamuda görev yapmaktadır. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında "Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir" hükmüne yer verilmiştir. Bu itibarla disiplin cezalarının Milli Eğitim Bakanlığı personeline tevhiden uygulanabilmesine imkan tanıyan somut olaya konu yöntemin de doğrudan kamu görevlilerinin yükümlülüklerine ilişkin olması nedeniyle kanunla düzenlenmesi gerektiği açıktır. Bunun yanında bazı durumlarda kanun koyucunun ihdas etmek istediği müessesenin çerçevesini ve temel değişkenlerini kanunla belirledikten sonra uygulamaya ilişkin bir takım hususların düzenlenmesini idareye bıraktığı görülmekte ise de somut olayda bu duruma izin veren bir kanun hükmü de bulunmamaktadır (İdarece yapılan düzenlemelere ilişkin olarak bkz. AYM, E.2015/41, K2017/98, 4/5/2017, § 71; Hüsnü Şimşek, B. No: 2015/9734, 11/10/2018, § 41).

16. Öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı yönteme ilişkin olarak Danıştay kararları ışığında bir genelge yayınlamıştır (bkz. § 16). Ancak Genelgede tevhiden cezalandırma yönteminin "yalnızca aynı kanunda yer alan eylemlere uygulanabileceği ve farklı kanunlarda düzenlenen eylemler yönünden ise bu yola başvurulamayacağının belirtilmesi" haricinde yöntemin tanımı, hangi şartlarda ve ne şekilde uygulanacağı gibi hususlarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır (genelgeye konu edilen Danıştay kararları için bkz. §§ 17, 21)

17. Genelge tıpkı yönerge, tebliğ veya talimat gibi kanun altı düzenleyici idari işlemlerden biridir. Türk Dil Kurumu genelgeyi, "Yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında yol göstermek, herhangi bir konuda aydınlatmak, dikkat çekmek üzere ilgililere gönderilen yazı; tamim, sirküler" olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda genelgenin aydınlatıcı ve yol gösterici nitelikte bir idari metin olmanın ötesinde kurucu bir fonksiyona sahip olduğunu ya da bir başka ifadeyle somut olaydaki gibi bir meseleyi ilk elden düzenleyebileceğini söylemek ilkesel olarak mümkün değildir.

18. Bununla birlikte genelgelerin hukukun bir kaynağı olduğu ancak tevhiden cezalandırma konulu genelgenin temel hak ve özgürlükleri etkileme kapasitesi gözetildiğinde tamamen biçimsel kanunilik ilkesi temelinde örgütlenen bu alanda hiçbir zaman "kanun" niteliğinde kural özelliği kazanamayacağını da vurgulamak gerekir. Bunun yanında genelgenin yüksek yargı kararları gözetilerek hazırlanması nedeniyle bir anlamda hukukun farklı bir kaynağı olan içtihat hukukundan beslendiği söylenebilirse de söz konusu niteliğin de genelgeye kanun özelliği kazandırmayacağı açıktır (hakimin yarattığı hukukun yasal niteliği için bkz. Tuğba Arslan, § 96).

19. Dolayısıyla şu halde tevhiden cezalandırma yönteminin şekli anlamda kanuni bir dayanağa sahip olduğundan söz etmek mümkün değildir (şekli anlamda kanunilik ihlali

verilen kararlar için bkz. Elegance Hotel Turizm İşletmeleri A.Ş. [GK], B. No: 2015/19953, 26/6/2019; İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. [GK], B. No: 2015/941, 25/10/2018; Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. (4) [GK], B. No: 2017/36186, 28/12/2022).

20. Tevhiden Cezalandırma Yönteminin Belirlilik Yönünden Değerlendirilmesi

21. Öte yandan tevhiden cezalandırma yöntemi kullanılarak verilen disiplin cezalarının değerlendirildiği Danıştay kararlarında yukarıda varılan sonuç doğrultusunda bu yöntemin yasal bir temeli bulunmadığının belirtilmesine rağmen uygulamanın cezalandırılan kişilerin lehine olduğu ve mahkemelerin yasal olmadığı gerekçesiyle bu uygulamayı ortadan kaldıracak şekilde karar vermesinin hukuka uygun olmayacağı sonuçlarına varılmıştır (bkz. § 17). Danıştay aynı yöndeki başka bir kararında ise bu sonuca ek olarak açılan iptal davalarında tevhiden ceza verilemeyeceği ve her fiil için ayrı ceza verilmesi gerektiği yolunda karar verilmesinin davacıları aleyhine sonuçlar doğuracağından hak arama hürriyetine aykırı olacağını da vurgulamıştır (bkz. § 18). Bu itibarla anılan yöntemin somut olaydaki uygulamasının belirli olup olmadığının irdelenmesi gerekir.

22. Tevhiden cezalandırma, Milli Eğitim Bakanlığının uygulamalarıyla şekillenmiş bir disiplin cezası takdir yöntemidir. İdare anılan yöntem ile disiplin cezasına konu edilebilecek nitelikte birden fazla eylemde bulunan personelin her bir eylemini ayrı ayrı cezalandırmak yerine bu eylemler için mevzuatın öngördüğü cezalar arasından en ağır olan cezayı tek disiplin cezası olarak takdir edebilmektedir. Başka bir ifadeyle disiplin soruşturması sürecinde bütün eylemlerin hukuki nitelendirmesi yapılmakla birlikte bu nitelendirmeler sonucunda eylemler özelinde ayrı ayrı öngörülen cezalardan en ağır olanı tüm eylemleri kapsayacak şekilde verilmemekte bunun yerine bu eylemler arasından en ağır cezayı gerektiren eylemden dolayı tek ceza verilmektedir. Nitekim Danıştayın tevhiden cezalandırma sonucu verilen disiplin cezasının nasıl incelenmesi gerektiğine ilişkin kararlarına bakıldığında da bu yöntem kapsamında hukuki nitelendirmesi yapılan tüm eylemlerden yalnızca en ağır cezayı gerektiren eylem veya eylemlerin incelendiği bunun dışında kalan ve daha alt cezaları gerektiren eylemlerin ise yargılamaya konu edilmediği görülmektedir (bkz. §§ 19, 20).

23. Buna göre uygulamada tevhid edilen cezaya ulaşmak için en ağır cezayı gerektiren eylem veya eylemlerin tek başına yeterli olduğu ve bu bağlamda daha alt cezaları gerektiren diğer eylemlerin yokluğunda dahi sonuç cezaya ulaşılabildiği; Danıştay içtihadında ise eylemlerden yalnızca en ağır cezayı gerektiren eylem veya eylemlerin incelendiği (bkz. § 49) gözetildiğinde diğer eylemler yönünden yapılan hukuki nitelendirmelerin bilgilendirme maksadıyla yapıldığı ve sonuç cezaya ulaşmaya herhangi bir katkı sunmadığı kabul edilmelidir. Dolayısıyla şu halde yöntemin tevhid olarak adlandırılması nedeniyle uygulamada bütün eylemlerin değerlendirilip içtima edilerek tek bir ceza verildiğinden söz edilemez.

24. Aksi yönde yapılacak bir değerlendirme ise tevhiden cezalandırma neticesinde en ağır cezayı gerektiren eylem veya eylemler yönünden tesis edilen yalnızca bir idari işlem olmasına rağmen idarece herhangi bir idari işleme bağlanmayan ve bu bağlamda kesin ve yürütülebilir özellikte olmayan eylemlerin de yargısal denetime tabi tutulması anlamına gelecektir. Ancak 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin ikinci fıkrasında; idari yargı yetkisinin, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olduğunun, idari mahkemelerinin ise yerindelik denetimi yapamayacaklarının, idari işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde

yargı kararı veremeyeceklerinin belirtilmesi karşısında yargısal makamların idari işleme bağlanmayan diğer eylemleri nihai ceza üzerinden denetleyebileceklerini kabul etmek mümkün olmamıştır.

25. Öte yandan somut olayda idare mahkemesi, yukarıda detaylı olarak yapılan açıklamaların aksine en ağır cezaya sebep olan eylemin dışında diğer eylemleri de yargılamaya konu ederek idari işlemi denetlemiştir (bkz. § 13). Hâlbuki tevhiden cezalandırma uygulamasında öğretmenin birden fazla eylemi varsa en ağır cezayı gerektiren eylemden ötürü ceza uygulanmakta ve bu sebeple sadece söz konusu eylem ile uygulanan ceza denetlenebilmektedir (bkz. § § 19, 20). Bu itibarla yasal dayanağı olmamasına rağmen kişinin lehine olduğu gerekçesiyle uygulanmasına cevaz verilen tevhiden cezalandırma yönteminin somut olaydaki uygulaması başvurucunun aleyhine bir sonuç doğurmuştur.

26. Bunun yanında idare mahkemesinin benimsediği bu inceleme yönteminde tüm eylemlerin denetlenmesi söz konusu olduğundan en ağır cezayı gerektiren eylem veya eylemlerin bu cezayı gerektirecek nitelikte olmaması nedeniyle hukuka aykırı, diğer eylemlerin cezalandırılmasının ise hukuka uygun olduğu gibi bir sonuca ulaşılabilmesi mümkün hale gelmektedir. Bu durum ise idarenin herhangi bir idari işleme bağlamadığı eylemler yönünden de mahkemelerin hüküm kurmasına, başka bir ifadeyle idarenin tevhiden cezalandırma yönünde kullandığı takdir hakkının mahkemelerce ortadan kaldırılmasına sebep olacağından idari mahkemelerinin yerindelik denetimi yapamayacağına ilişkin kanun hükmüne de aykırı olacaktır (bkz. § 45). Diğer yandan mahkemelerin en ağır cezayı gerektiren eylem veya eylemlerin bu cezayı gerektirdiği sonucuna ulaşması halinde ise işlemin hukuka uygunluğu konusunda yeterli gerekçe sağlanacağından diğer eylemlerin denetlenmesi usul ekonomisi ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

27. Bu itibarla mevcut genelgenin tevhiden cezalandırma yönteminin tanımını, hangi şartlarda ve ne şekilde uygulanacağı gibi hususları açıklamadığı (bkz. § 16); Danıştay içtihadının ise istikrarlı bir şekilde devam etmesine rağmen somut olayda olduğu gibi yöntemin nasıl uygulanacağına ilişkin farklılıkları gideremediği anlaşıldığından mevcut genelge ve Danıştay içtihadının tevhiden cezalandırma yöntemine ilişkin yeterli belirliliği sağlamadığı değerlendirilmiştir.

28. Sonuç olarak somut olaya konu cezalandırma yönteminin kamu gücünü kullanan organların keyfi davranışlarının önüne geçen ve kişilerin hukuku bilmelerine yardımcı olacak, erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte bir kanun hükmüne dayanmadığı ve mevcut genelge ile Danıştay içtihadının da yöntemin nasıl uygulanacağına ilişkin yeterli belirliliği ve öngörülebilirliği sağlamadığı anlaşıldığından şu hâlde tevhiden cezalandırma yöntemi üzerinden yapılan başvuru konusu müdahalenin kanunilik şartını taşımadığı kanaatine ulaşılmalıdır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye Selahaddin MENTEŞ

AYDIN GELLECİ

B. No: 2018/18910 | Karar tarihi: 05.09.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/18910

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AYDIN GELLECİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/18910)

Karar Tarihi: 5/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 20/3/2025 - 32847

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Derya ATAKUL

Başvurucu : Aydın GELLECİ

Vekili : Av. Süleyman ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yerel bir gazetede yayımlanan köşe yazısına karşı düzeltme ve cevap talebinin

mahkemece kabul edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/6/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

6. Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvurucu, olayların meydana geldiği tarihte Karadeniz Bölgesi'nde yayın yapan Günebakış gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürüdür.

8. Anılan gazetenin 26/3/2018 tarihli nüshasında A.Ö. tarafından "Cumhurbaşkanı Yeni Bir Şey Söylemedi" başlıklı bir köşe yazısı yayımlanmıştır. Köşe yazısı şöyledir:

"AK Parti Trabzon İl Kongresi Afrin Zaferi'nin gölgesinde ve muhteşem bir heyecan içinde geçti. Kongreyle ilgili ortak kanaat 'Güzel hazırlandı, iyi bir organizasyon yapıldı. İlçeler, kadın kolları ve gençlik teşkilâtı iyi çalıştı. Kongrenin başından sonuna kadar heyecan eksik olmadı.' şeklindeydi.

Trabzon, sosyal yapısı itibarıyla ülkenin başarılarıyla övünen ve başarısızlığıyla üzülen bir kent... Afrin Zaferi Trabzon için ayrı bir heyecan oluşturdu ve Trabzon bu heyecanı Hayri Gür Kapalı Spor Salonuna yansıttı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hayli memnun kaldı. Bütün bunları belirtirken Bakan Süleyman Soylu'nun ilçelerle yaptığı toplantıların ve 2 gün öncesinden başlattığı aktif çalışmanın yansımalarını da göz ardı edemeyiz. Bakan Soylu yönetimsel meselelere müdahil olmadı ama kongrenin hazırlanmasına sonuna kadar müdahildi.

AK Parti İl Teşkilâtının yeni oluşumuna Milletvekili [M. B.] ile Büyükşehir Belediye Başkanı [O. F. G.] damga vurdu. Tabii ki İl Başkanı'nın her ikisiyle olan diyalogu yeni listeye açık biçimde yansıdı. Bir diğer ifadeyle ortak kanaat 'listenin tedavi edici ve kuşatıcı bir liste olmadığı bilakis daha ayrıştırıcı bir liste olduğu' yönünde... Önümüzdeki süreçte hiç şüphesiz net görülecektir.

...

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Trabzon'un beklentilerine ne kadar cevap verdiği hususuna gelince… Yedi düvelin kuşattığı Türkiye'de Afrin'le başlayıp Münbiç ve Sincar'la devam edecek olan büyük mücadelenin öne çıktığı böyle bir atmosferde elbette ki Trabzon'un yerel beklentilerini çok fazla öne çıkaramayız. Hele hele önümüzde bir Varna toplantısı gibi kritik bir eşik varken bütün gündemimizi Trabzon sorunlarına veremeyiz. Cumhurbaşkanı da vermedi zaten. Ancak şu kadarını söylemeliyiz ki Cumhurbaşkanımız Trabzon'a yeni bir şey söylemedi ve vaat etmedi.

1-Avni Aker'in yerine müze yapılması ve yeşil alan olarak kalması zaten Trabzon siyasetinin üzerinde mutabakat sağladığı bir konuydu. Bir ara Başkan [O.F.G.] eski bir bakanla el altı iş

birliğine gidip bir şeyler yapmaya çalıştı ama şehir izin vermedi.

2-Trabzon'a ikinci devlet üniversitesi zaten 2015 seçimlerinde vaat edilen mega projelerinden biriydi. Hatta bir ara Bakanlar Kurulundan bile geçmişti. Yani yeni bir şey değildi.

3-Şehir hastanesi de aynı şekilde 2015 seçimlerindeki müjdeler arasında yer alıyordu. Ne yazık ki hayli geciktiğini söylemeliyiz.

4- Türkiye'nin ilk yeşil endüstri bölgesinin Trabzon'a kuruluyor olması yine 2015 yatırım vaatlerinin arasındaydı.

5-Trabzon'un heyecanla beklediği Erzincan-Trabzon demir yolu ise yine ortada kaldı. Yani Cumhurbaşkanımız yine bir tarih açıklamadı. Tek başına Erzincan-Trabzon demir yoluna verilecek bir tarih bile Trabzon'un heyecanına cevap olabilirdi ama olmadı.

6-Zigana Tüneli'nin bir yıl sonra biteceği ve yine Kanuni yolu projesinin tamamının önümüzdeki yıla kadar tamamlanacağı ifadeleri bize göre çok gerçekçi gözükmedi. Zira Zigana Tüneli'nde inşaat zaten durdu. Hem de para yokluğundan durdu. Sanırız Sayın Cumhurbaşkanı'nın bundan haberi olmadı.

En başta ifade ettiğimiz gerçeği burada tekrar edelim. Ülke gündeminin yoğunluğu ve kritik süreçler nedeniyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın gündeminde Trabzon çok fazla yer almadı. Yeni bir şey vaat etmedi. Eskileri hatırlatmakla yetindi. Kabul etmeliyiz ki dünya ile boğuşan bir Türkiye'de biz de zaten her şeyi Trabzon beklentilerine endekslemiyoruz. Afrin Zaferi'nin ardından Varna'yı gözlüyoruz."

9. Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı O.F.G. (müşteki) haberin yayımlanmasından sonra 27/3/2018 tarihinde başvurucuya bir düzeltme ve cevap metni göndermiş ancak başvurucu söz konusu metni hakaret içerdiği gerekçesiyle yayımlamayı kabul etmemiştir. Müşteki bu kez 5/4/2018 tarihinde Trabzon 1. Sulh Ceza Hâkimliğine başvurarak düzeltme ve cevap metninin bahsi geçen gazetede yayımlanmasını talep etmiştir. Anılan metin şöyledir:

"Yazınızda, '..AK Parti İl Teşkilâtının yeni oluşumuna Milletvekili [M.B.] ile Büyükşehir Belediye Başkanı [O.F.G.] damga vurdu. Tabii ki İl Başkanı'nın her ikisiyle olan diyalogu yeni listeye açık biçimde yansıdı. Bir diğer ifadeyle ortak kanaat 'listenin tedavi edici ve kuşatıcı bir liste olmadığı bilakis daha ayrıştırıcı bir liste olduğu' yönünde...' ifadelerini kullanmışsınız.

Masa başında planlı şekilde bölücülük, parçalayıcılık, tefrika oluşturmak ve parti bütünlüğüne saldırmak amaçlı kurgulayıp uydurduğunuz bu beyanlarınızın gözlerinizi bürüyen hırsınızın eseri olduğunu, okuyucularınızın anlayacağını hiç düşünmemişsiniz. Halbuki ihtiraslarınızın aklınızın önüne geçtiğini, aylardır süren bu tezvirat ve iftiralarınızı kamuoyunun gördüğünü idrak etmeniz beklenirdi.

Özellikle geçmişten beri Trabzon gibi tarihi bir şehri ve siyasi partileri bile yönetmeye bu olmadığı takdirde bölmeye çalışmak hususundaki rahatsız ruh halinizi bu şehirde bilmeyen yoktur.

İl teşkilatının şimdiki ve bundan önceki yapılanmalarında hiçbir isim önermediğimi, tüm mensuplarımızı siyasette bir ve beraber olduğum arkadaşlarım olarak hiç ayırt etmediğimi, bütün yöneticilerimize ve il başkanlığı yapanlara siz de tüm kamuoyu da sorabilir. Gerçi sizin sormanızı ve verilecek cevapları nasıl tersine çevirip çarpıtacağınızı Trabzon kamuoyu

bilmektedir.

Ortak kanaat diye söylediklerinizin gerçek dışı bir uydurma olduğunu herkes biliyor. Listelerin açıklanmasından bir saat sonra yazdığınız bir yazıda ortak kanaat vurgusu yapmanız sizin her zamanki gibi düzmece ve tezviratçı olduğunuzu en açık biçimde göstermektedir. 1 saatte teşkilatımızın ortak kanaatini nasıl belirlediniz? Bu yalanlarla siyasi teşkilatımızı kandırabileceğinizi mi zannediyorsunuz?

Ruh halinizi bir inceleyin ya da inceletin. O zaman kendi başınıza şehri idareye kalkmak gibi bir cüreti göstermenin ne menem bir hata olduğunu belki görürsünüz. Bu rahatsızlığınızı 9 yıl öncede size hatırlatmıştım.

Yazınızda ayrıca, 'Avni Aker'in yerine müze yapılması ve yeşil alan olarak kalması zaten Trabzon siyasetinin üzerinde mutabakat sağladığı bir konuydu. Bir ara Başkan [O.F.G.] eski bir bakanla el altı iş birliğine gidip bir şeyler yapmaya çalıştı ama şehir izin vermedi' iftirasını atmıştınız.

Avni Aker Stadı için Trabzon Büyükşehir Belediyesi imar komisyonundan ve Meclisinden onaylanmış bir proje yoktur. Sadece daha önceden TOKİ ile konuşulduğu şekli ile alternatif objelerin inceleneceği tasarımların değerlendirilmesi için sunulan çalışmaları göndermemizi sanki 'Büyükşehir Belediye Meclisi onaylayıp bu projeyi öneriyoruz - istiyoruz' demiş gibi istismar etmek ancak sizin kurgulayacağınız klasik yalanlardandır. Bu konuda bir imar ve meclis kararı olup olmadığını çok kolay bilgi edinebilirdiniz. Ne var ki sizin yaptığınız her zamanki gibi kötü niyetin tezahürüdür. Aynı iftiralara hiç mahcubiyet duymadan devam edip '[O.F.G.] eski bir bakanla el altı işbirliğine gidip bir şeyler yapmaya çalıştı' iftirasını da, Bakanı da açıklayın ki, hangi yalanları uydurduğunuzu kamuoyu görsün.

Şehir sizi tanıyor. Biliniz ki Sayın Cumhurbaşkanımızla, Sayın Başbakanımızla ve tüm Bakanlarımızla, tüm Milletvekillerimiz ve Belediye Başkanlarımızla, il ve ilçe teşkilatlarımız ve tüm üyelerimizle, Aziz Milletimizin hepsi ile bir ve beraberiz. Tezviratlarınız bu bütünlüğü, değil bozmak, 1 parça bile koparamaz. Bölemeyeceksiniz, parçalayamayacaksınız."

10. Trabzon 1. Sulh Ceza Hâkimliği 6/4/2018 tarihinde müştekinin düzeltme ve cevap metninin ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunda aynı puntolarla yayımlanmasına karar vermiştir. Hâkimliğin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Karadeniz'den Günebakış Gazetesi'nin 26/03/2018 tarihli nüshasının 1. ve 5. sayfasından yayınlanan 'Cumhurbaşkanı yeni bir şey söylemedi' başlıklı yazıda talep eden hakkında yazılan yazının gerçeği yansıtır bir somut bir delile dayanmadığı, yazı içeriğinde talep edenin bahsedilen iddiaları yaptığına dair bir algının okuyucu üzerinde oluşturulduğu, somut bir temele dayanmayan bu iddia ile talepte bulunanın kamu oyunda usulsüz ve hukuka aykırı eylemler gerçekleştiren bir yapıda olduğu şeklinde algı ile kamuoyunu inandırılmaya teşvik edildiği, hem kamu oyunun yanlış yönlendirildiği, hem de lekelenmeme hakkının zedelendiği, ilgili yazıyla talepte bulunanın şeref ve saygınlığına saldırıda bulunularak hukuka uygunluk ve eleştiri sınırının aşıldığı anlaşılmış olup bu anlamda ilgili yazının 5187 Sayılı Basın Kanunun 14. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen hususların yani kişilerin şeref ve haysiyetini ihlali niteliğinde olduğu sonucuna varılmıştır."

11. Başvurucu, anılan karara itiraz etmiş; Trabzon 1. Sulh Ceza Hâkimliği 25/4/2018 tarihinde başvurucunun itirazını reddederek dosyanın incelenmek üzere Trabzon 2. Sulh Ceza Hâkimliğine gönderilmesine karar vermiştir. Trabzon 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin

itirazın reddi kararının gerekçesi şöyledir:

"Kamuoyunda bir kişi ile ilgili çıkan bir haber daha sonradan yanlış dahi olsa kişinin toplum nezdinde aklanması ve haberin o anki gerçekliğe uygun gözükse de aslında sonradan doğru olmadığı ortaya çıkarsa yine de insanların bilgisinde haberin ilk verildiği andaki doğruluğuna olan inanç nedeniyle kişiler zor durumda kalabilecektir. Bu nedenle; kamuoyunda doğruluğu belgelerle sabit olmadığı sürece bir kişiyi küçük düşürecek veya zor durumda bırakacak genel ve soyut bir düşünce açıklaması yapan kişi için suç unsuru içermese ve basın hürriyeti kapsamında korunması gerekecek ise de (Basının her türlü kışkırtma ve sert söylemde bulunma hakkı bulunduğu için) bu düşünce açıklaması ve haber içeriğine karşı kişilerin de karşı koyması kendisi hakkında yazılan yazılara ve söylenen ifadelere karşı kendi ifade ve düşüncesini topluma duyurabilmek için yazının yazıldığı, aynı sayfa ve sütunda aynı puntolarla cevap vermesi silahların eşitliği, adalet, hukukun üstünlüğü ve kişilerin hak ve özgürlüğü açısından zorunlu görülmekle suç unsuru içermeyen tekzip metninin içeriğinin yayımlanmasına ilişkin kararımızda usul ve yasaya aykırı bir durum olmadığı anlaşılmakla, Hakimliğimizce verilen kararın usul ve yasaya uygun görülmesi karşısında Hakimliğimiz kararında değişiklik yapılmasına gerek görülmeyerek dosyanın 5271 sayılı CMK 268/2 maddesi gereğince itiraz mercii tarafından incelenmesine karar verilmesi kanaatine varılmış ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

12. Trabzon 2. Sulh Ceza Hâkimliği 27/4/2018 tarihinde itiraza konu kararda yanlışlık olmadığı ve düzeltilecek herhangi bir eksiklik bulunmadığı, kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle başvurucunun itirazını kesin olarak reddetmiştir.

13. Nihai karar, başvurucuya 16/5/2018 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 13/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

14. 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "Düzeltme ve cevap" başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Süreli yayınlarda kişilerin şeref ve haysiyetini ihlâl edici veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayım yapılması halinde, bundan zarar gören kişinin yayım tarihinden itibaren iki ay içinde göndereceği suç unsuru içermeyen, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmayan düzeltme ve cevap yazısını; sorumlu müdür hiçbir düzeltme ve ekleme yapmaksızın, günlük süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde, diğer süreli yayınlarda yazıyı aldığı tarihten itibaren üç günden sonraki ilk nüshada, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlamak zorundadır...

Düzeltme ve cevapta, buna neden olan eser belirtilir. Düzeltme ve cevap, ilgili yazıdan uzun olamaz. Düzeltme ve cevaba neden olan eserin yirmi satırdan az yazı veya resim veya karikatür olması hallerinde düzeltme ve cevap otuz satırı geçemez.

...

Düzeltme ve cevabın birinci fıkrada belirlenen süreler içinde yayımlanmaması halinde yayım için tanınan sürenin bitiminden itibaren, birinci fıkra hükümlerine aykırı şekilde

yayımlanması halinde ise yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde cevap ve düzeltme talep eden kişi, bulunduğu yer sulh ceza hâkiminden yayımın yapılmasına veya bu Kanun hükümlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmesini isteyebilir. Sulh ceza hâkimi bu istemi üç gün içerisinde, duruşma yapmaksızın, karara bağlar.

Sulh ceza hâkiminin kararına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir. Yetkili makam üç gün içinde itirazı inceleyerek karar verir. Yetkili makamın kararı kesindir.

Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına hâkim tarafından karar verilmesi halinde, birinci fıkradaki süreler, sulh ceza hâkiminin kararına itiraz edilmemişse kararın kesinleştiği tarihten, itiraz edilmişse yetkili makamın kararının tebliği tarihinden itibaren başlar.

…”

15. 5187 sayılı Kanun’un “Düzeltme ve cevabın yayımlanmaması” başlıklı 18. maddesi şöyledir:

“Düzeltme ve cevabın yayımlanmasına ilişkin kesinleşmiş hâkim kararlarına uymayan sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili onmilyar liradan yüzellimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ağır para cezası, bölgesel süreli yayınlarda yirmimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda ellimilyar liradan az olamaz.

Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen ağır para cezasının ödenmesinden yayın sahibi, sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili ile birlikte müteselsilen sorumludur.

Düzeltme ve cevap yazısının yayımlanmaması veya 14 üncü maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlara uyulmaksızın yayımlanması hallerinde hâkim ayrıca, masraflar yayın sahibi tarafından karşılanmak üzere, bu yazının tirajı yüzbinin üzerinde olan iki gazetede ilân şeklinde yayımlanmasına da karar verir.”

2. Yargıtay İçtihadı

16. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 24/1/2007 tarihli ve E.2007/4-14, K.2007/32 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenen ‘basın özgürlüğü’ ilkesinin özel hukuk alanındaki sınırlaması MK.nun 24-25 ve BK.nun 49. maddeleridir. Basının olayları izleme, araştırma, değerlendirme, yayma ve böylece kişileri bilgilendirme, öğretme, aydınlatma, yönlendirme yetki ve sorumluluğu vardır. Bunun içindir ki basının yayın yaparken yaptığı yayından dolayı hukuka aykırılık teşkil edecek olan eylemi, genel olaylarındaki hukuka aykırı eylemlerden farklılıklar taşır. İşte bu farklılık ve ayrık durum gözetilerek yapılan yayının hukuka aykırılık veya uygunluk sınırı belirlenmelidir. Basın dışındaki bir olaydaki davranış biçiminin hukuka aykırılık oluşturduğu kabul edildiği durumlarda, basın yoluyla yapılan bir yayındaki olay hukuka aykırılık oluşturmayabilir. İşte basının bu nedenle ayrı bir konumu bulunmaktadır. Ancak basın özgürlüğü ile kişilik değerleri karşı karşıya geldiğinde, çatışan iki değer aynı zamanda korunamayacağına göre somut olaydaki olgular itibariyle birinin diğerine üstün tutulması gerekir. Bunun sonucunda da, daha az üstün olan yarar, daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında, o olayda ve o an için hukuk düzenince korumasız kalmasının uygun olacağı kabul edilecektir. Basının haber verme görevini yerine getirirken kullanacağı bu hakkın özel hukuk alanındaki sınırı; gerçeklik, güncellik, kamu yararı, toplumsal ilgi ve konu ile ifade arasındaki düşünsel bağlılık kuralları olarak belirlenmiştir. Haber verme bu sınırlar içinde kullandığı sürece hukuka uygundur. Bu unsurlardan biri olan gerçeklik;

verilen habere ya da anlatılmak istenen amaca ve hedefe konu olan içeriğin, yayın sırasında olayla ilgili durumuna uygunluğudur. Diğer bir anlatımla gerçeklik somut gerçeklik olmayıp, haberin verildiği andaki beliriş biçimine, görünürdeki gerçeğe uygunluktur."

17. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 14/10/1993 tarihli ve E.1993/4911, K.1993/5847 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Haberin gerçekliğine yönelik hâkim incelemesinin objektif ölçülere dayanması, ilgilisince gerçeğe aykırı sayılmasının değil basının haber verme hakkının ve toplumun bilgi edinme olanağının sınırlanmasına yol açmayacak biçimde görünürdeki gerçeğe uygun olup olmadığının asıl alınması; maddi gerçek araştırılma durumunda olmadığı için ortada görünen durum ve tarafların iddialarını kanıtlamak için sundukları bilgi ve belgeler değerlendirilmek suretiyle sonuca ulaşılması, hukukumuzda cevap ve düzeltme sistemimizce benimsenen yöntem(dir.)"

18. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 4/3/2009 tarihli ve E.2005/16901, K.2009/2638 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5187 sayılı Basın Kanunu 14. maddesi uyarınca cevap ve düzeltme hakkı, basının haber verme hürriyetinin sınırlanmasına yol açacak şekilde kullanılamayacağı gibi, eleştiri sınırları içerisinde ele alınan ve objektif olarak verilen bir haberin de cevap ve düzeltme konusu yapılamayacağı(…) gözetilme(lidir.)"

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa Konseyi Belgeleri

19. Avrupa Konseyinin konuyla ilgili ilk belgesi Bakanlar Komitesinin "Cevap hakkı-basın karşısında bireylerin konumu" konulu Res(74)26 sayılı kararıdır. Kararda, basın özgürlüğünün de ödev ve sorumluluklar içerdiği ve toplumun çıkarının farklı kaynaklardan bilgiye erişmek olduğu belirtilmiştir. Buna göre üye devletlerin incinen bireylere zarar verici olgulara ve fikirlere karşı cevap verme hakkını sağlaması gerekmektedir. Bu itibarla hak, incinen kişiye ait olmakla birlikte bilgiye ulaşmaya çalışan topluma da hizmet etmektedir. Anılan kararda üye devletlere, bireyin medya karşısındaki konumunun asgari olarak aşağıdaki ilkelere uygun olması tavsiye edilmiştir:

"1. Bir mecrada yayımlanan bireylerle ilgili bilgilere ilişkin olarak, ilgili kişi, düzeltilmesinde haklı bir çıkarı olan kendisiyle ilgili yanlış olguları düzeltmek için, gereksiz gecikme olmadan, etkili bir imkana sahip olacak; bu düzeltmelere, mümkün olduğu ölçüde, orijinal yayınla aynı önem verilecektir.

2. Bir mecrada yayımlanan bireylerle ilgili habere ilişkin olarak, ilgili kişi, aşağıdakileri oluşturan olgu ve görüşlerin yayımlanmasına karşı etkili bir çareye sahip olacaktır:

i. İhtilaf konusu olgu ve görüşler bireyin mahremiyetine; bunu geçersiz kılan, meşru bir kamu yararı ile gerekçelendirildiği, bireyin yayına açıkça veya zımnen izin verdiği veya yayının genel kabul görmüş bir uygulama olduğu ve yasalara aykırı olmadığı durumlar dışında müdahale teşkil ettiğinde,

ii. İhtilaf konusu olgu ve görüşler, ilgili kişinin açık veya zımni rızası ile yayımlanmadığı veya daha üstün bir yarar bulunmadığı sürece onuruna, şerefine veya itibarına yönelik bir saldırı teşkil ettiğinde.

3. Yukarıdaki ilkelerdeki hiçbir şey sansürü haklı gösterecek şekilde yorumlanmamalıdır.

..."

20. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin gazetecilik etiği hakkındaki 1215 (1993) sayılı tavsiye kararının ilgili kısmı şu şekildedir:

" ...

5. Parlamenterler Meclisi Bakanlar Komitesine;

i. Üye devletler, kamusal medyada sunulan bilginin tarafsızlığını, medyadaki fikirlerin çoğulculuğunu, cinsiyet dengesini ve tüm bunların yanı sıra medyada itham olunmuş bireylere cevap hakkını sağlayan etkili bir mevzuat oluşturmalıdır.

..."

21. Bakanlar Komitesinin konuyla ilgili ikinci kararı üye devletlere yönelik "Yeni medya ortamında cevap hakkı" konulu Rec(2004)16 sayılı tavsiye kararıdır. Bu karar ile cevap hakkının çevrim içi ortamda da uygulanması tavsiye edilmiştir. Karar, çeşitli kaynaklardan bilgiye erişimin toplumun çıkarına olduğunu belirtmekle birlikte Res(74)26 ile karşılaştırıldığında cevap hakkının amacını yanlış olgularla ve kişilik haklarıyla ilgili olarak sınırlandırmaktadır. Söz konusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

"1. Cevap hakkının kapsamı

Her gerçek veya tüzel kişiye, milliyeti veya yerleşim yerine bakılmaksızın, medyada kendisi hakkında yanlış olgular sunan ve kişilik haklarını etkileyen herhangi bir habere karşı çıkma imkanı sunan bir cevap hakkı veya eşdeğer bir hukuk yolu verilmelidir.

2. İvedilik

Cevap talebi, itiraz edilen bilginin yayımlanmasından itibaren makul ölçüde kısa bir süre içinde ilgili mecraya iletilmelidir. Söz konusu mecra cevabı gecikmeksizin kamuoyuna duyurmalıdır.

3. Önem Düzeyi

Yanıt, mümkün olduğu ölçüde, itiraz edilen bilginin ulaştığı aynı kitleye ve aynı etkiye sahip olacak şekilde, aynı önem düzeyinde sunulmalıdır.

...

5. İstisnalar

İstisna olarak, ulusal yasa veya uygulama, aşağıdaki durumlarda yanıt talebinin söz konusu mecra tarafından reddedilebileceğini öngörebilir:

- Cevabın uzunluğu, itiraz edilen haberlerin düzeltilmesi için gerekli olanı aşıyorsa;

- Cevap itiraz edilen olguların düzeltilmesiyle sınırlı değilse;

- Yayımlanması cezalandırılabilir bir eylem içeriyorsa, içerik sağlayıcıyı medeni hukuk işlemlerine karşı sorumlu kılacaksa veya kamu ahlakı standartlarını ihlal edecekse;

-Üçüncü bir tarafın yasal olarak korunan çıkarlarına aykırı olduğu düşünülüyorsa;

- İlgili kişi meşru bir menfaatinin varlığını gösteremiyorsa;

- Cevap, itiraz edilen haberin kamuya açıklandığı dilden farklı bir dilde açıklanmışsa;

- İtiraz edilen haber, kamu makamlarının veya mahkemelerin kamuya açık oturumlarına ilişkin doğru bir raporun parçasıysa.

...

8. Uyuşmazlıkların çözümlenmesi

Bir mecra, bir yanıtı kamuya açıklama talebini reddederse veya yanıt, ilgili kişi için tatmin edici bir şekilde kamuya açıklanmazsa, bu kişinin anlaşmazlığı bir mahkemeye veya cevabın yayımlanmasını emretme yetkisine sahip başka bir organa götürme olasılığı mevcut olmalıdır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

22. Ediciones Tiempo S. A./İspanya (B. No: 13010/87, 12/7/1989) başvurusunda, İspanyol mahkemeleri tarafından bir cevap yayımlamasına karar verilmesinin ardından cevap metninin yanlış olduğu bilinen bilgiler içerdiğini iddia eden başvurucu basın kuruluşu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 10. maddesinde koruma altına alınan objektif bilgi verme özgürlüğünün ve okuyucularının da bu tür bilgiye erişme hakkının ihlal edildiğini ileri sürerek Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna (Komisyon) başvurmuştur. Komisyon, cevap hakkının temel amacını kitle iletişim araçları tarafından yayılan belirli ifadelere veya görüşlere karşı Sözleşme'nin 8. maddesinde güvence altına alınan özel hayatı, şeref ve itibarı korumak olarak belirlemiştir. Komisyon, ulusal hukukta hakkında yapılan haberden etkilenen kişilere tanınan bu tür bir yolun halkın çeşitli kaynaklardan bilgi alma hakkına ve bilginin çoğulculuğuna hizmet etmedeki öneminden kısaca bahsetmesine rağmen cevap hakkının bir bireyin ifade özgürlüğünün bir parçası olup olmadığını belirlememiştir.

23. Bir gazetede yayımlanan makaleye karşı cevap hakkının kullanılmasına ilişkin talebin ulusal mahkemeler tarafından reddedilmesi üzerine ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasıyla yapılan Melnychuk/Ukrayna (B. No: 28743/03, 5/7/2005) başvurusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Ediciones Tiempo S. A./İspanya kararında cevap hakkına ilişkin olarak yapılan değerlendirmelerden ayrılmıştır. AİHM bu kararında, daha önceki Ediciones Tiempo S. A./İspanya kararına değinmeksizin müştekinin cevap hakkının -Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında ele almak yerine- Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamına girdiğini vurgulamıştır. AİHM'e göre bu kanaatin temeli, gerçek dışı bilgilere itiraz edebilme, edebî ve politik tartışmalarda görüşlerin çoğulculuğunu sağlama ihtiyacıdır. Bununla birlikte AİHM Melnychuk/Ukrayna kararında Sözleşme'nin 10. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sınırlandırmaların cevap hakkının kullanımı için de geçerli olduğunu ifade ederek devletin bireyin ifade özgürlüğünü sağlama yükümlülüğünün özel kişi ve kuruluşlara görüşlerini ileri sürmek için medyaya sınırsız erişim hakkı vermediğini belirtmiştir. AİHM, genel bir ilke olarak bireyler tarafından gönderilen makale, yorum ve mektupların yayımlanıp yayımlanmayacağına karar verirken yazılı ve görsel basının editoryal takdir yetkisini kullanmakta özgür olması gerektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte istisnai şartlarda, bir gazetenin meşru olarak tekzip veya özür metni ya da yine bir karalama davasında verilen yargı kararını yayımlaması gerekebilir. Dolayısıyla bireyin ifade özgürlüğünün sağlanması için devletin pozitif bir yükümlülüğünün doğduğu durumlar olabileceğini açıklayan AİHM, her durumda devletin medyaya erişimin reddedilmesinin kişilerin ifade özgürlüğüne keyfî ve orantısız bir müdahale teşkil edip etmediğine ve böyle bir reddin yetkili yerel makamlar önünde ileri sürülüp sürülemeyeceğine dikkat etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda somut olayda, başvurucunun cevabını gazeteye

sunabildiğini, sunduğu cevapta müstehcen ve küfürlü açıklamalarda bulunmak sureti ile makalede kendisine yöneltilen eleştirilere cevap vermenin çok ötesine geçmesi sebebi ile başvurucunun cevabını değiştirmeye davet edildiğini ancak başvurucunun davete icabet etmediğini belirten AİHM, yerel mahkeme kararında keyfîlik bulunmadığı ve çatışan haklar arasında adil bir dengenin sağlandığı kanaatiyle devletin 10. madde kapsamındaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirme konusunda herhangi bir kusuru olmadığı sonucuna varmıştır.

24. Melnychuk/Ukrayna kararından yedi yıl sonra bir gazete, ulusal hukuk uyarınca cevap metni yayımlama yükümlülüğünün ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. AİHM yine, daha önceki Ediciones Tiempo S. A./İspanya kararına ve bu kararın Sözleşme'nin 8. maddesi ile ilgili değerlendirmelerine değinmeksizin cevap hakkının Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamına girdiği yönünde Melnychuk/Ukrayna kararında vardığı sonucu hatırlatarak bu yolun amacının gerçek dışı bilgilere itiraz edebilme ve görüşlerin çoğulculuğunu sağlama ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır (Kaperzyński/Polonya, B. No: 43206/07, 3/7/2012, § 66). AİHM, esas olarak medyada yapılan açıklamalar nedeniyle görevden alınmanın hukuka uygun olup olmadığı meselesiyle ilgili olan Marunic/Hırvatistan (B. No: 51706/11, 28/3/2017) başvurusunda da cevap hakkının normatif temeline kısaca değinmiş, cevap hakkının Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamına girdiğini belirterek Melnychuk/ Ukrayna ve Kaperzyński/Polonya kararlarındaki görüşünü tekrarlamıştır (aynı kararda bkz. § 50).

25. Eker/Türkiye (B. No: 24016/05, 24/1/2018) kararında AİHM, bir editörün çalıştığı yerel gazetede yazdığı ve yayımladığı bir başyazıya verilen cevabı basma zorunluluğunun başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal etmediğine karar vermiştir. Başvuru konusu başyazı, Sinop Gazeteciler Cemiyetinin belirli eylemlerinin derneğin ana hedefine aykırı olduğunun ve artık amacına uygun olmadığının iddia edildiği eleştirel nitelikte bir yazıdır. AİHM cevap metninin cemiyetin işleyişiyle ve üyelerinin yaptığı çalışmalarla ilgili açıklama içerdiğini ve başvurucunun yayımladığı başyazıda ileri sürdüğü sorulara cevaplar getirdiğini belirtmiştir. AİHM, cevap metninin ayrıca başvurucunun mesleki yeterliliğiyle ilgili eleştiriler de içerdiğini, başvurucu için aşağılayıcı olabilecek imaların bulunduğunu ifade etmişse de anılan metnin kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşmadığını değerlendirmiştir. AİHM cevap metninde kullanılan üslubun başvurucunun yazısında kullandığı üsluba hissedilir şekilde yakın olduğuna da dikkat çekmiştir. Son olarak başvurucunun yayımladığı yazıyı değiştirmeye zorlanmadığı ihtilaf konusu tedbirin izlenen hedefle orantılı olduğu, başvurucunun daha sonra olayları kendi anlatımıyla tekrar yayımlayabilmesine engel olacak bir şey bulunmadığı hususlarını da dikkate alan AİHM, somut olayın şartlarında ulusal mahkemelerin başvurucunun ifade özgürlüğü ile derneğin itibarının korunması hakkı arasında adil denge kurduğu sonucuna varmıştır.

26. Eker/Türkiye kararında AİHM'in, cevap hakkının hem Sözleşme'nin 8. maddesinde hem de 10. maddesinde normatif temeli olduğu kanaatinde olduğu ve böylece önceki kararlarındaki iki farklı yaklaşımı birleştirdiği görülmektedir. Buna göre cevap hakkı; herkese özel hayatına, itibarına ve onuruna zarar verebilecek nitelikte olan ve kitle iletişim araçları tarafından yayımlanan bazı bilgilerden veya düşüncelerden korunma imkânı verme amacı taşımaktadır (aynı kararda bkz. § 47). Bu yönüyle Eker/Türkiye kararı, Ediciones Tiempo kararında varılan sonuçları tekrarlamıştır. Öte yandan AİHM Eker/Türkiye kararında, Melnychuk/Ukrayna ve Kaperzyński/Polonya kararlarını da esas alarak Sözleşme'nin yalnızca 8. maddesine dayanmanın ötesine geçmiş; cevap hakkının ifade

özgürlüğünün önemli bir unsuru olarak Sözleşme'nin 10. maddesinin uygulama alanına girdiğini, bu durumun sadece yanlış bilgilere itiraz etme gerekliliğinden değil aynı zamanda özellikle genel menfaat alanlarında görüşlerin çeşitliliğini sağlama gerekliliğinden kaynaklandığını vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 43).

27. 2015 yılında bazı günlük gazetelerde masumiyet karinesi ile şeref ve itibar hakkını ihlal ettiğini düşündüğü çeşitli haberlerin yayımlanmasının ardından cevap metni yayımlanmasına yönelik talebinin reddi üzerine Anayasa Mahkemesine yaptığı başvurular da "daha yüksek başarı şansı sunabilecek, kullanılabilir ve etkili başvuru yollarına başvurmadığı" gerekçesiyle kabul edilemez bulunan başvurucunun AİHM'e yaptığı başvurular da iç hukuk yollarını tüketmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmuştur (Gülen/Türkiye (kk), B. No: 38197/16, 38384/16, 38389/16 ve diğerleri, 8/9/2020). Anılan karada AİHM; 5187 sayılı Kanun'un 14. maddesinde yer alan düzeltme ve cevap yolunun sulh ceza hâkiminin duruşma yapmaksızın üç gün içinde karara bağladığı ve bu karara karşı olası bir itirazın da üç gün içinde yetkili merci tarafından incelendiği hızlandırılmış bir istisnai usul öngördüğünü belirtmiştir. AİHM, davalarla hızlı bir şekilde ilgilenme zorunluluğunun medyada yayımlanan gerçek dışı bilgilere itiraz edilebilmesi ve genel yarara ilişkin konularla ilgili fikir alışverişinde çok sayıda görüşün alınabilmesi için gerekli ve haklı görülebileceğini, bu tür bir prosedürün temel amacının bu olduğunu açıklamıştır. Bununla birlikte AİHM'e göre somut olaydaki başvuru, bu alandaki ilgili tüm kriterleri gözönünde bulundurarak şikâyet edilen yayınların basın özgürlüğünün sınırlarını aşarak başvurucunun şeref ve itibarını ihlal edip etmediğinin belirlenmesini gerektirmektedir. İtiraz edilen haberler sadece doğruluğu dava dosyasına göre karar verilen hızlı bir prosedürle kolayca tespit edilebilecek hatalı bilgiler içermemekte, esasen ateşli bir kamuoyu tartışması bağlamında yapılan ciddi suçlamalar içermektedir. Bu nedenle çelişmeli yargılamalar bağlamında bunların doğruluğunu belirlemek ve başvurucunun itibarının zedelendiği iddialarına hükmedebilmek için daha derinlemesine soruşturmalar gerekmektedir. Sonuç olarak AİHM, her iki taraf için de yargılama hukukunun usuli güvencelerinin sağlanmasına ve uyuşmazlıktaki çeşitli çıkarlar arasında uygun bir dengeleme yapılmasına olanak sağlayan tazminat davalarının başvurucuya şeref ve itibarının korunması için yeterli bir çözüm yolu sağlayabileceği kanaatine varmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 5/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu; sorumlu yazı işleri müdürü olduğu gazetede yayımlanan, hakaret içermeyen ve eleştiri sınırları içinde kalan ihtilaf konusu köşe yazısına karşılık müştekinin düzeltme ve cevap metninin açıkça hukuka aykırı ve hakaret içeren ifadelerden oluştuğunu, sulh ceza hâkimliğinin kararı uyarınca anılan metin aracılığıyla hakaret içeren ve iftirada bulunan müştekinin bahsi geçen metnini gazetede yayımlamak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Başvurucuya göre ilk derece mahkemesinin anılan kararı ile gazetenin müşteki ve yönetimindeki büyükşehir belediyesi hakkında haber yapamama noktasına getirildiğini, ihtilaf konusu köşe yazısının gerçekliğinin, hukukiliğinin veya yazıda geçen eleştirel nitelikteki ifadelerin içeriğinin incelenmeden karar verildiğini belirterek ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, ifade ve basın özgürlüklerinin yanı sıra adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de belirtilen ihlal iddiasının özünün ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin bir müdahalenin varlığına yönelik olduğu anlaşıldığından şikâyetinin Anayasa'nın 32. maddesi ışığında ve bir bütün olarak Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

31. Anayasa'nın 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

32. Anayasa'nın 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Basın hürdür, sansür edilemez...

...

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

..."

33. Anayasa'nın "Düzeltme ve cevap hakkı" başlıklı 32. maddesi şu şekildedir:

"Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir."

34. Anılan maddeye ilişkin olarak Danışma Meclisince kabul edilen metnin gerekçesi şu şekildedir:

"Düzeltme ve cevap hakkı

Kitle haberleşmesi faaliyetini yürüten organların, bu faaliyetlerinde serbest kalması esastır. Bu serbestiyi kısıtlayan unsurlardan biri de, süreli yayınlarda, 'zorunlu yayım' denilen yayımlardır. Bunlar yayın organına dış çevreden gönderilen ve organca yayımı mecburi olan mütalaa yahut mülahazalardır. Böylece süreli yayının sınırlı hacmi doldurulmakta ve serbest yayına yer kalmamaktadır.

İkinci olarak süreli haberleşme organının hizmet gereklerinden biri de kamuoyuna doğru

haber ve bilgi sunmaktır.

Nihayet süreli haberleşme organları faaliyetlerinde, kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlüdürler.

Maddenin birinci fıkrasıyla bu üç gerek yerine getirilmekte; diğer bir deyimle düzeltme ve cevap hakkı sınırlanmakta, kişilerin haysiyet ve şerefleri de korunarak gerçeğe aykırı yayımlar düzeltilmekte veya cevaplanmaktadır. Kişilere tanınan bu hakkın kullanılış şartlarını kanun düzenleyecektir.

Birinci fıkrada nitelikleri belirtilen düzeltme ve cevap yazılarının yayımı zorunludur. Fakat süreli yayına ilgililer tarafından gönderilecek bu tür yazıların gerçekten belirtilen niteliğe sahip bulunup bulunmadığı konusunda, düzeltme ve cevap hakkını kullandığı iddiasında olan kişi ile yayımcı arasında görüş ve değerlendirme farkı olabilir. Bu halde ihtilaf bağımsız ve tarafsız hakem durumunda olan hakim tarafından çözümlenecektir. Bu husus da maddenin ikinci fıkrasında öngörülmüş bulunmaktadır."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

36. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun sorumlu yazı işleri müdürü olduğu yerel gazetede yayımlanmış bir köşe yazısı nedeniyle düzeltme ve cevap metni yayımlamasına karar vermiştir. Düzeltme ve cevap hakkı, ifade özgürlüğünü, bu kapsamda özel olarak da basın özgürlüğünü sınırlayan haklardan biridir. Düzeltme ve cevap hakkını kullanmak basın organının ifade özgürlüğüne müdahale teşkil eder. Zira basın, istediğini yayımlamak ya da yayımlamamak konusunda kural olarak serbesttir. Fakat basının cevap metni karşısında serbestliği bulunmamakta, cevap metnini yayımlaması gerekmektedir (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik [GK], B. No: 2013/6237, 2/7/2015, § 52). Dolayısıyla söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerin yönelik bir müdahalede bulunulmuştur.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

38. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedene dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

39. 5187 sayılı Kanun’un “Düzeltme ve cevap” başlıklı 14. maddesinin kanunla sınırlama

ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

40. Sorumlu yazı işleri müdürü olduğu yerel gazetede yayımlanan bir köşe yazısı nedeniyle başvurucunun düzeltme ve cevap metni yayımlamasına karar verilmesinin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

(a) Demokratik Toplumda Basın Özgürlüğünün Önemi

41. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa'nın 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu daha önce pek çok kez ifade etmiştir. Bu bağlamda ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü herkes için geçerli ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Basın özgürlüğünün kamuoyuna çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi ile bunlara ilişkin bir kanaat oluşturulması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 63; Haci Boğatekin (2), B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 38).

(b) Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

42. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve ölçülü olmalıdır. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Anayasa’nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Mehmet Ali Gündoğdu ve Mustafa Demirsoy, B. No: 2015/8147, 8/5/2019, § 41; Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan [GK], B.No: 2014/17354, 22/5/2019, § 89).

43. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Wikimedia Foundation Inc. ve diğerleri [GK], B. No: 2017/22355, 26/12/2019, § 65; Ferhat Üstündağ, § 46; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

44. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına, diğer bir ifadeyle bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret eder. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati

veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

(2) Başkalarının Şöhret veya Haklarının Korunması

45. Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 44) Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33; Bekir Coşkun, § 45; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 44).

(3) Düzeltme ve Cevap Hakkı

46. Hukuk sistemleri, güçlü bir kamusal tartışmayı teşvik eden ifade özgürlüğünü koruma zorunluluğu ile bireylerin itibarlarına yönelik haksız saldırılardan koruma ihtiyacını uzlaştırarak taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurabilmek için çeşitli mekanizmalar geliştirmiştir. Bu kapsamda haber alma özgürlüğünün kötü kullanımına karşı yayının muhataplarına, basına karşı haklarını savunma imkânı tanıyan ve basını şikâyet konusu yayını izleyen en kısa süre içinde bir cevap yayımlamaya zorlayan bir hak olan düzeltme ve cevap hakkının da basın özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında dengeyi sağlayan bir işlev üstlendiği söylenebilir. Nitekim Anayasa'nın 32. maddesinde güvence altına alınan düzeltme ve cevap hakkının düzenleniş biçimi ve lafzı dikkate alındığında da bu hakkın tanınması ve kullanım şartlarının belirlenmesi ile birbiriyle çatışan; Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan şeref ve itibar hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlükleri arasındaki dengelemenin bizzat Anayasa koyucu tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır.

47. Düzeltme ve cevap hakkının kullanımıyla şikâyet konusu haberin ivedilikle düzeltilmesi, yanıtlanması ve etkilerinin azaltılması amaçlanmaktadır. Böylelikle muhatapları açısından yayının etkileri hafifletilebilecek, yol açtığı olumsuzlukların etkisi azaltılabilecektir. Türk hukuk sisteminde düzeltme ve cevap hakkı, düzeltme ve cevap unsurlarını kapsayan tek bir kavram olarak düzenlenmiştir. Anayasa’nın 32. maddesinin birinci fıkrasında "Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir." denilmiştir. Buna göre Anayasa koyucu bir yandan bir yayında kendisinden bahsedilen herkese, düzeltme ve cevap hakkını kullanarak aynı yayın organı aracılığıyla kendi bakış açısını yansıtma imkânı tanımış fakat aynı zamanda bu hakkın kullanımını, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kişilerle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması olmak üzere iki şarttan en az birinin gerçekleşmesine özgülemiştir.

48. Anayasa'nın 32. maddesinin gerekçesinde de süreli haberleşme organının kamuya doğru haber ve bilgi sunmakla ve faaliyetlerinde kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlü olduğu açıklanmıştır. Gerekçede, maddenin birinci fıkrasıyla bu gereklerin yerine getirildiği, kişilerin haysiyet ve şereflerinin de korunarak gerçeğe aykırı yayımların düzeltilmesine veya cevaplanmasına olanak tanındığı belirtilmiştir.

(4) Basının Editoryal Özgürlüğü

49. Medya kuruluşları ve gazeteciler, hangi bilgiyi yayımlayacaklarına, nasıl sunacaklarına ve haberlerinde hangi seslere yer vereceklerine karar verme özgürlüğünü kapsayan editoryal özerkliğe sahiptir. Bu özerklik, basının bağımsızlığını ve bütünlüğünü korumak için elzemdir; medya kuruluşlarının kamu gözcüsü olarak hizmet etmesine, kamuyu bilgilendirmesine, hükûmetten veya özel çıkarlar da dâhil olmak üzere dış kaynaklardan gelen gereksiz müdahaleler olmaksızın demokratik müzakereye katkıda bulunmasına olanak sağlar.

50. Demokratik toplumlarda özgür bir basın, hükûmet gücü üzerinde hayati bir kontrol işlevi görür ve şeffaflık ile hesap verebilirliği teşvik eder. Editoryal özgürlük, gazetecilerin sansür veya misilleme korkusu olmadan hükûmetin eylemlerini, siyasi gelişmeleri ve toplumsal sorunları araştırmasına ve haberleştirmesine olanak tanıdığı gibi çok çeşitli bakış açılarının ve perspektiflerin ifade edilmesine izin vererek çeşitli ve çoğulcu bir medya ortamını teşvik eder. Muhalif bakış açılarının ifade edilmesine ve hâkim anlatılara meydan okunmasına olanak tanıyan editoryal özgürlük vatandaşların iyi bilgilendirilmesi ve demokratik sürece anlamlı bir şekilde katılabilmeleri için hayati önemdedir.

(5) Düzeltme ve Cevap Hakkı ile Basının Editoryal Özgürlüğünün Dengelenmesi

51. Bir basın kuruluşunun sayfalarında ifade edilen her görüş ve düşünceye katılmayan herkese cevap hakkı tanıması olanaklı değildir. Görüş ve düşünceleri de kapsayan cevap hakkının kuralsız şekilde genişletilmesi bu yolun aşırı kullanımına yol açarak basının cevaplarla dolup taşmasına, çok kısa sürede güncelliğini yitirme tehlikesi bulunan birçok habere basılı eserde yer kalmamasına, kamuya haber ulaştırmak için basın kuruluşlarınca verilen çabanın ziyan olmasına neden olabilir. Böyle bir durum basının editoryal özgürlüğünün büyük ölçüde elinden alınmış olması ve asli görevini yerine getirememesi anlamına gelir. Üstelik düzeltme ve cevap hakkının aşırı kullanımı ile kamunun haber alma özgürlüğü de kısıtlanmış olacak, dahası bu durum okuyucu açısından basının sıkıcı ve daha fazla tercih edilmeyen bir medya aracına dönüşmesine yol açacaktır. Bu kapsamda Türk hukuk sisteminde gazete editörlerinin düzeltme ve cevap metnini yayımlamaması hâlinde adli para cezası tehdidi altında bulunduğu da gözetildiğinde sınırları belirlenmemiş düzeltme ve cevap hakkının basın üzerinde potansiyel bir caydırıcı etki yaratılmasına yol açacağı tehlikesi gözden kaçırılmamalıdır.

52. Anayasa'nın 32. maddesinin gerekçesinde, yayın organına dış çevreden gönderilen ve organca yayımı mecburi olan mütalaa yahut mülahazalar olarak tanımlanan zorunlu yayımların süreli yayınlarda basının istediğini yayımlamak ya da yayımlamamak konusundaki serbestîsini kısıtlayan unsurlardan olduğu ifade edilmiştir. Anayasa koyucu, zorunlu yayınlarla süreli yayının sınırlı hacminin doldurulması ile serbest yayına yer kalmadığını belirterek basın özgürlüğünün önündeki bu potansiyel tehlikeye dikkat çekmiştir. Buradan hareketle Anayasa koyucunun iradesinin düzeltme ve cevap hakkının alanını genişletmenin ifade özgürlüğünün önünde oluşturabileceği tehlikeyi dikkate alarak böyle bir yolun kullanımının dikkatli değerlendirme gerektirdiği yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de Anayasa'nın 32. maddesinin gerekçesinde kitle haberleşmesi faaliyetini yürüten organların bu faaliyetlerinde serbest kalmasının esas olduğu açıkça belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle Anayasa koyucu serbest yayımın kural, zorunlu yayımın istisna olması gerektiğini kesin olarak ortaya koymuştur. Bu itibarla Anayasa koyucunun bizzat kendisi düzeltme ve cevap hakkını, basında yer alan her görüş ve düşünceye karşı

şeref ve itibarına müdahale edilen herkese tanınması gereken bir hak olarak kabul etmemiş; aksine kural olan serbest yayımın sınırlandırılabilmesi için şeref ve itibara yapılan müdahalenin belli bir ağırlık düzeyine gelmiş olması kaydını zaruri kılmıştır. Zira Anayasa koyucu, düzeltme ve cevap hakkının sınırsızlığa yol açacak şekilde şeref ve itibarla ilgili her durumda kullanılabileceğini öngörmemiş; bu hakkın ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hâllerinde tanınabileceğini hüküm altına alarak kullanımını anılan iki nedene hasretmiştir.

53. Serbest yayının kural zorunlu yayının ise istisna olması, düzeltme ve cevap hakkının gözardı edilmesini mazur kılmadığı gibi basının editoryal özerkliği karşısındadaha az değerli olduğu anlamına da gelmez. Aksine medya kuruluşlarına getirilen yükümlülüklerin basın özgürlüğünü gereksiz yere ihlal etmemesi veya serbest bilgi akışını engellememesi için dikkatli bir şekilde dengelenmesi gerektiğini gösterir. Düzeltme ve cevap hakkı şeffaflık, hesap verebilirlik ve bireysel hakların desteklenmesinde önemli amaçlara hizmet ederken, medya kuruluşlarının ve gazetecilerin özerkliğine ve editoryal takdir yetkisine saygı gösterecek ve bunları koruyacak, böylece basın özgürlüğü ve demokrasiyi destekleyecek şekilde uygulanmalıdır. Bu dengenin sağlanabilmesi için belirlenecek makul ilke ve kriterler yargısal makamlara yol gösterici olacaktır.

(6) 5187 Sayılı Kanun'da Yer Alan Düzeltme ve Cevap Yoluna Başvurulması Hâlinde Sulh Ceza Hâkimliklerince Yapılması Gereken Değerlendirmeler

54. Bireyler yanlışlıkları düzeltme veya kendilerini ilgilendiren konularda bakış açılarını sunma hususunda meşru bir beklentiye sahip olsalar da yargısal makamlarca bu hak medya kuruluşlarının ve gazetecilerin özerkliğini ve editoryal takdir yetkisini koruma ihtiyacına karşı dengelenmelidir. 5187 sayılı Kanun'da yer alan düzeltme ve cevap yoluna başvurulması hâlinde çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için aşağıda izah edilen üç aşamalı testin somut olaya uygulanması gerekir. Test kademeli bir süreç öngördüğünden ilk aşamayı geçemeyen düzeltme ve cevap talebinin ikinci aşama yönünden, ikinciyi geçemeyen talebin de üçüncü aşama yönünden -kural olarak- ayrıca teste tabi tutulmasına ihtiyaç yoktur. Söz konusu test şöyledir:

i. Hâkimliğin düzeltme ve cevap metninin yayımlanmasına yönelik verdiği kararın Anayasa'nın 32. maddesine uygun olabilmesi için kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından en az birinin somut olayda bulunması gerekir. Hâkimlikçe bu konuda karar verilirken aşağıdaki hususların dikkate alınması verilecek kararın Anayasa'ya uygunluğu açısından önem taşımaktadır. Öncelikle Hâkimlik tarafından düzeltme ve cevap metninin yayımlatılmasına karar verilebilmesi için Anayasa'nın 32. maddesi uyarınca zaruri olan kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından en az birinin somut olayda bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Bu inceleme yapılırken şu hususlar dikkate alınmalıdır:

- Medya kuruluşlarına cevap veya düzeltmeler için yer veya yayın süresi sağlama konusunda aşırı külfet oluşturan yükümlülükler getirilmesi, bu kuruluşların editoryal bağımsızlıklarına zarar verebilir ve toplumsal işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirme kabiliyetlerini tehlikeye atabilir. Ayrıca editoryal takdir yetkisi gazetecilerin bilgiyi seçme, yorumlama ve kamuya sunma konusunda muhakeme ve uzmanlık kullanan profesyoneller olduğunu kabul eder. Gazete sayfalarının bu nitelikleri taşıması beklenmeyen zorunlu yayımlarla doldurulması bu takdir yetkisini ihlal edebilir ve potansiyel olarak sansüre, otosansüre veya

gazetecilik standartlarının değersizleşerek ciddiyetini kaybetmesine yol açabilir. Düzeltme ve cevap metninin yayımlanması talebinin kabulü ile hakimin iradesi medya kuruluşunun sahibi olduğu süreli yayının içeriğini belirleme konusundaki iradesinin yerine geçmekte olduğundan bunun basın özgürlüğüne yönelik ciddi bir müdahale teşkil ettiği dikkate alınarak karara varılmalıdır.

- Şeref ve itibara yapılan her müdahale düzeltme ve cevap hakkının kapsamına girmez. Böyle bir kabul basın özgürlüğüne keyfîliğe varan bir müdahaleye neden olur. Dolayısıyla düzeltme ve cevap talebinin kabulü için şeref ve itibara yönelik müdahalenin belli bir ağırlık düzeyine ulaşmış olması/belli bir eşiği geçmesi gerekir. Bu eşik her somut olaya göre değişir. Ancak somut olayda bu düzeyde bir ağırlığın var olduğu objektif bir gözlemciyi ikna edebilmelidir. Anayasa'nın 32. maddesi kapsamında bir cevap hakkının doğup doğmadığının tespitinde talepte bulunanın subjektif algısı belirleyici olamaz. Her hâlde şeref ve itibara yönelik müdahalenin düzeltme ve cevap metni yayımlatmayı gerektirecek ağırlıkta bir müdahale olduğu ve zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği Hâkimlik kararında ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilmelidir.

- İfade özgürlüğü, yokluğu hâlinde demokratik bir toplumdan söz edilemeyecek çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin bir gereğidir ancak bazı istisnalara tabi ise de bu istisnaları dar yorumlanmalı ve bu hakkın sınırlandırılması ikna edici olmalıdır (Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 48; İlhan Cihaner (2), § 55). Düzeltme ve cevap yolu ile kişiler devlet eliyle basına ulaşmakta ve bu, kaçınılmaz bir biçimde basın özgürlüğünü sınırlama ve zayıflatma etkisi yaratmaktadır. Bu itibarla anılan hakkın geniş gerekçelerle kullanılmasını sağlamanın veya bu hakkın etki alanını genişletmenin, basın özgürlüğünün ihlali sonucunu doğurabileceği hatırda tutulmalıdır (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik, § 53). Dolayısıyla düzeltme ve cevap talepleri değerlendirilirken editoryal bağımsızlığı ortadan kaldıracak şekilde genişletici yorum yapılmamalıdır.

ii. Talebin Anayasa'nın 32. maddesi uyarınca zaruri olan şartlardan en az birini taşıdığına karar verildiği takdirde yayımlanması talep edilen metnin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba tekabül edip etmediği belirlenmelidir. Buna göre;

- Düzeltme ve cevap metni haberin karşılığı olmalıdır. Haberde yer alan iddialara karşı verilen düzeltme ve cevap niteliği taşıyan içerik dışındaki unsurlar bu hakkın kapsamına girmeyeceğinden basın kuruluşundan bu tür ilgisiz içerikleri yayımlaması beklenemez. Dolayısıyla düzeltme ve cevap metninin süreli yayında yer alan haber veya makalenin kapsamını aşmaması, metnin konusu ile kullanılan ifadeler arasında düşünsel bağlılık bulunması gerekir.

- Düzeltme ve cevap metni suç unsuru içermemeli, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamalıdır.

iii. Talebin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba denk geldiği de tespit edilmişse hâkimlik tarafından son olarak orantılılık değerlendirmesi yapılması gerekir. Bu çerçevede özellikle düzeltme ve cevap metninin uzunluğunun yapılan yayımın uzunluğunu bariz bir şekilde aşmasının orantılılık sorununa yol açacağı unutulmamalıdır.

(7) İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

55. Yukarıda değinildiği gibi düzeltme ve cevap yolu ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması durumunda başvurulan, bireyin şeref ve itibarına yönelik müdahalelerin gecikmeksizin bertaraf

edilebilmesi amacını taşıyan bir yoldur. Anayasa'nın 32. maddesinin amacı; basının editoryal özgürlüğü ile kişilik hakkı arasında gerekli hassas dengenin kurulmasını sağlamak, kişi ve kuruluşlar hakkında gerçek dışı bilgilere yer veren ya da bu kişi ve kuruluşların şeref ve itibarlarına ölçüsüz müdahalede bulunan bir yayımı yapan basın kuruluşunun sahip olduğu yayım yapma imkânını bu kişi ve kuruluşlara da tanıyarak bu konulardaki cevabın aynı basın kanalında yayımlanmasını zorunlu kılmaktır. O hâlde bu hak, basın özgürlüğünün ve basın mensuplarının haber verme ve editoryal özgürlüklerinin özüne dokunmayacak ve aynı zamanda hak sahibinin çıkarlarını koruyacak şekilde kullanılmalıdır (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik, § 58). Anayasa Mahkemesi önüne gelen başvurularda çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için gerekli olan üç aşamalı testin yukarıda yer verildiği şekliyle somut olayda uygulanıp uygulanmadığını denetler. Bu bağlamda düzeltme ve cevap talebinin kabul edilebilmesi için öncelikle yapılması gereken, Anayasa'nın 32. maddesi ile zaruri kılınan kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından en az birinin somut olayda bulunup bulunmadığının belirlenmesidir.

56. Başvuru konusu olayda, başvurucunun sorumlu yazı işleri müdürü olduğu ve Karadeniz bölgesinde yayın yapan bir yerel gazetede bir köşe yazarı Ak Partinin Trabzon'da gerçekleştirdiği il kongresi ile ilgili gözlemlerini yazmıştır. Köşe yazısında esas itibarıyla Cumhurbaşkanının kongrede yaptığı konuşma yorumlanmıştır. Bununla birlikte yazar aynı zamanda Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı O.F.G. hakkında iki hususa değinmektedir: İlk olarak gazeteci, parti il başkanının, bir milletvekili ve büyükşehir belediye başkanı olan O.F.G. ile ilişkisinin parti teşkilatının oluşumunda etkili olduğuna ilişkin kanaatini paylaşmış; bu şekilde oluşturulmuş bir teşkilatın kapsayıcı olmadığını değerlendirmiştir. İkinci olarak müze ve yeşil alan olarak kalması hususunda mutabakat sağlanmış bir yapıyı O.F.G.nin bir bakanla gizli iş birliği yaparak başka bir amaca tahsis etmeye çalışmasına kamunun izin vermediğini ileri sürmüştür. Yazıda, O.F.G.nin yürüttüğü görevle bağlantılı ilişkilerine dair hususların yer aldığı, bunun dışında kişiliğini veya özel hayatını hedef alan bir ifade ya da eleştiriye yer verilmediği, ayrıca şahsına yönelik subjektif bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir.

57. Sulh Ceza Hâkimliğinin düzeltme ve cevap metninin yayımlanması kararı ile itirazın reddi kararının birlikte değerlendirilmesinden Hâkimlik tarafından kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından en az birinin somut olayda bulunduğu kanaatiyle karara varıldığı, O.F.G.nin görev ve yetkisini kötüye kullanarak hukuka aykırı davranışta bulunduğuna yönelik iddiaya köşe yazısında bir dayanak gösterilmediği vurgulanarak genel ve soyut nitelikteki bu iddianın -talep edeni yolsuzlukla itham eden bu iddia her ne kadar suç oluşturmasa ve basın hürriyeti kapsamında kalsa da- düzeltme ve cevap hakkının kullanımını gerekli kıldığı sonucuna ulaşıldığı, böylece şeref ve itibara yönelik müdahalenin düzeltme ve cevap metni yayımlatmayı gerektirecek ağırlıkta olduğu ortaya konularak çatışan menfaatlerin dengelenmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla düzeltme ve cevap talebinin kabul edilebilmesi için gerekli olan ilk koşulun Hâkimlik tarafından ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulamadığı söylenemez.

58. İkinci olarak yayımlanması kabul edilen metnin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba tekabül edip etmediğinin belirlenmesi gerekir. Düzeltme ve cevap metninin içeriğinden, köşe yazarının parti teşkilatının oluşumunda müştekinin rolüne ilişkin kanaat açıklamasına karşılık müştekinin köşe yazarının mesleki yeterliliğinden ziyade şahsını hedef aldığı

görülmüştür. O.F.G.nin yazar hakkında hırsının esiri olduğuna, ihtiraslarının aklının önüne geçtiğine ve rahatsız bir ruh hâline sahip olduğuna ilişkin değerlendirmeleri, köşe yazısına ilişkin olmaktan çok yazara yönelik değer yargıları olma niteliğindedir. Yazara yönelik "bölücülük, parçalayıcılık, tefrika oluşturmak, parti bütünlüğüne saldırmak" gibi ciddi ithamlar barındıran ifadelerle birlikte ele alındığında şahsına bir saldırı niteliğine dönüşen bu sözlerle O.F.G.nin kendisine yöneltilen eleştirilere cevap vermenin çok ötesine geçtiği ortadadır. Bununla birlikte Hâkimliğin gerekçeli kararlarında düzeltme ve cevap metninin teknik anlamda bir düzeltme ve cevaba karşılık gelip gelmediği, yayının hangi kısımlarının haberde yer alan iddialara karşı verilmiş bir düzeltme ve cevap olduğu tartışılmamış, testin ikinci aşamasının gerektirdiği nitelikte bir inceleme ortaya konulamamıştır.

59. Bir yayında bulunacak yazıları seçme hakkı olan editoryal takdir yetkisinin kural olarak yayıncının kendisinde olduğunu belirtmek gerekir (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik, § 54). Bu bağlamda devletin pozitif yükümlülüğünün bir parçası olan düzeltme ve cevap hakkı bireylere düzeltme ve cevap yolu ile basına sınırsız bir şekilde müdahale hakkı tanımamaktadır. Dolayısıyla tekrar etmek gerekirse düzeltme ve cevap hakkı sadece istisnai durumlarda bireye tanınmış olup kapsamı bireye ilişkin haber ile sınırlıdır.

60. Anayasa Mahkemesinin değerlendirmesine göre başvurucu, haberde yer alan iddiaların karşılığı olmayan ilgisiz içerikleri, başka bir ifadeyle teknik anlamda düzeltme ve cevap niteliği taşımayan unsurları yayımlamak zorunda bırakılmıştır. Basın ve ifade özgürlüğüne böyle bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğini kabul etmek mümkün olmamıştır. Dahası O.F.G. ile ilgili açıklamaların köşe yazısının oldukça sınırlı bir bölümüne tekabül etmesi karşısında düzeltme ve cevap metninin bariz bir şekilde uzun olması nedeniyle basının editoryal özgürlüğüne yapılan müdahalenin orantılı olmadığı da açıktır. Bu sebeplerle gazeteci olan başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

62. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

63. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda gazetede yayımlanan köşe yazısına karşı düzeltme ve cevap talebinin Mahkemece kabul edilmesi nedeniyle başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmiştir. İhlale yol açan düzeltme ve cevap metninin gazetede yayımlanmış olması nedeniyle ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Öte yandan yalnızca ihlalin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin

İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.Ö.

B. No: 2019/15444 | Karar tarihi: 05.09.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/15444

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

A.Ö. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/15444)

Karar Tarihi: 5/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 17/3/2025 - 32844

GENEL KURUL

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : A.Ö.

Vekili : Av. Burcu HASKARAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hâkimin hukuki sorumluluğu gerekçesine dayanılarak devlet aleyhine açılan tazminat davasının reddine ilişkin karara karşı yapılan temyiz başvurusunun kesinlik sınırı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/5/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucunun murisi, Kalecik Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı suya müdahalenin önlenmesi davasında sahte bilirkişi raporu düzenlendiği için davayı kaybettiği iddiasıyla hâkimin hukuki sorumluluğuna dayalı olarak Ankara 9. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) 12.000 TL tutarında maddi ve manevi tazminat davası açmıştır.

7. Başvuruya konu yargılama devam ederken başvurucunun murisi vefat etmiş; mirasçılardan sadece başvurucu, davayı takip edeceğini Mahkemeye bildirmiştir.

8. Mahkeme görevsizlik kararı vermiş; bu kararın taraflarca temyizi üzerine (kapatılan) Yargıtay 14. Hukuk Dairesi (Daire) davaya ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakmak üzere dosya esasının kapatılmasına, yeni esas kaydı yapılarak dosyanın Daire esasına kaydedilmesine karar vermiştir.

9. Daire 17/4/2018 tarihinde temyiz kanun yolu açık olmak üzere davanın reddine hükmetmiştir. İlk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararın gerekçesinde hatalı bilirkişi raporu düzenlenmesinin yanılgıya dayalı olduğu, bilirkişilerin hukuki sorumluluk nedenlerinin 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tahdidi olarak sayıldığı ve talep edilen tazminat konusunun anılan Kanun'da belirtilen sınırlı sayıdaki sorumluluk gerektiren sebeplerden olmadığı hususlarını açıklamıştır.

10. Söz konusu kararın temyizi üzerine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK) dava değeri 2018 yılı temyiz kesinlik sınırı olan 47.530 TL'nin altında kaldığından temyiz kanun yoluna başvurulmasının miktar itibarıyla mümkün olmadığı gerekçesiyle temyiz talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde 6100 sayılı Kanun'un 341. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince manevi tazminat davaları yönünden kesinlik sınırı olmaksızın istinaf kanun yoluna başvurulabilmesine rağmen temyiz kanun yoluna ilişkin olarak mezkûr Kanun'da bir istisna yer almadığından manevi tazminat açısından temyiz kesinlik sınırı gözönünde bulundurularak temyizin mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir mahkeme kararının temyiz edilip edilemeyeceği belirlenirken kararın verildiği tarihteki hukuksal durumun esas alınacağı hususuna dikkat çekmiştir. Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla veya istinaf incelemesi sonucunda verdiği kararlar için ayrım yapılmaksızın temyiz kesinlik sınırı uygulanırken Yargıtay hukuk dairelerince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen kararların temyizi için de

bu parasal sınırın esas alınmasını ve bu sınırı geçen kararlara karşı temyiz kanun yolunun açık olduğunun kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aksi takdirde kanun koyucunun bölge adliye mahkemesi için ilk derece mahkemesi sıfatıyla veya istinaf incelemesi yapan mahkeme olarak tanıdığı parasal sınır dâhilinde kesin karar verme yetkisini Yargıtay hukuk dairelerine tanımadığı sonucunun ortaya çıkacağını ifade etmiştir.

11. Başvurucu, nihai hükmü 13/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 13/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

12. 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun "Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının görevleri" başlıklı 15. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının görevleri şunlardır:

...

(3)(Değişik: 2/1/2017-KHK-680/4 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/3 md.) İlk derece mahkemesi olarak ilgili dairelerce verilen hükümlerin temyiz yoluyla incelemesini yapmak"

13. 6100 sayılı Kanun'un "Devletin sorumluluğu ve rücu" başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1)Hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı aşağıdaki sebeplere dayanılarak Devlet aleyhine tazminat davası açılabilir:"

14. 6100 sayılı Kanun'un "Davaların açılacağı mahkeme" başlıklı 47. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1)(Değişik: 1/4/2015-6644/3 md.) Devlet aleyhine açılan tazminat davası, ilk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkimlerinin fiil ve kararlarından dolayı, Yargıtay ilgili hukuk dairesinde; Yargıtay Başkan ve üyeleri ile kanunen onlarla aynı konumda olanların fiil ve kararlarından dolayı Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesinde ilk derece mahkemesi sıfatıyla görülür. Dava, bu dairenin Başkan ve üyelerinin fiil ve kararlarından dolayı ise yargılama Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinde yapılır. Verilen kararların temyiz incelemesi Hukuk Genel Kurulunca yapılır. Temyiz incelemesine, kararı veren başkan ile üyeler katılamaz."

15. 6100 sayılı Kanun'un "Temyiz edilemeyen kararlar" başlıklı 362. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi şöyledir:

"(1)Bölge adliye mahkemelerinin aşağıdaki kararları hakkında temyiz yoluna başvurulamaz:

a) Miktar veya değeri kırk bin Türk Lirasını (bu tutar dâhil) geçmeyen davalara ilişkin kararlar."

2. Yargıtay İçtihadı

16. HGK'nın 20/12/2023 tarihli ve E.2023/3-459, K.2023/1298 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 46 ncı maddesine dayalı tazminat istemine ilişkindir.

...

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 341/2 nci maddesi gereğince manevi tazminat davaları yönünden kesinlik sınırı olmaksızın istinaf yoluna başvurulabilmesine rağmen temyize ilişkin olarak bu şekilde bir istisna yer almadığından manevi tazminat açısından temyiz kesinlik sınırı göz önüne alınarak temyizin mümkün olup olmadığı değerlendirilecektir.

Bir mahkeme kararının temyiz edilip edilemeyeceği belirlenirken, temyiz hakkının doğduğu (kararın verildiği) tarihteki hukuksal durum esas alınmalı; karar tarihinde yürürlükte bulunan kanun hükmü temyiz sınırı yönünden hangi düzenlemeyi içeriyor ise ona bağlı kalınmalıdır.

...

Öte yandan bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla veya istinaf incelemesi sonucu verdiği kararlar için dahi ayrım yapılmaksızın 6100 sayılı Kanun'un 362 nci maddesinde belirtilen kırk bin Türk Liralık temyiz kesinlik sınırı uygulandığından Yargıtay hukuk dairelerince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen kararların temyizi için de bu parasal sınırın esas alınması ve bu miktarı geçen kararlara karşı temyiz yolunun açık olduğunun kabul edilmesi gerekir. Aksinin kabulü hâlinde Kanun'un bölge adliye mahkemesi için ilk derece mahkemesi veya istinaf incelemesi yapan mahkeme olarak tanıdığı kırk bin Türk Liralık parasal sınır dâhilinde kesin karar verme yetkisini Yargıtay hukuk dairelerine tanımadığı gibi bir sonuç ortaya çıkar ki kanun koyucunun bunu amaçladığından bahsedilemez.

...

Tüm bu açıklama ve yasal düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde; [...] dava değeri 2022 yılı itibarıyla temyiz kesinlik sınırı olan 107.090 TL'nin altında kaldığı anlaşılmakla, anılan karara karşı temyiz yoluna başvurulması miktar itibarıyla mümkün bulunmadığından, davacı vekilinin temyiz başvurusunun miktardan reddine karar vermek gerekmiştir."

17. HGK'nın 21/12/2023 tarihli ve E.2023/10-318, K.2023/1395 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 46 ncı maddesine dayalı tazminat istemine ilişkindir.

...

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 341 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince manevi tazminat davaları yönünden kesinlik sınırı olmaksızın istinaf yoluna başvurulabilmesine rağmen temyize ilişkin olarak bu şekilde bir istisna yer almadığından manevi tazminat açısından temyiz kesinlik sınırı göz önüne alınarak temyizin mümkün olup olmadığı değerlendirilecektir.

Bir mahkeme kararının temyiz edilip edilemeyeceği belirlenirken temyiz hakkının doğduğu (kararın verildiği) tarihteki hukuksal durum esas alınmalı, karar tarihinde yürürlükte bulunan kanun hükmü temyiz sınırı yönünden hangi düzenlemeyi içeriyor ise ona bağlı kalınmalıdır.

...

Öte yandan bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla veya

istinaf incelemesi sonucu verdiği kararlar için dahi ayrım yapılmaksızın 6100 sayılı Kanun'un 362 nci maddesinde belirtilen kırk bin Türk Liralık temyiz kesinlik sınırı uygulandığından Yargıtay hukuk dairelerince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen kararların temyizi için de bu parasal sınırın esas alınması ve bu miktarı geçen kararlara karşı temyiz yolunun açık olduğunun kabul edilmesi gerekir. Aksinin kabulü hâlinde Kanun'un bölge adliye mahkemesi için ilk derece mahkemesi veya istinaf incelemesi yapan mahkeme olarak tanıdığı kırk bin Türk Liralık parasal sınır dâhilinde kesin karar verme yetkisini Yargıtay hukuk dairelerine tanımadığı gibi bir sonuç ortaya çıkar ki kanun koyucunun bunu amaçladığından bahsedilemez.

...

Tüm bu açıklama ve yasal düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde; [...] dava değerinin 2022 yılı itibarıyla temyiz kesinlik sınırı olan 107.090 TL'nin altında kaldığı anlaşılmakla anılan karara karşı temyiz yoluna başvurulması miktar itibarıyla mümkün bulunmadığından davacılar vekilinin temyiz başvurusunun miktardan reddine karar vermek gerekmiştir."

B. Uluslararası Hukuk

18. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 5/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; HGK yorumu ile temyiz kanun yoluna başvuramadığını, temyiz kanun yolu açık olan kararın incelenmediğini, kanundaki boşluğun aleyhine değerlendirildiğini, devlet aleyhine açtığı tazminat davasında yanlış kuralın hükme esas alındığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde, başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca ilgili kurumlardan temin edilen görüş ve belgelerin başvurucunun iddialarına yönelik olarak yapılacak incelemede değerlendirilmek üzere gönderildiği bildirilmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özünün temyiz kanun yoluna başvurmasının engellendiği hususuna ilişkin olduğu görüldüğünden başvuru mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmiştir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

26. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Dolayısıyla kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren ya da onu önemli ölçüde etkisizleştiren müdahaleler mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilir.

27. Başvuruya konu HGK kararında, bölge adliye mahkemelerinin miktar veya değeri belli bir tutarı geçmeyen davalara ilişkin kararlarına karşı temyiz kanun yoluna başvurulamayacağına dair kuralın Yargıtayın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalarda da kıyas yoluyla uygulanarak başvurucunun maddi ve manevi tazminat davasının temyiz kesinlik sınırı yönünden reddine karar verildiği görülmektedir.

28. Yargıtayın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı tazminat davasında verilen karara yönelik olarak yapılan temyiz başvurusunun dava değeri itibarıyla kesinlik sınırı yönünden reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönüne alınması gerekmektedir.

30. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Anılan hakka yönelik müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

32. Bu itibarla yukarıda belirtilen müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama ölçütlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

33. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

34. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

35. Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıklarının ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

36. 9/2/2011 tarihli ve 6110 sayılı Kanun ile 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'na eklenen 93/A maddesinde "hâkim ve savcıların bir soruşturma, kovuşturma veya davayla ilgili olarak yaptıkları işlem, yürüttükleri faaliyet veya verdikleri her türlü kararlar nedeniyle devlet aleyhine açılacak tazminat davaları sonucunda verilen kararların kanun yolu incelemesinde miktar veya dava değeri yönünden kesinlik sınırının uygulanamayacağı" belirtilmiştir. Bu düzenleme 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Anılan maddenin yürürlükten kaldırılma gerekçesinde uygulamada herhangi bir değişiklik olmayacağı, kanuni bir boşluk ihtimalinin ise 6100 sayılı Kanun'un 46. maddesi ile doldurulacağı ifade edilmiştir.

37. Görüldüğü üzere 6100 sayılı Kanun'un hâkimin hukuki sorumluluğuna dayalı olarak açılan tazminat davalarına dair yeterli güvenceleri karşıladığı kanun koyucu tarafından kabul edilmiştir. Kanun koyucu hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı sorumluluk sebeplerini ve bu sebeplere dayalı olarak açılacak tazminat davalarında sırf görevli mahkemeyi özel olarak belirlemiş, dolayısıyla bunları 6100 sayılı Kanun'un genel sistematiği içinde yer alan bir dava türü olarak düzenlemiştir.

38. Somut olayda başvurucunun hâkimin hukuki sorumluluğu nedeniyle devlet aleyhine açtığı tazminat davası ilk derece mahkemesi sıfatıyla Yargıtay tarafından reddedilmiş, bu karara karşı yaptığı temyiz başvurusu HGK tarafından dava değerinin kesinlik sınırının

altında kaldığı gerekçesiyle incelenmemiştir.

39. Başvuru konusu olayda bölge adliye mahkemelerinin miktar veya dava değeri itibarıyla temyiz kanun yolu kapalı, dolayısıyla kesin olan kararlarına ilişkin 6100 sayılı Kanun'un 362. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan bir müdahalenin mevcut olduğu kuşkusuzdur. Mahkemeye erişim hakkına yapılan bu müdahalenin ise yukarıda da değinildiği üzere öncelikle belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanuni temelinin bulunması gerekmektedir. Diğer bir deyişle somut başvuru bakımından Anayasa Mahkemesi öncelikle mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eden ve hâkimin hukuki sorumluluğu nedeniyle devlet aleyhine açılan tazminat davasında verilen karara yönelik temyiz başvurusunun dava değeri yönünden kesinlik sınırının altında kaldığı gerekçesiyle reddedilmesinin kanuni bir dayanağının olup olmadığını tespit etmek durumundadır.

40. 6100 sayılı Kanun'la ilk derece, istinaf ve temyiz olmak üzere üç dereceli bir yargılama sistemi kurulmuş, bu sisteme göre ilk derece mahkemesince verilen kararların belirli bir kısmına karşı istinaf yoluna başvurulabilmesi, belirli bir kısmına karşı ise istinaf yolunun kapalı olması, istinaf kanun yoluna başvurulabilen kararların da yine belirli bir kısmının temyiz edilebilmesi, diğer bir kısmının ise temyiz edilememesi öngörülmüştür. Kanun'un temyiz kanun yolunu düzenleyen kurallarında hangi kararların temyiz edilebilip edilemeyeceği belirtilirken bölge adliye mahkemesi kararlarından söz edilmesi olağan olmakla birlikte bu duruma özel önem atfedilmemesi gerekir. Zira Kanun'un temyiz kanun yolunu düzenleyen 361 ila 373. maddeleri genel hüküm niteliğinde olduğundan herhangi bir dava türü yönünden özel düzenleme getirilmedikçe bu hükümlerin uygulanması beklenir.

41. 6100 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan ve hâkimin hukuki sorumluluğuna ilişkin davalara yönelik olan "... Verilen kararların temyiz incelemesi Hukuk Genel Kurulunca yapılır. Temyiz incelemesine, kararı veren başkan ile üyeler katılamaz." şeklindeki kural sadece temyiz merci yönünden özel bir düzenleme getirmiş, temyiz incelemesini yapacak merci dışındaki hususlara yer vermemiştir. Dolayısıyla temyize ilişkin diğer usul kuralları yönünden genel hükümlerin uygulanması olağan bir durumdur. Bu kapsamda 6100 sayılı Kanun'un 362. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin aslında genel temyiz şartlarından birini öngördüğü anlaşılmaktadır.

42. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde başvurucunun temyiz talebine konu edilen kararın, karar tarihi olan 2018 yılı itibarıyla 6100 sayılı Kanun'un 362. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca temyiz kesinlik sınırının altında kaldığı gerekçesiyle reddedildiği anlaşılmaktadır. HGK'nın hâkimin hukuki sorumluluğuna ilişkin davalarda temyiz kesinlik sınırı yönünden yaptığı sistematik yorumun ilgililer açısından öngörülebilir olduğu ve 6100 sayılı Kanun'un uygulanmasında belirsizlik taşımadığı anlaşılmıştır. Temyiz talebinin belirtilen kural esas alınarak reddedildiği dikkate alındığında müdahalenin kanunilik ölçütünü sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

43. Belirli bir miktarın altındaki uyuşmazlıklara ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarının kesin olması, kanun yolu incelemesi yapan üst mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmemesi ve böylece önem taşıyan nitelikli başvurular üzerinde yoğunlaşmayı temin etmeye yöneliktir. İlk derece mahkemelerinin her türlü kararına karşı kanun yoluna gidilememesi genel ifadesiyle hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan adaletin iyi yönetimi ve yargılamaların makul süre içinde tamamlanmasını hedeflemekte olup anayasal açıdan meşru

bir amaca dayalıdır (Yıldıranlar Gıda Nakliyat San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2017/37791, 29/1/2020, § 52).

44. Kanun koyucu genel olarak temyiz mercinin iş yükünün hafifletilmesi amacıyla temyiz kesinlik sınırını öngörmüş, miktar veya dava değerini temyiz kesinlik sınırı yönünden değerlendirmeye tabi tutulmasını mümkün kılmıştır. Bu bağlamda hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı sorumluluk sebeplerine dayanılarak açılacak tazminat davalarının temyiz kesinlik sınırı yönünden temyize tabi olup olmadığını belirlemek HGK'daki yargılamaların daha kısa sürede sonuçlandırılması ve HGK'nın gerçek anlamda içtihat mercii hâline getirilmesi amacına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda söz konusu müdahalenin meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

iii. Ölçülülük

45. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

46. Orantılılık ise amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 49).

47. Bu nedenle mahkemeler, ilgili kişilerin kanun yoluna başvuruya ilişkin usul kurallarını uygularken kişilerin mahkemeye erişimlerini engelleyecek veya aşırı derecede zorlaştıracak ölçüde aşırı şekilcilikten kaçınmalıdır. Yargısal başvuruların birtakım usul kurallarına tabi kılınması tek başına mahkemeye erişim hakkını zedelemez (Hüseyin Volkan Kurt [GK], B. No: 2019/42687, 8/3/2023, § 49). Bununla birlikte yargısal başvuru usullerinin belirli ve öngörülebilir olması gerekir. Öte yandan mahkemeler kanun yollarına başvuru için getirilen koşulları uygularken kişilerin mahkemeye erişimlerini engelleyecek veya aşırı derecede zorlaştıracak ölçüde şekilcilikten kaçınmalıdır (Yıldıranlar Gıda Nakliyat San. ve Tic. Ltd. Şti., § 56).

48. Eldeki başvuruya konu temyiz incelemesinin yapıldığı 2018 yılı itibarıyla kesinlik sınırının 47.530 TL olarak uygulandığı görülmektedir. Başvurucunun talep ettiği tazminat miktarı ise 12.000 TL'dir. HGK, bu miktarın temyiz incelemesi yönünden kesinlik sınırının altında kaldığını belirterek temyiz talebini reddetmiştir.

49. Miktar veya değer itibarıyla bazı uyuşmazlıklara ilişkin olarak Yargıtayın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlara karşı temyiz kanun yolunun kapatılması yargı mercilerinin kısıtlı kaynak ve insan gücünü önemli uyuşmazlıklara yöneltebilmesine imkân tanımaktadır. Başvurucunun temyiz talebinin de dava değerinin temyiz incelemesi için öngörülen kesinlik sınırının altında kaldığı gerekçesiyle reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin, gözetilen söz konusu amaca ulaşma bakımından elverişlilik ve gereklilik unsurlarını sağladığı hususunda bir duraksama bulunmamaktadır. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan

ölçüt ise orantılılıktır.

50. Hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı sorumluluk sebeplerinin düzenlenmesi ve bu sebeplere dayalı olarak açılacak tazminat davalarının ise yüksek mahkemede (Yargıtayın ilgili hukuk dairesinde) görülmesi ilgililer açısından başlı başına güvence teşkil etmektedir. Diğer bir ifadeyle temyiz kanun yoluna başvurmak için bir sınır belirlenmişse de bazı dengeleyici tedbirler/imkânlar devreye sokulmuştur. Bireysel başvuruya konu davanın değeri de gözönünde bulundurularak başvurucunun temyiz talebinin reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin elde edilmek istenen kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında başvurucuya aşırı bir külfet yüklemediği için orantılı olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 5/9/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, hâkimin hukuki sorumluluğu gerekçesine dayanılarak devlet aleyhine açılan tazminat davasının reddine ilişkin karara karşı temyiz kanun yoluna yapılan başvurunun kesinlik sınırı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun murisi, Kalecik Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı suya müdahalenin önlenmesi davasında sahte bilirkişi raporu düzenlendiğinden bahisle davayı kaybettiği iddiasıyla hâkimin hukuki sorumluluğuna dayalı olarak açılan davayı Yargıtay (Kapatılan) 14. Hukuk Dairesi ilk derece mahkemesi sıfatıyla karara bağlamış ve temyiz yolu açık olmak üzere davanın reddine hükmetmiştir.

3. Söz konusu kararın temyizi üzerine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK) dava değeri 2018 yılı temyiz kesinlik sınırı olan 47.530 TL'nin altında kaldığı gerekçesiyle temyiz talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir. Başvurucu, bunun üzerine süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Mahkememiz başvurunun kabul edilebilirliğine oybirliği ile, adil yargılanma hakkı

kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine oy çokluğu ile karar vermiştir. Aşağıda belirtilen sebeplerle Mahkeme çoğunluğunun kararına iştirak edilmemiştir.

5. Somut olayda başvurucunun, hâkimin hukuki sorumluluğu nedeniyle devlet aleyhine açtığı tazminat davası ilk derece mahkemesi sıfatıyla Yargıtay tarafından reddedilmiş, bu karara karşı yapılan temyiz başvurusu HGK tarafından, dava değerinin kesinlik sınırının altında kaldığı gerekçesiyle incelenmemiştir. (Bkz.: §§ 40)

6. Başvuru konusu olayda mahkeme çoğunluğu başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan bir müdahalenin mevcut olduğunu kabul etmekle birlikte söz konusu müdahalenin kanuni dayanağının olduğuna karar vermiştir.

7. 2802 sayılı Kanun'a eklenen 93/A maddesinde “hâkim ve savcıların bir soruşturma, kovuşturma veya davayla ilgili olarak yaptıkları işlem, yürüttükleri faaliyet veya verdikleri her türlü kararlar nedeniyle devlet aleyhine açılacak tazminat davaları sonucunda verilen kararların kanun yolu incelemesinde miktar veya dava değeri yönünden kesinlik sınırının uygulanamayacağı” belirtilmiştir. Bu düzenleme 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Anılan maddenin yürürlükten kaldırılma gerekçesinde uygulamada herhangi bir değişiklik olmayacağı, kanuni bir boşluk ihtimalinin ise 6100 sayılı Kanun'un 46. maddesi ile doldurulacağı ifade edilmiştir.

8. Buna göre 6100 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hâkimlerin yargılama faaliyeti nedeniyle sorumlu tutularak devlet aleyhine tazminat davası açılabilecek hâller sınırlı olarak sayılmış, ilk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkimlerinin fiil ve kararlarından dolayı açılacak tazminat davalarının ilk derece mahkemesi sıfatıyla Yargıtay ilgili hukuk dairesinde görüleceği belirtilerek bu davalar sonucunda verilecek kararların temyiz incelemesinin HGK tarafından yapılacağı kurala bağlamıştır.

9. Nitekim 6100 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (1) numaralı fıkrasının gerekçesinde, hâkimin kusurlu davranışları nedeniyle açılacak tazminat ve rücu davasında görevli ve yetkili mahkemenin düzenlendiği, hâkimlerin sorumluluğu nedeniyle açılan tazminat davasının sıradan bir tazminat davası gibi değerlendirilmemesi gerektiği ifade edilmiş; bu nedenle devlet aleyhine açılan tazminat davasında hâkimler için ayrıca bir teminat oluşturmak amacıyla özel bir kuralın öngörüldüğüne işaret edilmiştir. Anılan davalar için Yargıtayın görevli olmasının kabul edildiği, buna göre ilk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkimlerinin fiil ve kararlarından dolayı devlet aleyhine açılan tazminat davasının dava konusuna göre karar temyiz edilse idi, temyiz incelemesi Yargıtayın hangi hukuk dairesinde yapılacak idiyse o hukuk dairesinde açılacağı, ayrıca dava sonunda verilen kararlara ilişkin temyiz incelemesinin Yargıtay Hukuk Genel Kurulunda yapılacağı belirtilmiştir.

10. Devamında kanun koyucu aynı fıkranın gerekçesinde, bu düzenlemenin yargı bağımsızlığı ile doğrudan doğruya ilgili olduğuna dikkat çekmiş, hâkimin hukuki sorumluluğuna dayalı olarak açılacak tazminat davalarını istisnai bir usule ve yetkiye bağlı tutmuştur. Bu durum esasında hâkimlerin yargı görevlerini icra ederken Anayasanın 138. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre karar verebilmelerini de temin etmeye yöneliktir.

11. Görüldüğü üzere kanun koyucu hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı sorumluluk sebeplerini ve bu sebeplere dayalı olarak açılacak tazminat davalarında görevli mahkemeyi özel olarak belirlemiş, dolayısıyla bunları 6100 sayılı Kanun'un genel sistematiği dışında ayrı

dava türleri olarak düzenlemiştir. Kanun koyucunun söz konusu davalara yönelik farklı bir düzenleme öngörmesi, hâkimin hukuki sorumluluğuna ve anılan sorumluluk nedeniyle devlet aleyhine hükmedilecek tazminat miktarının sorumlu hâkime rücu edilmesine ayrıca önem atfettiğini gösterdiği gibi Anayasanın 139. maddesinde düzenlenen hâkimlik teminatının da bir gereğidir.

12. Diğer taraftan 6100 sayılı Kanun'da özel olarak düzenlenen tazminat davalarına ilişkin olarak temyiz kanun yoluna başvurulamayacağına yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. Eğer kanun koyucunun muradı tazminat davalarının temyiz kesinlik sınırı yönünden temyize tabi olup olmadığını belirlemek olsa idi bu tür davaların temyizi kabil olmadığına dair açık bir düzenleme yapması beklenirdi. Zira kanunlardaki istisnaların dar yorumlanacağına dair ilke uyarınca asıl olan tazminat davalarının temyize tabi olmasıdır. Bu durum Dairenin de kabul ettiği üzere hâkimlerin sorumluluğuna istinaden devlet aleyhine açılacak tazminat davalarının temyize tabi olduğu yönünde 6100 sayılı Kanun'da açık bir kuralın öngörüldüğünü, talep edilen tazminat miktarının temyiz kesinlik sınırı bakımından değerlendirmeye tabi tutulmasına ilişkin herhangi bir istisnai düzenlemenin bulunmadığını ortaya koymaktadır.

13. Anayasanın 142. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceği kurala bağlanmıştır. Kanun yolları da yargılama usulleri arasında yer alır. Yargı yerlerince yapılacak incelemeler sonunda verilecek kararlardan hangisinin kesin olduğunun belli edilmesi dahi, anılan kural ile Anayasa'daki temel ilkelere ve güvence kurallarına aykırı olmamak üzere kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır (AYM, E.1985/23, K.1986/2, 20/1/1986). Kanun koyucu da 2802 sayılı Kanun'un 93/A maddesi ile hâkimin sorumluluğuna dayalı tazminat davalarında verilen kararlara karşı yapılacak kanun yolu başvurularını miktar veya dava değeri yönünden sınırlandırmamış, bu iradesini açıkça 6100 sayılı Kanun'un 46., 47., 48. ve 49. maddelerinde de devam ettirmiştir.

14. 6100 sayılı Kanun'un temyize ilişkin genel hükümlerinin tamamının kıyas yoluyla hâkimin hukuki sorumluluğu nedeniyle açılacak tazminat davalarında uygulanabilirliğinden de söz edilemez. Örneğin, 6100 sayılı Kanun'un temyiz incelemesinde duruşma sınırına ilişkin 369. maddesinin (3) numaralı fıkrasında anılan Kanun'un 362. maddesinin (2) numaralı fıkrasının kıyas yoluyla uygulanacağı açıkça belirtilmiştir. Başka bir deyişle, temyiz kesinlik sınırı Yargıtayın temyiz incelemesini duruşmalı yapıp yapmayacağının belirlenmesinde bir ön koşul olarak düzenlenmiştir. Oysa kanun koyucu aynı yaklaşımı başvuru konusu olayla ilgili tazminat davalarının HGK tarafından yapılacak temyiz incelemesi için benimsememiş, miktar veya dava değerinin temyize tabilik yönünden kıyasen uygulanabileceğini öngörmemiştir.

15. HGK'nın 22/6/2022 tarihli ve E.2022/(23)6-517, K.2022/1013 sayılı onama kararında da benzer yaklaşımın sergilendiği görülmektedir. HGK tarafından onanan hâkimin hukuki sorumluluğuna dayalı olarak açılan bir tazminat davasında Yargıtay (Kapatılan) 23. Hukuk Dairesi, yargı yetkisinin özelliklerinin hâkimlerin kişisel sorumluluğunda özel bir sorumluluk düzeninin uygulanmasını zorunlu kıldığını ve gelişigüzel bir sorumluluk sisteminin benimsenmesinin hâkimin bağımsızlığını ve tarafsızlığını tehlikeye düşürebileceğini belirtmiştir. Buradan hareketle 6100 sayılı Kanun'un hâkimin hukuki sorumluluğunun tespitini özel bir usule tabi tuttuğu vurgulanmıştır. Hâkimin hukuki sorumluluğundan kaynaklanan davalarda dava sebepleri, görevli merciler ve yargılama usulüne dair 6100 sayılı Kanun'un 46., 47., 48. ve 49. maddelerinin istisnai ve sınırlı bir alanı düzenlediğinden

dolayı kıyas yolu ile uygulama alanının genişletilmesinin mümkün olmadığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca hâkimlerin hukuki sorumluluğundan kaynaklanan tazminat davasının görevli yargı merci yönünden de özel yasal düzenlemelere konu olduğu ifade edilmiştir.

16. Müdahaleye dayanak oluşturan 6100 sayılı Kanun'un 362. maddesinin (1) numaralı fıkrasında bölge adliye mahkemelerinin temyiz kanun yoluna başvurulabilecek kararlarına sınırlama getirilmektedir. Anılan fıkranın (a) bendi bölge adliye mahkemesi kararlarının temyize tabi olup olmadığının tespitinde talep miktarına veya dava değerine göre değerlendirme yapılarak karar verilmesini düzenlemektedir. Üstelik maddenin gerekçesinde, dava konusu olayın iki dereceli yargılamadan geçtiği gözönünde bulundurularak bölge adliye mahkemesinin bazı kararlarına karşı temyiz kanun yoluna gidilemeyeceğinin öngörüldüğü ve böylece Yargıtayın iş yükünün hafifletilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Bu bağlamda miktar sınırlamasının tespit edildiği ifade edilmiştir.

17. İstinaf kanun yoluna başvurulabilen ilk derece mahkemesi kararlarını düzenleyen 6100 sayılı Kanun'un 341. maddesi ile aleyhine temyiz kanun yoluna başvuruda bulunulamayan bölge adliye mahkemesi kararlarını düzenleyen 362. maddesi üç dereceli yargılama sisteminin birer parçasıdır. Üç dereceli bir sistem için getirilen parasal sınırları iki dereceli yargılamaya tabi tutulan hâkimin hukuki sorumluluğu nedeniyle açılacak tazminat davalarında aynen uygulamak kanun koyucunun iradesiyle bağdaşmamaktadır. Çünkü temyiz kesinlik sınırının istinaf kanun yolundan geçen kararları kapsadığı açıktır. Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulu da, 6100 sayılı Kanun'un 341. ve 362. maddelerinde yer alan düzenlemelerden bahsedilen kanun yolundan maksadın "istinaf" olduğunu vurgulamıştır (E.2013/1, K.2014/1, 21/2/2014).

18. Hak arama, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı ve insan onuru kavramıyla yakından ilgilidir. Bu nedenle demokratik hukuk düzeninde hakların korunmasını ve hak ihlallerinin giderilmesini temin edebilecek hukuki yollar öngörülmüştür. Nitekim Anayasa Mahkemesi de kararlarında hak arama özgürlüğünün hukuk devletinin başlıca ölçütü ve demokrasinin vazgeçilmez koşullarından biri olduğunu ifade etmiştir (AYM, E.1991/2, K.1991/30, 19/9/1991; E.2014/86, K.2015/109, 25/11/2015, § 91; E.2020/21, K.2020/53, 1/10/2020, § 11).

19. Hak arama özgürlüğünün kapsamının belirlenmesinde adalet ve hukuk devleti gibi temel anayasal ilkelerin de göz önünde bulundurulması gerekir. Bu doğrultuda hak arama özgürlüğünün amacının hak ihlalinin önlenerek kişiye hakkının teslimi ve adaletin tesis edilmesi olduğu söylenebilir. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kanunun açıkça hatalı veya keyfî uygulanmasına ilişkin istisnalar dışında yargılama sonucunda verilen hükmün adil olup olmadığı veya hukuki açıdan isabetli olup olmadığı hususlarını içermemektedir. Bu itibarla adil yargılanma hakkının davanın taraflarına sağladığı tüm usul güvencelerine uyulmuş olsa bile yargılama sonucunda verilen hükmün hatalı olması mümkündür. Diğer bir ifadeyle adil yargılanma hakkının güvencelerine riayet edilmiş olsa da hâkimin gerek maddi vakıaların değerlendirilmesinde gerekse hukuk kurallarının uygulanmasında yanılgıya düşmesi ve buna bağlı olarak hukuka aykırı hüküm vermesi söz konusu olabilmektedir. Böyle kararlara ilgililerin veya toplumun katlanmasını istemek adalete olan güveni sarsar ve hukuk devletini zedeler. Bu nedenle hak arama özgürlüğünden yararlanılabilmesi bakımından adil ve isabetli olmadığı düşünülen bir hükmün başka bir yargı mercii tarafından denetlenmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Anayasa açısından bu gereklilik, özel olarak düzenlenen hak arama özgürlüğünün kapsamı ve mahiyetinden kaynaklanmaktadır (AYM, E.2018/71, K.2018/118,

27/12/2018, § 8).

20. Anayasa'nın 154. ve 155. maddelerinin de mahkeme kararlarının kural olarak denetlenmesi gerektiği düşüncesiyle düzenlendiği anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 154. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde "Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir." kuralına yer verilmiştir. Aynı şekilde Anayasa'nın 155. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde de "Danıştay, idare mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir." denilmektedir. Anayasa koyucunun bu kurallarla Yargıtay ve Danıştayın varlığını anayasal güvence altına aldığı, anılan Yüksek Mahkemeleri kural olarak ilk derece adli ve idari yargı mercilerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercii olarak görevlendirdiği anlaşılmaktadır. Ancak bu maddelerde adli ve idari yargı mahkemelerince verilen hükümlerin denetlenmesi görevinin anılan Yüksek Mahkemelere verilmemesi hâlinde de bu görevin başka yargı mercilerine bırakılması gereken bir sistemin kurulmasını öngörmesiyle Anayasa koyucunun hak arama hürriyetinin sağlanabilmesi için ilk derece mahkemesince verilen karar ve hükümlerin kural olarak bir başka yargı mercii tarafından denetlenmesi gerekliliğini kabul ettiği sonucuna ulaşılmaktadır (AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, § 9).

21. Anayasa'nın 36., 154. ve 155. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mahkemelerce verilen hükmün bir başka yargı mercii tarafından denetlenmesini talep etme hakkını yargılamanın konusuna göre herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğü kapsamında güvenceye kavuşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, konusu bir suç isnadına dayanan ya da medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin olan tüm yargılamalar için geçerlidir (AYM, E.2022/135, K.2023/30, 16/2/2023, § 15).

22. Eldeki başvuruda istinaf kanun yoluna yönelik kesinleşme sınırı esas alınarak Yargıtayın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı tazminat davasında verilen karara karşı temyiz kanun yolunun kapalı olması hükmün bir üst yargı merci tarafından denetlenmesini talep etme hakkını sınırlandırmaktadır. Kanun koyucu hâkimin hukuki sorumluluğu nedeniyle açılacak tazminat davalarında HGK tarafından yapılacak temyiz incelemesinde miktar veya dava değeri olarak bir sınır öngörmediği hâlde temyiz kanun yoluna başvurunun kısıtlanması tek dereceli bir yargılamaya sebebiyet vermekte ve Yargıtayın ilgili hukuk dairesi kararına nihai karar olma hüviyeti kazandırmaktadır.

23. Bu durum fiilen hâkimin hukuki sorumluluğuna dayalı tazminat davalarında miktar veya dava değerine bağlı temyiz sistemi olarak tanımlanan belli bir parasal sınırı aşan uyuşmazlıkların HGK tarafından temyiz yoluyla incelenmesine neden olmakta, aşamayan uyuşmazlıkların ise kesin olduğu bir sistemi oluşturmaktadır. Oysa başvuru konusu olayda 6100 sayılı Kanun kabule bağlı temyiz sistemini öngörerek miktar veya dava değerine bakılmaksızın temyiz kanun yolunu mümkün kılmaktadır.

24. Diğer yandan yargı yetkisini kullanan ve Anayasal teminat çerçevesinde görevini ifa eden hâkimin hukuki sorumluluğuna ilişkin tazminat davasının alelade bir dava olarak değerlendirilerek temyiz sınırına tabi tutulması 2024 yılı itibarıyla miktar veya dava değeri 378.290 TL'nin altında kalan uyuşmazlıkların Yargıtayın ilgili hukuk dairesi kararıyla kesinleşmesine sebep olacaktır. 6100 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesi gereğince bu parasal sınırın her takvim yılı başından geçerli olmak üzere yeniden değerleme oranında artırılması

suretiyle uygulanacağı ve paranın satın alma gücü dikkate alındığında söz konusu tazminat davalarının önemi daha net ortaya çıkmaktadır.

25. Yukarıda yapılan tespitler çerçevesinde hâkimin sorumluluğu sebebiyle açılacak tazminat davalarının ilk derece mahkemesi sıfatıyla Yargıtayda görüleceği ve bu davalar sonucunda verilen kararların temyiz incelemesinin HGK'da yapılacağı açık olmasına rağmen başvuru konusu davada Dairenin verdiği ret kararının HGK tarafından söz konusu bent kapsamında temyiz kesinlik sınırı esas alınarak incelenmemesi suretiyle anılan kanun hükmünün bu şekilde değerlendirilmesine yönelik yorumun öngörülemez nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

26. Kaldı ki Daire tarafından hâkimin hukuki sorumluluğuna dayalı tazminat davasının şartları oluşmadığından davanın reddedilmesine ilişkin kararda dahi HGK'ya temyiz kanun yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Ancak HGK temyize tabi olduğu yönünde herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık kanun hükmü bulunmasına rağmen tazminat davası sonucunda verilen kararı dava değerinin 2018 yılındaki temyiz kesinlik sınırının altında kaldığı gerekçesiyle temyiz talebinin esasını incelememiştir.

27. Buna göre kanun koyucunun bölge adliye mahkemelerinin kararları yönünden öngördüğü temyiz kesinlik sınırının, hâkimin sorumluluğu nedeniyle açılacak tazminat davalarında verilen kararların temyiz incelemesinde kıyas yoluyla uygulanması suretiyle anılan kanun hükmü bu yöndeki uygulamaya kanuni dayanak teşkil etmemektedir. Bu hâliyle tazminat davasına yönelik olarak verilen karara karşı başvurucunun temyiz talebinin dava değeri itibarıyla reddedilmesinin kanuni bir dayanağı bulunmamaktadır.

28. Dolayısıyla hâkimin sorumluluğu nedeniyle devlet aleyhine açılacak tazminat davalarında verilen kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvurulması üzerine HGK'ca temyiz kesinlik sınırı yönünden değerlendirme yapılarak temyiz taleplerinin reddedilmesi şeklindeki öngörülemez yorum yoluyla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU Üye Selahaddin MENTEŞ Üye Kenan YAŞAR

CEMİL ELÇİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/10582 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/10582

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMİL ELÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/10582)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Cemil ELÇİ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : Av. Vedat BARUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ilgili mevzuat uyarınca hak sahibi olarak tespit edilen depremzedelere kalıcı konut tahsis edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular nihai hükmü farklı tarihlerde öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

2. Komisyon tarafından 8/8/2019 tarihinde 2018/25829, 2018/26202, 2018/27039, 2018/27052, 2018/27638, 2018/27646, 2018/27651, 2018/29202, 2018/29218, 2018/29227, 2018/29290, 2018/29688, 2018/31444, 2018/31455, 2018/35589, 2018/35848, 2018/35860, 2018/35867, 2018/35984, 2018/36034, 2018/36071, 2018/36145, 2019/386, 2019/387, 2019/391, 2019/506, 2019/507, 2019/508 ve 2019/9090 sayılı başvuruların 2018/10582 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin 2018/10582 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Başvurucu Abdulhamit Yıldız'ın İhlal İddiaları

5. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesi gereği başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

6. Anılan düzenlemelerde, genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi incelemesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

7. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması, söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32; Osman Sandıkçı, B. No: 2013/6297, 10/3/2016; Selman Kapan ve diğerleri, B. No: 2013/7302, 20/4/2016).

8. Başvurucu Abdulhamit Yıldız 2/8/2018 tarihinde vefat etmiştir. Buna rağmen Av. Vedat Barut 5/12/2018 tarihinde Abdulhamit Yıldız'ın anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuru yapmış, başvuru formunda Abdulhamit Yıldız'ın ölümünden bahsetmemiştir.

9. Kamu gücü tarafından hakkı ihlal edilen kişinin bireysel başvuru yapmadan önce ölmesi durumunda ölen kişi adına bir başkası tarafından bireysel başvuru yapma imkânı bulunmamaktadır (Abdurrehman Uray, B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 30).

10. Açıklanan gerekçelerle başvuru tarihinden önce vefat etmiş başvurucu adına vekâlet ilişkisi sona ermiş olan avukat tarafından yapılan bireysel başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

11. Bu durumda Av. Vedat Barut hakkında Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru

yapması nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

B. Başvurucular Cemil Elçi, Selhattin Pekdoğan, Mehmet Yuva, Hüsna Bingöl ve Hava Tutaş'ın İhlal İddiaları

12. 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

13. İçtüzük'ün 84. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, kararların infazında Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

14. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava sırasında taraflardan birinin ölümü" kenar başlıklı 55. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir."

15. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 606. maddesi şöyledir:

"Miras, üç ay içinde reddolunabilir.

Bu süre, yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetname ile atanmış mirasçılar için mirasbırakanın tasarrufunun kendilerine resmen bildirildiği tarihten işlemeye başlar."

16. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek başvurularını incelemiştir [diğerleri arasından bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018 (ölümden yaklaşık üç ay sonra); Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018 (ölümden iki ay sonra)]. Mirasçıların başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmediği hâllerde ise düşme kararı verilmektedir (Şükran Çopuraslan, B. No: 2014/4695, 14/9/2017, § 22;Haşim Özpolat, B. No: 2014/3140, 21/9/2017, § 19; Abbas Çelik ve diğerleri, B. No: 2014/749, 7/3/2018, §§ 26-29; Ali Sedat Yücelik ve diğerleri, B. No: 2015/2574, 9/5/2018, §§ 22-25).

17. Somut olayda başvurucu Cemil Elçi'nin 3/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunduktan sonra 6/3/2023 tarihinde, başvurucu Selhattin Pekdoğan'ın 26/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunduktan sonra 23/8/2022 tarihinde, başvurucu Mehmet Yuva'nın 27/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunduktan sonra 25/1/2022 tarihinde, başvurucu Hüsna Bingöl'ün 26/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunduktan sonra 20/8/2020 tarihinde ve başvurucu Hava Tutaş'ın da 28/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunduktan sonra 6/10/2019 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır. Başvuruculara vekiline ve mirasçılarına yapılan tebligata rağmen mirasçılar başvuruyu devam ettirmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmediklerinden ve başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında

öngörülen nedenlerden birinin de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun anılan başvurucular yönünden düşmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvurucular Cemil Elçi, Selhattin Pekdoğan, Mehmet Yuva, Hüsna Bingöl ve Hava Tutaş yönündendüşmesine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer Başvurucuların İhlal İddiaları

19. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Sedat Şanlı (B. No: 2018/6812, 3/7/2019) kararında somut ihlal iddiası için uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede anılan kararda; deprem sebebiyle 15/5/1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayatlara Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun hükümlerine göre konut edinme yönünde bir meşru beklentisi bulunan başvurucu yönünden aradan kırk yılı aşkın bir süre geçtiği hâlde başvuru konusu konuta ait tapu kaydının düzenlenip düzenlenmediği araştırılmadığı gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Başvurucu Abdulhamit Yıldız yönünden başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

2. Av. Vedat Barut'un 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca 2.000 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA,

C. Başvurucular Cemil Elçi, Selhattin Pekdoğan, Mehmet Yuva, Hüsna Bingöl ve Hava Tutaş yönünden başvurunun başvuruculaın ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

D. Diğer başvurucular yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

E. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

F. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda (hakkında ihlal kararı verilmeyen başvurucular Abdulhamit Yıldız, Cemil Elçi, Selhattin Pekdoğan, Mehmet Yuva, Hüsna Bingöl ve Hava Tutaş'a ilişkin birinci, ikinci, dokuzuncu, on birinci, yirmi üçüncü ve yirmi yedinci sırada bulunan mahkemeler hariç) gösterilen idare mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

G. Başvuruculaların tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

H. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucular Abdulhamit Yıldız, Cemil Elçi, Selhattin Pekdoğan, Mehmet Yuva, Hüsna Bingöl ve Hava Tutaş dışındaki başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

İ. Başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle başvurusu reddedilen başvurucu Abdulhamit Yıldız yönünden alınması gereken 294,70 TL harcın Av. Vedat Barut'tan TAHSİLİNE,

J. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

K. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE,

L. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculardan Abdulhamit Yıldız dışındaki başvuruculara yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMET ASİL

B. No: 2019/12094 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12094

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMET ASİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12094)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Muhammet ASİL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; askerî okulların kapatılmasından doğan zararın karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Olayların gerçekleştiği tarihte başvurucu, Jandarma Astsubay Meslek Yüksekokulu öğrencisi olup birinci sınıftan ikinci sınıfa geçmiştir.

3. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

4. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün ardından çıkarılan 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı KHK'nın 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatıldığı düzenlenmiştir. Mezkûr KHK'nın 105. maddesinde askerî okullarda öğrenimine devam eden öğrencilerin durumlarına uygun okullara nakledileceği düzenlenmiştir.

5. Başvurucunun eğitim gördüğü okul da anılan düzenleme kapsamında kapatılmış, bu sebeple başvurucunun okulla ilişiği kesilerek başka bir okula nakli sağlanmıştır.

6. Bunun üzerine başvurucu askerî öğrencilik statüsünün sona ermesinden doğan zararlarının tazmini için idari yargıda dava açmıştır. İdare Mahkemesi, 669 sayılı KHK'nın ilgili hükümlerinin davacının öğreniminin devam ettirilip ettirilmemesi konusunda idareye herhangi bir değerlendirme yapma olanağı tanımadığını, dolayısıyla ileri sürülen zararların oluşumunda idareye atfı kabil bir kusur bulunmadığını belirterek davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

7. İstinaf incelemesini yapan Bölge İdare Mahkemesi ise başvurucunun iddia ettiği zararın doğrudan KHK hükmünden kaynaklandığını, söz konusu zararın idarece tesis edilmiş bir işlemden veya idarenin bir eyleminden kaynaklanmadığını belirterek istinaf başvurusunun incelenmeksizin reddine kesin olarak karar vermiştir.

8. Başvurucu nihai kararı 15/3/2019 tarihinde öğrenmiş, 10/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, askerî öğrencilik statüsünün sona ermesinden doğan zararlarının karşılanmaması nedeniyle eğitim ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Eğitim hakkı en genel ifadeyle belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına alır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 68) Eldeki başvuruda başvurucu, her ne kadar eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş olsa da OHAL döneminde söz konusu okulların kapatılmış olması sebebiyle mevcut bir eğitim kurumunun varlığından bahsedilemez. Bu sebeple askerî okulların kapatılması eğitim hakkına yönelik bir müdahale olarak değerlendirilmemiştir.

12. Öte yandan başvurucunun açmış olduğu dava, Bölge İdare Mahkemesinin incelenmeksizin ret kararıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla şikâyetin özü, uyuşmazlığın esasının incelenmemesine ilişkindir. Bu nedenle başvurucunun tüm ihlal iddialarının Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerekir. Bu hakkın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakka ilişkin olması zorunlu değildir. Bu bakımdan kanunla kişilere tanınan ve savunulabilir bir temeli bulunan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmesi koşuluyla- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak kavramına dâhildir (bazı farklarla birlikte bkz.

Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28; M.B., [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 67).

14. Somut uyuşmazlıkta suç isnadına bağlı bir yargılamanın mevcut olmadığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte uyuşmazlığın niteliği itibarıyla medeni hak ve yükümlülükler kapsamında görülüp görülemeyeceği, bu hususta değerlendirmeden hareketle söz konusu uyuşmazlığa ilişkin başvurunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alıp almadığı yönünden bir irdeleme yapılması gerekmektedir.

15. Anayasa Mahkemesi İhsan Korkmaz kararında (B. No: 2019/15190, 2/4/2024) Deniz Harp Okulunda ara sınıfta -üçüncü sınıf- öğrenci iken 669 sayılı KHK uyarınca harp akademilerinin kapatılması üzerine askerî okuldan başka bir okula nakledilen öğrencinin durumunu incelemiştir. Anılan kararda darbe girişimi sonrasında askerî eğitimin düzenlenmesinde, askerî okulların kapatılmasında ve ara sınıftaki öğrencilerin başka okullara nakledilmesinde kamu hukukunun ağır bastığını, bu sebeple askerî öğrencilik statüsünün korunmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni yönünün kapsamı dışında kaldığını, başka bir ifadeyle anılan statünün korunmasının medeni bir hak olmadığını belirterek başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (İhsan Korkmaz, §§ 42-49).

16. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) askerî okulların kapatılması ve öğrencilerin sivil eğitim kurumlarına nakledilmesine ilişkin sürecin konu edildiği Yıldız ve diğerleri/Türkiye kararında (B. No: 13510/19, 17/3/2022) askerî öğrenci statüsünü koruma hakkının medeni karakterli olmadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesinin dışında kaldığını değerlendirmiştir. AİHM, başvuruya ilişkin Sözleşme'nin 6. maddesi bağlamında yaptığı incelemede, Pişkin/Türkiye kararına atıfla, 6. maddenin ceza boyutunun uygulanamaz olduğunu belirtmiştir (Yıldız ve diğerleri/Türkiye, § 9) Kararda, askerî eğitimi düzenleme ve profesyonel askerî hizmete giriş koşullarını belirlemede kamu hukukunun ağır bastığı, askerî öğrencilik statüsünü devam ettirmenin Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni yönünün kapsamı dışında kaldığı değerlendirilmiştir (Yıldız ve diğerleri/Türkiye, § 11). Kararda ayrıca, askerî eğitim kurumlarının kapatılmasına yönelik mevzuata itiraz yolu açık olmamasına rağmen başvuranların sivil eğitim kurumlarına nakline ilişkin işlemleri dava konusu etme hakları olduğu vurgulanmıştır (Yıldız ve diğerleri/Türkiye, § 13).

17. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, 669 sayılı KHK'nın 9/11/2016 tarihli ve 6756 sayılı Kanun'la yasalaşmasının ardından açılan iptal davasında, harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılmasına ve harp okulları, fakülte ve yüksek okullar ile astsubay meslek yüksek okullarında (Jandarma dâhil) öğrenimine devam eden öğrenciler ile Yükseköğretim Kurulunca üniversite sınavının yapıldığı tarihte aldıkları yerleştirme puanları dikkate alınarak durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullara naklen kaydedilmelerine ilişkin maddelerin Anayasa'ya uygunluğu denetlenmiştir. Kararda, 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonra TSK'nın astsubay, subay ve kurmay subay ihtiyacının askerî liseler, astsubay hazırlama okulları ve harp akademilerinden karşılanmasına ilişkin sistemin değiştirildiğini belirtmiş ve bu kapsamda askerî personel eğitim sisteminin Millî Savunma Üniversitesi adı altında yükseköğretim seviyesinde yeniden yapılandırıldığına dikkat çekmiştir. Mahkeme, sistem değişikliğinin hiçbir öğrenci bakımından istisna teşkil etmediğine, öğrenciler yönünden oluşabilecek zararları olabildiğince gidermeye yönelik dengeleyici güvencelerin sağlandığına vurgu yaparak iptal isteminin reddine karar vermiştir (AYM, E.2017/18, K.2019/66, 25/7/2019, § 60-84).

18. Eldeki başvuruda da askerî okulların kapatılmasına bağlı olarak ara sınıftaki başvurucunun okulla ilişiği kesilmiş ve başka bir okula nakli sağlanmıştır. Dolayısıyla başvuru askerî öğrencilik statüsünün korunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda eldeki başvurunun da Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni yönünün kapsamı dışında kaldığı ve İhsan Korkmaz kararından ayrılmayı gerektiren bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Açıklanan nedenlerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş. (5)

B. No: 2019/12951 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12951

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş. BAŞVURUSU (5)

(Başvuru Numarası: 2019/12951)

Karar Tarihi: 17/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 21/2/2025 - 32820

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.

Vekilleri : 1. Av. Onur Meriç BEKAR

2. Av. Betül Zekiye GÜRBÜZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, rekabet kurallarına aykırı davranıldığından dolayı idari para cezası verilmesi gerektiğine ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/4/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon; başvurunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden kabul edilebilirlik incelemesinin ise Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği, bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda

bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar şöyledir:

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

5. Başvurucu, entegre iletişim ve teknoloji hizmeti alanında faaliyet göstermekte olup elektronik haberleşme hizmeti sunan bir şirkettir. Başvurucuyla benzer alanda faaliyet gösteren çeşitli şirketler, 2009 yılında Rekabet Kurumu Başkanlığına (Kurum) müracaat ederek başvurucunun distribütörlerine ve bayilerine yönelik uygulamaları nedeniyle 7/12/1994 tarihli ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. ve 6. maddelerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

6. Yapılan ön araştırma sonucunda Kurum bünyesindeki Rekabet Kurulu (Kurul) 11/11/2009 tarihinde başvurucu hakkında soruşturma açılmasına karar vermiştir. Kurul 17/11/2009 tarihinde başvurucuya soruşturma açıldığına ve ilk yazılı savunmasını göndermesine dair bildirimde bulunmuştur. Başvurucu 31/12/2009 tarihinde ilk yazılı savunmasını sunmuştur. Kurul 6/5/2009 tarihinde soruşturma süresini altı ay daha uzatmıştır. İkinci yazılı savunma için ek süre talebi kabul edilen başvurucu 24/1/2011 tarihinde ikinci yazılı savunmasını bildirmiştir. İkinci yazılı savunmaya karşı hazırlanan görüş başvurucuya gönderilmiştir. Başvurucunun üçüncü yazılı savunmaya ilişkin ek süre talebi de kabul edilmiştir. Kurul 31/5/2011 tarihinde sözlü savunma toplantısı yapılmasına karar vermiş, karar taraflara tebliğ edilmiş ve anılan tarihte sözlü savunma gerçekleştirilmiştir.

7. Kurul 6/6/2011 tarihli kararında; GSM hizmetleri pazarında hâkim konumda bulunan başvurucunun çok markalı olması gereken pazarda alt bayileri fiilî olarak münhasırlığa zorlayarak rakiplerinin faaliyetlerini zorlaştırıp hâkim durumunu kötüye kullandığını belirterek 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesinin (a) bendini ihlal ettiğinden bahisle başvurucuya 91.942.343,31 TL idari para cezası vermiş; diğer taraftan başvurucunun tavsiye edilen fiyatı bildirmenin ötesinde yeniden satış fiyatı belirlediğine ve tavsiye edilen fiyattan sapmaları cezalandırdığına ilişkin yeterli delil elde edilemediğini belirterek 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal etmediğine oyçokluğuyla karar vermiştir. Bu yöndeki karara ilişkin karşıoy görüşünde ise soruşturma dosyasında yer alan çok sayıda belge ve tespit karşısında başvurucunun yeniden satış fiyatı belirlediği anlaşıldığından başvurucunun 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini de ihlal ettiğini kaydetmiştir.

8. Başvurucu aleyhine Kurula başvuran şirketlerden biri olan D. Dağıtım Satış Pazarlama Matbaacılık Ödeme Aracılık ve Tahsilat Sistemleri Anonim Şirketi (D. Şirketi) 9/12/2011 tarihinde Kurul kararının 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ihlal edilmediğine ilişkin kısmının iptali için dava açmıştır. D. Şirketi yeniden satış fiyatı belirlenmesiyle ilgili yeterli bir inceleme yapılmadığını ileri sürmüştür.

9. Başvurucu 17/7/2012 tarihinde davaya müdahil olma talebinde bulunmuştur. Davaya ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakan Danıştay Onüçüncü Dairesi (Daire) 5/12/2012 tarihinde başvurucunun davalı yanında davanın bulunduğu noktadan itibaren katılma talebini kabul etmiştir. Dairenin 8/3/2016 tarihinde yaptığı duruşmada başvurucu, avukatla temsil edilmiş ve davanın taraflarına açıklamada bulunmak üzere söz verilmiştir.

10. Daire 16/10/2017 tarihinde davanın kabulü ile Kurul kararının dava konusu kısmının iptaline karar vermiş, karar gerekçesinde;

i. Soruşturma raporunun ekinde yer alan belgeler ile ön araştırma aşamasındaki tespitlere göre başvurucunun fiziki ve dijital kontörlerin satış fiyatını yeniden belirlediğini,

ii. Dosyadaki belge ve tablolarda başvurucuya bağlı çeşitli alt kademeler ve ürün satışını yapacaklar bakımından kontör fiyatlarının ve kâr oranlarının ayrıntılı olarak saptandığını, bunun dışında başvurucunun çalışanlarının elektronik posta yazışmalarının, alt kademedeki bazı yetkililerin beyanlarının olduğunu,

iii. Soruşturma raporunda POS cihazları ve internet üzerinden yapılan dijital kontör satışlarında sabit fiyat uygulaması yapıldığının, mavi nokta (perakende satış yapan bayiler) olarak tabir edilen bayilere bu fiyatları değiştirme imkânı verilmediğinin tespit edildiğini,

iv. İlgili pazarda hâkim durumda olan başvurucunun yeniden satış fiyatı belirlemesinin rekabete aykırılık oluşturduğunu ve buna izin verilmemesi gerektiğini,

v. Sonuç olarak hâkim durumdaki teşebbüsün fiyat, dağıtım ve satışa ilişkin politika ve uygulamaları çerçevesinde özellikle kontör fiyatlarının her düzeyde belirlenmesi yönünde çok sayıda bulgu ve belge dikkate alındığında başvurucunun 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiği sonucuna varıldığından anılan Kanun'un 4. maddesinin ihlal edilmediğine ve başvurucu hakkında idari para cezası verilmesine gerek olmadığına dair Kurul kararında hukuka uygunluk bulunmadığını ifade etmiştir.

11. Davalı Kurum yanında kararı temyiz eden başvurucu, gerekçesiz olarak karar verildiğini, iddia ve itirazlarının karşılanmadığını, yargılamadan haberdar edilmediğini belirtmiştir. Ayrıca dosyadaki bilgi ve belgelerle ilgili olarak gerekli inceleme ve araştırmalar yapılmadan yerindelik denetimi niteliğinde hukuka aykırı karar verildiğini ileri sürmüştür.

12. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 31/1/2019 tarihinde davalı Kurumun ve başvurucunun temyiz talebini reddederek usul ve hukuka uygun bulduğu kararı onamıştır.

13. Başvurucu, nihai hükmü 2/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 26/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrasındaki Süreç

14. Kurul 10/1/2019 tarihinde Dairenin ilgili kararı, ek rapor ve dosya kapsamına göre başvurucunun kontörlerin yeniden satış fiyatını belirlemek suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır. Kurul, 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinin üçüncü fıkrası ile 15/2/2009 tarihli ve 27142 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar ile Hakim Durumun Kötüye Kullanılması Halinde Verilecek Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik'in 5. ve 6. maddeleri uyarınca başvurucunun 2010 yılı yıllık gayrisafi gelirinin takdiren %1,125 oranı karşılığı olan 91.942.343,31 TL idari para cezasına karar vermiştir.

15. Ceza tutarına yapılan itiraz sonucunda Kurul 12/11/2019 tarihinde başvurucunun 2010 mali yılı sonunda oluşan yıllık gayrisafi gelirlerinin takdiren %0,75 oranında olmak üzere 61.294.895,54 TL idari para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

16. Başvurucunun işlemin iptali istemiyle açtığı davada Ankara 17. İdare Mahkemesi 28/1/2021 tarihinde söz konusu kararı hukuka uygun bularak davayı reddetmiştir.

17. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi 4/11/2021 tarihinde başvurucunun istinaf başvurusunu reddetmiştir. Başvurucunun temyiz ettiği karar Daire önünde derdest durumdadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 4054 sayılı Kanun'un "Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır.

Bu haller, özellikle şunlardır:

a) Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kar gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tesbit edilmesi,

..."

19. 4054 sayılı Kanun'un "Hakim Durumun Kötüye Kullanılması" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününde ya da bir bölümünde bir mal veya hizmet piyasasındaki hakim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanması hukuka aykırı ve yasaktır.

Kötüye kullanma halleri özellikle şunlardır:

a) Ticari faaliyet alanına başka bir teşebbüsün girmesine doğrudan veya dolaylı olarak engel olunması ya da rakiplerin piyasadaki faaliyetlerinin zorlaştırılmasını amaçlayan eylemler,

..."

20. 4054 sayılı Kanun'un "İdarî Para Cezası" kenar başlıklı 16. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bu Kanunun 4, 6 ve 7 nci maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunanlara, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna kadar idarî para cezası verilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, yargılama sürecinde ileri sürdüğü iddia ve itirazların mahkemelerce değerlendirilmediğini, özellikle soruşturma aşamasında aleyhe beyanda bulunan bir şirketin daha sonra bu iddialarından vazgeçmiş olmasının dikkate alınmadığını, Kurul kararının karşıoyunda yer verilen hususların doğrudan Danıştay Dairesi kararına taşındığını ve temyiz itirazlarının da gerekçe gösterilmeksizin reddedildiğini ileri sürmüştür. Davanın açılmasıyla birlikte yargılamaya resen dâhil edilmesi gerektiğini belirten başvurucu, dilekçeler aşaması geçildikten sonra ve müdahil olma talebi neticesinde davaya dâhil olmasının savunma hakkını kısıtladığını iddia etmiştir. Danıştay Dairesinin yargısal denetim sınırını aşarak idare yerine geçip ihlal tespiti yaptığını ve idari para cezası uygulanması gerektiğine karar

verdiğini, bu nedenle de Rekabet Kurulunun idari para cezası uygulamak zorunda kaldığını kaydetmiştir. Başvurucu, Danıştay Dairesi kararına dayanak olan Kurul raporundaki karşıoy yazısında dahi idari para cezası verilmesi gerektiğinin belirtilmediğini, Kurulun benzer bir durumda tek bir maddeye dayalı olarak para cezası vermesine karşılık hukuka aykırı karar nedeniyle Kurul yerleşik lehe uygulamadan yararlanması imkânı kalmadığını ve ne bis in idem ilkesine aykırı olarak tek bir davranıştan dolayı iki defa cezalandırılmış olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu, sonuç olarak bu gerekçelerle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde ne bis in idem ilkesinin düzenlendiği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek (7) No.lu Protokol Türkiye'de 1/8/2016 tarihinde yürürlüğe girdiğinden ve başvurucunun idari para cezasına konu faaliyetleri ise 2006-2008 dönemine ilişkin olduğundan söz konusu şikâyetler yönünden konu bakımından yetkisizlik kararı verilmesi gerektiği açıklanmıştır. Bakanlık, Danıştay Dairesi kararı sonrasında verilen idari para cezasına karşı başvurucunun açığı davanın temyiz aşamasında derdest olduğundan başvuru yollarının tüketilmediğini kaydetmiştir. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği şikâyetinin temellendirilmediğini belirten Bakanlık, başvurucuya birden fazla idari para cezası verilmesinin ne bis in idem ilkesine aykırılık teşkil etmediğini, 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile 6. maddesinin farklı olguları düzenlediğini ve somut olayda da farklı fiillere farklı cezaların verildiğini belirtmiştir.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

25. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, mülkiyet hakkı ile birlikte adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla başvurucunun 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine aykırı davrandığı, buna bağlı olarak da başvurucuya idari para cezası verilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetlerinin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurunun mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. (4) ([GK], B. No: 2017/36186, 28/12/2022, kararında kamu gücü ayrıcalığı ile donatılmayan ve kamu tüzel kişiliğini haiz olmayan başvurucunun kişi bakımından başvuru yapmaya ehliyetli olduğu kabul edilmiştir (aynı kararda bkz. § 72). Bakanlık görüşünde başvurucu hakkındaki idari para cezasına ilişkin yargılamanın temyiz aşamasında olduğundan henüz başvuru yollarının tüketilmediği belirtilmiştir. Danıştay Dairesinin kararı sonrasında hakkında uygulanan yaptırıma karşı başvurucunun başlattığı yargısal sürecin devam ettiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararıyla nihayete eren eldeki başvuruya konu yargılama süreciyle ilgili olarak başvuru yollarının usulüne uygun şekilde tüketilmesinden sonra bireysel başvuru yapıldığı

değerlendirilmiştir.

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

29. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, §§ 49-54). Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60). Mülkiyet hakkı, özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31).

30. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37).

31. Somut olayda 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine aykırı davranması nedeniyle başvurucu hakkında idari para cezası uygulanması gerektiğine ilişkin mahkeme kararı kesinleşmiştir. Bu hâliyle başvurucu, bir idari para cezası yaptırımı ile karşı karşıya kalmıştır. Nitekim kesinleşen mahkeme kararı sonrasında Kurul, başvurucuya -iptali için açılan dava temyiz aşamasında derdest olmakla birlikte- idari para cezası vermiştir. Dolayısıyla idari para cezası uygulanmamasına ilişkin idari işlemin kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla iptal edilmesinin mal varlığı üzerinde bir azalma meydana getireceği gözetildiğinde ve somut olayın koşulları bir bütün olarak ele alındığında başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında korunması gereken ekonomik bir menfaatinin olduğu değerlendirilmiştir.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

32. Malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği hatırlatılmalıdır (Anayasa'nın 35. maddesinin yapısı ve içerdiği üç kural ile ilgili olarak bkz. Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

33. Somut olayda idari para cezası uygulanmamasına ilişkin idari işlemin başvurucunun rekabet kurallarına aykırı davrandığını tespit eden kesinleşmiş bir mahkeme kararıyla iptal edilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Söz konusu müdahale ile rekabet ortamının korunması amaçlanmaktadır. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mars Sinema Turizm ve Sportif Tesisler İşletmeciliği A.Ş., B. No: 2017/23849, 10/10/2018, § 48)

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir(Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

36. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

37. Kesinleşen mahkeme kararıyla piyasada hâkim durumda olduğu tespit edilen başvurucunun yeniden satış fiyatı belirlemesinin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine aykırılık oluşturduğu kabul edilmiştir. Müdahaleye dayanak olan 4054 sayılı Kanun hükümlerinin açık, ulaşılabilir ve öngörülebilir mahiyette olduğu dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayalı olduğu kuşkusuzdur.

ii. Meşru Amaç

38. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah,B. No : 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis

Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

39. Rekabetin korunması amacıyla teşebbüslere yükümlülükler yüklenmesinin ve bu yükümlülüklerin ihlali hâlinde yaptırım uygulanmasının kamu yararını sağlamaya yönelik olduğu açıktır (Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2019/40991, 23/3/2023, § 95). Somut olayda da teşebbüsler arasındaki rekabetin korunması amacıyla gerçekleştirilen müdahalede kamu yararı bulunduğu değerlendirilmiştir.

iii. Ölçülülük

40. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

41. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

42. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

43. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 64; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

44. Başvurucuya rekabet kurallarına aykırı davrandığından dolayı idari para cezası verilmesi gerektiğine ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararının kamu makamlarınca takip edilen rekabetin korunması amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğunda şüphe yoktur. İkinci olarak başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin gerekli olup olmadığı irdelenmelidir. Buna göre mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne ilişkin üçüncü kural çerçevesinde kamu makamlarının sahip olduğu geniş takdir yetkisi, aynı amaca varmak için daha hafif bir müdahale yönteminin varlığının ortaya konulmaması ve başvurucu hakkında yalnızca idari para cezası uygulandığı dikkate alındığında müdahalenin gerekli olmadığı söylenemez.

45. Orantılılık yönünden ise öncelikle mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye karşı

başvurucuya iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağı tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Başvurucunun rekabet kurallarına aykırı hareket ettiğinden bahisle yapılan şikâyetler sonrasında yürütülen soruşturma aşamasında yazılı olarak savunmalarını sunan başvurucuya ayrıca sözlü savunma imkânı sağlanmıştır. Yine Daire önünde görülen davada başvurucu davaya dâhil olmuş ve yapılan duruşmada yer almıştır. Başvurucu, davaya geç katıldığından yakınmaktaysa da bu gecikmenin iddia ve itirazlarını ileri sürmesini ne şekilde etkilediğine dair bir açıklamada bulunmamıştır. Davanın aleyhine sonuçlanması üzerine başvurucu, davalı idare yanında temyiz kanun yoluna gidebilmiştir. Üstelik başvurucu, tüm yargılama sürecinde avukatla temsil edilmiştir.

46. Kurul, başvurucunun yeniden satış fiyatı belirlemesi suretiyle rekabet kurallarına aykırı davrandığına dair yeterli delil elde edilemediğini kaydetmiş; buna karşılık Daire aksi bir kanaate vararak fiyatların belirlenmesi konusunda çok sayıda bulgu ve belge olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, bir şirketin şikâyetinden vazgeçmiş olmasına rağmen bunun dikkate alınmadığını ileri sürmüştür. Öte yandan Dairenin sonuca ulaşırken başvurucu hakkındaki soruşturma dosyası ve eklerinde yer alan başka birçok tespit ve belgelere de atıfta bulunduğu görülmüştür. Dolayısıyla Dairenin davanın esasına ilişkin temel iddia ve itirazları karşıladığı, kararında ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koyduğu anlaşılmıştır. Ayrıca davalı idare yanında başvurucunun da temyiz ettiği karar hukuka uygun bulunmuştur.

47. Başvurucu, Dairenin yargısal denetim sınırını aşarak idare yerine geçtiğini ve ihlal tespiti yapıp idari para cezası uygulanması gerektiğine karar verdiğini belirtmektedir. Daire ,başvurucunun 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiği sonucuna vardığından Kurulun anılan maddenin ihlal edilmediğine ve idari para cezası verilmesine gerek olmadığına ilişkin kararında hukuka uygunluk bulunmadığını kaydetmiştir. Kurul, yargılama devam ederken Dairenin iptal kararı doğrultusunda başvurucu hakkında idari para cezası uygulamıştır. Söz konusu yaptırıma karşı açılan dava ise eldeki bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla temyiz aşamasında derdesttir. Bu hâliyle Dairenin Kurul kararını hukuka aykırı bularak iptal ettiği,

buna uygun olarak başvurucu hakkında yeni bir soruşturma açıp rekabet kuralına aykırı davrandığını tespit edenin ve buna bağlı olarak da idari para cezası verenin Kurul olduğu görülmektedir. Kaldı ki idari para cezasına iptali talebiyle açılan davanın inceleme tarihi itibariyle sonuçlanmadığı belirtilmelidir.

48. Sonuç olarak mevcut aşama itibarıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir. Öte yandan kesinleşen mahkeme kararı sonrasında Kurul tarafından uygulanan idari para cezasına ilişkin yargılama süreci ise devam ettiğinden Anayasa Mahkemesi, incelemesini nihayete ermiş olan başvuruya konu yargılama süreci ile sınırlı olarak yaptığını kaydetmektedir.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL

EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN ALPHAN

B. No: 2019/34170 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34170

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN ALPHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34170)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Osman ALPHAN

Vekili : Av. Rehşan BATARAY SAMAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, çeşitli alt işveren şirketler nezdinde Diyarbakır Kayapınar Belediyesi (Belediye) bünyesinde 2010 yılında işçi statüsünde çalışmaya başlamış; millî güvenliği tehdit eden yapılarla irtibatlı veya iltisaklı olabileceği gerekçesiyle 28/2/2017 tarihinde başvurucunun iş akdi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Belediye ve Çevre Katı Atık Yönetimi Sosyal Hizmetler Turizm Limitet Şirketi aleyhine 23/3/2017 tarihinde dava açmıştır. Diyarbakır 4. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; feshin usul ve yasaya aykırı olduğunu, feshe dayanak hiçbir somut bilgi/belge sunulmadığını, kendisine savunma yapma imkânı tanınmadığını belirtmiştir. Hiçbir örgütle irtibatının ve iltisakının olmadığını ileri süren başvurucu, hakkında idari

yahut adli bir soruşturma/kovuşturma olmadığı hâlde keyfî şekilde iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüştür.

4. Mahkeme 27/11/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Kayapınar Belediyesi tarafından dosyaya delil olarak sunulan İlçe Belediye Başkanlığı İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğünce davacının iş akdinin 667 ve 678 sayılı KHK lar gereğifeshedildiğine dair yazı ve yazıya ekli listeden, davacının 667 sayılı KHK hükümlerine dayanılarak fesih işlemi ile işten çıkarıldığı sabit olup, 667 sayılı KHK'nın 4. Maddesinin 2. Fıkrasında, 'Birinci fıkra uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler' denilmekle, dolaylı görevlendirmenin alt işveren işçilerini kapsadığı değerlendirilerek davacının da alt işveren işçisi olduğu ve davacının işe iadesinin yasal olarak mümkün olmadığına, 667 sayılı KHK'nın içerik denetimi yapılabileceği kabul edildiğinde dahi Yargıtay 22. Hukuk Dairesi tarafından kamu asıl işverenince 667 sayılı KHK kapsamında alt işveren işçisinin işten çıkarılmasını istenmesi durumunda bu durumun alt işveren bakımından zorunluluk oluşturduğu ve alt işverence yapılan feshin geçerli olacağı belirtildiğinden (Yarg. 22. Hukuk Dairesi, 2017/5151-4850 E. K. Sayılı karar) açıklanan nedenlerle işverence yapılan feshin geçerli olduğuna ve davanın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

5. Başvurucu, karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; yargılama aşamasında ileri sürdüğü hususları tekrar etmek suretiyle kararın kaldırılmasını ve davanın kabulünü talep etmiştir.

6. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 9/5/2018 tarihli kararı ile istinaf talebinin kabulüne, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, dosyanın mahkemesine iadesine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Şu halde dava alt işveren yönünden her ne kadar şirket yönünden vekaletnemade iki şirketinde vekili olsa da dosyaya sunulan cevap dilekçesinde sadece Çevre Katı Atık yönünden cevap verildiği diğer şirketin ise davaya dahil edilmediği karar başlığında da tek alt işveren göründüğü bu sebeple husumetin eksik yöneltildiği anlaşılmıştır. Mahkemece yapılması gereken iş davanın mahiyetinin işe iade davası olması sebebiyle alt ve üst işverenler yönünden zorunlu dava arkadaşlığı bulunduğu, bu sebeple asıl alt işveren olarak görünen ortak girişimden dava dışı kalan Sur Peyzaj Oto Tem.San.Ltd.Şti (Ortak Girişimi) davaya dahilinin sağlanması sunulan delilleri toplandıktan sonra esas hakkında bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetli olmadığından, ilk derece mahkemesi kararına karşı istinafın kabulü ile kararın kaldırılarak gönderilmesine karar vermek gerekmiştir."

7. Mahkeme tekrar yaptığı yargılamada Sur Peyzaj Plastik Ambalaj Ürünleri Tic. Ltd. Şti.ni davaya dâhil ederek 27/2/2019 tarihinde tekrar davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Mahkememizce yeniden yapılan yargılama sonunda Sur Peyzaj Oto Tem.San.Ltd.Şti davaya dahil edilerek yeniden yargılama yapılmış olup, önceki gerekçelerle davacının iş akdinin geçerli nedenle feshedildiğine ve davanın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

8. Başvurucunun istinaf talebi üzerine Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 27/6/2019 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Davacının iş akdinin feshinin 667 ve 678 sayılı KHK dan kaynaklanan yetki ile yapıldığı, dosyada feshe ilişkin davalı belediyenin yazısının ve ek listenin yer aldığı anlaşılmaktadır.

Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 07/02/2019 tarihli 2019/542 esas ve2019/2751 karar nolu ilamı kapsamında, geçerli nedenin bulunup bulunmadığı davacının işvereni olan alt işveren açısından gerekmekte olup, davacının iş sözleşmesinin feshi, asıl işveren belediyenin yazısı ile667 ve 678 sayılı KHK'lar kapsamında davacının milli güvenliği tehdit eden yapılar ile irtibatı ve iltisakı olabileceğinin değerlendirildiği gerekçesiyle istenilmekle, fesih dayanağının Ohal döneminde çıkarılan KHK olması ve asıl iş verence alt işverenden fesih hususunda talepte bulunulması durumunda bunun alt işveren yönünden İleride açılması muhtemel alacak davasında haklılığı ayrıca değerlendirilmek üzere en azından geçerli sebep oluşturduğu, kararda bir isabetsizlik görülmemesine göre yerinde bulunmayan bütün istinaf itirazlarının reddi ile usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşılan ilk derece mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir."

9. Nihai karar 8/10/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu 9/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik ile esas incelemelerinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; feshin usul ve yasaya aykırı olarak savunması dahi alınmadan yapıldığını, hem idari hem de yargısal süreç boyunca terör örgütü ile iltisakını gösterir somut bir bilgi yahut belge ortaya konulamadığını, yalnızca kanun hükmünde kararname (KHK) hükümlerinin gerekçe olarak gösterildiğini belirtmiştir. Hiçbir örgütle irtibat ve iltisakının olmadığını ileri süren başvurucu, hakkında idari yahut adli bir soruşturma/kovuşturma olmadığı hâlde keyfî şekilde iş akdinin feshedildiğini iddia etmiş ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun iş sözleşmesinin feshine ilişkin kararın dayanağının olağanüstü hâl döneminde çıkarılmış olan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) olduğunu, bu kapsamda Anayasa'nın 15. maddesinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Bakanlık ayrıca somut başvuruya ilişkin olarak Kayapınar Belediye Başkanlığından temin edilen görüşleri içeren üst yazı ve eklerinin başvurucunun şikâyetlerine ilişkin olarak yapılacak incelemede dikkate alınarak başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiğini ileri sürmüştür.

13. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı işten çıkarılma gerekçesinin, suç isnadı niteliğindeki terör örgütleriyle iltisak ve ilişki olduğunu, bu gerekçenin doğru olmadığını belirtmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun yukarıda belirtilen şikâyetlerinin özü, işe iade davasında yargı merciince uyuşmazlığın esasına ilişkin bir değerlendirme yapılmak suretiyle nihai bir çözüme kavuşturulmamış ve karara bağlanmamış olmasıdır. Bu sebeple belirtilen iddialar mahiyeti itibarıyla karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa’nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkeme hakkı şeklinde genel bir hakkı düzenlediğini kabul etmekte ve bu hakkın karar hakkını da içerdiğini ifade etmektedir (İbrahim Demiroğlu, B. No: 2017/15698, 26/7/2019, § 50).

17. Adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı davanın sonunda, uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (İbrahim Demiroğlu, § 51).

18. Kuşkusuz söz konusu dava, yargılama usulü kuralları gereğince uyuşmazlığın esasının incelenemediği birtakım kararlarla da neticelenmiş olabilir (düşme/açılmamış sayılma/karar verilmesine yer olmadığı/süre aşımı vb.). Bu durum kural olarak karar hakkı yönünden bir sorun teşkil etmez. Zira söz konusu hakkın sağladığı güvence bakımından önemli olan husus; açıldığı sırada davanın -usule ilişkin sorunlar hariç- uyuşmazlığın esasını çözüme kavuşturma potansiyeline sahip, bir başka ifadeyle dava açılmasındaki asıl amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasıdır. Ancak bu nitelikleri taşıyan bir davada yargılamanın henüz devam ettiği bir süreçte taraflardan birinin aleyhine olacak ve yargı merciinin uyuşmazlık konusu talep hakkında karar vermesini engelleyecek şekilde davayı ortadan kaldıran ya da davanın incelenmesini durdurarak karara bağlanmasına mâni olan yasalar çıkarılması karar hakkının ihlaline yol açabilir (İbrahim Demiroğlu, § 52).

19. Somut olayda Belediyede işçi olarak çalışmakta olan başvurucunun iş akdi, darbe teşebbüsünün akabinde millî güvenlik kapsamında, terör örgütleriyle irtibatlı olan personelin ilişiğinin kesilmesine karar verildiği gerekçesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır.

20. Diyarbakır 4. İş Mahkemesi 667 sayılı KHK ve Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin kararlarına dayalı olarak davanın reddine hükmetmiştir (bkz. § 4). Kararın usuli yönden Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kaldırılması üzerine Mahkeme kaldırma kararında belirtilen usuli eksikliği gidererek ilgili şirketi davaya dâhil etmiş, ilk karardaki gerekçelere atıf yaparak tekrar davanın reddine karar vermiştir (bkz. §§ 6, 7). İstinaf istemi Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesince reddedilerek karar kesinleşmiştir (bkz. § 8).

21. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi

hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

22. Hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

23. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir.

24. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak araştırma yapması, yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekir.

25. Başvuru konusu olayda başvurucunun iş akdinin sonlandırılmasına sebep olan, terör örgütüyle irtibatlı olduğu iddiasıdır. İşveren tarafından sunulan belgelerden hangi sebebe istinaden bu kanaate varıldığı anlaşılamadığı gibi yargılama aşamasında da bu husus ortaya konulmamıştır.

26. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucu ile terör örgütleri arasındaki bağlantıyı gösteren somut, kişisel ve güncel sebepleri gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak, kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmaktır.

27. Somut olayda Mahkemece, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair hiçbir inceleme ve araştırma yapılmadığı, yalnızca 667 sayılı KHK hükümleri ile Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin kararına atıf yapıldığı, şekilci bir yaklaşımla hareket edilerek davanın esasının incelenmediği, başka bir deyişle davaya konu tasarrufun esası hakkında karar verilmediği görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa

Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 4. İş Mahkemesine (E.2018/301, K.2019/92) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcı ile 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET BAKIRLI

B. No: 2019/36380 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36380

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET BAKIRLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36380)

Karar Tarihi: 17/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 21/2/2025 - 32820

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Mehmet BAKIRLI

Vekili : Av. Süleyman COŞKUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işçilik alacaklarına ilişkin açılan davada faiz başlangıç tarihinin ve türü ile davanın niteliğinin değiştirilmesine yönelik ikinci ıslah talebinin kabul edilmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/10/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Ödemiş 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (iş mahkemesi sıfatıyla) 16/12/2015

ve 10/2/2016 tarihlerinde açtığı davalarla toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan işçilik alacaklarını talep etmiştir. Başvurucu 3/1/2017 tarihli ıslah dilekçesi ile 12/12/2016 tarihli bilirkişi raporu doğrultusunda asıl dava dilekçesinde talep ettiği 17.000 TL alacağı 32.094,05 TL'ye birleşen davada talep ettiği 10.080 TL alacağını 10.758,07 TL'ye yükseltmiştir. Bu ıslah dilekçesinde ayrıca davalarının belirsiz alacak davası olarak açıldığından tüm alacaklarına dava tarihinden itibaren bankalar tarafından mevduata uygulanan en yüksek mevduat faizinin uygulanmasını istemiştir.

6. Başvurucu, daha sonra 11/4/2017 tarihinde ikinci ıslah dilekçesini Mahkemeye vermiştir. Islah dilekçesinde davasını belirsiz alacak davası olarak açtığını ancak davasını tam alacak davası olarak ıslah etmek istediğini, faiz başlangıç tarihi ile ilgili olarak toplu iş sözleşmesinde ödeme günü 31/12/2012 olarak belirtildiğinden bu tarihten itibaren faiz işletilmesini, faizin de ilave tediye alacağı dışında diğer alacaklar için en yüksek işletme kredi faizinin uygulanmasını talep etmiştir.

7. Mahkeme 18/9/2017 tarihinde davaların kısmen kabulüne karar vermiştir. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 5/9/2019 tarihli kararıyla başvurucunun ikinci ıslah dilekçesinin dikkate alınmamasına ilişkin istinaf talebini reddetmiş, Mahkemece hükmedilen ilave tediye alacağının miktarı yönünden hükmü kaldırmış ve davaların kısmen kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

100 sayılı HMK'nın 176 ve ardından gelen maddelerinde ıslah kurumu ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. HMK'nın 176. maddesinde taraflardan her birinin yapmış olduğuusul işlemlerini kısmen veya tamamın ıslah edilebileceği ve aynı davada tarafların ancak bir kez ıslah yoluna başvurabileceği düzenlenmiştir. Aynı davada ikinci kez ıslah yoluna başvurulması halinde bu talebin reddi gerekir.

Somut olayda davacı vekili 03.01.2017 tarihli dilekçe ile davasını ıslah etmiş, daha sonra dosyaya 11.04.2017 tarihli ikinci ıslah dilekçesini ibraz etmiştir. İkinci kez gerçekleştirilen ıslah dilekçesine itibar edilmeksizin sonuca gidilmesi gerektiğinden, davacı vekilinin 11.04.2017 tarihli dilekçe ile değiştirdiği faiz başlangıç tarihi ile faiz türünün mahkemece dikkate alınmadığına dair ileri sürdüğü istinaf itirazlarına itibar edilmemiştir.

..."

8. Nihai karar başvurucuya 8/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 28/10/2019 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

9. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 176. maddesi şöyledir:

"(1) Taraflardan her biri, yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebilir.

(2) Aynı davada, taraflar ancak bir kez ıslah yoluna başvurabilir.

10. 6100 sayılı Kanun'un 177. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

'' Islah, tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir.''

11. 6100 sayılı Kanun'un 179. maddesi şöyledir:

(1) Islah, bunu yapan tarafın teşmil edeceği noktadan itibaren, bütün usul işlemlerinin yapılmamış sayılması sonucunu doğurur.

(2) Ancak ikrar, tanık ifadeleri, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yerine getirilmiş olan veya henüz yerine getirilmemiş olmakla beraber, karşı tarafın yerine getireceğini ıslahtan önce bildirmiş olması koşuluyla, yeminin teklifi, reddi veya iadesi ıslah ile geçersiz kılınamaz.

(3) Şu kadar ki, ıslahtan sonra yapılacak tahkikat sonucuna göre, bu işlemlerin göz önünde tutulması gerekmiyorsa, bunlar da yapılmamış sayılır.

12. 6100 sayılı Kanun'un "İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı" kenar başlıklı 319. maddesi şöyledir:

"İddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dava açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar."

13. 6100 sayılı Kanun'un "Usul ekonomisi" kenar başlıklı 30. maddesi şöyledir:

"Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür."

2. Yargıtay Kararı

14. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2/2/2021 tarihli ve E.2017/(19)11-1660, K.2021/2 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

18. Islah ise kavram olarak; taraflardan birinin yapmış olduğu usul işleminin tamamen veya kısmen düzeltilmesine denir (HUMK m. 83, HMK m. 176) (Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C: IV, İstanbul 2001, s. 3965). Islah müessesesi, davayı değiştirme, başka deyişle iddia ve müdafaanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağını bertaraf eden bir imkandır. Zira bu suretle, aslında yasal itiraz ile karşılaşılabilecek olan herhangi bir taraf muamelesi, ıslah kurumu yardımı ile artık bu itirazı davet etmeksizin yapabilmektedir (Üstündağ, S.: Medeni Yargılama Hukuku, Cilt: I-II, 5. Baskı, İstanbul 1992, s. 534).

19. Islahın konusu tarafların yapmış oldukları usul işlemleri olduğu için, ıslahla düzeltilecek usul işlemlerinin neler olduğundan da söz etmek gerekir. Gerek öğreti, gerekse Yargıtay uygulaması davanın değiştirebileceğini ve genişletilebileceğini aynı şekilde savunmanın genişletilebileceğini ilke olarak kabul etmektedir. Yine müddeabihin artırılıp artırılmayacağı hususu da bir usul işlemi olup, ıslahın konusudur(Kuru, s. 4035).

20. 6100 sayılı HMK'nın 176. maddesine göre ıslah tamamen (kamilen) veya kısmen olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir.

21. Tamamen ıslahta davacı, davasını baştan (dava dilekçesinden) itibaren ıslah eder ve bir hafta içerisinde yeni bir dava dilekçesi verir (HMK m. 180). Davanın tamamen ıslahı yoluna, dava dilekçesinden (dava dilekçesi dahil) itibaren (HMK m. 179/2 de sayılanlar hariç) bütün usul işlemlerinin yapılmamış sayılması için başvurulur (HMK m. 179/1). Bu hâlde dava dilekçesinden itibaren yapılmış olan usul işlemlerinin (HMK m. 179/2 de sayılanlar hariç) tamamının yapılmamış sayılması (ıslah edilmesi, düzeltilmesi) söz konusu olduğu için buna

davanın tamamen ıslahı denir. (Kuru, B.: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, Ankara 2019, s. 424). Başka bir anlatımla davacı tamamen ıslah ile yeni bir dilekçe vererek davasını baştan itibaren usule müteallik bütün işlemlerini değiştirebilir. Yani davacı bu yolla dava sebebini ve talep sonucunu tamamen değiştirip genişletebileceği gibi, davalı da tam ıslah ile savunmasını tamamen değiştirip genişletebilecektir. Bunun doğal sonucu olarak, dava dilekçesinde yer alan ilk talep içeriği değil, ıslah yoluyla açıklanan talep içeriği nazara alınarak araştırma ve inceleme yapılması ve mahkemece verilecek hükümde de ıslahla ileri sürülen istemin karşılanması gerekecektir.

22. Davanın kısmen ıslahında ise; davada yapılmış olan belli bir usul işlemi ıslah edilir (HMK m. 181) (düzeltilir) ve bundan sonraki usul işlemlerinin (ıslah edilen usul işlemi ile ilgili oldukları ölçüde) yapılmamış sayılması sağlanır (Kuru, s. 4014). Davacının talep sonucunu (müddeabihi) arttırması, talep sonucunu terditli dava hâline dönüştürmesi ve talep sonucunun daraltılması gibi işlemler kısmen ıslaha örnek olarak sayılabilecek usule müteallik işlemledir.

23. Islahın amacı, yargılama sürecinde, şekil ve süreye aykırılık sebebiyle ortaya çıkabilecek maddi hak kayıplarını ortadan kaldırmak olduğundan, hak ve alacağı bu sürecin dışında ortadan kaldırmış olan işlemlerin, yani maddi hukuk işlemlerinin ıslah yoluyla düzeltilebilmesi elbette ki mümkün değildir. Bir başka deyişle, maddi hakkı sona erdiren maddi hukuk işlemleri, ıslahla düzeltilemez. Feragat, kabul, sulh gibi işlemler, velev ki dava içinde yapılsın, asıl hakkı ortadan kaldırdıklarından, usul işlemi olduğu kadar (davayı etkilediği için usul işlemidir) maddi hukuk işlemi mahiyetini de taşımaktadır ve bu sebeple, bu işlemlerin ıslah yoluyla düzeltilmesi imkânsızdır; çünkü ıslah, yargılama hukukunun şekle ve süreye bağlılığından kaynaklanan zımni hak kayıplarının telafisi için öngörülmüş bir müessesedir. Açık bir irade beyanı ile terk edilen haklar, maddi gerçeğin şekle feda edilmesi gibi bir sonuç doğurmadığı için, ıslahın konusu olamaz.

24. Nitekim Hukuk Genel Kurulunun 07.06.2017 tarihli ve 2017/17-1093 E. 2017/1090 K.; 07.06.2017 tarihli ve 2016/9-1212 E. 2017/1078 K. ile 02.04.2019 tarihli ve 2017/22(7)-2168 E. 2019/395 K. sayılı kararlarında da aynı ilkeler benimsenmiştir.

25. Islah işleminin ne şekilde yapılacağı 6100 sayılı HMK'nın 177. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; 'Islah, sözlü veya yazılı olarak yapılabilir.' Görüldüğü üzere ıslah işleminin gerçekleştirilmesi için 6100 sayılı HMK'da herhangi bir şart öngörülmemiş, ıslahın sözlü veya yazılı olarak yapılabileceği hüküm altına alınmıştır.

26. Islah, 6100 sayılı HMK'nın 177/1. fıkrası uyarınca tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

15. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından davasının ... görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz edilmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında mahkemeye erişim hakkının da garanti altına alındığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

17. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade eder. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; işçilik alacaklarına ilişkin olarak açtığı davada faizin niteliğine ve başlangıç tarihine dair 11/4/2017 tarihli ikinci ıslah dilekçesinin kabul edilmediğini ancak başka davalarda aynı istinaf dairesinin ikinci ıslah talebini kabul ettiğini, bu durumun yargılamanın hakkaniyetini zedelediğini, belirsizlik ve öngörülemezlik oluşturduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

21. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özü işçilik alacaklarına ilişkin davada faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine ilişkin ikinci ıslah talebinin kabul edilmemesi hususuna ilişkin olduğundan başvuru bütün olarak adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

(1) Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

23. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

25. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

26. Başvurucunun açtığı davada faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine yönelik ikinci ıslah talebinin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmektedir.

(2) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.

(a) Kanunilik

29. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

30. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

31. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

32. Somut olayda başvurucu; açtığı işçilik alacaklarına ilişkin davada 11/4/2017 tarihinde verdiği ikinci ıslah dilekçesi ile faizin niteliğini ve işleme zamanını değiştirmek istemiştir. Mahkeme başvurucunun bu talebini bir davada iki kez ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir. 6100 sayılı Kanun'un 176. maddesinin (2) numaralı fıkrasında aynı davada, tarafların ancak bir kez ıslah yoluna başvurabileceği hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla anılan kanun hükmü gözetildiğinde başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu görülmüştür.

(b) Meşru Amaç

33. Adil yargılanma hakkı niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da zikredilmesi kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisini haiz olduğu alanlarda belli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 55).

34. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun 11/4/2017 tarihinde verdiği ikinci ıslah dilekçesini, 6100 sayılı Kanun'un 176. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre bir davada tarafların ancak bir kez ıslah yoluna başvurabileceği gerekçesiyle kabul etmemiştir. Söz konusu bu düzenlemenin amacı, ıslah dilekçeleriyle sürekli talep sonucunun değiştirilmesinin önüne geçilmesi, böylece tarafların açmış oldukları davayla bağlı kalmaları sağlanarak yargılamanın düzenli ve makul sürede sonuçlandırılması olup müdahalenin meşru bir amacı bulunmaktadır.

(c) Ölçülülük

(i) Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki

ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

36. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

37. Mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılması için seçilen aracın öngörülen amaca ulaşılabilmesi bakımından elverişli olması gerekir. Ayrıca seçilen araç bu hakkı en az zedeleyici nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte hakkı daha az zedeleyen aracın tercih edilmesi gerektiğinin söylenebilmesi için söz konusu araç aynı amacı gerçekleştirmeye uygun olmalıdır. Daha hafif sınırlama teşkil eden aracın tercih edilmesi hâlinde öngörülen amaç gerçekleşmeyecek ise daha ağır müdahale oluşturan aracın seçimi hususundaki tercih, Anayasa'ya aykırı olmaz. Bunun dışında hangi müdahale aracının tercih edileceği hususunda kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 48).

38. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Mustafa Berberoğlu, § 49).

(ii) İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun açtığı davada faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine yönelik ikinci ıslah talebini kabul etmemiştir. 6100 sayılı Kanun'un 30. maddesine göre hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür. 6100 sayılı Kanun'un 169. maddesine göre taraflar yönünden iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı söz konusu olup iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı davanın açılmasıyla, savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ise cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlamaktadır. Yine aynı Kanun'un 176. maddesine göre taraflardan her biri, yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebilir. Aynı davada, taraflar ancak bir kez ıslah yoluna başvurabilir.

40. Söz konusu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde kural olarak davacı, dava dilekçesiyle davasını açtığı andan itibaren iddiasını genişletme veya değiştirme yasağı ile davalı ise cevap dilekçesini verdikten sonra savunmasını genişletme veya değiştirme yasağı ile karşı karşıyadır. Bunun istisnasını ise ıslah müessesesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda ıslah, davacı veya davalının, iddianın ve savunmanın değiştirilmesi yasağı kapsamındaki usul işlemlerini karşı tarafın iznine ve hâkimin onayına bağlı olmaksızın belli kurallar

çerçevesinde bir defaya mahsus olmak üzere düzeltmesini sağlayan bir usul hukuku kurumudur. Diğer bir ifadeyle ıslah iyi niyetli tarafın davayı açtıktan veya kendisine karşı bir dava açıldıktan sonra öğrendiği olgularla ilgili yanlışlıklarını düzeltmesine, eksiklikleri tamamlamasına, bu çerçevede yeni deliller sunabilmesine imkân sağlayan bir kurumdur.

41. Kanun koyucu ıslah kurumuyla gerek davacının gerekse davalının yapmış olduğu usul işlemlerinde eksikliklerin tamamlanmasına, yanlışlıkların düzeltilmesine ve bu çerçevede taraflara yeni deliller sunulmasına imkân vermektedir. Diğer taraftan yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesinin gerektiği ise kamu yararı açısından tartışmasızdır. Bu bağlamda yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir şekilde yürütülmesi, diğer bir ifadeyle tarafların sürekli olarak ıslah dilekçesi vermek suretiyle taleplerini ve savunmalarını değiştirmelerinin ve genişletmelerinin önüne geçmek için ıslahın bir davada ancak bir kez yapılabileceği öngörülmüştür. Bu bakımdan davacı konumundaki başvurucunun ikinci ıslah talebinin kabul edilmemesi şeklinde gerçekleşen müdahalenin yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir şekilde yürütülmesi meşru amacı karşısında elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

42. Kural olarak davacı konumundaki başvurucu dava dilekçesiyle davasını açtıktan sonra dava dilekçesindeki talebi ve iddialarıyla bağlıdır. Ancak başvurucu, ıslah dilekçesiyle aynı davada dava dilekçesindeki talebini veya iddialarını bir defaya mahsus olarak değiştirebilir. Dolayısıyla başvurucunun dava açtıktan sonra da dava dilekçesindeki iddialarını ve talep sonucunu değiştirmesi tamamen yasaklanmamıştır. Somut olayda başvurucu3/1/2017 tarihli ıslah dilekçesiyle, dava dilekçesiyle talep ettiği alacak miktarını artırmış, 11/4/2017 tarihinde yaklaşık üç ay sonra verdiği ikinci ıslah dilekçesiyle de talep ettiği faizin niteliğini ve başlangıç tarihini değiştirmek istemiştir. Başvurucunun talep ettiği alacak miktarını artıran ıslah dilekçesiyle aynı zamanda dava dilekçesinde belirttiği faizin niteliğini ve başlangıç tarihini değiştirme imkânı bulunmadığına dair bir iddiası da yoktur. Bu bağlamda başvurucu somut olayda ortaya çıkan sonucun elinde olmayan sebeplerden kaynaklandığını da ifade etmemiştir.

43. Bu itibarla başvurucunun ikinci ıslah talebinin kabul edilmeyeceği gerekçesiyle faizin niteliğinin ve başlangıç tarihinin değiştirilmesine ilişkin talebinin reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfet ile hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında külfetin orantısız olmadığı, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğinekarar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA DABAZ

B. No: 2020/3737 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3737

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA DABAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3737)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hüseyin Ozan ADIYAMAN

Başvurucu : Mustafa DABAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, askerî ceza infaz kurumundayken fiziksel, sözlü ve psikolojik şiddet niteliğindeki eylemlere maruz kalınması ve bu iddialar hakkında açılan ceza davasının makul bir özen ve süratle yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/1/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvurucu, askerlik görevini yaptığı sırada firar ettiği gerekçesiyle 21/11/2005 tarihinde yakalanarak askerî ceza infaz kurumuna konulmuş; ceza infaz kurumunda bulunduğu sırada sevk edildiği Gülhane Tıp Akademisi Askerî Hastanesi Psikiyatri servisinde yatmaktayken

24/2/2006 tarihinde yeniden firar etmiştir. 11/7/2006 tarihinde yakalanan başvurucu tekrar askerî ceza infaz kurumuna konulmuştur.

5. Isparta Askerî Mahkemesince 28/12/2006 tarihinde iki kez firar etme ve bir kez de tutuklu iken kaçma suçlarından mahkûmiyetine karar verilen başvurucu 7/2/2007 tarihinde Isparta E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiştir. 21/4/2007 tarihinde Kırşehir Açık Ceza İnfaz Kurumuna nakledilen başvurucu 28/5/2007 tarihinde gönderildiği özel izinden dönmemiştir.

6. Başvurucu; Askerî Savcılığa hitaben yazdığı 5/7/2011 tarihli dilekçeyle, ikinci kez firar etmesinden sonra alıkonulduğu askerî ceza infaz kurumunda askerî hastaneden firar etmesi gerekçe gösterilerek kötü muameleye uğradığını ve bundan dolayı psikolojik rahatsızlık yaşadığını ileri sürmüştür. Başvurucu; dilekçesinde, kendisine kötü muamelede bulunan kişilerin ve olaya tanık olan diğer mahpusların ad ve soyadlarına, kimliklerinin tespitine yarar bilgilere yer vermiştir. Başvurucu, 6/9/2011 tarihinde Çumra Cumhuriyet Başsavcılığında alınan beyanında 5/7/2011 tarihli dilekçesindekine benzer ifadeler kullanmıştır.

7. Kayseri Eğitim ve Araştırma Hastanesinde düzenlenen 8/6/2011 tarihli özürlü sağlık kurulu raporunda başvurucunun kişilik ve anksiyete bozukluğu yaşadığı tespit edilmiş ve bu nedenle %48 engelli olduğu değerlendirilmiştir.

8. Başvurucunun iddialarıyla ilgili olarak Askerî Savcılık tarafından başlatılan soruşturmada; kötü muamelede bulunduğu iddia edilenlerin terhis olmaları nedeniyle asker kişi sıfatlarının kalmadığı ve soruşturma konusu suçun askerî suç olmadığı gerekçe gösterilerek 1/12/2011 tarihinde görevsizlik kararı verilmiştir. Anılan görevsizlik kararı ile dosyanın gönderildiği Isparta Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma işlemlerine başlamıştır.

9. Başsavcılık, askerî ceza infaz kurumunda görevli asker kişiler Y.A. ve K.A.nın 11/7/2006 tarihi ve sonrasında başvuruya karşı fiziksel, sözlü ve psikolojik şiddet niteliğinde eylemleri olduğunu ileri sürerek cezalandırılmaları istemiyle 5/4/2012 tarihinde iddianame düzenlemiş; iddianamede soruşturma konusu suçun işlendiğinin tanıklar R.K., F.S. ve İ.Y. tarafından doğrulandığını ifade etmiştir. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"Müştekinin 2004 yılında Isparta Dağ Komando Okulunda asker olduğu, bir süre sonra firar ettiği, bilahare yakalandığı ve Isparta Askeri Cezaevine 23/12/2005 tarihinde getirildiği, tutuklu iken GATA'ya sevk edildiği ve oradan da 24/02/2006 tarihinde firar ettiği, 11/07/2006 tarihinde tekrar yakalanarak Isparta Askeri Cezaevine alındığı ve B koğuşunda kalmaya başladığı, cezavine geldiğinde, şüphelilerin 'oooo bizim kaçak gelmiş' diyerek bir hücreye götürdükleri, orada 3-4 gün sürekli tekme, tokat, jop ile döverek işkence yaptıkları, günlerce hücrede tuttukları, sözlü hakaret, onur kırıcı sözler söyledikleri, sürükleme, dayak, tuvalet temizletme, tuvalete çıkarmama, yemek su vermeme gibi eylemlerde bulundukları,

Bu hususların tanıklar [R.K., F.S. ve İ.Y.] tarafından da doğrulandığı, böylece şüphelilerin atılı suçu işledikleri ... [anlaşılmıştır.]"

10. İddianamenin kabulüyle yargılamaya başlayan Isparta Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvurucu ile aynı dönemde askerî ceza infaz kurumunda kaldığını tespit ettiği tanıklar R.K., F.S., İ.Y. ve Ü.D.nin beyanlarını almıştır. Bu kapsamda tanık İ.Y. altı yedi ay kaldığı ceza infaz kurumunda kendisine de kötü muamelede bulunulduğunu ancak başvurucuya karşı kötü muamelede bulunulup bulunulmadığını hatırlamadığını belirtmiştir. Tanık R.K. başvurucunun ceza infaz kurumundan arkadaşı olduğunu, Y.A. ve K.A.nın başvurucuya karşı

fiziksel ve sözlü şiddet niteliğinde eylemleri olduğunu gördüğünü, bu kişilerin kurumdaki tüm tutuklu ve hükümlülere kötü davrandığını, başvurucunun hücrede tutulduğunu görmediğini ifade etmiştir. Tanık F.S. ise başvurucuyu ceza infaz kurumunda aynı koğuşta tutulmaları nedeniyle tanıdığını, iddianamede tarif edilen kötü muamelenin doğru olduğunu, başvurucuya yapılan bu eylemlere tanık olduğunu, başvurucuya kötü muamelede bulunan gardiyanlardan İ.B.yi tanıdığını, başvurucunun şizofren hastası olduğunu belirtmiştir. Tanık Ü.D. başvurucunun ceza infaz kurumuna girdiği ilk gün gardiyanların odasına alındığını ve burada darbedildiğini, olaya şahit olmadığını ancak duyduğu sesler ve başvurucunun yüzünün kızarmış olması nedeniyle bu kanaate ulaştığını, ayrıca herkesin ceza infaz kurumuna ilk girdiği sırada gardiyanların hoş geldin partisi olarak adlandırdıkları fiziksel şiddete maruz kaldığını açıklamıştır.

11. Başvurucu ve tanıkların beyanlarına dayanan Mahkeme 11/12/2012 tarihinde Y.A. ve K.A.nın işkence suçunu işlediğini kabul ederek mahkûmiyetlerine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca başvurucunun beyanında geçen İ.B. ve olay tarihinde askerî ceza infaz kurumunun sorumluları olan ve kusurları bulunan yöneticiler ve diğerleri hakkında Başsavcılığa suç duyurusunda bulunmuştur.

12. Anılan mahkûmiyet kararına karşı yapılan temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay 8. Ceza Dairesi (Yargıtay) tanıklar İ.Y., F.S. ve Ü.D.nin 11/7/2006 tarihi ve sonrasında ceza infaz kurumunda kalmadığının anlaşıldığını belirtip eksik araştırmayla mahkûmiyet kararı verildiği gerekçesiyle 11/6/2014 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir. Buna ek olarak Yargıtay, hükümle birlikte yapılan suç duyurusunun akıbetinin araştırılması ve kamu davası açılmış ise davalar birleştirilip deliller birlikte değerlendirildikten sonra bir karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Mahkemece beyanları aldırılan tanıklardan [İ.Y., F.S. ve Ü.D.nin] suç tarihinde cezaevinde kalmadıkları dosya kapsamından anlaşılmakla; 11.07.2006 tarihi ve sonrasında cezaevinde kalan kişilerin tespiti ile tanık sıfatıyla beyanları alındıktan ve bahse konu suç duyurusu akıbeti araştırılarak, kamu davası açılmış ise davalar birleştirilip deliller birlikte değerlendirildikten sonra sanıkların hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırmayla yazılı şekilde hüküm kurulması... [kanuna aykırı görülmüştür.]"

13. İ.B.nin başvurucuya karşı gerçekleştirdiği iddia edilen eylemleriyle ilgili olarak Mahkemenin farklı bir esasına kayden görülen dava, Yargıtayın bozma kararına bağlı olarak devam edilen yargılamada birleştirilmiştir.

14. Mahkeme 2/2/2016 tarihli kararında, askerî ceza infaz kurumunda görevli İ.B.nin başvurucuya 23/12/2005 tarihinde kötü muamelede bulunduğuna dair kuşkudan uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğini açıklayarak beraatine, Y.A. ve K.A.nın ise bir önceki kararda yer verilen benzer gerekçeyle mahkûmiyetine karar vermiştir.

15. Mahkeme; gerekçeli kararında Isparta Askerî Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünün 9/1/2015 tarihli yazısına göre F.S.nin 4/7/2005 ile 20/1/2006, 27/8/2006 ile 19/9/2006, Ü.D.nin 1/12/2005 ile 11/3/2006, İ.Y.nin 9/9/2005 ile 22/2/2006, R.K.nın 18/4/2006 ile 4/11/2006 tarihleri arasında başvurucu ile aynı koğuşta tutulduğunu belirtmiştir.

16. Anılan beraat ve mahkûmiyet karına karşı yapılan temyiz başvurusunu inceleyen Yargıtay, 11/6/2014 tarihli bozma ilamını hatırlatıp başvurucu ile aynı koğuştaki kişilerin tanık sıfatıyla dinlendikten sonra tüm sanıkların hukuki durumunun tayini ve takdiri

gerektiğini açıklayarak 12/10/2017 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir.

17. İkinci bozma ilamı üzerine devam edilen yargılamada Mahkeme, kötü muamelenin yaşandığı iddia edilen tarihlerde başvurucu ile aynı askerî ceza infaz kurumunda bulunan yaklaşık altmış kişinin tanık sıfatıyla verdiği beyanları tespit etmiştir. Dinlenen tanıklardan on sekizi, başvurucuyu hatırlamadığını, on beşi ise kimseye kötü muamelede bulunulduğuna şahit olmadığını beyan etmiştir. Tanıklardan üçü bir kişiye kötü muamelede bulunulduğunu gördüğünü ancak bu kişinin başvurucu olup olmadığını bilmediğini on dokuz kişi askerî ceza infaz kurumunda kaldığı sırada kötü muameleye maruz kaldığını ancak başvurucunun iddialarıyla ilgili bilgi sahibi olmadığını iki kişi ise başvurucuyu tanıdığını ve kötü muameleye şahit olmadığını ifade etmiştir.

18. Bununla birlikte tanıklar R.K., F.S. ve Ü.D. başvurucunun kötü muamele iddialarını kısmen doğrulamıştır. Ayrıca tanık İ.U. gardiyan sıfatıyla hareket eden Y. ve K.nın başvurucuyu tek kişilik hücrede tuttuklarına ve darbettiklerine şahit olduğunu söylemiştir. Tanıklar A.Ç. ve C.Ş. iddianamede anlatılan kötü muamele eylemlerine şahit olduklarını, daha önce baskı altında farklı ifade verdiklerini açıklamış; C.Ş ayrıca başvurucuyu darbederek kemiklerini kıran kişiler arasında infaz kurumunun müdürü olan yüzbaşı rütbesindeki bir subayın da bulunduğunu ileri sürmüştür.

19. Mahkeme, yargılama sonunda kötü muamelede bulundukları iddia edilen K.A., Y.A. ve İ.B.nin beraatine hükmetmiştir. Mahkeme, gerekçeli kararında başvurucunun kötü muameleye uğradığını ileri sürdüğü tarihten yaklaşık beş yıl sonra başvurmasına vurgu yapmış, aradan geçen süre nedeniyle muayenesinin mümkün olmadığını, yargılama sürecinde muayene edilmesi istenen başvurucunun muayenesinin yapılabilmesi için gerekli olan işlemlere direndiğini ifade etmiştir. Başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına dair somut deliller olmadığını kabul eden Mahkeme "Şüpheden sanık yararlanır." ilkesine atıf yaparak 26/11/2019 tarihinde beraat kararı vermiştir. Beraat kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Soruşturma aşamasında katılanın Adli Tıp Kurumuna sevki için yazılan yazı üzerine Mustafa DABAZ'ın 06/03/2012 tarihli dilekçesi ile Adli Tıp Kurumuna gitmeyi kabul etmediği muayene olmaya rızasının bulunmadığını yazılı olarak beyan etmiştir.

Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 20/02/2012 Tarih ve 24962 sayılı raporunda Mustafa DABAZ'da anti-sosyal kişilik bozukluğu dışında herhangi bir psikopatoljinin saptanmadığı bildirilmiştir.

...

...[K]atılanın iddialarının üzerinden beş yıl geçmesinden sonra yetkili makamlara başvurması nedeniyle katılanın fiziksel olarak kötü muameleye maruz kaldığına dair bir delil elde edilmesi mümkün olmadığı gibi olayın üzerinden yaklaşık beş yıl gibi süre geçtikten sonra dahi muayene kabul etmemesi nedeniyle muayenesi mümkün olmamıştır.

Bununla birlikte katılanın Askeri Ceza evinde kaldığı dönemde yapılan muayenelerine ilişkin revir defterinin incelenmesinde 6 kez psikolojik muayenesinin yapıldığı iki kez de diş muayenesinin yapıldığına ilişkin kayıtlar dikkate alındığında katılan ceza infaz kurumunda kaldığı dönemde uğradığını iddia ettiği fiziksel kötü muameleye ilişkin bir somut bir delil elde edilmesi mümkün olmamıştır.

Tanıkların büyük bir bölümünün kötü muameleye ilişkin bir anlatımının bulunmaması diğer

tanıkların ise anlatımlarının somut bir anlatım olmayıp yer zaman belirtmeksizin soyut anlatımlar niteliğinde kaldığı görülmektedir.

Ceza hukukunun temel prensiplerinden birisi de şüpheden sanığın yararlanacağı ilkesidir. Her hukuk devletinde kabul edilen ve masumluk karinesi ile sıkı bir ilgisi olan bu ilkeye göre, yapılan ceza muhakemesi sonunda fiilin sanık tarafından işlendiği, yüzde yüz belliliğe ulaşmadığı taktirde beraat kararı verilecektir. Böyle bir ilkenin kabul edilmesinin sebebi, bir suçlunun cezasız kalmasının, bir masumun mahkûm olmasına tercih edilmesidir; başka bir ifade ile masumluk karinesidir.

...

Bu açıklamalar ışığında yukarıda ana hatları ile özetlenen deliller ve tüm dosya kapsamı bir bütün halinde değerlendirildiğinde, mevcut delillerin kuşku boyutunda kalıp atılı suçun sanıklar tarafından işlendiğine dair vicdani kanaati oluşturmaya yeterli olmaması nedeniyle sanıkların atılı suçtan beraatına ... [karar verilmiştir.]"

20. Başvurucu 16/12/2019 tarihinde beraat kararını temyiz etmiştir.

21. Başvurucu, temyiz incelemesi devam ederken 20/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Başvurucunun bireysel başvuruda bulunduktan sonra temyiz incelemesini tamamlayan Yargıtay 14/10/2020 tarihinde beraat hükmünün onanmasına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili hukuk için bkz. Fırat Can, B. No: 2016/762, 2/6/2020, §§ 26, 27.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin ... tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi

25. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; askerî ceza infaz kurumunda alıkonulduğu sırada kötü muameleye uğradığını ve bu iddialar hakkında açılan ceza davasının makul bir özen ve süratle yürütülmediğini, yargılamanın çok uzun sürdüğünü açıklayarak kötü muamele yasağının ve adil yargılanma hakkının, gerekçeli kararda kişisel bilgilerinin paylaşılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde; başvurucunun şikâyeti üzerine Başsavcılık tarafından derhâl soruşturma başlatıldığı ve iddialar hakkında kamu davası açıldığı, ceza infaz kurumunda düzenlenen sağlık raporlarının temin edildiği ve tanık ifadelerinin alındığı, yargılama neticesinde cezalandırmaya yeterli kesin delil yokluğu sebebiyle sanıkların beraatlerine karar verildiği ifade edilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını

tekrarlamakla birlikte, maruz kaldığı şiddetin tanık ifadeleriyle sabit olmasına rağmen beraat kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

C. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder.

30. Başvurucunun iddiaları bir bütün olarak kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir. Bununla birlikte başvurucunun gerekçeli kararda kişisel bilgilerinin paylaşılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine dair soyut iddiasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

31. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

32. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri " kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

35. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamasını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

36. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu da bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma

yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

37. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 101-103; S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

38. Olası cezai sorumluluğun tespiti adına soruşturma sonrasında kovuşturma aşamasına geçildiği durumlarda, ilk derece mahkemesi önündeki yargılama aşaması dâhil bütün sürecin de 17. maddenin gereklerine cevap verebilecek nitelikte olması gerekir (yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu yönünden yapılan aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 30).

39. Bireysel başvurulara ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu rol ikincil nitelikte olup icra edilen bir soruşturmadaki delilleri değerlendirmek kural olarak savcılık ve derece mahkemelerinin işi olduğundan Anayasa Mahkemesinin görevi, bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir. Kötü muamele iddialarıyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin yetkisi, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye'nin buna ek taraf olduğu protokoller kapsamında bulunanlarla sınırlıdır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi yoktur. Diğer taraftan savcılık ve mahkemelerin bulguları Anayasa Mahkemesini bağlamamasına rağmen normal şartlar altında bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için kuvvetli nedenlerin bulunması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 96).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda başvurucu 2006 yılının Temmuz ayında maruz kaldığını ileri sürdüğü kötü muamele nedeniyle olay tarihinden yaklaşık beş, özel izinle ceza infaz kurumundan ayrıldığı (bkz. § 5) tarihten ise yaklaşık dört yıl sonra 5/7/2011 tarihinde Askerî Savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur.

41. Başvurucunun iddiaları hakkında başlatılan soruşturmada tanık beyanlarına dayanılarak 5/4/2012 tarihli iddianameyle kamu davası açılmıştır. Yargılama sonunda Mahkeme 11/12/2012 tarihinde başvurucu ve tanıkların beyanlarını esas alarak iki sanığın işkence suçunu işlediğini kabul etmiş ve mahkûmiyetine karar vermiştir. Temyiz incelemesi sonunda

özetle; beyanlarına itibar edilen tanıkların suç tarihinde ceza infaz kurumunda bulunmadığını ve suça konu eylem nedeniyle bir kişi hakkında ayrı soruşturma olduğunu tespit eden Yargıtay 11/6/2014 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir (bkz. § 12).

42. Bozma kararı sonrası devam edilen yargılamada Mahkeme 2/2/2016 tarihli kararında, askerî ceza infaz kurumunda görevli İ.B.nin başvurucuya kötü muamelede bulunduğuna dair kuşkudan uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğini açıklayarak beraatine, Y.A. ve K.A.nın ise bozulmasına hükmedilen karardakine benzer gerekçeyle mahkûmiyetine karar vermiştir. Mahkûmiyet hükmünü temyizen inceleyen Yargıtay, başvurucu ile aynı koğuştaki kişilerin tanık sıfatıyla dinlenmesi gerektiğini açıklayarak 12/10/2017 tarihinde hükmün ikinci kez bozulmasına karar vermiştir (bkz. § 16).

43. İkinci bozma ilamı üzerine yaklaşık altmış kişinin tanık sıfatıyla beyanını tespit eden Mahkeme, yargılama sonunda 26/11/2019 tarihinde sanıkların beraatine karar vermiştir. Karar gerekçesinde başvurucunun olay tarihinden yaklaşık beş yıl sonra suç duyurusunda bulunduğuna vurgu yapan Mahkeme, başvurucunun maruz kaldığını iddia ettiği eylemlerle ilgili adli rapor elde etme imkânının ve suçun işlendiğini gösteren somut delillerin bulunmadığını belirtmiştir (bkz. § 19). Anılan beraat kararı Yargıtayın 14/10/2020 tarihli kararıyla onanmıştır.

44. Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi bulunmamaktadır. Buna göre başvurucunun soruşturma başlatılması için olay tarihinden yaklaşık beş yıl sonra başvuruda bulunduğu, suç duyurusuna konu eylemle ilgili yargılama yapıldığı ve elde edilebilecek delillere başvurulduğu, bu kapsamda yaklaşık altmış kişinin tanık sıfatıyla dinlendiği, beyanların da değerlendirildiği dikkate alındığında ilk derece mahkemesi ve Yargıtayın maddi olaylara ilişkin tespitlerinden ayrılmak için kuvvetli nedenler olduğu söylenemez.

45. Öte yandan 2006 yılının Temmuz ayında gerçekleştiği iddia edilen olayla ilgili şikâyetin 5/7/2011 tarihinde soruşturma makamlarına ulaştırıldığı, temyiz makamının iki kez hükmün bozulmasına karar verdiği ve toplam 9 yıl 3 ay 9 günlük yargılamanın; soruşturma evresi yaklaşık dokuz ay, kovuşturma evresinin ilk derece mahkemesi önündeki kısmı ise 4 yıl 4 ay sürmüştür.

46. Somut ceza yargılamasındaki maddi olayların niteliği, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kıstaslar dikkate alındığında başvuru konusu olay karmaşık bir görünüm arz etmemektedir. Buna ek olarak başvurucunun soruşturmanın uzamasına sebep olacak tutumunu ve usule ilişkin haklarını kullanırken özensizliğini gösteren bir unsur da gözlenmemiştir. Buna göre başvuruya konu yargılamanın makul süratte tamamlandığı söylenemez.

47. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

48. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

50. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 100.000 TL manevi tazminat

ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Isparta 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/396, K.2019/465) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ KURUL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/9225 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9225

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ KURUL ve DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9225)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucular : Ali KURUL ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C)sütunu]

Vekilleri : Av. Hakan AKARKEN

Av. Zeynep DOĞAN AKARKEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, yargı kararının icra edilmemesi ve taşınmaza kamulaştırmasız el atılması nedeniyle mülkiyet hakkının, Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Komisyon) tarafından verilen tazminatın düşük olması sebebiyle adil yargılanma hakkının, yargılamanın uzun sürmesi sebebiyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai hükmü 26/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/14744, 2020/14746, 2020/23034 ve 2020/23035 sayılı bireysel başvuru dosyasının 2020/9225 sayılı dosyayla birleştirilmiştir.

3. Başvuruculardan Mustafa Orhan Korur ve Bülent Öz'ün başvuru tarihinden sonra vefat ettiği, başvurucuların mirasçılarının 28/6/2024 tarihli dilekçeyle başvurunun devamı

talebinde bulundukları anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

4. Aralarında konu bakımında hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/30603 numaralı bireysel başvuru dosyası 2020/9225 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2020/9225 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

A. Başvurucu Abdulvahap Gören, Mehmet Memik ve Zühal Konuk Yönünden

5. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Melle Malgir (B. No: 2014/11355, 15/2/2017) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede somut olayda bireysel başvuru tarihinden sonra başvuru süreci devam ederken başvurucu Abdulvahap Gönen'in 9/12/2020, başvurucu Mehmet Memik'in 31/8/2021, başvurucu Zühal Konuk'un 5/3/2024 tarihinde yaşamını yitirdiği ancak başvuruculların vekiline yapılan tebligata rağmen mirasçıların başvuruyu devam ettirmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmediklerinden ve başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden birinin de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Kamulaştırmasız El Atma Şikâyeti Yönünden Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Şevket Karataş ([GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018), Celalettin Aşçıoğlu (B. No: 2013/1436, 6/3/2014), Mustafa Asiler (B. No: 2013/3578, 25/2/2015) ile İbrahim Oğuz ve diğerleri (B. No: 2013/5926, 6/10/2015) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruculların taşınmazlarına yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleriyle 2942 sayılı Kanun'da belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu belirtilerek mülkiyet hakkına yapılan söz konusu müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle, başvuruculların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Mahkeme Kararının İcra Edilmemesi Şikâyeti Yönünden Mülkiyet ve Mahkemeye Erişim Haklarının ve Makul Sürede Yargılama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. 2020/14746, 2020/23034, 2020/23035 ve 2020/30603 Numaralı Başvurular Yönünden

7. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilmiş ve başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmiştir (Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 32; S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 29). Kamulaştırmasız el atma bedelinin ödemediğinden şikâyet edilen başvurularda borcun süreç içinde kısmen veya tamamen ödenmiş bulunması başvuruculların mağdur statüsünün değerlendirilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Ödeme olgusunun değerlendirilmesi sonucunda bazı şikâyetler yönünden

başvurucuların mağdur statüsünün sona erdiği sonucuna ulaşılabilecek ve başvurunun düşmesine karar verilebilecektir (Sevil Burston, B. No: 2019/16106, § 25).

8. Somut olayda 2020/14746, 2020/23034, 2020/23035 ve 2020/30603 numaralı başvurular yönünden UYAP üzerinden yapılan araştırmada bireysel başvuru sonrasında borçlu Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından takibe konu alacak miktarının tamamının başvuruculara ödendiği anlaşılmaktadır. Ancak başvurucular, Anayasa Mahkemesini bu konuda bilgilendirmemiştir. Somut olayda belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu olmayıp başvuruculların başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmelerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvuruların bu kısmının başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

9. Başvurunun mahiyeti gözetildiğinde 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca başvurucu aleyhine disiplin para cezasına hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

b. 2020/9225 ve 2020/14744 Numaralı Başvurular Yönünden

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle yapılan başvurular ile yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Komisyon Tarafından Yargı Kararının İcra Edilmemesi Nedeniyle Hükmedilen Tazminatın Düşük Belirlenmesi Şikâyeti Yönünden Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. 2020/9225, 2020/14746, 2020/23034 ve 2020/30603 Numaralı Başvurular Yönünden

11. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Filiz Fırat (B. No: 2014/10305, 5/12/2017), Mustafa Ekşi (B. No: 2014/7711, 24/1/2018), Y.T. ([GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019), Murat Haliç (B. No: 2017/24356, 8/7/2020) İlhan Gökhan (B. No: 2017/27957, 9/9/2020,) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Buna göre Tazminat Komisyonu tarafından belirlenen tazminat miktarlarının kararların icra edilmeme süresiyle orantılı olarak belirlenmediği, tazminat miktarının yetersiz olduğu, Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihadına uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu hâliyle kararın icrası hakkının ilişkin ihlalin giderilmesi bakımından teorik düzeyde etkili olduğu saptanan tazminat komisyonu, öngörülebilir olmayan ve bariz takdir hatası teşkil eden

yorumu sebebiyle somut olayda başarı şansı sunma potansiyelini yitirmiştir. Bu ihlalin giderilmesi için ihdas edilen başvuru yolu olan Tazminat Komisyonunca hükmedilen tazminatın yetersiz olması suretiyle kararın icrası hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan kararların icrası hakkı ile bağlantılı olarak 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

b. 2020/14744 ve 2020/23035 Numaralı Başvurular Yönünden

12. Başvurulara konu olaylarda Komisyonca, başvuruculara açtığı davada hükmedilen tazminatın kısmen ödenmemesi ödenmeyerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine, olayın kendine özgü koşulları, müracaat edenlerin kararın icrası sürecinde gösterdiği tutum ve davranışlar ve ihtilaf konusunun taraflar açısından taşıdığı önem değerlendirilerek başvuruculara belirli miktarlarda tazminat ödenmesine karar verildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda kararın icra edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ve bu ihlal sebebiyle tazminat ödenmesine karar verilerek, ihlalin Anayasa Mahkemesinin benimsediği ölçütler çerçevesinde açıkça ve orantısız olmayacak şekilde giderildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan başvuruculara etkili başvuru hakkının ihlal iddiaları yerinde değildir. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucular; ihlalin tespiti ile ayrı ayrı 250.000 TL maddi ve 250.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Kamulaştırmasız el atma şikâyeti nedeniyle mülkiyet hakkının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara ekli listenin (F) sütununda gösterilen şekilde ve miktarda net maddi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

14. Komisyon tarafından yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle hükmedilen tazminatın düşük belirlenmesi şikâyeti yönünden incelenen 2020/9225, 2020/14746, 2020/23034 ve 2020/30603 numaralı başvurularda kararın icrası hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ihlal edilmiştir. Kararların uzun süre icra edilmemesine karşın Tazminat Komisyonu yeterli tazminat miktarına hükmetmemiştir. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin Tazminat Komisyonu kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kararların icra edilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için komisyonca yeniden inceleme yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yeniden incelemede yapılması gereken iş Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden inceleme yapılmak üzere ilgili tazminat komisyonuna gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Başvurucu Abdulvahap Gören, Mehmet Memik ve Zühal Konuk yönünden başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

C. Diğer başvurucular yönünden;

1. Mülkiyet hakkının kamulaştırmasız el atma nedeniyle ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. 2020/14746, 2020/23034, 2020/23035 ve 2020/30603 numaralı bireysel başvurularda ileri sürülen mahkeme kararının icra edilmemesi şikâyeti nedeniyle mülkiyet ve mahkemeye erişim haklarının ve makul sürede yargılama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

3. 2020/9225 ve 2020/14744 numaralı bireysel başvurularda ileri sürülen mahkeme kararının icra edilmemesi şikâyeti nedeniyle mülkiyet ve mahkemeye erişim haklarının ve makul sürede yargılama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. 2020/9225, 2020/14746, 2020/23034 ve 2020/30603 numaralı bireysel başvurularda ileri sürülen komisyon tarafından verilen tazminat miktarlarının az olması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

5. 2020/14744 ve 2020/23035 numaralı bireysel başvurularda ileri sürülen komisyon tarafından verilen tazminat miktarlarının az olması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının kamulaştırmasız el atma nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. 2020/9225, 2020/14746, 2020/23034 ve 2020/30603 numaralı bireysel başvurularda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki kararların icrası hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

F. Başvurucular Abdulvahap Gören ve Mehmet Memik dışındaki başvuruculara ekli listenin (F) sütununda ayrıntısı belirtilen manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin kararların icrası hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığına (Dosya No: 2019/758, 2019/122, 2019/760 ve 2019/664) GÖNDERİLMESİNE,

H. Ekli listenin (E) sütununda ayrıntısı belirtilen başvuru harçlarının başvuruculara ÖDENMESİNE; 18.800 TL vekâlet ücretinin tüm başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

İ. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucular Abdulvahap Gören ve Mehmet Memik dışındaki başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesine (E.2020/9, 2020/14, 2020/195 ve 2020/390) GÖNDERİLMESİNE,

K. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 17/9/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN ALTINER

B. No: 2020/9631 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9631

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN ALTINER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9631)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Hüseyin ALTINER

Vekili : Av. Mustafa Kemal BATUR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Polis Meslek Yüksek Okulundan mezuniyet sonrasında aday memur olarak atanmak için sonradan getirilen sözlü sınav şartını düzenleyen yönetmelik hükmü ile bu hükme dayalı olarak yapılan sözlü sınavda başarısız sayılmaya ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma, mülkiyet ve eğitim haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Polis Meslek Yüksek Okulundan mezun olan başvurucu, polis memuru rütbesine aday memur olarak atanması amacıyla yapılan sözlü sınavın ve sözlü sınavda başarısız sayılmasına ilişkin işlem ile bu işlemin dayanağı olan 3/6/2015 tarihli ve 29375 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Emniyet Genel Müdürlüğü Kadrolarına Polis Memuru ve Komiser Yardımcısı Rütbelerine Aday Memur Olarak Atanacaklara Uygulanacak Sınav Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 5. maddesinin iptali talebiyle ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay nezdinde dava açmıştır.

3. Danıştay 12. Dairesi (Daire) davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde;

i. İptali istenen Yönetmelik'in dayanağı olan 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu'nun 6638 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan Kanun'un Ek 1. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrasında yer alan "...öğrenimine devam edenler dâhil..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla açılan davada, Anayasa Mahkemesinin 4/5/2017 tarihli ve E.2015/41, K.2017/98 sayılı kararıyla; öğrencilerin memuriyet hakkını kazanılmış bir hak olarak elde etmedikleri, zira bunların henüz memuriyete atanmadıkları ve memuriyetin bunlar yönünden bütün sonuçlarıyla fiilen elde edilmiş kişisel bir hakka dönüşmediği, kanun koyucunun, Anayasa'da öngörülen kurallar çerçevesinde diğer alanlarda olduğu gibi kamu görevine giriş şartlarıyla ilgili olarak da kamu yararı amacıyla bazı değişiklikler yapabileceği, bu değişikliklerin kişilerin beklentilerini etkileyebileceği, kişilerin meşru beklentileri aleyhine bir düzenleme yapılması söz konusu olmadığından kuralın kişilerin çalışma hürriyeti ve haklarına yönelik hukuki güvenliklerini ihlal eden bir yönü bulunmadığı ve anılan düzenleme emniyet hizmetlerinin daha iyi işlemesi amacıyla yapıldığından Anayasa'ya aykırı olmadığı gerekçesiyle iptal talebinin reddine karar verildiği,

ii. Sözlü sınav şartının adayların yeterliliklerini tespit etmek amacıyla düzenlendiği, kamu hizmetinin etkin ve verimli bir şekilde işleyebilmesini sağlamak üzere kamu görevine alınacak kişilerin yeterliliklerini tespit etmek amacıyla sınav aracına başvurulmasının anılan amaca ulaşılması yönünden uygun bir araç olduğu, polis eğitim kurumları ve Emniyet Genel Müdürlüğü adına yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden, öğrenim süresini başarıyla tamamlayanların Emniyet Genel Müdürlüğü kadrolarına polis memuru veya komiser yardımcısı olarak atanmalarından önce sınava tabi tutulacağının idare tarafından üst hukuk normlarına uygun olarak hazırlanan Yönetmelik hükmüyle belirlendiği, buna göre dava konusu Yönetmelik'in sınava katılacak adaylara ilişkin 5. maddesinde üst hukuk normlarına aykırılık bulunmadığı,

iii. Dava konusu işlemin dayanağı olan sözlü sınav komisyonu başkanı ve üyelerince verilmiş puanlara ilişkin tutanak ve sınav sonuçlarına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin incelenmesinden, sözlü sınavın nesnel olarak yapıldığı ve yargısal denetim için aranan bütün şartları sağladığı hususlarına yer verilmiştir.

4. Bu karara karşı taraflarca temyiz kanun yoluna başvurulması üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (Kurul) anılan kararın esas ve vekâlet ücreti yönünden açıklama ile onanmasına kesin olarak karar vermiştir. Buna göre esas yönünden 3201 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesinde belirtilen sınavın yazılı olması gerektiği yolunda bir kurala yer verilmediği, öğrenimi öncesinde yapılan sınavları geçen ve öğrenimini başarıyla bitirenler yönünden idarece kanun hükmü uyarınca yapılması gereken sınavın Yönetmelikte sözlü sınav olarak belirlenmesinde ve uygulanmasında hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca komisyonda bulunacak rütbeli personel sayısının Yönetmelikte öngörülen sayıdan daha az olmasının ihmal edilebilir nitelikte olduğu ve bu durumun komisyonda yer alan uzmanlar tarafından hazırlanan sınav sorularını hukuka aykırı hâle getirmeyeceği vurgulanmıştır. Vekâlet ücreti yönünden ise Dairece davalı idareler lehine hükmedilen miktar hukuka uygun bulunmuştur.

5. Başvurucu nihai hükmü 9/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu, mezuniyet aşamasında Yönetmelik değişikliği ile getirilen sözlü sınavdan başarısız sayılarak aldığı iki yıllık polislik eğitiminin boşa gittiğini, ikinci defa sözlü sınava katılma hakkının tanınmadığını ve polislik eğitiminin tamamlanması ile ortaya çıkan sonuçlardan bu eğitim başlamadan önce bilgilendirilmesi gerektiğini belirterek eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun olan başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, iddialarının salt kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

9. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlamlaşması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66). Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (Hikmet Balabanoğlu, § 28), belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 68), kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (Hikmet Balabanoğlu, § 29) karar vermiştir.

10. Buna göre yukarıda da işaret edildiği üzere eğitim hakkı mahiyeti itibarıyla kamu makamlarının, katılma imkânı sağlanan eğitim ve öğretime herkesin etkin bir şekilde katılabilmesini sağlama yükümlülüğü ile bireyin eğitim ve öğrenim almasının engellenmemesi yönündeki negatif yükümlülüğünü kapsamakta olup başvurucunun sözlü sınavdan başarısız sayılmasına ilişkin işlemin kendisinin eğitim hakkına yönelik bir müdahale niteliği taşımadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun eğitim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, yakın bir zamanda mezun olacağı ve polislik mesleğine başlayacağı haklı ve meşru beklentisiyle hareket ettiğini, kişisel ve ailevi planlamalarını bu beklentiye göre yaptığını, takdir yetkisinin sınırı aşılarak sınav hazırlığı imkânı dahi verilmeksizin sözlü sınava tabi tutulduğunu belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

14. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasayla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36,37).

15. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28). Dolayısıyla Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

16. Başvurucunun henüz memuriyete atanmadığı ve Anayasa Mahkemesinin norm denetiminde verdiği 4/5/2017 tarihli kararında da belirtildiği üzere atanması hususunda kazanılmış hakkının olmadığı gözönüne alındığında mülkiyet hakkı yönünden meşru bir beklentisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu, adil yargılanma hakkı kapsamında yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

19. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

21. Başvurucunun, bir sonraki dönemde eğitim sonunda sözlü sınav yapılacağından haberdar olan kişilere nazaran eşit durumda olmadığına, sözlü sınav komisyonunu oluşturan soru hazırlama heyetinin beş kişi olması gerekirken dört kişiden teşekkül ettiğine ilişkin iddialarının Ahmet Sağlam (B. No: 2013/3351, 18/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ KILIÇ

B. No: 2020/14777 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14777

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ KILIÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/14777)

Karar Tarihi:17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Barış KILIÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucuya satın aldığı süreli yayının teslim edilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, olayların yaşandığı dönemde Elâzığ 1 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) terör suçundan hükümlü olarak bulunmaktadır.

3. Başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla ücretini ödeyerek satın aldığı Yeni Yaşam isimli gazetenin çeşitli nüshaları, Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu Başkanlığının (Eğitim Kurulu) kararı ile başvurucuya teslim edilmemiştir. Eğitim Kurulu kararında söz konusu süreli yayında kamu kurumları ve çalışanları hakkında asılsız haberlere yer verildiği, örgütsel dayanışmayı artırıcı ibarelerin varlığı, ayaklanmaya ve şiddete çağrı niteliğinde yazıların bulunduğu tespit edilmiştir. Kararda, süreli yayında yer alan haber ve yazıların içeriğinin; okuyucularını nefrete, isyana, şiddet kullanmaya ve örgüte katılmaya teşvik ettiği; her türlü ideolojik düşünceye sahip hükümlülerin arasında huzur ve sükuneti bozmaya, Ceza İnfaz Kurumunun güvenliğini tehlikeye düşürmeye elverişli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Eğitim Kurulu kararında süreli yayında yer alan hangi haber ya da yazının bu nitelikte olduğunu somut olarak belirtmemiş, soyut genel değerlendirmelere yer vermiştir.

4. Başvurucu Eğitim Kurulu kararına karşı Elazığ İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, eğitim kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle şikâyetin reddine karar vermiştir. Hâkimlik verilmeyen nüshalarda yer alan haberlere ilişkin bir belirlemede bulunmamıştır.

5. Başvurucu İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. İtirazı inceleyen Elâzığ 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi), İnfaz Hâkimliğinin kararında herhangi bir isabetsizlik bulunmadığını belirterek başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 29/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra 30/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucu; abonesi olduğu Yeni Yaşam gazetesinin kendisine sürekli olarak verildiğini ancak sonradan Anayasa Mahkemesi içtihadına aykırı olarak verilmemeye başlandığını, bu durumun haberleşme özgürlüğünü ihlal ettiğini; Eğitim Kurulu kararının ve derece mahkemesi kararlarının Anayasa Mahkemesinin belirlediği kriterlere uygun olmadığını belirterek ifade özgürlüğünün ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin somut olayla benzer olaylarda verdiği bazı kararlara yer verilmiştir. Daha sonra Bakanlık, başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı vermiş olduğu cevapta genel olarak bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları tekrarlamıştır.

11. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararında, hükümlü ve tutuklulara kargo yoluyla gelen ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen veya hükümlü ve tutukluların kendi satın aldıkları süreli ya da süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, § 23; Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 24;Ahmet Sil ve Taner Yay, B. No: 2017/35227, 30/9/2020, § 31). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında bir ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla satın aldığı süreli yayının başvurucuya teslim edilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğü, dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Bir ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla satın aldığı süreli yayının başvurucuya teslim edilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul

edilmiştir. Anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

14. Anayasa Mahkemesi Recep Bekik ve diğerleri kararında, benzer müdahalelerin hukuki dayanağı olan 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı ve başvuruya konu yayınların ceza infaz kurumlarının düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, suçun önlemesi ve mahkûmun ıslahı amaçlarıyla başvuruculara verilmemesi şeklindeki müdahalelerin Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen kamu düzeni ve kamu güvenliği kapsamında meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varmıştır (Recep Bekik ve diğerleri, §§ 32, 33) Mevcut başvuruda da anılan tespitten ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

15. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, §§ 38-41; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 21; Eşref Arslan, B. No: 2014/14655, 18/7/2018, §§ 39-43).

16. Herkes gibi tutuklu ve hükümlüler de Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak koruma alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), § 27). Tutuklu ve hükümlülerin süreli veya süresiz yayınlara ulaşabilmesi de bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün koruması altındadır (Kamuran Reşit Bekir [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 43; Hüseyin Sürensoy, B. No: 2013/749, 6/10/2015, § 44; İbrahim Bilmez, B. No: 2013/434, 26/2/2015, § 74; Ahmet Temiz (6), B. No: 2014/10213, 1/2/2017, § 34).

17. Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

18. Somut olayda başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla satın aldığı süreli yayının bazı nüshalarının başvurucuya teslim edilmemesine karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi Recep Bekik ve diğerleri kararında olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan bir başvuruyu inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede süreli yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna

ulaşılmıştır.

19. Öte yandan Recep Bekik ve diğerleri kararından sonra 14/4/2020 tarihli ve 7242 Kanun ve buna bağlı düzenleyici işlemler ile bir dizi önlemler alınmış ise de eldeki başvurunun söz konusu yasal ve uygulamaya dönük değişiklikten önceki müdahaleye ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple eldeki başvuru yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılanma, maddi ve manevi zararlarının giderilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesi, tutuklu ve hükümlülerin ücretini ödeyerek satın almak istedikleri süreli yayınların ceza infaz kurumlarına kabulü konusunda uygulamadan kaynaklanan bir yapısal sorun olduğu gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varmıştır. İfade özgürlüğüne ilişkin olarak derece mahkemelerince giderilemeyecek, idari ve hukuki düzenleme yapılmasını gerektirecek nitelikte yapısal sorun tespit edildiğinden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

23. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 6.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucuya Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ÖZEL

B. No: 2020/16212 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16212

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ÖZEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16212)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Mustafa ÖZEL

Vekili : Av. Fırat Engin TURAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kesinleşmiş mahkeme kararı ile hüküm altına alınmış olan kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminatın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 25/6/2013 tarihinde Midyat Belediyesine karşı taşınmazına kamulaştırmasız el attığı iddiasıyla tazminat davası açmıştır.

3. Midyat 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 24/3/2016 tarihli kararıyla taşınmaza kamulaştırmasız el atıldığına ve 78.854,40 TL tazminatın dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir.

4. Başvurucu 17/5/2016 tarihinde Midyat Belediyesi aleyhine icra takibi başlatmıştır.

5. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 8/2/2017 tarihinde kararı onamıştır. Karar 21/3/2017 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Başvurucu 28/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden icra dairesi dosyası incelendiğinde; başvurucu vekilinin, 19/10/2020 tarihinde alacağı haricen tahsil ettiğinden dosyadaki tüm hacizlerin fek edilmesini ve dosyanın infazen kapatılmasını talep ettiği, aynı gün icra dosyasının haricen tahsil ile kapatılmasına karar verildiği görülmektedir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayalı alacağın ödenmemesinden yakınmıştır.

10. Genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak nitelendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31). Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılmasıyla söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32).

11. Somut olayda UYAP üzerinden yapılan incelemede bireysel başvuruda bulunulduktan sonra alacağın haricen tahsil edildiği ve icra dosyanın kapatıldığı anlaşılmıştır. Ancak başvurucu, Anayasa Mahkemesini bu konuda bilgilendirmemiştir.

12. Mahkeme ilamına bağlanan borcun ödenmemesinin şikâyet edildiği başvuruda borcun süreç içinde kısmen veya tamamen ödenmesi başvurucunun mağdur statüsünün değerlendirilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Ödeme olgusunun değerlendirilmesi sonucunda bazı şikâyetler yönünden başvuruculaın mağdur statüsünün hitama erdiği sonucuna ulaşılabilecek ve başvurunun düşmesine karar verilebilecektir. Başvurucu, bireysel başvuru formunda başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Anayasa Mahkemesine bildireceğini beyan etmesine rağmen Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde, yukarıda belirtilen olguya ilişkin olarak herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmelerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat

oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

14. Başvurunun mahiyeti gözetildiğinde 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca başvurucu aleyhine disiplin para cezasına hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OĞULCAN YİĞİT ÖZDEMİR

B. No: 2020/16726 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16726

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OĞULCAN YİĞİT ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16726)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Oğulcan Yiğit ÖZDEMİR

Vekili : Av. Türkan ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltına alınma sürecinde fiziksel ve psikolojik şiddete uğranması ve bu hususta yapılan soruşturmanın etkisiz olması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bireysel başvuru formunda, başvurucu, kamuoyunda Gezi Parkı olayları olarak bilinen süreçte Taksim Meydanı'ndaki protesto eylemlerine katıldığı düşünülerek kolluk görevlileri tarafından yakalandığını ve gözaltına alındığını ifade etmiştir. Başvurucu olaylarla bir ilgisi olmadığını, eylemlere katılmadığını savunmaktadır. Olay anlatımı yapmayan başvurucu gözaltına alınırken saçlarının çekildiğini, tekmelendiğini, tehdit ve hakarete uğradığını, gözaltına alındıktan sonra ise ellerinin arkadan kelepçelenerek polis otobüsünde öğle saatinden gece yarısına kadar bekletildiğini, otobüste beklerken araç içinde patlayan biber gazına maruz kaldığını ve götürüldüğü nezarethanede ise temel ihtiyaçları karşılanmaksızın bir günden fazla süreyle haksız yere tutulduğunu ileri sürmüştür.

3. Kolluk görevlileri olay hakkında aynı gün saat 00.00'da bir tutanak tutmuştur. Bu

tutanağa göre31/5/2013 günü Taksim Gezi Parkı'nda toplanılacağı bilgisi elde edilmiş, kolluk görevlilerince gerekli emniyet tedbirleri uygulamaya konulmuştur. Saat 12.00 itibarıyla grubun sayısı 1.000'e ulaşmıştır. Söz konusu grup basın açıklamasını saat 13.00 itibarıyla bitirip oturma eylemine geçmiştir. Herkesin duyabileceği şekilde dağılmaları yönünde uyarılan grup, oturma eylemini sürdürdüğü için dirençlerini kıracak ölçüde ve kademeli olarak artan nispette zor kullanılarak dağıtılmıştır. Gruptan kopan eylemciler, gün boyunca küçük gruplar hâlinde İstiklal Caddesi ve çevresindeki farklı noktalarda eylemlerini sürdürmüş ve polisin müdahalesiyle karşılaşmıştır. Bu olaylar sırasında Taksim civarına dağılan ve başvurucunun da aralarında bulunduğu toplam 80 şahıs kovalamaca sonucu yakalanmış ve adli işlemlerin yapılması için İstanbul Emniyet Müdürlüğü Vatan Hizmet Binası Güvenlik Şube Müdürlüğüne getirilmiştir.

4. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre, başvurucuyla beraber toplam 74 kişi hakkında görevi yaptırmamak için direnme, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na aykırılık suçları nedeniyle 2013/79585 numaralı dosya üzerinde soruşturma başlatılmıştır. Bu soruşturma kapsamında ifadesi alınan şüphelilerin kolluk görevlilerinin fiziksel şiddetine uğradıklarını beyan etmeleri üzerine Başsavcılık, kimliği belirlenemeyen kolluk görevlileri hakkında görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle resen başlatılan soruşturmanın bu dosyadan tefrikine ve 2013/84113 soruşturma numarasına kaydedilmesine, 13/6/2013 tarihli kararı ile de 2013/84113 soruşturma numaralı dosyanın aynı konuda farklı kişilerin şikâyeti üzerine başlatılan ve soruşturma işlemlerine devam edilen 2013/79334 soruşturma numaralı dosya ile birleştirilmesine karar vermiştir.

5. Başvurucunun 2013/79585 numaralı soruşturma kapsamında ve müdafi eşliğinde 1/6/2013 tarihinde saat 00.45'te şüpheli olarak ifadesi alınmıştır. Başvurucu "..31/5/2013 günü saat 16.00 sıralarında Beyoğlu Galatasaray Lisesine yakın ara sokakta yürürken birden gaz bombası geldi bende kaçmaya başladım, kaçarken çukura düştüm ve o sırada beni çevik kuvvet polisleri gözaltına alındım, ben bana atılı suçlamaları kabul etmiyorum görevli memurlara mukavemette bulunmadım ve saldırı olaylarına karışmadım" şeklinde beyanda bulunmuştur. Başvurucu aynı gün Cumhuriyet savcısı huzurunda yine müdafi eşliğinde verdiği ifadesinde ise "Emniyet ifademi tekrar ederim. Taksim'e gezmek için gitmiştim. Suçlamaları kabul etmiyorum." demiştir.

6. Soruşturma dosyası içinde bulunan ve olay tarihini taşıyan tutanaklardan başvurucunun avukat ile görüşmesinin ve yakınlarına haber verme imkânının sağlandığı, başvurucunun yakınlarına haber vermek istemediği anlaşılmaktadır.

7. Başvurucu ve beraberindeki 73 kişi hakkında görevi yaptırmamak için direnme ve 2911 sayılı Kanun'a aykırılık suçları nedeniyle yürütülen soruşturma neticesinde Başsavcılık 10/1/2014 tarihli kararla ve şüphelilerin 2911 sayılı Kanun'a muhalefet ettiklerine ilişkin soyut iddia dışında delil elde edilemediği ve olay yerinde bulunmak dışında direnme, zarar verme ve yaralama benzeri eylemlere katıldıklarına ilişkin herhangi bir delil bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

8. Başvurucu, bireysel başvuru formunda onu gözaltına alan ve nezarethanede görev yapan görevli memur ve amirler hakkında suç duyurusunda bulunduğunu iddia etmiş ancak suç duyurusu dilekçesini Anayasa Mahkemesine sunmamıştır. UYAP aracılığıyla erişilen soruşturma dosyasının incelenmesi neticesinde de bu ve bu soruşturma dosyası ile birleştirilmesine karar verilen diğer soruşturma dosyalarında çeşitli kişi ve sivil toplum

örgütlerince sunulan 189 şikâyet ve suç duyurusu dilekçesi olduğu ancak başvurucunun sunmuş olduğu bir şikâyet dilekçesinin bulunmadığı anlaşılmıştır.

9. Başvurucu hakkında;

- 31/5/2013 günü saat 20.42'de Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinde gerçekleştirilen muayenesi sonucu düzenlenen genel adli muayene raporunda "Olayın öyküsü: Darp ve cebir." kaydı ile tam olarak okunamamakla birlikte; "Muayene bulguları: sol ön kol üzerinde ...cmlik abrazyon izi, sağ ön kol üzerinde kızarıklık lineer ve .... kelepçe izi görüldü." tespitine,

- İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğünce liste şeklinde hazırlanan 4/6/2013 tarihli raporda ise "...doğumlu kişiye aynı hastanenin 9778944 sayılı raporunda; sağ ön kolda çizik ve sıyrıklar, bel sağda kalça orta hat üzerinde morluk ve sol dirsekte kızarıklık, sol ön kolda sıyrıklar olduğu, Arızasının: Kişinin yaşamını tehlikeye sokmadığı, basit tıbbi müdahale giderilebilecek ölçüde hafif olduğu..." tespitine yer verilmiştir.

10. Başsavcılık, olaylara ilişkin olarak ev ve işyerlerindeki güvenlik kameralarının, basın ve yayın kurum ve kuruluşlarının elindeki görüntüler ile kamera kayıtlarının, MOBESE kayıtları ve polis araçlarındaki görüntü kayıtlarının toplanmasına yönelik birçok yazışma yapmıştır. Toplumsal olaylar sırasında bazı MOBESE kameralarının zarar görmesi nedeniyle kamera kayıtlarının bir kısmına ulaşılamadığına, bazı işyerlerinden ve ulusal basın ve yayın organlarından elde edilen yüklü miktardaki görüntünün çözümlenmesi için uzun süre bilirkişi heyeti oluşturulmaya çalışıldığına, soruşturma dosyasında bir kısım müşteki için çözümlenebilen görüntülerden kolluğun müdahalesine ilişkin tespit yapılamadığına ilişkin raporlar dosyaya girmiş ise de başvurucuyla ilgili bir fotoğraf, kamera kaydı, görüntü çözümleme raporu ya da bilirkişi raporunun soruşturma dosyasında bulunmadığı anlaşılmıştır.

11. Olay nedeniyle görevi kötüye kullanma ve zor kullama yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçlarının işlendiğinden bahisle yürütülen ve şüphelisi İstanbul Emniyet Müdürlüğü kadrosundaki ilgili kolluk görevlileri olarak gösterilen soruşturmada Başsavcılık, Gezi olayları sırasındaki genel şiddet hareketlerine dikkat çekmiş, yaygın şekilde bozulan kamu düzeninin yeniden tesisi için kolluk görevlilerince alınan sıkı tedbirlerin kaçınılmaz ve makul olduğu yorumunu yapmıştır. Başsavcılık, eylemlerin şiddete dönüştüğü bu genel kargaşa ortamında olay yerinde bulunma sebepleri barışçıl olan kimselerin de kolluk görevlilerinin müdahalesinden etkilendiğini ifade etmiş; aralarında başvurucunun da olduğu müştekilerin yaralanmalarının niteliğine işaret ederek eylemin dağıtılması için yapılan uygulamada kullanılan gücün orantılı olduğu ve polis memurlarının müştekilere yönelik zor kullanma yetkisinin sınırını aştığına ilişkin olarak soruşturmaya devam edilmesi ve kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmediği gerekçesiyle 16/4/2019 tarihinde kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

12. Başvurucu, Başsavcılık kararına 28/5/2019 tarihli dilekçe ile itiraz etmiş, başvurucunun itirazı İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 28/1/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ret kararı başvurucuya 4/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 31/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

13. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; olaylara karışmamasına rağmen eylemci olduğu zannıyla kolluk görevlilerince yakalanarak gözaltına alındığı sırada sözlü ve fiziksel saldırıya maruz kaldığını, gerekmediği hâlde elleri arkadan kelepçeli olarak yaklaşık yarım gün polis aracında bekletildiğini, bu nedenle bileklerinde sıyrık ve yaralanmalar meydana geldiğini, beklediği sırada biber gazına maruz kaldığını ve olay hakkında etkili bir soruşturma yürütülmediğini ifade ederek kötü muamele yasağının, adil yargılanma hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde konuya ilişkin insan hakları yargısı içtihadı sunulmuş, adli makamların tespitinden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmadığı bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında bireysel başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

15. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa’nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa’nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75).

18. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81).

19. Güç kullanımına ilişkin bu ilkeler, güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin hukuka uygun olarak verdikleri emre karşı etkin (aktif) veya edilgin (pasif) direniş gösterilmesi hâlinde de geçerlidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Arif Haldun Soygür, B. No: 2013/2659, 15/10/2015, §§ 51, 52).

20. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla

birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 83).

21. Kişinin gözaltı veya tutukluluk gibi devletin kontrolü altında bulunduğu sırada yaralanması hâlinde yetkili makamlar, bu olaya ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirmekle yükümlüdür (S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95) zira bu tür olayların gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

22. Hukuka uygun olarak tutulan bir kişiye kaçmasının ya da kendisine veya başkasına zarar vermesinin önlenmesi amacıyla kelepçe takılması yahut bu kişide aynı amaçlarla hareketi kısıtlayıcı başka araçların kullanılması, makul ölçüde gerekli olanının ötesinde bir güç kullanımı veya kişinin kelepçeli hâlinin kamuya teşhir edilmesi amacı olmadığı sürece-kural olarak- Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden sorun oluşturmamaktadır. Tutmanın haksız olduğunun sonradan anlaşılması da sonucu değiştirmemektedir. Bununla birlikte sözü edilen zorlayıcı tedbire başvurulması, kendisine kelepçe takılan kişinin fiziksel veya ruhsal durumu ve/veya tedbirin kişideki fiziksel yahut ruhsal etkileri nedeniyle asgari ağırlık eşiğine ulaşabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Kazim Aksoy (2), B. No: 2015/8409, 4/7/2019, § 38; Ö.U., B. No: 2016/62587, 23/6/2020, §§ 32, 33, 35). Bir kişinin ellerinin önünde veya arkasında kelepçelenmesi bedensel hareketlerinin kısıtlanması bakımından büyük fark oluşturmamakla birlikte ellerinin arkasına alınarak kelepçe kullanılmasının da tek başına kişinin onurunu zedeleyecek mahiyette olduğu değerlendirilemez (bkz. Murat Köse, B. No: 2017/37375, 13/10/2020, § 34).

23. Anayasa'nın 17. maddesi; "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında, bireyin bir devlet görevlisinin hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir iddiası hakkında etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar, kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

24. Başvuruya konu edilen soruşturma sonunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda Gezi olayları sırasındaki genel şiddet hareketlerine değinilmek suretiyle müdahalenin zorunlu hâle geldiği ifade edilmiş; güç kullanımının gerekli ve orantılı olduğu, güç kullanmak için haklı bir neden bulunduğu, güç kullanımının da orantısız olmadığı

değerlendirmesi yapılmıştır.

25. Ülke genelinde gerçekleşen Gezi Parkı eylemleri zaman zaman şiddete evrilmiş, bu husus tutanaklara ve kamera görüntülerine yansımıştır. Başvurucuya yapılan müdahaleye ilişkin görüntüler Başsavcılıkça temin edilememiştir. Başvurucu da yaralanma anına ilişkin bir anlatım yapmamakla beraber olaylara katılmadığını, kolluk görevlilerine karşı bir direnç göstermediğini savunmuştur. Öte yandan başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma aşamasında alınan beyanında, ara sokakta yürürken gaz bombası gelmesi üzerine kolluk görevlilerinden kaçmaya başladığını, kaçarken çukura düştüğünü, düştükten sonra gözaltına alındığını ifade etmiştir (bkz. § 5). Bu bakımdan başvurucu hakkında düzenlenen adli raporlarda tespit edilen bulguların kaynağının başvurucunun düşmesi mi yoksa kolluk müdahalesi mi yoksa her ikisi mi olduğu şüphelidir. Dolayısıyla başvurucunun yakalanıp adli mercilere çıkarılması için gerekli olandan öte güç kullanımına uğradığına ilişkin başvuru dosyasında bir veri mevcut değildir.

26. Başvurucu, bireysel başvuru formunda kendisini gözaltına alan ve nezarethanede görev yapan görevli memur ve amirler hakkında suç duyurusunda bulunduğunu iddia etmişse de Anayasa Mahkemesine sunmadığı bu dilekçenin soruşturma dosyası içinde olmadığı(bkz. § 8) ve başvurucunun aleyhine yürütülen soruşturma sürecinde kendi seçtiği müdafinin yardımından faydalanmasına ve içinde bulunduğu durumu yakınlarına bildirme imkânına sahip olmasına rağmen Başsavcılık nezdinde olay anlatımı yapmadığı görülmektedir. Başvurucunun kötü muamele iddiasını dile getirmemesi, her iki ifadesinde de kötü muamele iddiasını dile getirmemesine gerekçe göstermemesinin bu konuda yapılan değerlendirme bakımından oldukça dikkat çekici olduğunun ifade edilmesi gerekir.

27. Başvurucu, kolluğa direnmediğini belirterek kelepçe kullanılmasının gerekli olmadığını da iddia etmiştir. Yukarıda açıklandığı üzere ülke genelinde gerçekleşen ve zaman zaman şiddete evrilen Gezi Parkı eylemleri sırasında birçok kişi hakkında yakalama ve gözaltı işlemleri yapıldığı, bu işlemlerin ve nakillerin güvenli biçimde gerçekleştirilmesi amacıyla kolluk görevlilerinin diğer yakalanan kişilere olduğu gibi başvurucunun da bedensel hareketlerini kısıtlamaya yönelik olarak kelepçe kullanmasının somut başvuru koşulları açısından makul tedbir kapsamında sayılması gerektiği düşünülmüştür. Ayrıca başvurucu hakkında düzenlenen genel adli muayene raporunda bir kelepçe izinden söz edilmiş olduğu ancak kelepçeden kaynaklanan bir yaradan bahsedilmediği görülmüştür. Kelepçe kullanılması nedeniyle bileklerinin zarar gördüğünü ileri sürmüş olsa da kolluk görevlilerinin kendisini yaralama veya aşağılama kastıyla hareket ettiklerini ve/veya somut uygulamanın kolluk memurları tarafından teşhir edilme amacıyla yapıldığını iddia etmemesi karşısında başvurucunun kelepçelenmesinin kötü muamele sayılması için aranan asgari eşiğe ulaşmadığı değerlendirilmiştir.

28. Başvurucu, biber gazına maruz kaldığını iddia etmiştir ancak başvurucu hakkında düzenlenen adli raporlar bu hususu doğrulamamaktadır. Ayrıca başvuru dosyasındaki hiçbir unsur başvurucunun kötü muameleye ilişkin diğer iddialarını desteklememektedir.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

30. Başvurucu; etkili soruşturma yürütülmediğini ileri sürse de birden fazla ve üstelik bir aşamadan sonra kendi seçtiği müdafinin yardımından faydalanmasına rağmen soruşturmanın hiçbir aşamasında kötü muamele iddiasını dile getirmemiş, olay anlatımı da yapmamıştır. Öte yandan Başsavcılık, olayın gerçekleşme koşullarının tespiti içinev ve

işyerlerindeki güvenlik kameralarının, basın ve yayın kurum ve kuruluşlarının elindeki görüntüler ile kamera kayıtlarının, MOBESE kayıtları ve polis araçlarındaki görüntü kayıtlarının toplanmasına yönelik adımlar atmıştır. Soruşturma kapsamında başvurucu hakkında adli raporlar da aldırılmıştır.

31. Topladığı deliller çerçevesinde Başsavcılık, polis memurlarının başvurucuya yönelik zor kullanma yetkisinin sınırını aştığına ilişkin olarak soruşturmaya devam edilmesi ve kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmediği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

32. Bireysel başvuruya konu soruşturmanın; toplumsal olaylar esnasında gözaltına alınan başvurucu ve birlikte gözaltına alındığı başka birçok kişi hakkında yürütülen görevi yaptırmamak için direnme suçu kapsamında kolluğa götürüldüklerinde bu kişilerin şiddete ve cinsel tacize maruz kaldıklarını beyan etmeleri üzerine kimliği belirlenemeyen kolluk görevlileri hakkında Başsavcılıkça resen başlatılan bir soruşturma olduğu, etkili soruşturma yükümlülüğünün yalnızca uygun araçların kullanılması yükümlülüğü olduğu ve Anayasa'nın 17. maddesinin kişilere üçüncü kişileri yargılatma ve cezalandırma hakkı vermediği de gözetilerek Başsavcılıkça elde edilen delillerin hukuki olarak yorumlanmasında Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan yasakla korunan hakkı zedeleyecek mahiyette bir değerlendirme yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun da ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

34. Başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının Hidayet Karaca ([GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64); Günay Dağ ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150) ve İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, (B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURHAN ÖZMÜŞ

B. No: 2020/25022 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURHAN ÖZMÜŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25022)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Burhan ÖZMÜŞ

Vekili : Av. Dilancan ATEŞ TURGAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu görevlilerinin güç kullanması sonucu meydana gelen yaralanma ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İddiasına göre başvurucu, hükümlü olarak İzmir 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) bulunduğu sırada yaptığı bir telefon görüşmesi sonrasında koğuşuna dönerken telefon görüşmesi esnasında sesini yükselttiği gerekçesiyle infaz koruma memurlarının fiziksel ve sözlü şiddetine uğramıştır.

3. Olay günü İnfaz Kurumu görevlilerin tarafından tutulan 1/4/2020 tarihli tutanağa göre saat 15.00-15.20 arasında haftalık telefon görüşmesi hakkını kullanması için görüşme odasına alınan başvurucu, yüksek sesle konuşmaması için görevli personel tarafından uyarılması üzerine “Hayırdır siz kim oluyorsunuz da bana karışıyorsunuz? Ben ailemle istediğim gibi konuşurum, siz bana karışamazsınız.” diyerek saldırgan bir tavırla tepki göstermiştir. Telefon görüşmesi bittikten sonra kendisini koğuşuna götürdüğü esnada üst

araması yapan görevli personele “Ben size memur demek zorunda değilim, beni uyaramazsınız.” diyen başvurucu, sakin olması yönünde uyarılmıştır. Saldırgan tavırlarına devam eden ve “Ben sizi tanıyorum, hepinizle görüşeceğim, bu işin dışarısı var.” diyen başvurucu; kendisine, çevresine ve kamu malına zarar vermemesi için zor kullanılarak kısa süreliğine gözlem odasına alınmıştır.

4. İnfaz Kurumu Aile Sağlığı Merkezi doktoru tarafından başvurucu hakkında düzenlenen 2/4/2020 tarihli adli muayene raporunda başvurucunun sol kulak kepçesinin 2/3’lük kısmında ekimoz (24 saat öncesi ile uyumlu lezyon), sağ diz altında 2x2 cm ebadında yüzeysel cilt laserasyonu olduğu, hayati tehlikesinin bulunmadığı, mevcut lezyonların basit tıbbi müdahale ile giderilebilir düzeyde olduğu tespitleri yer almıştır.

5. İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) olay nedeniyle başvurucu hakkında bir disiplin soruşturması başlatmış ve 8/4/2020 tarihli kararla, başvurucunun kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunma disiplin suçunu işlediği gerekçesiyle başvurucuya 11 gün hücreye koyma cezası vermiştir. Disiplin Kurulu, başvurucunun kurallara karşı gelmek suretiyle görevli personelin otoritesini sarsarak kurum güvenliğini tehlikeye düşürmesini kararına gerekçe olarak göstermiş; kararda ayrıca kamera görüntülerine göre görevli personelin başvurucuya karşı darp eylemi olmadığı, başvurucunun sakinleşmesi için gözlem odasına götürülürken direndiği, görevli personelin müdahalesinin zor kullanma çerçevesinde olduğu, başvurucu hakkında alınan adli muayene raporundaki belirlemelerin başvurucunun etkisiz hâle getirilmesi için yapılan müdahale neticesinde gerçekleştiğinin anlaşıldığı ifadelerine yer vermiştir. Başvurucunun anılan karara yönelikitirazı kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucunun babası 6/4/2020 tarihinde, başvurucunun vekili ise 10/4/2020 tarihinde başvurucuya İnfaz Kurumunda fiziksel şiddet uygulandığı iddiasıyla Aliağa Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur.

7. Başsavcılık konuyla ilgili bir ceza soruşturması başlatmış ve yazdığı bir yazıyla kolluğa başvurucunun ifadesinin alınması ve hastaneye sevkinin sağlanarak rapor düzenlettirilmesi, şüphelilerin tespit edilmesi, olaya ilişkin disiplin soruşturması evrakının temin edilmesi, varsa tanık beyanlarının alınması, başvurucunun babası ile yaptığı telefon görüşmesinin kayıtları ile varsa güvenlik kamera görüntülerinin temin edilmesi konusunda talimat vermiştir.

8. Soruşturma kapsamında müşteki sıfatıyla ifadesi alınan başvurucu; olay günü telefonla konuştuğu kişinin babası olduğunu, babasıyla konuşurken farkında olmadan sesini yükselttiğini, kendisini uyaran infaz koruma memuruna cevap verirken de sesinin biraz yüksek çıkmış olabileceğini, görüşme sonlandıktan sonra infaz koruma memurlarının sırayla tüm mahpusları arayarak onları koğuşlarına gönderdiğini ancak kendisine “Sen şurada bekle bakalım.” diyerek kenara çektiklerini beyan etmiştir. Başvurucu ifadesinin devamında telefon görüşmesi yaparken onu uyaran görevli başta olmak üzere infaz koruma memurlarının çevresini sardığını, bir memurun “Neden memura caz yapıyorsun?” diyerek üzerine yürüdüğünü, durumu açıklamaya çalışmasına rağmen infaz koruma memurlarının kendisini yere yatırarak ellerini arkadan kelepçelediklerini, tekme ve yumruk attıklarını, bir infaz koruma memurunun boğazını sıktığını, bir diğerinin küfrederek elmacık kemiğine yumruk attığını, infaz koruma memurlarının yaklaşık beş on dakika kadar fiziksel şiddet uyguladıktan sonra kendisini sürükleyek süngerli odaya götürdüklerini, elleri arkadan kelepçeli olarak bu odada bıraktıklarını, elleri çok acıdığı için beş on dakika arayla üç kez

görevlileri çağırarak kelepçelerini açmalarını istediğini, en sonunda görevlilerin kelepçeleri açarak kendisini koğuşuna götürdüklerini ifade etmiştir. Başvurucu, bu şekilde kelepçeli olarak ne kadar süreyle odada tutulduğuna ilişkin net bir bilgi vermemiş; ifadesinde uğradığı fiziksel şiddetin emarelerini koğuşta bulunan diğer mahpusların gördüğünü, ertesi gün kendisini bir doktorun muayene ettiğini ancak vücudundaki izleri görmesine rağmen bunu rapora yansıtmadığını ve İnfaz Kurumu müdürünün kendisine uygulanan fiziksel şiddete bizzat katılmamakla beraber denetim ve gözetim görevini yerine getirmediğini belirtmiştir.

9. İnfaz koruma memurları A.E. ve B.Ç.nin şüpheli sıfatıyla ifadeleri kolluk tarafından alınmış ancak olaya karışan diğer infaz koruma memurları ile başvurucunun gösterdiği tanıkların pandemi koşulları nedeniyle ifadesine başvurulamadığı yönünde kollukça tutanak tutulmuştur. A.E. ve B.Ç. yukarıda belirtilen (bkz. § 3) tutanak doğrultusunda olayı anlatmış; başvurucunun sakinleştirme çabalarına direnerek saldırgan tavırlar sergilemeye devam etmesi üzerine yere yatırıldığını, gözlem odasına götürülürken kendisini duvarlara vurduğunu, kesinlikle vurma, darp ya da benzeri bir şiddet uygulanmadığını, gözlem odasında on dakika kadar kalan başvurucunun bir süre sonra butona basarak sakinleştiğini ve özür dilediğini söylemesi üzerine koğuşuna götürüldüğünü savunmuştur.

10. Olayın yaşandığı yeri gösteren kameraların kayıtlarını inceleyen İnfaz Kurumu görevlilerince düzenlenen 10/4/2020 tarihli Görüntü İnceleme Tutanağı'nda; dedektörle araması yapılan başvurucunun konuşmak için bekletildiği, saldırgan tavırlar sergilemesi üzerine üç infaz koruma memuru tarafından zor kullanılarak gözlem odası koridoruna götürüldüğü, burada gözlem odasına girmemek için direnen başvurucunun infaz koruma memurları tarafından odaya alındığı belirtilmiştir.

11. Başsavcılığa gönderilen ve İnfaz Kurumunda görevli olan iki dijital kayıt sorumlusu tarafından tutulan 9/4/2020 tarihli telefon görüşme kaydına ilişkin tutanakta; başvurucunun, babası Ç.Ö. adına kayıtlı olan abone ile yaptığı haftalık ankesörlü telefon görüşmesi sırasında yüksek sesli konuşması nedeniyle konuşmanın 04.27'inci dakikasında uyarıldığı, başvurucunun ise görevli memura sesini yükselterek "Sen ne diyorsun abi, ben burada ailemle konuşacağım sen karışamazsın. Anladın mı sen karışamazsın. Karışamazsın." dediği, sonrasında da konuşmasına devam ettiği tespiti yer almıştır.

12. Başsavcılık 5/6/2020 tarihinde soruşturmayı sonlandırmış ve kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... 10/04/2020 tarihli görüntü inceleme tutanağı ve dosya kapsamında bulunan görüntülerin incelenmesi neticesinde koridorda bulunan müşteki ile memurların aralarında tartışma yaşandığı, ardından bir memurun müştekinin boynundan tutarak bastırmak suretiyle yere yatırdığı, olay yerinde bulunan diğer memurların da müştekinin ayaklarını ve ellerini kontrol altına aldıkları, müştekinin yerde memurlardan kurtulmak için hareket halinde bulunduğu, ardından memurlarca müştekinin kollarından tutulmak ve kafasından bastırılmak suretiyle yarı ayakta vaziyette kısmen sürüklenerek süngerli odaya götürüldüğü, süngerli odada üstündeki ceketin ve çoraplarının çıkarılarak kelepçeli vaziyette duvara yaslandırıldığı ve memurların odayı terk ettiği, koridorda gerçekleşen müdahale olayının yaklaşık 2 dakika kadar sürdüğü ve ilk müdahale ve süngerli odadan memurların ayrılışına kadar geçen zaman diliminde açık ve kayıtta olan kameralarda müştekiye yönelik herhangi bir tekme yahut yumruk atma eyleminin bulunmadığı... müştekinin kamera kayıtları ve doktor raporuyla çelişen 'yaklaşık 5-10 dakika kadar darp edildim, elmacık kemiğine yumruk atıldı'

şeklindeki beyanlarına itibar edilmeksizin kulağındaki ve dizindeki BTM ile giderilebilir yaralanmalarının görevli memurların müştekiyi etkisiz hale getirmeye çalıştıkları esnada zor kullanma yetkisi kapsamındaki fiilleri neticesinde gerçekleştiği... [anlaşılmıştır.]”

13. Başvurucunun kovuşturmaya yer olmadığı kararına yönelik itirazı Karşıyaka 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 25/6/2020 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu, nihai kararı 26/6/2020 tarihinde öğrenmesinin ardından 22/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

16. Başvurucu 1/4/2020 tarihinde infaz koruma memurlarınca darbedildiğini ve hakaretlere uğradığını, İnfaz Kurumu doktorunun muayenede fark etmesine rağmen vücudundaki iz ve emareleri rapora yansıtmadığını, İnfaz Kurumu müdürünün fiziksel şiddete bizzat katılmamış olmakla beraber gerekli denetim ve gözetim görevini yerine getirmediğini, gerekmediği hâlde elleri arkadan kelepçeli olarak bir süre süngerli odada tutulduğunu ve bu olay hakkında etkisiz bir şekilde yürütülen ceza soruşturmasından netice alınamadığını ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde adli makamların tespitinden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

17. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa’nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa’nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75).

20. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç

kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bzk. Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81).

21. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 83).

22. Kişinin gözaltı veya tutukluluk gibi devletin kontrolü altında bulunduğu sırada yaralanması hâlinde yetkili makamlar, bu olaya ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirmekle yükümlüdür (S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95) zira bu tür olayların gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

23. Başvurucuya güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerince fiziki müdahalede bulunulduğu ve bunun neticesinde başvurucunun yaralandığı hususunda tereddüt yoktur. Başsavcılık, verdiği kararda başvurucunun yaralanmasının infaz koruma memurlarının zor kullanma yetkilerini yerine getirmeleri sırasında meydana geldiğini ifade ederek yaralanma olayı hakkında bir açıklama getirmiştir. Bu durumda kötü muamele yasağının maddi boyutu kapsamında incelenmesi gereken husus, kullanılan gücün kesin olarak gerekli olup olmadığı ve şayet gerekli ise gücün aşırıya kaçmadan, başvurucunun tutumuyla da orantılı olarak kullanılıp kullanılmadığıdır. Bir başka ifadeyle güç kullanımının gerekçelendirilip gerekçelendirilemediği değerlendirilmelidir.

24. 29/3/2020 tarihli ve 310831 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in (Yönetmelik) 10. maddesinin (8) numaralı fıkrasına göre infaz ve koruma başmemuru ile infaz ve koruma memuru, kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehin alma, saldırı, kanuna veya düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif veya pasif direnme gibi olaylar ile 26/9/2004 tarihli ve5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 25. maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ortaya çıktığında kurum en üst amirinin izni ile zor kullanabilir. Acil hâllerde tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla izin alınmaksızın da zor kullanılabilir. Durum derhâl en üst amire iletilir. Zor kullanan personel gerekenden fazla kuvvet kullanamaz.

25. İnfaz Kurumu görevlilerince düzenlenen 1/4/2020 tarihli tutanakta başvurucu saldırgan tavırlar sergilediğinden başvurucunun kendisine, çevresine ve kamu malına zarar vermemesi amacıyla zor kullanılarak kısa süreliğine gözlem odasına alındığı belirtilmiştir. Bununla birlikte tutanakta başvurucunun sergilediği iddia edilen saldırgan tavrın ne olduğu açıklanmamış, başvurucuya kanuna veya düzenlemelere dayalı bir emir verildiği ancak başvurucunun bu emre karşı aktif veya pasif direniş sergilediği ya da meşru savunma ve zorunluluk hâli kapsamında kendisine karşı zor kullanıldığına işaret eden bir hususta da bahsedilmemiştir (bkz. § 2). Bu husus 10/4/2020 tarihli Görüntü İnceleme Tutanağı ile kovuşturmaya yer olmadığına dair karar yönünden de geçerlidir. Başvurucu hakkında

Disiplin Kurulu tarafından kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunma disiplin suçunu işlediği gerekçesiyle 11 gün hücreye koyma cezası verildiği ve infaz koruma görevlilerine direndiği gerekçesiyle başvurucu hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçundan başlatılan bir soruşturmanın da olmadığı dikkate alındığında başvuruya konu soruşturmanın başvurucuya karşı fiziki güç kullanılmasının gerekliliğini ortaya koyduğu söylenemez. Varılan sonuç dikkate alınarak kullanılan gücün orantılığıyla ilgili bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

26. Başvurucu; vücudundaki izleri görmesine rağmen doktorun bunu rapora yansıtmadığını ve İnfaz Kurumu müdürünün kendisine uygulanan fiziksel şiddete bizzat katılmamakla beraber denetim ve gözetim görevini yerine getirmediğini iddia etmiştir. Ne var ki başvurucuda meydana gelen yaralanmanın tespit edildiği görülmektedir (bkz. § 4). Ayrıcabaşvuru dosyasında infaz koruma memurlarının eylemlerini kurum müdürünün talimatıyla yaptıklarına ya da kurum müdürünün olaydan önceden haberdar olmasına rağmen başvurucunun korunması için gerekli ve makul tedbirleri almadığına dair hiçbir veri bulunmamaktadır.

27. Başvurucu, elleri ile ayakları kelepçeli şekilde süngerli odada tutulmasından da yakınmıştır. Anayasa Mahkemesi Cihan Koçak (B. No: 2014/12302, 21/9/2017) ve Ahmet Şenol ve diğerleri (B. No: 2014/16947, 22/2/2018) kararlarında ellerin ve ayakların kelepçeli şekilde uzun bir süre (yaklaşık altı saat) tutulmaya yönelik iddiayı incelemiş ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bununla beraber başvuru dosyasında başvurucunun elleri ve ayakları kelepçeli şekilde gözlem odasına alındığına ilişkin bir bilgi ve belge bulunmamaktadır. Kaldı ki tutulma süresi kesin olarak tespit edilemese de nispeten kısadır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun yaralanmasına neden olan güç kullanımının kötü muamele yasağının maddi boyutunu ihlal ettiği sonucuna varılmıştır. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili önceki değerlendirmeleri gözetildiğinde başvurucunun uğradığı muamele, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak nitelenmelidir (bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. S.D., §§ 84-88; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, §§ 90-94).

29. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bireyin bir devlet görevlisinin hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir iddiası hakkında etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar,

kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

30. Başsavcılık, suç duyuruları üzerine derhâl soruşturma başlatmış; kolluk görevlilerine kolluğa başvurucunun ifadesinin alınması ve hastaneye sevkinin sağlanarak rapor düzenlettirilmesi, şüphelilerin tespit edilmesi, olaya ilişkin disiplin soruşturması evrakının temin edilmesi, varsa tanık beyanlarının alınması, başvurucunun babası ile yaptığı telefon görüşmesinin kayıtları ile varsa güvenlik kamera görüntülerinin temin edilmesi konusunda talimat vermiştir. Bu talimat üzerine başvurucunun ve iki infaz koruma memurunun ifadesi ile başvurucunun adli raporu alınmış, disiplin soruşturması evrakı ile başvurucunun babasıyla yaptığı telefon görüşmesinin kaydı ve güvenlik kamera görüntüleri temin edilmiştir. Bu görüntüler Başsavcılıkça da incelenmiştir. Bununla birlikte pandemi koşulları gerekçe gösterilerek olaya karışan başka infaz koruma memurları ile başvurucunun gösterdiği tanıkların ifadesi alınmamıştır. Bu eksikliğe rağmen İnfaz Kurumu görevlilerince hazırlanan Görüntü İnceleme Tutanağı ile telefon görüşme kaydına ilişkin tutanağa dayanılarak sonuca gidilmesi soruşturmanın fiilî bağımsızlığı üzerinde şüphe uyandırmaktadır. Ayrıca Başsavcılık, başvurucunun yaralanmasının infaz koruma memurlarının zor kullanma yetkilerini yerine getirmeleri sırasında meydana geldiğini kabul etse de güç kullanımının neden gerekli olduğu ve kullanılan gücün başvurucunun tutumuna nazaran orantılı olup olmadığı konusunda bir değerlendirme yapmamıştır.

31. Anılan hususlar insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılması için yeterlidir.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

33. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden soruşturma yapılmasını ve lehine 30.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

34. Başvuruda tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

35. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında talebine bağlı kalınarak net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Aliağa Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2020/1836) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, hükümlü sıfatıyla tutulduğu ceza infaz kurumu görevlilerinin fiziksel ve sözlü şiddetine uğraması ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, başvurucunun tutumunun kendisine karşı güç kullanılmasını kesin olarak zorunlu kıldığının yetkililerce yeterince ortaya konulamadığı ve olayın meydana geldiği esnada orada bulunan diğer infaz koruma memurları ile başvurucunun gösterdiği tanıkların bilgisine başvurulmadan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Çoğunluğun bu yöndeki görüşüne aşağıda açıkladığımız gerekçeler doğrultusunda katılmıyoruz.

2. Başvurucunun cezaevinde telefonla görüşme hakkını kullanırken yüksek sesle konuşmaması yönünde uyarılması üzerine infaz koruma memurlarıyla başvurucu arasında tartışma yaşanmıştır. Bu tartışma esnasında başvurucu yüksek sesle konuşmaya ve saldırgan davranışlarda bulunmaya devam etmiştir. Olaya ilişkin kamera görüntüleri ve tutulmuş olan tutanaktan kendi davranışları nedeniyle gözlem odasına götürülmek istenen başvurucunun buna direnmesi nedeniyle infaz koruma görevlilerince zor kullanılma zorunda kalındığı, kollarından tutulmak ve kafasından bastırılmak suretiyle kısmen yarı ayakta, kısmen sürüklenerek gözlem odasına götürüldüğü ve bu sırada hafif ölçüde yaralandığı başvuruya yansıyan olgular ve Başsavcılık karar gerekçesinden anlaşılmaktadır.

3. İnfaz koruma memurlarıyla sözlü tartışmaya giren başvurucu; Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan mahpusların kendilerine ve çevrelerine zarar vermelerinin önüne geçilmesi amacıyla kullanılan ve bu amaca uygun olarak tüm duvar ve zemini yumuşak malzeme kullanılarak dekore edilmiş süngerli oda olarak tabir edilen bir bölmeye götürülmesine direnç göstermiştir. Dolayısıyla başvuruya konu olayda infaz görevlilerince zor kullanılmasının kaçınılmaz hâle geldiği gözlemlenmiştir. Kurum içinde kendine ve başkalarına zarar verilmemesi ve disiplinin sağlanmasına yönelik her türlü tedbirin alınması

gerektiği konusunda şüphe yoktur. Başvurucunun gösterdiği direnç ortadan kaldırılarak geçici süreliğine müşahede odasına alınması şeklinde uygulanan tedbir bu bağlamda haklı ve makul görünmektedir ve zor kullanmanın gerekli ve kaçınılmaz hâle geldiği kamu makamlarınca ortaya konulmuştur.

4. Müdahalenin gerekli ve kaçınılmaz olduğu ortaya konulduktan sonra ikinci aşamada olayın niteliğine göre müdahalenin orantılı olup olmadığı ele alınmalıdır.İnfaz koruma memurlarınca kontrol altına alınarak gözlem odasına götürülmesine direnen başvurucunun yaralanma şekli ve hafifliği dikkate alındığında direncinin kırılması amacıyla kullanılan gücün orantısız olduğu sonucuna ulaşılması mümkün değildir.

5. Başsavcılık başvurucunun söz konusu iddiasını destekleyen delil olmadığı kanaatine varmıştır. Her ne kadar başvurucu vücudunun birçok yerinden ağır yaralandığını iddia etmiş ise de, başvurucu hakkında alınan sağlık raporundaki bulguların yanı sıra incelenen kamera görüntülerinde de gerçekleşen müdahalenin tamamının iki dakika kadar sürdüğü ve ağır derecede olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla Başsavcılık kanaatinden farklı bir sonuca ulaşmayı gerektirecek herhangi bir delilin başvuru dosyasına yansımadığı anlaşılmış ve infaz görevlilerinin gereken ölçüyü aşacak şekilde başvurucuya fiziksel müdahalelerini gösteren bir olgunun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

6. Başsavcılıkça yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun şikâyet ve delilleri tespit edilmiş, şüpheli infaz koruma memurlarının kimliği belirlenerek savunmaları alınmış, olayla ilgili kamera görüntüleri incelenmiş ve başvurucu hakkında yürütülmüş olan disiplin soruşturması dosya içine konulmuşur. Toplanan tüm deliller neticesinde Başsavcılık izlenen kamera görüntülerinden yola çıkarak başvurucunun tartışma yaşadığı infaz koruma memurlarına direndiği, bu nedenle başvurucuya orantılı güç kullanılarak sakinleşmesi ve başkalarına zarar vermesinin önlenmesi için müşahede odasına alındığını değerlendirmiştir.

7. Bu noktada Anayasa Mahkemesinin ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine geçecek şekilde delillerin doğrudan değerlendirmesini yapmasının söz konusu olamayacağı belirtilmelidir. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesinin görevi, bu makamların maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir (Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, B. No: 2013/7832, 21/4/2016, § 185). Bu konuda asıl sorumlu ve yetkili olanlar, ilk elden olayları inceleyen yetkili adli ve idari mercilerdir. Bunun aksine bir durum, ancak olaya ilişkin kesin, ikna edici nitelikte bulguların varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 58).

8. Ceza İnfaz Kurumunda meydana gelen olaya ilişkin olarak soruşturma sürecinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla delillerin toplandığı, toplanmayan herhangi bir delilden söz edilmediği, toplanan delillerin ilgili soruşturma makamınca değerlendirmesinin yapılarak bir sonuca ulaşıldığı, soruşturma sürecinin etkili şekilde yürütülmediğini gösteren herhangi bir bulguya rastlanmadığı hususları değerlendirildiğinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında korunan hakkı zedeleyecek mahiyette soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediğini gösterir herhangi bir bulguya rastlanmadığı sonucuna varılmıştır.

9. Başvurucunun anılan karara itirazını inceleyen sulh ceza hâkimliği, Başsavcılığın etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünü yerine getirdiği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair kararını usul ve yasaya uygun bularak itirazın reddine karar vermiştir. Dolayısıyla, somut başvuruda başvurucunun yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından etkili bir soruşturmanın yürütülmediğinden bahsedilemeyecektir.

10. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye Muhterem İNCE Üye Yılmaz AKÇİL

ABDULAZİZ BAYKARA VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/25529 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25529

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULAZİZ BAYKARA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25529)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : 1. Abdulaziz BAYKARA

2. Cevahir ÖZDEMİR

3. Emine TORU

4. Erdal BAYKARA

5. Fatım ÖZDEMİR

6. Kerime BİŞKİN

7. Mehmet BAYKARA

8. Mühdiye BAYKARA

9. Piruze BAYKARA

10. Sabiha DEMİR

11. Şükrü BAYKARA

12. Şükrü TAN

13. Tevfik BAYKARA

Başvurucular Vekili : Av. Abdulselam KAVŞUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucuların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CELAL KAYA

B. No: 2020/25779 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25779

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CELAL KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25779)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Celal KAYA

Vekili : Av. Yusuf KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların başvurucu (sanık) tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 27/1/2017 tarihinde iddianame düzenlemiş; iddianamede özetle ByLock kullanıcısı olması neticesinde üzerine atılı suçu işlediğini iddia etmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 10/2/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda -diğerlerinin yanı sıra- İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü KOM Şube

Müdürlüğüne müzekkere yazılarak başvurucu hakkında ByLock kaydı bulunup bulunmadığı, ByLock kaydı var ise kişinin bu sistemi kullanarak yaptığı her türlü haberleşme, yazışma ve işlemin çözümlenmiş dökümünü gösteren analiz raporunun istenmesine, Bilgi ve Teknoloji Kurumuna (BTK) müzekkere yazılarak başvurucunun ByLock IP adreslerine erişim sağlayıp sağlamadığının sorulmasına karar verilmiştir.

5. Duruşma on iki celsede bitirilmiştir. Birinci ve dördüncü celseler arasında Mahkemece eksikliklerin giderilmesi amacıyla usule ilişkin işlemler yapılmıştır. Beşinci celsede BTK'ya yazılan müzekkereye cevap verilmiştir. BTK tarafından gönderilen CD içeriğinde başvurucunun ByLock programına 555...66 No.lu telefonundan 16/10/2014-30/4/2015 tarihleri arasında toplam 1.692 kez bağlantı sağlandığı belirtilmiştir. Aynı celsede duruşma salonunda hazır edilen tanık T.A. Mahkemece dinlenilmiştir. Tanık T.A. alınan beyanında, Temmuz 2013'te görev yaptığı Erzincan'dan İstanbul'a kriminal kursuna geldiğini, geldiği tarihten itibaren iki ay kadar İstanbul'da kaldığını, bu iki aylık dönemde dört beş kez sohbete gittiğini, bu gidişlerde genel olarak başvurucuyu da gördüğünü, iki ay sonra tekrar Erzincan'a döndüğünü, Erzincan'a döndükten sonra başvurucuyla bir daha görüşmediğini, 17-25 Aralık sürecinden sonra sohbetlere gitmeyi bıraktığını ifade etmiştir. Mahkemece tanık E.İ.nin istinabe yoluyla dinlenilmesine karar verilmiştir.

6. Altıncı celsede Mahkemece, eksikliklerin giderilmesi amacıyla usule ilişkin işlemler yapılmıştır. Yedinci celsede tanık E.İ.nin bilgi ve görgüsünün tespiti içinyazılan talimata ikmalen cevap verilmiştir. Tanık E.İ.nin istinabe yoluyla alınan beyanında başvurucuyu tanıdığını, 2013-2015 yılları arasında İstanbul'a Kriminalde çalıştığı dönemde sohbetlere katıldığını, başvurucuyu da bu sohbetlerde gördüğünü, sohbetlerde Fethullah Gülen'in kitaplarının okunup videolarının izlettirildiğini ifade etmiştir.

7. Sekizinci, dokuzuncu ve onuncu celselerde eksikliklerin giderilmesi amacıyla Mahkeme, usule ilişkin işlemler yapmıştır. On birinci celsede iddia makamı esas hakkında mütalaa sunmuştur. Mahkeme, başvurucu ve müdafiinin süre talebinin kabulüne ve duruşmanın yeni celsesinin 13/11/2017 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

8. On ikinci celsede başvurucu; müdafiinin de hazır bulunmasıyla esas hakkında mütalaaya karşı savunmasını yapmıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan alt sınırdan uzaklaşarak 9 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararda, başvurucunun; FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün en çok önem verdiği emniyet teşkilatında polis olarak çalıştığı, kullanmakta olduğu telefon hattı ile16/10/2014 ile 30/4/2015 tarihleri arasında ByLock sağlayıcısına bağlandığı, teknik olarak toplam 1692 sinyal tespiti yapıldığı, tanık olarak dinlenen T.A. ve E.İ.nin beyanlarına göre 2013-2015 yılları arasında sohbet olarak nitelendirilen örgütsel toplantılara katıldığı belirtilerek silahlı terör örgütü üyesi olma suçunun sübut bulduğu kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

9. Başvurucu; gerekçeli temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra beyanları hükme esas alınan tanığın duruşmada dinlenilmediğini, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile bağlantı kurulmadığını, soru sorma hakkının kullandırılmadığını belirtmiştir. Bu hüküm, Yargıtay tarafından "tüm dosya kapsamı gözetilerek, diğer delillerin atılı suçun sübutu için yeterli olduğu görülmekle, sanıkların ByLock kullanıcısı olduğunu bildiren ayrıntılı ByLock tespit ve değerlendirme tutanağının dosyaya gelmesi beklenilmeden karar verilmesi sonuca etkili görülmemiş" şeklinde onanmış ve 10/7/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 28/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon; hakkaniyete uygun yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak tanık sorgulama hakkı, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; mahkumiyet kararında beyanına yer verilen tanık E.İ.nin huzurda dinlenilmesi için Mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını, kendisine tanığa soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, tanığın istinabe yoluyla alınan beyanının duruşmada okunduğu ve başvurucunun bunlara karşı iddia ve itirazlarını dile getirdiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021).Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya kovuşturma evresinde sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

17. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında duruşma öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin varlığı aranmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken

sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Duruşmada sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

18. Yargılamayı yürüten mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların savunmanın onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde, SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenilmesi de telafi edici güvencelerden biri olarak değerlendirilebilir (Metin Akdemir (2), B. No: 2020/3964, 21/9/2022 § 36).

19. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, tanık E.İ.nin duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Mahkeme, başvurucunun mahkûmiyetine karar verirken istinabe yoluyla dinlenen tanık E.İ.nin beyanlarına da dayanmıştır. Tanık, başvurucu ve müdafiinin yokluğunda istinabe mahkemesince dinlenmiş ve başvurucu aleyhinde çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Mahkeme, tanığın duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapmamış; tanığın bulunduğu yerin Mahkemenin yargı çevresi dışında olmasını tanığın istinabe yoluyla dinlenmesi için yeterli bir sebep saymıştır. İlgili duruşma tutanağı ve gerekçeli kararda, tanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenilmemesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya da yer verilmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Ancak geçerli bir neden ileri sürülmemesi, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir.

20. İkinci olarak hükmün başvurucunun duruşmada sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye tek veya belirleyici ölçüde dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır. Mahkeme, gerekçeli kararda 16/10/2014-30/4/2015 tarihleri arasında ByLock'un sunucusuna bağlandığının (1.692 kez) tespitine, tanıkların 2013-2015 yılları arasındaki sohbet olarak nitelendirilen örgütsel toplantılara katılmasına ilişkin beyanlarına istinaden mahkûmiyet sonucuna ulaşmıştır. Bu hüküm, Yargıtay tarafından "tüm dosya kapsamı gözetilerek, diğer delillerin atılı suçun sübutu için yeterli olduğu görülmekle, sanıkların ByLock kullanıcısı olduğunu bildiren ayrıntılı ByLock tespit ve değerlendirme tutanağının dosyaya gelmesi beklenilmeden karar verilmesi sonuca etkili görülmemiş" şeklinde onanmıştır.

21. Yargıtay içtihadı uyarınca sanığın ByLock kullanıcısı olup olmadığının silahlı terör örgütüne üye olma suçunun sübutu açısından belirleyici olması durumunda ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nın dosyaya getirtilmesi, anılan tutanağın temin edilememesi hâlinde operatör kayıtları ile eşleştirme yapılmak üzere BTK'dan getirtilen CGNAT kayıtları ile HTS sonuçlarının karşılaştırılıp belirtilen hat üzerinden ByLock kullanan kişinin sanık olup olmadığı doğrultusunda bilirkişiden teknik rapor alınarak hüküm kurulması gerekmektedir [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 30/6/2021 tarihli ve E.2020/2018, K.2021/4527; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 4/10/2022 tarihli ve E.2021/18943, K.2022/5428 sayılı kararları]. Somut olayda ByLock Tespit ve

Değerlendirme Tutanağı dosyaya getirtilmediği gibi Yargıtay içtihadında açıklanan teknik bilirkişi raporu da temin edilmemiştir.

22. Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında duruşmada dinlenen tanık T.A.nın 17-25 Aralık sürecinden önce başvurunun sohbetlere katıldığını beyan etmesi karşısında istinabe yolu ile beyanı alınan tanık E.İ.nin 2013-2015 yılları arasında başvurucunun sohbetlere katıldığına ilişkin beyanının başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğu yönündeki kanaatin oluşmasında ve temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesinde dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanık beyanının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

23. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Buna ek olarak hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanı dışında başka delillere de dayanılmıştır. Ancak Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanığı başvurucunun da onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ya da tanığın istinabe olunan Mahkemede dinlenirken başvurucunun haberdar edilip edilmediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanığın istinabe mahkemelerince alınmış yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanığın beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; sorulan sorulara verdiği cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanığın tepkileri konusunda Mahkemenin dikkati çekilememiş, tanıığın beyanlarının doğruluğu ve güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanık beyanda bulunurken tepkileriyle ilgili olarak izlenim edinememiştir. Öte yandan hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanı dışında başka delillere de dayanılmış olmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanığı sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanık beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanıkların duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

25. Bu konuda önemle belirtilmelidir ki suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67). Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olup olmadığı yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir

biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

26. Bunun yanında tanık sorgulama hakkı tanığın yargılama evrelerindeki beyanlarının delil değeriyle ilgili bir derecelendirme yapılmasını güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hak, tanığın duruşmadaki beyanlarına üstünlük tanınması gerektiği yönünde bir güvence içermemektedir. Savunmaya duruşmada tanığı sorgulama fırsatı tanındığı ve sanığın diğer haklarına saygı gösterildiği sürece tanığın aşamalardaki beyanlarının hangisine itibar edileceği meselesi karar veren mahkemenin takdirindedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Musa Yılmaz Acar, B. No: 2013/1664, 16/7/2014, § 53).

27. Başvurucu, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Tanık sorgulama hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun bu iddiasının ayrıca incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

29. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunulmadığı için maddi tazminat talebinin; ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 22. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/13, K.2017/173) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİLAL KARAKURT VE ABDURRAHİM METİN

B. No: 2020/26165 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26165

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLAL KARAKURT VE ABDURRAHİM METİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26165)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucular : 1. Bilal KARAKURT

: 2. Abdurrahim METİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bulunan başvurucuların birinci derecedeki yakınlarının cenaze törenine katılması için izin verilmemesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru tarihinde ceza infaz kurumunda bulunan başvuruculardan birinin babası, diğerinin annesi vefat etmiştir. Başvurucular, cenaze törenine katılma talebinde bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvuruculara talebini reddetmiştir. Kararların gerekçesinde; COVID-19 salgın hastalığı ve alınan tedbirler gerekçe gösterilmiştir.

3. Başvurucular anılan kararlara karşı İnfaz Hâkimliğine şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimlikleri başvuruculara şikâyetini esasa girmeden reddetmiştir. Kararların gerekçesinde; kurum kararı bulunmadığı belirtilerek talebin esasına ilişkin inceleme yapılmadığı ifade edilmiştir.

4. Bunun üzerine başvurucular, anılan kararlara karşı Ağır Ceza Mahkemesine itiraz yoluna

başvurmuştur. 2020/26165 numaralı dosyada Ağır Ceza Mahkemesince kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından itirazın reddine kesin olarak karar verilmiştir. 2020/26615 numaralı dosyada ise Ağır Ceza Mahkemesi kararında cenaze izninin 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 94. maddesine göre Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilebileceği, bu kapsamda hükümlünün izin talebinin Başsavcılık tarafından reddedildiği, Ceza İnfaz Kurumunun bu konuda karar verme yetkisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak Ağır Ceza Mahkemesi işin esasına girilmeksizin şikâyetin reddi ile karar verilmek üzere Ceza İnfaz Kurumuna gönderilmesine ilişkin İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle itirazın kabulüne karar vermiştir. Bunun üzerine İnfaz Hâkimliği tarafından verilen ek kararda 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 5. ve 6. maddeleri gereğince karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Bu karara karşı da itiraz yoluna başvurulmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi kararında, başvurucunun itirazı hakkında daha önce karar verilmiş olduğu belirtilerek itiraz hususunda karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

5. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır.

6. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013). 2020/26615 numaralı başvurunun konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle 2020/26165 numaralı başvuruyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

8. Birinci başvurucu; Başsavcılığın kararına karşı yapmış olduğu itirazının değerlendirilmediğini, anılan karara karşı itiraz yolunun gösterilmediğini, başka mahpusların sevkine izin verilirken kendisinin taziyeye katılmasına izin verilmediğini belirterek etkili başvuru hakkının, adil yargılanma hakkının, hak arama hürriyetinin ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. İkinci başvurucu ise annesinin cenazesine katılmasına izin verilmemesi ve bu karara karşı yapmış olduğu itirazın da esastan incelenmemesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ceza infaz kurumunda bulunan başvuruculların cenazeye katılma talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda müdahalenin demokratik toplumda gerekliliği ve ölçülülüğü incelenirken olay tarihi ve öncesindeki pandemi koşullarının gözönünde tutulması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca başvuruculların babasının/annesinin cenazesine katılma talebinin bulunduğu dönemde dünya ve ülke çapında pandeminin yayılımını engellemeye yönelik çok sayıda tedbir alındığı, kamusal makamların başvuruculların talebinin reddine ilişkin takdirinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

10. Birinci başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında COVID-19 hastalığı nedeniyle alınan tedbirlere ilişkin talimat yazısında hükümlülere verilecek özel izinlerin saklı tutulması gerektiği belirtilmesine rağmen kendisine cenaze ve taziye için izin verilmediğini ancak sağlık kurulu raporu alabilmesi için hastaneye sevk işleminin yapıldığını, bahse konu dönemde sevk ve nakillerin yapıldığını her ne kadar pandemi döneminde olunsa da 1/6/2020

tarihinde normalleşme sürecine girilmesiyle gerekli sağlık tedbirlerinin alınarak toplumsal hayatın devamının sağlandığını, kendisine de bu kapsamda izin verilmesi mümkünken bu yönde bir değerlendirme yapılmadığını ifade etmiştir. İkinci başvurucu ise Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Anayasa Mahkemesi cezaevindeki mahpusların ölen yakınlarının cenazesine katılmasını, mahpusların aile bireyleriyle iletişimini ve aile görüşlerini özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı çerçevesinde genel olarak pozitif yükümlülükler kapsamında değerlendirmiştir (Beşir Doğan, B. No: 2013/2335, 15/12/2015, § 34; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 23). Ayrıca Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruda cenaze törenine ve taziyeye katılma yönünden infaz hâkimliğine şikâyet yolunun tüketilmesinin zorunlu olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 16/12/2019, §§ 32-39). Bu nedenle başvurucuların babasının/annesinin cenaze törenine katılması için izin verilmemesine ilişkin ihlal iddiaları bir bütün hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucuların özel ve aile hayatına saygı hakkına yönelik müdahalenin 5275 sayılı Kanun’un 94. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarında yer alan düzenlemeler gereğince kanuni temelinin bulunduğu ve infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması şeklinde meşru amacının bulunduğu açıktır (Rasul Kocatürk, §§ 45-50).

14. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Abuzer Uzun, B. No: 2016/61250, 13/6/2019, § 38).

15. Anayasa’nın 19. maddesi gereği hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Rasul Kocatürk, § 56).

16. Ölüm, insan hayatında karşılaşılan acı olaylardan biridir. Birçok kültürde ölen kimsenin tanıdıkları bir araya gelerek ölüm nedeniyle duyulan acı ve üzüntüyü paylaşır. Ölenin geride kalan aile bireyleri ziyaret edilerek kendilerine maddi ve manevi destekte bulunulur. Şüphesiz bu acıyı ölüm anından itibaren en yoğun derecede yaşayan ve desteğe en çok ihtiyaç duyanlar aile bireyleridir. Kanun koyucu bu insani düşünceden ve kültürel olgulardan hareketle 5275 sayılı Kanun'da yakınlarının ölümü hâlinde hükümlüye mazeret izni verilmesini düzenlemiştir. Kanun'daki izin süreleri gözetildiğinde kanun koyucunun iznin kapsamını sadece defin işlemi ile sınırlı tutmadığı, definden sonra yapılan taziye ziyaretlerini kabul etmeye ve aile bireylerinin bir arada kalarak birbirlerine destek olmalarına imkân tanımayı da amaçladığı kabul edilmelidir. Buna göre cenazeye katılma talebinin taziye kabulüyle birlikte ele alınması gerekmektedir. Bu yorum aynı zamanda aile hayatına saygı hakkının gereklerine de uygun olacaktır (Muhittin Pirinççioğlu (4), B. No: 2020/28439, 21/11/2023, § 13; Rasul Kocatürk, § 61).

17. Cenazeye veya taziyeye katılımın sağlanması imkân dâhilinde görülmezse bu duruma ilişkin zorunluluk hâllerinin ve risklerin somut olgu ve olaylara dayalı olarak açıklanması gerekir (Muhittin Pirinççioğlu (4), § 14; Rasul Kocatürk, § 62).

18. Başvurulara konu olan olaylarda, ceza infaz kurumunda bulunan başvuruculaların vefat eden babasının/annesinin cenaze törenine katılma taleplerinin Başsavcılık tarafından COVID-19 salgınının neden olduğu bulaş riski gerekçe gösterilerek reddedildiği görülmektedir. Yargılama makamları tarafından ise başvuruculaların itirazları hakkında esasa ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

19. Bu itibarla somut olayın koşullarında Başsavcılık kararlarında COVID-19 salgınının neden olduğu bulaş riskine ilişkin genel gerekçeyle yetinilmiş, sosyal mesafe ve maske kullanımı gibi tedbirler çerçevesinde başvuruculaların talebinin karşılanmasına ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Başvuruculaların cenaze törenine katılımının sağlanması mümkün olmayabilirse de alternatif olarak taziyeye katılımın sağlanması hususu da değerlendirilmemiştir. Başsavcılık, başvuruculaların talebinin karşılanması için durumun gerektirdiği özeni gösterdiğini, ilgili personelin görevlendirilmesi için alternatif çözümler denediğini ortaya koyabilmiş değildir. Başvuruculaların uzun süre görmediği babasının/annesinin vefatı ve cenazesine veya taziyesine katılamamasının neden olduğu derin üzüntü dikkate alındığında Başsavcılık kararlarında gösterilen gerekçeler, başvuruculaların çıkarları ile toplumun çıkarları arasında adil denge kurulmasına yönelik ikna edici, ilgili ve yeterli unsurlara sahip değildir. Dolayısıyla, başvuruculaların cenazeye ya da taziyeye katılarak ailesine destek olma imkânından yoksun kalmasında kamu makamlarının talebin reddedilmesi şeklindeki müdahalesinin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Abdullah Selvi, B. No: 2020/35123, 3/4/2024, §§ 16-17; Murat Kaymakçı, B. No: 2020/35000, 3/4/2024, § 14; Muhittin Pirinççioğlu (4), § 15).

20. Açıklanan gerekçelerle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucular; ihlalin tespitine ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. İnceleme tarihi itibarıyla başvuruculaların babasının/annesinin cenaze törenine katılmasının mümkün olmadığı ve vefatlar üzerinden uzun bir süre geçtiği dikkate alındığında tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

23. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 2. İnfaz Hâkimliği (E.2020/1453, K.2020/1518), Bakırköy İnfaz Hâkimliği (E.2020/5056, K.2020/4859), Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2020/2242 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUNCAY ÖRNEK

B. No: 2020/26173 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26173

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUNCAY ÖRNEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26173)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportörler : Mücahit AYDIN

Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Tuncay ÖRNEK

Vekili : Av. Münevver ÖZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun kapalı görüşte kullandığı ifadeler nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ve kapalı görüşün dinlenerek kaydedilmesinin haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Silivri 7 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak barındırılmaktadır. 18/2/2020 tarihinde eşiyle gerçekleştirdiği kapalı görüşte Ceza İnfaz Koruma memurlarına hakaret ettiği gerekçesiyle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

3. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının (Disiplin Kurulu) 28/2/2020 tarihli kararıyla kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunduğu gerekçesiyle başvurucuya 5 gün hücreye koyma cezası verilmiştir. Kararda; eşinin getirdiği kıyafetlerden gömleğin kuruma alınmaması nedeniyle başvurucunun "Ben anlamıyorum ya müdür görüşünde ayrı

bir şey söylüyorlar; adam geliyor ayağıma ayrı bir şey söylüyor şerefsiz ya başka bir şey demiyeceğim ya şerefsiz ya! " dediği ifade edilmiştir. Kararda ayrıca 20/2/2020 tarihinde savunma istemi tebliğ edilmesine karşın başvurucunun yasal süresi içinde savunma vermeyerek savunma hakkından vazgeçtiği belirtilmiştir.

4. Başvurucu, disiplin cezası kararına karşı Silivri 2. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet başvurusu yapmıştır. Başvurucu şikâyet dilekçesinde; disiplin cezasına karşı savunmasını süresi içinde teslim ettiğini ancak kararda yasal süresi içinde savunma vermediğinin belirtildiğini, kuruma dışarıdan kıyafet getirilmesiyle ilgili sorunları daha önce dile getirmesine rağmen bir çözüm bulunmadığını, bu çerçevede hiçbir memuru veya görevliyi hedef almadan karara konu ifadeyi kullandığını belirtmiştir. İnfaz Hâkimliği; başvurucunun eylemi gerçekleştirme şekli ile eylemin sübutuna ilişkin kabulde ve cezanın uygulanışında bir isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle şikâyeti reddetmiştir.

5. Başvurucu, ret kararına karşı Silivri 1. Ağır Ceza Mahkemesine (Mahkeme) itirazda bulunmuştur. Mahkeme; disiplin cezasına ilişkin olayın sabit olduğu ve disiplin soruşturmasının usul işlemleri yönünden uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 29/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 25/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. İfade Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; eşinin getirdiği kıyafetlerin kota nedeniyle kuruma alınmadığını, bu sorunu dile getirmesine rağmen çözüm sunulmadığını, eşiyle gerçekleştirdiği kapalı görüşte bu sorunu dile getirdiğini, disiplin cezasına karşı savunma ve itiraz dilekçelerinin işleme konulmadığını beyan etmiştir. Başvurucu; bu hususları şikâyet dilekçesinde dile getirmesine rağmen dikkate alınmadığını belirterek işkence ve kötü muamele yasağının, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, eşitlik ilkesinin, savunma hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilmiş ve başvurunun incelenmesinde ilgili mevzuat hükümleri ve içtihat ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvurunun bu kısmı ifade hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Ceza İnfaz Kurumunda eşiyle gerçekleştirdiği kapalı görüşte, kullandığı bir ifade nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur. Müdahaleye dayanak olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı

fıkrasının (j) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır benzer yöndeki karar için bkz. (Sinan Bozkurt, B. No: 2019/31782, 13/4/2023, § 23).

13. Bu aşamada anılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

14. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında; ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22).

15. Somut olayda başvurucu eşiyle gerçekleştirdiği kapalı görüşte eşinin getirdiği kıyafetin alınmadığını öğrenmiş ve bunun üzerine daha önce dile getirdiği kıyafet kotası sorunun çözülmemiş olması çerçevesinde muhatap belirtmeden şerefsiz ifadesini kullanmıştır. Kullanılan bu ifade nedeniyle başlatılan disiplin soruşturmasında başvurucunun Ceza İnfaz Kurumu görevlilerine hakaret ettiği gerekçesiyle 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendi uyarınca 5 gün hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş ve sonrasında hüküm infaz edilmiştir.

16. İlgili idare ve yargı makamlarının kararları incelendiğinde, başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasına neden olan ilk bakışta hakaret veya tehdit algısı yaratabilecek başvuruya konu ifadenin kurum güvenliği ve disiplini üzerindeki etkileri yönünden hiçbir değerlendirme yapılmaksızın alenen hakaret niteliğinde olduğunun kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bir ceza infaz kurumunda tutulan kişinin kurum memurunu muhatap alarak doğrudan başvuruya konu ifadeyi söylemesi durumunda kurum güvenliği ve disiplininin zafiyete uğrayacağında hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Ancak somut olayda başvurucu söz konusu ifadeyi doğrudan muhatabına yöneltmemiş, eşi ile yapmış olduğu kapalı görüşte sarf etmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Sinan Bozkurt, § 30).

17. Öte yandan anılan kararlarda başvurucunun sarf ettiği sözü hangi anlamda kullandığının ve ifadenin yöneltildiği kişiyi ne şekilde rencide ettiğinin de değerlendirilmediği görülmektedir. Başvurucunun eşi ile yaptığı kapalı görüş bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde söz konusu ifadeyi daha önce dile getirmesine rağmen kıyafet kotası sorununun çözülmediğinden yakınmak amacıyla kullandığı sonucuna ulaşmak da mümkündür. Buna karşın ilgili idare ve derece mahkemeleri başvurucu ile ifadenin yöneldiği kişi arasında bir husumet bulunup bulunmadığını, buna paralel olarak başvuruya konu ifadenin dile getirilme nedenini tartışmamış; başvurucunun söz konusu ifadeyi yöneltildiği kişinin birtakım davranışları nedeniyle mi yoksa tamamen keyfî olarak mı sarf ettiğini açıklığa kavuşturmamıştır. İlgili idare ve derece mahkemeleri yalnızca soyut bir değerlendirmeyle yetinerek söz konusu ifadenin hakaret niteliğinde olduğunu kabul etmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Sinan Bozkurt, § 31).

18. Disiplin Kurulu başvurucunun işlediğini kabul ettiği eylem için 5 gün hücreye koyma cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Her ne kadar mahpusların ıslah amacı nedeniyle cezalandırılabilir olduğu kabul edilse bile başvurucunun aleniyet kazanmayan, muhatabına ulaşmayan, iki kişinin konuşması sırasında fevren söylendiği izlenimi bulunan ifadeyle kurum disiplin ve güvenliğini tehlikeye düşürdüğü ortaya konulamamıştır. Başvurucunun disiplin cezasına konu sözleri nedeniyle ulaşılmaya çalışılan amaç bakımından orantısız biçimde cezalandırılmasının zorlayıcı bir ihtiyaca karşılık geldiği ikna edici bir şekilde gösterilememiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Sinan Bozkurt, § 32).

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyeti ile Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu; kapalı görüşlerin hukuka aykırı olarak dinlenildiği ve kaydedildiğini, kendisine bir suç isnat edileceği endişesiyle aile bireyleriyle normal şekilde sohbet edemediğini, bu iletişimsizlik yüzünden ailesinin ve kendisinin psikolojisinin bozulduğunu belirtmiştir. Başvurucu bu nedenlerle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; başvurunun incelenmesinde başvuru yollarının tüketilip tüketilmediğinin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

21. Başvurunun bu kısmı haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013 § 17).

23. Somut olayda başvurucu kapalı görüşlerin dinlenerek kayıt altına alınmasından yakınmaktadır. Bununla beraber başvurucu, İnfaz Hâkimliğine yaptığı başvuruda kapalı görüşte kullandığı ifadeden dolayı aldığı disiplin cezasından şikâyet etmiş; kapalı görüşlerin dinlenilmesi ve kaydedilmesi hususunu dile getirmemiştir. Bu durumda İnfaz Hâkimliği önünde dile getirilmeden kapalı görüşlerin dinlenilmesi ve kaydedilmesine yönelik olarak doğrudan bireysel başvuruda bulunulması idari ve yargısal yolların usulüne uygun şekilde tüketildiğinin kabulü için yeterli kabul edilemeyecektir. Sonuç olarak başvurucunun hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yolları usulüne uygun şekilde tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu değerlendirilmektedir.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İfade hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Silivri 2. İnfaz Hâkimliğine (E.2020/2681, K.2020/2848) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Silivri 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2020/1488 D. İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

F.G.

B. No: 2020/27556 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27556

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

F.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27556)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : F.G.

Vekili : Av. Salim DARA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sağlık sorunları bulunan hükümlünün infazın ertelenmesi talebinin reddedilmesi ve sağlık durumunun ceza infaz kurumunda tutulmaya uygun olmamasına rağmen tahliye taleplerinin reddedilmesi ya da değerlendirilmemesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile savunma hakkının kısıtlandığı iddiasına bağlı olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 1989 doğumlu olan başvurucu 2/10/2018 tarihinde tutuklanmıştır. Silahlı terör örgütüne üye olma (Fetullahçı Terör Örgütü/Pararel Devlet Yapılanması) suçlamasıyla Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) yargılanan ve 30/5/2019 tarihli kararla bu suçtan aldığı kesinleşmiş hapis cezası nedeniyle hükümlü sıfatıyla Tarsus 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda barındırıldığı Adalet Bakanlığı görüşünde bildirilen başvurucunun, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede bireysel başvuru inceleme tarihi itibarıyla Tarsus Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu anlaşılmıştır.

3. Başvurucu ilk olarak tutuklu sıfatıyla barındırıldığı Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundayken 9/5/2019 tarihinde çarpıntı ve göğüs ağrısı şikâyetiyle muayene olduğu Ceza İnfaz Kurumu Kampüs Hastanesi Kardiyoloji Polikliniği tarafından sevk edildiği Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğinde kendisine anjiyo yapılmasının önerildiğini ve yargılamasını gerçekleştiren ilk derece mahkemesinden bu

rahatsızlığı nedeniyle tahliye talebinde bulunduğunu ancak ilk derece mahkemesinin talebini reddettiğini, daha sonra istinaf ve temyiz mercilerinin de tahliye taleplerini reddederek haksız şekilde infaz kurumunda tutulmaya devam ettiğini ifade etmiştir.

4. Devam eden süreçte başvurucunun vasisi, başvurucunun sağlık sorunları nedeniyle cezasının infazının ertelenmesi talebiyle Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık), infazın ertelenmesi ya da infazın konutta çektirilmesi şeklinde denetimli serbestlik tedbirleri uygulanması talebiyle de Tarsus İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hakimliği) başvurduğu görülmüştür. İnfaz Hâkimliği kararından Başsavcılığın 9/7/2020 tarihinde infazın ertelenmesi talebini reddettiği anlaşılmıştır. İnfaz Hâkimliği 14/7/2020 tarihli kararıyla başvurucunun suç grubu ve cezası nedeniyle cezasının kalan kısmının ev hapsi şeklinde denetimli serbestlik tedbirleri uygulanması sureti ile infazına karar verilmesi talebinin reddi ile infazın ertelenmesi talebinin reddi kararına karşı ileri sürdüğü itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucunun bu karara itirazı Tarsus 1. Ağır Ceza Mahkemesince 29/7/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

5. Başvurucu 8/9/2020 tarihinde tedbir talebiyle bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Anayasa Mahkemesi tarafından tedbir talebinin değerlendirilmesi için Ceza İnfaz Kurumuna yazılan müzekkere cevabına göre başvurucu ilk olarak Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu dönemde 28/2/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu Kampüs Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğinde muayene olmuştur. Bu dönemde başvurucunun rahatsızlığının tespiti ve tedavisi için değişik tarihlerde Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi ile Sincan Devlet Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğine sevkinin gerçekleştirilerek hastalığının tespiti için birtakım testler yapılmış ve 10/4/2020 tarihinde Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kardiyoloji Polikliniğinde bir testinin pozitif çıkması sonucunda başvurucuya KAG (anjiyo) önerilmiştir. Başvurucu 15/4/2019 tarihli dilekçesi ile anjiyo tedavisini kabul etmediğini bildirmiştir.

7. Başvurucu 15/10/2019 tarihinde Tarsus 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir. 16/6/2020 tarihinde Ceza İnfaz Kurumunda kalp krizi geçiren başvurucu, 112 Acil Servis görevlilerince ambulansla Tarsus Devlet Hastanesi Acil Polikliniğine götürülmüş; ilk tedavisi yapıldıktan sonra 18/6/2020 tarihinde Adana Şehir Hastanesine sevk edilmiştir. Burada koroner arter hastalığı tanısı ile anjiyo olan başvurucu 18/7/2020 tarihinde tedavisi tamamlanarak taburcu edilmiş ve 21/7/2020 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna dönmüştür.

8. Başvurucu hakkında düzenlenen raporlar şöyledir:

i. Başvurucu, Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesinde ceza tehiri amacıyla aterosklepotik kalp hastalığı tanısı ile muayene olmuştur. 24/6/2019 tarihli rapora göre: "cezasının tehiri gerekmez. İnfaz hayatı tehlike arzetmez. Hayatını yalnız idame ettirebilir. T.C. Anayasası 104. 2-B maddesine girmez."

ii. Adana Şehir Hastanesinin 9/7/2020 tarihli sağlık kurulu raporunun ilgili kısmına göre: "...Göğüs Hastalıkları ve Kardiyoloji açısından mevcut hastalığının hayati riskinin olması ve tedavisinin devamının gerekliliği nedeniyle 3 (üç) ay süreyle ceza tehiri, bu sürenin sonunda kardiyoloji kontrolü sonrası yeniden değerlendirilmesi uygundur."

iii. Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulunun 20/7/2020 tarihli raporunun ilgili kısmına göre: "...16.06.2020 tarihinde kardiyak arrest ve CPR sonrası gelişen aspirasyon pnömonisi ile halen hastane şartlarında takip ve tedavisine devam edildiği bildirilen Basri oğlu 1989

doğumlu F.G. adına düzenlenen dosyadaki mevcut belgelerine göre halihazırda; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16/2. maddesi kapsamında hastane şartlarında takip ve tedavisine devam edilmesi gerektiği, tedavi süreci sonunda yatış epikrizi ve son durum raporu ile birlikte muayeneye gönderilmesi sonrasında sorulan hususlar hakkında yeniden değerlendirileceği oy birliği ile mütalaa olunur."

iv. İstanbul Adli Tıp Kurumu tarafından 4/8/2020 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna gönderilen rapora göre: "16.06.2020 tarihinde kardiyak arrest ve CPR sonrası gelişen aspirasyon pnömonisi ile halen hastane şartlarında takip ve tedavisine devam edildiği bildirilen Basri oğlu 1989 doğumlu F.G. adına düzenlenen dosyadaki mevcut belgelerine göre halihazırda; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 16/2. Maddesi kapsamında hastane şartlarında takip ve tedavisine devam edilmesi gerektiği, tedavi süreci sonunda yatış epikrizi ve son durum raporu ile birlikte muayeneye gönderilmesi sonrasında sorulan hususlar hakkında yeniden değerlendirileceği oy birliği ile mütalaa olunur."

v. İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığı 3. İhtisas Kurulunda yapılan muayenesi sonucu düzenlenen 2/11/2020 tarihli ve 15385 sayılı rapora göre: "T.C. Anayasası'nın 104. maddesinde belirtilen sürekli hastalık, sakatlık ve kocama hali kapsamında değerlendirilmediği, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16/6 maddesi kapsamında değerlendirilmediği, hayatını yalnız idame ettirebileceği, 6291 sayılı yasanın 1. maddesi ile değişik 5275 sayılı yasanın 105/A maddesinin 3-b fıkrası kapsamında değerlendirilmediği, hayatını yalnız idame ettirebileceği, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16/2 maddesi kapsamında değerlendirilmediği, tedavisi ve önerilen aralıklarla düzenli poliklinik kontrollerinin sağlanarak acil durumlarda ivedilikle hastaneye sevk edilebileceği, ceza infaz kurumu şartlarında infazına devam edilebileceği oy birliği ile mütalaa olunur."

9. Anayasa Mahkemesi 7/10/2020 tarihinde, Adana Şehir Hastanesince düzenlenen sağlık kurulu raporu ile Adli Tıp Kurumu raporundaki tespitleri dikkate alarak başvurucunun sağlık durumuna uygun koşullarda tutulmasına ilişkin prosedürlerin yerine getirilmesine yönelik ve başvurucunun yaşamı ile maddi ve manevi bütünlüğünün korunması için gerekli olan tedbirlerin alınmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; kalp krizi geçirdiğini, devam eden kalp rahatsızlığına rağmen ceza infaz kurumunda tutulmasının yaşam hakkını ihlal eder nitelikte olduğunu ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle konuya ilişkin insan hakları yargısı alanında verilmiş kararlar ve olaya ilişkin silsile aktarılmış; ceza infaz kurumunca başvurucunun sağlık durumunun dikkate alınarak gerekli tüm tedavi imkânlarının kendisine sağlandığı, başvurucunun sağlık durumunun ceza infaz kurumunda tutulması sebebiyle kötüye gittiğine dair bilgi ve belge bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumlarının fiziki ve tıbbi imkânlarının sağlık durumuna uygun olmamasına dayalı şikâyetleri istikrarlı şekilde kötü muamele yasağı kapsamında incelemektedir (Mete Dursun, B. No: 2012/1195, 18/11/2015; Serdar Öztürk, B. No: 2013/7532, 4/2/2016; Sabri Kaya, B. No: 2014/8482, 29/6/2016; Ergin Aktaş, B. No: 2014/14810, 21/9/2016; Hayati Kaytan, B. No: 2014/19527, 16/11/2016; İmam Çelikdemir,

B. No: 2014/20289, 5/12/2017).

12. Anayasa'nın 17. veya başka bir maddesi, herhangi bir hastalıktan muzdarip kişilere tutuklanmayacakları yönünde mutlak bir güvence bahşetmez. Bununla birlikte tutukluların var olan rahatsızlıklarından kaynaklanan acılarının yetkililerin sorumlu tutulabileceği tutukluluk koşullarından dolayı artması ya da artması yönünde risk doğması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlali söz konusu olabilir (benzer değerlendirmeler için bkz. Fatih Hilmioğlu, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 66). Bu bakımdan ihlal iddiasıyla ilgili olarak bir sonuca varılabilmesi için başvurucu hakkında tanzim edilen tıbbi raporlar dikkatli bir şekilde incelenmelidir.

13. Ceza İnfaz Kurumunda tutulduğu süre içinde başvurucuya ihtiyaç duyduğu ve gerekli olan muayene, tahlil, tetkik ve tedavi hizmetlerinin verildiği görülmüştür (bkz. §§ 4-9). Başvurucunun sunduğu veya ilgili kurumlardan gelen tıbbi belgelerde başvurucunun rahatsızlığının ceza infaz kurumunda tutulmasına mâni olabilecek nitelikte olduğundan da bahsedilmemiştir (bkz. § 8). Bu koşullar altında Anayasa Mahkemesi, bu tıbbi belge ve raporlardaki tespitlerin aksi yönünde bir sonuca varmasını gerektirecek teknik bilgi ve belge bulunmadığı, başvurucunun sağlık durumunun, özgürlüğünden mahrum olma hâlinin devamıyla uyumlu ve istisnai koşullara dâhil olmadığı kanaatine ulaşmıştır. Bununla birlikte başvurucunun tedbir talebi kabul edilmiş, hastalığına ve fiziksel durumuna uygun tedbirlerin derhâl alınması yönünde tedbir kararı verilmiştir. Bu noktada ifade edilmelidir ki tedbir kararı, niteliği gereği bireysel başvuruya konu meselenin açığa çıkarılması sürecinde olumsuz bir duruma yol açılmasının önüne geçilmesi amacıyla verilmiş olup yapılan tedbir incelemesi hiçbir şekilde esas incelemesi anlamına gelmemektedir.

14. Diğer taraftan başvurucunun Anayasa Mahkemesinin tedbir kararının uygulanmadığına ilişkin bir iddiası yoktur.

15. Bu tespitler ışığında başvurucunun geçirdiği kalp rahatsızlığına rağmen ceza infaz kurumunda tutulması nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucunun savunma hakkının kısıtlandığı iddiasına bağlı olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının da Ahmet Sağlam (B. No: 2013/3351, 18/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

T.K.

B. No: 2020/28269 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/28269

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

T.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/28269)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : T.K

Yasal Temsilcisi : T.D.

Vekili : Av. Gülşah TOKMAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, çocuğun cinsel istismarı suçunun işlendiği iddiasıyla yapılan şikâyet üzerine başlatılan soruşturma sonucu kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun yasal temsilcisi olan anne, ilk evliliğinden olma 9/8/2003 doğumlu kızı T.K.nın 2014ile 2016 yılları arasında üvey dedesi S.D.nin cinsel istismarına uğradığını ileri sürerek 31/1/2018 tarihinde Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) şikâyette bulunmuştur.

3. Yasal temsilci olan anne; Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında alınan ifadesinde önceki evliliğinden olma kızı T.K. ile birlikte şikâyet tarihinden yaklaşık 1,5 yıl öncesine kadar ikinci evliliğini yaptığı eşinin babası olan S.D.nin evinde yaşadıklarını ve

daha sonra taşındıklarını, T.K.nın şikâyet tarihinden on beş gün kadar önce kendisine anlattığına göre kayın babası S.D.nin aynı evde yaşadıkları süre boyunca değişik tarihlerde T.K.ya cinsel temas içeren eylemlerde bulunduğunu, "Kızının ne yapıyorsun?" diye tepki vermesi üzerine ise onu "Bak kimseye söyleme rezil olursun, annen, baban boşanmak zorunda kalır." şeklinde korkuttuğunu belirtmiştir.

4. Başsavcılık aynı gün T.K.yı mağdur sıfatıyla beyanının alınması için Antalya Çocuk İzlem Merkezine (İzleme Merkezi) sevk etmiştir. Cumhuriyet savcısı, adli görüşmeci ve vekili eşliğinde alınan ifadesinde T.K., üvey dedesi olan şüphelinin aynı evde ikamet ettikleri zaman zarfında birden çok kere vücudunu ellediğini, bir seferinde de parmağını cinsel organına soktuğunu, bilgisayarından ya da telefonundan açtığı cinsel içerikli videolar izlettiğini, yaşanılan olayları kimseye anlatmaması konusunda kendisini tehdit ettiğini; yaşadıklarını öz babasıyla ayrılık yaşayan annesini üzmemek ve üvey dedesinin olanları birine söylerse annesinin boşanacağını ve sokakta kalacaklarını söylemesi üzerine korktuğu için kimseyle paylaşmadığını, olayları şimdi anlatmasının nedeninin ise benzer şeyler yaşamış olan bir arkadaşının olanları ailesine anlatmasından aldığı cesaret olduğunu söylemiştir. T.K., üvey dedesinin bu eylemleri anne ve babası evde yokken yaptığını, dedesinin eşi evdeyse eşini komşuya gönderdiğini de ifade etmiştir.

5. Hemşire olan adli görüşmeci aynı tarihli adli görüşme değerlendirme raporunda; başvurucunun anlama, kavrama ve ifade etme ile ilgili bir sorunu olmadığını, zihinsel gelişiminin içinde bulunduğu dönemle, anlatımlarının da beden diliyle uyumlu olduğunun gözlemlendiğini belirtmiştir.

6. Başsavcılığın talebi üzerine yine aynı gün Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesince düzenlenen sağlık raporunda T.K.nin vücut muayenesinde herhangi bir cinsel ilişki iz ve emaresi bulunmadığı ancak T.K.nin çocuk psikiyatrisi birimine sevkinin uygun olacağı tespitleri yapılmıştır.

7. Başsavcılık talebi üzerine alınan ve bir çocuk psikiyatrisi uzmanı tarafından hazırlanan 7/2/2018 tarihli raporda; yapılan testlerde sinirlilik, olayla ilgili düşlemler, depresif belirtiler gibi travma sonrası stres bozukluğu ile uyumlu bulgular gözlenen ve psikiyatrik tedavi önerilen küçüğün cinsel istismar fiilinin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadığı, ifadeleriyle psikolojik belirtilerin birbiriyle örtüştüğü ve ifadelerine itibar edilebileceği tıbbi kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

8. S.D.nin evinde yapılan aramada ele geçirilen dizüstü bilgisayar, cep telefonu, üç flash bellek ve bir hard disk üzerinde yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 23/2/2019 tarihli CD İzleme ve Çözümleme Tutanağı'na göre birçok doküman, yetişkinlere ait pornografik içerikli birçok fotoğraf ve küçük bir kız çocuğunun banyoda çıplak hâlde çekilmiş dört fotoğrafı tespit edilmiştir. Başvurucu vekili, Başsavcılığa verdiği 16/7/2019 tarihli dilekçede bu dört fotoğrafın anne T.D.nin ikinci evliliğinden dünyaya gelen ve dede S.D.nin öz torunu olan T.D.ye (cinsel istismar suçunun mağduru olduğu iddia edilen T.K.nın anne bir olan üvey kardeşi) ait olduğunu beyan etmiştir.

9. Şüpheli S.D. Cumhuriyet savcısı huzurunda ve müdafii eşliğinde alınan ifadesinde, oğlu ile başvurucunun yasal temsilcisinin evlendikten sonra yanlarına taşındığını ve bir süre aynı evde birlikte yaşadıklarını, oğlunun ve başvurucunun yasal temsilcisi olan gelininin önceki borçlarından dolayı sürekli kendisinden para talep ettiklerini, sahibi olduğu bir tarlanın satılarak elde edilen paranın kendilerine vermesini istediklerini ancak bunu kabul etmediği için ev içinde sürekli huzursuzluk çıkardıklarını, bu nedenle eşiyle (S.D.nin eşi) T.K.nın

kavga ettiğini, tarla satılmayınca oğlu ile ailesinin evden ayrıldıklarını ancak para istemeye devam ettiklerini, T.K.nın iftira atmasının sebebinin bu olabileceğini, nakliye işiyle uğraşıp şoförlük yaptığı için ayın yirmi beş günü evde olmadığını, evindeki dijital materyallerde bulunan pornografik fotoğrafların kendisiyle ilgisi olmayıp fotoğrafları bilgisayarı ortak kullanan oğullarının yüklemiş olabileceğini, küçük çocuğun banyo yaparken çekilmiş fotoğraflarının ise -hatırladığı kadarıyla- anı olması için bizzat T.K. tarafından çekildiğini beyan etmiştir.

10. Başsavcılıkça tanık olarak dinlenen üvey baba F.D. istismar olayına dair görgüye dayalı bilgisi olmadığını ifade etmiştir. Tanık olarak dinlenen S.D.nin eşi Y.D. ise ifadesinde; T.K. ile aynı evde kaldıkları dönemde T.K.nın bir defasında kendisine "Bu borcu, yani annesinin borcunu ödeyin, ödemezseniz ben ya oğlunuza yani F...'ye ya da size iftira atacağım." dediğini, arsaların satılarak parasını almak için böyle bir yola başvurduklarını, evdeki bilgisayarın çocuklarından kaldığını, bilgisayardaki fotoğrafların eşine ait olmadığını, küçük çocuğun banyo fotoğraflarını ise kendisi torununu yıkarken hatıra olsun diye kardeşi T.K.nın çektiğini söylemiştir.

11. Başsavcılık, toplanan bilgi ve belgelerden müştekinin soyut iddiası dışında şüphelinin yüklenen suçu işlediğini gösterir, dava açmaya yeterli olan kanıt ve emare bulunmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle 9/12/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına yapılan itiraz Antalya 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 26/4/2020 tarihinde reddedilmiştir.

12. Başvurucu 28/7/2020 tarihinde nihai kararı öğrenmesinin ardından 26/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Diğer taraftan başvurucu, başvurusu Anayasa Mahkemesi önünde derdest iken 5/2/2021 tarihli dilekçe ile söz konusu karara karşı kanun yararına bozma talebinde bulunmuş; Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü 10/12/2021 tarihli yazısı ile kanun yararına bozma yoluna gidildiği görüşünü bildirmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 10/1/2022 tarihli kanun yararına bozma talebi üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesi 7/6/2022 tarihli kararı ile kanun yararına bozma talebinin reddine karar vermiştir.

14. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucu; aynı evde yaşadıkları üvey dedenin cinsel istismarına maruz kaldığını, bu olay nedeniyle başlatılan soruşturmanın etkili şekilde yürütülmemesi sonucu üvey dede hakkında ceza davası açılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Başvuru, kötü muamele yasağının usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

17. Başvurucu, başvuru tarihi itibarıyla reşit değildir. Başvurucunun sunduğu ve bireysel başvuru için özel yetki içeren vekâletname ise başvurucunun annesinin veli sıfatıyla temsilen imza etmek suretiyle düzenlenmiştir. Başvuruya konu kötü muamele iddiasının mağduru doğrudan başvurucudur. Başvurucunun annesinin söz konusu iddia bağlamında mağdur sıfatını taşımadığı açık olduğundan usule uygun vekâletname ile yapılmış bireysel başvuruda başvuru ehliyeti bakımından bir eksiklik görülmemiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de

bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü -bireyin Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması koşuluyla- her türlü fiziksel ve ruhsal saldırıya ilişkin olaylardan sorumlu kişilerin belirlenmesini ve gerekiyorsa bu kişilerin cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Yürütülecek bu soruşturmanın temel amacı kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır (Z.C. [GK], B. No: 2013/3262, 11/5/2016, §§ 88, 90).

19. Ceza soruşturmalarının etkili bir şekilde yürütüldüğünün kabul edilebilmesi için yetkili makamların olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçmesi, soruşturmadan sorumlu ve incelemeleri yapan kişilerin olaylara karışan kişilerden bağımsız olması, olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delillerin tespit edilmesi, soruşturmanın kamu denetimine açık olması yanında mağdurların meşru menfaatlerini korumak için soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımlarının sağlanması ve soruşturmaların makul bir özen ve süratle yürütülmesi gerekir (Z.C, §§ 92, 93).

20. Çocukların kendilerini korumalarındaki zorluk ve faillerin bu suçları büyük engellerle karşılaşmadan işleyebilmeleri cinsel istismarın yetişkinlere nazaran çocuklar için daha kolay işlenmesine neden olmakta ve bu suçlar, çocukların psikolojileri ile fizyolojilerinde yetişkinlere göre daha ağır etkiler bırakmaktadır. Bu bağlamda söz konusu suçların işlenmesini önleyici ve caydırıcı nitelikte tedbirlerin alınması devletin en önemli pozitif yükümlülüklerinden biridir. Zira Anayasa'da olduğu gibi çocukların korunmasına yönelik tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler ile tüm uluslararası metinlerde de çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü hakkında etkili ve caydırıcı cezalar düzenlenmesi de dâhil olmak üzere devletlerin bu konuda gerekli tedbirleri almasına özellikle vurgu yapılmaktadır (AYM, E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015, § 16).

21. Yasal temsilci olan anne olayların başladığı tarihte on bir yaşında olan kızının, üvey dedesinin cinsel istismarına uğradığını anlatması üzerine Başsavcılığa şikâyet dilekçesi vermiştir.

22. Yasal temsilcinin şikâyeti üzerine Başsavcılıkça derhâl soruşturma başlatılmış, mağdur küçüğün İzleme Merkezinde bir adli görüşmeci aracılığıyla ifadesi alınmış, küçüğün sağlık raporu ile bir çocuk psikiyatr uzmanının hazırladığı rapor dosyaya kazandırılmıştır. Soruşturma kapsamında yasal temsilcinin ve tanık gösterdiği eşinin ifadeleri detaylı şekilde dinlenmiştir. Şikâyet edilen S.D.nin savunma ve iddiaları kayıt altına alınmış, S.D.nin dinlenilmesini istediği eşi Y.D.nin de tanıklığına başvurulmuştur. Tanıklar, iddia edilen cinsel istismar olayına ilişkin olarak görgüye dayalı bir bilgileri olmadığını ifade etmiştir. Olayın aydınlığa kavuşturulabilmesi için şikâyet edilenin evindeki dijital materyallere el konulmuş, materyaller üzerinde incelemeler yapılmıştır.

23. Tanık ifadelerinin alınmasının ardından Başsavcılık tarafından şüpheli hakkında ceza davası açılmamasına karar verilmiş, kararda mağdur beyanını doğrulayan delil bulunmaması nedeniyle dava açmayı gerektiren yeterli şüphenin oluşmadığı açıklanmıştır.

24. Öncelikle hemşire olan adli görüşmeci tarafından hazırlanmış olan adli görüşme değerlendirme raporunda; başvurucunun anlama, kavrama ve ifade etme ile ilgili herhangi bir sorununun olmadığının, zihinsel gelişiminin içinde bulunduğu gelişim dönemi ile uyumlu olduğunun ve anlatımlarının beden dili ile uyumlu olduğunun gözlemlendiği belirtilmiştir (bkz., § 5). Bir çocuk psikiyatrisi uzmanı tarafından hazırlanmış olan 7/2/2018 tarihli raporda ise yapılan testlerde sinirlilik, olayla ilgili düşlemler, depresif belirtiler gibi travma sonrası stres bozukluğu ile uyumlu bulgular gözlenmiş olan ve psikiyatrik tedavi önerilen başvurucunun cinsel istismar fiilinin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamadığı, ifadeleriyle psikolojik belirtilerin birbiriyle örtüştüğü ve ifadelerine itibar edilebileceği tıbbi kanaatine varıldığı belirtilmiştir(bkz., § 7). Ancak soruşturma dosyasına yansıyan bu raporlarda çocuğun travmaya bağlı birtakım psikolojik rahatsızlıklar geçirdiği ve ifadelerine itibar edilebileceği tıbbi kanaatine varılmış olduğu belirtilmesine rağmen söz konusu raporların Başsavcılık kararında tartışılmaksızın soruşturmada delil olarak kabul edilmediği gözlemlenmiştir.

25. Yine somut olayda, soruşturma sürecinde S.D.nin evinde yapılan aramada ele geçirilen dizüstü bilgisayar, cep telefonu, üç flash bellek ve bir hard disk üzerinde yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 23/2/2019 tarihli CD İzleme ve Çözümleme Tutanağına göre dokümanların ve dosyaların içinde yetişkinlere ait pornografik içerikli birçok görüntü ile küçük bir kız çocuğunun banyoda çıplak olduğu dört fotoğraf tespit edilmiştir (bkz. § 8).

26. Tespiti yapılan bu pornografik içerikli görüntü ve fotoğraflara ilişkin olarak Cumhuriyet Savcısı huzurunda verdiği ifadesinde S.D.nin, evindeki dijital materyallerde bulunan pornografik fotoğrafların kendisiyle ilgisi olmayıp fotoğrafları bilgisayarı ortak kullanan oğullarının yüklemiş olabileceğini beyan etmiş olduğu görülmektedir. Çocuk T.K., üvey dedesi S.D.nin, bilgisayarından ya da telefonundan açtığı cinsel içerikli videoları kendisine izlettiğini iddia etmiş olmasına rağmen, ifadelerine başvurulan diğer tanıklara ve yasal temsilciye bu hususta herhangi bir soru sorulmadığı; bu iddiaya ilişkin görüntü ve fotoğraf olmasına rağmen Başsavcılıkça herhangi bir araştırma yapılmaksızın ve bu konu kararda tartışılmaksızın söz konusu hususların soruşturmada delil olarak ele alınmadığı gözlemlenmiştir.

27. Bu aşamada belirtmek gerekir ki; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Çocukların Cinsel İstismarı" kenar başlıklı 103. Maddesi ile on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranışın cinsel istismar olduğu açıkça düzenlenmiştir. Bu halde Başsavcılıkça S.D. tarafından küçüğe pornografik fotoğrafların/videoların izletilmiş olduğu iddiasının üzerinde hiç durulmaksızın sonuca gidilmiş olması da soruşturmanın etkinliğinin sağlanması bakımından bir eksiklik olarak görülmüştür.

28. Çocuğun cinsel istismarı iddiasının hassasiyetle ele alınarak çocuk odaklı soruşturma ve/veya kovuşturma yapılması etkili soruşturma yükümlülüğünün bir parçasıdır. Çocuğun üstün menfaati gözetilerek tespit edilen olguların delillerle uyumlu şekilde yorumlanarak bir sonuca ulaşılması devletin çocukları koruma yükümlülüğünün tartışmasız bir başka unsurudur.

29. Farklı ifadeyle bir taraftan yasal düzenlemelerle çocuklar aleyhine işlenen cinsel suçların daha ağır yaptırımlarla cezalandırılması öngörülerek bu suçların caydırıcılığının artırılması hedeflenirken diğer taraftan bu suçlarla ilgili yapılan şikâyet veya ihbarların

özensiz biçimde soruşturması hedeflenen caydırıcılığı zedeleyecek mahiyettedir. Devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında, gerçekleştiği iddia edilen çocukların istismarlarına yönelik eylemlere ilişkin soruşturmaların ancak ciddiyetle ve detaylı yapılması hâlinde çocukların korunmasından tam anlamıyla söz edilebilecektir (S.B. ve diğerleri, B. No: 2016/59765 17/6/2020, § 44).

30. Elbette soruşturma sürecinin sonunda, eksiksiz toplanan deliller analiz edilirken değerlendirmeye esas alınamayacak olan ilgisiz hususlar ihmal edilerek bir sonuca ulaşılabilir. Anayasa Mahkemesinin yargı makamlarının delil değerlendirmesine ve hukuki yorumlarına müdahale etmesi kural olarak düşünülemez ise de delillerin analizi sonucu ulaşılan sonuçlar Anayasa'da güvence altına alınan temel hakları -somut olayda kötü muamele yasağını- işlevsiz hâle getirecek mahiyette olmamalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. S.B. ve diğerleri, § 45).

31. Somut olayda mağdur çocuğun ayrıntılı beyanı ile bu beyanı destekleyen sağlık raporlarının başvurucunun iddiasını savunulabilir kıldığı ortadadır. Bu itibarla çocuğun cinsel istismarı gibi ağır nitelikteki bir suça ilişkin yapılan şikâyeti destekleyen makul delillerin varlığı da dikkate alındığında söz konusu delillerin tartışılarak bir sonuca ulaşılması, aksi kanaate varılmışsa nedenlerinin ve bu nedenleri destekleyen delillerin tereddüt yaratmayacak şekilde izah edilmesi gerektiği açıktır.

32. Yukarıdaki tespitler ışığında yürütülecek adli sürecin mutlaka bir dava açılması ya da açılan davanın belli bir hükümle sonuçlanması gerektiği anlamına gelmemekle birlikte başvuru konusu olayda Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturmanın etkili olmadığı değerlendirilmiştir.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında devletin usul yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

34. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma yapılması talebinde bulunmuştur.

35. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun ve temsilcisinin kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/9502) GÖNDERİLMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH YILMAZEL

B. No: 2020/32284 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/32284

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH YILMAZEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/32284)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Abdullah YILMAZEL

Vekili : Av. Mustafa Gökhan TEKŞEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, akciğer kanseri olan başvurucunun tedavisinde gerekli ilaç bedelinin Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından karşılanması amacıyla yapılan başvurunun reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuru Süreci

2. 60 yaşında olan başvurucuya 15/5/2020 tarihinde yaygın evre küçük hücreli akciğer karsinomu tanısı konulmuştur.

3. Başvurucunun tedavi gördüğü hastanedeki doktoru tarafından endikasyon dışında atelizumab etken maddeli Tecentriq isimli ilacı reçete edilerek, ilacın endikasyon dışında kullanım izni verilmesi için Sağlık Bakanlığına bağlı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumuna (TİTCK) müracaat edilmiştir.

4. TİTCK'nın 30/6/2020 tarihli yazısında, başvurucunun atezolizumab etken maddeli ilacı

kullanımının altı ay süreyle uygun olduğu, başvuru için gerekli bilgilerin kurumun web sitesinde bulunduğu bildirilmiştir. Başvurucunun tedavi gördüğü hastanede üç hekim tarafından 16/6/2020 tarihinde tanzim olunan sağlık kurulu raporunda; bronş veya akciğer malign neoplazmı hastası olan başvurucunun TİTCK'nın altı aylık endikasyon dışı onayına istinaden atezolizumab etken maddeli ilacı 1.200 mg/gün olmak üzere 21 günde bir 4 kür kullanmasının uygun olduğu bildirilmiştir.

5. Başvurucu, vekili aracılığıyla Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Ankara Bahçelievler Sağlık Sosyal Güvenlik Merkezine (SSGM) verdiği dilekçe ile Tecentriq isimli ilaç bedelinin kesinti yapılmaksızın karşılanmasını talep etmiştir. Bahçelievler SSGM, Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) ekindeki listelerde yer almaması nedeniyle Tecentriq isimli ilaca ait bedelin karşılanamayacağını 9/7/2020 tarihli yazıyla başvurucu vekiline bildirmiştir.

6. Başvurucu, bunun üzerine adı geçen ilaç bedelinin SGK tarafından karşılanması için ihtiyati tedbir talepli olarak 13/7/2020 tarihinde Ankara 3. İş Mahkemesine (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 13/7/2020 tarihinde "dava konusu somut uyuşmazlığı çözecek şekilde ve idarenin yerine geçerek idareyi bağlayıcı tedbir kararı verilemeyeceği" gerekçesiyle tedbir istemini reddetmiştir.

7. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesinin 10/9/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

8. Nihai kararı 25/9/2020 tarihinde öğrenen başvurucu 19/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

B. Bireysel Başvuru Sonrasındaki Süreç

10 Anayasa Mahkemesi 9/11/2020 tarihinde, başvurucunun tedbir talebinin kabulü ile başvurucunun maddi bütünlüğüne yönelik ciddi tehlikenin ortadan kaldırılması konusunda SGK tarafından gerekli tedbirlerin derhâl alınmasına ayrıca başvurucunun tedavisine yönelik Tecentriq isimli ilaç bedelinin tedavi süresi boyunca ödenmesinin derhâl sağlanmasına karar vermiştir.

11. Başvurucunun 31/5/2023 tarihinde vefat ettiği belirlenmiştir.

12. Mahkemece 28/5/2024 tarihinde davanın kabulüne karar verildiği, kararın henüz kesinleşmediği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

13. Anayasa Mahkemesi, Elberan Vural ve diğerleri [GK] (B. No: 2018/30235, 17/1/2023) başvurusunda, murislerinin hayattayken yaptığı bireysel başvurudan haberdar olamayan mirasçıların uğrayabileceği hak kayıplarını gözeterek, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümleri çerçevesinde ölen başvurucunun mirasçılarının durumdan haberdar edilmesinin ve bireysel başvuruyu sürdürmek isteyip istemediklerinin sorulmasının hakkaniyete daha uygun bir yöntem olacağını ve bireysel başvurunun mahiyetiyle de uyumlu olacağını değerlendirmiştir.

14. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, başvurucunun mirasçılarına bireysel başvuruyu sürdürmek isteyip istemediklerini sormuş; mirasçılar, bireysel başvuruyu devam ettirmek istemediklerini, müteveffa başvurucunun vekili aracılığıyla 13/6/2024 tarihinde Anayasa

Mahkemesine bildirmiştir. Bu hale göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesinin mümkün olmadığı değerlendirilmiştir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun ölümü nedeniyle başvurunun DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAHİT MORGÜL VE KADRİYE MORGÜL

B. No: 2020/32440 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/32440

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAHİT MORGÜL VE KADRİYE MORGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/32440)

Karar Tarihi:17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Cahit MORGÜL

2. Kadriye MORGÜL

Başvurucular Vekili : Av. Abdullah ZEYTUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Diyarbakır'ın Sur ilçesinde terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında ölüm olayı meydana gelmesi ve bu olaya ilişkin olarak etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/10/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. PKK terör örgütü 12/8/2015 tarihinden itibaren Sur ilçesinin de dâhil olduğu bazı merkezlerde öz yönetim ilan etmiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28, 67, 346-348).

5. Başvuru konusu olay, operasyonların gerçekleştirildiği ve sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde yaşanmış olup başvuru formu ve ekleri ile Bakanlık görüşü ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Sur ilçesinde 30/3/2016 tarihinde yapılan enkaz kaldırma çalışmaları sırasında kimliği belirsiz yedi ceset bulunmuştur. Cesetler x1'den x7'ye kadar numaralandırılmıştır.

7. Aynı gün x4 olarak numaralandırılan ceset üzerinde, Cumhuriyet savcısı huzurunda ölü muayene ve otopsi işlemi yapılmıştır. İşlem sonucunda kesin ölüm nedeninin yapılacak toksikolojik ve histopatolojik inceleme neticesinde tespit edilebileceği mütalaa edilmiştir. İşlem sırasında sol göğüs boşluğunda tespit edilen 1,5 cm uzunluğunda 0,5 cm genişliğinde olan koyu siyah, kömür görünümünde metalik cisim çıkarılarak hazır bulunan Olay Yeri İnceleme ekibine teslim edilmiştir. İşlem sırasında ayrıca cesetten kimlik tespiti için DNA analizi yapılmak üzere doku örneği alınmıştır ancak cilt dokusunun çürüme nedeniyle bütünlüğünü kaybetmesi nedeniyle parmak izi ve svap örneği alınamamıştır.

8. x4 olarak numaralandırılan cesedin kimliğinin tespit edilmesi için DNA incelemesi yaptırılmıştır. Adli Tıp Kurumu raporuna göre ölen şahıs ve başvurucu Kadriye Morgül'den alınan DNA örneklerinin anne-oğul yönünden uyumlu olduğu, ölenin başvuruculların müşterek çocukları olan 23/9/2002 doğumlu C.M. olduğu tespit edilmiştir.

9. C.M.nin babası olan başvurucu Cahit Morgül, Cumhuriyet savcısı huzurunda alınan 10/5/2016 tarihli ifadesinde C.M.den 11 Aralık 2015 tarihinden beri haber alamadıklarını, C.M.nin Sur ilçesinde meydana gelen olaylara katılmış olabileceğinden şüphelenerek eşinin kan örneği verdiğini, yapılan mukayese sonucunda C.M.nin Sur ilçesinde vefat ettiğini öğrendiğini beyan etmiştir.

10. Adana Kriminal Polis Laboratuvar Müdürlüğünün 11/4/2016 tarihli uzmanlık raporunda, C.M.nin cesetinden ele geçirilen metalik cisimde balistik yönden incelemeyi gerektirir herhangi bir özellik bulunmadığı belirtilmiştir.

11. C.M.nin maktul şüpheli sıfatı ile yer aldığı, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen soruşturma neticesinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 3/7/2017 tarihinde, C.M.nin ölmüş olması nedeniyle kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına karar

vermiş, kararda "30/03/2016 tarihinde İlimiz Sur ilçesinde meydana gelen çatışma esnasında güvenlik güçlerine karşı silahlı eylemde bulunan şüpheli [C.M].nin ateşli silahla yaralanması sonucu öldüğü" tespitine yer vermiştir.

12. Başvurucular, karara itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği 29/03/2019 tarihli kararı ile "...verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda usul ve yasaya aykırı bir husus bulunmadığı..." gerekçesi ile itirazın reddine karar vermiştir.

13. Başvurucular, nihai kararı 8/9/2020 tarihinde öğrendikten sonra 7/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§208 - 251.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucular, 13 yaşındaki C.M.nin güvenlik güçlerince doğrudan hedef alınarak öldürüldüğünü, kullanılan gücün orantısız olduğunu, soruşturmanın etkisiz olduğunu, hiçbir delilin toplanmadığını, C.M.nin etnik kimliğinden ötürü hedef alındığını, bu kapsamda yaşam hakkı ile yaşam hakkıyla bağlantılı olarak eşitlik ilkesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca C.M.nin henüz çocuk yaşta öldürülmesi nedeniyle kendileri yönünden kötü muamele yasağının ve aile hayatına saygı hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

17. Bakanlık görüşünde; C.M.nin ölümü olayına ilişkin koşulların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda tartışıldığı, yaşam hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken somut olayların kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların şikâyeti esasen C.M.nin öldürülmesine ve ölüm olayıyla ilgili etkili soruşturma yürütülmemesine ilişkindir. Başvuruculların ihlal iddialarının yaşam hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

19. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

20. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

21. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığım koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

23. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutuna ilişkin genel ilkelere Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yer verilmiştir (aynı kararda bkz. §§ 320 -331).

24. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğü bulunmaktadır . Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında belirtilen yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı hâllerde dahi son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılması gerekir. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakamından değerlendirmesi yapılırken eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi şartlarda gerçekleştiğinin, nasıl bir seyir izlediğinin ve yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemleri ile kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliğinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamları, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmasl, resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmelidir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan karar, soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olmalı; bunun

yanı sıra yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir (detaylı aktarım için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018 Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

25. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü bakımından ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Olaya ilişkin yürütülen soruşturma sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda, başvurucuların yakını C.M.nin güvenlik güçlerinin silahlı güç kullanması sonucu hayatını kaybettiği kabul edilmiştir.

26. Bu durumda kamusal yetkiyle güç kullanılması sonucu gerçekleştiği kabul edilen bu ölümün Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında düzenlenen, yaşam hakkına yapılan müdahaleyi hukuka uygun hâle getirecek hangi istisnai hâl kapsamında olduğunu tespit edecek, dahası bu müdahalenin mutlak zorunlu bir durumda ve orantılı bir şekilde yapılıp yapılmadığını ortaya koyacak bir soruşturma yapılması gereklidir.

27. Somut olayda, olay tarihinde 13 yaşında olan C.M.nin cesedinin enkaz kaldırma çalışmaları sırasında bulunması sonrası soruşturma işlemlerine başlanmış ise de soruşturma, C.M. hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülmüştür. UYAP üzerinden yapılan incelemede C.M.nin ölümüne ilişkin yürütülen başkaca münferit bir soruşturmaya rastlanmadığı gibi Bakanlık görüşünde de bu yönde bir bilgiye yer verilmemiştir. Dahası C.M. hakkında yürütülen soruşturma neticesinde C.M.nin ölmüş olması nedeniyle verilen kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda yalnızca "30/03/2016 tarihinde İlimiz Sur ilçesinde meydana gelen çatışma esnasında güvenlik güçlerine karşı silahlı eylemde bulunan şüpheli [C.M].nin Ateşli silahla yaralanması sonucu öldüğü" tespitine yer verilmiştir. Bu kararın ve karara itirazın reddine dair sulh ceza hâkimliği kararının yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan gerekli ve ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermediği görülmüştür. Kararlarda yalnızca C.M.nin güvenlik güçlerine karşı silahlı eylemde bulunduğu tespitine yer verilmiştir. Yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai hâllerden (meşru müdafaa, yakalama, ayaklanma veya isyanın bastırılması, olağanüstü hâllerde yetkili mercinin verdiği emirlerin uygulanması) hangisi kapsamında kaldığı yönünde bir tespit yapılmamıştır. Dahası, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda "..şüpheli [C.M].nin Ateşli silahla yaralanması sonucu öldüğü" tespitine yer verilmiştir ancak Cumhuriyet savcısı huzurunda yapılan ölü muayene ve otopsi işlemi (§ 7) neticesinde, kesin ölüm nedeninin yapılacak toksikolojik ve histopatolojik inceleme sonucunda tespit edilebileceği mütalaa edilmiş fakat UYAP üzerinden yapılan incelemede bu yönde bir raporun dosya içerisinde yer almadığı görülmüştür.

28. Sonuç olarak yaşam hakkına yönelik müdahale kabul edilmesine rağmen ölümün hangi şartlar altında gerçekleştiğinin tespitine yönelik bir soruşturma yürütülmemiş; yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan gerekli ve ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik olarak elde edilen bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız analizine dayalı bir değerlendirme de yapılmamıştır. Gazal

Kolanç ve diğerleri kararında detaylı analize konu, döneme hâkim olan şartlar altında dahi olayın aydınlatılabilmesi için imkânlar dâhilinde tüm delillerin toplanarak nesnel bir değerlendirme yapılması; hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik önemdedir. Somut olayda ise delillerin toplanması ve değerlendirilmesi, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği derinlikte yapılmamıştır.

29. Diğer taraftan başvuruya konu olayın gerçekleşme şartlarının belirlenememesi nedeniyle Anayasa Mahkemesinin önünde başvurucunun iddiaları ile adli makamların söz konusu kabulünün değerlendirilmesine olanak verecek yeterlilikte bilgi veya bulgu bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun yaşam hakkının devletin öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiği şikâyeti bu aşamada değerlendirilememiştir (benzer yöndeki bir karar için bkz. Yılmaz Adlığ, B. No: 2017/16475, 8/7/2020, §§ 33, 34).

30. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Muhterem İNCE bu sonuca katılmamıştır.

VI. GİDERİM

31. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma yapılması ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

32. Yaşam hakkının usul boyutu ile ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

33. Öte yandan ihlalin niteliği göz önüne alındığında başvuruculara talepleriyle bağlı kalınarak müştereken 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucular uğradıklarını iddia ettikleri maddi zararla ilgili bilgi ve belge sunmadıklarından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'ninkarşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na (Sor. No:

2016/11789, Kar. No: 2017/14264) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 100.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucular, Diyarbakır'ın Sur ilçesinde terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında yakınları olan çocuklarının ölmesi ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, ölümün hangi şartlar altında gerçekleştiğinin tespitine yönelik bir soruşturmanın yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Türkiye, 2015 yılı temmuz ayından itibaren giderek yoğunlaşan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Tırmanan terör saldırılarını PKK/KCK terör örgütünün öz yönetim ilanları izlemiştir. Öz yönetim ilan ettiği Sur ilçesinin de dahil olduğu bölgelerde Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) adı altında silahlı gruplar oluşturan PKK terör örgütü, bu gruplar ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) eliyle yollara barikat kurma, hendek kazma ve tünel açma gibi eylemlerde bulunmuştur (Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 25-27).

3. Öz yönetim ilan ettiği tüm bölgelerde benzer bir strateji ile barikat ve hendeklere patlayıcı döşeyen, yolları patlayıcı düzenek kurmak suretiyle tuzaklayan ve karargah olarak kullandığı binaları tünel kazarak birbirine bağlayan terör örgütünün bu şekilde ulaşımı engellediği bölgelerde, güvenlik güçleri ve binaları, ambulanslar dahil kamuya ve özel kişilere ait araç ve eşyaların terör saldırılarına maruz kalması, bir kısmının tahrip edilmesi neticesi eğitim, sağlık ve ulaşım gibi temel kamu hizmetlerine erişim durma noktasına gelmiştir (bkz. Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 10; Selahattin Demirtaş, B. No: 2016/25189, 21/12/2017, § 31-32; "öz yönetim" çağrıları hakkında ise bkz. Seyid Narin, [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022, § 24).

4. Bu gelişmelerin ardından terör örgütünün öz yönetim ilan ettiği bölgelerde terörle mücadele için güvenlik güçleri tarafından geniş çaplı operasyonlar başlatılmıştır. Söz konusu operasyonlar sırasında yüzlerce güvenlik görevlisi şehit olmuş, binlercesi yaralanmıştır. Terörle mücadele operasyonlarının düzenlendiği bazı yerlerde ise sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 28). Bu terör olayları sırasında Sur ilçesinde gerçekleşen silahlı saldırılarda 66 güvenlik görevlisi şehit olurken 428 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Yalnızca 11/12/2015-23/12/2015 tarihleri arasında Sur ilçesinde güvenlik güçleri ile terörist unsurlar arasında 320 silahlı çatışma yaşanmıştır. Bunlardan 72'sinde terörist unsurlar tarafından roketatar kullanılarak saldırı düzenlenirken

86 saldırıda da patlayıcı kullanıldığı rapor edilmiştir. Aynı dönemde Sur ilçesinde PKK terör örgütü üyeleri tarafından sivillere ait ikamet ve işyerleri ile kamu kurumlarına ait binalarda 56 ayrı kundaklama yapıldığı belirlenmiştir (Fikriye Tanrıkulu ve İnsan Hakları Derneği, B. No: 2016/3350, 13/4/2023, § 2).

5. Başvuruya konu olayda Sur ilçesinde 30/3/2016 tarihinde yapılan enkaz kaldırma çalışmaları sırasında kimliği belirsiz yedi ceset bulunmuş; söz konusu cesetler numaralandırılmış ve x4 olarak numaralandırılan ceset üzerinde Cumhuriyet savcısı huzurunda ölü muayene ve otopsi işlemi yapılmış, kesin ölüm nedeninin tespiti için toksikolojik ve histopatolojik inceleme yapılması gerektiğinden cesedin sol göğüs boşluğunda tespit edilen, 1,5 cm uzunluğunda 0,5 cm genişliğinde olan koyu siyah, kömür görünümünde metalik cisim çıkarılarak olay yeri inceleme ekibine teslim edilmiş;ayrıca cesetten kimlik tespiti için DNA analizi yapılmak üzere doku örneği alınmış, ancak cilt dokusunun çürüme nedeniyle bütünlüğünü kaybetmesi nedeniyle parmak izi ve svap örneği alınamamıştır. x4 olarak numaralandırılan cesedin kimliğinin tespit edilmesi için DNA incelemesi yaptırılmış, Adli Tıp Kurumu'nun raporuna göre ölen şahıs ve başvuruculardan alınan DNA örneklerinin anne-oğul yönünden uyumlu olduğu, ölenin başvuruculaın müşterek çocukları olan 23/9/2002 doğumlu C.M. olduğu tespit edilmiştir. C.M.nin babası olan başvurucu, Cumhuriyet savcılığına verdiği ifadesinde C.M.den 11 Aralık tarihinden beri haber alamadıklarını, C.M.nin Sur ilçesinde meydana gelen olaylara katılmış olabileceğinden şüphelenerek eşinin kan örneği verdiğini, yapılan mukayese sonucunda C.M.nin Sur ilçesinde vefat ettiğini öğrendiğini beyan etmiştir. Adana Kriminal Polis Laboratuvar Müdürlüğünce düzenlenmiş olan raporda ise, C.M.nin cesedinden ele geçirilen metalik cisimde balistik yönden incelemeyi gerektirir herhangi bir özellik bulunmadığı belirtilmiştir.

6. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklarından olup devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin, negatif bir yükümlülük olarak, yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra, pozitif bir yükümlülük olarak, yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50-51).

7. Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında "(1) meşru müdafaa hali, (2) yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, (3) bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, (4) bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, (5) olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda" yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı belirtilmiştir (Yılmaz Adlığ, B. No: 2017/16475, 8/7/2020, §. 31).

8. Somut olayda Başsavcılık, Diyarbakır ili Sur İlçesinde özerklik amacıyla PKK/KCK terör örgütü mensupları tarafından hendek kazma, barikat kurma ve güvenlik güçlerine karşı roketatarlı, uzun namlu silahlı saldırı eylemlerin yapıldığı; Sur Kaymakamlığı tarafından ilçede yasadışı eylemleri gerçekleştiren şahısların, terör örgütü mensuplarının ve terör örgütü mensuplarına yardım eden şahısların yakalanması, suç ve suç unsurlarının ele geçirilmesi, mahalle ve sokakların güvenli hale getirilmesi ve kamu düzeninin, halkın can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla sokağa çıkma yasağının ilan edildiği; halkın huzur ve güvenliğini sağlamak, sokakların temizlenmesi ve güvenli hale getirilmesi amacıyla güvenlik

güçleri tarafından faaliyet gerçekleştirildiği, yapılan bu faaliyetler çerçevesinde çok sayıda silahlı terör örgütü mensubunun etkisiz hale getirildiği, PKK/KCK terör örgütü mensupları ile çıkan çatışmalarda üyelerinin hendek ve barikatlara tuzakladıkları patlayıcılar nedeniyle bir çok güvenlik görevlisinin şehit olduğu, birçok güvenlik görevlisinin de yaralandığı; 30/3/2016 tarihinde Diyarbakır ilinin Sur ilçesinde meydana gelen çatışma esnasında güvenlik güçlerine karşı silahlı eylemde bulunan başvurucuların oğlunun (C.M.nin) ateşli silahla yaralanması sonucu öldüğü tespitlerinde bulunarak, bu ölüm nedeniyle şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

9. Başvurucuların anılan karara yönelik itirazlarını inceleyen sulh ceza hâkimliği, Başsavcılığın etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünü yerine getirdiği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair kararını, usul ve yasaya uygun bularak itirazın reddine karar vermiştir. Dolayısıyla, somut başvuruda başvurucuların yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından etkili bir soruşturmanın yürütülmediğinden bahsedilemeyecektir. Nitekim daha önce benzer başvurularda Anayasa Mahkemesi (bkz. Arjin Edin ve diğerleri, B. No: 2018/14655, 19/12/2023; Mehmet Akyol ve diğerleri, B. No: 2021/63957, 21/5/2024; Abdulhadi Barın ve Asya Barın, B. No: 2018/12820, 20/12/2023) bir ihlal olmadığına karar vermiştir.

10. Sonuç olarak, başvurucuların Anayasa’nın 17.maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

HASAN OKTAN

B. No: 2020/34535 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34535

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN OKTAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34535)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Hasan OKTAN

Vekili : Av. Muhammed Berat YOLCU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tıbbi tedaviye erişimin geç sağlanması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 15 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş olup ceza infaz kurumunda bulunmaktadır.

3. Başvurucu, ceza infaz kurumundayken 26/3/2019 tarihinde Düzce Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) yazdığı dilekçeyle tutukluluk süresince gerekli tedavi imkânlarından faydalandırılmaması hususunda kusurları olduğunu iddia ettiği ceza infaz kurumu görevlileri hakkında görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştur. Şikâyet dilekçesinde ceza infaz kurumuna nakledildiğinde kulağının duymadığını, revirde muayene edildiğini ve ilaç verilerek gönderildiğini, kulak burun boğaz uzmanına gönderilmesi taleplerinin dikkate alınmadığını, rahatsızlığının devam etmesi üzerine 4/1/2017 tarihinde Düzce Devlet Hastanesine sevk edilmesi için yazı yazıldığını, buna rağmen 10/4/2017 tarihine kadar hastaneye götürülmediğini, bu tarihte götürüldüğü

hastaneden Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine sevk edildiğini, 14/4/2017 ve 26/4/2017 tarihlerinde burada muayenelerinin yapıldığını, muayene sonucunda sağ kulağında %37, sol kulağında %23 oranında işitme kaybı olduğunun tespit edildiğini, bu kapsamda belirli aralıklarla kontrol muayenelerinin yapılmasının gerektiğinin bildirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca kontrol muayeneleri kapsamında 12/3/2018 tarihinde götürüldüğü Tıp Fakültesi Hastanesinde muayenesinin yapılmasının akabinde bir yıl sonra tekrar muayene sevkinin sağlanması gerektiği belirtilmesine rağmen 12/3/2019 tarihi itibarıyla kontrol tedavisine gönderilmediğini ileri sürmüştür. Söz konusu iddialar üzerine Başsavcılıkça soruşturma başlatılmıştır.

4. Soruşturma kapsamında Başsavcılık, konuya ilişkin bilgi ve belgeleri ceza infaz kurumundan talep etmiş ve dosyaya almıştır. Bu kapsamda ceza infaz kurumu kayıtlarında yapılan araştırmalar sonucunda başvurucunun 28/11/2016, 5/1/2017, 16/3/2017, 28/12/2017, 26/2/2018, 21/06/2018, 10/04/2018, 25/9/2018, 1/10/2018 ve 26/3/2019 tarihlerinde on kez kurum revirinde tedavi olduğu, kurum tarafından 10/4/2017, 14/4/2017, 26/4/2017, 30/5/2017, 11/9/2017, 2/4/2019, 9/4/2019 tarihlerinde yedi kez ikinci ve üçüncü basamak sağlık kurumlarına sevkinin sağlanarak muayene ve kontrol sevklerinin yapıldığı, 12/3/2018 tarihinde Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Kulak Burun Boğaz Polikliniğinde yapılan muayenesi sonucunda bir yıl sonra önerilen kontrolüne 2/4/2019 tarihinde götürüldüğü, bu tarihte yapılan muayenesi sonucunda tedavilerinin düzenlenerek on gün sonra kontrol muayenesi önerildiği, kontrol muayenesi için 9/4/2019 tarihinde Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Kulak Burun Boğaz Polikliniğine sevki sağlanıp muayenesi sonucunda tetkikleri yapılarak bir yıl sonrası için kontrol muayenesi önerildiği tespit edilmiştir.

5. Soruşturmayla ilgili araştırma ve incelemelerin tamamlanmasının ardından Başsavcılık 25/4/2019 tarihinde, ceza infaz kurumu görevlilerinin görevlerini ihmal ettiğine veya kötüye kullandığına dair haklarında kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilemediği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

6. Başvurucunun bu karara itiraz etmesi üzerine Düzce Sulh Ceza Hâkimliği17/7/2019 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir. Söz konusu karar 30/9/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvuru 26/10/2020 tarihinde yapılmıştır.

7. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucu; tutulmakta olduğu ceza infaz kurumunda kulağında meydana gelen rahatsızlık sebebiyle 4/1/2017 tarihinde hastaneye sevkine karar verilmesine rağmen 10/4/2017 tarihinde hastaneye götürülmesine bağlı olarak her iki kulağında da işitme kaybı oluştuğunu, yıllık muayenesinin zamanında yapılmadığını, 8/2/2017 ve 22/2/2017 tarihlerinde kulak burun boğaz için hastaneye gitmemesine rağmen gittiği yönünde ilgili sağlık kuruluşunca kayıt oluşturulduğunu belirterek sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun infaz hâkimliği nezdinde şikâyet yoluna başvurmadığı veya idari yargıda tam yargı davası açmadığı belirtilerek başvuru yollarının tüketilmesi açısından bu

durumun dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır. Bakanlık görüşünde ayrıca Anayasa ve mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının ve somut olayın koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

11. Başvuru aşağıda açıklanan nedenlerle her hâlükârda kabul edilemez bulunduğundan başvuru yollarının tüketilmemesine ilişkin kabul edilebilirlik ölçütü yönünden bir değerlendirme yapılmamıştır.

12. Anayasa'nın 17. maddesi ceza infaz kurumunda tutulan bir hükümlü veya tutuklunun içinde bulunduğu koşulların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına alır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki muameleler, bu kişilere özgürlükten mahrum kalmalarının doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntı veya eziyet vermemelidir. Bu kapsamda tutuklu ve hükümlülerin sağlık ve esenlikleri yeterli bir şekilde güvence altına alınarak gerekli tıbbi yardımın sağlanması da insan onuruna yakışır koşulların oluşturulması için gereklidir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 39).

13. Somut olayda başvurucu, 4/1/2017 tarihinde hastaneye sevkine karar verilmesine rağmen 10/4/2017 tarihinde hastaneye götürülmesine bağlı olarak her iki kulağında da işitme kaybı oluştuğunu iddia etmiştir. Ne var ki başvurucunun Başsavcılığa verdiği dilekçede ceza infaz kurumuna nakledildiğinde kulağının duymadığını ifade ettiği(bkz. § 3) ve yaşadığı işitme kaybının nedenine ilişkin olarak başvuru dosyasında bir bilgi bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca başvuruya konu edilen soruşturma dosyasında mevcut bilgiler; başvurucunun birçok kez kurum revirinde tedavi olduğunu, kurum tarafından 10/4/2017, 14/4/2017, 26/4/2017, 30/5/2017, 11/9/2017, 2/4/2019 ve 9/4/2019 tarihlerinde ikinci ve üçüncü basamak sağlık kurumlarına sevk edilerek tedavisinin sağlandığını, 12/3/2018 tarihinde Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Kulak Burun Boğaz Polikliniğinde yapılan muayenesi sonucunda bir yıl sonra önerilen kontrolüne 2/4/2019 tarihinde götürüldüğünü ve kontrol muayenesi için 9/4/2019 tarihinde aynı polikliniğe sevk edildiğini göstermektedir. Bu nedenle başvurucunun ihlal iddialarının dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA17/9/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYLA ÜLÜK VE TARCAN ÜLÜK

B. No: 2020/35761 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35761

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYLA ÜLÜK VE TARCAN ÜLÜK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35761)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : 1. Ayla ÜLÜK

2. Tarcan ÜLÜK

Başvurucular Vekili : Av. Simge AKYILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucuların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelenmesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan,

yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDURRAHMAN FAKIOĞLU

B. No: 2020/38654 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38654

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURRAHMAN FAKIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38654)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Abdurrahman FAKIOĞLU

Vekili : Av. Umut SOYSÜREN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş; makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelenmesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin

olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEHÇET TAŞ (2)

B. No: 2020/38881 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38881

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEHÇET TAŞ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/38881)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Behçet TAŞ

Vekili : Av. Hikmet AYDIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin kararı üzerine yapılan yeniden yargılamada ihlal kararına uygun karar verilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Anayasa Mahkemesi Behçet Taş (B. No: 2015/9815, 12/9/2019) başvurusunda, terör örgütü mensuplarınca döşenen mayının patlaması sonucu yaşanan iş gücü (efor) kaybı için tazminat ödenmesi yönündeki talebin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Karar, mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 1. İdare Mahkemesine gönderilmiştir.

3. Van 1. İdare Mahkemesince 30/3/2020 tarihinde, davanın kabulü ile 44.561,68 TL maddi tazminatın yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar verilmiştir. Kararda, efor kaybına bağlı maddi zararın belirlenmesinde 18/10/2004 tarihli bilirkişi raporunun hükme esas alındığı belirtilmiştir. Taraflar istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

4. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 20/10/2020 tarihinde kararı usul ve hukuka uygun bulduğunu belirterek tarafların istinaf başvurusunu kesin olmak üzere reddetmiştir.

5. Başvurucu kararı 27/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 4/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurucu 8/12/2020 tarihinde istinaf kararını temyiz etmiştir. Davalı idare de kararı temyiz etmiştir. Danıştay Onuncu Dairesi 18/5/2021 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararının doğrudan temyize tabi olduğunu belirterek istinaf mahkemesi kararını bozmuştur.

7. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 6/9/2021 tarihinde bozma kararı doğrultusunda dosyanın Danıştaya gönderilmesine karar vermiştir.

8. Danıştay Onuncu Dairesi 8/2/2022 tarihinde tarafların temyiz itirazlarını reddederek kararı onamıştır. Danıştay Dairesi karar düzeltme yolunun açık olduğunu kaydetmiştir.

9. Başvurucu 14/11/2022 tarihinde karar düzeltme yoluna başvurmuştur. Bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla karar düzeltme yoluna ilişkin başvuru sonuçlanmamıştır. Başvurucu, başvurduğu kanun yollarına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesini bilgilendirmiştir.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmemesinden yakınmaktadır.

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17). Karar düzeltme yoluna başvurulmuş ise karar düzeltme talebine ilişkin bir karar verilinceye kadar mahkeme kararının kesinleşmesi ve başvuru yollarının tüketilmesi söz konusu değildir. Bu durumda karar düzeltme talebine ilişkin bir karar verilmeden hukuk yollarının tüketildiği söylenemez (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 19-21; İsmail Buğra İşlek, §§ 18, 19).

13. Somut olayda başvurucu, bireysel başvuruda bulunduktan sonra kararı temyiz etmiştir. Danıştay Onuncu Dairesi 8/2/2022 tarihinde ilk derece mahkemesi kararını onamış, başvurucu da karar düzeltme yoluna başvurmuştur. Bununla birlikte karar düzeltme incelemesi henüz sonuçlanmamıştır. Dolayısıyla karar düzeltme talebi hakkında henüz karar verilmediğinden başvuru yolları usulünce tüketilmemiştir.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKİT TELEVİZYON VE RADYO A.Ş.

B. No: 2021/18189 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18189

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKİT TELEVİZYON VE RADYO A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18189)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Akit Televizyon ve Radyo A.Ş.

Vekili : Av. Ali Paccı

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun sahibi olduğu televizyon kanalında yayımlanan bir haberde geçen ifadelerden dolayı idari para cezası uygulanması nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu olayların meydana geldiği tarihte "Akit TV" logosuyla televizyon yayını yapan medya hizmet sağlayıcı bir kuruluştur. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) 11/1/2017 tarihinde; başvurucuya ait televizyon kanalında 21/12/2016 tarihinde saat 19.30'da yayımlanan "Ana Haber" bülteninde 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendinde yer alan "İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez." ilkesinin ihlal edildiğinden bahisle başvurucu hakkında aynı Kanun'un 32. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca 14.359 TL idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir. İdari para cezasına konu haber içerik itibarıyla şöyledir:

"Başkanlık sistemi hayalinin kan ve gözyaşına sebep olduğunu savundu.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu başkanlığında milletvekillerini ve parti meclisi üyelerinin de katılımı ile gerçekleşen kapalı toplantıda, Ak Parti'nin anayasa değişikliği teklifi karşısında partinin izleyeceği yol haritası tartışıldı. Kemal Kılıçdaroğlu burada yaptığı konuşmada Türkiye'de akan kanın durmasının yolunun başkanlığa dur demekten geçtiğini söyledi.

Tehdit Etti

Kemal Kılıçdaroğlu adeta tehdit eder gibi terör saldırılarının da artacağını söyledi.

Kılıçdaroğlu bu söylem ile Kandil'in sözcülüğünü üstleniyor. Terör örgütü PKK'yı adeta parlamenter sistemin savunucuus gibi gösteriyor. Terör eylemlerinin talimatlarının Washington, Paris, Londra, Berlin, Tel Aviv ve Brüksel'den verildiğini biliyorduk. Kılıçdaroğlu'nun bu son açıklaması meğer bir yer daha varmış dedirtiyor.

Kılıçdaroğlu başkanlık sistemini kan dökmeden gerçekleştiremezsin dedikten sonra bombalar patlıyor, asker ve polisler şehit oluyor. Aynı Kılıçdaroğlu bu konuda ısrar edersen terör eylemleri artacak tehditleri savuruyor.

Öte yandan tıpkı Kılıçdaroğlu gibi CHP içindeki XXL birdiğer vatan hainine de değinmek gerekiyor. İsmi Eren Erdem, eski ulusalcı, kripto Fetö'cü, sözde solcu, İran Ajanı Eren Erdem. Fetö'cü Karşı adlı gazetenin kuruluş sürecinde önemli rol oynadı. O günlerde Fetö'cülerle gizli toplantılar organize edip gazetede yalan yanlış tapeleri sık sık yayınlayarak seçilmiş hükümeti devirmeye çalıştı. kendisine verilmiş görev tamamlanınca da Kılıçdaroğlu kontenjanından CHP milletvekili seçildi.

Tescilli Şerefsiz

Rus yayın kuruluşlarına ABD'ye Türkiye'nin silah verdiği ve terör örgütü ile petrol ticareti yaptığını iddia etti. "İddiamı ispatlayamazsam şerefsizim' dedi.

O iddiası elinde patladı. CIA DAEŞ'le petrol ticareti yaptığı iddia ettiği Türkiye'den özür diledi. Şimdi Eren Erdem'in çıkıp 'ben şerefsiz, bir hainim' demesi bekleniyor.

Türkiye ile İran karşı karşıya gelse İran'dan taraf olurum diyen Eren Erdem'in bu kadar ucuz kurtulmaması gerekiyor. Ajan olduğu bilinen bu zatın vekilliğinin düşürülüp bir an önce mahkeme huzuruna çıkarılması gerekiyor. Fetö'cülükten ve yanalcılıktan yargılanmalı. Suçlu ise içeri atılmalı. Yada sınırdışı edilerek ülke topraklarından kovularak ana vatanı Tahran'a iade edilmeli."

3. Başvurucu, idari işlemin iptali için dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; haberde yer alan ifadelerin eleştiri hakkının kullanılmasından ibaret olduğunu, haberde yer alan Parti Başkanı'nın olaylar öncesindeki açıklamaları ve eylemleri nedeniyle olgusal temellere dayalı olarak böyle bir haberin yapıldığını, haberin siyasi eleştiri kapsamında ifade ve basın özgürlükleri çerçevesinde yapıldığını ifade etmiştir.

4. Davanın görüldüğü Ankara 14. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 12/6/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İdare Mahkemesi; dönemin Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı'na yönelik olarak "tescilli hain", "PKK'lı Kılıçdaroğlu" ifadelerinin ve CHP milletvekiline yönelik olarak "tescilli hain", "İran casusu", "vatan haini", "kriptolu FETÖ'cü", "sözde solcu", "şerefsiz bir hain" ifadelerinin eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı nitelikte olduğu ve 6112 sayılı Kanun'un

8/1-ç maddesine aykırı olduğu kanaatiyle dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5. Başvurucunun istinaf talebinde bulunması üzerine dosyayı inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi 11/10/2017 tarihinde "karar usul ve hukuka uygun olup istinaf başvurusunun kabulünü gerektiren bir neden bulunmadığından" başvurucunun istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Başvurucunun kararı temyiz etmesi üzerine Danıştay Onüçüncü Dairesi 10/2/2021 tarihinde "karar usul ve hukuka uygun olup bozma nedenlerinden hiçbirisi bulunmadığından" hükmün onanmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 1/4/2021 öğrendikten sonra 29/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; somut olaya konu haberden önce CHP Genel Başkanı'nın, başkanlık sistemi ve PKK terör örgütüyle ilgili bir kısım açıklamada bulunduğunu, PKK terör örgütüne yönelik olarak ceza infaz kurumunda mahkûm ziyareti gerçekleştirdiğini, söz konusu haberin de anılan olaylar sonrası yapıldığını ve olgusal bir temelinin olduğunu belirtmiştir. Başvurucu anılan haberin ifade ve basın özgürlükleri çerçevesinde yapıldığını, siyasi eleştiri mahiyetinde olduğunu, mahkeme kararlarında ilgili ve yeterli bir gerekçenin bulunmadığını ifade etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken görüş yazısında yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvuru, ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Somut başvuruda bir haber programında yer verilen ifadeler nedeniyle başvurucu hakkında idari para cezası uygulanması ile başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahalede bulunulmuştur. Müdahalenin dayanağı olan 6112 sayılı Kanun'un 32. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Ayrıca müdahalenin "başkalarının şeref ve itibarının korunması" meşru amacı ile yapıldığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemelerin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı irdelenecektir.

13. Anayasa Mahkemesi; Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa'nın 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu daha önce pek çok kez ifade etmiştir. Bu bağlamda ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü herkes için geçerlidir ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36).

Basın özgürlüğünün kamuoyuna çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi ile bunlara ilişkin bir kanaat oluşturulması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 63; Haci Boğatekin (2), B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 38).

14. İfade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007).

15. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 77; Sırrı Süreyya Önder, [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 58; Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

16. Derece mahkemeleri söz konusu dengelemeyi yaparken ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını değerlendirirken belirli bir takdir yetkisine sahiptir. Ancak bu takdir payı, Anayasa Mahkemesinin denetimindedir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 57). Anılan denetim sırasında Anayasa Mahkemesi temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalenin gerekçesine odaklanır. Kamu makamlarının, temel hak ve özgürlüklere -zorunlu bir ihtiyaca karşılık geldiğini ve orantılı olduğunu- ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koymadan yaptıkları müdahalelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğunun kabul edilebilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla ifade özgürlüğüne gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahaleler Anayasa'nın 26. maddesi ile onun özel görünümü olan 28. maddesini ihlal edecektir (Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120).

17. Somut olayda RTÜK; uzman raporu ve video görüntü incelemesine dayanarak, "Ana Haber" bülteninde kullanılan ifadelerin (bkz. § 2) kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü veya aşağılayıcı olduğu gerekçesiyle başvurucunun idari para cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucunun idari işlemin iptali talebiyle açtığı davada İdare Mahkemesi de söz konusu ifadelerin küçük düşürücü ve aşağılayıcı nitelikte olduğu kanaatine varmıştır. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruya benzer başvurularda, başvurucunun Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile diğer tarafın Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan şeref ve itibarın korunmasını isteme hakkı arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmektedir (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 27, 41, 52; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015 § 49; İlhan Cihaner (2), § 49; Kemal Kılıçdaroğlu §§ 56-58).

18. Mevcut başvuruda da şeref ve itibarının korunması hakkı ile ifade ve basın özgürlükleri arasında adil bir denge kurulmalıdır. Bu kapsamda başvuru konusu ifadelerin bağlamı, konunun kamu yararına yönelik bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı, hedef alınan ve ifadeleri sarf eden kişilerin kimlikleri ile derece mahkemelerince bu hususta ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulup sunulmadığı dikkate alınmalıdır (ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkının dengelenmesinde dikkate alınacak kriterlere ilişkin daha detaylı

açıklama için bkz. Bilal Uçar, B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 14).

19. Başvurucunun sahibi olduğu kanalda yayımlanan haber programında haberin yapıldığı tarihteki CHP Genel Başkanı'na ve CHP milletvekiline yönelik ifadelerde bulunulmuştur. Başvurucu söz konusu haber öncesinde kamuda yoğun bir şekilde başkanlık sistemine dair tartışmaların yaşandığını, CHP Genel Başkanı'nın Parti Meclisinde yaptığı konuşmaların terör olaylarının gerekçesinin başkanlık sisteminin engellenmesi olduğu biçiminde yorumlandığını, bu bağlamda CHP Genel Başkanı'nın birçok konuşması olduğunu ve söz konusu haberde de bu konuşmalara değinilerek ağır ve sert eleştirilerde bulunulduğunu belirtmiştir. Diğer yandan CHP milletvekiliyle ilgili sözlerin de kendi açıklamaları ve tespitlerinin değerlendirilmesinden ibaret olduğunu, bu kapsamda milletvekilinin ortaya attığı bir iddianın ispatlanamaması durumunda "şerefsiz" olduğunu ifade etmesi üzerine ve bu ifadeye atıfla aynı kelimenin sarf edildiğini belirten başvurucu, haberde kullanılan sözlerin belirli bir bağlamı bulunduğunu iddia etmiştir.

20. Öncelikle mevcut başvuruya konu ifadelerin bir haber programında kamunun gündemindeki bir konuyla ilgili sarf edildiği gözden uzak tutulmamalıdır. Söz konusu programda CHP Genel Başkanı'nın başkanlık sistemine dair yaptığı bir kısım açıklamayı ve akabinde gerçekleştirdiği eylemleri öne çıkaran bir haber yayımlanmıştır. Bu kapsamda toplumun tamamını ilgilendiren ve kamusal bir tartışmaya katkı sunduğu konusunda şüphe bulunmayan konularda oluşan rahatsızlıkların yüksek sesle dillendirilmesinin ancak düşüncelerin herhangi bir engelle karşılaşmadan açıklanabildiği demokratik rejimlerde mümkün olduğu unutulmamalıdır (Deniz Karadeniz ve diğerleri, B. No: 2014/18001, 6/2/2020, § 129).

21. Diğer yandan Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında da istikrarlı şekilde vurguladığı üzere yazılı ya da sözlü bir beyan içinde kullanılan ifadelerin ifade özgürlüğü ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususuna karar verirken kullanılan ifadeleri bağlamından kopartmaksızın olayın bütünlüğü içinde değerlendirmek gerekmektedir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45). Tek başına ve soyut olarak kullanıldığında kaba ve kırıcı bulunabilecek bir söz, bağlamı ile birlikte ele alındığında ifade özgürlüğü kapsamında korunması gereken üslubun bir parçası olarak nitelendirilebilir. Buna karşın somut olayda başvurucuya verilen idari para cezasına konu ifadelerin bağlamından koparılarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Nitekim somut olayda ilk derece mahkemesi -başvurucunun ifadelerin bağlamına yönelik yukarıda yer verilen iddialarını da dikkate almaksızın- kullanılan ifadelerin bağlamını, dile getirilme şekli ve nedenini, ifadeyi kullanan ve ifadenin muhataplarının konumlarına bağlı olarak ifade özgürlüğü alanının kapsamını, kullanılan ifadelerin arka planı olup olmadığını ve karşı tarafın önceki davranışlarını değerlendirmeksizin ifadeleri bağlamından koparak tek başına değerlendirmiş, üstelik ifadelerin kullanım biçimlerini de değiştirerek ele almıştır.

22. Bu kapsamda yargı mercileri, başvurucunun basın özgürlüğü ve bu bağlamda ifade özgürlüğü ile karşı tarafın şeref ve itibarının korunması hakkı arasında yukarıda yer verildiği şekliyle adil bir denge kurmaya çalışmamış; programda geçen belirli ifadeleri cımbızlayarak ve yalnızca soyut bir değerlendirmeyle söz konusu ifadelerin aşağılayıcı ve küçük düşürücü olduğuna karar vermiş ve bu hâliyle Anayasa Mahkemesince ortaya konulan ilkelere göre hareket etmemiştir.

23. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru incelemesinde bireylerin anayasal hakları ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin dava konusu olguları değerlendirmesine ve

hukuku yorumlamasına müdahalede bulunmaz (Önder Balıkçı, § 47; Haci Boğatekin (2), § 49). Dolayısıyla somut olayda İdare Mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin anılan ilkeleri çerçevesinde yapacağı değerlendirme sonucunda ilgili ve yeterli gerekçe oluşturmak suretiyle davanın kabulü ya da reddine karar vermesi elbette mümkündür. Buna karşılık yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında yargı mercilerinin başvurucunun cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır. Nihayetinde başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 14. İdare Mahkemesine (E.2017/728, K.2017/1926) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMİR DÖNMEZ

B. No: 2021/20059 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20059

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİR DÖNMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/20059)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Emir DÖNMEZ

Yasal Temsilcisi : Zeynep KARAGÖZ

Vekili : Av. Abdullah BİRDİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 22/3/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği, bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 12/6/2020 tarihli dava dilekçesi ile Türk Ekonomi Bankası A.Ş. hakkında menfi tespit davası açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde ekonomik durumunun iyi olmadığını belirterek ve taşınmazları üzerinde icrai haciz, ihtiyati haciz, kamu haczi, ihtiyati tedbir veya icra yoluyla satış kayıtları bulunduğunu belgeleriyle sunarak adli yardım talep etmiştir.

9. Antalya 2. Asliye Ticaret Mahkemesi (Mahkeme) 9/10/2020 tarihli ara kararı ile adli yardım talebinin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; yeterli belge sunulmadığı gibi sunulan belge örneklerinden adli yardımdan yararlandırmaya ilişkin farklı bir belge bulunmadığı ve bu yolda kanaat oluşmadığı belirtilmiştir.

10. Mahkemece verilen ara karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz üzerine Antalya 3. Asliye Ticaret Mahkemesi 23/11/2020 tarihli kararı ile itirazı kesin olarak reddetmiştir.

11. Başvurucu 8/12/2020 tarihli dilekçe ile harç ve masrafları ödeyemeyeceğini belirtmiştir. Mahkeme ise 13/12/2020 tarihinde başvurucuya gider avansını iki haftalık kesin süre içerisinde yatırmasını aksi takdirde davanın usulden reddine karar verileceğini, başvuru ve peşin harcı ise bir haftalık kesin süre içerisinde yatırmasını aksi takdirde davanın açılmamış sayılacağını ihtar etmiştir.

12. Mahkeme 18/2/2021 tarihli ara kararıyla başvurucunun verilen kesin süre içerisinde harcı yatırmadığından dosyanın işlemden kaldırılmasına, akabinde 25/5/2021 tarihli kararıyla dosyanın işlemden kaldırıldığı tarihten itibaren üç ay içerisinde harcın yatırılarak yenileme dilekçesi verilmediği gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir. Bu karara karşı başvurucu istinaf kanun yoluna başvurmuş olup inceleme devam etmektedir.

13. Başvurucunun itiraz aşamasında ve bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü taşınmazları üzerinde kısıtlama şerhleri olduğu iddiası Anayasa Mahkemesi tarafından Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden incelenmiştir. Yapılan incelemede söz konusu taşınmazlar üzerine konulmuş olan ve hâlen devam ettiği anlaşılan icrai haciz, ihtiyati haciz, kamu haczi, ihtiyati tedbir veya icra yoluyla satış kayıtları bulunduğu görülmüştür.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun

i. 334. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

''Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler.''

ii. 336. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir.

Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracağı delilleri ve

yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır."

iii. 337. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Mahkeme, adli yardım talebi hakkında duruşma yapmaksızın karar verebilir. Ancak, talep hâlinde inceleme duruşmalı olarak yapılır. Adli yardım taleplerinin reddine ilişkin mahkeme kararlarında sunulan bilgi ve belgelerin kabul edilmeme sebebi açıkça belirtilir.

Adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye dilekçe vermek suretiyle itiraz edilebilir. Kararına itiraz edilen mahkeme, itirazı incelemesi için dosyayı o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde adli yardım talebi yapılan hukuk mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise aynı işlere bakmakla görevli en yakın mahkemeye gönderir. İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir. Adli yardım talebi reddedilirse, ödeme gücünde sonradan gerçekleşen ciddi bir azalmaya dayanılarak tekrar talepte bulunulabilir."

iv. 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunur. Adli yardımdan yararlanan kişinin haksız çıkması hâlinde, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

16. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

17. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu, adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Öncelikle başvurucunun ara kararı niteliğinde olan adli yardım talebinin reddedilmesine dair karara karşı yaptığı itirazın reddine ilişkin karara yönelik yaptığı başvurunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da öngörülen kabul edilebilirlik şartlarını taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir.

21. Anayasa Mahkemesi söz konusu değerlendirmeyi, somut başvuruya benzer nitelikteki

Tacettin Ceylan ([GK], B. No: 2017/39062, 10/11/2021) kararında yapmıştır. Anılan kararda, esası devam eden yargılamada adli yardım talebinin reddine ilişkin karara karşı yapılan bireysel başvurunun salt adli yardım talebinin reddi yönünden mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenebileceğini belirterek başvuruyu kabul edilebilir bulmuştur. Somut olayda da başvurucunun adli yardım talebinin reddine ilişkin karara itiraz ettiği ve itirazın reddedildiği, asıl dava sürecinden bağımsız olarak bireysel başvuruda bulunulduğu görülmekle anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucu, davanın açılmamış sayılmasına ilişkin karara yönelik olarak da istinaf kanun yoluna başvurmuş, ancak bu başvuru henüz sonuçlanmamıştır. Davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararın istinaf kanun yoluna dair süreç işbu başvurunun konusu edilmediğinden incelenmemiştir.

22. Diğer taraftan başvurucunun benzer bir konuda yaptığı 2020/38332 numaralı başvurunun, Birinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca 21/12/2021 tarihinde başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiş ise de Anayasa Mahkemesinin Tacettin Ceylan kararında yargılama sürecinde verilen adli yardım talebinin reddine ilişkin ara kararının kesinleşmesinin ardından bu karara yönelik olarak bireysel başvuru yapılabileceği sonucuna vardığının altı çizilmelidir.

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

25. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

26. Başvurucunun adli yardım talebinin reddedilmesi sonucu yargılama masrafları ödemek zorunda bırakılmasının mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

27. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,

Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

28. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

29. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaç taşıma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

30. Başvuru konusu olayda adli yardım talebinin 6100 sayılı Kanun'un 334. ve devamı maddelerinde öngörülen şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle Mahkemece reddedildiği anlaşılmaktadır.

31. Mahkemenin 6100 sayılı Kanun'un 334. maddesi hükmünü esas alarak verdiği ret kararına göre yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

32. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını, ilgili hak ve özgürlüğe ilişkin Anayasa maddesinde gösterilen özel sınırlandırma sebeplerinin bulunmasına bağlı kılmıştır. Anayasa'nın 36. maddesinde özel sınırlama nedeni düzenlenmemiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde, adil yargılanma hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu düşünülemez. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

33. Yargı harçları, yargı hizmetinden yararlanılması karşılığında devlete ödenen katkı payını ifade etmektedir. Yargı harcı ödeme yükümlülüğü getirilmesiyle, bölünebilen bir kamu hizmeti olan yargı hizmetinden yararlananların bu hizmetin maliyetinin bir kısmına katlanması hedeflenmektedir. Bunun yanında yargı harcının abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun taleplerin disipline edilmesi ve gereksiz başvuruların önüne geçilerek mahkemelerin meşgul edilmesinin önlenmesi amacına hizmet ettiği de açıktır. Öte yandan başvurucuların harç dışındaki yargılama giderleri karşılığında avans yatırmakla yükümlü kılınmasının amacı ise yargılama sırasında yapılması zorunlu giderleri finanse etmektir. Bu giderlerin yargı hizmeti talep eden kişi tarafından karşılanması işin doğası gereğidir. Dolayısıyla başvurucuların harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkının doğasından kaynaklanan ve anayasal açıdan meşru amaçlara dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, B. No: 2017/21882, 10/2/2021, § 45).

iii. Ölçülülük

34. Adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması şartıyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

36. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

37. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkların makul sürede bitirebilmesi amacıyla belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız kılmadıkça ya da aşırı derecede zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 39).

38. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde, mahkemeye erişim hakkının kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabileceğini, bu hususta devletlerin takdir hakları gereği bazı düzenlemeler yapabileceğini, bununla birlikte getirilecek sınırlandırmaların hakkın özünü zedeleyecek nitelikte olmaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerektiğini belirtmiştir (Mesut Güzel, B. No: 2014/5876, 22/9/2016, § 31).

39. Tarafların dava açarken veya yargılama sırasında harç, gider avansı gibi yargılama giderlerini ödemek zorunda bırakılmasına yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir. Ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (Özkan Şen, §§ 61, 62).

40. Öte yandan temel hak ve özgürlükleri korumak öncelikle yargılama makamlarının görevi olduğundan ve maddi olguları değerlendirmek noktasında Anayasa Mahkemesine göre daha elverişli konumda bulunduklarından, kararlarında gösterdikleri gerekçeler ölçülülük incelemesinde büyük önem taşır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvuru konusu adli yardımdan yararlandırılma talebinin Mahkemece reddedilmesi sonrasında da başvurucu tarafından gerekli harç ve masrafların yatırılmadığı ve davanın açılmamış sayılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.

42. Mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında ilk

değerlendirilmesi gereken husus elverişlilik kriteridir. Başvuruculların harç ve yargılama gideri ödemekle yükümlü kılınmasının gereksiz yere dava açılmasını önleme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu açıktır (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, § 50).

43. İkinci olarak müdahalenin gereklilik kriterini sağlayıp sağlamadığı incelenmelidir. Gereklilik, mahkemeye erişim hakkını en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Yargısal başvurularda ilgililerin harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkını kısıtladığı tartışmasızdır. Bununla birlikte harç ve yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün doğduğu ana göre müdahalenin derecesi değişebilmektedir. İlgilinin daha yargılamanın başında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü tutulması ile yargılamanın sonunda yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmesi arasında müdahalenin ağırlığı bakımından önemli farklılık bulunmaktadır. Yargılama giderlerinin dava şartı olarak öngörülmesinin davanın esası karara bağlandıktan sonra kişinin yargılama giderini ödemekle yükümlü kılınmasına nazaran mahkemeye erişim hakkına daha ağır bir müdahale teşkil edeceği kuşkusuzdur. Bu sebeple yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün yargılamanın sonuna ötelenmesinin hakka daha hafif bir müdahale teşkil etmesi sebebiyle tercihe şayan bir yöntem olduğu söylenebilir (Famiye Beğim ve Mehmet Tahir Beğim, § 51).

44. Dava açılırken kişilerin harç ve gider avansını peşin ödemekle yükümlü tutulmasına rağmen söz konusu yargılama masraflarının kısmen veya tamamen dava sonunda ödenmesi durumu gereksiz yere dava açılmasının önlenmesi amacına hizmet etmeyebilir. Kanun koyucu tarafların davanın hangi aşamasında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü olduklarını belirlemede takdir yetkisine sahiptir. Nitekim kanunda; davacı tarafça başvuru ve maktu harcın peşin, nispi karar harcının da dörtte birinin peşin olarak ödenmesi, yine belirli miktarda gider avansının davanın başında alınması öngörülmek suretiyle mahkemeye erişim hakkı bağlamında araç ve amaç arasında adil bir denge kurulmaya çalışılmıştır.

45. Ekonomik ve sosyal durumları itibarıyla yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olan kişilerin sözü edilen masrafları davanın başında ödemekle yükümlü tutulmaları ya da yargılama sürecinde masraf gerektirecek nitelikteki delillerin dosyaya celbedilmesi için ödeme yapmak zorunda bırakılmaları mahkemeye erişimlerini imkânsız hâle getirebilir veya önemli ölçüde zorlaştırabilir. Yukarıda açıklandığı gibi adli yardım kurumunun, tarafların talep ve delillerini ileri sürme, iddialarını ispat etme imkânlarını kolaylaştırarak bu suretle yargısal sürece etkili bir şekilde katılımlarını sağladığı, böylece mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi daha dengeli hâle getirdiği anlaşılmaktadır.

46. Dava açılırken veya yargılama sırasında taraflardan birine yükletilen harç ve diğer yargılama masraflarının miktarı, ilgilinin ödeme kabiliyeti ve kısıtlamanın getirildiği dava aşaması, mahkemeye erişim hakkı yönünden dikkate alınması gereken hususlardır. Bu açıdan somut olay şartlarında ölçülülük incelemesi yapılırken Mahkeme tarafından ödenmesi istenen harç ve yargılama giderlerinin başvurucuya aşırı bir külfet oluşturup oluşturmadığı, bu yükümlülüğün kaldırılmasının yolu olan adli yardımla ilgili verilen ret kararının gerekçesinin yeterliliğinin de değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

47. Somut olayda başvurucunun adli yardım talebi ara karar ile reddedilmiştir. Yargılamanın taraflarca hazırlama ilkesine uygun olarak yürütüleceği gerçeğine ve adli yardım talebinde bulunan kişilerin mali durumlarına ilişkin belgeleri mahkemeye sunma zorunluluğuna uygun olarak başvurucu adli yardım talep ettiği dava dilekçesi ekinde gerekli olduğunu

değerlendirdiği açıklamaları yapıp belgelerini sunmuştur. Başvurucu; bütün taşınmazları üzerinde icrai haciz, ihtiyati haciz, kamu haczi, ihtiyati tedbir veya icra yoluyla satış kayıtları bulunduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Başvurucu dava dilekçesinde adli yardım talebine dayanak olarak taşınmazlar üzerindeki takyidat kayıtlarını da sunmuş olup kendisinin ve ailesinin geçimini idame ettiremediğini belirtmiştir. Başvurucu, adli yardım ret kararından sonra itiraz aşamasında ret kararına itiraz ederken de ret kararının dayanağı olan taşınmazlar üzerinde de kısıtlama bulunduğunu söylemiştir.

48. Yargılama makamları başvurucunun, söz konusu tutarı ödemesi hâlinde kendisinin ve ailesinin geçimini önemli ölçüde güçleştireceği iddiasını desteklemek için ibraz edilen belgelere itibar etmemiştir. Başvurucu, bütün taşınmazları üzerinde kısıtlama olduğunu itiraz aşamasında da dile getirmiştir. Mahkeme kararından sonra itiraz aşamasında başvurucunun adına kayıtlı taşınmazlar üzerinde kısıtlama olduğu iddiası araştırılmadan ve ibraz edilen belgelerle yetinilerek başvurucunun adli yardımdan faydalanmasına engel olacak şekilde katı ve kategorik bir yorum yapılmıştır. Bu şekildeki kategorik yaklaşım adli yardım kararı verilmesinde ilgililerin gerçek mali durumlarının dikkate alınmasını önlemektedir. Başvurucunun talep ve itiraz aşamalarında ileri sürdüğü iddiaların doğruluğu araştırılmadan ibraz ettiği belgelerin yeterli olmadığından hareketle mali gücünün yargılama giderlerini karşılayacak düzeyde olduğu sonucu çıkarılamayacağı gibi mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak yönünden gerekli ve orantılı olduğu da söylenemez. Dolayısıyla bu durumun başvurucu üzerinde aşırı bir yük oluşturduğu ve yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

50. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

52. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun maddi ve manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 2. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2020/206) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F.18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMET SEME

B. No: 2021/24581 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/24581

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMET SEME BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/24581)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Muhammet SEME

Vekili : Av. Ekrem HOROZOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, boşanma davasının uzun sürmesi nedeniyle evlenme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu; evliliğin ilk günlerinden beri eşiyle aralarında geçimsizlik olduğunu, uzun süredir ayrı olduklarını, eşinin sadakat yükümlülüğüne uygun hareket etmediğini, bu nedenle evlilik birliğini devam ettiremeyeceğini belirterek 28/9/2015 tarihinde Kayseri 2. Aile Mahkemesinde (Mahkeme) boşanma davası açmıştır.

3. Dava dilekçesi 30/9/2015 tarihinde davalının yurt içinde kayıtlı ikamet adresine gönderilmiş ancak tebliğ edilememiştir. Mahkemece davalı hakkında adres araştırması yapılmış ve Hollanda'da ikamet ettiğinin belirlenmesi üzerine Rotterdam Başkonsolosluğu (Temsilcilik) aracılığıyla bu adrese 12/1/2016 tarihinde tebliğ yapılmıştır.

4. Mahkeme, 6/5/2016 tarihli ilk celsede, duruşma gününü bildiren davetiyenin Temsilcilik aracı kılınmadan gönderilmesi nedeniyle iade edildiğini belirleyerek davalıya yeniden davetiye gönderilmesine karar vermiştir. İlk celseden sonra davalıya gönderilen davetiye,

adres değişikliği nedeniyle iade edildiğinden 23/5/2016 tarihinde başvurucu tarafından Mahkemeye davalının adresi bildirilmiş ve Mahkemece 24/5/2016 tarihinde davalının yeni adresine tebliğ yapılması için Temsilciliğe yazı yazılmıştır. 14/11/2016 tarihine kadara davalıya tebliğ yapılamaması üzerine anılan tarihte başvurucu tarafından -farklı bir adrese ilişkin- bildirim yapılmıştır.

5. Temsilcilik 13/3/2017 tarihli cevap yazısında duruşma gününü bildiren davetiyenin tebliğ edilemediğini Mahkemeye bildirmiştir. Başvurucu, davalının adresinin doğru olduğunu beyan ederek aynı adrese yeniden tebliğ yapılmasını talep etmiş ve Mahkemece bu kez Adalet Bakanlığına (Bakanlık) 14/6/2017 tarihinde yazı yazılarak davalıya duruşma günü tebliğ edilmiştir.

6. Davalı, 21/11/2017 tarihinde yapılan altıncı celseye katılarak beyanda bulunmuştur. 6/2/2018 tarihli celsede başvurucunun bildirdiği tanıkların beyanları alınarak tahkikat aşamasının bitirilmesine ve taraflara davanın esası hakkındaki beyanlarını sunmaları için süre verilmesine karar verilmiştir. Mahkeme 27/2/2018 tarihli son celsede evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı gerekçesiyle tarafların boşanmalarına karar vermiştir. Davalı 12/6/2018 tarihinde istinaf talebinde bulunmuştur.

7. Başvurucu, 29/4/2021 tarihinde -istinaf incelemesi devam ederken- bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

9. Bireysel başvuru tarihinden sonra Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) sistemindeki bilgi ve belgelerin incelenmesinde; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dairesinin 2/11/2021 tarihli kararı ile istinaf talebinin reddedildiği ve anılan kararın Yargıtay 2. Hukuk Dairesince 13/9/2022 tarihinde onanarak kesinleştiği görülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, açtığı boşanma davasının gereksiz yere uzatıldığını ve ivedilikle sonuçlandırılmayan dava sürecinde yeniden evlilik birliği kuramadığını belirterek makul sürede yargılanma hakkının ve evlenme hakkının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde; başvurucunun özel hayata saygı hakkı kapsamında kalan evlenme hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı beyanında; boşanma davasının yedi yılda tamamlanması nedeniyle evlenme ve aile kurma hakkının ihlal edildiği ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, boşanma davasına ilişkin sürecin uzaması nedeniyle yeniden evlenme/aile kurma hakkından mahrum bırakıldığını ileri sürmektedir. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında evlenme hakkının Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri kapsamında özel hayata saygı hakkı içinde incelendiğini ve bu hakkın salt belirli bir kişiyle evlenme talebiyle sınırlanmamış olup geniş anlamda "aile kurma" iradesini esas aldığını ifade etmiştir. Bu kapsamda boşanma davası otomatik olarak evlenme hakkının ihlaline yol açmaz ise de sadakat yükümlülüğünün boşanma davasına ilişkin süreçte de devam edecek olması nedeniyle evlenme iradelerinin varlığını belirli bir kişiden veyahut somut bir evlilik planından söz etmeleriyle sınırlamak bireylere katlanmaları beklenemeyecek bir külfet

yüklemek anlamına gelebilir. Dolayısıyla somut olayda istinaf incelemesi devam ederken bireysel başvuruda bulunan başvurucunun evlenme hakkına dayanak teşkil eden evlenme iradesinin var olup olmadığının tespiti noktasında katı bir yorumdan kaçınılmalıdır. Bu açıklamalar doğrultusunda, temel iddiası, boşanma davasının uzun sürmesi nedeniyle yeniden evlenme/aile kurma hakkının ihlal edildiğine ilişkin olan başvurucunun şikâyetinin bir bütün hâlinde özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde bulunan evlenme hakkı bağlamında ele alınması gerektiği kanaatine varılmıştır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Kesici, B. No: 2013/3440, 20/4/2016, §§ 44-51; Ö.Ç., B. No: 2014/8203, 21/9/2016, §§ 46-54; S.A., B. No: 2017/40199, 8/9/2020, §§ 48-53; Sabire Güngör [GK], B. No: 2019/32487, 29/2/2024 §§ 40-45).

13. Her ne kadar başvuruya konu boşanma davasında verilen karar, bireysel başvuru tarihinden sonra kesinleşmiş ise de evlenme hakkı mahiyeti gereği sonuç odaklı bir değerlendirme yanında sürece ilişkin bir incelemeyi de gerektirdiğinden başvurucunun mağdur statüsünün bulunduğu kabul edilmelidir. Bu itibarla açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sabire Güngör [GK], §§ 46-50).

14. Evlenme hakkının belirtilen anayasal dayanakları ile devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesi dikkate alındığında söz konusu güvencelerin hayata geçirilmesi konusunda devletin üstlenmesi gereken pozitif yükümlülüklerin bulunduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamdaki yükümlülüklerin temelinde ailenin kurulması ile evliliğin gerçekleştirilmesine yönelik hukuki koşulların düzenlenmesi ve uygulanması olduğu söylenebilir (D.K., B. No: 2015/11159, 25/9/2019, § 60; Ö.Ç.§ 53).

15. Resmî bir evliliğin sona erebilmesinin nedenlerinden biri de ilgili mevzuatta sayılan nedenlerin gerçekleşmesi durumunda yetkili ve görevli mahkemelerce verilen boşanma kararıdır. Bu yönde verilen kararın kesinleşmesi üzerine boşanan eşler, evlilik için gerekli koşulları taşıdıkları müddetçe yeniden evlenme hakkına sahip olacaklardır. Dolayısıyla boşanma davasına ilişkin sürecin ve akabinde gerçekleştirilecek işlemlerin hakkın özünü zedelemeyecek şekilde uygun bir zaman dilimi aralığında ve etkili hukuki çarelere başvurularak tamamlanması evlenme hakkının gerekliliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (D.K., § 61; S.A., § 56). Bu kapsamda boşanma davasının evlenme hakkının özünü zedeler bir duruma gelmemesi noktasında devlete yüklenen yükümlülük kararın sonucundan ziyade usulüne ilişkindir (S. A., § 58; Ö.Ç.§ 70).

16. Boşanma davası süresince devletin mevcut ailenin korunmasına ilişkin olarak pozitif yükümlülükleri devam etmektedir. Bu kapsamda yargılamanın boşanma davasına konu aile ile evlenme hakkı kapsamındaki menfaatler arasındaki gözetilmesi gereken adil dengeyi bozmayacak özenli ve somut olaya uygun makul bir sürede sonuçlandırılması gerekir (Sabire Güngör [GK], § 55).

17. Somut olayda başvurucunun 28/9/2015 tarihinde açtığı boşanma davasında Mahkemece 27/2/2018 tarihinde karar verildiği görülmektedir. Söz konusu karar, istinaf ve temyiz süreçlerinin ardından 13/9/2022 tarihinde kesinleşmiştir.

18. Başvurucunun yargılama sürecinde takip ve özen yükümlülüğünü yerine getirdiği görülmüştür. Zira başvurucu, dava dilekçesinin ve duruşma gününün yurt dışında yaşayan davalıya bildirilmesi amacıyla Mahkemenin kendisinden talep ettiği hususları hızlı ve

eksiksiz şekilde yerine getirmiş; başvurucunun yurt dışındaki adreslerini Mahkemeye ivedi şekilde bildirerek süreci titizlikle takip etmiştir.

19. Bununla birlikte Mahkemece duruşma gününü bildiren davetiyenin Temsilcilik aracı kılınmadan gönderilmesi nedeniyle iade edilmesine ve davalının yurt dışı adresini değiştirmesi nedeniyle uzayan sürece rağmen anılan koşullar içinde makul kabul edilebilecek bir süre olan 2 yıl 4 ay 29 günde tarafların boşanmalarına karar verildiği değerlendirilmiştir. Öte yandan 12/6/2018 tarihinde başlayan istinaf sürecinin -taraflara yüklenebilecek somut bir sebep bulunmaksızın- 3 yıl 4 ay 20 günlük sürede tamamlandığı ve temyiz aşaması ile birlikte yargılamanın toplamda 6 yıl 11 ay 15 gün devam ettiği dikkate alındığında somut olayın koşullarında boşanma davasına ilişkin sürecin evlenme hakkının özünü zedelemeyecek şekilde uygun bir zaman dilimi aralığında tamamlandığı söylenemez.

20. Bu bağlamda boşanma davasının sonuçlandırılmasına ilişkin işlemlerde evlenme hakkının özünü zedeleyecek şekilde gerekli özen yükümlülüğünün gösterilmemesi ve işlemlerin makul bir sürede tamamlanmaması nedeniyle başvurucunun evlenme/aile kurma hakkına ilişkin devlet tarafından üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği değerlendirilmektedir.

21. Açıklanan gerekçelerle evlenme hakkının özünü zedeleyen hukuki belirsizlikler hızlı ve etkili bir idari ve yargısal süreç yürütülerek giderilmediğinden özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde olan evlenme hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 500.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruya konu boşanma davasında verilen kararın kesinleştiği dikkate alındığında başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

24. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının kapsamında bulunan evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. ve 41. maddeleri kapsamında güvence altına alınan evlenme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İHSAN GÜLER VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/25120 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/25120

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İHSAN GÜLER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/25120)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. İhsan GÜLER

2. Musa KERVANKIRAN

3. Özcan BASAR

4. Zafer GÜLER

Başvurucular Vekili : Av. İlkim KAPAÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesi feshedilen başvurucuların sendikal tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculara göre iş sözleşmeleri, sendikal nedenlerle sonlandırılmıştır. Başvurucular bu kapsamda işe iade ve sendikal tazminat talepli dava açmıştır.

3. Açılan davaların tamamında ilk derece mahkemesi davaların kabulüne ve başvurucular lehine sendikal tazminata hükmetmiştir. Buna karşın Bölge Adliye Mahkemesi sendikal fesih olgusunun gerçekleşmediği gerekçesiyle bu yönden davaları kesin olarak reddetmiştir.

4. Nihai kararların tebliği üzerine başvurucular, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

5. Başvurucular iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini, eksik inceleme sonucu verilen ret kararlarının sendika hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

6. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşçilerin işe alınmaları; belli bir sendikaya girmeleri veya girmemeleri, belli bir sendikadaki üyeliği sürdürmeleri veya üyelikten çekilmeleri veya herhangi bir sendikaya üye olmaları veya olmamaları şartına bağlı tutulamaz.

(2) İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, çalışma şartları veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayrım yapamaz. Ücret, ikramiye, prim ve paraya ilişkin sosyal yardım konularında toplu iş sözleşmesi hükümleri saklıdır.

(3) İşçiler, sendikaya üye olmaları veya olmamaları, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde işçi kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları veya sendikal faaliyette bulunmalarından dolayı işten çıkarılamaz veya farklı işleme tabi tutulamaz.

(4) İşverenin (…) yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir.

(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun (…), 20 ve 21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın sendikal tazminata karar verilir. Ancak işçinin işe başlatılmaması hâlinde, ayrıca 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tazminata hükmedilmez. İşçinin 4857 sayılı Kanunun yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez.

(6) İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiği iddiası ile açılacak davada, feshin nedenini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür.

(7) Fesih dışında işverenin sendikal ayrımcılık yaptığı iddiasını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak işçi sendikal ayrımcılık yapıldığını güçlü biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren davranışının nedenini ispat etmekle yükümlü olur. .."

7. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun sendikal fesih iddiasının değerlendirilmesi bakımından ortaya koyduğu kriterlerle ilgili 7/10/2009 tarihli ve E.2009/9-372, K.2009/416 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı, işverence ekonomik veya teknolojik nedenlere dayalı bir fesih yoluna gidilmesi halinde teknik yönden bu hususların araştırılması, feshin son çare olarak kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gereklidir"

8. Anayasa Mahkemesi, benzer başvurularda mahkemelerin sendikal nedenlerle iş sözleşmelerinin feshinin sendika hakkını ihlal ettiği iddialarını incelemiştir (bkz. Emine Yaşar Kaya ve Melike Gök, B. No: 2020/32802, 19/7/2013, Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023, Ayhan Akyüz ve diğerleri, B. No: 2018/6851, 10/5/2023; Refiye Şentürk Varlı, B. No: 2021/10518, 20/7/2023; Emrah Üzegül ve diğerleri, B. No: 2020/22386, 7/6/2023; Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023). Anayasa Mahkemesi bu başvurularda bir iş sözleşmesinin salt sendikal nedenlerle feshedilip feshedilmediğinin tespit edilebilmesi için -Yargıtay ve AİHM içtihatlarında vurgulanan hususları da gözönüne alarak- bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterler, dava konusu olaylara göre genişletilmesi mümkün olmakla birlikte şöyle sıralanabilir;

- Fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten istifa eden/istifa sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı,

- Sendikal neden kavramının, bir fiilin sendikal olarak değerlendirilebilmesi için sadece kurulu bir sendika tarafından yahut sendika üyeleri tarafından yapılmasının zorunlu olmadığının gözönüne alınması, sendika üyesi olmayan bir işçinin henüz kurulmamış bir sendikanın örgütlenmesi için veya kurulmuş bir sendikanın propagandasını yapmak üzere organizasyon düzenlenmesi ya da düzenlenen bir faaliyete katılması veya destekleyici eylemlerde bulunması (sendikaya üye toplama, sendikal konuşmalar yapma, broşür dağıtma vb.) gibi faaliyetlerin de sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilmesi, bunun sonucunda anılan hususların iş sözleşmesinin feshinde etkili olup olmadığının belirlenmesi,

- İş sözleşmesi feshedilenlerin sendikal faaliyette öncü olup olmadıkları,

- Toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı,

- Özellikle sendika üyesi olan ve/veya sendikal faaliyet içerisinde bulunan işçilerin benzer gerekçelerle ve/veya yakın tarihlerde işten çıkarılıp çıkarılmadığı,

- İşyerinde başka sendikalara üye olan işçilerin olup olmadığı, mensubu olduğu sendikadan istifa edenlerin başka bir sendikaya üye olup olmadığı, tüm sendikalı işçilerin toplam işçi sayısına oranı (işyerinin varsa başka şubelerinde çalışan sayısının da dikkate alınarak bu oranın belirlenmesi), bu oranın dava konusu fesih tarihinden önceki ve sonraki dönemlerde ne şekilde değiştiği (örneğin altışar aylık ya da birer yıllık önceki ve sonraki dilimlerin esas alınması),

- Hâlen sendikalı çalışan varsa sayılarının sembolik olup olmadığı, bu kişilerin üye olduğu sendikaların işyerinde toplu iş sözleşmesi imzalayabilmek için yetkili sendika olma ihtimallerinin bulunup bulunmadığı,

- Sendikal fesih iddialarına ilişkin tanık dinlenip dinlenmediği, bilirkişi raporu alınıp alınmadığı; bu delillerin ne şekilde değerlendirildiği, anılan delillere itibar edilmemişse nedenlerinin ilgili ve yeterli gerekçe ile açıklanıp açıklanmadığı,

- Sendikalı olanların veya sendikal faaliyette bulunanların çalışma alanlarında baskıya uğrayıp uğramadığı (bilmedikleri işlerde çalıştırma, işveren tarafından bizzat yahut diğer çalışanlar aracılığıyla sözlü baskı yapılması, sosyal medya hesaplarının takip edilmesi, gerek olmadığı hâlde fazla iş yükleme/fazla mesaiye bırakma, düşük ücretle çalıştırma, özlük haklarından yararlandırmama veya az yararlandırma vb.),

- Sendikal faaliyetlerin iş gücünü etkileyip etkilemediği ve bunun işverence ortaya konulup konulamadığı,

- İşletmesel nedenlerle işten çıkarmalarda öncelikle sendikalı veya sendikal faaliyette bulunan işçilerin çıkarılıp çıkarılmadığı,

- Performans nedeniyle işten çıkarmalarda objektif kriterler belirlenip belirlenmediği, bu kriterlerin sendikalı veya sendikal faaliyette bulunanlarla diğer işçilere aynı şekilde uygulanıp uygulanmadığı,

- Aynı ya da benzer gerekçelerle işten çıkarılan işçilerin başka mahkemelerde görülen davalarının farklı sonuçlandığına ilişkin iddialar varsa bu iddiaların dikkate alınıp alınmadığı, varsa bu kararlardan neden ayrışıldığının izah edilip edilmediği kriterlerin mahkemelerce somut olaya uyduğu ölçüde uygulanması gerekir (Ahmet Yavuz, B. No: 2019/28133, 14/12/2023; § 28).

9. Bu kapsamda eldeki başvuruda olduğu gibi sendikal nedenlerle bir iş sözleşmesinin sonlandırıldığı iddia edildiğinde mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemelerinin olayın şartlarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki derece mahkemeleri önündeki uyuşmazlık ne kadar Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi Anayasa'da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede derece mahkemelerinin yeri alınmamakta, kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, §57; Muharrem Çimen, § 42; Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023, § 39). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvuruculaların sendikal nedenlerle işten çıkarıldıkları gerekçesiyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığına, özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

10. Eldeki başvurularda; ilk derece mahkemesinin sendikal feshin gerçekleştiği sonucuna ulaşarak tazminat kararı vermesine karşın Bölge Adliye Mahkemesinin; Anayasa Mahkemesinin yukarıda ortaya koyduğu kriterleri (bkz. § 8) uygulamadığı görülmüştür. Oysa Bölge Adliye Mahkemesince yapılması gereken Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında zikrettiği ve yukarıdaki paragrafta yinelediği kriterlerin somut olaylarda uygulanması ve bundan sonra sendikal fesih olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği sonucuna varılmasıdır. Dolayısıyla Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçesinde anılan değerlendirmeler yapılmaksızın eksik verilere dayanılarak sendikal feshin gerçekleşmediği şeklinde varılan tespitlere katılmak mümkün olmamıştır.

11. Neticede somut başvuruya konu davalarda, Bölge Adliye Mahkemesinin ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde Anayasa Mahkemesince geliştirilen ve benimsenen kriterleri dikkate almadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda sendika hakkının gerektirdiği düzeyde yeterli bir yargısal inceleme yapıldığı, gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. Anlatılan nedenlerle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucular ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

14. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesine (E.2021/134, K.2021/759; E.2021/135, K.2021/758; E.2021/133, K.2021/757; E.2021/132, K.2021/755) iletilmek üzere Bursa 10. İş Mahkemesine (E.2018/584, K.2020/242; E.2018/583, K.2020/241; E.2018/582, K.2020/240; E.2018/581, K.2020/239) GÖNDERİLMESİNE,

D. 1.950,40 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.750,40 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİDEM BAYDAR ÜNSAL

B. No: 2021/28358 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28358

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİDEM BAYDAR ÜNSAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28358)

Karar Tarihi: 17/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 7/3/2025 - 32834

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Didem BAYDAR ÜNSAL

Vekili : Av. Fatih GÖKÇE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, karar sonucunu etkileyecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. DHKP/C silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütünün propagandasını yapma, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet, görevi yaptırmamak için direnme, mala zarar verme suçlarından hakkında soruşturma süreçleri devam eden İ.G. hakkında 8/5/2020 tarihinde cemevinde düzenlenen cenaze töreninde meydana gelen olaylar nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

3. Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre Cumhuriyet savcısı, cemevindeki eylemcilerin yakalanması ve burada arama yapılması talimatı vermiştir. Bunun üzerine güvenlik güçleri cemevindeki morgun önünde kollarını birbiriyle kenetlemiş vaziyette oturma eylemi yapan şahıslara dağılmamaları hâlinde gözaltına alınacakları uyarısında bulunmuş, eylemcilerin

dağılmaması üzerine saat 13.05'te başvurucunun da aralarında olduğu eylemciler yakalanmıştır. Yapılan işlemler hakkında saat 15.00'te bilgilendirilen Cumhuriyet savcısı, yakalanan şahısların dört gün süreyle gözaltına alınması talimatı vermiştir.

4. 12/5/2020 tarihinde Başsavcılık, cemevinde yapılan aramada DHKP/C silahlı terör örgütünün kullanımına tahsis edilen silah ve materyallerin ele geçirilmesi, şüpheliler hakkındaki diğer soruşturmalar nedeniyle şüphelilerin örgütle bağı olduğu iddiasıyla silahlı terör örgütüne üye olma isnadıyla başvurucunun da aralarında bulunduğu şüphelilerin tutuklanması talebinde bulunmuştur. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede başvurucu hakkındaki tutuklama talebi işlemlerinin saat 16.13-16.36 arasında gerçekleştirildiği, 16.17, 16.35 ile 16.38'de ise İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğince (Sulh Ceza Hâkimliği) tutuklama talebine ilişkin belgenin okunduğu tespit edilmiştir.

5. Yine UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurucu ve diğer şüphelilerin vekilinin Başsavcılığa sunduğu 12/5/2020 tarihli (saat 15.17) dilekçeyle, şüphelilerin 8/5/2020 tarihinde saat 13.05 sıralarında gözaltına alındıklarını, gözaltı süresi dilekçenin yazıldığı saat 15.17 itibarıyla dolmasına rağmen Başsavcılıktaki işlemlerinin hâlâ başlamadığını, şüphelilerin hukuka aykırı olarak tutulmaya devam edildiklerini belirterek salıverilmelerini talep ettiği tespit edilmiştir. UYAP kayıtlarına göre bu dilekçe saat 16.24'te taranmış; 17.13'te Başsavcılık kâtibi, 20.03'te ise Cumhuriyet savcısı tarafından okunmuştur.

6. Sulh Ceza Hâkimliği 12/5/2020 tarihinde başvurucu ve diğer yedi şüphelinin sorgusunu gerçekleştirmiş ve "... mevcut delil durumu, şüphelilerin ifadeleri, görüntü inceleme tutanakları, şüphelilerin bahse konu cem evinde bulundukları ancak polislere mukavemette bulunan şahıslar arasında yer aldıklarına dair her hangi bir delil ya da görüntü kaydı bulunmaması, şüpheliler Didem Baydar Ünsal ve [S.Ş.nin] cem evinde cenazesi bulunan şahısın vekaletnameli olarak müdafiileri olmaları, yine el koyması yapılan materyallerin şüphelilerin tasarrufu altında bulunup bulunmadığına daşr parmak izi incelemesinin henüz tamamlanmamış olması, şüphelilerin sabit ikametgah sahibi oluşu, şüphelilerin üzerine atılı suç ile ilgili delillerin toplanmış oluşu dikkate alındığında şüphelilerin bu aşamada tutuklanmasının ağır bir tedbir olacağı..." gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine, şüpheliler hakkında mahkemede ifade verinceye kadar yurt dışı çıkış yasağı adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir. Sorgu sırasında başvurucunun müdafii ek gözaltı süresi verilip verilmediğinin bildirilmesini talep etmesi üzerine Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre başvurucunun saat 13.05'te gözaltına alındığı, sorgu anında saatin 18.18 olduğu bilgilerinin tutanağa geçirildiği, sorgu sırasında müdafiinin başvurucunun gözaltı uzatma kararı bulunmamasına rağmen beş saattir hukuka aykırı olarak tutulduğunu ileri sürdüğü görülmüştür.

7. Başvurucu 8/6/2020 tarihli dilekçeyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te hakkında yakalama işlemi gerçekleştirildiğini, sonrasında dört günlük gözaltı kararı verildiğini, 12/5/2020 tarihinde öğlen saatlerinde İstanbul Adliyesine getirildiğini, saat 13.05'i geçmesine ve hakkında gözaltı süresinin uzatılması kararı bulunmamasına rağmen ne savcılığa götürüldüğünü ne de serbest bırakıldığını, aynı tarihte saat 17.30 sıralarında Başsavcılıkta ifadesi alınmadan tutuklanması talebiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edildiğini, sorgu sonrasında saat 19.30 sıralarında serbest bırakılmasına karar verildiğini bildirerek haksız bir şekilde 6,5 saat özgürlüğünden mahrum edildiğini ileri sürmüş ve20.000 TL manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir. Başvurucu ayrıca Yargıtay kararlarının künyelerini de belirtmek suretiyle içtihatlar uyarınca haksız

gözaltı tedbiri nedeniyle tazminat talep edilebilmesi için takipsizlik yahut beraat kararının varlığı veya bu kararların kesinleşmesi şartının aranmayacağını da belirtmiştir.

8. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 22/10/2020 tarihinde "...İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu'na yazılan müzekkereye verilen cevapta; ... 08/05/2020 tarihinde gözaltına alındığı, 12/05/2020 tarihinde sevk edildiği İstanbul 4.Sulh Ceza Hakimliğinin... kararı... ile adli kontrol kararı verildiği, gözaltında geçirdiği süreyi başka bir cezadan mahsup edilmediği ancak henüz Didem BAYDAR ÜNSAL hakkında yürütülen soruşturma dosyasında karar verilmediği husu[s]larının belirtildiği bu haliyle soruşturmanın halen devam ettiği anlaşılmakla şartları oluşmayan davanın reddine..." gerekçesiyle tazminat talebinin reddine karar vermiştir.

9. Başvurucu, Yargıtay içtihatlarına aykırı olarak hakkındaki soruşturmanın devam ettiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesinin haksız olduğunu belirterek istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf talebi Bölge Adliye Mahkemesince 26/5/2021 tarihinde "...karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre istinaf başvurusunda bulunan davacı vekilinin ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmemiş olmakla..." gerekçesiyle reddedilmiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 6/6/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş olup 9/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla hakkında kamu davası açıldığı ve davanın derdest olduğu tespit edilmiştir.

12. Komisyon; başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; gözaltı süresi dolduğu hâlde haksız olarak 6,5 saate yakın tutulduğunu, Başsavcılığa sunduğu salıverilme talepleriyle ilgili olarak bir işlem yapılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, Yargıtay kararlarına da aykırı olarak tazminat talebinde bulunulabilmesi için asıl davanın sonuçlanması gerektiği kabulüyle tazminat talebinin haksız olarak reddedildiğini, aynı durumdaki kişilerin tazminat taleplerinin kabul edildiğine dair sunduğu itirazları ve bu yöndeki mahkeme kararları da gözetilmeden karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut olayın şartları gözetilerek değerlendirme yapılması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

15. Başvurucunun iddialarının özü, Yargıtayın henüz hüküm verilmeden ve derdest davalarda da koruma tedbirlerine dayalı olarak tazminat davası açılabileceğine ilişkin aksi yönde kararlarına rağmen "soruşturmanın devam ettiği" gerekçesiyle davanın haksız olarak reddedilmesine yöneliktir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin15/5/2012 tarihli ve E.2011/20114, K.2012/12183 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“5271 sayılı CMK'nın; "Tazminat istemi" başlıklı 141. maddesi incelendiğinde, bir kısım tazminat nedenleri konusunda karar verilmesi için, davanın esasıyla ilgili bir kararın verilmesi zorunluluğunun bulunmadığı dolayısıyla bu nedenlere dayalı istemlerde, davanın sonuçlanmasına gerek bulunmadığı yasal düzenlemeden açıkça anlaşılmaktadır. Örneğin, gözaltı süresi yasada açıkça belirtilmiş olup, yasadaki bu süre içinde hakim önüne çıkarılıp, çıkarılmadığının saptanmasının davanın esasıyla herhangi bir ilgisi bulunmadığı gibi bu konudaki talep konusunda karar verilmesi için davanın esası hakkında karar verilmesine de gerek bulunmamaktadır.”

18. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Davacılar vekilleri aracılığıyla kasten yaralama olayına karıştıkları gerekçesi ile yetkili Cumhuriyet savcısının gözaltı emri olmaksızın kanuna aykırı şekilde gözaltına alındıkları ve bir gün gözaltında kaldıkları nedeniyle 5271 sayılı CMK’nın 141 ve devamı maddeleri uyarınca manevi tazminat isteminde bulunmuşlardır. Yargılama yapan... Ağır Ceza Mahkemesince, tazminat istemine konu ceza davasının derdest olup, henüz sonuçlanmadığı, gözaltındaa geçirilen sürelerin TCK’nın 63. maddesi uyarınca cezadan mahsubunun söz konusu olabileceği, derdest davalarda koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açılamayacağı gerekçeleriyle, tazminat talebinin reddine karar verilmiştir.

...

5271 sayılı CMK’nın; 'Tazminat istemi' başlıklı 141. maddesi incelendiğinde, bir kısım tazminat nedenleri konusunda karar verilmesi için, davanın esasıyla ilgili bir kararın verilmesi zorunluluğunun bulunmadığı dolayısıyla bu nedenlere dayalı istemlerde, davanın sonuçlanmasına gerek bulunmadığı yasal düzenlemeden açıkça anlaşılmaktadır. Bu kapsamda somut olay incelendiğinde, talebin dava sonucuyla veya verilecek hükümle bir ilgisi bulunmamaktadır. Gözaltında veya tutuklulukta geçen sürelerin, sanıkların mahkumiyeti halinde bu cezalarından mahsubu imkanının bulunması da ulaşılan bu sonucu değiştirmeyecektir. Hal böyle iken, davanın esasıyla ilgili henüz hüküm verilmediği ve derdest davalarda koruma tedbirlerine dayalı olarak dava açılamayacağına ilişkin gerekçenin yasal bir dayanağı bulunmadığı gibi mahkemenin bu yöndeki değerlendirmesi de isabetsiz olup, davanın kabulü yerine, yazılı gerekçelerle reddine karar verilmesi,

Kanuna aykırı olup... [bozmayı gerektirmiştir.]”

19. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi birçok kararında vurgulamıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

20. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü

kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği, anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

21. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 35, 39).

22. Başvurucu; hem dava dilekçesinde hem de istinaf kanun yoluna başvuru dilekçesinde haksız gözaltı tedbiri uygulandığı iddiasıyla tazminat davası açılabilmesi için asıl davanın sonuçlanmasının gerekmediğini, bu yönde Yargıtay içtihatları bulunduğunu dile getirmiştir. Ağır Ceza Mahkemesince gözaltının hukukiliğiyle ilgili bir değerlendirme yapılmadan, başvurucu hakkındaki soruşturmanın devam ettiğinden bahisle davanın reddine karar verildiği anlaşılmıştır. Bu durumda uyuşmazlığın çözümü için esaslı olan ve kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddialar Ağır Ceza Mahkemesi kararında tartışılmamış ve karşılanmamış olduğundan başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlal tespiti ve 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama

yapılmak üzere İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/166 ve K.2020/221) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminata ilişkin taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TANER GÜNDOĞDU

B. No: 2021/28535 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28535

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TANER GÜNDOĞDU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28535)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Taner GÜNDOĞDU

Vekili : Av. Umut KÖROĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İzmir ve Ödemiş Cumhuriyet Başsavcılıkları tarafından yürütülen soruşturmalar sonucunda düzenlenen iddianamelerle aralarında başvurucunun da bulunduğu kişiler hakkında başta suç işlemek amacıyla örgüt kurma, bu örgüte üye olma, kasten öldürme olmak üzere birçok suçtan kamu davaları açılmış ve birleştirilen bu davalara ilişkin İzmir 8. Ağır Ceza Mahkemesinde başlayıp Ödemiş Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) devam eden yargılama 54 celsede tamamlanmıştır.

3. Soruşturma evresinde kaçak olması nedeniyle üzerine atılı suçlardan hakkında yakalama kararı verilen başvurucu 26/3/2011 tarihinde yakalandıktan sonra 27/3/2011 tarihinde tutuklanarak İzmir 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlik Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) alınmıştır. Başvurucu, kaçak olması nedeniyle yargılamanın ilk 8 celsesinde hazır

bulunmamıştır. Tutuklanması üzerine 9. celseden itibaren başvurucu; vekâletnameye istinaden yetkilendirdiği müdafiileri ile kalan celselerin bir kısmında hazır bulunmuş; 1/7/2015 tarihinde yapılan 39. celseden sonuncusuna kadar ise celselere Ses ve Görüntü Bilişim Sistemiyle (SEGBİS) katılmıştır.

4. Yargılamanın 45. celsesinde Ödemiş Cumhuriyet Başsavcılığı esas hakkındaki mütalaasını sunmuş; Mahkeme celse sonunda verdiği ara kararla duruşmalara bizzat katılma talebinde bulunan bazı sanıkların bu talebini Anayasa ile diğer mevzuat hükümlerine atıfta bulunarak reddetmiştir.

5. Başvurucu 48. celseden sonra Mahkemeye sunduğu 14/3/2016 tarihli dilekçesinde, anılan celsede SEGBİS aracılığıyla alınan beyanlarının duruşma tutanağına eksik aktarıldığını, bu nedenle duruşmalara SEGBİS aracılığıyla katılmak yerine hazır bulunarak katılmak istediğini beyan etmiştir. Başvurucu bu talebini 51. celsede ve 52. celse öncesinde sunduğu 18/4/2016 tarihli dilekçesinde de dile getirmiş; Mahkeme celse sonunda verdiği ara kararlarla bu talepleri yargılamanın 45. celsesinde ileri sürülen benzer taleplere ilişkin verdiği ara karara atfen reddetmiştir.

6. Yargılamanın 53. celsesine dair duruşma tutanağına göre, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminden (UYAP) kaynaklanan bağlantı sorunu nedeniyle başvurucunun anılan celseye katılımı SEGBİS aracılığıyla da sağlanamamıştır.

7. Mahkeme 1/6/2016 tarihli son celseden önce başvurucunun tutuklu bulunduğu İnfaz Kurumuna gönderdiği müzekkere ile başvurucunun bu oturumda da SEGBİS aracılığıyla hazır bulundurulmasını istemiştir. Başvurucu müdafii aynı tarihte Mahkemeye sunduğu dilekçe ile, kararlaştırılan celse tarihinde İzmir'de katılması gereken başka bir duruşma daha olduğuna, bu nedenle anılan celseye de katılamayacağına dair mazeretini bildirmiştir. Ayrıca başvurucu da aynı tarihte Mahkemeye sunduğu dilekçesinde SEGBİS aracılığıyla katıldığı duruşmalardan bir şey anlamadığını, bu nedenle savunmasını müdafii ile duruşmada bizzat hazır bulunarak yapmak istediğini beyan etmiştir.

8. Son celsenin yapıldığı tarihte İnfaz Kurumu tarafından düzenlenen tutanakta; başvurucunun infaz koruma görevlilerine duruşmada hazır bulunma talebine ilişkin dilekçesini Mahkemeye gönderdiğini ve duruşmaya SEGBİS aracılığıyla katılmayacağını beyan ettiği belirtilmiştir. Mahkeme, anılan celsede hazır bulunmayan başvurucu ve müdafiinin yokluklarında yargılamaya devam edilmesine dair ara karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; aralarında başvurucunun da olduğu tutuklu sanıkların SEGBİS ile hazır edilmelerine dair ilgili ceza infaz kurumlarına müzekkere yazılmasına rağmen bu kişilerin duruşmaya çıkmak istemediklerini beyan ettikleri, başvurucu müdafine Mahkeme kalemi aracılığıyla duruşmadan bir gün önce duruşma tarihi hakkında bilgi verildiği hâlde müdafinin duruşmaya gelmediği gibi bu konuda mazeret de sunmadığı, ayrıca başvurucu müdafine 21/3/2016 tarihli celsede esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmasını hazırlamak için süre verilmesine karşın beyanda da bulunmadığı, başvurucunun benzer davranışları önceki celselerde de sergilediği, bu nedenlerle başvurucu ve müdafinin söz konusu eylemleri savunma için yeterli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkını kötüye kullanarak yargılamayı uzatma amacıyla gerçekleştirdikleri değerlendirmelerine yer verilmiştir.

9. Yargılama sonucunda Mahkemenin başvurucu hakkında kurduğu mahkûmiyet hükümleri şöyledir:

i. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve yönetme suçundan 5 yıl 4 ay hapis, A.Y.ye yönelik kasten yaralama suçundan 3 yıl hapis, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçundan 2 yıl hapis, nüfuz ticareti suçuna azmettirmeden 2 yıl hapis ve 3000 TL adli para, iftira suçundan 1 yıl 6 ay hapis, resmî belgede sahtecilik suçundan 6 yıl hapis ve 3 farklı tarihte işlendiği kabul edilen 6136 sayılı Kanun'a aykırılık suçundan dolayı sırasıyla 1 yıl hapis 450 TL adli para, 1 yıl hapis ve 600 TL adli para ile 2 yıl hapis ve 1200 TL adli para cezası.

ii. İki ayrı nitelikli kasten öldürme suçundan iki kez ağırlaştırılmış müebbet hapis, üç ayrı nitelikli kasten öldürme suçuna teşebbüsten sırasıyla 14 yıl ve iki kez ayrı ayrı 13 yıl hapis, dört ayrı kasten öldürme suçundan sırasıyla 25 yıl, 22 yıl ve iki kez müebbet hapis, kasten öldürme suçuna teşebbüsten 5 yıl hapis ve nitelikli yağma suçundan 12 yıl ve bu suça teşebbüsten de 6 yıl hapis cezası.

iii. Ş.K.ya yönelik kasten yaralama suçundan 2400 TL adli para cezası.

10. Başvurucu müdafii, anılan hükümlere karşı -diğerlerinin yanı sıra- duruşmada hazır edilme taleplerine rağmen bazı celselerde başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılımının sağlandığına, son celsede hem başvurucunun, hem de mazeret dilekçesi sundukları hâlde müdafiinin yokluğunda yargılamaya devam edilerek karar verildiğine dair itirazlarını dile getirerek temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

11. Yargıtay 1. Ceza Dairesince (Daire) temyiz incelemesi 18/2/2021 tarihinde duruşmalı olarak yapılmış ve başvurucu müdafii duruşmada hazır bulunarak temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü itirazlarını yinelemiştir.

12. Dairenin temyiz incelemesi sonucu 12/3/2021 tarihinde başvurucu yönünden verdiği kararlar şöyledir:

i. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve yönetme, A.Y.ye yönelik kasten yaralama, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, iftira, resmî belgede sahtecilik, 2 yıl hapis ve 1200 TL adli para cezasına konu olan 6136 sayılı Kanun'a aykırılık suçu ile nüfuz ticareti suçuna azmettirmeden verilen mahkûmiyet kararları onanmıştır.

ii. Ş.K.ya yönelik kasten yaralama suçundan verilen adli para cezasına karşı temyiz kanun yolunun açık olmadığı gerekçesiyle bu karara yönelik temyiz talebi reddedilmiştir.

iii. 6136 sayılı Kanun'a aykırılık suçları yönünden;

- 1 yıl hapis ve 450 TL adli para cezasına dair karar, bu eyleme dair dava açılmadığı hâlde mahkûmiyet kararı verildiği gerekçesiyle bozulmuştur.

- 1 yıl hapis ve 600 TL adli para cezasına konu dava, bu suç için öngörülen zamanaşımının dolduğu gerekçesiyle düşürülmüştür.

13. Diğer yandan Daire; iki ayrı nitelikli kasten öldürme suçundan, üç ayrı nitelikli kasten öldürme suçuna teşebbüsten, dört ayrı kasten öldürme suçundan, kasten öldürme suçuna teşebbüsten ve nitelikli yağma suçu ile bu suça teşebbüsten verilen hükümlerin ise bozulmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; cezasının alt sınırı olarak beş yıldan fazla hapis cezası öngörülen suçlar yönünden yapılan yargılamalar sırasında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 188. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca sanık müdafinin hazır bulundurulmasının zorunlu olduğu ve sanıkların SEGBİS ile duruşmaya katılmak istememeleri hâlinde duruşmalarda bizzat hazır edilmeleri gerektiği belirtildikten sonra hükmün kurulduğu celsede başvurucu ile müdafii hazır bulunmaksızın

yargılamaya devam edilerek karar verilmesinin kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir.

14. Başvurucu, nihai kararı 7/5/2021 tarihinde öğrendikten sonra onanarak kesinleşen mahkûmiyet kararları yönünden 25/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Komisyon, eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilemez olduğuna, diğer ihlal iddialarına ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu; duruşmalara bizzat getirilmek suretiyle katılmak istediğini belirtmiş olmasına rağmen talebinin Mahkemece dikkate alınmadığını ve son celsede yokluğunda yargılamaya devam edilip hüküm kurulduğunu, tüm mahkûmiyet kararlarına yönelik ortak temyiz nedeni olarak ileri sürdüğü ve Dairece diğer suçlar yönünden bozma nedeni olarak kabul edilen bu itirazının onanarak kesinleşen mahkûmiyet kararları açısından dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ihlal iddiaları değerlendirilirken öncelikle kabul edilebilirlik kriterlerinin dikkate alınması, esas yönünden ise Anayasa ve mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

18. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi, bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

21. Öte yandan suç tipi için kanunda belirlenen cezanın ağırlığı arttıkça duruşmada hazır bulunarak savunma yapmanın da öneminin artacağı hususunda tartışma bulunmamaktadır. Buna göre başvurucunun bir çok suç yönünden ayrı ayrı süreli hapis veya adli para cezasıyla cezalandırıldığı dikkate alındığında bizzat duruşmada hazır bulunmak suretiyle savunma yapma yönündeki talebinin önem arz ettiği vurgulanmalıdır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Ergün [GK], B. No: 2019/34180, 25/7/2023, § 41).

22. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin

yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir. Somut olayda da başvurucu esaslı işlemlerin yapıldığı celselere SEGBİS vasıtasıyla katılmış olmakla birlikte özellikle 48. celseden sonra duruşmada bizzat hazır bulunma talebini Mahkemeye iletmiş ancak anılan celselere SEGBİS aracılığıyla katılmak zorunda bırakılmıştır. Ayrıca yine bu talebine rağmen SEGBİS'teki bağlantı sorunu nedeniyle 53. celseye katılamadığı gibi hükmün kurulduğu sonraki celsede de yokluğunda hüküm kurulmuştur. Başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediği Mahkemece açıklanmamış, gerekçeli kararda da başvurucunun neden duruşmalara SEGBİS aracılığıyla katıldığı hususunda herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Başvurucunun bu yöndeki itirazlarını temyiz kanun yolunda da dile getirmesi ve Daire kararında aynı yargılamaya konu bazı suçlar yönünden bu itirazın bozma nedeni olarak değerlendirildiği dikkate alındığında, onama kararına konu hükümler yönünden Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan kararlarında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

24. Başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden, yargılamanın son celsesinde mesleki mazereti kabul edilmeyen müdafiinin yokluğunda yargılamaya devam edilerek hüküm kurulması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafiden yararlanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin ileri sürdüğü şikâyeti hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

25. Başvurucunun mahkûmiyete bağlı olarak tutulmanın hukuki olmaması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Ç.Ö. ([GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun dava konusu suçları işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi

gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Müdafiden yararlanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin duruşmada hazır bulunma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ödemiş Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/72, K.2016/159) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYSEL KAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/28692 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28692

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYSEL KAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28692)

Karar Tarihi: 17/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/12/2024 - 32769

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucular : 1. Aysel KAYA

2. Bülent AKBAŞ

3. Kemal AKBAŞ

4. Mehmet AKBAŞ

5. Mustafa AKBAŞ

Vekilleri : Av. Emine HARPUTLU

Av. Aydın IŞIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kasten öldürme olayı hakkında yürütülen ceza yargılamasının makul süratle yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru formuna göre başvurucu Aysel Kaya'nın oğlu, diğer başvuruculların kardeşi olan E.A. 11/4/2008 tarihinde evinden ayrılmış; kendisinden haber alınamayan E.A.nın cesedi 24/5/2008 tarihinde evinden oldukça uzak bir yerde, kayalıklar arasında bulunmuştur.

3. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığınca (Cumhuriyet Başsavcılığı) başlatılan soruşturmada ölenin yakınları 2008 yılında verdikleri ifadelerde ölenin A.O.C.den alacaklı olduğu parayı almak için Antalya'ya gittiğini söylemiştir. Yürütülen soruşturmada olay yeri kolluk görevlilerince incelenmiş, ölü muayenesi ve otopsi işlemleri icra edilmiş, cesetten alınan kan örnekleri üzerinde moleküler genetik inceleme yapılarak cesedin E.A.ya ait olduğu tespit edilmiş ve A.O.C. ile ölenin ev arkadaşı da dâhil bazı kişilerin ifadeleri alınmıştır. Ayrıca ölenin mobil telefon hatları aracılığıyla kurduğu iletişimler tespit edilip A.O.C.nin mobil telefonunun internet geçmişi saptanmıştır.2012 yılı ile 2018 yılları arasında iki kişinin ifadesi alınmıştır. A.O.C. 12/4/2018 tarihinde, Antalya 2. Sulh Ceza Hâkimliğince tutuklanmıştır. Tutuklama kararında A.O.C.nin, E.A. ile en son en son 16/4/2008 tarihinde görüştüğünü beyan etmesine rağmen bu tarihten iki gün sonra A.O.C. ile E.A.ya ait mobil telefonların aynı baz istasyonundan sinyal vermesine, A.O.C.nin E.A.ya 42.000 Amerikan doları borcu olduğuna ilişkin beyanlara ve A.O.C.nin mobil telefondan parmak izinin nasıl yok edileceğine ilişkin araştırma yapmış olmasına işaret edilmiştir.

4. Cumhuriyet Başsavcılığı 10/7/2018 tarihinde şüphelinin kasten öldürme suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame hazırlamıştır. Kamu davası, Antalya 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) nezdinde görülmüştür. Başvurucular, yargılamada katılan sıfatıyla yer almıştır.

5. Ağır Ceza Mahkemesi 8/5/2019 tarihinde sanığın kasten insan öldürme suçundan 25 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiş; karar gerekçesinde 8/2/2017 tarihli iletişimin tespitine ilişkin düzenlenen bilirkişi raporunu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığının 9/7/2018 tarihli yazısını, ilgili mobil telefon operatöründen alınan cevabı, sanığın GPRS wap bilgileri sorgulamasını, tüm HTS kayıtlarının analizini ve 19/12/2018 tarihli telefon kayıtlarının incelenmesine ilişkin bilirkişi inceleme raporunu mahkûmiyete dayanak yapmıştır.

6. Sanığın hükme karşı istinaf başvurusu, Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesi tarafından esastan reddedilmiştir.

7. Bölge Adliye Mahkemesinin kararına karşı sanık ve katılanlar tarafından yapılan temyiz talebi ise Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 8/2/2021 tarihli ilamıyla esastan reddedilmiş, hüküm onanarak aynı tarihte kesinleşmiştir.

8. Başvurucular, onama ilamını 19/3/2021 tarihinde öğrenip 16/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucular, yakınlarının öldürülmesi ile ilgili olarak yürütülen ceza muhakemesinin makul ivedilikle yapılmadığını ileri sürüp yaşam hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde olayla ilgili yargısal sürece ve konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararları ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvurunun sözü edilen kararlar çerçevesinde ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında iddiasını yinelemiştir.

11. Başvuru, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Yaşam hakkının usul boyutunun ceza soruşturmasını gerekli kıldığı hâllerde Cumhuriyet başsavcılıkları ile mahkemeler; olayların daha sağlıklı bir şekilde aydınlatılabilmesi, kişilerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığı görünümü verilmesinin engellenmesi adına soruşturma ve kovuşturmaları makul bir süratle yürütmelidir. Bu gereklilik yaşanan gecikmelerin yargılamaların etkinliği üzerinde bir etki yaratıp yaratmadığı meselesinden tamamen ayrıdır. Bu sebeple soruşturma ve/veya kovuşturmada yaşanan aşırı gecikme tek başına yargılamanın etkisizliğine neden olabilir (Adalet Ilık ve diğerleri, B. No: 2021/9541, 21/11/2023, § 154).

14. Somut olayda, olayın failine telefon iletişim kayıtlarından ulaşıldığı, yargısal mercilerin mahkûmiyet kararlarının gerekçesinde neredeyse tamamen telefon iletişim kayıtlarına dayandıkları ancak söz konusu kayıtlar ile ilgili olarak yapılan incelemelerin olayın üzerinden on yılı aşkın bir süre geçtikten sonra tamamlanabildiği, yargılamanın ise on üç yıla yakın bir sürede sonuçlandırılabildiği görülmüştür. Ölüm olayından doğan sorumluluk tespit edilerek fail cezalandırılmış olsa da bahsi geçen aşırı gecikme nedeniyle yargılama sürecinin makul bir süratle yürütüldüğünden söz edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucular ihlalin tespiti ile ayrı ayrı 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruculara manevi zararları karşılığında net 200.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 200.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No. 2008/28066) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULMECİT YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/32660 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/32660

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULMECİT YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/32660)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucular : 1. Abdulmecit YILDIRIM

2. Fatma DEMİRER

3. Sadiye UNUTUR

Başvurucular Vekili : Av. Türkan ASLAN AĞAÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; basın açıklamasının orantısız güç kullanılarak engellenmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, kolluk güçlerinin müdahalesi sırasında meydana gelen yaralanmalar ve olaya ilişkin ceza soruşturmasının sonuçsuz kalması ve etkili olmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/6/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayın Arka Planı

5. İzmir Valiliği (Valilik), 19/8/2019 tarihli ve 42965 sayılı yazısına göre, İçişleri Bakanlığının bazı belediye başkanlarını görevden uzaklaştırması nedeniyle İzmir Emek ve Demokrasi Güçleri tarafından İzmir'in Konak ilçesinde basın açıklaması düzenleneceği bilgisi edinmiştir. Valilik; bu şekilde yapılacak bir basın açıklamasının toplumda gerginliğe neden olabileceğini, terör örgütü PKK'yı övücü nitelikte ve örgütü simgeleyen bayrak, pankart ve afişler kullanılarak terör örgütü propagandası yapılabileceğini, etkinliğin provokasyona açık olduğunu, bu nedenlerle kamu düzeni ve güvenliğinin bozulabileceğini değerlendirmiştir. Valilik; kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) bendi gereğince il genelinde açık alandaki tüm etkinlikleri 19/8/2019 tarihinden itibaren on gün süre ile yasaklamıştır. Karar, aynı tarihte Valiliğin resmî internet sitesinden duyurulmuştur. Yasaklama kararının ilgili kısmış öyledir:

"İçişleri Bakanlığımız tarafından 19.08.2019 tarihinde yapılan basın açıklaması ile yürütülen adli ve idari soruşturmalar ile tespit edilmesi sonucunda, terör örgütleri ile iltisak-irtibatı olan, terör örgütlerine destek verdikleri yönünde tespit ve deliller bulunan ... Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlarının görevden uzaklaştırıldığı duyurulmuştur.

İzmir Emek ve Demokrasi Güçleri tarafından, ...Belediye Başkanlarının görevden uzaklaştırılmaları ile ilgili sosyal medya üzerinden "İzmir Emek ve Demokrasi Güçleri, Diyarbakır, Van ve Mardin Belediyelerinin kayyum yoluyla gasbına karşı bugün saat 16.00' da Konak Eski Sümerbank önünde bir basın açıklaması gerçekleştirecek" şeklinde çağrılar yapıldığı, konu ile ilgili.19 Ağustos 2019 Pazartesi günü saat 16.00'da. İlimiz Konak İlçesi Eski Sümerbank binası önünde basın açıklaması düzenleneceği öğrenilmiştir.

İlimizde böyle bir basın açıklamasının yapılması halinde toplumsal gerginliğe sebep olabileceği böyle bir süreçte hem provokasyona ve hem de ajitasyonu açık bu tür masum görünümlü ancak yasadışı örgüt bağlantılı eylemlerle toplumda geniş kitlelerin ve sağduyu sahibi vatansever insanların ayrıştırılmasına ve infialine yol açılacağı gibi kentimizin, asayişi huzur ve güvenliğinin açıkça ve olumsuz şekilde etkileneceği öngörüldüğü, yapılan bu toplanma çağrısı ile bir takım kanunsuz gösteri ve eylemlere zemin hazırlayabileceği, terör örgütü sözde lideri Abdullah Öcalan'a ait resim ile PKK terör örgütünü simgeleyen bez afiş ve flamalar , örgüt lehine pankart ve dövizlerin açılarak slogan atılabileceği, terör örgütünün propagandasının yapılabileceği, güvenlik güçlerimize taşlı sopalı saldırıların yapılabileceği, yapılmak istenilen basın açıklaması, eylem/etkinliklerin vatandaşları provoke edebileceği, vatandaşlar tarafından gösterilecek tepkiler nedeniyle telafisi mümkün olmayan olaylara neden olabileceği değerlendirildiğinden

İlimizde yaşanması muhtemel menfi olayların önüne geçilmesi olumsuz sonuçların ortaya çıkmaması, milli güvenliğin sağlanması, kamu düzeni ve güvenliğin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, temel hak ve özgürlükleri ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin ve genel asayişin korunması ile şiddet olaylarının ve yaygınlaşmasının önlenmesi ve yaşanabilecek her türlü olumsuz durumun önüne geçilmesi amacıyla ;

...

Farklı kesimler arasında çatışma çıkmasının Milli birlik ve beraberliğimizi zedeleyici provokatif eylemlerin önüne geçilebilmesi, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, cumhuriyetin nitelikleri, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi ve müessif olayların yaşanmaması amacıyla; ilimiz genelinde açık alanda gerçekleşebilecek yürüyüş, basın açıklaması, oturma eylemi, stand açma, çadır kurma, bildiri dağıtma, protesto vb. eylem ve etkinliklerin 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi gereğince engellenmesi, ayrıca 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri yürüyüşleri Kanununun 17. maddesi gereğince belirtilen konuların devamı niteliğindeki her türlü eylem ve etkinliklerin İzmir il sınırları içerisinde (il merkezi, ilçeler ve jandarma sorumluluk bölgeleri dâhil) 19.08.2019 günü itibariyle on (10) gün süreyle Valiliğimizce yasaklanmıştır."

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

6. Aralarında başvurucuların da olduğu, İzmir Barosuna kayıtlı avukatlar22/8/2019 tarihinde İzmir Adliyesinin önünde Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediyelerine kayyım atanmasına ilişkin bir basın açıklaması yapmak istemiştir.

7. Başvuruculaların beyanlarına göre yapmak istedikleri basın açıklamasına Valiliğin yasaklama kararı olduğu gerekçesiyle kolluk görevlileri usulüne uygun ikazda bulunmadan, hukuka aykırı şekilde müdahale etmiş ve katılımcıları gözaltına almıştır. Başvurucular; kolluk görevlilerinin katılımcılara yakın mesafeden biber gazı sıktığını, orantısız güç kullanarak yakalama işlemi yaptığını, gözaltı işlemi sırasında kendilerinin de aralarında olduğu katılımcıları yaka paça götürdüğünü ve çekip itmek suretiyle hırpaladığını ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu Fatma Demirer; kolunun arkaya doğru kıvrılarak bekletildiğini, ardından gözaltı aracına bindirildiğini, başvurucu Abdülmecit Yıldırım ise yakın mesafeden gözüne biber gazı sıkıldığını belirtmiştir. Başvurucular, bireysel başvuru dosyasına ek olarak bir CD sunmuş iseler de Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda materyalin içeriğinde bir veri olmadığı anlaşılmıştır.

8. Kolluk görevlilerince düzenlenen 22/8/2019 tarihli Olay Tutanağı'na göre başvuruya konu olayların gelişimi şöyledir:

- İzmir Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) ile İzmir Özgürlük İçin Hukukçular Derneği (ÖHD) 22/8/2019 tarihinde İzmir Adliyesi C Blok girişi önünde Diyarbakır, Van ve Mardin Belediyelerine atanan kayyım ve yüzlerce kişinin gözaltına alınması ile ilgili hukuksuzluklara yönelik basın açıklaması yapacaklarına ve buna katılım sağlanmasına yönelik duyuru yapmıştır.

-İzmir Valiliği 19/8/2019 tarihli ve 42965 sayılı kararıyla İzmir genelinde on gün süre ile eylem ve etkinlikleri yasaklamış, yasakla ilgili duyuruları yapmıştır.

- Başvuruya konu etkinliğin düzenleneceği yönündeki çağrıların devam etmesi üzerine etkinliğin yapılacağı yerde kolluk görevlileri çevre güvenlik tedbirleri almıştır.

- İzmir Cumhuriyet Başsavcı Vekili M.A., Valiliğin mevcut yasaklama kararının bulunması ve söz konusu yerin 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 22. maddesine göre toplantı için yasak olması nedeniyle kolluk görevlilerine Adliye binası girişinde yapılmak istenen basın açıklamasına izin verilmemesi talimatı vermiştir.

- Saat 12.20 sıralarında İzmir Adliyesi içinden cübbeleriyle birlikte toplu hâlde çıkan bir grup avukat, Adliye binasının C Blok giriş kapısı önünde toplanmış ve "Kayyum darbedir

darbeye dur de! ÖHD İZMİR ŞUBESİ ÇHD İZMİR ŞUBESİ" yazılı pankart açmıştır.

- Polis; grubun sorumlusu olduğunu belirten E.A.ya eylemin Valiliğin kararıyla yasaklandığını, ayrıca eylem yapılacak alanın kamu hizmeti binası niteliği nedeniyle 2911 sayılı Kanun'a göre yasak yerlerden olduğunu açıklamıştır.

- Polis, dağılmaları gerektiğini gruba açıkladığı esnada O.İ.; grubu ve polisi kışkırtmaya, arbede çıkarmaya yönelik söylemlerde bulunması nedeniyle kolluk görevlilerince gruptan çıkarılmıştır. Başvurucu Abdülmecit Yıldırım, E.A, B.Ö ve E.G. başta olmak üzere gruptaki katılımcılar; polisleri itip çekerek O.İ.nin gruptan çıkarılmasına engel olmaya çalışmıştır.

- Kolluk görevlileri ses yükseltici cihazla gruba, grup dışına çıkarılan şahsın kendileriyle ilgili bir şahıs olmadığını ve sakin olmaları gerektiğini bildirmiştir. Grup; O.İ.nin basın mensubu olduğunu, polisin müdahale yetkisinin bulunmadığını belirterek basın açıklaması yapacaklarını ifade etmiştir.

- Emniyet Müdürü, yapılmak istenen eylemin kanuna aykırı olduğunu bildirdiği sırada E.A.nın basın açıklamasını okumaya başlaması üzerine Çevik Kuvvet personeli, grubu güvenlik çemberine almış ve ikazlara uymaması nedeniyle bedensel kuvvet kullanarak Adliye binası girişinden uzaklaştırmıştır. Müdahale esnasında cop, gaz ve tazyikli su gibi silahların kullanılmadığı belirtilmiştir. Müdahale esnasında grup "Faşizme Karşı Omuz Omuza!" şeklinde sloganlar atmıştır.

- İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) eyleme katılan kişilerin kimlik bilgilerinin ve sağlık durumlarının tespit edilmesi ile 2911 sayılı Kanun'a muhalefet etme suçundan ifadelerinin alınarak serbest bırakılması talimatı vermiştir. Bunun üzerine etkinliğe katılan, aralarında başvurucuların da olduğu yirmi beş avukat ile O.İ.nin kimlik bilgileri tespit edilmiştir. Tutanakta, müdahale esnasında katılımcılardan ve kolluk görevlilerinden kimsenin yaralanmadığı ifade edilmiştir.

9. Kolluk görevlilerinin düzenlediği 22/8/2019 tarihli Görüntü İnceleme ve Tespit Tutanağı'nda ayrıca şu tespitler yer almaktadır:

- Kolluk görevlisi, basın açıklaması yapacak olan Av. E.A.ya Valiliğin yasaklama kararı olduğunu ve karar hakkında mahkemeye müracaat edilebileceğini bildirmiştir. E.A.; Valiliğin etkinliği yasaklama yetkisinin olmadığını, Adliyenin kendilerinin de işyeri olduğunu, müdahale edilse dahi basın açıklaması yapacağını ifade etmiştir. Müzakere sırasında basın açıklamasına ilişkin metni okumaya başlaması üzerine polis, ilgili şahsa müdahale etmiştir. Katılımcılar kol kola girmek suretiyle müdahaleye engel olmaya çalışmıştır. Sorumlu Emniyet Müdürü tarafından eylemin kanuna aykırı olduğunun söylenmesi üzerine katılımcılar "Faşizme Karşı Omuz Omuza!" şeklinde slogan atmıştır.

- Sorumlu Emniyet Müdürü, kadın avukatların bulunduğu gruptan iki kişiye dağılıp dağılmayacaklarını sormuş; şahıslar dağılmayacaklarını belirtip arkadaşlarının bırakılmasını istemiştir. Anılan şahıslara yasaklama kararı bulunduğu ve toplanılan alanın yasak yerlerden olduğu bildirilmiştir. Katılımcı avukatlar, araca davet edilmeleri üzerine kendi rızaları ile emniyet birimlerine ait araca binmiştir.

10. Başvuruculara 22/8/2019 tarihinde alınan sağlık raporlarındaki tespitler şöyledir:

- Başvurucu Sadiye Unutur'un Sağlık Raporu: Muayene edilen kişi, kalkan darbesi sonucunda sağ ön kolunda morluk oluştuğundan şikâyet etmiştir. Şahsın sağ kol dış yüzeyinde 1x5 ve 1x6 cm'lik lineer seyirli, mor renkte iki ekimoz (travmaya bağlı olarak cilt

altındaki kılcal damarların hasarına bağlı olarak kanın cilt altına sızması) olduğu tespit edilmiştir.

- Başvurucu Abdülmecit Yıldırım'ın Sağlık Raporu: Muayene edilen kişi; kolundan ve boynundan çekildiğinden, gözüne biber gazı sıkıldığından şikâyet etmiştir. Başvurucunun sol kol biceps (pazu, omuz ve dirsek arasındaki üst kolun önünde yer alan büyük kas) iç yüzde 3x5 cm'lik mor renkte ekimoz, sağ ön kol iç yüzde yan yana, noktasal şekilde, kırmızı renkte 5-6 ekimoz, sağ dirsek altı iç yüz ve sağ biceps tendonu (sinir) üzerinden lineer, kırmızı renkte ekimoz, sağ el üstünde 3 cm lineer laserasyon (vücutta dokuların yırtılmasıyla oluşan yara), çene sağ altında 1x5 ve 1x2 cm'lik kırmızı renkte ekimoz, sağ koltuk altında 1x5 cm laserasyan ile sağ gözde gaz maruziyetine bağlı sulanma ve hiperemi (kızarıklık) tespit edilmiştir.

- Başvurucu Fatma Demirer'in Sağlık Raporu: Yüz, kol ve ayaklarda ekimoz ve laserasyon saptanmıştır.

1. Kolluk Görevlileri Hakkında Yürütülen Ceza Soruşturması Süreci

a. Başvurucu Fatma Demirer'in Müştekisi Olduğu 2019/105152 Soruşturma Numaralı Dosyaya İlişkin Süreç

11. İnsan Hakları Derneği (Dernek) üyelerinin talebi üzerine 30/9/2019 tarihinde, başvuruya konu müdahale sırasında kolluk görevlilerinin orantısız güç kullandığı iddiasıyla Cumhuriyet Başsavcılığına Dernek mensupları adına, ihbar eden sıfatıyla suç duyurularında bulunulmuştur. Bu kapsamda başvurucu Fatma Demirer, Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan hakkının hukuka aykırı şekilde engellendiğine, gözaltı sırasında kolluk görevlilerinin kötü muamelesine maruz kaldığına dair şikâyetlerinin Derneğin takip etmesini istemesi üzerine Derneğin İzmir Şubesi Sekreteri A.Ç., anılan başvurucu adına 30/9/2019 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. 2019/105152, 2019/105310, 2019/106004 ve 2019/106162 numaralara kaydedilen soruşturmalar 2019/105152 soruşturma numaralı dosyada birleştirilmiştir.

12. Cumhuriyet Başsavcılığı 18/11/2019 tarihinde, müştekilerin ve olayla ilgili görgüsü olanların beyanlarının alınmasına, yaralandığını iddia edenlerin sağlık raporlarının aldırılmasına, olaya ilişkin görüntü kayıtlarının temin edilip incelenerek tutanağa bağlanmasına ve sorumlu kolluk görevlilerinin kimlik ve adres bilgileri ile olayla ilgili kolluk nezdindeki tüm belge ve bilgilerin gönderilmesine ilişkin müzekkere yazmıştır. Emniyet Müdürlüğü; kolluk görevlilerince kaydedilen görüntüler dışında bir kaydın bulunmadığını, müştekilerin beyanda bulunmadıklarını belirterek Görüntü Çözümleme Tutanağı'nı, Valiliğin yasaklama kararını, kolluk görevlilerinin görevlendirme yazısını ve olaya ilişkin soruşturma evrakını yazı ekinde göndermiştir.

13. Cumhuriyet Başsavcılığı 13/12/2019 tarihinde müdahalede bulunan kolluk görevlileri hakkında kamu görevlisinin nüfuzunu kötüye kullanmak suretiyle kasten yaralama ve görevi kötüye kullanma suçlarından kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararda; Valiliğin yasaklama kararı bulunduğu, mevcut görüntü kaydına göre polisin zor kullanma yetkisini aşarak üzerilerine atılı suçları gerçekleştirdiklerine dair herhangi bir bulguya rastlanmadığı, müştekiler hakkında 2911 sayılı Kanun'a muhalefet ve görevli kamu görevlisine direnme suçlarından soruşturma yürütüldüğü belirtilerek suçun yasal unsurlarının oluşmadığı değerlendirilmiştir.

14. Başvurucu Fatma Demirer'in vekilinin 13/1/2020 tarihinde anılan karara yaptığı itirazı

İzmir 3. Sulh Ceza Hâkimliği 5/2/2020 tarihinde kesin olarak reddetmiştir. Karar anılan başvurucuya 2/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

b. Tüm Başvuruculaların Müşteki Olarak Yer Aldığı 2020/16562 Soruşturma Numaralı Dosyaya İlişkin Süreç

15. Başvuruculaların da aralarında olduğu dört kişi 24/2/2020 tarihinde, kendilerine müdahale eden İzmir Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şubesinin amir ve memurları hakkında işkence, görevi kötüye kullanma, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ile toplantı ve gösteri yürüyüşünü engelleme suçları ile resen tespit edilecek sair suçlardan soruşturma başlatılması talebiyle Cumhuriyet Başsavcılığına başvurmuştur. Ayrıca diğer katılımcılardan on yedi kişi, 5/2/2020 ve 24/2/2020 tarihli üç ayrı şikâyet dilekçesi ile Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. Şikâyetler 2020/16562 numaralı soruşturma dosyasında birleştirilmiştir. Başvurucular, gerçekleştirmek istedikleri basın açıklamasına kolluk görevlilerinin hukuka aykırı olarak ve herhangi bir ikazda bulunmadan müdahale ettiklerini, kendilerini darbederek gözaltına aldıklarını, 5-6 saat alıkonulduklarını, haklarında sağlık raporu alındıktan sonra serbest bırakıldıklarını, toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarının meşru bir gerekçe olmaksızın engellendiğini belirterek soruşturmanın Cumhuriyet Başsavcılığınca bizzat yapılmasını ve olaya tanık olan avukatların (isimlerini bildirerek) dinlenilmesini talep etmiştir. Şikâyet dilekçesine, başvurucular Fatma Demirer ve Abdülmecit Yıldırım'a ait sağlık raporları eklenmiştir.

16. Cumhuriyet Başsavcılığı 7/2/2020 ve 4/3/2020 tarihlerinde Emniyet Müdürlüğünden, yukarıda yazılı müzekkere içeriğiile aynı yönde (bkz. § 12) soruşturma işlemlerinin yapılması ile bilgi ve belge talebinde bulunmuştur. Emniyet Müdürlüğünün cevap yazısı ve ekli belgelerin aynı nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

17. Cumhuriyet Başsavcılığı 10/02/2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, başvurucu Fatma Demirer'in aynı olayla ilgili şikâyetine ilişkin olarak daha önce kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği ve mevcut dosyada yeni delilin bulunmadığı belirtilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı diğer başvurucular ve şikâyetçiler yönünden ise karar gerekçesinde; idarenin yasaklama kararına rağmen etkinliğin düzenlenmesi üzerine polisin 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 16. maddesinden kaynaklanan zor kullanma yetkisine başvurduğunu, şikâyetçilerde hafif derecede yaralanma meydana gelmiş ise de zor kullanmanın kasten aşılarak yaralanma fiilinin meydana geldiğine dair herhangi bir delil elde edilemediğini, suçun yasal unsurlarının oluşmadığını ve polisin mevzuata uygun davrandığını değerlendirmiştir. Anılan karar gerekçelerinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Şikayetçiler ... ve Fatma Demirer'in İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesine verdikleri dilekçeleri ile, aynı olay ile ilgili şikayetlerini bildirmeleri üzerine, İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesinin Cumhuriyet Başsavcılığımıza suç duyurusuna bulunması, üzerine, aynı olay ile ilgili olarak Cumhuriyet Başsavcılığımızın 2019/105152 soruşturma sayılı evrakı ile soruşturma yapılıp, yapılan soruşturma sonunda, 13.12.2019 tarih ve 2019/66989 sayılı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, verilen karara şikayetçi Fatma Demirer tarafından yapılan itiraz üzerine, itirazı inceleyen İzmir 3.Sulh Ceza Hakimliğinin 05.02.2020 tarih ve 2020/283 D.İş sayılı kararı ile itirazın reddine karar verildiği, kararın 05.02.2020 tarihinde kesinleştiği,

Aynı olay ile ilgili olarakCumhuriyet Başsavcılığımızın 2019/105152 soruşturma sayılı evrakı

ile soruşturma yapılıp13.12.2019 tarih ve 2019/66989 sayılı Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar verildiği, yeni bir delilde elde edilemediğinden,aynı eylem nedeniyle CMK'nun 223/7. maddesi gereğince yeniden KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA,

...

Her ne kadar avukat olan şikayetçiler, ... Abdulmecit Yıldırım, Sadiye Unutur... tarafından kolluk görevlileri tarafından darp edildikleri, hakarete uğradıkları ve tehdit edildikleri , kolluk görevlilerinin görevlerini kötüye kullandıkları iddia edilmiş ise de, yukarıdaki ayrıntılı açıklamalardan da anlaşılacağı üzere güvenlik kuvvetlerinin İl Mülki Amirliğinin19/08/2019 tarihli 44965 sayılı 10 gün süre ile İzmir İl Merkezi , İlçeler ve Jandarma Sorumluluk bölgeleri dahil 2911 Sayılı Kanunun 17. Maddesi gereğince her türlü eylem ve etkinliklerin İzmir İl Sınırları içerisinde 10 gün süre ile yasaklanmasına dair yerel ve ulusal basında ilan edilen ve ilgili baro ile ilgili derneklere tebliğ edilen kararın uygulanmasına dair gereğini yaptıkları, yasaklama kararına aykırı davrananlara yönelik olarak da PVSK'nın 16. maddesinden kaynaklanan zor kullanma yetkilerini kullandıkları, her ne kadar zor kullanma yetkisi sırasında müştekiler hafif derecede yaralanmış iseler de,zor kullanma yetkisinin kasten aşarak yaralanma fiilinin meydana geldiğine dair herhangi bir delil elde edilemediği, dolayısıyla kolluk görevlilerinin yasal mevzuata uygun davrandıkları, atılı suçların yasal unsurlarının oluşmadığı,

...

Atılı suçtan dolayı belirtilen nedenlerle kamu adına KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA... karar verildi."

18. Başvuruculaların anılan karara yaptığı itirazı İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 16/3/2021 tarihinde kesin olarak reddetmiştir. Hâkimlik kararında itiraza konu edilen kararın dayandığı gerekçelerin usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

2. Başvurucular Hakkında Kamu Davası Açılmasına İlişkin Süreç

19. Cumhuriyet Başsavcılığı 9/4/2021 tarihinde, Valiliğin yasaklama kararına ve kolluk görevlilerinin uyarılarına rağmen basın açıklaması yapmakta ısrar etmeleri nedeniyle 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesine muhalefet ettikleri temelinde aralarında başvuruculaların da olduğu yirmi altı kişi hakkında kamu davası açmıştır.

20. İzmir Asliye Ceza Mahkemesi 11/2/2022 tarihinde sanıklar hakkında isnat edilen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olduğu gerekçesiyle beraat kararı vermiştir. Görüntü kaydının esas alındığı karar gerekçesinde; kolluk görevlilerinin katılımcıların dağılmaları gerektiği hususunda usulüne uygun ihtarda bulunmadığı belirtilmiş ve dağılmaları için yeterli süre verilmeden katılımcıların yakalanarak karakola götürüldüğü vurgulanmıştır. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Olay tarihinde sanıkların grup halinde adliye önünde basın açıklaması yapması şeklinde girişimleri üzerine kolluk görevlileri tarafından sanıkların uyarıldığı eylemlerine son verilmelerinin istendiği adliye önünden dağılmaları ihtarında bulundukları buna rağmen sanıkların dağılmadığı iddiası ile2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu 32.maddesikamu davası açılmış, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu 32.maddesi kanuna aykırı toplantı gösteri yürüyüşüne katılanların ihtara ve zor kullanmaya rağmen dağılmamakta ısrar etme eylemini suç olarak düzenlemiş olup, sanıkların soruşturma ve kovuşturma aşamasında toplandıkları sırada olay yerine kolluk görevlilerinin

müdahalede bulundukları, usulüne uygun ihtar ve makul sürenin beklenmediğine dair beyanları, olay tutanağı ve dosya içerisinde bulunan görüntü kayıtları incelendiğinde sanıkların kolluk görevlileri tarafından uyarıldıktan sonra usulüne uygun dağılmaları konularında uyarıda bulunulmadığı, makul sürenin beklenilmediği, buna rağmen sanıkların kolluk görevlilerine dair delil elde edilemediği, kolluk görevlileri tarafından sanıkların araçlara bindirilip karakola götürüldükleri bu haliyle sanıkların eyleminin sanıkların eyleminin atılı suçun şartlarını oluşturmadığı anlaşılmakla CMK'nun 223/2-a.maddesi gereğince sanıkların ayrı ayrı beraatlerine karar verilmekle aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur..."

21. Anılan karara karşı Cumhuriyet Başsavcılığı 14/2/2022 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2/11/2023 tarihinde beraat kararına yönelik istinaf başvurusunu temyiz yolu açık olmak üzere reddetmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kolluk Görevlilerinin Güç Kullanımına İlişkin Olarak

22. Anayasa Mahkemesi Özlem Kır (B. No: 2014/5097, 28/9/2016, §§ 22-27) kararında; 2559 sayılı Kanun'un "Zor ve silah kullanma" kenar başlıklı 16. maddesine, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kanunun hükmü ve amirin emri" kenar başlıklı 24. maddesine, 5237 sayılı Kanun'un "Sınırın aşılması" kenar başlıklı 27. maddesinin (1) numaralı fıkrasına, 5237 sayılı Kanun'un "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmına yer vermiştir.

23. Anayasa Mahkemesi Ali Ulvi Atunelli (B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 25-27) ve Özlem Kır (aynı kararda bkz. §§ 28-30) kararlarında 30/12/1982 tarihli ve 17914 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25. maddesinin ilgili kısmına, İçişleri Bakanlığının yayımladığı 25/8/2011 tarihli Toplumsal Olaylarda Görevlendirilen Personelin Hareket Usul ve Esaslarına Dair Yönerge'nin 10. ve 12. maddelerinin ilgili kısmına, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 26/6/2013 ve 22/7/2013 tarihlerinde çıkarılan iki ayrı genelgeyle daha ayrıntılı hâle getirilen, Emniyet Genel Müdürlüğünün Aralık 2008 tarihinde hazırladığı Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı'nın ilgili kısmına yer vermiştir.

2. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkına İlişkin Olarak

24. 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) bendi şöyledir:

"İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteaallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.

Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir."

25. 2911 sayılı Kanun'un 17. maddesi şöyledir:

"Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabilir."

26. 2911 sayılı Kanun'un 22. maddesi şöyledir:

" (…) ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kilometre uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz (İptal ibare [Genel yollar]: Anayasa Mahkemesinin 10/9/2020 tarihli ve E.: 2020/12, K.: 2020/46 sayılı kararı ile.)(…).

Genel meydanlardaki toplantılarda, halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesini sağlamak üzere valilik ve kaymakamlıklarca yapılacak düzenlemelere uyulması zorunludur."

27. 2911 sayılı Kanun'un 23. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"

...

e) 20 nci maddedeki yöntem ve şartlara ve 22 nci maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın,

...

i) Toplantı ve yürüyüşün 14, 15, 16, 17 ve 19 uncu maddelere dayanılarak yasaklanması veya ertelenmesi halinde tespit edilen erteleme veya yasaklama süresi sona ermeden,

Yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır."

28. 2911 sayılı Kanun'un 24. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtılıcakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Kolluk Görevlilerinin Güç Kullanımına İlişkin Olarak

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ilgili maddeleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) konuya ilişkin içtihatları Erdal Sarıkaya ([GK], B. No: 2017/37237, 17/3/2021, §§ 58-62) ve Ali Ulvi Atunelli (aynı kararda bkz. §§ 29-45) kararında yer almaktadır.

30. Anayasa Mahkemesinin Ali Rıza Özer ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 47-51) ve Özlem Kır (aynı kararda bkz. §§ 31-35) kararlarında göz yaşartıcı gaz kullanımı ile ilgili uluslararası belgeler ve AİHM'in göz yaşartıcı gaz kullanılması konusunda dikkate aldığı ilkeler yer almıştır.

31. AİHM devlet görevlileri tarafından güç kullanılması nedenine bağlı olarak yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasını incelediği bir başvuruda Sözleşme'nin 2. maddesinin sadece

kasıtlı öldürmeleri korumadığını, bunun yanı sıra gerekli olmayan güç kullanımı sonucu meydana gelen ölüm olaylarının da anılan koruma kapsamında kaldığını vurgulamıştır (McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 18984/91, 27/9/1995, § 148). AİHM, Sözleşme'de kullanılan gücün "kesinlikle gerekli olması" ifadesine dikkat çekerek yapacağı incelemede Sözleşme'nin 8., 9., 10. ve 11. maddelerinde bu testi "Demokratik Toplumda Gereklilik" başlığı altında uyguladığından daha katı bir orantılılık değerlendirmesine gideceğini de belirtmektedir (aynı kararda bkz. § 149).

2. Etkili Soruşturma Yapma Yükümlülüğüne İlişkin Olarak

32. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (Labita/İtalya, B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 131; Tepe/Türkiye, B. No: 31247/96, 21/12/2004, § 48). AİHM'in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını, yetkili makamların titizlikle ve süratli biçimde çalışmasını gerektirmektedir (Mammadov/Azerbaycan, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73; Çelik ve İmret/Türkiye, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55).

33. AİHM, insan hakları ihlalleri ile ilgili iddialarda soruşturma yükümlülüğünün mutlaka iddiayı kabul etme anlamına gelmediğini ancak iddiaların ciddiye alınması ve adil bir sonucu garanti eden bir usulle soruşturulması gerektiğini birçok kararında dile getirmiştir (Saçılık ve diğerleri/Türkiye, B. No: 43044/05, 45001/05, 5/7/2011, §§ 90, 91).

3. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkına İlişkin Olarak

34. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ilgili uluslararası hukuk kaynaklarının yer aldığı kararlar için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, B. No: 2014/920, 25/5/2017, §§ 25-30; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, §§ 28-37.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu Fatma Demirer'in İddiaları Yönünden

36. Başvurucu; yapmak istedikleri basın açıklamasının genel yasak olduğu gerekçesiyle hukuka aykırı olarak engellendiğini, kolluk güçlerinin müdahale ve gözaltına alma sırasında orantısız güç kullandığını, bu yöndeki şikâyetleri hakkında etkili bir soruşturma yapılmadan sonuca ulaşıldığını belirterek anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür.

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

39. Somut olayda başvurucunun talebi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuş ve soruşturma makamı 30/12/2019 tarihinde, kolluk görevlileri hakkında isnat edilen eylemlere ilişkin olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun

anılan karara itirazı üzerine İzmir 3. Sulh Ceza Hâkimliği 5/2/2020 tarihinde talebi kesin olarak reddetmiştir. Karar başvurucuya 2/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir (bkz. §§ 13, 14).

40. Başvurucu, aynı olayla ilgili olarak 24/2/2020 tarihinde ikinci kez suç duyurusunda bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı 10/2/2021 tarihinde aynı olayla ilgili olarak dosyada yeni bir delilin bulunmaması değerlendirmesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Anılan karara yapılan itiraz 16/3/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir (bkz. § 17).

41. Bu itibarla başvurucunun ikinci kez suç duyurusunun yargısal yolları canlandırmaya yönelik olduğu kabul edilmelidir. 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük'ün hükümleri daha önce tamamlanmış olan bir sürece yönelik yeni bir başvuru hakkı imkânı tanımamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Turhan Kanaoğlu, B. No: 2016/11436, 21/3/2019, § 25). Başvurucunun nihai kararı öğrendiği 2/6/2020 tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 29/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucular Abdulmecit Yıldırım ve Sadiye Unutur'un İhlal İddiaları

1. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

43. Başvurucular;

- İzmir Barosuna bağlı avukatlar olarak Adliye önünde, bazı belediyelere kayyım atanmasına ilişkin yapmak istedikleri basın açıklamasının kolluk görevlilerince genel yasak olduğu gerekçesiyle engellendiğini,

- Polisin usulüne uygun uyarıda bulunmadan ve aşırı güç kullanmak suretiyle müdahalede bulunduğunu,

- Polisin katılımcılara yakın mesafeden biber gazı sıktığını ve katılımcıları tartaklayarak yaka paça gözaltına aldığını, ayrıca başvurucu Abdülmecit Yıldırım'ın gözüne yakın mesafen biber gazı sıkıldığını ve itilip çekilmek suretiyle gözaltına alındığını, başvurucu Sadiye Unutur'un zor kullanılarak gözaltına alınmasından kaynaklı vücudunda yaralanmaların meydana geldiğini,

- Cumhuriyet Başsavcılığının etkin bir soruşturma yürütmeden, sadece kolluk görevlilerince çekilen kamera kaydına ve bu kişilerce düzenlenen görüntü inceleme tespitine ve tutanaklarına dayandığını, başkaca hiçbir araştırma yapmadığını, dosya kapsamında sunulan sağlık raporlarının gözetilmediğini, görgü tanıklarının araştırılmadığını, tanıklarının dinlenilmediğini, soruşturma işlemlerinin bağımsız merci olan Cumhuriyet Başsavcılığınca bizzat yürütülmeden sonlandırıldığını, dolayısıyla tarafsız ve bağımsız bir soruşturma yapılmadığını,

- Basın açıklamasına henüz başlamamışken hukuka aykırı şekilde orantısız güç kullanıldığını, darbedilmelerinin onur kırıcı ve aşağılayıcı nitelikte olduğunu ve etkin bir soruşturma yürütülmediğini belirterek adil yargılanma hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

44. Bakanlık görüşünde, kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü

fıkrasının getirdiği korumadan yararlanabilmesi için iddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı ile muamelenin asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerektiğine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin geçmiş tarihli kararları hatırlatılmıştır. Ceza soruşturmasının amacının -ceza kararıyla sonuçlandırma- kesin sonuç elde etme değil uygun araçları kullanma yükümlülüğü olduğunu belirten Bakanlık, başvurucuların olaydan yaklaşık altı ay sonra Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunduklarını vurgulamıştır. Ayrıca Bakanlık; polislerin başvurucuları darbettikleri iddiasıyla polisler hakkında kamu davası açmayı gerektirir kanıt ve emare elde edilemediğine, idarece yasaklanan toplantının sona erdirilmesine ilişkin olarak polisin ihtarda bulunmasına rağmen topluluğun dağılmadığına ve bunun üzerine sınırlar dâhilinde zor kullanma yetkisini kullandığına dair kovuşturmaya yer olmadığı kararında yer alan tespitlerin de gözetilerek başvurucuların kötü muamele yasağının ihlaline dair şikâyetlerinin değerlendirilmesinin uygun olacağını belirtmiştir.

45. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanında, olayın gerçekleşme şeklinin başvuru formunda anlatıldığı gibi olduğunu, Bakanlığın görüşünde açıkladığı olay ayrıntılarının gerçeği yansıtmadığını belirterek başvuru formunda yazılan hususları yinelemiştir.

b. Değerlendirme

46. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

47. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

48. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

49. Anayasa’nın 17. maddesinin ilgili fıkraları şöyledir:

" Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

50. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri dikkate alınarak maddi boyutlar ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkence, insanlık dışı,

aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken; devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespiti ve cezalandırılması sorumluluğunu (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. İşkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile önleyici yükümlülüğü kapsamakta; pozitif yükümlülüğün alanında kalan soruşturma yükümlülüğü ise usul boyutunu oluşturmaktadır (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren kararlar için bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 75; Mehmet Şah Araş ve diğerleri, B. No: 2014/798, 28/9/2016, § 64; Mustafa Rollas, B. No: 2014/7703, 2/2/2017, § 49).

51. Anayasa Mahkemesi Cemil Danışman (B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44) kararında, devlet görevlilerince güç kullanılmasına bağlı olarak ileri sürülen hak ihlali iddialarını devletin negatif yükümlülüğü bağlamında ele alacağını belirtmiş ve bu yükümlülüğün hem kasıtlı hem de kasıtlı olmayan eylemleri içerdiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda başvuruculaın şikâyetlerine konu eylem bir devlet görevlisinden kaynaklandığı için kural olarak devletin negatif yükümlülüğü kapsamında bir hak ihlali olup olmadığının incelenmesi gerekir. Ayrıca başvuruculaın kolluk görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilerek etkili soruşturma yapılmadığı iddiası da bulunduğundan pozitif yükümlülükler kapsamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğü açısından da bir değerlendirme yapılmalıdır (benzer nitelikte değerlendirmeler için bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, § 45).

(1) İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Maddi Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(a) Genel İlkeler

52. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin genel ilkeler için Akın Can (B. No: 2016/13469, 10/6/2020, §§ 39-45) kararı ile Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin (aynı kararda bkz. §§ 46-53) kararlarına bakılabilir.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Başvurucular; çalışma yerleri olan Adliyenin önünde gerçekleştirmeyi planladıkları basın açıklamasına, polisin gereksiz ve orantısız güç kullanarak müdahale etmesi ile yakalama işlemi sırasında hukuka aykırı güç kullanmasından yakınmaktadır. Ayrıca başvurucu Abdülmecit Yıldırım, yakın mesafeden kullanılan gazdan yaralandığını belirterek göz yaşartıcı gazın kullanım şeklinden de şikâyetçi olmuştur.

54. Başvurucular; yaralanmalarına ilişkin bu iddialarını, aynı gün kolluk görevlilerince soruşturma işlemleri kapsamında götürüldükleri hastane tarafından haklarında düzenlenen adli raporla da desteklemiştir (bkz. § 10).

55. Başvuruculaın olay tarihinde, yapmak istedikleri basın açıklamasına katıldıkları ve kolluk görevlilerince güç kullanılarak gerçekleştirilen müdahale sırasında yaralandıkları iddiasının Cumhuriyet Başsavcılığınca da kabul edildiği, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın gerekçesinden anlaşılmaktadır (bkz. § 17). Söz konusu kararda, başvuruculaın iddiaları dışında başkaca bir şekilde yaralandıkları yönünde yargısal bir değerlendirme yapılmamıştır. Kolluk kuvvetinin kullandığı gücün zor kullanma yetkisi kapsamında olduğunun belirtildiği kararda Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuruculaın mevcut yaralanmalarının kasten gerçekleştirilmediğinin kabulü ile soruşturmayı sonlandırmıştır. Bu

nedenle söz konusu kamusal müdahaleye ilişkin olarak kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkilerinin bulunup bulunmadığı, söz konusu yetkinin kullanımının gerekli olup olmadığı ve zor kullanmadaki şiddetin orantılı olup olmadığı hususlarında bir değerlendirme yapılacaktır (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren karar için bkz. Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 52, 53; Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, 54).

56. Toplumsal olaylar karşısında kamu gücünü kullanan kolluk görevlilerinin nasıl davranacağı ve hangi şartlarda toplantı ve gösteri yürüyüşüne müdahalede bulunabileceği yasal birtakım güvencelere bağlanmış durumdadır. Ayrıca kolluk görevlilerinin zor kullanmaları gerektiğinde nasıl ve ne şekilde hareket etmeleri gerektiği hususunda belli bir prosedür belirleyen yasal kurallar da mevcuttur (bkz. § 23). Anılan mevzuat uyarınca somut olayda kolluk görevlilerinin başvuruculların da aralarında bulunduğu katılımcılara karşı güç kullanma eyleminin kanuni bir dayanağının olmadığı söylenemeyecektir. Başka bir ifadeyle kolluk gücünün kanunla öngörülen bir zor kullanma yetkisinin olduğu açıktır.

57. Somut olayda kolluk görevlileri, Valiliğin yasaklama kararı bulunduğu ve toplanılan alanın Kanun'un 22. maddesine göre -kamu hizmetine tahsis edilen- yasak yerlerden olduğu gerekçesiyle müdahalede bulunmuştur. Anılan müdahale basın açıklaması yapılmaya başlanması ile birlikte eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, polis tarafından çembere alınarak Adliyeden uzaklaştırılmış; akabinde 2911 sayılı Kanun'a aykırı eylemlerde bulundukları gerekçesiyle haklarında soruşturma işlemi yapılması için yakalanmıştır.

58. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güç kullanımının meşru hedefe ulaşmak için kaçınılmaz ve orantılı olması zorunludur. Bu doğrultuda kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı zorunlu hâle gelmedikçe fiziksel güce başvurmak kötü muamele yasağını ihlal edecektir (benzer nitelikte değerlendirmeler için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81; Gülşah Öztürk ve diğerleri, § 52)

59. Kolluk görevlilerince düzenlenen Görüntü İnceleme Tutanağı'na göre avukat olan katılımcılar, haklarında yapılacak soruşturma işlemi için davet edilmeleri üzerine kendi rızalarıyla emniyet aracına binmişlerdir (bkz. § 9). Buna göre başvuruculların yakalama işlemi sırasında kolluk görevlilerine herhangi bir direnç göstermedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca başvuruculların Adliye önünde gerçekleştirmek istedikleri basın açıklaması esnasında barışçıl olmayan herhangi bir tutum içinde olduklarına ya da -beraat hükmüne konu olan suçlama haricinde- suç işlediklerine dair soruşturma evrakına yansıyan bir tespit de bulunmamaktadır.

60. Her ne kadar Abdülmecit Yıldırım ve diğer katılımcıların grup içinden bir kişinin polis tarafından alınmasına engel olmak amacıyla kolluk görevlilerini itip ve çektikleri tutanak altına alınmış ise de kolluk güçlerince bu esnada başvuruculara güç kullanıldığına ve güç kullanımının gerekliliğine ilişkin herhangi bir tespit ve açıklamada bulunulmamıştır. Aksine kolluk görevlileri, grup içinden alınan kişinin basın açıklaması amacıyla olay yerinde bulunan katılımcılardan biri olmadığını katılımcılara ses yükseltici cihaz ile bildirerek tepkileri yatıştırmaya çalışmıştır.

61. Öte yandan kolluk görevlilerince düzenlenen Olay Tutanağı'nda gaz kullanılmadığı belirtilmiş ise de başvurucu Abdülmecit Yıldırım'ın sağlık raporunda "gaz maruziyetine bağlı sulanma ve gözlerde hiperemi" şeklindeki tespit ile raporlarda yer alan diğer bulgular gözetildiğinde başvuruculların iddialarını makul delillerle desteklediklerı anlaşılmıştır (bkz. §

10).

62. Başvuruculaın yaralanmasına neden olacak nitelikte zor kullanma yetkisinin gerekli olduğu ve güç kullanımının orantılı şekilde kullanıldığı idari makamlarca ortaya konulmalıdır. Ancak somut olayda başvuruculaın yaralanmasına neden olacak nitelikte zor kullanma yetkisinin gerekliliği ve başvuruculaın hangi davranışlarının bu yetkinin kullanımını zorunlu kıldığı hususunda açıklama yapılmamıştır. Başvuruculaın kolluğa karşı aktif bir direnme gerçekleştirdiklerine yönelik bir tespit bulunmayan kararda, sadece suçun kanuni unsurlarının bulunmadığının belirtilmesiyle yetinilmiştir (bkz. § 17).

63. Soruşturma dosyasında yer alan bilgi ve belgelere göre başvuruculaın kendi davranışlarından dolayı fiziksel güce başvurulduğunu kabul etmenin mümkün olmaması karşısında, güç kullanılmasının kaçınılmaz hâle geldiğinin kamu makamlarınca kanıtlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre kolluk görevlileri tarafından başvuruculara karşı kullanılan gücün gerekli olduğu söylenemeyecektir. Gerekli olmadığı anlaşılan zor kullanımın orantılığı hususunda ise daha ileri bir değerlendirme yapılmasına gerek duyulmamıştır.

64. Bu tespitten sonra kolluk görevlilerinin eyleminin hangi boyuta ulaştığı incelenmelidir (işkence, eziyet ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele kavramları ile bunların kapsamlarına ilişkin açıklamalar için bkz. Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, §§ 22-24; Nergiz Şen ve diğerleri (2), B. No: 2017/17702, 4/7/2022, § 39-43;Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 84-91). Somut olayda başvuruculara uygulanan şiddetin düzeyi, şekli ve eylem nedeniyle başvuruculada meydana gelen yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olması hususları birlikte dikkate alındığında eylemin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele şeklinde nitelendirilmesi uygun görülmüştür.

65. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

(2) İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(a) Genel İlkeler

66. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin genel ilkeler için Akın Can (aynı kararda bkz. §§ 56-62) ile Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin (aynı kararda bkz. §§ 61-64) kararlarına bakılabilir.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

67. Başvurucular, kolluk görevlilerinin gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle yaralandıklarını ileri sürmüş; aynı gün aldıkları sağlık raporlarını Başsavcılığa sunarak yaralanmalarından sorumlu olan kolluk görevlilerinden şikâyetçi olmuştur. Bu durumda başvuruculaın kolluk görevlilerinin güç kullanımı neticesinde yaralandıkları hususunda savunulabilir iddialarının olduğu anlaşıldığından Başsavcılığın etkili soruşturma yükümlülüğünün başladığı kabul edilmiştir. Nitekim Cumhuriyet Başsavcılığı, müştekilerin suç duyurusu üzerine derhâl adli soruşturmayı başlatmıştır.

68. Cumhuriyet Başsavcılığı; kolluk görevlilerinin Valiliğin yasaklama kararına aykırı

davrananlara yönelik olarak kanundan kaynaklanan zor kullanma yetkilerini kullandığını kabul etmiştir. Ayrıca başvuruculardaki meydana gelen yaralanmaların kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini kasten aşması sonucu meydana geldiğine dair yeterli delil elde edilmemesi nedeniyle takipsizlik kararı verilmiştir.

69. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele vakasıyla ilgili bir ceza soruşturmasında olayı aydınlatma kapasitesine sahip önemli birtakım delillerin toplanmaması bile tek başına, ulaşılan neticenin tutarlılığına gölge düşürebilir. Kötü muamele yasağının gerektirdiği soruşturma yükümlülüğü, olayın gerçekleşme koşullarının belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yükümlülük, mağdurların soruşturma işlemlerine ilişkin her türlü talebinin karşılanmasını gerektirmese de soruşturmanın seyrini etkileyecek ve maddi gerçeğin açığa çıkmasına yardımcı olacak mahiyetteki iddialarının araştırılmasını lüzumlu kılmaktadır (benzer değerlendirme için bkz. Deniz Karadeniz ve diğerleri, B. No: 2014/18001, 6/2/2020, § 109). Diğer yandan soruşturma makamlarınca ulaşılan sonuçların delillerin nesnel analizine dayanması ve soruşturmanın etkili yürütüldüğü hususunda tereddüt oluşmaması adalete olan inancın sarsılmaması bakımından da zorunludur.

70. Cumhuriyet Başsavcılığının olayın aydınlatılmasına ve başvuruculara yaralanmasına neden olan ilgili kolluk görevlisi ya da görevlilerinin tespiti yönünde yaptığı tek girişimin kolluğa yazdığı müzekkerelerle sınırlı kaldığı görülmektedir. Başvuruculara şikâyet dilekçesinde, olayın aydınlatılması için araştırma yapılmasına ve tanık dinlenilmesine ilişkin taleplerinin neden yerine getirilmediği konusunda bir açıklamada bulunulmamıştır.

71. Somut olayda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar; başvuruculara yaralanmalarının kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkilerini kasten aşmaları sonucu meydana geldiğine dair yeterli delil olmadığı, dolayısıyla suçun kanuni unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle verilmiştir. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin kararında Anayasa Mahkemesi negatif yükümlülük ihlali kapsamında yaptığı incelemede kamu görevlilerinin kastından bağımsız olarak inceleme yaptığını belirterek kamu otoritelerince kullanılan gücün gerekli ve orantılı olduğu hususunun ilgili yargı makamlarınca yeterli bir gerekçeyle açıklanması önem arz ettiği vurgulamıştır (Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, § 67). Nitekim genel olarak olayın anlatılmasının yanı sıra başvurucular açısından da kendilerine karşı kullanılan gücün gerekli ve orantılı olup olmadığının değerlendirilmesi Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamındaki usul yükümlülüğünün bir gereğidir. Ancak kovuşturmasızlık kararında başvuruculara karşı kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığı hususunda gerekçe ihtiva eden bir açıklamaya yer verilmediği, sadece suçun unsurlarının oluşmadığının belirtilmesiyle yetinildiği görülmektedir (bkz. § 17). Bu açıdan da soruşturmanın etkili biçimde yürütüldüğü söylenemeyecektir.

72. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

2. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvuruculara İddiaları ve Bakanlık Görüşü

73. Başvurucular; basın açıklaması yapmalarına izin verilmeden ve usulüne uygun ihtarda bulunulmadan kolluk güçlerinin hukuka aykırı ve orantısız müdahalesine maruz kaldıklarını

ve sorumlu olan kolluk görevlileri hakkındaki suç duyurusunun etkisiz bir soruşturma nedeniyle sonuçsuz kaldığını belirterek adil yargılanma hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

74. Bakanlık görüşünde; 2911 sayılı Kanun'un "bildirim verilmesi", "yasak yerler", "Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri" ve "Toplantı veya gösteri yürüyüşünün dağıtılması" kenar başlıklı maddeleri ile 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) bendine ilişkin mevzuata yer vermiştir. Toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklı kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabileceklerine ilişkin Anayasa Mahkemesi kararını vurgulamıştır. Ayrıca Bakanlık, başvuru konusu eyleme yapılan müdahale sırasında polisin toplanmanın yasal olmadığı ve dağılmalarına ilişkin defaatle ihtarına rağmen katılımcıların dağılmamakta ısrar ettiği ve bunun üzerine polisin zor kullanma yetkilerini aşmadan topluluğu dağıttığı sonucuna varılan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın başvuruculara ihlal iddialarının değerlendirilmesinde dikkate alınmasının uygun olacağını ifade etmiştir.

75. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanında, olayın gerçekleşme şeklinin başvuru formunda anlatıldığı gibi olduğunu, Bakanlığın görüşünde açıkladığı olay ayrıntılarının gerçeği yansıtmadığını belirterek başvuru formunda yazılan hususları yinelemiştir.

b. Değerlendirme

76. Anayasa'nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

77. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu bağlamda başvuruculara yapmak istediği bir basın açıklamasına kolluk görevlilerince hukuka aykırı ve orantısız şekilde müdahale edildiğine, sorumlular hakkında şikâyete yönelik etkili bir soruşturma yapılmadığına ilişkin iddialarının bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

78. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Müdahalenin Varlığı

79. Başvurucuların katılmış olduğu bir gösteri sırasında kolluk görevlileri tarafından güç kullanılması sonucu basın açıklamasının engellenmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmelidir.

(2) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

80. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

81. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(a)Kanunilik

82. 2559 sayılı Kanun'un 16. maddesi ile 2911 sayılı Kanun'un 17. ve 23. maddelerinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(b)Meşru Amaç

83. Başvuruculara gösteri sırasında müdahale edilmesinin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(c) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

84. Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir." denilmektedir. Anayasa'nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar arasında yer alan "başka yollar" ibaresiyle her türlü ifade aracının anayasal güvence altında olduğu kabul edilmiştir (Emin Aydın, B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 43; Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, § 80; Wıkımedıa Foundatıon Inc. ve diğerleri [GK], B. No: 2017/22355, 26/12/2019, § 66).

85. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, ifade özgürlüğüyle de yakından bağlantılı olup bu özgürlükle birlikte demokratik toplum düzeninin en önemli parçalarından birini oluşturmakta ve bireylerin belli bir konudaki düşüncelerini ifade etmelerine ve bunları kamuoyuyla paylaşıp karar vericiler üzerinde etki yaratmak için bir araya gelebilmelerine imkân tanımaktadır. Bu hak, tıpkı ifade özgürlüğünde olduğu gibi toplumun geneli tarafından savunulan ve kabul gören düşünce ve fikirlerin yanı sıra toplumun genelini rahatsız edebilecek, endişelendirecek, hatta şok edecek veya onların belirli düzeyde tepkilerini çekebilecek bazı fikirleri savunma amacıyla da kullanılabilir (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 10; Metin Birdal [GK], B. No: 2014/15440, 22/5/2019, § 56; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 42).

86. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen kısıtlamaların zorunlu bir

toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi hususunda da kamu gücünü kullanan organlar ile mahkemelerin belirli bir takdir yetkisi vardır. Ancak idari mercilerin veya derece mahkemelerinin kabulleri ile gerekçelerinin nihai denetim yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir (benzer yönde değerlendirme için bkz. Dilan Ögüz Canan, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B.No: 2015/10676, 26/12/2018,§ 47). Bu doğrultuda somut olayda kolluk görevlilerinin müdahalesinin gerekçesi olarak ileri sürülen hususlar ile gerçekleştirilmek istenen basın açıklamasına daha fazla müsamaha göstermesinin mümkün olup olmadığı tartışılmalı, toplantı ve gösteri yürüyüşüne yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir.

87. Kamu otoritelerinin kanuni yetkilerini, toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılmasını engelleyecek biçimde kullanması ya da kanuni düzenlemelerle getirilen şekil şartlarının bireylere aşırı külfet yüklemesi hâlinde sınırlamanın demokratik toplumda gerekli ve orantılı bir uygulama olmayacağı aşikârdır.

88. Anayasa Mahkemesi birçok kararında; toplantı hakkının amacının şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunması olduğunu ve bireylere barışçıl yöntemlerle mevcut düzene itiraz eden, değiştirilmesi savunulan siyasi fikirleri yasal yollarla ifade edebilmesi imkânı sunulması gerektiğini açıklamıştır (birçok karar arasından bkz. Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 54).

89. Nitekim anılan hakkın kamu otoritelerinin keyfî müdahalelerine karşı bireyi koruması gerektiğini belirten Anayasa Mahkemesi, içtihatlarında istikrarlı bir biçimde, kamu gücünü kullanan organların kanunları -toplantı hakkının kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak derecede- katı yorumlayarak mevzuatta öngörülen usullere tam olarak uyulmadığını ileri sürmelerinin tek başına toplantı veya gösteri yürüyüşünün barışçıl niteliğini ortadan kaldırmayacağını açıklamıştır (birçok karar arasından bkz. Dilan Ögüz Canan, § 41; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119; Gülşah Öztürk ve diğerleri, § 69). Diğer bir anlatımla salt mevzuatta belirlenen usule uygun tertip edilmeyen toplantı ve gösteri yürüyüşünün varlığı, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesini haklılaştırmaz; dolayısıyla müdahale için yeterli kabul edilemez (başka bazı bağlamlarda benzer değerlendirmeler için bkz. Dilan Ögüz Canan, §§41, 42; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 122; Ömer Faruk Akyüz, § 57; Gülşah Öztürk ve diğerleri, § 76; Sevinç Hocaoğulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018, § 48).

90. Somut olayda İzmir Valiliği; İl Emniyet Müdürlüğünden gelen istihbari bilgi doğrultusunda, bazı büyükşehir belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmalarını protesto etmek amacıyla yapılan her türlü etkinliğin on günlük süre boyunca il genelinde yasaklanmasına karar vermiştir. Valilik, yasaklama kararına gerekçe olarak terör örgütüne müzahir basın yayın organları ve sosyal medya platformlarında, bazı belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmalarına tepki göstermek amacıyla toplanma çağrısı yapıldığı ve terör örgütüne müzahir kitlenin bu eylem ve etkinlikler esnasında kaos yaratmaya çalışarak kamu düzeninin bozulmasına sebep olacağı istihbari bilgisine dayanmıştır (bkz. § 5). Valiliğin yasaklama kararının ve toplanılan alanın yasak yerlerden olmasının başvuruya konu basın açıklamasının engellenmesine dayanak gerekçeler olduğu anlaşılmıştır.

91. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin geçmiş ve yakın dönemdeki kararlarında önemle

hatırlattığı bir diğer husus ise barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereği olduğudur. Nitekim aksi yöndeki müdahalenin kamu otoritelerinin takdir alanını keyfî kullanımına neden olabileceği de vurgulanmıştır (birçok karar arasından Dilan Ögüz Canan, § 38; Osman Erbil, § 54; Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, B. No: 2014/17391, 19/4/2018, § 54 Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81; Öner Yakasız ve diğerleri, B. No: 2015/9430, 20/3/2019, § 48; Sevinç Hocaoğulları, § 43).

92. İdarenin göstermesi gereken hoşgörü sınırsız olmamakla birlikte toplantının günlük hayata verdiği rahatsızlığın boyutuna göre belirlenmelidir. Bu çerçevede katılımcıların fikirlerini ifade edebilmeleri için gereken süre kadar olması da gözetilmelidir. Nitekim katılımcıların basın açıklamasına konu mesajlarını verdikten sonra da dağılmamakta ısrar etmeleri durumunda kolluğun -kademeli ve orantılı şekilde- müdahale yetkisi doğacağında tereddüt bulunmamaktadır.

93. Öte yandan yargısal faaliyetlerin gerçekleştirildiği adliye binalarının güvenliğinin sağlanmasına yönelik yasal ve fiilî önlemlerin alınması, kamusal hizmetin yavaşlamasına veya aksamasına neden olabilecek eylemlerde bulunulması hâlinde toplantıya müdahale edilebilir. Bununla birlikte kamusal mekânlarda toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kategorik olarak yasak olduğunun kabulü ile basın açıklamasının engellenmesi toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlaline yol açabilir.

94. Dosya kapsamındaki Olay ve Görüntü İnceleme Tutanaklarına göre söz konusu basın açıklamasının Adliyenin güvenliğine ve çalışma düzenine yönelik bir tehdit oluşturduğu, bazı faaliyetlerin aksamasına neden olduğu, kamu düzenini bozduğu veya alınan güvenlik önlemlerini zaafa uğrattığı yönünde herhangi bir değerlendirme mevcut değildir.

95. Anayasa Mahkemesi, güvenlik bölgesi uygulamasına ilişkin verdiği Osman Erbil kararında, kamusal mekânların güvenliğini sağlama amacını gerçekleştirmek için her somut olay açısından zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade etmiştir. Bu bağlamda kamu otoritelerinin şeklî bir yaklaşım ile yalnızca mesafe sınırını gözeterek bir toplantının yasaya aykırı olarak nitelendirmeleri bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne yapılan müdahaleyi tek başına haklılaştıramaz. Müdahalenin haklı gerekçelere dayanması gerekir (Osman Erbil, § 66; Kamuran Karaca, B. No: 2015/8762, 6/2/2019, § 64).

96. Öte yandan somut olayda basın açıklamasının şiddet veya şiddete teşvik yahut demokratik düzenin şiddet kullanılarak yıkılmasını amaçladığı ileri sürülmediği gibi bu husus iddia konusu da yapılmamıştır. Ayrıca katılanların kamu düzeninin korunması için müdahale etmeye zorlayabilecek nitelikte herhangi bir taşkınlık yaptığı da tespit edilememiştir. Dolayısıyla başvuruculların da yer aldığı ve avukatlardan oluşan bir grubun, bazı belediye başkanlıklarına kayyım atanmasının hukuka aykırı bir işlem olduğu iddiasına yönelik basın açıklamasını kendilerinin de kamusal görev icra ettikleri Adliyenin önünde yapmak istemeleri, demokratik bir toplumda saygı ile karşılanmalıdır.

97. Buna mukabil somut olayda -yaklaşık 25 kişi- katılımcıların sayısının az olması, kamu düzeni açısından herhangi bir tehlike arz ettiğinin ileri sürülmemesi ve müdahaleyi gerektirecek şiddet içeren eylemlerde bulunmamış olmaları, kolluk güçlerince gözetilmemiştir. Bununla birlikte somut olayda basın açıklamasının kamu düzenine ilişkin gerçek bir kaygıya neden olduğu ortaya konulmadan ve derhâl müdahale edilmesini

gerektirecek makul hiçbir sebep ortaya konulmadan gruba müdahale edildiği, dolayısıyla anılan hakkın kullanılabilmesine yönelik hiçbir tolerans gösterilmediği anlaşılmaktadır. Öte yandan gerek dosya kapsamındaki tutanaklar gerekse derece mahkemesinin gerekçeli kararı gözetildiğinde, kolluk görevlilerinin müdahale öncesi katılımcılara usulüne uygun bir şekilde ihtarda da bulunmadıkları anlaşılmıştır (usule uygun ihtar için bkz. Sevinç Hocaoğulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018, § 51).

98. Sonuç olarak başvuruya konu olayda, kamu düzeninin bozulabileceğine dair açık ve yakın bir tehlikenin veya tehdidin varlığını ortaya koyacak somut olgular açıklanmamış, yasaklama kararı verilmesine dayanak gösterilen güvenlik riskleri ortaya konulmamış, katılımcıların anılan haktan tam anlamıyla yararlanabilmeleri için alınması mümkün önlemlerin bulunup bulunmadığı değerlendirilmemiş, otomatik olarak müdahale yoluna gidilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olayda alınabilecek her tür tedbire rağmen mevcut olduğu iddia edilen tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesinin mümkün olmadığı ikna edici biçimde gösterilmemiştir.

99. Başvuruya yansıyan tüm olgular dikkate alındığında somut olayın koşullarında barışçıl nitelikteki bir basın açıklaması yapılmasına hoşgörü gösterilmemesi ve kamuoyuna iletilmek istenen mesaj için belirli bir süre tanınmadan derhâl müdahale edilmesi haklı görülmemiştir. Bu doğrultuda kamu güvenliği ve düzeni bakımından tehdit oluşturmayan basın açıklamasına katılan başvurucuların fikirlerini ifade etmesine yetecek derecede müsamaha gösterilmeden gerçekleştirilen müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı ve dolayısıyla demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

100. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu müdahale nedeniyle Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

101. Başvurucular; ihlalin tespiti, hak ihlalini gerçekleştirenler hakkında kamu davası açılması ile her biri için ayrı ayrı olmak üzere 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

102. Başvurucular Abdulmecit Yıldırım ve Sadiye Unutur yönünden kolluk görevlilerinin güç kullanımının insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutu ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

103. Başvuruda tespit edilen insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutu hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

104. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucular Abdulmecit Yıldırım ve Sadiye Unutur'a taleple bağlı kalınarak 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Fatma Demirer'in insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Başvurucular Abdulmecit Yıldırım ve Sadiye Unutur'un insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B.1. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutuna ilişkin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına (S.2020/16562, K.2021/10781) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucular Abdulmecit Yıldırım ve Sadiye Unutur'a taleple bağlı kalınarak net 50.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucular Abdulmecit Yıldırım ve Sadiye Unutur'a MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

A. Maddi Olay ve Çoğunluğun Görüşü

1. İzmir Valiliği (Valilik), İçişleri Bakanlığının bazı belediye başkanlarını görevden uzaklaştırması nedeniyle İzmir Emek ve Demokrasi Güçleri tarafından İzmir'in Konak ilçesinde basın açıklaması düzenleneceği bilgisi edinmiştir. Valilik; bu şekilde yapılacak bir basın açıklamasının vatandaşları provoke edebileceğini, vatandaşlar tarafından gösterilecek tepkiler nedeniyle toplumda gerginliğe neden olabileceğini, terör örgütü PKK'yı övücü nitelikte ve örgütü simgeleyen bayrak, pankart ve afişler kullanılarak terör örgütü propagandası yapılabileceğini, etkinliğin provokasyona açık olduğunu, bu nedenlerle kamu düzeni ve güvenliğinin bozulabileceğini değerlendirmiştir. Valilik; kamu düzeni ve

güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla il genelinde açık alandaki tüm etkinlikleri 19/8/2019 tarihinden itibaren on gün süre ile yasaklamıştır.

2. Valilik tarafından duyurulan yasaklama kararına rağmen İzmir Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) ile İzmir Özgürlük İçin Hukukçular Derneği (ÖHD) 22/8/2019 tarihinde İzmir Adliyesi C Blok girişi önünde ‘’Diyarbakır, Van ve Mardin Belediyelerine atanan kayyım ve yüzlerce kişinin gözaltına alınması ile ilgili hukuksuzluklara’’ yönelik basın açıklaması yapacaklarına ve buna katılım sağlanmasına yönelik duyuru yapmıştır.

3. Saat 12.20 sıralarında İzmir Adliyesi içinden cübbeleriyle birlikte toplu hâlde çıkan bir grup avukat, adliye binasının C Blok giriş kapısı önünde toplanmış ve "Kayyum darbedir darbeye dur de! ÖHD İZMİR ŞUBESİ ÇHD İZMİR ŞUBESİ" yazılı pankart açmıştır.

4. Polis; grubun sorumlusu olduğunu belirten E.A.'ya eylemin Valiliğin kararıyla yasaklandığını, ayrıca eylem yapılacak alanın kamu hizmeti binası niteliği nedeniyle 2911 sayılı Kanun'a göre yasak yerlerden olduğunu açıklamıştır.

5. Emniyet Müdürünün, yapılmak istenen eylemin kanuna aykırı olduğunu bildirdiği sırada E.A.'nın basın açıklamasını okumaya başlaması üzerine çevik kuvvet personeli, grubu güvenlik çemberine almış ve ikazlara uymaması nedeniyle bedensel kuvvet kullanarak adliye binası girişinden uzaklaştırmıştır. Müdahale sırasında başvurucular basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaralanmıştır.

6. Başvurucular, müdahale sırasında kolluğun güç kullanması ve bu olaya yönelik şikâyetin etkili soruşturulmaması nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının; barışçıl nitelikteki toplantının dağıtılması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Mahkememiz çoğunluğu, kolluk görevlileri tarafından başvuruculara müdahale edildiği ve müdahale eden kamu görevlileri hakkında yürütülen soruşturmanın etkili ve yeterli olmadığı gerekçesiyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının hem maddi hem de usul boyutunun; toplantıya müdahalenin demokratik bir toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı gerekçesiyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

B. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu,

Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 81).

9. Anayasa'nın 17. maddesi bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür.

Ancak bu durumda dahi bu tür bir güç kullanımının meşru hedefe ulaşmak için kaçınılmaz ve orantılı olması zorunludur. Bu nedenle, söz konusu kamusal müdahaleye ilişkin olarak kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkilerinin bulunup bulunmadığı, söz konusu yetkinin kullanımının gerekli olup olmadığı ve zor kullanmadaki şiddetin orantılı olup olmadığı hususlarında bir değerlendirme yapılması gerekmektedir (benzer yöndeki inceleme usulünü içeren karar için bkz. Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 52, 53).

10. Somut olayda başvuruculaların da içinde bulunduğu yaklaşık 25 avukat Adliye binasının C Blok giriş kapısı önünde toplanmış ve "Kayyum darbedir darbeye dur de! ÖHD İZMİR ŞUBESİ ÇHD İZMİR ŞUBESİ" yazılı pankart açmıştır. Polis; grubun sorumlusu olduğunu belirten E.A.'ya eylemin Valiliğin kararıyla yasaklandığını, ayrıca eylem yapılacak alanın kamu hizmeti binası niteliği nedeniyle 2911 sayılı Kanun'a göre yasak yerlerden olduğunu açıklamıştır. Emniyet Müdürünün, yapılmak istenen eylemin kanuna aykırı olduğunu bildirdiği sırada E.A.'nın basın açıklamasını okumaya başlaması üzerine çevik kuvvet personeli, grubu güvenlik çemberine almış ve ikazlara uymaması nedeniyle bedensel kuvvet kullanarak adliye binası girişinden uzaklaştırmıştır. Dolayısıyla, başvuruculaların insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye konu yaralama iddialarının polisin basın açıklaması yapılmasına engel olma işlemi esnasında meydana gelen olaylarla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

11. Öncelikle kolluk görevlilerinin yasak bir dönemde ve yasak bir alanda düzenlenen toplantıyı önlemek amacıyla zor kullanma yetkisi bulunduğuna ilişkin bir tereddüt bulunmamaktadır. Kolluğun söz konusu yetkiyi kullanmasının iki sebebi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, Valilik tarafından on gün süreyle alınan yasaklama kararı, ikincisi ise toplantının yasak alan niteliğinde olan adliye önünde yapılmasıdır.

12. Valilik tarafından alınan yasaklama kararı ile toplantının muhtevası göz önüne alındığında, kamu düzeninin bozulması ihtimaline ilişkin endişenin yersiz olmadığı anlaşılmaktadır. Toplantıda yapılması planlanan basın açıklamasının; vatandaşları provoke edebileceği ve oluşması muhtemel tepkiler nedeniyle toplumda gerginliğe neden olabileceği göz önüne alındığında kolluk görevlilerinin müdahalesinin gereksiz olduğu söylenemez.

13. Öte yandan toplantının adliye önünde yapılmasının da müdahalenin gerekliliği kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Adliyeler, hem kamusal alan hem de yargı hizmetinin ifa edildiği yerlerdir. Yargı hizmetinin sağlıklı yürütülmesi, adliye düzenin korunması ve yargılamada görevli personelin can güvenliğinin sağlanması amacıyla adliye önünde toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmasının yasaklandığı anlaşılmaktadır. Toplantının avukatlar tarafından yapılmak istenmesi de yasak alan gerçeğini değiştirmemektedir. Bu itibarla yargılama hizmetinin sağlıklı yürütülmesine engel olabileceği göz önüne alındığında kolluk görevlilerinin müdahalesinin bu yönüyle de gereksiz olduğu söylenemez.

14. Somut olayda kolluk görevlilerinin öncelikle grubun sorumlusu olduğu belirtilen kişiye hem yasak dönemde hem yasak alanda toplantı yaptıklarını bildirdikleri, arbede çıkarmaya yönelik tavır sergileyen O.İ'yi gruptan çıkarırken diğer katılımcılara durumu ses yükseltici cihazla izah ettikleri, tüm uyarılara rağmen bildirinin okunması üzerine zorunlu olarak müdahalede bulundukları anlaşılmıştır.

15. Kolluk görevlileri tarafından yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekmektedir.

16. Başvurucu Abdülmecit Yıldırım'ın, O.İ'nin gruptan çıkarılmasına engel olmaya çalıştığı

sırada ve bildirinin okunmaya başladığı zaman grubun adliye önünden uzaklaştırıldığı esnada; başvurucu Sadiye Unutur'un ise grubun adliye önünden uzaklaştırıldığı esnada yaralandığı anlaşılmaktadır. Alınan sağlık raporlarında da tespit edilen yaralanmaların belirtilen durumların gerçekleştiği esnada vuku bulan arbededen kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

17. Bu itibarla başvurucularının yasak dönemde ve yasak alanda tüm uyarılara rağmen bildiri okuma eylemi nedeniyle kendi tutumlarından dolayı kolluk görevlilerinin fiziksel gücüne maruz kalmalarının insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunu ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Diğer yandan, başvuruculara yaralanmasına sebep olan kolluk görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edilip edilmediğinin de tespit edilmesi gerekmektedir. Başvurucular açısından kendilerine karşı kullanılan gücün gerekli ve orantılı olup olmadığının değerlendirilmesi Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamındaki usul yükümlülüğünün bir gereğidir.

19. Somut olayda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar; kolluk görevlileri tarafından yasaklama kararına aykırı davrananlara yönelik kanundan kaynaklanan zor kullanma yetkilerinin kullanıldığı, başvuruculara yaralanmalarının kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkilerini kasten aşmaları sonucu meydana geldiğine dair yeterli delil olmadığı, dolayısıyla suçun kanuni unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle verilmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı incelendiğinde kamu otoritelerince kullanılan gücün gerekli ve orantılı olduğu hususunun ilgili yargı makamlarınca yeterli bir gerekçeyle açıklandığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

20. Açıklanan nedenlerle, başvuruculara insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edilmediği kanaatine varıldığından, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmak mümkün olmamıştır.

C. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Anayasa Mahkemesi, kamusal mekânların güvenliğini sağlama amacını gerçekleştirmek için müdahalenin her somut olay açısından zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi ve haklı gerekçelere dayanması gerektiğini ifade etmiştir (Osman Erbil, § 66; Kamuran Karaca, B. No: 2015/8762, 6/2/2019, § 64).

22. Yukarıda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkin başlık altında açıklandığı üzere (§§ 11-14) somut olayda düzenlenen toplantının muhtevası ve toplanma yeri göz önüne alındığında müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve haklı gerekçelere dayandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

23. Açıklanan nedenlerle, başvuruculara toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği kanaatine varıldığından, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmak mümkün olmamıştır.

Üye Muhterem İNCE Üye Yılmaz AKÇİL

MÜSLÜM GÜNEŞ

B. No: 2021/33789 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/33789

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MÜSLÜM GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/33789)

Karar Tarihi: 17/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/12/2024 - 32769

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Müslüm GÜNEŞ

Vekili : Av. Ayşegül ÖZCAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; haksız tutuklama ve tutuklamanın makul süreyi aşması nedeniyle açılan tazminat davasında, davanın sonucuna etkili iddianın karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/6/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından mağdur O.K.nın şikâyeti üzerine başlatılan bir soruşturma kapsamında 8/6/2017 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, aynı tarihte birden fazla kişi ile birlikte silahla yağma suçundan tutuklanmıştır.

6. Mağdur O.K., Başsavcılıkta verdiği 25/7/2017 tarihli ifadesinde kollukta dile getirdiği şikâyetinden vazgeçtiğini beyan etmiştir.

7. Başsavcılık tarafından başvurucu ve diğer şüphelilerin birden fazla kişi ile birlikte silahla yağma ve hakaret suçlarından cezalandırılmaları talebiyle haklarında düzenlenen iddianamenin kabulüyle açılan kamu davası, Zonguldak 1. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmeye başlanmıştır.

8. Zonguldak 1. Ağır Ceza Mahkemesince 31/1/2018 tarihinde başvurucuya isnat edilen nitelikli yağma eylemini tehdit ve kasten yaralama olarak nitelemek suretiyle başvurucunun tehdit suçundan beraatine, kasten yaralama ve hakaret suçlarından ise şikâyetten vazgeçilmesi nedeniyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmiştir. Anılan hükümle birlikte başvurucunun tahliyesine de karar verilmiştir. Aleyhe istinaf kanun yoluna başvurulmayan hüküm 8/2/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Başvurucu, haksız olarak tutuklandığını ve aylarca özgürlüğünden mahrum bırakıldığını, hakkında yürütülen ceza yargılaması neticesinde isnat edilen suçtan beraat ettiğini belirterek 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca tazminat istemiyle Hazine aleyhine dava açmış; 20.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

10. Bartın Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvurucunun tazminat talebini 5271 sayılı Kanun'un 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi uyarınca 12/11/2020 tarihinde reddetmiştir. Mahkemenin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Açılan davanın CMK'nın 141-144. maddeleri uyarınca koruma tedbirleri nedeniyle maddi ve manevi tazminat davası olduğu anlaşılmıştır.

...

Davacının sanık olarak yargılandığı dosya olan Zonguldak 1.Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/362 Esas, 2018/49 Karar sayılı dosyasında yağma suçu hakkındaki iddia ile ilgili mahkeme, eylemlerin yağma değil TCK 106/2-a-c kapsamında tehdit ve yaralama suçunu oluşturabileceği ve tehdit suçunun da dosya kapsamı itibariyle delil yetersizliğinden sübuta varmadığı kanaatiyle sanık hakkında beraat kararı vermiş, yaralama suçu için ise mağdurun şikayetten vazgeçmesi nedeniyle düşme kararı vermiş, yine hakaret suçu için de şikayet yokluğu nedeniyle düşme kararı verilmiştir.

CMK'nın 144. Maddesinde: 'Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

c) Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler' şeklinde düzenleme vardır.

Yine bu konuda emsal alınabilecek iki Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin kararından bahsetmek gerekir:

*2017/9368 E.-2018/1711 K.: 'Tazminat talebinin dayanağını oluşturan İstanbul Anadolu 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 26/12/2013 tarih, 2011/227–2013/342 sayılı dosyasında davacının yağma suçundan tutuklandığı, yapılan yargılama sonucunda eyleminin yaralama suçu kapsamında kaldığının kabulü ile şikayet yokluğundan düşme kararı verildiğinin anlaşılması karşısında, 5271 sayılı Kanun'un 144/1-c maddesi gereğince davacının tutuklandığı suçtan beraat etmemesi sebebiyle, davanın reddine karar verilmesi gerektiği gözetilmeyerek yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırı olup, davalı vekilinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden hükmün bu sebepten dolayı 5320 sayılı Kanunun 8. maddesi uyarınca halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi gereğince isteme aykırı olarak BOZULMASINA'...

*2017/5617 E.-2018/1019 K.: 'Davacıların tazminat taleplerinin reddine ilişkin hüküm, davacılar vekili tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü; Gerekçeli karar başlığında 'koruma tedbirleri nedeniyle tazminat' yerine 'tazminat' ibaresine yer verilmesi, mahallinde düzeltilmesi mümkün yazım yanlışlığı, olarak kabul edilmiştir. Tazminat davasının dayanağını oluşturan ceza dava dosyasının incelenmesinde; davacıların üzerlerine atılı ve tutuklanmalarına neden olan 'cinsel istismar' suçuna dair şikayet yokluğu nedeniyle düşme kararı, 'kişiyi hürriyetinden yoksun kılma' suçundan beraat kararı verilmiş ise de tutuklandıkları bir kısım suçlardan haklarında düşme kararı verilen davacıların tazminat haklarının doğmadığı belirlenerek davanın CMK'nın 144/1-c. maddesi gereğince reddine karar verilmesinde herhangi bir isabetsizlik bulunmadığının anlaşılması karşısında tebliğnamedeki bozma isteyen görüşe iştirak edilmemiştir. Davanın tamamen reddedilmesi karşısında, kendisini vekil ile temsil ettiren davalı hazine yararına vekalet ücretine hükmedilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, temyiz edenin sıfatına göre bozma nedeni yapılmamıştır. Yapılan incelemeye, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, mahkemece davacıların lehine tazminat isteme şartlarının oluşmadığı gerekçeleri gösterilerek davanın reddine karar verilmesinde usul ve kanuna aykırı yön bulunmadığından, davacılar vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddiyle hükmün, isteme aykırı olarak, ONANMASINA' (...)

5271 sayılı Kanun'un 144/1-c maddesi ve yukarıda alıntı yapılan Yargıtay kararları dikkate alındığında tehdit suçundan dosyamız davacısı hakkında beraat kararı verilmiş ise de tutuklanmaya sebep olan eylemler bütününe ait diğer bir kısım suçlardan hakkında düşme kararı verilen davacının tazminat hakkının doğmadığı düşüncesi ile davanın reddine karar verilmiş, 'davanın ancak tamamen/tümden reddi halinde hazine yararına maktu vekalet ücretine hükmedilebilir' kuralı gereği de aleyhine vekalet ücreti kararı da verilerek aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur."

11. Başvurucu, bu karara karşı dava dilekçesi içeriğini tekrar etmek suretiyle istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

12. Bölge Adliye Mahkemesi 29/4/2021 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Vicdani kanının oluştuğu tutanaklar, belgeler ve gerekçe içeriğine göre kararda usule ve esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı, delillerde ve işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığı, karar yerinde gösterilen deliller uyarınca oluşan kanaat ve takdirin dosya kapsamına uygun bulunduğu anlaşıldığından, davacı vekilinin ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmeyerek İSTİNAF BAŞVURUSUNUN ESASTAN REDDİNE, karar verildi."

13. Başvurucu, nihai hükmü 7/5/2021 tarihinde öğrendikten sonra 4/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.

..."

15. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteyemeyecek kişiler" kenar başlıklı 144. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

...

c) Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler.

..."

16. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 25/10/2022 tarihli ve E.2021/5190, K.2022/7407 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“... 5271 sayılı CMK’nın 144/1-c maddesinde genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülen kişilerin tazminat isteyemeyeceğinin belirtildiği, tazminat istemeyecek hallerin belirlenmesine ilişkin nedenlerin niteliği dikkate alındığında, bu hallerin, suçun işlenmesi sonrası değişen taraf iradelerine ya da devletin tasarruflarına dayalı olarak, sanığa ceza verilmemesini öngören kurumlar olduğu, belirtilen maddede, zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesi halinde, tazminat istenemeyeceğine dair açık bir düzenleme bulunmadığı gibi CMK’nın 144/1. maddesinde kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden b-c-d-e bentlerinde belirtilenlerin tazminat isteyemeyeceklerinin hüküm altına alındığı, söz konusu maddenin yalnız kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında uygulanabileceği, CMK’nın 141/1-j maddesinde düzenlenen el koyma nedeniyle tazminat isteyebilecek kişileri kapsamadığı da değerlendirildiğinde CMK’nın 141/1-j maddesindeki tazminat isteme koşullarının oluşup oluşmadığı araştırılarak sonucuna göre karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı gerekçeyle davanın reddine

dair yazılı şekilde hüküm tesisi, Kanuna aykırı[dır]...”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; haksız olarak tutuklanması sonrasında yargılamanın makul sürede neticelenmemesi nedeniyle uzun süre özgürlüğünden mahrum kaldığını, açılan kamu davası neticesinde hakkında beraat kararı verildiğini, haksız tutuklama nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini nedeniyle açtığı davanın reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden yapılacak incelemede Anayasa'nın 19. maddesi ile ilgili mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

21. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun temel iddiasının haksız olarak tutuklanmasına ve uzun süre tutuklu yargılanmasına rağmen maddi ve manevi zararlarının tazmini talebiyle açtığı davanın reddine ilişkin olduğu görülmüştür. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun şekilde yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

25. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil

yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

26. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini yeterli bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve yeterli bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (bazı farklılıklarla birlikte bkz. İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

27. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

28. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun tutuklanmasına neden olan eylemler bütününe dâhil olan kasten yaralama suçu yönünden ceza yargılaması sonucunda düşme kararı verildiğini tespit etmiş ve 5271 sayılı Kanun'un 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi ile konuya ilişkin Yargıtay içtihadı gereğince hakkında düşme kararı verilen başvurucunun tazminat hakkının doğmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

29. Şüpheli veya sanığın tutuklanmasına neden olan eyleme ilişkin hukuki nitelendirmenin yargılama sürecinde değişmesi, bu kapsamda somut olayda olduğu gibi tek bir suç olarak nitelendirilen eylemlerin birden fazla suça vücut verdiğinin kabulü mümkündür. Yargıtay içtihadına göre bu gibi durumlarda değişen hukuki nitelendirme neticesinde ortaya çıktığı kabul edilen suç veya suçlardan bazıları yönünden düşme kararı verilmesi durumunda şüpheli/sanığın hukuka uygun yakalama veya tutuklamaya ilişkin olarak tazminat isteme hakkı bulunmamaktadır (bkz. § 10).

30. Bununla beraber 5271 sayılı Kanun'un koruma tedbirleri nedeniyle tazminat açamayacak kişileri düzenleyen 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi kanuna uygun olarak yakalanan ve tutuklananlar açısından geçerlidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 91; A.A., B. No: 2022/30644, 5/6/2024, § 13). Yukarıda yer verilen Yargıtay kararına göre bu madde yalnız kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında uygulanabilir (bkz. § 16). Dolayısıyla kanuna aykırı olarak yakalandığını veya tutuklandığını iddia eden kişiler açısından ceza soruşturması veya kovuşturması neticesinde kovuşturmaya yer olmadığı, beraat veya düşme kararı verilmiş olması tazminat talep etme hakkı yönünden belirleyici değildir.

31. Bu açıklamalar ışığında tutuklama tedbirine ilişkin tazminat davasında 5271 sayılı

Kanun'un 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinin uygulanabilmesi ancak davacının tutuklamanın hukuka aykırı olduğuna ilişkin bir iddiasının bulunmaması veya bu yöndeki iddia üzerine yapılan değerlendirme neticesinde tutuklamanın kanuna uygun olduğunun tespit edilmiş olması hâlinde mümkündür.

32. Dava dilekçesinde başvurucu, haksız olarak tutuklandığını ve uzun süre haksız şekilde özgürlüğünden mahrum bırakıldığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla başvurucunun bu iddiasının davanın sonucuna etkili olabilecek esaslı bir iddia olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Mahkeme, tutukluluğun hukuka aykırılığına ilişkin iddia yönünden herhangi bir değerlendirme yapmadan tutuklama kararına esas alınan eylemlerden biri yönünden düşme kararı verilmiş olması nedeniyle davanın reddine karar vermiştir. Dolayısıyla davanın reddine ilişkin gerekçeli kararda, davanın sonucuna etkili olabilecek esaslı iddialar hakkında ayrı ve açık bir yanıt verilmediği görülmüştür.

33. Kural olarak ilk derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculara ileri sürdüğü esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması beklenir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının Mahkemece kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucunun ileri sürdüğü esaslı iddiaların Bölge Adliye Mahkemesi tarafından karşılanmadığı anlaşılmıştır.

34. Sonuç olarak kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerin belli koşullarda tazminat isteyemeyeceklerine ilişkin bir düzenlemeye istinaden davanın reddine karar verilirken haksız olarak tutuklandığını ileri süren başvurucunun tutukluluğunun kanuna uygun olup olmadığına dair bir değerlendirmenin Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesi gerekçelerinde yer almadığı görülmektedir. Derece mahkemeleri, başvurucunun tutukluluğunun kanuna uygun olduğu yönündeki kanaate ne şekilde ulaşıldığını ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun haksız olarak tutuklandığına ilişkin iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

36. Öte yandan yukarıda ulaşılan sonuca bağlı olarak başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer güvencelerin ihlal edildiği iddialarının incelenmesi gerekli görülmemiştir.

VI. GİDERİM

37. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

38. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§

54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

39. Başvurucu maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin; ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bartın Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/361, K.2020/279) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN UÇAR

B. No: 2021/43757 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/43757

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN UÇAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/43757)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Süleyman UÇAR

Vekili : Av. Ahmet YUM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın sonucunu etkileyecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun inşaat sektöründe faaliyet gösteren işyerinde 15/10/2014 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı (Kurum) tarafından yapılan teftişte, işyerinde çalışanlar için yakın hayati tehlike oluşturacak hususların tespit edilmesi üzerine iş kazalarını önlenmesi amacıyla işyerinin tamamında işin durdurulmasına karar verilmiş, başvurucu hakkında idari yaptırım kararı uygulanmıştır.

3. Kurum tarafından 29/5/2015 tarihinde işin durdurulması kararı verilen işyerinde yapılan denetimlerde 15/10/2014 tarihinde %55'i tamamlanmış olan inşaatın 29/5/2015 tarihinde tamamlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca dosyadaki bilgi ve belgelere göre söz konusu inşaata 15/4/2015 tarihinde gidilerek mühürleme tutanağı tanzim edilmiştir. Bu tespit üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında işin durdurulmasına aykırılık suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatmıştır. Soruşturma neticesinde

Başsavcılık, başvurucunun anılan suçtan cezalandırılması talebiyle 25/5/2018 tarihinde iddianame düzenlemiştir.

4. İddianamede özetle başvurucunun yaptığı inşaatta 15/10/2014 tarihinde işin %55'i tamamlanmış iken 29/5/2015 tarihinde yapılan denetimlerde inşaatın tamamlandığının tespit edildiği ve bu şekilde başvurucunun üzerine atılı suçu işlediği iddia edilmiştir. İddianamenin kabulü ile açılan dava, İstanbul 52. Asliye Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Duruşma dört celsede bitirilmiştir.

5. İkinci celsede başvurucu ve müdafii duruşmada hazır bulunmuştur. Başvurucu; alınan savunmasında sahibi ve yetkilisi olduğu inşaata iş müfettişlerinin geldiği söylenince inşaata gittiğini, ilgililerle görüştüğünü, tespit ettikleri eksiklikleri bir iki gün içinde giderdiğini, teftişe gelen görevlilerin şifahi olarak problem kalmadığını ifade ettiklerini, bunun üzerine inşaata devam ettiğini, suç işleme kastının olmadığını ileri sürmüştür. Aynı celse başvurucu müdafii, durdurma kararının usul ve kanuna aykırı olduğunu belirtmiştir.

6. Dördüncü celsede başvurucu müdafii duruşmada hazır bulunmuştur. Başvurucu müdafii alınan beyanında müvekkilinin üzerine atılı suçun mütemadi olduğunu, suç tarihinin iddianame tarihi olan 29/5/2015 olmadığını, Mühürleme Tutanağı'nın tanzim edildiği tarihin 15/4/2015 olduğunu, yasal düzenlemenin ise 23/4/2015 tarihinde yürürlüğe girdiğini, bu nedenle müvekkilinin beraatine karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, işin durdurulmasına aykırılık suçundan başvurucunun 2 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararda, iş yerinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yapılan teftişte, işyerinde çalışanlar için yakın hayati tehlike oluşturacak hususların tespit edilmesi üzerine iş kazalarının önlenmesi amacıyla işyerinin tamamında işin durdurulmasına karar verildiği, söz konusu inşaatta 15/4/2015 tarihinde mühürleme tutanağı tanzim edildiği, işyerinde yapılan denetimlerde 15/10/2014 tarihinde %55'i tamamlanmış olan inşaatın 29/5/2015 tarihinde tamamlandığının tespit edildiği, başvurucunun böylece 20/6/2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve İş Güvenliği Kanun'un 25. maddesindeki suçu işlediği, aynı Kanun'un 25. maddesinin (8) numaralı bendi uyarınca alt sınırdan ayrılmayı gerektiren bir hususun da dosyada bulunmadığı, bu nedenle sanığa taktiren alt sınırdan hapis cezası verildiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu, istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra iddia edilen suç tarihinin yasal düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarihten önce olduğunu, bu nedenle hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinin kanuna aykırı olduğunu iddia etmiştir.

8. Başvurucunun istinaf talebi, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesinin (Daire) 24/12/2020 tarihli kararıyla, Mahkemenin dayandığı hususlar temel alınarak esastan reddedilmiş ve kesinleşmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 26/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 26/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; üzerine atılı suçun mütemadi suç olduğunu, suç tarihinin 15/4/2015 olduğunu, yasal düzenlemenin 23/4/2015 tarihinde yürürlüğe girdiğini, buna rağmen hakkında mahkûmiyet kararı verildiğini belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal

edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun söz konusu yerde yürüttüğü inşai faaliyetin %55'i tamamlanmışken 15/10/2014 tarihinde yapılan denetimler sonucu inşaatın durdurulduğu, 15/4/2015 tarihinde yeniden yapılan teftişte inşaatın mühürlendiği, 29/5/2015 tarihinde inşaatta yapılan son denetimde ise daha önce mühürlenen ve yapımı durdurulan inşaatın mühre ve idari yaptırıma rağmen tamamlandığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

12. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı çerçevesinde incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

15. 6331 sayılı Kanun'un 25. maddesine 4/4/2015 tarihli ve 6645 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle eklenen (8) numaralı fıkra "İş yerinde durdurulan işlerde izinsiz çalışma yaptıran işveren veya işveren vekillerine üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir." hükmünü içermektedir. Anılan fıkra, 6645 sayılı Kanun'un 88. maddesinin (e) numaralı fıkrası gereğince Kanun'un yayımı tarihi olan 23/4/2015'te yürürlüğe girmiştir.

16. Somut olayda Bölge Adiye Mahkemesinin denetiminden geçerek onanan gerekçeli karara göre başvurucunun işin durdurulmasına aykırılık suçundan mahkûm olmasında dayanılan deliller Kurum tarafından 15/10/2014 ve 29/5/2015 tarihinde düzenlenen tutanaklardır. Başvurucu; yargılamanın tüm aşamalarında üzerine atılı suçun mütemadi suç olduğunu, suç tarihinin 15/4/2015 tarihli Mühürleme Tutanağı tarihi olduğunu ancak yasal düzenlemenin 23/4/2015'te yürürlüğe girdiğini savunmuştur. Gerekçeli karar içeriği ve Daire kararı gözönüne alındığında başvurucu hakkında işin durdurulmasına aykırılık suçundan verilen mahkûmiyet kararında başvurucunun davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte ileri sürdüğü iddiaların ayrı ve açıkça tartışılmadığı görülmüştür (bkz. §§ 6-8). Derece mahkemeleri kararlarında yer verilen gerekçenin yeterli olmaması nedeniyle başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

17. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucununişin durdurulmasına aykırılık suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal

kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 52. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2018/378, K.2019/790) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ÖZEL

B. No: 2021/55908 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/55908

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ÖZEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/55908)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Murat ÖZEL

Vekili : Av. Orhan DEMİRBAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yargılama sırasında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına rızasının olmadığına dair beyanından, müdafinin karar duruşmasında dönmesine rağmen hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına rızasının olmadığından bahisle karar verilmemesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Trabzon Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun mala zarar verme suçunu işlediği iddiası ile hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma neticesinde Başsavcılık başvurucunun anılan suçtan cezalandırılması talebiyle 24/3/2021 tarihinde iddianame düzenlemiştir.

3. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Trabzon 7. Asliye Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Duruşma üç celsede bitirilmiştir. İkincicelsede başvurucu; alınan savunmasında suç işleme kastı ile hareket etmediğini, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) rızasının olmadığını belirtmiştir. Yine aynı celse başvurucu müdafii, ifadeler alındıktan sonra esasa ilişkin beyanda bulunacağını belirtmiştir.

4. Üçüncü celsede başvurucu müdafii; önceki savunmalarını tekrar ettiğini, müvekkilinin üzerine atılı suçu işlemediğini, ayrıca müvekkili HAGB'ye rızasının olmadığını söylemiş ise de vekâletnamedeki özel yetki uyarınca HAGB'ye rızasının olduğunu belirtmiştir. Başvurucunun 23/3/2021 tarihinde verdiği vekâletnameye göre müdafinin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını talep etme yetkisi olduğu anlaşılmıştır.

5. Mahkeme 4/11/2021 tarihli kararıyla başvurucunun mala zarar verme suçundan 740 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve kabul etmediği için HAGB'nin uygulanmamasına kesin olarak karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...katılanın istikrarlı bir şekilde sanık [başvurucu] tarafından aracına yumruk vurulmak suretiyle aracın camının kırıldığını beyan ettiği, katılanın beyanlarının tanık beyanlarıyla desteklendiği, katılanın beyanlarının görgü tespit tutanağıyla uyumlu olduğunun tespit edildiği, hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına rıza göstermeyen sanığın kovuşturma aşamasında katılanın uğramış olduğu 500,00-TL'lik zararı giderdiği, sanığın suçtan kurtulmaya ve cezayı azaltmaya yönelik beyanları ile kabulün aksine ileri sürülen delil ve beyanların gerçeği yansıtmadığı gibi dosya kapsamına da uygun düşmediğinin anlaşılması nedeniyle bu yöndeki beyanlara ve delillere itibar edilmediği, sanığın katılana yönelik eyleminin 5237 sayılı TCK'nın 151/1 maddesinde düzenlenen Mala Zarar Verme suç tipine uyduğu, suçun maddi ve manevi unsurlarının somut olayda oluşmuş olması nedeniyle mahkumiyetine,

...

B)5271 sayılı CMK'nın 231/5 ve devamı madde ve fıkraları uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda, sanığın hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesini kabul etmediği anlaşılmakla konuya ilişkin şartlar somut olayda kül halinde gerçekleşmediğinden sanık hakkında kurulan HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASINA YER OLMADIĞINA... [karar verildi.]"

6. Başvurucu, nihai hükmü 4/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 3/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; yargılama sırasında ikinci celsede HAGB'ye rızasının olmadığını söylemesine rağmen karar duruşması olan üçüncü celsede müdafiinin aralarında düzenledikleri vekâletnamede yer alan özel yetki uyarınca HAGB'ye rızasının olduğunu belirtmesine rağmen Mahkemece bu hususun dikkate alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun yargılama aşamasında lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhine olan delillere karşı çıkabildiği ve Mahkemede yargılamaya konu olayı kendi açısından anlatabildiği, Mahkemece dosya kapsamındaki delillere göre karar verildiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

9. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin olduğu ve bu

kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

12. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

13. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci, Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

14. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuyla ilgiliolan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B., § 83).

15. Somut olayda başvurucunun mala zarar verme suçunu işlediğinden bahisle hakkında adli para cezası kararı verilmiş, rızasının olmadığı gerekçesiyle HAGB uygulanmamış ve verilen adli para cezasının miktar itibarıyla kesin olduğu belirtilmiştir (bkz. § 5).

16. Yargıtay kararlarında HAGB'nin uygulanmasının kabul edilmemesi yönündeki beyanın niteliği itibarıyla şahsa sıkı surette bağlı bir hak ve yetki olduğu, bu nedenle ancak vekâletnamede bu hususta özel bir yetki bulunması hâlinde sanık müdafii tarafından bu hak ve yetkinin kullanılabileceği kabul edilmektedir (benzer yöndeki birçok Yargıtay kararı

arasından bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 22/10/2019 tarihli ve E.2015/12-225, K.2019/616 sayılı; Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 15/11/2022 tarihli ve E.2021/17166, K.2022/19039 sayılı; Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 31/05/2022 tarihli ve E.2021/8099, K.2022/5805 sayılı kararları). Yargıtay ayrıca bir kararında sanığın bir celsede HAGB uygulanmasını kabul etmediğini ancak celseden sonra müdafiinin vekâletnamedeki özel yetkiye istinaden sanık ile yaptığı görüşme sonucunda görüş değiştirerek HAGB'nin uygulanmasını talep ettiğini tespit etmiş ve bu durumda mahkemece HAGB uygulanmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiştir (Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 13/10/2020 tarihli ve E.2020/20353, K.2020/11420 sayılı kararı).

17. Somut olayda başvurucu, ikinci celsede HAGB'ye rızasının olmadığını söylemesine rağmen karar duruşması olan üçüncü celsede başvurucu müdafinin aralarındaki vekaletnâmede yer alan özel yetki uyarınca HAGB'ye rızalarının olduğunu belirtmesine karşılık Mahkemenin kararda başvurucunun HAGB'ye rızasının olmadığını belirttiği görülmüştür. Mahkemenin başvurucu müdafiinin sonraki celselerde HAGB'yi kabule dair beyanını değerlendirmeksizin hatalı şekilde karar vermesinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bariz bir takdir hatası olduğu anlaşılmış ve bu durumun bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Trabzon 7. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2021/205, K.2021/557) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL ÖZER

B. No: 2021/58376 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/58376

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL ÖZER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/58376)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ Selahaddin MENTEŞ Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Kemal ÖZER

Vekili : Av. Yıldız İMREK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahsup talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 10/12/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu hakkında kasten öldürme ve diğer bir suçtan 2/2/1981 ile 16/2/1981 tarihleri arasında gözaltı tedbiri, 17/2/1981 ile 12/2/1982 tarihleri arasında ise tutuklama tedbiri uygulanmıştır. Söz konusu yargılama neticesinde Tunceli Ağır Ceza Mahkemesi 1/10/1982

tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir. Bu karar 11/10/1982 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Sonrasında Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 27/3/2019 tarihinde başvurucunun 4/9/2017 tarihinde işlediği silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

7. Söz konusu kararın kesinleşmesi sonrasında başvurucu hakkında Elâzığ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 11/10/2021 tarihli müddetname düzenlenmiştir. Müddetnameye göre başvurucunun bihakkın tahliye tarihi 18/7/2026, koşullu salıverilme tarihi ise 25/1/2025 olarak tespit edilmiştir. Başvurucunun 4/9/2017 tarihinde işlediği silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle gözaltında kaldığı 11 gün ile tutuklu kaldığı 493 gün (toplamda 504 gün) ceza süresinden mahsup edilmiştir.

8. Başvurucu 8/10/2021 tarihli dilekçesi ile Tunceli İnfaz Hâkimliğinden (İnfaz Hâkimliği), silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûm edildiği hapis cezasının süresinden kasten öldürme suçunu işlediği isnadına dayalı olarak tutuklu kaldığı sürenin mahsup edilmesini talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği 13/10/2021 tarihinde mahsup talebinin reddine karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"... Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin ... beraat kararının 01/10/1982 tarihinde sanığın yüzüne karşı verildiği, kararın temyiz edilmeksizin 11/10/1982 tarihinde kesinleştiği, hükümlünün mahsup talebine konu Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin... silahlı terör örgütüne üye olma suçundan almış olduğu 6 yıl 3 ay hapis cezasına ilişkin suç tarihinin 29/08/2017 olduğu, 06.03.1940 tarih ve 1940/5-68 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile Ceza Genel Kurulu'nun 30.12.2003 tarih 2003/8-291-303, 1. Ceza Dairesi'nin 18.07.1994 tarih ve 1994/3293- 2484 sayılı kararlarında da belirtildiği üzere; tutukluluğun mahsup yapılacak suça konu mahkumiyete ait olması gerekmeyip, sanığın tutuklu kaldığı suçtan dolayı verilecek (beraat veya mahkumiyet) hükmün kesinleşmesinden önce işlemiş olduğu diğer bir suç nedeniyle de tutuklu kalınan sürenin mahsubu olanaklıdır. Burada önemli olan husus, mahsuba konu mahkumiyete ait suçun, tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmesi olup, hükümlünün mahsuba konu mahkumiyetine ilişkin suç tarihinin tutuklu kalmış olduğu dosyanın kararının kesinleşme tarihinden sonra olduğu anlaşılmakla yasal olmayan ve yerinde görülmeyen mahsup talebinin reddine...[karar verilmiştir.]"

9. Başvurucunun itirazı Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 10/11/2021 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 10/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 6/3/1940 tarihli ve E.1940/5, K.1940/68 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Fakat mademki biz haksızlıklarımızın neticelerini ve eserlerini kaldırmak istiyoruz, evvelce isnat edilen suçtan tevkif edilip beraat eden kimse sonra bir suç işlerse ne olacak? Suçun evvel işlenmiş veya sonradan işlenmiş olması halinde maddeler itibariyle bir fark yoktur. Öyle ise mahsup lâzımdır. Peki, her mevkuf için bir hesabı carîmi açalım? Ona da peki, lâkin bu takdirde evvelce tevkif edilip beraat eden kimseye suç işlemek için bir serbestî vermiş olmaz mıyız?

... beraat hükmü kat'ileştikten sonra işlenmiş olan suçtan mahkûmiyet halinde evvelce beraatla neticelenmiş olan suçtan dolayı mevkuf kaldığı müddetin beraatinden sonra işleyeceği suçtan verilecek ceza müddetinden indirilmesi kanun hükümlerine uymayacağı, çünkü sonradan işlenen ve mahkûmiyetle neticelenen suçu evvelce beraat kararına bağlanmış olan suçla birleştirmeye kanunî bir yol ve imkân bulunmadığı mütalâasına dayanılarak beraat eden bir şahsın beraat ettiği suçtan dolayı mevkuf aldığı müddetin beraat kararından evvel - beraat kararı kat'ileşmezden evvel- işlemiş olduğu diğer suç için verilen ceza müddetine mahsubu icap ettiğine sülüsan ekseriyetle karar verildi."

12. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 31/1/2006 tarihli ve E.2006/1-4, K.2006/7 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Mahsup konusunda, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Ceza Yasamızın 40. maddesinin 1. fıkrasındaki, ... ve 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Yasanın 63. maddesindeki; ... hükümler ile, her iki yasada da mahsubun mecburiliği (hukukî) sistemi kabul edilmiş, ... Bu sisteme göre, mahkûm kusuru ile tutuklu kalmış olsa dahi, tutukluluk süresinin verilen cezadan indirilmesi zorunludur. Bu sistemde yargıcın görevi, indirim yapılması için gerekli yasal koşulların doğup doğmadığını kontrol, doğmuş ise yapılan indirimin hesabında hata yapılıp, yapılmadığını denetlemekten ibarettir. Mahsubun hukuki esası hakkında, bu kurumun cezanın hafifletilmesi nedenlerinden biri olduğu, evvelce çekilmiş bir ceza olduğu, hususi af olduğu konusunda çeşitli görüşler bulunmakta ise de, mahsup, suçlu olduğu henüz kesin olarak bilinmeyen kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılması dolayısıyla ortaya çıkan haksızlıkları gidermek için başvurulan ve kişisel özgürlükleri anayasal düzeyde güvence altına alan, önleyici amaçlarla yoksun bırakılan özgürlüğün iadesi için kabul edilen hukuki bir kurumdur.

...

Görüldüğü gibi, 765 sayılı Yasanın 40 ve benzer düzenlemeleri içeren 5237 sayılı Yasanın 63. maddeleri uyarınca, mahkûmiyet hükmü kesinleşmeden önce gerçekleşen tutukluluk veya özgürlüğün kısıtlanması sonucunu doğuran tüm süreler ceza mahkûmiyetinden indirilecektir.

Tutuklu kalınan sürenin mahkûmiyetten mahsup edilebilmesi için, tutukluluğun mahsup yapılacak suça konu mahkûmiyete ait olması gerekmeyip, sanığın tutuklu kaldığı suçtan dolayı verilecek hükmün kesinleşmesinden önce, işlemiş olduğu diğer bir suç nedeniyle de tutuklu kalınan sürenin mahsubu olanaklıdır. Burada önemli olan husus, mahsuba konu mahkûmiyete ait suçun, tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmesidir.

...

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılmış bulunan 765 sayılı Yasanın 40 ve yine aynı tarihte yürürlüğe girmiş bulunan 5237 sayılı Yasanın 63. madde hükümlerinin benzer düzenlemeleri içermesi nedeniyle, halen mahsup konusunda geçerliliğini koruyan 06.03.1940 gün ve 5-68 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı, bu karardaki ilkeler doğrultusunda gelişen yargı kararları ve öğretideki görüşler birlikte değerlendirildiğinde, mahsuba karar verilmesi için, tutuklu kalınan suçtan dolayı verilen kararın kesinleşme tarihinden önce bir başka suç veya suçların işlenmiş olması, tutuklamaya neden olan suçta tutuklu kalınan sürenin ikinci suç nedeniyle verilen cezadan fazla olması veya ikinci suçun

beraetle sonuçlanması gerekmektedir. Burada önemli olan husus, mahsuba konu mahkûmiyete ait suçun, tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmesi olup, bunun da temel nedeni, sanığın daha önceden tutuklu kaldığı süreye güvenerek, yeniden bir suç işlemesine engel olmak düşüncesidir.

...

Görüldüğü gibi, hükümlü 17.05.2000 tarihinde işlediği suç nedeniyle 1 yıl 3 ay 16 gün tutuklulukta kalmış ve bu hüküm 04.06.2003 tarihinde kesinleşmiştir. Konya 2. Ağır Ceza Mahkemesince TCK'nun 17. maddesi uyarınca koşullu salıverilme kararı geri alınarak bakiye sürenin aynen çektirilmesine karar verilen hüküm ise 06.12.1994 tarihinde kesinleşmiş olup, gerek yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Yasanın 40. maddesi gerekse 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Yasanın 63. maddesi uyarınca bakiye cezasının aynen infazına karar verilen suça ilişkin mahkûmiyetin, tutuklu kalınan suçtan dolayı verilen mahkûmiyet kararından önce kesinleşmesi nedeniyle mahsup koşulları oluşmuştur. Sanık artık tutukluluk süresinin varlığına güvenerek yeni bir suç işlememiş, aksine işlediği ikinci suç nedeniyle asıl cezasından fazla tutuklu kalmak suretiyle haksızlığa uğramıştır. Bu itibarla sonraki suç nedeniyle tutuklulukta geçirdiği artık sürenin önceki mahkûmiyetinden mahsubu için yasal koşullar oluşmuştur."

13. Yargıtay 13. Ceza Dairesinin 28/3/2013 tarihli ve E.2012/13897, K.2013/8883 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"TCK'nın 63. maddesi hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle geçirilmiş sürelerin ceza mahkumiyetinden indirileceğini öngörmektedir. 06.03.1940 tarih ve 5/68 sayılı İçtihadi Birleştirme Kararı ile Ceza Genel Kurulunun 31.01.2006 tarih ve 4-7 sayılı kararında açıklandığı üzere 765 sayılı TCK'nın 40. ve 5237 sayılı TCK'nın 63. maddelerinde belirtilen mahsup işleminde önemli olan husus; sanığın yeniden bir suç işlemesine engel olma düşüncesiyle, mahsuba konu mahkumiyete ait suçun, tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmiş olması gerekir. Somut olayımızda ise Antalya 1. Ağır Ceza Mahkemesinin yukarıda anılan ve tutuklulukta geçen süresinin mahsubu istenen ilamının 12.11.2004 tarihinde kesinleşmesinden sonra mahsuba konu Antalya 5. Asliye Ceza Mahkemesine ait suçun 05.09.2007 tarihinde işlenmesi nedeniyle mahsup kararının yasaya aykırı olduğu görülmüştür."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 17/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

15. Başvurucu; tutuklu kaldığı sürenin mahsup edilmesi talebinin haksız olarak reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, İnfaz Hâkimliği kararının yeterli gerekçe içermemesi nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurunun kabul edilebilirliği yönünden iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği, başvurunun esası yönünden ise ilgili mevzuat ile Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun ilgili kararına yer verilerek bu bağlamda somut olayın şartlarının değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında,

başvuru formundaki iddiaları yinelemiş ve Yargıtay içtihatı ile kanunla öngörülmeyen bir sınırlama yapıldığını belirtmiştir.

17. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında, başvuru formundaki iddiaları daha detaylı biçimde dile getirerek mahsup talebinin haksız ve hatalı olarak reddi nedeniyle ceza infaz kurumunda kaldığı sürenin hatalı olarak uzamasına neden olunacağını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Anayasa Mahkemesine göre mahsuba ilişkin hâller Anayasa'nın 19. maddesi kapsamındadır (Burhan Yaz, B. No: 2021/7919, 29/5/2024). Bu kapsamda, hükümlülerin ceza infaz kurumlarında kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen durumların Anayasa'nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 26; Günay Okan, B. No: 2013/8114, 17/9/2014, § 13). Mahsup, koşullu salıverme süresinin belirlenmesiyle ve dolayısıyla ceza infaz kurumunda kalınması gereken süre ile doğrudan ilgilidir (Ercan Bucak (2), B. No: 2014/11651, 16/2/2017, § 41).

20. Mahkeme tarafından verilen bir mahkûmiyet kararının infazının sağlanması ve bu bağlamda ceza infaz kurumunda tutulma süresi bakımından ceza mahkemesinin kararına uygun hareket edilmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının korunması açısından zorunludur. Dolayısıyla hükümlülerin ceza infaz kurumunda kalacakları sürenin mahkûmiyet kararına ve ilgili mevzuata uygun olması Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi kapsamında güvence altına alınmıştır (İbrahim Uysal, § 32). Bununla birlikte Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece derece mahkemelerinin kararlarındaki kanunun yorumuna ya da maddi veya hukuki hatalara dair hususlar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz (Abdullah Ünal, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 39). 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun mahsuba ilişkin hükümlerinin nasıl uygulanacağı ve bu itibarla hukuk kurallarının yorumu ve somut olaylara uygulanması derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamındadır (Ercan Bucak (2), § 42).

21. Mahsuba ilişkin 5237 sayılı Kanun'un 63. maddesinde yer alan hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşen ve kişinin hürriyetini kısıtlayan bütün hâller nedeniyle geçirilen sürelerin hükmolunan hapis cezasından indirileceğine ilişkin düzenleme karşısında, yargı organlarına mahsuba ilişkin bir takdir yetkisinin tanınmadığı anlaşılmaktadır. İlgili yargı organları mahsuba ilişkin incelemelerinde mahsup şartlarının bulunup bulunmadığını incelemekle ve şartları oluşmuşsa mahsup kararı vermekle yükümlüdürler. Yargıtay içtihadı uyarınca mahsubun uygulanması bakımından önemli olan husus, mahsuba konu mahkûmiyete ait suçun tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmesidir (Ercan Bucak (2), § 49).

22. Yargıtay içtihadına göre mahsuba konu mahkûmiyete ait suçun tutuklu kalınan suçtan verilen hükmün kesinleşmesinden önce işlenmesi gerekmekte olup bu içtihadın amacı kişinin daha önceden gözaltında ya da tutuklu kaldığı süreye güvenerek yeniden bir suç işlemesine izin verilmemesidir. Mahsuba konu mahkûmiyete ait suç 4/9/2017 tarihinde işlenmiştir. Tutuklu kalınan suçtan verilen beraat hükmü ise 11/10/1982 tarihinde kesinleşmiştir. Dolayısıyla mahsuba konu mahkûmiyete ait suç, tutuklu kalınan suçtan

verilen hükmün kesinleşmesinden sonra işlenmiştir. Bu durumda İnfaz Hâkimliğinin Yargıtay içtihadına atfen başvurucunun mahsup talebinin reddine karar vermesinde herhangi bir keyfîlik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun mahsup talebinin reddedilmesinin başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamında hukuka uygun olmayan bir şekilde hürriyetinden yoksun bırakılmasına neden olduğu söylenemez.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERCAN YİĞİT

B. No: 2022/3815 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/3815

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERCAN YİĞİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/3815)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Ercan YİĞİT

Vekili : Av. Ahret TOKAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Şırnak Emniyet Müdürlüğüne 10/12/2021 tarihinde e-posta aracılığıyla ulaşan isimsiz ihbar üzerine aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı şüpheliler hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır. Anılan e-postanın içeriği şöyledir:

"Abi dün akşam haberde bakanın söylediği [T.Y.i] öldüren [M.M.D.yi] iyi tanırım. Bu Şırnak'a geldi her yeri karıştırdı Cizre'deki gençliği ateşleyen bu. Silopi'yi de karıştıracaktı bu şerefsiz polisler bunu almasaydı. Silopi'de bununla koşturan [M.S.T] var Ercan Yiğit [başvurucu] var [E.K.] var. [A.S.] [M.S.] bunlar hep birlikte. Silopi'de molotoflamaları da bunlar yapıyor polise askere eylem yapmak için fırsat kolluyorlar [M.T.] hendek döneminde sokaklara çukur açıyordu silahla nöbet tutuyordu polis aldı bunu ama geri bıraktı Ercan Yiğit bu çocuk dağa gidecem deyip duruyordu, dağa gitmedi Silopi'yi karıştırıyor [E.E.] de [M.S.Y.nin] adamı ne derse onu yapar. bu geçen aylarda ırağa gitti geldi [A.S. ile M.S.]

Silopi’deki gençliği hareketlendirerek orayı burayı yakıp yıkmak istiyor. bunlarım elinde malzeme de var abı Silopi’de polise askere zarar verecekler bunlara engel olun."

3. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatıyla başvurucu 10/12/2021 tarihinde gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu; söz konusu ihbarın içeriği okunmak suretiyle alınan 14/12/2021 tarihli kolluk ifadesinde özetle ihbar içeriğini kabul etmediğini, ihbarda isimleri geçen kişilerden sadece M.S.T.yi tanıdığını, bu kişi ile dönem dönem halı sahada futbol oynaması vesilesiyle tanıştığını, dağa gitmek gibi bir amacının bulunmadığını, 2016 yılında gözaltına alındıktan sonra yapılan yargılama sırasında kendisini zorla dağa götürmek isteyen kişiler hakkında bilgi verdiğini ve üzerine atılı suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir.

5. Başsavcılık, başvurucuyu diğer şüpheliler ile birlikte tutuklanması talebiyle Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk etmiştir. Başvurucu sorgusunda kolluk ifadesini tekrarlamıştır. Başvurucu müdafi ise isimsiz bir ihbar dışında soruşturma dosyasında hiçbir delil bulunmadığını beyan ederek müvekkilinin serbest bırakılmasını talep etmiştir.

6. Hâkimlik diğer şüpheliler ile birlikte başvurucunun tutuklanmasına 15/12/2021 tarihinde karar vermiştir.

7. Başvurucunun tutuklama kararına karşı yaptığı itiraz Siirt Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 24/12/2021 tarihinde reddedilmiştir.

8. Başvurucu itirazın reddi kararını 27/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 12/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Tutukluluğun gözden geçirilmesine yönelik açılan 11/3/2022 tarihli duruşma sonrasında Hâkimlik, tutuklulukta geçirilen süre, mevcut delil durumu ve suç vasfının değişme ihtimaline istinaden başvurucunun yurt dışına çıkamamak ve belirli yerlere düzenli olarak başvurmak şeklindeki adli kontrol tedbirleri uygulanmak suretiyle tahliyesine karar vermiştir.

10. Soruşturma neticesinde 21/3/2024 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Başsavcılık tarafından düzenlenen 24/4/2024 tarihli kesinleşme şerhine göre anılan karar 6/4/2024 tarihinde kesinleşmiştir.

11. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; soyut nitelikte ve isimsiz bir ihbar dilekçesine istinaden hukuka aykırı olarak tutuklandığını, tutuklama kararında gerekçe bulunmadığını beyan ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

13. Bakanlık görüşünde; tutukluluğun hukuka aykırı olduğu şikâyetiyle ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinde öngörülen tazminat yolunun tüketilmediği, bu durumda söz konusu iddia bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür.

14. Bakanlık tarafından anılan iddianın esasına ilişkin yapılan değerlendirmede ise ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönünde bulundurularak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

15. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında hukuka aykırı tutuklama tedbirinden kaynaklanan hak ihlalinin tazminat davası yoluyla giderilemeyeceğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

16. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

17. Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuruculların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceğini belirtmiş ve anılan iddiayı başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26). Somut olayda da kesinleşmiş bir kovuşturmaya yer olmadığına dair karar bulunduğundan başvurucunun tutuklama tedbiri açısından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yoluna başvurabilmesi mümkündür.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BOTAN TİMUR

B. No: 2022/34216 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/34216

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BOTAN TİMUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/34216)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Botan TİMUR

Vekili : Av. Zeynep KUTLUK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklamanın hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması ve tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Van Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır.

3. Başsavcılık, haklarında soruşturma yürütülen şüphelilerle irtibatlı olan ve halen yakalanamayan bazı şüphelilerin kaçması ve delilleri karartmasının önlenmesi amacıyla müdafinin dosyayı inceleme yetkisinin kısıtlanmasını talep etmiştir. Bu talep Van 1. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) tarafından müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek nitelik arz ettiği belirtilerek talebin kabulüne karar verilmiştir.

4. Hakkında aynı suçtan soruşturma yürütülen T.T. etkin pişmanlık kapsamında 22/5/2016

tarihinde Başsavcılıkta verdiği ifadesinde başvurucu hakkında açıklamalarda bulunmuş ve kendisine gösterilen fotoğraf üzerinden başvurucuyu teşhis etmiştir. Anılan açıklamalarında T.T., başvurucunun Hejar kod adı ile örgüt içinde aktif olarak faaliyet yürüttüğünü, bu kişinin Amed ve Zindan kod adlı örgüt mensupları ile irtibatlı olduğunu, Amed kod adlı kişinin yardımcısı olarak bomba yapımında görev aldığını beyan etmiştir.

5. Başvurucu, aynı soruşturmada şüpheli olarak yer alan ağabeyinin evinde 14/6/2016 tarihinde yakalanarak gözaltına alınmıştır.

6. Hakkında aynı suçtan soruşturma yürütülen M.D., müdafiinin de hazır bulunmasıyla verdiği 16/6/2016 tarihli ifadesinde başvurucu hakkında açıklamalar yapmış ve kendisine gösterilen fotoğraf üzerinden başvurucuyu teşhis etmiştir. Anılan açıklamalarında M.D., başvurucunun Hejar kod adı ile örgütün şehir yapılanması olan Sivil Savunma Birlikleri (Yekîneyên Parastina Sîvîl-YPS) bünyesinde Van'da faaliyet yürüttüğünü, Kader ve Harun Pale kod isimli örgüt mensuplarından sabotaj ve bomba eğitimi aldığını, Amed ve Zindan kod adlı örgüt mensupları ile birlikte bomba hazırlama, döşeme ve patlatma faaliyetlerine katıldığını, Van il merkezinde patlatılan ve güvenlik güçlerinin ölümüne neden olan bombaları yapan kişilerden olduğunu beyan etmiştir.

7. Başsavcılık 16/6/2016 tarihinde, başvurucuyu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması talebiyle Hâkimliğe sevk etmiştir. Sevk yazısında tanıklar T.T. ve M.D.nin ifadelerinin yanı sıra başvurucunun kaldığı yer konusunda çelişkili beyanda bulunduğuna ilişkin tespitlere yer verilmiştir. Sevk yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"Şüphelinin alınan ifadesinde 2-3 aydır Van da bulunduğunun ve teyzesi [F.B.nin] yanında kaldığını beyan ettiği, oysa tanık olarak ifadesine başvurulan [F.B.nin] beyanında 'düğünümüz haricinde hiç gelmemiştir, oğlum da gelinim de buna şahittir, Botan TİMUR benim bildiğim kadarı ile Hakkari İlinde ikamet etmektedir' şeklinde beyanda bulunduğu, dolayısıyla şüphelinin maddi gerçekliği saptırmaya yönelik beyanda bulunmasının yanı sıra sabit bir ikametgahının olmadığının da anlaşılmış olduğu, kaçma ve saklanma ihtimalinin somutlaştığı ve bununda açıkça bir tutuklama nedeni olduğu"

8. Başvurucu, Hâkimlikteki sorgusunda, aleyhinde ifade veren T.T. ve M.D.yi tanımadığını ve isnat edilen suçlamayı kabul etmediğini beyan etmiştir. Hâkimlik, sorgusunun ardından başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"şüpheli Botan TİMUR üzerine atılı suçu işlediğine dair;tüm soruşturma dosyası kapsamında şüphelinin fotoğraf teşhis yolu ile müdafii huzurunda alınan [M.D.nin] ifadesi ve teşhisi, [T.T.] isimli kimsenin ifade ve teşhisi, şüphelinin Van ilinde kaldığı ikamete ilişkin [F.B.nin] vermiş olduğu beyanla mevcut çelişkisi dikkate alındığında şüphelinin atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgular ve tutuklama nedeninin bulunduğu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, verilmesi muhtemel cezanın yasadaki üst haddi ve atılı suçun CMK 100. maddesinde sayılan katalog suçlardan olması sebebiyle bir tutuklama nedeninin var sayıldığı, işin önemi ve verilmesi beklenen ceza dikkate alındığında, tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulanmasının yetersiz kalacağı kanaatine varılarak... [tutuklanmasına karar verildi.]

9. Soruşturma neticesinde başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, devletin birliğini ve ülke bütünlüğü bozma, nitelikli kasten öldürme, kasten öldürmeye teşebbüs etme ve tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçlarından

cezalandırılması talebiyle 17/1/2018 tarihli iddianame düzenlenmiştir. Anılan iddianamede başvurucunun 10/5/2016 ve 30/5/2016 tarihlerinde gerçekleşen ve dört güvenlik görevlisinin şehit olması ve üç güvenlik görevlisinin yaralanması ile sonuçlanan bombalı saldırı eylemlerine iştirak ettiği belirtilmiştir.

10. İddianamenin kabulü ile açılan kamu davası Van 2. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmüştür. Duruşmanın 13/3/2018 tarihli ilk oturumuna müdafii ile birlikte katılan başvurucu isnat edilen suçlara ilişkin savunmasını yapmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi, tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

11. Başvurucu ve müdafiinin katıldığı 7/6/2018, 14/8/2018, 23/9/2018 ve 6/12/2018 tarihli oturumlarda 13/3/2018 tarihli karardaki gerekçelerle tahliye taleplerinin reddine ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

12. Van 2. Ağır Ceza Mahkemesi 24/12/2018 tarihinde görülmekte olan kamu davasının, başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, görevi yaptırmamak için direnme, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, terör örgütünün propagandasını yapma suçlarından Hakkâri 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) E.2016/216 sayılı dosya üzerinden yürütülmekte olan kamu davası ile birleştirilmesine karar vermiştir.

13. Birleştirme kararı sonrasında yargılamayı yürüten Mahkeme muhtelif oturumlarda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

14. Başvurucunun 24/2/2022 tarihli tutukluluk hâlinin devamı kararına yaptığı itiraz Hakkâri 3. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 7/3/2022 tarihinde reddedilmiştir.

15. Başvurucu, itirazın reddi kararını 8/3/2022 tarihinde öğrendikten sonra 22/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Mahkeme 28/11/2022 tarihli oturumda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tahliyesine, 17/1/2018 tarihli iddianameye konu devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan ise tutuklanmasına karar vermiştir.

17. Mahkeme 20/3/2023 tarihinde başvurucunun devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile birlikte muhtelif suçlardan mahkûmiyetine karar vermiştir. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla anılan davanın temyiz kanun yolu aşamasında derdest olduğu tespit edilmiştir.

18. Komisyon, adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

19. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; anılan şikâyetle ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen kanun yolu tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür. Anılan iddianın esasına ilişkin

yapılan değerlendirmede ise başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğu, tutuklama kararında atıf yapılan delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturduğu, başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacı içerdiği ve tutuklamanın ölçülü olduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

21. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

22. Yakalama suretiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale -temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe- Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve yakalama tedbirinin niteliğine uygun düşen kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Hasan Akboğa [GK], B. No: 2016/10380, 27/3/2019, § 50; tutuklama tedbirine ilişkin olarak benzer değerlendirme için bkz. Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

23. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

24. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir. Çünkü Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Bu, tutuklama tedbiri için aranan olmazsa olmaz unsurdur (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72; Hanefi Avcı, B. No: 2013/2814, 18/6/2014, § 46).

25. Soruşturma mercileri başvurucu hakkındaki tutuklamaya sevk yazısı ve tutuklama kararında başvurucunun Hejar kod adı ile örgüt yapılanması içinde aktif olarak yer aldığı, bu kapsamda belirli örgüt üyeleriyle irtibat hâlinde olduğu, örgüt faaliyeti kapsamında sabotaj ve bomba eğitimi aldığı, örgüt adına bomba hazırlayan grubun içinde olduğuna ilişkin beyanda bulunan tanıklar T.T. ve M.D.nin ifade ve teşhis tutanaklarına dayanmıştır (bkz. §§ 4, 6, 7 ve 8). Anılan tanıkların başvurucu hakkındaki beyanlarının ayrıntılı ve birbiriyle uyumlu olması karşısında tutuklama kararında gösterilen delillerin suç işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

26. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmede tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar gözardı edilmemelidir.

27. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına, başvurucunun ikamet ettiği yere ilişkin ifadesinin ikamet sahibi F.B. ifadesi ile çelişmesine, kaçma şüphesine ve delillerin karartılması ihtimaline ve

isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına dayanılmıştır.

28. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına ve ikamet ettiği yerin belirsizliğine atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

29. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

30. Somut olayda başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklanması dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214).

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

32. Başvurucu, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; anılan şikâyetle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen kanun yolu tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

33. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddiasının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

34. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 20/3/2023 tarihinde mahkûmiyetine karar verilen (bkz. § 17) başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

36. Başvurucu; soruşturma dosyasında gizlilik kararının bulunması nedeniyle hakkındaki suçlamaları ve bu suçlamaların delillerini öğrenemediğini, bu nedenle tutuklamaya etkin bir şekilde itirazda bulunamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde esasa ilişkin olarak somut olay süreci, insan hakları yargısı içtihadı ile mevzuat detaylı olarak aktarılmış; yapılacak değerlendirmede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

37. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamında incelenmesi gerekir.

38. Anayasa Mahkemesi, soruşturma dosyalarına erişime yönelik olarak verilen kısıtlama kararlarının tutuklu kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına karşı itirazda bulunma hakkı üzerindeki etkisini birçok kararında incelemiştir. Bu kararlarda, öncelikle yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama ya da tutuklama sebeplerinin ve hakkındaki iddiaların bildirilmesi gerektiği, ancak buradaki bildirim yükümlülüğünün isnat edilen suçlamalara esas tüm bilgi ve delilleri kapsamadığı belirtilmiş; bu bağlamda başvurucunun tutuklamaya konu suçlamalara ilişkin temel unsurları bilip bilmediği dikkate alınmıştır (Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 168-176; Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, §§ 248-257).

39. Somut olayda Başsavcılık, başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasına ilişkin olarak "yakalanamayan şüphelilerin kaçmasına ve delilleri karartmasına neden olabileceği" gerekçesiyle müdafiinin dosya içeriğini incelemesinin ve belgelerden örnek almasının kısıtlanmasına karar verilmesi için başvuruda bulunmuştur. İlgili Hâkimlik tarafından müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek nitelik arz ettiği belirtilerek kısıtlılık kararı verilmiştir. Anılan kararın ilgili ve yeterli gerekçe ihtiva ettiği, ayrıca ifade ve sorgu tutanakları, tutukluluğa ilişkin kararlar, başvurucu veya müdafii tarafından verilen tutukluluğa ilişkin dilekçeler ve soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler incelendiğinde başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden bilgi ve belgelerden, bunların içeriğinden haberdar olduğu, tutukluluk durumuna karşı itirazlarını sunma konusunda kendisine yeterli imkânın tanındığı görülmektedir.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığına İlişkin İddia

41. Başvurucu, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde esasa ilişkin olarak somut olay süreci, insan hakları yargısı içtihadı ile mevzuat detaylı olarak aktarılmış; yapılacak değerlendirmede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

42. Başvurucu hâlihazırda hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması dolayısıyla Anayasa Mahkemesince verilecek bir ihlal kararı başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını

sağlamayacak ve serbest kalması sonucunu da doğurmayacaktır. Bu durumda yalnızca kişinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinilecektir. Dolayısıyla bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerekir. Bu madde kapsamında açılacak dava yoluyla başvurucunun anılan şikâyetlerine ilişkin bir hukuka aykırılık tespit edildiğinde görevli mahkemece lehine tazminata da hükmedilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirme için Kadir Ayhan, B. No: 2020/20083, 10/3/2021, §§ 44-60).

43. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adlı yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/9/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARUK GÜRDİL

B. No: 2022/53688 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/53688

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FARUK GÜRDİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/53688)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Faruk GÜRDİL

Vekili : Av. Hüseyin AK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sosyal medya paylaşımı nedeniyle iş sözleşmesi feshedilen başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1974 doğumlu olup 1999 yılından iş sözleşmesinin feshedildiği tarihe kadar Pozantı Belediyesinde (işveren/Belediye) belirsiz süreli iş sözleşmesiyle daimî işçi statüsünde çalışmıştır.

3. Başvurucu; Belediyede çalışmakta iken sosyal medya hesabından 31 Mart 2019 mahallî idareler seçiminde Adalet ve Kalkınma Partisinden Pozantı Belediye Başkanlığına aday adayı olduğunu açıklamıştır. Akabinde başvurucunun bir arkadaşı tarafından başvurucunun üniformalı fotoğrafı da eklenerek belediye başkanı aday adayı olduğuna dair bir paylaşım yapılmıştır. Söz konusu paylaşım üzerine Belediye Disiplin Kurulu tarafından başvurucuya dört günlük yevmiye kesintisi cezası verilmiştir.

4. Başvurucu; adaylığını açıklamasının ardından işveren tarafından aday olmaması için sistematik şekilde psikolojik baskılara maruz kaldığını, bu süreç içinde ağır işlerde

çalıştırıldığını, uzun süredir zabıta görevlisi olarak çalışmakta iken birden çok görev değişikliği yapıldığını ve son olarak çöp ekibinde görevlendirildiğini, fiziki rahatsızlıklarından dolayı bu görevde çalışamayacağını belirtmesine karşın bunun dikkate alınmadığını ve en son çöp kamyonunun arkasında giderken düşerek iş kazası geçirdiğini ancak buna rağmen aynı görevde çalıştırılmaya devam ettiğini iddia etmiştir.

5. Başvurucu akabinde 11/5/2022 tarihinde sosyal medya hesabından "Arkadaşlar tek suçum Ak Partinin aday adayı olmak. Ve sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğanı çok sevmek. Beni mesleğimden bu yüzden ihraç ediyorlar. Disiplin kuruluna verdiler. Sayın Ak Partili kardeşlerim. Beni vatan haini fetöcülere yem ettiniz. Adalet mülkün temelidir. Basına tüm başımdan her geçeni anlatacam. Hepsi delilli ispatlı adalet yerini allahın izniyle bulacak" şeklinde bir paylaşımda bulunmuştur. Söz konusu paylaşım üzerine Belediye Disiplin Kurulu tarafından soruşturma başlatılmış ve bahsi geçen sosyal medya paylaşımına yönelik başvurucunun savunması alınmıştır.

6. Disiplin Kurulu "Belediye Disiplin Kurulunun 11/6/2020 tarihli kararı ile hakkınızda yürütülen soruşturma sonucu Belediyemiz ile bağlı bulunduğu Hizmet-İş (Tüm Belediye ve Genel Hizmet İşçileri Sendikası) arasında 22/11/2018 tarihinde imzalanan Toplu İş Sözleşmesinin Disiplin Ceza Cetveli başlığının 12. maddesi ile 20. maddesi hükümleri gereğince eyleminize uyan ve direk ihraç gerektiren hükümler gereği iş akdinizin feshine karar verilmiştir.” şeklindeki fesih bildirimi ile 15/6/2020 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir. Fesih bildiriminde bahsi geçen Toplu İş Sözleşmesi Disiplin Ceza Cetveli'nin 12. maddesi "cezayı gerektiren haller", 20. maddesi ise "amirleri, iş yeri mensupları ve mahiyeti hakkında yalan ve yanlış şaibeler çıkarmak ... suretiyle işçinin işvereni yanıltması" hükmünü ihtiva etmektedir.

7. Başvurucu feshin haksız ve geçersiz olduğu iddiasıyla işe iade talebiyle tespit davası açmıştır. Davanın görüldüğü Pozantı Asliye Hukuk Mahkemesi (iş mahkemesi sıfatıyla) 29/9/2021 tarihinde davanın kabulü ile feshin geçersizliğine ve başvurucunun işe iadesine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Mahkememizce yapılan yargılama sonucunda tanık beyanlarında davacının mesai saatlerinde siyasi faaliyette bulunmadığı, işi aksatacak veya işi etkileyecek eylemlerinin olmadığı, işini gereği gibi yaptığı anlaşılmaktadır. Davalı vekili tarafından "Beni vatan haini fetöcülere yem ettiniz" ifadesinin Belediye Başkanının beraat ettiği fetö yargılamasına gönderme olduğu, aynı şekilde "Görmediğim zulüm kalmadı" ifadesinde de belediye başkanının şahsının kastedildiği ileri sürülmüş ise de davacı tarafından bu husus gerek savunma dilekçelerinde gerek yargılama aşamasında kabul edilmemiştir. İfadede isim veya makam zikredilmediği değerlendirildiğinde belediye başkanına yöneltildiği hususu yorum yolu yapılan çıkarım olup davacının belediye başkanını kast ettiği tüm şüphelerden uzak kesin ve net bir biçimde anlaşılamamaktadır. Feshin geçerliliğinin kanıtlanması yükümlülüğü davalı taraftadır. İş akdinin feshinin son çare oluşu, tanık beyanları ve tüm dosya kapsamında davalı belediyenin iş akdinin feshinin geçerli nedene dayandığı hususunu kanıtlayamadığı kanaatine varılarak.."

8. Belediyenin istinaf talebinde bulunması üzerine dosyayı inceleyen Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 10/3/2022 tarihinde İş Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Bölge Adliye Mahkemesi; başvurucunun çalıştığı Belediyenin Başkanı'nın başka bir partiden olduğunu, başvurucunun ise önce Ak Partiden adaylığını açıklayıp aylar sonra da sosyal

medyada paylaşımlar yaparak zulme uğradığını ve FETÖ'cü vatan hainlerine yem edildiğini beyan ettiğini, başvurucunun sosyal medya paylaşımlarıyla iş barışını bozduğunu belirtmiştir. Neticeten Bölge Adliye Mahkemesi feshin geçerli fesih seviyesine ulaştığı kanaatine varmıştır.

9. Başvurucu, nihai kararı 18/4/2022tarihinde öğrendikten sonra 17/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; sosyal medya hesabından belediye başkanlığı için aday adayı olduğunu açıklaması üzerine sistematik şekilde baskıya maruz kaldığını, iş sözleşmesinde esaslı değişikliğe gidildiğini, farklı görevlerde çalıştırıldığını, bu durum üzerine de iş sözleşmesinin feshine gerekçe olarak gösterilen sosyal medya paylaşımında bulunduğunu belirtmiştir. Başvurucu; söz konusu paylaşımda herhangi bir kişiyi kastetmediğini, Belediye Başkanı'nın şahsına yönelik bir paylaşım olmadığını ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca işyerinde ve mesai saatleri içerisinde siyasi bir faaliyet yürütmediğini, iş akışını ve düzenini bozucu bir davranışının bulunmadığını, Bölge Adliye Mahkemesi kararının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediğini ve hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının göz önüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Başvurucunun iddialarının sosyal medya paylaşımı nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilmesine ve açtığı işe iade davasının reddedilmesine ilişkin işlemler bütününe yönelik olduğu görülmektedir. Bu kapsamda iş sözleşmesinin feshinin temeli ifade özgürlüğüne dayanmaktadır. Anayasa Mahkemesi her zaman ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36).

14. İfade özgürlüğünün önemi nedeniyle devletten, ifade özgürlüğünü kullanmak isteyenlerin yalnızca üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmalarını temin etmesi değil aynı zamanda iş sözleşmelerinin feshi gibi yapılabilecek her türlü müdahalelere karşı da önlem alması beklenir. Anayasa Mahkemesinin yapması gereken inceleme de devletin ifade özgürlüğüne yönelik söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine yönelik olacaktır (negatif ve pozitif yükümlülüklere ilişkin açıklamalar için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 45, 46. Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, § 70). Bu nedenle başvuru ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Temel hak ve özgürlüklere yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her durumda mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda temel hak ve özgürlüklere keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da temel hak ve özgürlüklerin güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 46; Ayhan deniz ve diğerleri [GK], B. No: 2019/10975, 14/6/2023, § 35).

17. Devletin ifade özgürlüğünün korunmasına yönelik yükümlülükleri çerçevesinde, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulması, uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesi ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesi sorumluluğu bulunmaktadır. Yine bireylerin temel hak ve özgürlüklerine üçüncü kişilerin müdahalesinin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve mahkemelerce korunma sağlanması da söz konusu yükümlülükler kapsamındadır. Kamusal makamlarca gerekli yapısal önlemler alınmış olsa da uyuşmazlık konusu davayı yürüten mahkemelerce verilen kararlarda üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı bireylere korunma imkânı sağlanmadığı durumlarda bu yükümlülükler gereği gibi yerine getirilmemiş olacaktır. Bu, kamusal makam olan mahkemeler aracılığıyla bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasız bırakıldığı anlamına gelecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47-49; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 36).

18. Bu doğrultuda iş sözleşmesi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik işverence gerçekleştirilen müdahaleyle ilgili iddiayı içeren uyuşmazlıkların karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50; Kasım Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2019/33243, 4/7/2022, § 32; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 37).

19. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi "sosyal medya hesabındaki paylaşımı ile belediye başkanının şahsını hedef aldığı, belediye başkanına yönelik küçük düşürücü ifadelerde bulunduğu" gerekçesiyle Toplu İş Sözleşmesi'nin 12. ve 20. maddesi gereğince feshedilmiştir. İş Mahkemesi feshin geçersiz olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne ve başvurucunun işe iadesine karar vermekle birlikte Bölge Adliye Mahkemesi feshin22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesi gereğince geçerli olduğu kanaatiyle davanın reddine karar vermiştir. O hâlde neticeten başvurucunun iş sözleşmesi geçerli nedenle fesih kapsamında feshedilmiştir.

20. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle, belirsiz süreli iş sözleşmelerinin işveren tarafından feshinde geçerli bir neden bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu hükümde geçerli nedenlerin neler olabileceği madde metninde sayılmıştır. İşveren tarafından iş sözleşmesinin feshi için ya işçinin yeterliliği ve davranışlarından kaynaklanan ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir nedenin işveren tarafından gösterilmesi gerekmektedir. Hükmün gerekçesinde de işbu hüküm gereği iş sözleşmesinin feshi için işçinin davranışlarının iş görme borcunu ciddi biçimde olumsuz etkilemesi, iş görme borcunu gerektiği biçimde yerine getirmesine olanak vermemesi, iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından makul ölçülerde beklenememesi gerektiği ifade

edilmiştir. Hükme göre bir davranış ancak işyerinde olumsuzluklara yol açması hâlinde geçerli sebep sayılabilir. İşçinin davranışlarının işyerindeki üretim ve iş ilişkisi sürecine olumsuz bir etkisi yoksa bu davranışların iş sözleşmesinin feshinde geçerli bir neden olarak gösterilmesi mümkün değildir (Kasım Çiftçi ve diğerleri, § 35; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 42).

21. Bu kapsamda işçinin ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan davranışları geçerli fesih nedenlerinden biridir. Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hâllerden biri de işçinin işveren veya aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarf etmesidir. Bu hâlin söz konusu olması ancak işveren veya aile üyelerinden birine (veya işveren vekiline) eleştiri sınırını aşan ve hakaret boyutunda olan sözlerin sarf edilmesidir. Bununla birlikte Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünden herkes gibi işçiler de yararlanır. İfade özgürlüğünün sağladığı güvence, yerine getirilen görevle bağlantılı bir şekilde genel olarak işçilerin işverenleri hakkında yaptıkları beyanları da kapsamaktadır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. İlter Nur, B. No: 2013/6829, 14/4/2016, § 26). Ancak işverene karşı sadakat yükümlülüğü içinde bulunan işçi, ahlak ve iyi niyet kurallarına uygun hareket etmelidir. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun ifade özgürlüğü ile işverenin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğinin değerlendirilmesi gerekir.

22. Somut olayda başvurucunun belediye başkanlığına aday olduğunu ilan etmesi ile başlayan süreçte başvurucu öncelikle adaylık takviminden önce açıklama yaptığı gerekçesi ile yevmiye kesme cezası ile cezalandırılmıştır. Akabinde ise başvurucu, bir kısım psikolojik baskıya ve ağır iş yüküne maruz kaldığını iddia etmiştir. Bu sürecin neticesinde de başvurucu; sosyal medya hesabından yaşadığı duruma ilişkin olarak belediye başkanlığına aday olması nedeniyle işinden çıkarılacağını, başından geçenleri delilleriyle ispat edeceğini belirten bir paylaşımda bulunmuştur. Başvurucu söz konusu paylaşımında ayrıca "beni fetöcülere yem ettiniz" şeklinde bir ifade de kullanmıştır. Başvurucunun paylaşımı ile hangi kurumu veya kişileri işaret ettiği hakkında ise paylaşımında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Öte yandan başvurucunun paylaşımını çalıştığı Belediye ve yaşadığı süreç nedeniyle dile getirmesinden kendi işyerini ve işverenini (Belediye Başkanı'nı) hedef aldığı sonucu çıkarılabilirse de gerek başvurucunun dosya kapsamındaki beyanları gerekse başvuru dosyasına aksi yönde başkaca bir bilgi veya belge sunulmaması karşısında anılan çıkarıma ulaşmak zorlama bir yorum olacaktır (ifadelerin mevcut anlamının subjektif olarak genişletilemeyeceğine ilişkin birçok karar arasından bkz. Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 72; Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 50).

23. Nitekim başvurucunun sosyal medya paylaşımına yönelik olarak ilk derece mahkemesince de tanık beyanlarına başvurulmuş ve bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. İlk derece mahkemesi inceleme sonucu oluşturulan rapor ve tanık anlatımlarını bir bütün hâlinde değerlendirerek başvurucunun sosyal medya paylaşımında yer alan ifadelerin Belediye Başkanı'nın şahsına yönelik olduğunun kabul edilemeyeceğini, ifadelerde isim ve makam zikredilmediğini, başvurucunun Belediye Başkanı'nı kastettiğine dair bir delil bulunmadığını belirtmiştir. Yine devamında ilk derece mahkemesi feshin son çare olması ilkesine de aykırı hareket edildiğini belirterek feshin geçersiz olduğu kanaatine varmıştır. Bu kapsamda ilk derece mahkemesi kararında feshe konu hususu detaylı olarak irdelemiş ve işveren açısından matufiyet şartlarının oluşmadığını ifade etmiştir (bkz. § 7).

24. Bölge Adliye Mahkemesi ise kararında; başvurucunun iş sözleşmesinin feshine giden süreci aktarmış, akabinde de yalnızca başvurucunun sosyal medya paylaşımına yer vererek

söz konusu paylaşım ile başvurucunun iş barışını bozduğunu belirtip feshin geçerli olduğu kanaatine varmıştır. Ayrıca işçinin hangi somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiğini ve iş barışının nasıl bozulduğunu eksiksiz olarak tespit etmemiş, işverenin zarar gören işletme menfaatlerinin neler olduğunu açıklamamıştır. Yine Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun paylaşımının bizzat işverenin şahsına yönelik olup olmadığı konusunda da herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Bölge Adliye Mahkemesi soyut ve genel bir gerekçe ile yalnızca başvurucu tarafından yapılan sosyal medya paylaşımına dayanmıştır. Bu kapsamda Bölge Adliye Mahkemesinin başvuruya konu paylaşımın "iş barışını bozma" kapsamında kaldığını ve eylemin sübuta erdiğini soyut olarak belirtmek dışında Anayasa Mahkemesinin iş sözleşmelerinin feshi için öngördüğü değerlendirmelerin hiçbirini yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Diğer yandan başvurucu bir sosyal medya paylaşımından dolayı oldukça ağır bir sonuçla karşılaşmış ve işini kaybetmiştir. Karşılaşılan ağır sonuç nedeniyle Yargıtayın geliştirdiği ölçütlere göre feshin son çare olması prensibinin bu tür davalarda uygulanmasının temel hak ve özgürlüklerin korunması için hayati önemde olduğu açıktır. Zira son çare olduğu gösterilmeden temel hak ve özgürlüklerini kullanan işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi söz konusu işçiler ve diğerleri üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olacaktır. O hâlde bir iş sözleşmesinin feshinin temel hak ve özgürlüklerin ihlaline neden olmaması için iş ilişkisinin devam ettirilmesini imkânsız kıldığı değerlendirilen ve doğrudan en ağır yaptırıma bağlanmış olan bu sebeplerin işverence ve daha sonra denetleme yapan derece mahkemelerince hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmuş olması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Kardelen Yoğungan ve Sonay Tezcan, B. No: 2018/24097, 2/5/2023, § 63; Ayhan Akyüz ve diğerleri, B. No: 2018/6851, 10/5/2023, § 45). Buna karşın başvurucunun iş sözleşmesinin sonlandırılmasında feshin son çare olması prensibinin değerlendirilmediği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi daha hafif giderim yolları izlenmeksizin doğrudan iş sözleşmesinin feshedilmesinin kaçınılmaz olduğunun gösterilemediğini değerlendirmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Ayhan Akyüz ve diğerleri, § 46).

26. Tekrar ifade etmek gerekirse işverenlerin çalıştırdığı işçilerin verimli şekilde iş görmeleri ve önceden saptanmış nesnel kurallara sadakat göstermeleri konusunda beklenti içinde olmalarının haklı bir gerekliliğe dayandığını belirtmek gerekir. Zira işin veriminin düşmesine veya işveren ile olan güven ilişkisinin ciddi şekilde zedelenmesine işçinin yol açtığı durumlarda işverenin menfaatinin etkileneceği açıktır. Dolayısıyla yasal düzenlemelerin ve işverenin belirlediği kurallar çerçevesinde devam eden iş ilişkisinin meşru nedenler ortaya çıktığında bozulması ve sona erdirilmesi olağan bir durumdur (C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 123).

27. Somut olayda ise ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmadan 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin ifade özgürlüğünün dolaylı olarak sınırlandırılmasına dayanak yapıldığı ve Bölge Adliye Mahkemesince Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ilkelere uygun hareket edilmediği kanaatine varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Ayrıca ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesine gönderilmesi için Pozantı Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2020/110, K.2021/172) GÖNDERİLMESİNE,

D. 30.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 664,10 TL başvuru harcı ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERKAN AKYOL

B. No: 2024/16358 | Karar tarihi: 17.09.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2024/16358

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERKAN AKYOL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2024/16358)

Karar Tarihi: 17/9/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Erkan AKYOL

Vekili : Av. Ozan Veysel YEDİEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; hukuka aykırı idari gözetim ve sınır dışı etme kararı nedeniyle adil yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı, kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Nevşehir İl Göç İdaresi Müdürlüğünün 4/1/2024tarihli kararıyla başvurucunun idari gözetim altına alınmasına karar verilmiştir. Başvurucunun idari gözetim kararına yaptığı itiraz 19/2/2024 tarihinde reddedilmiştir.

3. Başvurucu, itirazın reddi kararını 21/2/2024 tarihinde öğrendikten sonra 6/3/2024 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucu 16/4/2024 tarihli dilekçeyle bireysel başvurusundan feragat ettiğini açıkça bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Almanya uyruklu olan, aynı zamanda Türk vatandaşlığı için başvuran, Almanya'da işlediği bir suç nedeniyle hakkında İzmir Ağır Ceza Mahkemesinde iade yargılaması yapılan ve yurt dışı çıkış yasağı adli kontrol kararı verilen başvurucu; hakkında sınır dışı edilmemesine dair Adalet Bakanlığının yazısı bulunduğunu ve yine hakkında sınır dışı kararı verilmediği hâlde 3/1/2024 tarihinde yakalanıp gözaltına alındığını, neden gözaltına alındığını ve yakalandığını bilmediğini, 4/1/2024 tarihinde idari gözetim kararı verildiğini, sınır dışı edilemeyecekler kapsamında olmasına rağmen tedbirin hâlâ devam ettiğini, adli kontrol kararına aykırı da davranmadığını ve hakkında geçici tutuklama kararı da bulunmadığını belirterek adil yargılanma hakkının, etkili başvuru hakkının, kötü muamele yasağının ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Başvuru konusu olayda başvurucunun bireysel başvurusundan feragat ettiği ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilebilecek bir durumun söz konusu olmadığı anlaşıldığından 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereğince başvuru hakkında düşme kararı verilmesi gerekir.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin feragat nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun feragat nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HİDAYET KARACA (4)

B. No: 2018/30735 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30735

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİDAYET KARACA BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2018/30735)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucu : Hidayet KARACA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hakkındaki yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru süresi içinde yapılmıştır. Kişi ve konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2018/31362 ve 2021/29140 sayılı bireysel başvuru dosyalarının 2018/30735 sayılı dosya üzerinde birleştirilmesine ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Komisyon 30/11/2022 tarihinde başvurucunun; hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, masumiyet karinesi, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri, eşitlik ilkesi, mülkiyet hakkı, örgütlenme özgürlüğü, aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı, suçta ve cezada kanunilik ilkesi, ifade özgürlüğü ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilemez olduğuna, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının ise mükerrer başvuru olması nedeniyle reddine karar vermiştir. Komisyon, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının incelemesinin ise Bölüm tarafından yapılmasına ve başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında, 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan ve yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da Veysi Ado kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarıncatahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİLAL UYAN

B. No: 2019/18372 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/18372

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLAL UYAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/18372)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Bilal UYAN

Vekili : Av. Fadime ŞEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Devlet Su İşleri (DSİ) 9/10/2013 tarihinde baraj yapımı kapsamında başvurucuya ait olan ve Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesi Meydan Köyünde bulunan tarla vasfındaki taşınmazın 26.790,36 metrekarelik kısmının kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açmıştır.

3. DSİ 7/11/2013 tarihinde kamulaştırma bedelinin tespiti ve acele elkoyma kararı verilmesi için ayrı bir dava açmıştır. Gölbaşı 2. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 9/12/2013 tarihinde kamulaştırma bedelinin 296.102,61 TL olarak tespitine ve taşınmazına el konulmasına karar vermiştir. Hükme esas alınan bilirkişi raporunda, taşınmazın kapama nar bahçesi ve kapama bağ niteliğinde olup 2013 yılı tarımsal üretim sezonu devam ettiğinden 2012 yılı verilerinin kullanıldığı açıklanmıştır.

4. Kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında Mahkeme, taşınmazın kamulaştırma değerinin belirlenmesi için farklı heyetlerden birden fazla bilirkişi raporu almıştır. Buna

göre;

i. 23/1/2015 tarihli birinci raporda kamulaştırma davasının 2014 yılında açıldığı kabul edilerek 2014 yılı Gölbaşı ilçesi tarımsal üretim verileri esas alınmıştır. Taşınmaz nar bahçesi olarak kabul edilip %4 kapitalizasyon faiz oranı ve %20 objektif değer artış oranı uygulanması suretiyle kamulaştırma bedeli 1.478.024,16 TL olarak tespit edilmiştir.

ii. Aynı heyetin 19/2/2015 tarihli ikinci raporunda davanın 2013 yılında açıldığı belirtilerek 2013 yılı Adıyaman merkez tarımsal üretim verileri baz alınmıştır. Bu kapsamda %4 kapitalizasyon faiz oranı ve %20 objektif değer artış oranı uygulanarak kamulaştırma bedeli 532.592,35 TL olarak belirlenmiştir.

iii. Farklı bir heyet tarafından hazırlanan 29/5/2015 tarihli üçüncü raporda davanın 2014 yılında açıldığı kabulüyle 2014 yılı ilçe verileri kullanılmıştır. %5 kapitalizasyon faiz oranı ve%10 objektif değer artış oranı uygulanmış, 781.164,15 TL kamulaştırma bedeli bulunmuştur.

5. DSİ 5/6/2015 tarihinde Gölbaşı Kaymakamlığından ilçeye ait tarım verilerinin incelenmesini istemiştir. DSİ; Gölbaşı İlçe Tarım Müdürlüğü verileri kullanılarak hesaplanan kamulaştırma bedellerinin olağanüstü yüksek çıktığını, 2014 yılı verilerini hazırlayan mühendislerle bilirkişilerin aynı kişiler olduklarını ve Adıyaman merkeze ait 2013 yılı verileri ile Gölbaşı'nın 2014 yılı verileri arasında büyük farklılıklar olduğunu belirtmiştir.

6. Gölbaşı Kaymakamlığı 19/6/2015 tarihli yazısında; Gölbaşı İlçe Tarım Müdürlüğünün 2014 yılı tarımsal üretim veri tablosundaki rayiç değerlerin çok yüksek olduğunu, hangi bilimsel kriterlere göre hazırlandığının tespit edilemediğini, dolayısıyla tarımsal üretim verilerin gösterildiği tablonun bilimsel bir çalışma sonucu elde edilmediğini açıklamıştır.

7. Mahkeme, üçüncü raporu tanzim eden heyetten yeni bir bilirkişi raporu daha almıştır. Söz konusu 27/7/2015 tarihli raporda; 2013 yılı Adıyaman merkez verileri esas alınmış, %5 kapitalizasyon faiz oranı ve %10 objektif değer artış oranı uygulanmış ve kamulaştırma bedeli 409.521,52 TL olarak tespit edilmiştir.

8. Mahkeme 17/9/2015 tarihinde kamulaştırma bedelini 409.521,52 TL olarak tespitine, acele kamulaştırma bedelinin mahsubuna ve taşınmazın DSİ adına tapuya tesciline karar vermiştir. Kararda; dosya kapsamına ve Yargıtay içtihadına uygun olduğu değerlendirilen 27/7/2015 tarihli son bilirkişi raporuna göre kamulaştırma bedelinin tespit edildiği açıklanmıştır.

9. Taraflar karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu temyiz dilekçesinde hükme esas alınan bilirkişi raporunun yetersiz olduğunu ve aynı bölgedeki kamulaştırma davalarında benzer nitelikteki taşınmazlara farklı bedeller belirlendiğini ileri sürmüştür.

10. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi (Yargıtay Dairesi) 22/11/2016 tarihinde kararı bozmuştur. Bozma kararında, taşınmazın niteliğine göre belirlenen net gelire %4 oranında kapitalizasyon faiz oranın uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay Dairesi, dava tarihine göre değerlendirme yapıldığından Besni İlçe Tarım Müdürlüğünden 2013 yılına ait ilçe verileri getirtilerek hükme esas alınan bilirkişi raporundaki veriler denetlenmeden eksik incelemeyle hüküm kurulduğunu açıklamıştır. Ayrıca tapu kaydının iptali ile terkin yerine DSİ adına tescil edilmesinin doğru olmadığını kaydetmiştir.

11. Mahkeme Gölbaşı İlçe Tarım Müdürlüğünden 2013 yılına ait ilçe verilerini istemiştir. İlçe Tarım Müdürlüğü, Adıyaman ili 2013 yılı verilerini Mahkemeye göndermiştir. Mahkeme,

son raporu hazırlayan heyetten yeni bir bilirkişi raporu almıştır. Raporda; nar bahçesi yönünden 2013 yılı Adıyaman merkez verilerinin kullanıldığı, bağ ile ilgili veri olmaması nedeniyle de bilirkişi heyetinde yer alan akademisyen S.G.nin bilimsel çalışması ile bir enstitünün verilerinin esas alındığı açıklanmıştır. Bilirkişi raporunda %4 kapitalizasyon faiz oranı ve %10 objektif değer artış oranı uygulanmış ve kamulaştırma bedeli 496.597,95 TL olarak belirlenmiştir.

12. Mahkeme 31/5/2017 tarihinde kamulaştırma bedelinin 496.597,95 TL olarak tespitine ve taşınmaz konusu yerin tapu kaydının iptali ile tapudan terkinine karar vermiştir. Mahkeme, bilimsel verilere göre düzenlendiğini kabul ettiği bilirkişi raporunu hükme esas aldığını açıklamıştır.

13. Taraflar, kararı temyiz etmiştir. Başvurucu temyiz dilekçesinde; bilirkişi raporunun hatalı olduğunu ve benzer nitelikteki taşınmazlara kıyasen düşük bir kamulaştırma bedeli belirlendiğini belirtmiştir. 2013 ile 2014 yılları verileri arasında ciddi farkların olduğunu kaydeden başvurucu, bu durumun da farklı yıllarda açılan kamulaştırma davalarında belirlenen bedeller arasında fahiş farklara neden olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu aleyhine hükmedilen vekâlet ücretinin hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

14. Yargıtay Dairesi 21/3/2019 tarihinde Mahkeme hükmünün düzeltilerek onamasına karar vermiştir. Yargıtay Dairesi, kamulaştırma bedelinin belirlenmesinde bir isabetsizlik bulunmadığını bununla birlikte kamulaştırma bedeline uygulanacak faizin tarihleri, davalı aleyhine hükmedilen vekalet ücreti ve harç ile ilgili kısımların ise düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu karar düzeltme isteminde bulunmuştur.

15. Başvurucu nihai hükmü 29/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 24/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Yargıtay Dairesi 11/12/2019 tarihinde başvurucunun karar düzeltme talebini reddetmiştir.

17. Başvurunun mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, makul sürede yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaları yönünden ise kabul edilemez olduğuna 20/9/2023 tarihinde karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

18. Başvurucu; kamulaştırmaya konu taşınmazın bulunduğu Gölbaşı ilçesinin 2013 ile 2014 yılları tarımsal üretim verileri arasında fahiş farklarının bulunduğunu, bu nedenle de aynı bölgedeki taşınmazlar hakkında 2013 yılında açılan davalar ile 2014 yılında açılan davalarda belirlenen kamulaştırma bedelleri arasında ciddi farklar oluştuğunu belirtmiştir. Başvurucu; taşınmazına ilişkin davanın aynı bölgedeki diğer davalardan sadece dört ay önce açılmış olması nedeniyle 2013 yılı verilerinin kullanılması sonucunda düşük kamulaştırma bedeli almak zorunda kaldığını, aynı bölgedeki benzer nitelikteki taşınmazlar arasında yeknesaklığın sağlanmadığını ifade etmiştir. Başvurucu hükme esas alınan bilirkişi raporundaki hesaplama yönteminin hatalı olduğunu iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği görüşünü bildirmiştir.

19. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

20. Başvurucu adına tapuda kayıtlı iken kamulaştırılan taşınmazın mülk teşkil ettiği açıktır.

Başvurucuya ait taşınmazın kamulaştırılmasıyla başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale edilmiştir. Mülkten yoksun bırakma mahiyetinde olan müdahalenin ikinci kural kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

21. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62). Bu kapsamda somut olay incelendiğinde başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümleri ile öngörüldüğü ve kamu yararına dayalı meşru bir amaç taşıdığı hususunda bir tartışma bulunmamaktadır.

22. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

23. Mülkiyet hakkından yoksun bırakma biçimindeki müdahalelerde, hedeflenen kamu yararı ile malikin bireysel yararı arasında gözetilmesi gereken adil denge ancak malike tazminat ödenmek suretiyle sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle mülkten yoksun bırakmalarda malike tazminat ödenmesi, müdahaleyle malike yüklenen aşırı külfetin telafi edilmesini temin eden temel bir araçtır. Anayasa'nın 46. maddesi uyarınca kamulaştırma yoluyla malikin mülkiyet hakkının sona erdirildiği hâllerde malike ödenmesi gereken tazminat taşınmazın gerçek bedelidir. Bu itibarla taşınmazın gerçek bedelinin ödenmediği durumlarda somut olayın koşulları da gözetilerek müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna ulaşılabilir (Cevat Aydın, B. No: 2014/13886, 4/10/2017, § 48).

24. Somut olayda kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası 2013 yılında açıldığından taşınmaz bedelinin de 2013 yılına göre değerlendirildiği anlaşılmaktadır. 2942 sayılı Kanun'un son fıkrasında bilirkişilerce yapılan değer tespitinde idare tarafından belgelerin mahkemeye verildiği günün esas tutulacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla kamulaştırma davasının açıldığı tarih itibarıyla taşınmazın kamulaştırma bedelinin belirlenmesi keyfî ve temelsiz değildir.

25. Başvurucu 2013 yılı ile 2014 yılı tarımsal üretim verileri arasında ciddi fark bulunmasının 2013 yılı ile 2014 yılında açılan kamulaştırma davalarında aynı bölge içinde kamulaştırma bedelleri arasında fahiş farklılıklar yaratmış olmasından yakınmaktadır. 2942 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (f) bendinde araziler için kamulaştırma bedeli tespitinin taşınmazın kamulaştırma tarihindeki mevkii ile şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması hâlinde getireceği net kazanç esas alınarak belirlenmesi öngörülmektedir. Düzenli ve sürekli tarımsal getiri istatistikleri ise ülkemizde il ve ilçe tarım müdürlükleri tarafından il merkezi ve ilçeler düzeyinde tutulmaktadır. Bu nedenle mahkemeler ve mahkemelerin atadığı bilirkişiler, Yargıtayın yerleşik içtihatları doğrultusunda özel bir durum olmadıkça

kamulaştırma bedelinin tespitinde resmî birer kurum olan il ve ilçe tarım müdürlüklerinin verilerini kullanmaktadır (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 63). Bununla birlikte kamulaştırılan taşınmazın gerçek bedelinin belirlenmesini sağlayacak tarımsal üretim verilerinin bilimsel tekniğe uygun olarak tutulması kamu makamlarının sorumluluğundadır.

26. Taşınmaz bedelinin tespitinin teknik ve uzmanlık gerektiren bir konu arz ettiği ve bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın bedelinin tespitinin uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetki ve görevinde olduğu vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesi bu konuda uzmanlaşmış bir mahkeme olmadığı gibi Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkı kapsamında yapılan bireysel başvurularda bedel veya değer düşüklüğü karşılığını hesaplamak gibi bir görevi de bulunmamaktadır (Mukadder Sağlam ve diğerleri, B. No: 2013/2511, 22/1/2015, § 49; Abdülkerim Çakmak ve diğerleri, B. No: 2014/1964, 23/2/2017, § 52). Anayasa Mahkemesinin görevi, kamulaştırma bedelinin tespiti yönteminin gerçek bedelin ödenmesini temin edip etmediğini incelemekten ibarettir.

27. Yargılama sürecinde Mahkemece alınan bilirkişi raporları incelendiğinde 2013 yılına ait Adıyaman merkeze ait veriler ile 2014 yılı Gölbaşı ilçesine ait tarımsal üretim verileri arasında oluşan ciddi fark dikkat çekmektedir. Gölbaşı Kaymakamlığının Mahkemeye gönderdiği yazıda oluşan farklığın nedenleri açıklanmış ve 2014 yılı Gölbaşı ilçesine ait verilerin bilimsel bir yöntemle elde edilmediği izah edilmiştir. Hatırlatılmalıdır ki kamulaştırma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalede taşınmazın gerçek bedelinin tespiti başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağandışı bir külfet yüklenmesini engelleyerek adil dengenin kurulmasını sağlayacaktır. Bunun yanında kamulaştırılan taşınmazın gerçek bedelinin ötesinde bilimsel ve objektif olmayan verilere dayalı olarak fahiş kamulaştırma bedellerinin belirlenmesinin önüne geçilmesinde kamu yararı bulunmaktadır.

28. Kamulaştırmaya konu taşınmazın bedeli belirlenirken hangi il veya ilçenin tarımsal istatistiklerinin esas alınacağını tespit edecek olan yine bu konudaki uzman, mahkemeler ve Yargıtay Dairesidir. Somut olayda kamulaştırmaya konu taşınmaz Adıyaman'ın bir ilçesi olan Gölbaşı sınırları içinde yer almaktadır. Mahkeme, Gölbaşı ilçesinin tarımsal üretim verilerine ulaşmaya çabalamış ancak 2015 yılına kadar ilçedeki verilerin bilimsel yöntemler kapsamında tutulmadığı anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak bilirkişi raporunda nar bahçesi yönünden 2013 yılı Adıyaman merkez verilerinin, bağ yönünden ise yine veri olmaması nedeniyle bilimsel araştırma ve enstitü verilerinin esas alındığı görülmektedir. Söz konusu raporun esas alınarak kamulaştırma bedelinin belirlendiği kararı inceleyen Yargıtay Dairesi, yöntemi uygun bulmuştur. Kaldı ki başvurucu 2013 yılı Adıyaman merkeze ait tarımsal istatistiklerin taşınmazın bedelinin belirlenmesinde neden esas alınamayacağına dair ürün, coğrafya, iklim, toprak yapısı vs. farlılıklara dair bir açıklamada bulunmamış; 2013 yılının Adıyaman merkez verileri ile Gölbaşı ilçesi verileri farkına dair bir bilgi sunmamıştır.

29. Başvurucu ayrıca başvuru formu ekinde Gölbaşı ilçesinde DSİ'nin açtığı diğer kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davalarına ilişkin başka mahkeme ve Yargıtay Dairesi kararlarını sunmuştur. Buna göre mahkeme kararlarında bilirkişi raporları doğrultusunda davaların kabul edildiği görülmektedir. Bununla birlikte Yargıtay Dairesi kararlarında ise değerlendirmenin dava tarihi olan 2015 yılına göre yapılması gerekirken 2014 yılı verileri esas alınarak bedelin belirlenmesinden dolayı diğer bozma nedenleriyle birlikte, kararları bozduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan başvurucu, yargılamaların sonraki sürecine dair bilgi vermemiştir. Bu hâliyle başvurucunun taşınmazına ilişkin davanın şartları ile emsal olarak gösterilen davalara ilişkin şartların farklı olduğu kanaatine varılmıştır.

30. Sonuç olarak mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemediği, bu sebeple söz konusu müdahaleyle kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ATANAŞ MAMASİS VE CORC KASAPOĞLU

B. No: 2019/35817 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35817

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ATANAŞ MAMASİS VE CORC KASAPOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35817)

Karar Tarihi: 18/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 10/1/2025 - 32778

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Atanaş MAMASİS

2. Corc KASAPOĞLU

Vekili : Av. Hülya BENLİSOY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvuruculaların din adamı olduğu gerekçesiyle kilise vakfından çıkarılmalarına karar verilmesinin örgütlenme özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, İstanbul'daki kiliselerde papaz olarak görev yapmakta iken10/12/2011tarihinde Samatya Aya Analipsis Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir.

3. Vakfın Yönetim Kurulu Seçim Tespit Tutanağı 16/12/2011 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne (Genel Müdürlük) bildirilmiştir. Genel Müdürlük 5/3/2012 tarihinde 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'na dayanılarak hazırlanan ve 27/9/2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Vakıflar Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 33. maddesinin (i) bendi gereği (bkz. § 18) başvuruculların din adamı olmaları

nedeniyle yönetim listelerinden çıkarılmasına ve bu hâliyle Vakıf Yönetim Kurulu Yetki Belgesi verilmesine karar vermiştir.

4. Başvurucular 12/4/2012 tarihinde Genel Müdürlüğün verdiği yetki belgesinin iptali talebiyle dava açmıştır. Başvurucular, dava dilekçelerinde 5737 sayılı Kanun'da ve bu Kanun'a dayalı olarak çıkarılan Yönetmelik'te Vakıf Yönetim Kuruluna üye olma şartları arasında "din adamı olmamak" ibaresinin bulunmadığını iddia etmiştir.

5. Davalı Genel Müdürlük; başvurucular hakkındaki işlemin Lozan Antlaşması tutanakları gereğince tesis edildiğini, Lozan Antlaşması ile ruhani din adamlarının yönetsel ve siyasi alanlarda görev yapamayacağının belirlendiğini belirterek davaların reddini talep etmiştir.

6. İstanbul 8. İdare Mahkemesince 9/4/2013 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. Mahkeme gerekçesinde; Genel Müdürlüğün denetim yetkisinin cemaat vakfı yöneticilerinin seçiminin kanun ve yönetmeliğe uygun olarak yapılıp yapılmadığı ile sınırlı olduğu belirtilmiştir. Gerekçeli kararda; Genel Müdürlüğün yönetim kurulu seçiminin iptali veya geçerli sayılmasına yönelik tasarruf ve yetkisi bulunmadığı gibi denetim sonucunda seçimin kanun ve yönetmeliğe aykırı olarak yapıldığının tespit edilmesi hâlinde iptali veya geçersiz sayılarak yenilenmesi için adli yargı yerinde dava açılması gerektiği vurgulanmıştır.

7. Anılan iptal kararı 13/4/2013 tarihinde davalı idareye tebliğ edilmiştir.

8. Kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay Onuncu Dairesi 18/4/2016 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararında cemaat vakıfları da dâhil olmak üzere mazbut, mülhak ve esnaf vakıfları ile yeni vakıfların özel hukuk tüzel kişisi olduğu, denetim makamı olan Genel Müdürlüğün denetim yetkisinin cemaat vakfı yöneticilerinin seçiminin kanun ve yönetmeliğe uygun olarak yapılıp yapılmadığı ile sınırlı olduğu belirtilmiştir. Danıştay kararında, denetim makamının denetim sonucunda seçimin kanun ve yönetmeliğe aykırı olarak yapıldığı sonucuna ulaşması hâlinde seçimin iptaline veya seçimin geçerli sayılmasına yönelik bir görev ve yetkisinin olmadığı ancak iptal edilmesi veya geçersiz sayılarak yenilenmesi için adli yargı yerinde dava açabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Kararda; özel hukuk tüzel kişisi olan cemaat vakıflarının yönetici seçimlerinin iptaline veya seçimin geçerli olduğuna ilişkin karar verme görev ve yetkisinin adli yargı yerine ait olduğu, bu nedenle davanın esasının idare mahkemelerince incelenemeyeceği kanaatine varılmıştır.

9. Bozma kararı üzerine İstanbul 8. İdare Mahkemesi 30/11/2016 tarihli kararında davanın esasına ilişkin karar verme görev ve yetkisinin adli yargı yerine ait olduğu gerekçesiyle görev yönünden ret kararı vermiştir. Anılan karar 20/6/2019 tarihinde Danıştay tarafından onanmıştır.

10. Karar, başvuruculara 25/9/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular 24/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular, din adamı oldukları gerekçesiyle haksız bir biçimde Kilise Vakfından çıkarılmalarının din ve vicdan özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, öncelikle başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği meselesinin değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca 2022 yılında çıkarılan 18/6/2022 tarihli ve 31870 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan

Cemaat Vakıfları Seçim Yönetmeliği kapsamında başvuruya konu Vakıfta seçimlerin yapıldığı, bu itibarla başvurucuların mağdur sıfatının devam edip etmediği hususunun gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formunda ileri sürdükleri hususları tekrarlamıştır.

12. Başvurucuların Kilise Vakfı yönetiminden çıkarılmaları ile bu örgütün idari çatısı altında faaliyette bulunma, örgütün organlarında görev alma haklarına son verilmiştir. Dolayısıyla eldeki başvurunun örgütlenme özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucular, din adamı olmaları nedeniyle vakıf yönetiminden çıkarılmıştır. Anayasa'nın 24. maddesinde herkesin dinî inanç özgürlüğüne sahip olduğu düzenlenmiştir. O hâlde meselenin Anayasa'nın 24. maddesinde yer alan din özgürlüğü ile olan ilgisi son derece açıktır. İncelenen olayda, başvuruculaın temel şikâyetlerinin mensubu oldukları Vakfın yönetiminde yer alamamalarına ilişkin olması nedeniyle meselenin Anayasa'nın 33. maddesindeki örgütlenme özgürlüğü kapsamında ve Anayasa'nın 24. maddesi ışığında ele alınması gerekir (Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis, B. No: 2019/35842, 2/5/2023,§§ 33,34).

A. İlgili Mevzuat

13. 5737 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında;

...

1936 Beyannamesi: Cemaat vakıflarının 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince verdikleri beyannameyi,

Cemaat vakfı: Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıfları,

...

ifade eder."

14. 5737 sayılı Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"Vakıflar, özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir"

15. 5737 sayılı Kanun'un 6. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Cemaat vakıflarının yöneticileri mensuplarınca kendi aralarından seçilir. Vakıf

yöneticilerinin seçim usûl ve esasları yönetmelikle düzenlenir."

16. 5737 sayılı Kanun'un 9. maddesi şöyledir:

"Vakıflarda; hırsızlık, nitelikli hırsızlık, yağma, nitelikli yağma, dolandırıcılık, nitelikli dolandırıcılık, zimmet, rüşvet, sahtecilik, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, güveni kötüye kullanma, kaçakçılık suçları ile Devletin güvenliğine karşı işlenen suçların birinden mahkûm olanlar yönetici olamazlar.

Vakıf yöneticisi seçildikten sonra yukarıdaki suçlardan mahkûm olanların yöneticiliği

sona erer."

17. 5737 sayılı Kanun'un 33. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Mülhak, cemaat, esnaf vakıfları ile yeni vakıflarda iç denetim esastır. Vakıf; organları tarafından denetlenebileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da denetim yaptırabilir.

...Vakıfların amaca ve yasalara uygunluk denetimi ile iktisadî işletmelerinin faaliyet ve

mevzuata uygunluk denetimi Genel Müdürlükçe yapılır. "

18. Yönetmelik'in 19/1/2013 tarihli ve 28533 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile yürürlükten kaldırılan 30. ve 32. maddeleri ile 31. ve 33. maddelerinin ilgili kısmı şöyledir:

30. "(1) Cemaat vakıflarının yönetim kurulu seçimlerinde;

a) Vakfın yönetim kurulu seçimine, vakıf veya hayratından yararlanan cemaat mensupları katılır...."

31. "(1) Seçmenlerin;

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması,

b) On sekiz yaşını doldurması,

c) Seçim çevresinde ikamet etmesi,

şarttır."

32. "(1) Vakıf yönetim kuruluna seçilecek kişilerin 31 inci maddede belirtilen şartlara ek olarak aşağıdaki şartları da taşıması gerekir:

a) En az ilkokul mezunu olmak,

b) Kanunun 9 uncu maddesinde belirtilen suçların birinden mahkûm edilmemiş olmak.

şarttır."

33. (i) "Seçim işlemleri ile sonuçlarının ve seçilen kişilerin bu Yönetmelik hükümlerine uygun olup olmadıkları hususunda bölge müdürlüğünce araştırma yapıldıktan sonra, yeni seçilen vakıf yönetim kurulu üyelerine yetki belgesi verilir."

B. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Bakanlık görüşünde, idare mahkemelerince adli yargı mercilerinin yetkili olduğu belirtilerek görev bakımından ret kararı verilmesi yönünden başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği hususunun netleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

20. Anayasa Mahkemesi Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis kararında Bakanlığın başvuru yollarının tüketilmediği yönündeki görüşüne karşılık, başvuruculaların sekiz yıl boyunca örgütlenme özgürlüğünce koruma altına alınan haklarını kullanamamalarının devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin incelenmesi ile ilgili olan ve dolayısıyla Anayasa'nın 33. maddesi bağlamındaki şikâyetlerin özüne sıkı sıkıya bağlı sorunlar ortaya çıkardığını değerlendirmiştir. Anılan kararda başvuru yollarının tüketilmesinin gerekip gerekmediği meselesi esasla birlikte incelenmiştir. Eldeki başvuruda da işaret edilen karardaki değerlendirmelerden ayrılmayı gerektirir bir yön bulunmamaktadır.

21. Dolayısıyla açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Esas Yönünden

22. Anayasa'nın 33. maddesinde düzenlenen örgütlenme özgürlüğü hakkın etkin bir şekilde kullanılması bağlamında devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Devlete yüklenen pozitif yükümlülükler, bu haklara ilişkin davalarda kamusal makamlarca verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği; ilgili kararların mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle yakından alakalıdır (Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis, § 43).

23. Bu konuda yargısal makamlardan ivedilikle hareket etmeleri, diğer bir anlatımla uyuşmazlık hakkında hızlı bir yargılama yaparak davayı sürüncemede bırakmamaları, ilgili ve yeterli gerekçelerle bir karar vermeleri beklenir. Bu beklentinin gerçekleştirilmesi, örgütlenme özgürlüğü bağlamında devletin pozitif yükümlülüklerindendir. Bu konudaki yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, haktan yararlanamayanlar açısından telafisi imkânsız zararların doğması muhtemeldir (Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis, § 44).

24. Mevcut başvuru koşulları yönünden önemli olan husus, örgütlenme özgürlüğünün kullanımının sağlanmasına yönelik hukuki bir uyuşmazlığın çözümlenmesi amacıyla açılan davanın sürüncemede bırakılmadan hızlı bir şekilde sonuçlandırılıp sonuçlandırılmadığı meselesidir. Bu türden bir yargılamanın sürüncemede bırakılması telafisi imkânsız zararlara yol açabileceğinden tek başına devletin pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilecektir.

25. Başvuruculaların dinî azınlıktan kişiler olduğunun hatırlatılmasında da fayda vardır. Örgütlenme özgürlüğünü her bir vatandaşın etkin bir şekilde kullanmasının sağlanmasının demokratik bir toplum için önemi kuşkusuz olmakla birlikte azınlığa mensup bireyler açısından bu hususun daha hassas olduğunun belirtilmesi gerekir. Zira bu kimseler çoğunluk içinde sahip oldukları kimlikleri korumak ve kimliklerine özgü tarihsel, dinî, sosyal, ekonomik, kültürel durumları, hakları daha güçlü bir biçimde ifade etmek için bir araya gelir ve bu kimselerin azınlık konumunda olmalarından ötürü daha fazla korunmaları gerekir. Bu nedenle devletin toplumsal bütünlüğü temin etmek adına azınlık haklarını koruması ve bu hakların en etkin şekilde kullanılmasını sağlaması yargısal süreçlerin süratle sonuçlandırılması ile mümkündür (Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis, § 46).

26. Eldeki başvuruda başvurucular, 2011 yılında Kilise Vakfı Yönetim Kuruluna seçilmiştir. Genel Müdürlüğün başvuruculaların Yönetim Kurulundan çıkarılmasına karar vermesi ile 2012 yılında yargılama süreci başlamıştır. 2013 yılında İdare Mahkemesi Genel Müdürlüğün işleminin iptaline karar vermiş ve bu karar Genel Müdürlüğe tebliğ edilmiştir. Buna karşın Genel Müdürlük iptal kararını esas alarak başvuruculaların Vakfın yönetiminde yer almasına ilişkin herhangi bir işlem tesis etmemiştir. Dolayısıyla 2012 yılında başlayan ve 2019 yılında görevsizlik kararıyla sonuçlanan yargılama süresi boyunca başvurucular vakıf yönetiminde yer alamamıştır ve yargılamanın sonunda davanın esası hakkında bir karar da verilmemiştir. Yani başvurucular, din adamı olmaları nedeniyle Yönetim Kurulunda yer alıp alamayacaklarına ilişkin olarak mahkemeler tarafından hiçbir tespit yapılmaması nedeniyle bitmeyen bu nizalı tartışma kapsamında örgütlenme özgürlüklerinden yararlanamamıştır.

27. Bu kapsamda oldukça uzun süren bir yargılama sonucunda başvuruculaların şikâyetlerinin esasının çözüme kavuşturulamamış olmasının yanı sıra davanın sonunda adli yargı makamlarının işaret edilerek görevsizlik kararı verildiğinin altı çizilmelidir. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. ve devamı maddelerinde idare mahkemelerinin hangi davalara bakmakla görevli olduğu açıkça düzenlenmiştir. İdari yargılama usulünün temel dayanağı olan söz konusu hükümler çerçevesinde ancak sekiz

yılın sonunda görevsizlik kararı verildiği dikkate alındığında yargılamanın gerekli olan makul ivedilik ve özen yükümlülüğü çerçevesinde yapıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

28. Dolayısıyla yukarıda anlatılanlar çerçevesinde olaylar bir bütün olarak değerlendirildiğinde -sadece usule ilişkin bir sonuca varılmış olunduğu da gözönüne alındığında- süratle sonuçlandırılması gereken bir davanın sürüncemede bırakıldığı ve makul sürede sonuçlandırılmadığı kabul edilmelidir. Başvuruculaların din adamı olmaları nedeniyle cemaat vakfı yönetim kurulunda yer alıp alamayacakları ile ilgili ihtilaf uzunca bir süre çözümsüz bırakılarak örgütlenme özgürlüğünün getirdiği haklara erişimleri yargılama boyunca imkânsız kılınmıştır. Netice olarak mahkemelerin başvuruculaların sözü edilen Vakıflarda kendileri ve vakıf üyeleri adına örgütlü bir biçimde hareket etme hakkından etkin bir şekilde yararlanmalarını sağlamak konusundaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği anlaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 24. maddesi ışığında Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

30. Bunun yanı sıra başvuruculaların idari yargı sürecinin sonunda verilen görevsizlik kararı sonrasında bireysel başvuruda bulundukları tekrar hatırlatılmalıdır. Dolayısıyla başvuruculaların din adamı olmaları nedeniyle Vakfın yönetiminde yer alıp alamayacaklarına ilişkin olarak yargı mercilerince henüz bir değerlendirme yapılmamıştır. Öte yandan başvurucular Danıştayın işaret ettiği adli yargı yolunun şikâyetleri yönünden etkisiz olduğunu da ileri sürmemiştir. Mevcut başvurunun koşullarında yetkili yargı kolunu belirlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Eldeki davada yetkili yargı yolunun belirlenmesine ilişkin olarak hukuk sistemimizde bulunan mekanizmalar tüketilmiş de değildir. Şikâyetlerinin esasına yönelik olarak ise başvuruculaların adli yargı mahkemelerinin esasa ilişkin vereceği bir karar sonrasında ve koşulları oluştuğu takdirde bireysel başvuruda bulunmaları mümkündür. Bu nedenlerle bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği başvuruculaların bu yöndeki şikâyetleri hakkında bir inceleme yapılmamıştır.

Engin YILDIRIM bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

III. GİDERİM

31. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi ve tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

32. Niteliği itibarıyla başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

33. Öte yandan somut olay bağlamında ihlalin tespit edilmesinin başvuruculaların uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi için örgütlenme özgürlüğünün ihlali nedeniyle manevi zararları karşılığında başvuruculara takdiren net 30.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

A. Örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün İHLAL

EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

1. Başvurucular, İstanbul'daki kiliselerde papaz olarak görev yapmakta iken10/12/2011 tarihinde Samatya Aya Analipsis Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir.

2. Çoğunluk, başvuruculara temel şikâyetlerinin mensubu oldukları Vakfın yönetiminde yer alamamalarına ilişkin olduğu gerekçesiyle başvuruyu Anayasa'nın 33. maddesindeki örgütlenme özgürlüğü kapsamında ve Anayasa'nın 24. maddesi ışığında değerlendirmiş ve başvuruculara örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

3. Anayasa’nın 24. maddesinde herkesin din ve vicdan özgürlüğüne sahip olduğu düzenlenmiştir. Din adamı olan başvurucular dini bir vakfın yönetim kuruluna seçilmişlerdir. İlgili mevzuatın buna izin vermediği gerekçesiyle başvurucular vakıf yönetiminden kamu makamlarınca çıkarılmışlardır.

4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Komisyon döneminde verdiği bir kararında “dini bir topluluğun örgütlenmesinin dini yaşamın önemli bir parçası olduğunu ve buraya katılımın kişinin dininin bir tezahürü olduğunu” vurgulamıştır (Hasan ve Çavuş/Bulgaristan, B. No. 30985/96, 26 Ekim 2000, § 59). Mahkeme, önündeki başvuruyu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü koruyan 9. maddesi kapsamında ele almış, davalı ülkenin savunmasında öne sürdüğü başvurunun Sözleşme’nin örgütlenme özgürlüğünü güvence altına alan 11. maddesi altında incelenmesi gerektiği görüşüne itibar etmemiştir (Hasan ve Çavuş/Bulgaristan, § 57).

5. Dini liderlerin atanması ve seçilmesini içeren başka bir başvuruda AİHM din özgürlüğünün öncelikle bireysel bir vicdan meselesi olmakla birlikte, diğer hususların yanı sıra, kişinin dinini tek başına ve özel olarak veya başkalarıyla birlikte, kamusal alanda ve inancını paylaştığı kişilerin çevresinde açıklama özgürlüğünü de kapsadığının altını çizmiştir (Müslüman Cemaati Yüksek Şurası/Bulgaristan, B. No. 39023/97, 16 Aralık 2004, § 73). Burada da Mahkeme başvuruyu dernekleri haksız Devlet müdahalelerine karşı koruyan Sözleşme’nin 11. maddesi ışığında Sözleşme’nin 9. maddesi çerçevesinde ele almıştır.

6. Önümüzdeki başvurunun temelini azınlık konumundaki dini bir topluluğun kendi iç işlerini düzenlemesi oluşturmaktadır. Bu konuda idarece yapılan müdahale başvuruculara din ve vicdan özgürlüğüne yöneliktir, zira ilgili dini vakfın yönetimine katılma kişinin dini inancının kamusal alana yansımasının, dışa vurumunun bir sonucudur.

7. Belirtilen gerekçelerle başvurunun Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan

örgütlenme özgürlüğü ışığında Anayasa'nın 24. maddesinde korunan din ve vicdan özgürlüğü kapsamında incelenip, bu maddeden ihlal sonucuna ulaşılması gerektiği kanaatindeyim.

Üye Engin YILDIRIM

İRFAN KARACA

B. No: 2020/4536 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4536

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İRFAN KARACA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4536)

Karar Tarihi: 18/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 21/1/2025 - 32789

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Ozan ADIYAMAN

Başvurucu : İrfan KARACA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tehdit vakasına ilişkin olarak etkili soruşturma yapılmaması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu ile A.S. ve onun oğlu U.S. arasında 16/7/2018 tarihinde yaşanan tartışma nedeniyle Kepsut Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu; adli kolluk biriminde verdiği ifadesinde olay tarihinde A.S. ve U.S.nin evinin bahçesine geldiklerini, A.S.nin elindeki orakla karnına vurduğunu, ayrıca ikisinin birlikte kendisini yere yatırdıklarını ve yumruklayarak yaraladıklarını ileri sürerek şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Soruşturma kapsamında yine adli kolluk biriminde tanık olarak dinlenen H.S. beyanında U.S.nin başvurucuya "Seni bu yoldan geçirmeyeceğim, seni yaşatmayacağım." dediğini, tanık olarak dinlenen E.S. de A.S. ve U.S.nin başvurucuya "Bu kadına bir şey olursa seni bitiririz, yoldan geçirmeyiz." dediklerini ifade etmiştir.

3. Soruşturmanın sonunda tarafların birbirlerine karşı eylemlerinden dolayı silahla basit yaralama suçundan cezalandırılmaları istemiyle iddianame düzenlenmiştir. İddianamede

tanık anlatımlarında geçen tehdit söylemleriyle ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır. Kepsut Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen davanın ikinci celsesinde tanık olarak dinlenen H.S. soruşturma aşamasında verdiği ifadesini (bkz. § 2) aynen tekrar ettiğini belirtmiştir. Mahkeme; bu celsede başvurucuya karşı işlendiği iddia olunan konut dokunulmazlığının ihlali ile hakaret ve tehdit suçlarının soruşturulması için Başsavcılığa suç duyurusunda bulunmuştur.

4. Anılan suç duyurusuna bağlı olarak başlayan soruşturmada Başsavcılık herhangi bir işlem yapmadan şüpheliler A.S. ve U.S. hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiş; kararda, Mahkemenin suç duyurusunda bulunduğu celseye ait duruşma tutanağının incelendiğini, tutanakta başvurucunun tehdit edildiğine dair herhangi bir beyanın bulunmadığını açıklamıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Yürütülen soruşturma kapsamında, Kepsut Asliye Ceza Mahkemesi tarafından, şüpheliler belirtilmeksizin mağdur belirtilmek suretiyle suç duyurusunda bulunulduğu; İddianame düzenlenen 2018/778 sayılı soruşturma dosyasının ve 2019/43 esas sayılı Kepsut Asliye Ceza Mahkemesi duruşmasının incelenmesinde şüphelilerin hakaret ve tehdit ettiklerine dair beyan tespit edilemediği, yalnızca tanık [H.K.nın] (H.S. ismi sehven H.K. olarak yazılmıştır.) beyanında [U.nun] küfür ettiğini duyduğunu beyan ettiği ancak küfür cümlesini açıklamadığı... [görülmüştür.]"

5. Başvurucu, H.S.nin soruşturma evresinde tespit edilen beyanında şüphelilerin kendisini tehdit ettiklerini açıkça ifade ettiğini vurgulayarak kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karara itiraz etmiştir. Balıkesir 1. Sulh Ceza Hâkimliğince incelenen itiraz ayrıca bir açıklama yapılmaksızın kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 24/12/2019 tarihinde öğrenmesinin ardından 22/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, tehdit söylemlerine maruz kaldığının tanık beyanları ve Mahkemenin suç duyurusuyla sabit olmasına rağmen şüphelilerin savunmaları ve tanıkların beyanları tespit edilmeden kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Başvurunun Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Devlet, Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında, bireyin maddi ve manevi varlığının bir parçası olan fiziksel ve zihinsel bütünlüğe keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Yusuf Burak Çelik, B. No: 2013/2538, 20/11/2014, § 31). Devletin pozitif yükümlülüğünün bir parçası olarak usul yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek

etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 106).

12. Bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede etkili bir ceza soruşturması yürütülüp yürütülmediği incelenirken soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız bir biçimde ve kamu denetimine tabi olarak özenle ve süratle yürütülmesi ile etkili olması unsurları araştırılmaktadır (Mehmet Arif Kılınç, B. No: 2013/1656, 16/7/2014, § 29). Etkili soruşturma yapma yükümlülüğü, iddialar doğrultusunda lehe ve aleyhe delillerin toplanmasını ve ulaşılan sonucun temel hakların öngördüğü güvenceleri sağlayacak şekilde ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Ancak soruşturma sonunda şüpheliler hakkında mutlaka ceza davası açılmasının zorunlu olduğu söylenemez (Meral Talay, B. No: 2018/8050, 7/10/2021, § 37; benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Gözde Başar, B. No: 2016/312, 228/5/2019, § 34).

13. Anayasa'nın 17. maddesi gereğince yürütülecek soruşturmalarda soruşturma makamlarının, anılan hak kapsamında değerlendirilebilecek bir muameleye maruz kaldığını ileri süren kişilerin olayın gelişimine ve delillerin elde edilmesine ilişkin ileri sürdükleri her türlü iddialarını ve taleplerini karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır. Soruşturma kapsamında yürütülecek soruşturma işlemlerinin belirleyicisi yetkili soruşturma makamlarıdır. Soruşturma makamları, her bir somut olayın koşullarını ayrıca değerlendirerek makul olan bir yöntem belirleyecektir (Yavuz Durmuş ve diğerleri, B. No: 2013/6574, 16/12/2015, § 62).

14. Yürütülecek ceza soruşturmalarının amacı kişinin dokunulmazlığını, maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde tatbiki ile sorumluların tespiti ve etkili müeyyidelerin uygulanmasını sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü olmayıp uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan belirtilen yükümlülük Anayasa’nın 17. maddesinin başvurucuya üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırılmalarını talep hakkı, kamusal makamlara ise tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza hükmüyle sonuçlandırma ödevi yüklediği şeklinde yorumlanamaz (Süleyman Demirbaş, B. No: 2014/1549, 13/7/2016, §§ 34, 35). Ancak her durumda söz konusu yargısal sistemlerin etkili şekilde işletilmesi ve soruşturmalar ya da yargılamalar neticesinde yargısal makamlarca ulaşılan tüm sonuçların temel hakların içerdiği güvenceleri koruyacak şekilde ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (Erol Kumcu, B. No: 2015/18988, 9/5/2019, § 35; Ali Çığır, B. No: 2015/19298, 8/5/2019, § 35; Emine Demir ve diğerleri, B. No: 2019/16805, 25/5/2022, § 29).

15. Somut olayda iddianamedeki belirlemelere göre başvurucu ile A.S. ve U.S. arasında çıkan kavgada taraflar birbirlerini silahla yaralamıştır (bkz. § 3). Silahla yaralama suçundan görülen ceza davasında tanık H.S. soruşturma evresindeki beyanlarını aynen tekrar ettiğini ifade etmiştir (bkz. § 3). Mahkeme aynı celse başvurucuya karşı diğer suçların yanında tehdit suçunun işlendiği iddiasının soruşturulması için suç duyurusunda bulunmuştur. Bu suç duyurusuna bağlı olarak başlayan soruşturmada Başsavcılık, Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun tehdit edildiğine dair herhangi bir beyanı bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir (bkz. § 4). Suç duyurusunun yapıldığı Duruşma Tutanağı'nda tanık H.S.nin soruşturma evresindeki beyanlarını tekrar ettiğine dair açıklamasına rağmen bu hususta Başsavcılık bir araştırma yapmamış ve H.S.nin dinlenilmesine yönelik bir karar vermemiştir.

16. Ayrıca kovuşturmaya yer olmadığı kararında; H.S.nin soruşturma evresinde tespit

edilen, U.S.nin başvurucuya "Seni bu yoldan geçirmeyeceğim, seni yaşatmayacağım." şeklindeki söylemini olayın bütünlüğü içinde (bkz. § 2) değerlendirmemiştir. Aksine Başsavcılığın Duruşma Tutanağı'nda tehdit söylemine rastlanmadığına dair gerekçesi, H.S.nin soruşturma evresindeki beyanının değerlendirilmediği izlenimine neden olmuştur. Başsavcılığın Mahkemenin suç duyurusuna rağmen tehdit suçu bakımından delil niteliğinde olabilecek tanık beyanını tespit etmediği ve kovuşturmaya yer olmadığı kararında değerlendirmediği anlaşılmıştır.

17. Somut başvuruya konu olan süreçte kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının içerdiği güvencelere uygun araştırma ve özenli bir soruşturma yapılmadığı, süreçte alınan kararların ilgili ve yeterli gerekçe içermediği değerlendirilmiştir. Sonuç olarak kamusal makamlarca üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüğün gerektirdiği şartların somut olayda yerine getirilmediği anlaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma yapılması talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Kepsut Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2019/626, K.2019/674) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLAN SILA KANMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/12950 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12950

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLAN SILA KANMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12950)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : 1. Dilan Sıla KANMAZ

2. Hakan ULU

3. Şenay KOCAOĞLU

Vekili : Av. Nuran ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinin koyduğu teşhis ve uyguladığı tedavinin hatalı olduğu iddiasıyla maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Ankara 8. İdare Mahkemesi (Mahkeme) idareye atfedilebilecek bir hizmet kusuru bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Başvurucular kararı temyiz etmiştir.

3. Danıştay 15. Dairesi, manevi tazminat talebinin yapılacak araştırmadan sonra yeniden değerlendirilmesi ve reddedilen maddi tazminat talebi yönünden maktu vekalet ücretine hükmedilmesi gerektiğini belirterek kararı bozmuştur. Daire, başvuruculara diğer temyiz itirazlarını reddetmiştir.

4. Mahkeme 6/12/2018 tarihinde bozma kararına uymuş, sağlık hizmetinin gerektiği gibi yürütülmediğini kaydederek başvuruculara 150.000 TL manevi tazminat, 14.750 TL vekâlet ücreti ve 295 TL yargılama giderinin ödenmesine karar vermiştir. Taraflar karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

5. Başvurucular 7/1/2020 tarihinde davalı idare aleyhine tazminat miktarı, vekâlet ücreti ile yargılama gideri ile bunlara işlemiş faizden oluşan toplam 255.275,25 TL üzerinden Mahkemenin kararına dayalı olarak ilamlı icra takibi başlatmıştır. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden icra dairesi dosyası incelendiğinde idarenin ödeme emrine itiraz etmediği, icra takibine konu alacağın ödenmediği ve 3/12/2023 tarihinde başvuruculaların idarenin hak ve alacakları üzerine haciz konulması talebinin kabul edildiği anlaşılmaktadır.

6. Başvurucular 14/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Danıştay 10. Dairesi 3/6/2021 tarihinde manevi tazminat miktarının fazla belirlendiğini belirterek kararın bu kısmını bozmuştur. Daire 14/12/2022 tarihinde davalı idarenin karar düzeltme istemini reddetmiştir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucular, mahkeme kararıyla hüküm altına alınan alacaklarını kamu mallarının haczedilememesi nedeniyle tahsil edemediklerini ve bu nedenle de mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

11. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

12. Somut olayda başvurucular mahkeme kararına dayalı alacağın ödenmemiş olmasından şikâyetçidir. Bununla birlikte başvuruculaların icra takibinde dayanak olarak gösterdikleri 6/12/2018 tarihli mahkeme kararı bireysel başvuru yapıldıktan sonra Danıştay 10. Dairesi tarafından 3/6/2021 tarihinde bozulmuştur. Sonrasında da aynı Daire, davalı idarenin karar düzeltme talebini reddetmiştir. Bu hâliyle icra takibine dayanak mahkeme kararının henüz kesinleşmediği ve başvuruculaların manevi tazminat talebine konu yargılamanın devam ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvuru yolları tüketilmediğinden başvurunun incelenmesi mümkün değildir.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Yargı kararının icra edilmediğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talepleri kabul edilen başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURİYE GÜLMEN

B. No: 2020/13119 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13119

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURİYE GÜLMEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/13119)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Ozan ADIYAMAN

Başvurucu : Nuriye GÜLMEN

Vekili : Av. Nazan Betül VANGÖLÜ KOZAĞAÇLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yakalama anında ve gözaltında kolluk görevlilerinin güç kullanması nedeniyle yaralanma meydana gelmesi ile olaya ilişkin olarak etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/3/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

5. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde bir askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmiştir. OHAL 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

6. OHAL döneminde alınan tedbirlerden biri de terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca (MGK) karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan kanun hükmünde kararnameler (KHK) ile kamu görevinden çıkarılmasıdır. Bu kapsamda darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olan FETÖ/PDY'nin yanı sıra diğer terör örgütleriyle ilgisi nedeniyle de çok sayıda kamu görevlisinin görevinden çıkarıldığı bilinmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 56-60).

7. Akademisyen olarak görev yapan başvurucu hakkında 3/10/2016 tarihli görevden uzaklaştırma tedbirinin ardından 2/1/2017 tarihli ve 679 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden çıkarılmıştır (İpek Moral ve Nuriye Gülmen, B. No: 2019/30422, 26/5/2022, § 11).

8. Bu süreçte başvurucu 9/11/2016 tarihinde Ankara'da Yüksel Caddesi'nde oturma eylemi yapmaya başlamış ve 11/3/2017 tarihinde görevine iade edilmesini sağlamak amacıyla açlık grevi başlattığını açıklamıştır (İpek Moral ve Nuriye Gülmen, § 12).

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

9. Başvurucu 1982 doğumlu olup olay tarihinde KHK'yla kamu görevinden çıkarılmış eski bir akademisyendir.

10. Başvurucu, kendisi gibi kamu görevinden çıkarılan E.K.nın Bodrum'da düzenlediği eylem hazırlığına iştirak etmiştir. Kolluk görevlilerinin talebine rağmen kimliğini ibraz etmek istemeyen başvurucu; görevi yaptırmamak için direnme, kasten yaralama, tehdit ve hakaret suçlarından 8/8/2018 tarihinde saat 19.30'da gözaltına alınmış, 9/8/2018 tarihinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verilerek serbest bırakılmıştır.

11. Kolluk görevlileri tarafından başvurucunun yakalanmasının ardından Başsavcılığa sevk edildiği zamana kadar geçen sürede meydana gelen olaylara ilişkin olarak iki tutanak düzenlenmiştir. Bunlardan tarih bilgisi bulunmayan tutanakta (birinci tutanak) özetle şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Kolluk görevlileri, rutin devriye hizmetini ifa ettikleri sırada daha önce gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle tanınan E.K.nın yanındaki beş altı kişi ile birlikte hareket ettiğini, bu kişilerin ellerinde "İşimi, öğrencilerimi geri istiyorum" yazılı döviz taşıdıklarını tespit etmiştir.

ii. Kolluk görevlilerinin bu kişilere eylem yapmaları hâlinde yasal işlem uygulanacağını tebliğ etmeleri üzerine eylem gerçekleşmemiştir.

iii. Başvurucu, defalarca ibraz etmek zorunda olduğu bildirilmesine rağmen kimliğini kolluk

görevlilerine vermemiştir. Gerekli işlemlerin yapılması için polis merkezine götürülmek istenen başvurucu, polis aracına binmemekte ısrar etmesi üzerine bedensel güç kullanılmadan kelepçe takılmak suretiyle araca bindirilmiştir.

12. 8/8/2018 tarihinde saat 22.10'da hazırlanan tutanakta ise (ikinci tutanak) özetle aşağıdaki tespitlerde bulunulmuştur:

i. Eylemin yapıldığı yere gelen kolluk görevlilerinin kimlik kontrolü yapmak istemesi üzerine başvurucu "Ben size kimlik vermiyorum, vermek zorunda değilim, benim kimliğimi alamazsınız." demiştir.

ii. Kendisine kimliğini ibraz etmemesi hâlinde kimlik teşhisi yapılacağı ve idari işlem uygulanacağı bildirilmesine rağmen kimliğini vermeyen başvurucu, polis merkezine götürülmüştür.

iii. Polis Merkezine gelen başvurucuya araçtan inip işlemlerin tamamlanması için içeri girmesi gerektiği defaatle anlatılmıştır. Buna rağmen araç içinde "Ben devrimciyim, siz işkenceci Amerikan köpeklerisiniz, burada işkence yapılıyor, hadi beni dövün." diye slogan atan başvurucunun ellerinden tutularak zor kullanılmış ve direnmesi sebebiyle kadın personel gelene kadar kelepçe takılarak polis merkezi amirliğine alınmıştır.

13. Başvurucu hakkında Bodrum Devlet Hastanesinde 8/8/2018 tarihinde saat 23.04'te düzenlenen genel adli muayene raporunda "Sağ el dorsalde 1x1 cm'lik laserasyon (yırtık), sağ omuzda lx1 cm'lik sıyrık, sol el bilekte 1x1 cm'lik laserasyon." şeklinde tespitlere yer verilmiş, yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu ifade edilmiştir. Aynı hastanede 9/8/2018 tarihinde saat 11.59'da düzenlenen genel adli muayene raporunda ise "Sağ el bilekte şişlik ve [okunamadı], sağ omuzda ekimoz (morluk), sağ el bilekte... [okunamadı]" şeklinde tespitlere yer verilmiştir.

14. Soruşturma kapsamında, yakalama ile gözaltına alma işlemleri sırasında ve gözaltı süresinde görev alan kolluk görevlilerinin beyanlarına başvurulmuştur. Bu kapsamda Bodrum Polis Merkezi Amirliğinde polis memuru olarak görev yapan M.K. ve M.Ş. 9/8/2018 tarihinde şikâyetçi sıfatıyla alınan ifadelerinde benzer şekilde ve özetle;

i. Polis ekibinin takviye istemesi üzerine eylemin yapıldığı yere intikal ettiklerini, başvurucunun kolluk görevlilerinin kimliğini ibraz etme talebini kabul etmediğini ve "Ben size kimlik vermiyorum, vermek zorunda da değilim, benim kimliğimi alamazsınız." dediğini, bunun üzerine gerekli işlemlerin yapılması için başvurucunun araç ile polis merkezine götürüldüğünü,

ii. Başvurucunun polis merkezine getirildiği araçtan inmek istemeyip "Ben devrimciyim, siz işkenceci Amerikan köpeklerisiniz, burada işkence yapılıyor, hadi beni dövün." dediğini, ellerinden tutarak araçtan indirilmesinin ve içeri girmesinin sağlanmaya çalışıldığı esnada direnmesi sebebiyle başvurucuya kelepçe takıldığını ve polis merkezinde bekletildiğini beyan etmiştir.

15. Öte yandan başvurucunun sevk edildiği Başsavcılıkta, meydana gelen olaya ilişkin olarak 9/8/2018 günü saat 13.30'da hazırlanan tutanakta (üçüncü tutanak) özetle şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Başsavcılığa sevk edilen başvurucu, adliyeye getirildiği araçta "İşkence yaptınız, ayağımı kırdınız, bunun hesabını vereceksiniz." diyerek araçtan inmek istememiştir. Bunun üzerine kolluk görevlileri koluna girerek başvurucuyu araçtan indirmiştir.

ii. Cumhuriyet savcısının odasına götürülmek istendiği sırada ısrarla ayakta durmak istemeyen başvurucu, koluna giren kolluk görevlilerince bir süre yürütülmeye çalışılmıştır. Başvurucu, ayakta durmamak konusunda ısrarcı olması üzerine temin edilen bir tekerlekli sandalye ile Cumhuriyet savcısının odasına götürülmüştür.

16. Başvurucu 9/8/2018 tarihinde Başsavcılıkta verdiği ifadesinde özetle;

i. Öğretim görevlisi iken OHAL döneminde çıkarılan bir kararnameyle kamu görevinden çıkarıldığını, işine geri dönmek amacıyla eylemler yaptığını, E.K.nın Ankara'ya gelerek kendisinin düzenlediği eylemlere destek verdiğini, E.K.nın da işine geri dönme isteğini açıklayan bir eylem yapacağını haber aldıktan sonra ona destek olmak için Bodrum'a geldiğini,

ii. Bodrum'da henüz eyleme başlamadan önce yanlarına gelen sivil giyimli kolluk görevlilerinin dağılmalarını istediğini, olay yerinden ayrıldığı sırada, açlık grevinde bulunması nedeniyle kendisini tanıyan kolluk görevlilerinin keyfî olarak kimliğini ibraz etmesini talep ettiklerini, buna karşılık olarak "Zaten beni tanıyorsunuz." diyerek kimliğini göstermediğini,

iii. Yapılan işlemin hukuka aykırı olduğunu belirttikten sonra polis merkezine götürüldüğünde araçtan inmek istememesi üzerine polis memurunun "Seni nasıl çağırayım, pisi pisi mi diyeyim, kuçu kuçu mu diyeyim?" şeklindeki ifadelerle kendisine hakaret ettiğini,

iv. Polis merkezinden Bodrum Adliyesine getirildiği esnada elini sıkan kelepçenin gevşetilmesi talebinin kabul edilmediğini ve polis memuru P.nin kafasına bastırıp kafasını iterek bindirmeye zorladığı esnada sol diz kapağını araca çarptığını,

v. Adliyeye getirildiğinde diz kapağını araca çarpması sebebiyle bacağının üstüne basamadığını belirtip tekerlekli sandalye istediğini ancak orada bulunan bir kolluk görevlisinin "Numara yapıyor, sürükleyerek götürün." dediğini, bunun üzerine Adliye koridorunda yüz metre kadar kendisini sürükleyerek götürdüklerini,

vi. Kolluk görevlilerine direnmediğini, sadece "İşimi geri istiyorum.", "Direne direne kazanacağız." şeklinde slogan attığını, gözaltında kendisine hakaret edildiğini ve yaralandığını, özellikle bacağını kıran ve yerde sürüklenmesi talimatını veren kolluk görevlilerinden şikâyetçi olduğunu ifade etmiştir.

17. Başsavcılık, Bodrum Devlet Hastanesine gönderdiği 9/8/2018 tarihli yazıyla başvurucunun sol bacağında meydana geldiğini iddia ettiği yaralanmayla ilgili olarak muayenesinin yapılmasını, sağ ve sol bacağında bir darp veya cebir izi bulunup bulunmadığının tespit edilmesini istemiştir. Buna karşılık hastane yetkilileri 23/10/2018 havale tarihli yazısıyla yaralanma iddiasıyla ilgili bir değerlendirme yapılabilmesi için başvurucunun bizzat hazır bulunması gerektiğinden rapor düzenlenemediğini bildirmiştir. Bunun üzerine başvurucu hakkındaki sağlık raporunun düzenlenmesi için 15/1/2019 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığından istinabe talep edilmiştir. Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğü 20/2/2019 tarihinde düzenlediği kesin raporda daha önce düzenlenen 8/8/2018 tarihli raporu değerlendirmiş, başvurucunun yaralanmasının basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olduğu kanaatini bildirmiştir. Ankara'da görev yapan kolluk görevlilerinin hazırladığı 22/2/2019 tarihli tutanağa göre başvurucu, bacağından yaralanmasıyla ilgili olarak kendisiyle iletişim kuran polis memuruna rapor düzenlenmesinin temini için polis merkezine gelmeyeceğini, raporu kendisinin alarak Başsavcılığa ileteceğini beyan etmiştir.

18. Bu arada başvurucu, uğradığını iddia ettiği kötü muamele sonrasında ortaya çıktığını belirttiği yakınmalarının tedavisi ve tıbbi tespiti isteğiyle 16/8/2018 tarihinde Türkiye İnsan Hakları Vakfı Ankara Temsilciliğine (İnsan Hakları Vakfı) başvurmuştur. İnsan Hakları Vakfının bu kapsamda düzenlediği 29/4/2019 tarihli tıbbi değerlendirme raporunda şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Başvurucunun kendi imkânlarıyla başvurduğu Bodrum Devlet Hastanesinde düzenlenen 9/8/2018 tarihli raporda "Sol ayak bileği lateral malleolde (çıkıntılı kemik) şişlik, laserasyon, yumuşak doku travması, sol diz lateralinde şişlik, laserasyon travma." bulgularına yer verilmiş, yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilir nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

ii. Özel İzan Hastanesinde düzenlenen 10/8/2018 tarihli raporda "Tibia medial (kaval kemiği iç tarafı) platoda non-deplase fraktür (kırık-kemik dokusunun bütünlüğü bozulmuş ancak kırık uçları birbirinden ayrılmamıştır.) ve konjesyon (sıvı birikmesi) izlenmektedir. Lateral menisküs posterior (arka) hornunda (boynuz-çıkıntı) eklem yüzeyine uzanan yırtıkla uyumlu sinyal artışı izlenmiştir. Lateral menisküs anterior (ön) hornu ile medial menisküs anterior ve posterior hornlarında eklem yüzeyine uzanmayan grade 2 dejenerasyonlarla uyumlu sinyal artışları mevcuttur. İntra antiküler effüzyon izlenmiştir. Subkutan (deri altı) ödem ve fasial planlarda sıvı mevcuttur." şeklide tespitlere yer verilmiştir.

iii. İnsan Hakları Vakfı tarafından 16/8/2018 tarihinde koordine edilen ortopedi ve travmatoloji değerlendirmesinde "Sol diz supra patellar (diz üzeri) bölgede sinovyal hipertrofi (eklem içi sıvı artışı), tibia platosu lateralinde basmakla ağrılı, sol dizde patellar şok pozitifliği." bulguları yer almıştır.

iv. Başvurucunun bacağındaki ve el bileklerindeki yaralanmaya dair sağlık raporlarındaki tespitler ile öyküsünün uyumlu olduğu değerlendirilmiştir.

19. Başsavcılık 16/9/2018 tarihli yazı ile Bilgi İşlem Bürosundan üçüncü tutanakta bahsedilen olayı gösteren kamera kayıtlarının muhafaza altına alınarak gönderilmesini istemiştir. Bilgi İşlem Bürosu, kayıt cihazının kamera görüntülerini on beş gün sonra kendiliğinden sildiğini açıklayarak görüntülerin temin edilemediğini bildirmiştir.

20. 16/9/2018 tarihli yazıyla Bodrum İlçe Emniyet Müdürlüğünden üçüncü tutanakta imzası bulunan kolluk görevlilerinin müşteki sıfatıyla ifadelerinin alınması istenmiştir. Bu kapsamda ifade veren Başpolis Memuru E.Y.nin konuya ilişkin beyanları özetle şöyledir:

i. Başsavcılığa sevki sırasında polis merkezinden çıkarılan başvurucu ve diğer şüpheli E.K."Adi şerefsizler, işkenceciler, katiller." gibi söylemlerde bulunmuştur.

ii. Başsavcılığa gelen başvurucu, kendisine işkence yapıldığını, ayağının kırıldığını ifade ederek "İşkenceci şerefsizler, bunun hesabını vereceksiniz," demiş; polis aracından inmek istememiştir. Defalarca uyarılmasına rağmen eylem ve söylemlerine devam etmesi üzerine kadın polis memurları koluna girdikleri başvurucuyu araçtan indirmiştir.

iii. Araçtan indirilen başvurucu, ayakta durmak istememiş; "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek, işkenceci şerefsizler, katiller sürüsü." şeklinde slogan atmıştır.

iv. Ayakta durmamakta ve yürümemekte ısrarcı olan başvurucu, koluna giren kadın polis memurları tarafından kısa mesafe yürütülmeye çalışılmış ancak direnmesi sebebiyle temin edilen tekerlekli sandalye aracığıyla ifadenin alınacağı makam odasına götürülmüştür.

21. Başsavcılık 26/4/2019 tarihinde soruşturma konusu iddialar hakkında özetle kolluk görevlilerinin başvurucu ve E.K.ya yönelik eylemlerinin zor kullanma yetkisinin sınırları içinde kaldığı, üzerilerine atılı suçun yasal unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

22. Başvurucu, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz etmiş; itirazında önceki iddialarını yinelerken etkili soruşturma yapılmamasından yakınmıştır.

23. Başvurucunun itirazı Bodrum Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/2/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Karar da, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın usul ve kanuna uygun olduğu belirtilmiştir. Ret kararı başvurucuya 2/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

24. Başvurucu 27/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Başvurucunun Yakalanmasına Sebep Olan Suçlarla İlgili Adli Süreç

25. Başvurucu 9/8/2018 tarihinde avukatı eşliğinde Başsavcılıkta ifade vermiştir. Başvurucu, hakkındaki suçlamayla ilgili verdiği ifadesinde özetle açlık grevi yapması nedeniyle kendisini tanıyan kolluk görevlilerinin kimliklerini ibraz etmelerini söylediğini, "Zaten beni tanıyorsunuz." diyerek kimliğini ibraz etmediğini, kolluk görevlilerine direnmediğini, sadece "İşimi geri istiyorum." ve "Direne direne kazanacağız." şeklinde slogan attığını beyan etmiştir.

26. Başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme, kamu görevlisine hakaret etme suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlenmiştir. Bodrum 3. Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanan başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme suçunun yasal unsurları oluşmadığından beraatine, kamu görevlisine hakaret etme suçundan ise mahkûmiyetine karar verilmiştir. Görevi yaptırmamak için direnme suçu bakımından verilen beraat kararının gerekçesi şöyledir:

"Her ne kadar sanık Nuriye hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçunu işlediği iddiası ile kamu davası açılmış ise de; iddianame anlatımında sanığın polis memurlarına karşı cebir eyleminde bulunduğuna dair bir anlatımın yer almadığı, sanığın polis memurlarına yönelik olarak adliye içinde iken 'ayağımı kırdınız, bunun hesabını soracağım, bunun hesabını vereceksiniz' şeklinde söylemiş olduğu sözün de yasal bir hakkın kullanılacağı anlamında kullanılmış olması sebebiyle görevi yaptırmamak için direnme suçunun yasal unsurlarından olan tehdit suçuna vücut vermeyeceği... [anlaşılmıştır]."

27. Başvurucu hakkındaki beraat kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurulmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. Mevcut başvuruya ilişkin ulusal ve uluslararası hukuk kaynakları için bkz. Alev Şahin ve diğerleri, B. No: 2019/20125, 4/7/2022, §§ 31-37.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2024tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

30. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan

yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu;

i. Kendisi gibi kamu görevinden çıkarılan E.K.nın düzenleyeceği eyleme destek olmak amacıyla geldiği Bodrum'da kolluk görevlilerinin keyfî ve hukuka aykırı olan kimliğini vermesi talebine karşı çıkması nedeniyle zorla polis aracına bindirilerek gözaltına alındığını,

ii. Polis merkezinde üç saat boyunca keyfî olarak elleri arkadan kelepçeli biçimde bir sandalyede bekletildiğini,

iii. Muayene için götürüldüğü hastaneden çıkarken ellerine arkadan takılan kelepçenin bileklerini sıktığını açıklayarak gevşetilmemesi hâlinde araca binmeyeceğini ifade etmesi üzerine kadın kolluk görevlisi P.nin kendisini aracın içine doğru ittirmesi sonucu göğsünü ve dizini oturma yerlerine çarparak yaralandığını,

iv. Araç içinde kelepçesinin gevşetildiğini ve ifade vermek için Başsavcılığa götürüldüğünü, burada ayağının üstüne basamadığını belirterek tekerlekli sandalye istemesine rağmen kolluk görevlilerinin kendisini adliye içinde sürükleyerek kimsenin olmadığı en alt kata götürdüklerini, burada bir müddet yerde elleri arkadan kelepçeli olarak beklettikten sonra tekerlekli sandalye getirdiklerini,

v. Başsavcılığın etkili bir soruşturma yürütmediğini, bu kapsamda adliye içinde yaşanan olaya ilişkin kamera görüntülerini zamanında muhafaza altına almayıp delilin yok olmasına neden olduğunu, yasal bir görevi olmayan kolluk görevlilerinin ölçüsüz müdahalesini zor kullanma yetkisi içinde değerlendirdiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre kötü muamele yasağı ihlal edilmiştir.

32. Bakanlık görüşünde; şikâyet üzerine Başsavcılık tarafından soruşturma işlemlerine başlandığı, başvurucu dâhil tüm müştekilerin beyanlarının alındığı, olay tutanaklarının, müştekiler ve şüpheliler hakkında düzenlenen adli raporların temin edildiği, başvurucu ve diğer müştekilerin soyut iddiaları dışında kamu davası açılmasını gerektirir şüphe teşkil eden bir delil bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, bu karara karşı yapılan itirazın ise Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedildiği, başvurucunun usuli garantilerden yararlandığı ve itiraz hakkını kullanabildiği bildirilmiştir.

C. Değerlendirme

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

34. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa’nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa’nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine)

ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75).

35. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81).

36. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 83).

37. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bireyin bir devlet görevlisinin hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir iddiası hakkında etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm delilleri toplamalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar, kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

38. Somut olayda kolluk görevlilerinin hazırladığı birinci tutanakta polis aracına binmemekte ısrar eden başvurucunun bedensel güç kullanılmadan, kelepçe takılmak suretiyle araca bindirildiği belirtilmiştir (bkz. § 11). 8/8/2018 tarihli ikinci tutanakta ise polis merkezine getirilen başvurucunun araçtan inmeyi reddetmesi üzerine ellerinden tutularak zor kullanıldığı, direnmesi sebebiyle kadın personel gelene kadar kelepçe takılarak Polis Merkezi Amirliğine alındığı ifade edilmiştir (bkz. § 12). Buna ek olarak 9/8/2018 tarihli üçüncü tutanakta; Başsavcılığa sevk edilen başvurucunun adliyeye getirildiği araçtan inmek istemediği, bunun üzerine kolluk görevlilerinin koluna girerek başvurucuyu araçtan

indirdikleri açıklanmıştır. Başvurucu ise 9/8/2018 tarihinde alınan ifadesinde kolluk görevlilerinin kendisini tanımasına rağmen keyfî olarak kimliğini ibraz etmesini istediklerini, kimliğini ibraz etmek istememesi üzerine polis merkezine götürülmek üzere bindirildiği araçtan inmek istemeyince kendisine hakaret edildiğini, adliyeye getirildiği sırada elini sıkan kelepçenin açılmasını istediğini ancak bu talebinin kabul edilmediğini, bir kolluk görevlisinin kafasına bastırıp itmesi nedeniyle sol diz kapağını araca çarparak yaralandığını, bu nedenle ayağının üstüne basamadığını, adliyede tekerlekli sandalye istese de bir süre sürüklenerek götürüldüğünü ileri sürmüştür (bkz. § 16).

39. Başsavcılık, başvurucunun beyanı üzerine Bodrum Devlet Hastanesine müzekkere yazarak başvurucunun sol bacağında meydana geldiğini iddia ettiği yaralanmayla ilgili olarak muayenesinin yapılmasını, sağ ve sol bacağında bir darp veya cebir izi bulunup bulunmadığının tespit edilmesini istemiştir. Daha sonra hastanenin yaralanma iddiasıyla ilgili bir değerlendirme yapılabilmesi için başvurucunun bizzat hazır bulunması gerektiği yönünde bilgi vermesi üzerine kesin adli rapor aldırılması için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığından istinabe talep etmiştir. Ankara'da görev yapan kolluk görevlilerinin hazırladığı 22/2/2019 tarihli tutanakta başvurucunun bacağından yaralanması olayı ile ilgili olarak rapor düzenlenmesinin temini için polis merkezine gelmeyeceğini, raporu kendisinin alarak Başsavcılığa ileteceğini kendisiyle iletişim kuran polis memuruna beyan ettiği belirtilmiştir. Başvurucunun bir rapor ibraz etmemesine rağmen Başsavcılık, kesin adli rapor alıp almadığı konusunda başvurucuyla iletişime geçmemiştir. Bu sebeple kesin adli rapor alınmışsa raporun bir örneğinin dosyaya kazandırılması, kesin rapor alınmamış ise bu raporun alınması için gerekli işlemin yapılması mümkün olmamıştır. Oysa söz konusu rapor başvurucuya karşı kullanılan gücün gerekliliği ile orantılılığının değerlendirilmesinde son derece önemlidir.

40. Başvurucunun adliyede yaşandığını ileri sürdüğü olaylar 9/8/2018 tarihinde yaşanmasına karşın Başsavcılık kamera kayıtlarını getirmek için ancak 16/9/2018 tarihinde adım atmıştır. Bu gecikme -kayıt cihazının kamera görüntülerini on beş gün sonra kendiliğinden silmesi nedeniyle- kayıtların elde edilememesine neden olmuştur.

41. Başsavcılık, yürüttüğü soruşturma sonunda kolluk görevlilerinin başvurucuya yönelik eylemlerinin zor kullanma yetkisinin sınırları içinde kaldığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Bununla birlikte kararda başvurucunun keyfîlikle ilgili iddialarını değerlendirmemiş, güç kullanımının neden gerekli hâle geldiğini ve gerekli olsa bile kullanılan gücün başvurucunun tutumuyla neden orantılı olduğunu açıklamamıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

43. Kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği iddialarının incelenebilmesi için olayı çevreleyen maddi koşullar, inceleme yapmaya olanak verecek şekilde aydınlatılmalıdır. Olayın aydınlatılması ise ihlal iddiaları ile ilgili etkili bir soruşturma yapılmasına bağlıdır. Dolayısıyla kötü muamele yasağının maddi boyutu bakımından ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi, devletin etkili soruşturma yükümlülüğünü gerektiği gibi yerine getirip getirmediğinin tespitine bağlıdır. Bu nedenle bu aşamada kötü muamele yasağının maddi boyutu yönünden inceleme yapılması mümkün görülmemiştir.

VI. GİDERİM

44. Başvurucu, ihlalin tespiti ile miktar belirtmeksizin manevi tazminat talebinde

bulunmuştur.

45. Başvuruda tespit edilen, kamu makamlarının eylemlerinden ve soruşturma merciinin kovuşturmaya yer olmadığına dair kararından kaynaklanan hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği Cumhuriyet başsavcılığınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Bodrum Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/8840) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ÖRS

B. No: 2020/17774 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/17774

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÖRS BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/17774)

Karar Tarihi: 18/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 21/1/2025 - 32789

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Ali ÖRS

Vekili : Av. Hacı Ahmet KANAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iptal edilen idari işlemden doğan zararın tazmin edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1979 doğumlu olup şoför olarak çalışmaktadır.

3. Trafik polislerinin 4/11/2014 tarihinde yaptığı kontrolde 1,33 promil alkollü olduğu tespit edilen başvurucunun sürücü belgesi iki yıl süreyle alınmıştır. Alkol ölçümünden yaklaşık iki saat sonra bir devlet hastanesinde yapılan kan ölçümünde başvurucunun 0,02 promil alkollü olduğu saptanmıştır.

4. Başvurucu, sürücü belgesinin alınması işleminin iptali için dava açmıştır. Yargılama süreci sonunda Antalya 3. İdare Mahkemesi, hastane raporu ve iki ölçüm arasındaki süre gözetildiğinde başvurucu, mevzuatta yazılı olan sınırın altında alkollü olduğundan dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle işlemin iptaline 13/6/2017

tarihinde karar vermiştir. Danıştay Onbeşinci Dairesi kararı onamış ve karar düzeltme istemini reddetmiştir.

5. Başvurucu 18/5/2018 tarihinde sürücü belgesinin alınması nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararlarının tazmini amacıyla dava açmıştır. Başvurucu; idari işlem sonrasında işinden kovulduğunu, yeni bir iş bulamadığından gelir kaybına uğradığını, aracını kullanamadığı için düşük bedelle satmak ve ulaşımını taksiyle sağlamak zorunda kaldığını ileri sürmüştür. Başvurucu, mesleğinin şoförlük olduğunu gösteren Sosyal Güvenlik Kurumuna ait belgeleri sunmuştur.

6. Antalya 4. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 28/2/2019 tarihinde davayı kısmen kabul ederek gelir kaybı ve ulaşım masrafı olarak 1.489 TL maddi tazminat ile 5.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme, şoför olarak çalışan başvurucunun sürücü belgesinin geri alınması işleminin yargılama sonucunda iptaledilmesi karşısında idarenin hukuka aykırı işlemi nedeniyle oluşan zararı tazmin yükümlülüğü altında olduğunu belirtmiştir. Taraflar karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur.

7. Konya Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 19/2/2020 tarihinde başvurucunun istinaf başvurusunun reddine, davalı idarenin istinaf başvurusunun ise kabulüne karar vermiş ve Mahkeme kararını kaldırarak davayı kesin olmak üzere reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun kalibrasyon ayarı yapılmış teknik cihazla yapılan alkol ölçümü sonucunda 1,33 promil alkollü olarak araç kullandığı tespit edildiğinden sürücü belgesinin alınmasında idarenin ağır ve bariz biçimde kusurlu olmadığını açıklamıştır.

8. Başvurucu, nihai hükmü 21/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durduğundan başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

9. Başvurunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden ise kabul edilemez olduğuna 16/6/2023 tarihinde karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, hukuka aykırı olduğu tespit edilen bir idari işlem nedeniyle uğradığı zararın tazmin edilmemesinden yakınmaktadır.

11. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda Mahkeme, geçimini şoförlük yaparak sağlayan başvurucunun sürücü belgesinin alınması sonucunda gelir kaybına uğradığını tespit etmiştir. Buna karşılık zarar iddiaları yönünden bir inceleme yapmaksızın Bölge İdare Mahkemesi, sürücü belgesine el konulmasında idarenin ağır ve bariz bir kusuru bulunmadığından tazminat istenemeyeceğini kaydetmiştir. Başvuruya konu olayın şartları

bir bütün olarak ele alındığında sigorta bildirimlerinde ve mahkeme kararında yapılan tespitler ışığında şoför olarak geçimini sağlayan başvurucu açısından mesleğini yapabilmesinin zorunlu ön şartı olan sürücü ehliyetinin ekonomik bir değer ifade ettiği ve mülkiyet hakkı kapsamında olduğu açıktır.

14. Malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği hatırlatılmalıdır (Anayasa'nın 35. maddesinin yapısı ve içerdiği üç kural ile ilgili olarak bkz. Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58). Başvuruya konu olayda sonradan iptal edilmesine karşın sürücü ehliyetine el konulması sürecinde mesleğini icra edememesi başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmiştir. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucunun bir süre mülkünden yararlanamaması nedeniyle birinci kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

16. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

17. Somut olayda sürücü ehliyetinin alınması işleminin iptali için başvurucunun açtığı dava, Antalya 3. İdare Mahkemesince kabul edilmiş ve idari işlem hukuka aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Danıştay Onbeşinci Dairesinin onadığı söz konusu karar kesinleşmiştir. Dolayısıyla başvurucunun sürücü belgesinin alınması işleminin hukuka aykırı olduğu yargılama süreci sonunda kesinleşmiş bir mahkeme hükmüyle tespit edilmiştir. Bu aşamadan sonra Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme bu ihlalin giderilip giderilmediğine yönelik olacaktır.

18. Anayasa Mahkemesi, iş müfettişliğine atamanın geciktirilmesinin hukuka aykırı olduğunun mahkemelerce tespit edilmesine karşılık uğranılan parasal hak kayıplarının karşılanmadığı şikâyetine ilişkin bir başvuruyu Demet Demirel ve diğerleri ([GK], B. No: 2019/12998, 1/12/2022) kararında incelemiştir. Anılan kararda; idari işlemin iptal edilmesi

ve başvurucuların atanma işlemlerinin tamamlanması mağduriyetlerini hafifletse de tam olarak gidermediği, mağduriyetin gerçek manada ortadan kalkabilmesi için başvurucuların mülkiyet hakkının ihlali sebebiyle oluşan zararlarının da karşılanması gerektiği belirtilmiştir (Demet Demirel ve diğerleri, § 42).

19. Somut olayda başvurucu, iptal edilen idare işlem sonucunda uğradığı zararın tazmini talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, davayı kabul etmesine karşın Bölge İdare Mahkemesi sürücü belgesinin alınmasında idarenin ağır ve bariz biçimde kusurlu olmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Sürücü belgesine el konulan başvurucunun mesleğini icra edememesinin kendi tutum ve davranışından değil idarenin hukuka aykırı işleminden kaynaklandığı dikkate alınmalıdır. Hukuka aykırılığı kesinleşmiş mahkeme kararıyla tespit edilmiş olan işlem neticesinde başvurucu, mesleki faaliyetini gerçekleştirememiştir. Mesleğini icra edemeyen başvurucunun idarenin hukuka aykırı işlemi sebebiyle fiilen çalışmamasından idare lehine sonuçlar çıkarılması, mülkiyet hakkına yönelik ihlalin sonuçlarının giderilmesini önlemiş ve tüm külfetin başvurucu üzerinde bırakılmasına yol açmıştır.

20. Hukuk devletinde idare, hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemlerin sebep olduğu ihlalleri giderme yükümlülüğü altındadır. İdare, eski hâle getirme (restitutio in integrum) ilkesi gereğince kişiyi, hukuka aykırı işlem tesis edilmemiş olsaydı kişi hangi durumda olacaksa ona mümkün olduğunca en yakın konuma getirmekle yükümlüdür. Bu bağlamda, idarenin başvurucunun sürücü belgesini geri vermekle ihlali giderme hususundaki yükümlülüklerini bütünüyle ifa ettiği söylenemeyecektir. İhlalin tam olarak giderilebilmesi için hukuka aykırı olduğu tespit edilen işlem nedeniyle başvurucunun uğradığı zararların da tazmin edilmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Demet Demirel ve diğerleri, § 45; Narin Nihal Parlak, B. No: 2019/16487, 3/3/2022, § 39).

21. Dolayısıyla sürücü belgesinin alınması işleminin iptali suretiyle tespit edilen ihlalin yol açtığı sonuçların tam olarak giderilmesi, Bölge İdare Mahkemesinin kararı nedeniyle önlenmiştir. Bu durumda başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklenmesinden dolayı kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve bu nedenle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesini ve 100.000 TL tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş; yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması için Konya Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesine (E.2019/1434, K.2020/516) iletilmek üzere Antalya 4. İdare Mahkemesine (E.2018/576, K.2019/122) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİAN İŞ MAKİNALARI YEDEK PARÇA BASIN YAYIN İNŞAAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/18732 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18732

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİAN İŞ MAKİNALARI YEDEK PARÇA BASIN YAYIN İNŞAAT TURİZM SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18732)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Bian İş Makinaları Yedek Parça Basın Yayın İnşaat Turizm Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Derya HAYVA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, kazanç kaybının tazmin edilmemesi nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket ile Edremit Belediyesi (Belediye) arasında Belediye sınırları içinde reklam araçlarının yerleştirilmesi ve işletilmesine ilişkin bir sözleşme akdedilmiştir. Belediye 14/10/2015 tarihinde reklam yerlerine ait gelirlerin tahakkuk ve tahsilatlarına ilişkin işlemlerin Van Büyükşehir Belediyesince yapılacağına dair alınan Büyükşehir Belediye Meclisi kararına istinaden başvurucudan reklam araçlarının kaldırılmasını

istemiştir.

3. Başvurucu, işlemin hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek iptal davası açmıştır.

4. Van 3. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 12/5/2017 tarihinde dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; reklam yerlerine ait gelirlerin tahakkuk ve tahsilatlarına ilişkin olan Van Büyükşehir Belediye Meclisi kararının yollar üzerine yerleştirilen reklam araçlarının kaldırılmasına yönelik bir karar olmadığından işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı açıklanmıştır. Karar, kanun yoluna başvurulmaksızın 13/10/2017 tarihinde kesinleşmiştir.

5. Başvurucu 12/3/2020 tarihinde mahkeme kararına uyularak sözleşmenin ifasına devam edilmesini, reklam yerlerinin kendisine devredilmesini ve mahkeme kararına uyulmamasından doğan maddi zararının karşılanmasını Belediyeden talep etmiştir.

6. Belediye 27/3/2020 tarihinde ifa imkânsızlığı ve sözleşmenin hukuka aykırı olması nedeniyle mahkeme kararının uygulanmasının hukuken mümkün olmadığını belirterek talebi reddetmiştir. Belediye; reklam yerlerini belirleme yetkisinin Büyükşehir Belediyesine ait olduğunu, maddi bir zararın bulunmadığını ve ihale yapılmaksızın akdedilen sözleşmenin hukuka aykırı olduğunu açıklamıştır.

7. Başvurucu 17/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Yargı Kararının İcra Edilmediğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, öncelikle hâlihazırda kesinleşen bir mahkeme kararı icra edilmediğinden idari yargıda başka bir dava açmadığını ve doğrudan bireysel başvuruda bulunduğunu açıklamıştır. Kesinleşen mahkeme kararını idarenin uygulamadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucu ilk olarak kesinleşen bir yargı kararının icra edilememesinden yakınmaktadır. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliği değerlendirmiştir. Buna göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılama sürelerinin uzunluğu ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

11. Somut başvuruda, yargı kararının icra edilmediğine ilişkin iddia yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, sözleşmenin ifa edilmesi hâlinde elde edeceği kazançtan mahkeme kararına uyulmaması sonucunda mahrum kaldığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

15. Somut olayda başvurucu, uğradığı kazanç kaybı iddiasına yönelik olarak dava yolunu tükettiğine dair başvuru formu ve eklerinde herhangi bir bilgi ve belgeye yer vermemiştir. Dolayısıyla ihlale neden olduğu ileri sürülen söz konusu iddiaya ilişkin olarak başvuru yolları usulünce tüketilmemiştir.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yargı kararının icra edilmediğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MÜŞERREF SEDEF

B. No: 2020/19618 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MÜŞERREF SEDEF BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19618)

Karar Tarihi: 18/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Müşerref SEDEF

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğraması nedeniyle mülkiyet hakkının, diğer şikâyetler nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Kütahya Dumlupınar Üniversitesinde (Üniversite) öğretim görevlisi olan başvurucunun sözleşmesi uzatılmayarak 11/3/2001 tarihinde işine son verilmiştir. Söz konusu işlemin iptali ve parasal hakların tazmini için açılan davayı Eskişehir İdare Mahkemesi 25/12/2001 tarihinde sicil raporlarına göre başvurucunun başarılı olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Karar, kanun yolundan geçerek kesinleşmiştir.

3. Eskişehir İdare Mahkemesi 22/11/2002 ve 28/11/2002 tarihli kararlarıyla başvurucu hakkındaki sicil raporlarının iptaline karar vermiştir. Başvurucu 6/4/2004 tarihinde ise kişilik haklarının zarar gördüğü iddiasıyla raporları düzenleyen sicil amirine karşı manevi tazminat davası açmıştır. Kütahya 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 13/3/2012 tarihinde sicil raporlarının gerçeğe aykırı olarak doldurulduğu gerekçesiyle başvurucuya 1.000 TL manevi

tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Temyiz edilmeyen karar kesinleşmiştir.

4. Başvurucu 18/6/2012 tarihinde Eskişehir İdare Mahkemesinin 25/12/2001 tarihli kararı hakkında yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Eskişehir 1. İdare Mahkemesi 20/10/2015 tarihinde sicil raporlarının iptali kararları ve manevi tazminat hükmü kapsamında yargılamanın yenilenmesi talebini kabul etmiştir. Mahkeme, dava konusu işlemin iptali ile yoksun kalınan parasal hakların ilk davanın açıldığı 16/3/2001 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Kararı onayan Danıştay Sekizinci Dairesi 24/5/2017 tarihinde de davalı idarenin karar düzeltme talebini reddetmiştir.

5. Başvurucu 8/2/2016 tarihinde görevine başlamıştır. Üniversite başvurucunun hiçbir yerde çalışmadığı Mart 2001-Ağustos 2005 dönemi için 38.593,80 TL maaş ve 66.396,19 TL yasal faiz ödemesi yapmıştır. Üniversite, Eylül 2005-Ocak 2016 dönemi içinse Pamukkale Üniversitesinde çalışan başvurucunun daha fazla maaş aldığını belirterek ödeme yapmamıştır.

6. Başvurucu 23/8/2016 tarihinde Üniversiteye karşı tam yargı davası açmış, maddi ve manevi tazminatın ilk davanın açıldığı 16/3/2001 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte ödenmesini talep etmiştir. Başvurucu, mahrum kaldığı parasal hakların ödenmemesi nedeniyle Eskişehir İdare Mahkemesi kararının yerine getirilmediğini ileri sürmüştür.

7. Kütahya İdare Mahkemesi 30/4/2019 tarihinde davanın kısmen kabulü ile 69.816,60 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminatın dava tarihi olan 23/8/2016 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Kararda, önceki ödemelere rağmen başvurucunun Mart 2001-Ocak 2016 tarihleri arasında Üniversitede çalışsaydı 69.816,60 TL daha fazla maaş alacağını ve bu hâliyle yargı kararının gereği gibi yerine getirilmediğini belirtmiştir.

8. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi 17/3/2020 tarihinde tarafların istinaf taleplerini kesin olmak üzere reddetmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 15/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, Eskişehir İdare Mahkemesinin 25/12/2001 tarihli kararına konu yargılama sürecinde silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca Eskişehir İdare Mahkemesinde başlayıp yargılamanın yenilenmesi ve tam yargı davası ile sona eren yargılama ile hukuk mahkemesi önündeki manevi tazminat davasındaki yargılama süreleri nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

1. Tam Yargı Davası Yönünden Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği

tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

13. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

14. Başvurucunun 23/8/2016 tarihinde açtığı tam yargı davası İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesinin 17/3/2020 tarihli kararıyla sona ermiştir. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 3 yıl 6 ay ve 24 günlük yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmak gerekir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Diğer Davalar Yönünden Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama Hakkı ile Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

17. Somut olayda Eskişehir İdare Mahkemesi önündeki yargılama, Danıştay Sekizinci Dairesinin 24/5/2017 tarihinde davalı idarenin karar düzeltme talebini reddetmesiyle nihayete ermiştir. Yine manevi tazminat davası Kütahya 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 13/3/2012 tarihli kararı ile kesinleşmiştir. Buna karşılık başvurucu, söz konusu davalar sonrasında açtığı tam yargı davasının ardından 26/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu hâliyle şikâyete konu davalar yönünden başvurucunun süresi içinde bireysel başvuruda bulunmadığı anlaşılmaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu, ilk dava tarihinden itibaren maaş alacağına faiz işletilmemesi nedeniyle alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğratıldığından yakınmıştır.

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Başvurucuya ödenen maaş farkına konu para alacağı Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülk teşkil etmektedir. Alacağın değer kaybına ilişkin şikâyetler, mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin birinci kural çerçevesinde incelenecektir.

22. Anayasa Mahkemesi, kamu kurum ve kuruluşlarından olan çeşitli para alacaklarının değer kaybına uğratılarak ödenmesine ilişkin şikâyetleri daha önce incelemiş; buna göre kamu makamlarının para borçlarını makul olmayan bir gecikme ile ödedikleri durumlarda para alacağında meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde şahsi olarak aşırı bir yük oluşturması hâlinde müdahale ölçülü olmadığından mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (kamulaştırma bedeli yönünden bkz. Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013; Ali Şimşek ve diğerleri, B. No: 2014/2073, 6/7/2017; bir sosyal güvenlik ödemesi yönünden bkz. Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017; ihale alacağı yönünden bkz. ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017; vergi iadesi alacağı yönünden bkz. Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015; deprem nedeniyle tazminat yönünden bkz. Abdulhalim Bozboğa, B. No: 2013/6880, 23/3/2016; açığa alınan memurun maaş farklarının iadesi yönünden bkz. Vildan Utku Atalay, B. No: 2015/4812, 7/2/2019).

23. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hami Çetiner (B. No: 2019/7982, 23/11/2021) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede sonradan ödenen aylıkların faizsiz olarak ödenmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. Somut olayda Kütahya İdare Mahkemesi başvurucunun Mart 2001-Ocak 2016 döneminde Üniversitede çalışamaması nedeniyle mahrum kaldığı 69.816,60 TL'nin dava tarihi olan 23/8/2016 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte iadesine karar vermiştir. Bununla birlikte iadeye konu Mart 2001-Ocak 2016 dönemine ilişkin maaş alacağı için maaş alacağının doğduğu tarihlerden dava tarihine kadar geçen süre için başvurucuya herhangi bir faiz ödenmesine ilişkin hüküm kurulmamıştır.

25. Başvurucuya geriye dönük olarak maaşının eksik ödenen kısmının ödenmesi gerektiği idare tarafından kabul edilmiş bir olgudur. Bununla birlikte başvurucunun maaş alacağının doğduğu tarihlerden dava tarihine kadar geçen süre dikkate alındığında alacaktaki değer kaybını giderebilecek herhangi bir faiz ödemesi yapılmaması başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemiştir. Dolayısıyla söz konusu müdahalenin kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozduğu sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile toplam 800.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tam yargı davası yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer davalar yönünden silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kütahya İdare Mahkemesine (E.2018/738, K.2019/185) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Y.K.

B. No: 2020/23178 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23178

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23178)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Y.K.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumu tarafından verilen disiplin cezasına karşı yapılan şikâyette davanın sonucuna etkili iddiaların kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/8/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon 12/1/2022 tarihinde başvurucunun adli yardım talebini kabul etmiş; eğitim hakkının ihlali iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu, kötü muamele iddiaları hakkında ise hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunulduğu gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Komisyon, adil yargılanma hakkına yönelik şikâyetlerin ise kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Kahramanmaraş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunmaktayken yaptığı doktora kapsamında makale yazmak için bilgisayar kullanma talebinde bulunması ile ilgili olarak 3/6/2020 tarihinde Cumhuriyet savcısı ile yapmış olduğu görüş esnasında ''Beni burada basit insanlarla muhatap etmeyin." şeklinde sözler söylediği iddiası ile başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

6. Başvurucu, disiplin soruşturmasında yazılı olarak savunma vermiştir. İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu), başvurucunun 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendi uyarınca 5 gün hücreye koyma disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, anılan disiplin cezasına karşı Kahramanmaraş İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği) nezdinde şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde avukatı ile savunma hazırlayacağını, disiplin dosyasında bulunan tüm belgelerin, tutanakların, muhakkik raporunun örneklerini talep etmesine rağmen kendisine verilmediğini, bu belgeler olmaksızın savunma yapmak zorunda kaldığını, kendisine yüklenen suçlamadan ve sebebinden bilgi verilmediğini, haklarının bu şekilde kısıtlanmasının ardından en ağır ceza olan hücre disiplin cezası ile cezalandırıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca, ifadesine tanık olarak başvurulan sorumlu infaz koruma başmemurunun aynı zamanda disiplin kurulu üyesi olarak karara iştirak ettiğinden, çelişkili tutanaklar ile subjektif olarak kendisine disiplin cezası verildiğinden de şikâyet etmiştir. Başvurucu aynı dilekçesinde, eylem tarihine ilişkin olarak güvenlik kamera kayıtlarının getirtilerek incelenmesi, duruşma yapılması ayrıca tanıkların dinlenmesi talebinde de bulunmuştur.

8. İnfaz Hâkimliği, başvurucu hakkında verilen hücre cezasını ''Hükümlünün 'Beni burada basit insanlarla muhatap ettirmeyin.' şeklindeki sözlerinin 5275 Sayılı Kanun'un 40. maddesinin (2) numaralı fıkrasının e) bendi kapsamında kaldığı ve kurum görevlilerine karşı uygunsuz söz sarf etmek veya davranışta bulunmak eyleminden cezalandırılması gerektiği anlaşılmakla hükümlünün itirazının kısmen kabulü ile1 ay süreyle bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası ile cezalandırılmasına'' şeklindeki gerekçe ile iptal etmiş ve 1 ay süreyle bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası ile düzelterek onanmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu, söz konusu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesinde disiplin cezasının bir bütün olarak iptal edilmesi gerekirken usule aykırı olarak bir başka disiplin cezası verildiğine dikkat çeken başvurucu, tanık olarak dinlenen görevlinin usule aykırı şekilde disiplin kurulu üyesi olarak da cezaya iştirak ettiğini, kurum görevlilerine karşı hiçbir şekilde hakaretinin bulunmadığını, daha önceki taleplerinden rahatsız olan kurum idaresi tarafından kendisini yıldırmak maksadıyla disiplin soruşturması başlatıldığını ve disiplin cezası verildiğini iddia etmiş ve kamera kayıtlarının incelenmesi ile olaya şahit olan tanıkların dinlenilmesi talebinde bulunmuştur.

10. Kahramanmaraş 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi), İnfaz Hâkimliği kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine 8/7/2020 tarihinde karar vermiştir.

11. Başvurucu nihai hükmü 14/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 13/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Ayrıca başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliklerinin görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"....

3. Hükümlü ve tutuklular hakkında alınan disiplin tedbirleri ve verilen disiplin cezalarının kanun, tüzük veya yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu iddiasıyla yapılan şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak..."

13. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şikâyet başvurusu, 5 inci maddede yazılı sürenin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikâyet başvurusu başka bir yargı merciinin görevi içerisinde ise o mercie gönderir.

Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında re’sen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

İnfaz hâkimi, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre inceleme ve işlemlerini yürütür ve kararını verir.

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir...."

14. Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 25/22019 tarihli ve E.2018/3242, K.2019/1094 sayılı kararı şöyledir:

'' ..Mevzuat hükümleri hep birlikte değerlendirildiğinde, İnfaz Hakimliğinin görevinin ceza infaz kurumunda yer alan tutuklu ve hükümlülere ilişkin cezaevi idaresinin eylem ve işlemlerinin şikayet yolu ile kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgeler ile hukukun genel ilkelerine uygunluğunun denetlenilmesine ilişkin olduğu, şikayet kabul edilse dahi idarenin yerine geçerek mahkemece bir karar verilmesinin mümkün bulunmadığı gözetilmeden, itirazın bu yönden kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün ... yazılı istemlerine müsteniden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesi ile Dairemize ihbar ve dava evrakı gönderilmekle, incelenerek gereği düşünüldü;

TÜRK MİLLETİ ADINA

Kanun yararına bozma talebine dayanılarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına göre yerinde görüldüğünden, ...Ağır Ceza Mahkemesinin ... kararının 5271 sayılı CMK'nin 309. maddesi uyarınca KANUN YARARINA BOZULMASINA, ..karar verildi''

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu, disiplin cezasına itiraz sürecinde ileri sürdüğü tüm hususları tekrarlayarak talep ve iddiaları hakkında yargısal mercilerin kararlarının gerekçesinin bulunmadığını iddia etmiş ve adil yargılanma hakkının çeşitli güvencelerinin de ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

17. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin meseleye ilişkin olarak verdiği kararlara yer vermiş ve yapılacak değerlendirmelerde söz konusu içtihatların gözönünde bulundurulması gerektiğini bildirmiştir.

B. Değerlendirme

1. Genel İlkeler

18. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

19. Somut olayda başvurucu, kendisi hakkında kurum görevlilerine hakaret ettiğinden bahisle düzenlenen tutanak sonrasında tanık olarak dinlenen infaz koruma memurlarının disiplin kurulu üyesi olarak da verilen cezaya iştirak ettiklerini, olayın gerçekleşme koşullarına ilişkin olarak tanıkların beyanının alınmadığını, kamera kayıtlarının getirtilmediğini, disiplin soruşturmasına ilişkin belge ve bilgilerin kendisine verilmediğini,

bu şartlar altında kendisini yeterince savunamadığını ileri sürmüştür. Bunun yanında başvurucu, İnfaz Hâkimliğince ilgili disiplin soruşturması sonucunda verilen hücre cezasının iptal edilerek etkinliklere katılmaktan alıkonulma kararı verilmesinin de usule aykırı olduğunu, bir bütün olarak disiplin cezasının iptal edilmesi gerektiğini de beyan etmiştir.

20. İnfaz Hâkimliğinin başvurucunun disiplin soruşturmasının hukuka aykırılığına ilişkin bu esaslı iddialarıyla ilgili olarak herhangi bir şekilde değerlendirmede bulunmadığı anlaşılmaktadır. İnfaz Hâkimliğinin kararına bakıldığında (bkz. § 8), başvurucunun kamera kayıtlarının incelenmesi, tanıkların dinlenilmesine ilişkin olarak yaptığı taleplerine ilişkin olarak bir incelemenin neden yapılmadığı hususunda herhangi bir açıklamanın bulunmadığı da görülmektedir.

21. Bunun da yanında başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin verdiği karara karşı yapmış olduğu itirazında (bkz. § 9), İnfaz Hâkimliğinin, 4675 sayılı yer almayan ve böylece kanuni temeli de bulunmayan bir uygulama ile İnfaz Kurumunun yerine geçtiğini, disiplin cezasının bir bütün olarak iptal edilmesi gerekirken farklı nitelikte ceza tayin edildiğini, bunun ise yasal dayanağının bulunmadığını öne sürmüştür.

22. 4675 sayılı Kanun'un 4.,5. ve 6. maddesi ile Yargıtay içtihadı birlikte değerlendirildiğinde İnfaz Hâkimliğine yapılan başvuru yolunun "şikâyet yolu" olduğu İnfaz Hâkimliğinin görevinin sadece infaz kurumu tarafından verilen disiplin cezasını denetlemek olduğu bu denetleme sonucunda da şikâyetin reddine veya şikâyetin kabulü ile disiplin cezasının kaldırılmasına karar verebileceği, İnfaz Hâkimliğinin disiplin cezasını kaldırttıktan sonra infaz kurumu yerine geçerek yeniden bir disiplin cezası ihdas etme görevinin ve yetkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

23. Somut olayda, İnfaz Hâkimliği tarafından başvurucunun hücre koyma cezasının kaldırıldığı ve yerine "1 ay süreyle bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası" verildiği başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliğinin idarenin yerine geçerek disiplin cezası verdiğini belirterek itirazda bulunduğu görülmektedir. İtiraz merci tarafından başvurucunun esasa etkili bu iddiası hakkında bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır.

24. Bu itibarla somut olayda yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevinin ilgili yargısal mercilerce yeterli bir gerekçe sunulmayarak yerine getirilmediği, böylece gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 100.000,00 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2)

numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kahramanmaraş İnfaz Hâkimliğine (E.2020/1916, K.2020/1960) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZKAN ASLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/24408 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24408

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZKAN ASLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24408)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Ozan ADIYAMAN

Başvurucular : 1. Özkan ASLAN

2. Simon TOKGÖZ

3. Şahin AKÇAY

4. Ziya ASLAN

Vekili : Av. Derya Sevgi GÜMÜŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; haksız gözaltına alma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, yakalama esnasında ve gözaltında kolluk kuvvetlerinin fiziksel ve sözlü şiddet niteliğindeki eylemlerine maruz kalınması ile olay hakkında etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/7/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucuların İddiaları ile İlgili Yürütülen Soruşturmaya İlişkin Süreç

5. Başvurucular vekili 4/7/2018 tarihli dilekçeyle Midyat Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur. Anılan dilekçede özetle;

i. Başvurucu Ziya Aslan'ın 25/6/2018 tarihinde ikamet ettiği konutta gözaltına alındığını, gözaltına alma işleminde görev alan polis memurları tarafından darbedildiği ve ellerinin arkadan kelepçelendiğini, polis merkezine götürüldüğü araç içinde de darbedildiği, gözaltında bulunduğu esnada yüzüstü yatırılarak kafasının üzerine sehpa konulduğunu, burada da polis memurlarınca darbedildiğini, hakaret ve tehdit içerikli söylemlere maruz kaldığını,

ii. Başvurucu Özkan Aslan'ın 25/6/2018 tarihinde ikamet ettiği konutta gözaltına alındığını ve bu sırada polis memurları tarafından darbedildiğini,

iii. Başvurucular Simon Tokgöz ve Şahin Akçay'ın da polis memurlarının kötü muamele niteliğindeki eylemlerine maruz kaldıklarını ileri sürmüştür.

6. Şikâyet dilekçesindeki iddialar ile ilgili olarak Başsavcılık tarafından soruşturma başlatılmıştır. Başsavcılık; Midyat İlçe Jandarma Komutanlığına (Jandarma Komutanlığı) hitaben yazdığı 5/7/2018 tarihli yazıyla, başvurucuların yaralanmalarına ilişkin adli raporların alınmasını, beyanların ve 25/6/2018 tarihli gözaltına alma işleminde görev yapan polis memurlarının tespit edilmesini, teşhis işleminin yaptırılmasını, soruşturma konusu olayla ilgili tanık araştırması yapılarak beyanlarının alınmasını istemiştir.

7. 25/6/2018 tarihinde saat 09.20'de düzenlenen tutanağa göre başvurucular Ziya Aslan ve Özkan Aslan gözaltına alma işlemi sırasında kaçmaya ve direnmeye yeltenmiştir. Özkan Aslan etkisiz hâle getirilerek gözaltına alınmış, Ziya Aslan ise yere yatırılarak etkisiz hâle getirilmeye çalışıldığı esnada kendisini yere vurmuş, direnmiş ve kaçmaya çalışmıştır. Bunun üzerine Ziya Aslan'a kademeli olarak güç kullanılmıştır. Tutanağa göre başvurucu Simon Tokgöz polis aracına bindirilmeye çalışıldığı sırada kelepçenin sıktığını beyan etmiş, kelepçe gevşetilmek için açıldığı esnada ise kelepçeden kurtulmuş, polis memurlarına saldırmış, gözaltına alınmamak için mukavemet göstermiştir. Bunun üzerine kademeli güç kullanılarak ve kelepçe takılarak Simon Tokgöz etkisiz hâle getirilmiştir. Başvurucu Şahin Akçay ise gözaltına alınacağını anlayınca kaçmaya ve direnmeye yeltenmiş, yere yatırılarak kelepçe takılmak istendiği sırada kendisini yere vurarak direnmiş, bunun üzerine kademeli güç kullanılarak etkisiz hâle getirilmiştir.

1. Başvurucuların Beyanları

8. Jandarma Komutanlığınca 5/7/2018 tarihinde başvurucuların müşteki sıfatıyla ifadeleri tespit edilmiştir.

9. Başvurucu Ziya Aslan ifadesinde özetle polis memurlarıyla 23/6/2018 tarihinde tartışma yaşadıkları için kendisini almaya geleceklerini tahmin ettiğini, bu kapsamda Komiser Yardımcısı M.Y. ve diğer polis memurlarının 25/6/2018 tarihinde saat 06.30 sıralarında ikamet ettiği eve geldiklerini, Komiser Yardımcısı M.Y.nin "Ziya Aslan seni almaya geldim."

dediğini, polis memurlarının talimatına istinaden yüzüstü yere yattığını, bu hâldeyken M.Y.nin ellerini arkadan kelepçelediğini, ismini bilmediği bir polis memurunun kelepçe takılı olan ellerinin üstüne ayağıyla bastığını, iki Özel Harekât polisinin de ayaklarının üzerine bastırdığını, M.Y.nin eliyle kafasını ezdiğini ve yere vurduğunu, diğer başvurucu olan oğlu Özkan Aslan'ın da ellerini arkasından kelepçelediğini, başını yere ve balkondaki demir parmaklıklara vurduğunu, emniyet birimine götürüldüğü araç içinde gözünü, çenesini, burnunu ve karnını yumrukladığını, emniyet biriminde ise kendisini yüzüstü yere yatırdığını, ayakları ile kafasına vurduğunu, yere kafasını sürttüğünü ve ezdiğini, kafasının üzerine sehpa koyduğunu, ayaklarına, kollarına ve sırtına tekme attığını belirtmiştir. Bununla birlikte emniyet birimine götürüleceği arabaya bindirilirken polis memurlarının kendisini tekmelediğini, bazılarının ismini, bazılarının da eşkâlini verdiği polis memurlarının sırtına basıp ayaklarına tekme attığını ifade etmiştir.

10. Başvurucu Özkan Aslan ifadesinde özetle 25/6/2018 tarihinde sabah saatlerinde kapının çaldığını duyarak uyandığını, babasının elleri arkadan kelepçeli olarak yerde yattığını gördüğünü, M.Y.nin kendisini yere yatırdığını ve başına basarak darbettiğini, yüzüne tokat attığını, kafasını pencerenin duvarına doğru ittirdiğini, yüzünü ve karnını tekmelediğini, ağır hakaret içeren söylemlerde bulunduğunu ileri sürmüştür.

11. Başvurucu Simon Tokgöz ifadesinde özetle 23/6/2018 tarihinde Midyat'ta görevli polis memuru M.Ç. ile tartıştıklarını, ikametgâhına 25/6/2018 tarihinde sabah saat 06.00 ile 08.00 arasında gelen polis memurlarının ellerini arkadan kelepçelediklerini ve kendisini polis karakoluna götürdüklerini, karakolda kafasına ve vücudunun değişik yerlerine M.Y.nin tekme attığını, karakolda elleri arkadan kelepçeli olarak yüzüstü yere yatırıldığını, bu sırada M.Y.nin yakın mesafeden yüzüne biber gazı sıktığını, sonrasında kafasına üç kez poşet geçirildiğini, bu sırada nefes alamayarak bayılma noktasına geldiğini, poşeti dişleri ile yırtarak nefes alabildiğini, bu sırada karakoldaki polis memurlarının kafasına ve vücudunun değişik yerlerine tekme ve yumruk atmaya devam ettiklerini, gözlerine biber gazı sıkıldığı için kimin vurduğunu göremediğini, gözaltı süresinin sona ermesi üzerine götürüldüğü hastanede muayenesinin yapıldığını ve yaralanmasıyla ilgili izlerin tespit edildiğini belirtmiştir.

12. Başvurucu Şahin Akçay ifadesinde özetle 23/6/2018 tarihinde Midyat'ta görevli polis memuru M.Ç. ile tartıştıklarını, ikametgâhına 25/6/2018 tarihinde sabah saatlerinde gelen polis memurlarının üzerini değiştirmesine izin vermeden ellerini arkadan kelepçelediklerini ve kendisini polis karakoluna götürdüklerini, karakolda M.Y.nin karnına ve göğsüne tekme attığını, ağır hakaret içeren söylemlerde bulunduğunu, sonradan isminin M. olduğunu öğrendiği polis memurunun yüzüne iki kez tokat attığını, M.Y.nin odasına götürüldükten sonra M.Y. ile beş altı polis memurunun kendisini yere yatırdığını, kafasına, karnına ve sırtına tekme atmak suretiyle darbettiğini, M.Y.nin ayağı ile kafasına bastığını, bu sırada odada bulunan polis memurlarının ağır hakaretlerine maruz kaldığını, M.Y.nin isteği üzerine sırtüstü yatırıldığını, M.Y.nin göğsüne oturarak yüzüne yumruk attığını, diğer polis memurlarının dizlerini ve sırtını yumruklayıp tekmelediğini, M.Y.nin sert bir şekilde kafasını yere vurması üzerine başının döndüğünü, ağzından ve burnundan kan geldiğini, bunun üzerine odada yaklaşık on beş dakika yalnız bırakıldığını, tekrar odaya gelen M.Y.nin hakaretlerine devam ettiğini, gözaltı süresinin sona ermesi üzerine götürüldüğü hastanede muayenesinin yapıldığını ve yaralanmasıyla ilgili izlerin tespit edildiğini beyan etmiştir.

2. Şüphelilerin Teşhisine İlişkin Tutanaklar

13. Jandarma Komutanlığı, kötü muamelede bulunduğu iddia edilen kamu görevlilerinin kimlik bilgilerine ulaşmış ve fotoğrafları temin etmiştir. Başvurucular kendilerine kötü muamelede bulunan polis memurlarını fotoğraflardan teşhis etmiştir.

14. Başvurucu Simon Tokgöz 23/7/2018 tarihinde Komiser Yardımcısı M.Y.yi "Bana tekme ve yumruk atan, yüzüme biber gazı sıkıp sonrasında kafama poşet geçirip darp eden..."; polis memuru U.B.yi ise "Beni polis aracından çıkartıp karakola götüren ve koridorda beni tutan polis memurudur." diyerek teşhis etmiştir.

15. Başvurucu Ziya Aslan 28/7/2018 tarihinde Komiser Yardımcısı M.Y.yi "Ellerimi tersten kelepçeleyen eli ile kafamı ezip yerde bulunan beton zemine vurarak darp eden akabinde oğlum Özkan'ın da kafasını betona ve balkondaki demir korkuluğa vurmak sureti ile darp eden, Emniyet Müdürlüğüne gidene kadar gözüme, burnuma, çeneme ve karnıma yumruk atmak sureti ile darp eden, bana küfür hakaret ve tehditlerde bulunan, darp eden polis memurudur.", polis memurları M.Çı., Ö.A., İ.C., U.B., M.Ç. ve T.E.yi "Karakolda yüz üstü yatırıp kafama, kollarıma ve sırtıma tekmeler attılar, kafamı sehpanın altına soktular, hepsi birden beni darp ettiler.", polis memuru İ.H.Ü.yü ise "Kamera kayıtlarını vermedin işte getirdik senin kafanı eziyoruz dedi. Tehdit ve hakarette bulundu." diyerek teşhis etmiştir.

16. Başvurucu Şahin Akçay 23/7/2018 tarihinde Komiser Yardımcısı M.Y.yi "Göğsüme ve karnıma tekme atıp küfreden ben yerde yatarken ayağı ile kafamın üzerine basmak sureti ile darp eden polis memurudur.", polis memuru M.Çı.yı ise "Yüzüme iki defa sert bir şekilde tokat atmak sureti ile beni darp eden polis memurudur." diyerek teşhis etmiştir.

3. Kamera Kayıtlarının Teminine Dair Soruşturma İşlemleri

17. Başsavcılık, Midyat İlçe Emniyet Müdürlüğüne hitaben yazdığı 5/7/2018 tarihli yazıyla, 25/6/2018 gününe ait gözaltı işleminin uygulandığı yerdeki kesintisiz kameraların kayıtlarının, Midyat Devlet Hastanesine hitaben yazdığı 6/7/2018 tarihli yazıyla başvuruculara işlemlerinin yapıldığı bölümlerdeki kayıtların, başvurucular vekilinin talebi doğrultusunda yazdığı 10/7/2018 tarihli yazıyla da başvuruculara gözaltına alınırken ve polis merkezine götürüldüğü sıradaki durumlarının tespit edilebilmesi için PTT Müdürlüğü Estel Şubesine ait kamera kayıtlarının gönderilmesini talep etmiştir.

18. Midyat İlçe Emniyet Müdürlüğünün 2/8/2018 tarihli yazısının ekinde gönderilen aynı tarihli tutanakta başvuruculara olay tarihinde nezarethanede tutulmadığı, buna göre nezarethane giriş ve çıkış kamera kayıtlarının bulunmadığı, tutuldukları Asayiş Büro Amirliği içinde, giriş ve çıkış kısımlarında kamera ve kayıt cihazının olmadığı bildirilmiştir.

19. Başsavcılığın PTT Müdürlüğü Estel Şubesine hitaben yazdığı yazıya verilen30/7/2018 tarihli cevapta kamera kayıtlarının Türk Telekom İşletme Şefliğinden istenmesi gerektiğini bildirmiştir. Bunun üzerine Başsavcılık 1/10/2018 tarihli yazıyla kamera kayıtlarının gönderilmesini Türk Telefon İşletme Şefliğinden, 4/10/2018 tarihli yazıyla da Türk Telekom İl Müdürlüğünden talep etmiştir.

20. Jandarma Komutanlığının 10/10/2018 tarihli cevap yazısının ekinde, hastaneden temin edilen kamera görüntülerinin tespit edildiği 5/10/2018 tarihli Kamera İzleme Tutanağı gönderilmiştir. Bu tutanağa göre başvurucular Ziya Aslan, Simon Tokgöz ve Şahin Akçay'ın 25/6/2018 tarihinde saat 13.25 ile 13.45 arasında iki polis memuru eşliğinde, elleri önden kelepçeli olarak hastanenin röntgen bölümüne giriş çıkış yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca tutanakta kamera görüntülerinden başvuruculara fiziksel yapıları hakkında bilgi ve kanaate varılamadığı, görüntü kalitesinin yetersiz olduğu, kamera kayıtlarının alanında uzman

personelce incelenmesinin uygun olacağı açıklanmıştır.

4. Şüphelilerin İfadeleri

21. Başsavcılık, şüpheli polis memurlarının ifadelerini tespit etmiştir. Bu kapsamda 18/10/2018 tarihinde dinlenen polis memuru T.E. ifadesinde 23/6/2018 tarihinde polis memuru M.Ç.nin saldırıya uğradığını, bu olay nedeniyle başlatılan soruşturmada Başsavcılığın saldırıda bulunan kişilerin gözaltına alınmasını istediğini, kendisinin Şahin Akçay'ın evinden alınıp Başsavcılığa götürülmesinde görevli olduğunu, Şahin Akçay'ın ikametgâhında derdest edildiği sırada kelepçe takılırken direndiğini, polis memuru A.K. ile birlikte Şahin Akçay'ı yere yatırmak zorunda kaldıklarını, Şahin Akçay'ın yerde de direnmeye devam ettiğini, zor kullanarak Şahin Akçay'a kelepçe taktıklarını, Şahin Akçay'ın bunun dışında direnme niteliğinde bir eylemi olmadığını, Şahin Akçay ya da diğer başvuruculara karşı herhangi bir darp, hakaret ya da tehdit eylemine tanık olmadığını, hakkındaki suçlamayı kabul etmediğini, polis memuru M.Ç.ye saldırmaları nedeniyle yürütülen soruşturmada kullanılmak üzere başvuruculların iftira attığını düşündüğünü söylemiştir.

22. Polis memuru U.B. 25/10/2018 tarihli ifadesinde 23/6/2018 tarihinde polis memuru M.Ç.nin saldırıya uğradığını, bu olay nedeniyle başlatılan soruşturmada Başsavcılığın saldırıda bulunan kişilerin gözaltına alınmasını istediğini, kendisinin Simon Tokgöz'ün evinden alınıp Başsavcılığa götürülmesinde görevli olduğunu, ikametgâhında derdest edilen Simon Tokgöz'ün ekip aracına bindiği sırada kelepçenin sıktığını ifade etmesi sebebiyle kelepçesinin gevşetildiğini ancak bu sırada kelepçeden kurtularak polis memuru E.M.ye saldırdığını, bunun üzerine zor kullanıldığını, Simon Tokgöz'ün Asayiş Büroda bulunduğu esnada kendisi ve polis memuru İ.C. ile birlikte mutfakta beklediğini, Simon Tokgöz ya da diğer başvuruculara karşı herhangi bir darp, hakaret ya da tehdit eylemine tanık olmadığını, Simon Tokgöz ile Komiser Yardımcısı M.Y.nin diyalog dahi kurmadıklarını, başvurucular hakkındaki adli raporların başvuruculların söylemelerine dayanılarak düzenlendiğini açıklamıştır.

23. Polis memuru M.Çı. 25/10/2018 tarihli ifadesinde 23/6/2018 tarihinde polis memuru M.Ç.nin saldırıya uğradığını, bu olaya müdahalede bulunduğunu ancak herhangi bir saldırı ile karşılaşmadığını, bu olay nedeniyle başlatılan soruşturmada Başsavcılığın saldırıda bulunan kişilerin gözaltına alınmasını istediğini, kendisinin Ziya Aslan'ın evinden alınıp Başsavcılığa götürülmesinde görevli olduğunu, Ziya Aslan'ın kendilerini bekliyor gibi davrandığını, ikametgâhında derdest edilen Ziya Aslan'ın kelepçe takılmaması için direndiğini, kolunu ısırdığını, ayrıca direnmeye bağlı olarak kollarında çizikler oluştuğunu, bunun üzerine kademeli şekilde zor kullandıklarını ve Ziya Aslan'ı ekip aracıyla Asayiş Büroya getirdiklerini, Ziya Aslan'ın salon kısmında bekletildiğini, başvuruculların Asayiş Büroda farklı odalarda tutulduğunu gördüğünü, Ziya Aslan ya da diğer başvuruculara karşı şiddet içeren herhangi bir eylemde bulunulduğuna tanık olmadığını, Şahin Akçay'ın ifadesinde adı geçen M.nin kendisi olmadığını, olay tarihinde saçlarının kısa olduğunu, Asayiş Büroda da Şahin Akçay'la hiç karşılaşmadığını belirtmiştir.

24. Polis memuru İ.C. 25/10/2018 tarihli ifadesinde özetle 23/6/2018 tarihinde polis memuru M.Ç.nin saldırıya uğradığını, bu olay nedeniyle başlatılan soruşturmada Başsavcılığın saldırıda bulunan kişilerin gözaltına alınmasını istediğini, kendisinin Simon Tokgöz'ün evinden alınıp Başsavcılığa götürülmesinde görevli olduğunu, ikametgâhında derdest edilen Simon Tokgöz'ün ekip aracına bindiği sırada kelepçenin sıktığını ifade etmesi sebebiyle

kelepçesinin gevşetildiğini, bu sırada kelepçeden kurtularak polis memuru E.M.yi ittirdiğini ve kaçmaya çalıştığını, bunun üzerine zor kullanıldığını, Simon Tokgöz'ün Asayiş Büroda polis memuru U.B.nin nezaretinde mutfak kısmına oturtulduğunu, başvuruculaların ayrı ayrı odalarda tutulduğunu, mutfaktayken "Ağabey kusmam lazım." demesi üzerine Simon Tokgöz'ü lavaboya götürdüğünü, çay, simit ve ilaçlarını temin ettiğini, hamile olan eşinin araması üzerine evine gittiğini, iki saat kadar sonra döndüğünde Simon Tokgöz'ün hâlâ mutfakta olduğunu gördüğünü, başvurucu Ziya Aslan'la sadece evrakı imzaladığı sırada muhatap olduğunu, M.Ç.ye yapılan saldırıya müdahale ettiğini, bu sırada yaralandığını ancak doğrudan kendisine karşı bir saldırı olmadığı için rapor almadığını beyan etmiştir.

25. Komiser Yardımcısı M.Y. 20/5/2019 tarihinde Başsavcılığın istinabe talebi üzerine Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan ifadesinde özetle başvuruculaların şüpheli ve müşteki oldukları soruşturmalarda verdikleri ifadelerin tutarsız ve çelişkili olduğunu, adli raporların soyut değerlendirmelere dayalı olup baskı altında verildiğini düşündüğünü, başvuruculara yaptırılan teşhis işlemlerinde fotoğraftaki şahısların hepsinin olayda görev alan polis memurları olduğunu, sıralamanın da değiştirilmediğini, sadece Ziya Aslan'ın gözaltına alınması işleminde görev aldığını, diğer başvuruculara herhangi bir müdahalede bulunmadığını, zorluk çıkaran Ziya Aslan'ı gözaltına almaya çalıştıklarını, Özkan Aslan'a ise müdahale etmediğini belirtmiştir. M.Y. ayrıca aynı konuda Midyat Cumhuriyet Başsavcılığınca farklı bir soruşturma yürütüldüğünü açıklayarak ifadesinin alındığı soruşturmanın mükerrer olduğunu iddia etmiştir.

26. "Hakkında Araştırma/Soruşturma Yapılanın İfade Tutanağı" başlıklı ve 4/1/2019 tarihli belgede Komiser Yardımcısı M.Y.nin başvurucular Ziya Aslan ve Özkan Aslan'ın gözaltına alınmaları sırasında polis memurlarına mukavemette bulunduklarını, bir polis memurunun yaralanmasına neden olduklarını, bundan dolayı zor kullanılarak etkisiz hale getirildiklerini beyan ettiği belirtilmiştir.

5. Başvurucular Hakkında Düzenlenen Adli Raporlar

27. Başvurucu Şahin Akçay hakkında Midyat Devlet Hastanesinde düzenlenen 5/7/2018 tarihli adli raporda "Sağ kol-sağ el bileğinde hassasiyet ve eklem hareket kısıtlılığı mevcut, ayrıca sırt-bel bölgesinde basmakla artan ağrı göründü, BTM (basit tıbbi müdahale) ile giderilebilir." şeklindeki tespitlere yer verilmiştir.

28. Başvurucu Ziya Aslan hakkında Midyat Devlet Hastanesinde düzenlenen 5/7/2018 tarihli adli raporda "Sağ el bileğinde kelepçe iziyle uyumlu 3 cm'lik kurumuş kesi mevcut, hastanın burun kemiğinde hassasiyet, sağ-sol diz bölgesinde darp ile uyumlu morluklar, ayrıca sırt ve göğüs bölgesinde basmakla ağrısı olduğunu belirtiyor (darp ile uyumlu), iki el baş parmakta uyuşukluk mevcut, BTM ile giderilebilir." şeklindeki tespitlere yer verilmiştir.

29. Başvurucu Simon Tokgöz hakkında Midyat Devlet Hastanesinde düzenlenen 5/7/2018 tarihli adli raporda "Sağ-sol el bileğinde hassasiyet hareket kısıtlılığı mevcut, sırt-bel bölgesinde basmakla artan ağrı mevcut, ayrıca sol şakak bölgesinde şişlik ve ağrı olduğu görüldü, BTM ile giderilebilir." şeklindeki tespitlere yer verilmiştir.

30. Başvurucu Özkan Aslan hakkında Midyat Devlet Hastanesinde düzenlenen 5/7/2018 tarihli adli raporda "Sağ el bileğinde hassasiyet eklem hareket kısıtlılığı mevcut, ayrıca sırt-bel bölgesinde basmakla artan hassasiyet ve ağrı mevcut, BTM ile giderilebilir." şeklindeki tespitlere yer verilmiştir.

31. Başvurucular hakkında yürütülen soruşturma dosyası ile başvuru dosyasında

başvurucuların gözaltına alınmasından önce ve/veya sonra alınmış herhangi bir adli rapor bulunmamaktadır.

32. Başsavcılık, başvurucuların kötü muamele iddialarıyla ilgili olarak yürütülen soruşturma sonunda 29/1/2020 tarihinde şüpheli polis memurları İ.C., M.Çı., M.Y., T.E. ve U.B. hakkında işkence iddialarının soyut nitelikte kaldığını, zor kullanmada sınırı aştıkları iddialarıyla ilgili ise görevi yaptırmamak için direnme suçu kapsamında ayrı bir soruşturma yürütüldüğünü, bu soruşturma sonunda eylemler değerlendirilerek iddianame düzenlendiğini, mükerrer soruşturmaya mahal verilmemesi gerektiğini açıklayarak kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Söz konusu işlemlerin yapıldığı yerler ve güzergahlarda yapılan kamera kayıt incelemelerine ilişkin tutanaklardan müştekilerin iddiaları doğrultusunda herhangi bir bulguya rastlanılmadığı, bu bağlamda işkence iddialarının soyut kapsamda kaldığı,

Bununla birlikte bahsi geçen eylemlerle ilgili 2018/2165 soruşturma sayılı dosya üzerinden müştekiler hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçu kapsamında soruşturma yürütüldüğü, bu soruşturma kapsamında bu dosyanın müştekilerinin eylemlerinin kolluk mensuplarınca PVSK'nın ilgili maddeleri gereğince müdahale yapıldığı yönünde değerlendirilerek bu konuda ayrıca iddianame düzenlendiği, aynı eyleme ilişkin işkence iddiaları dışında ikinci bir değerlendirme yapılarak mükerrer soruşturmaya mahal vermemek adına değerlendirme yapılmaması gerektiği anlaşılm[ıştır.]"

33. Başvurucular vekili 18/2/2020 tarihli dilekçeyle, soruşturmanın eksik yapıldığını, başvurucuların mukavemet ettiğine dair kabulün gözaltına alınmadan iki gün önce gerçekleşen eyleme ilişkin olduğunu, adli raporlar görmezden gelinerek, muayeneyi gerçekleştiren hekimin ifadesine başvurulmadan ve hastanedeki kamera görüntülerinin incelenmesi için uzman bilirkişi görevlendirilmeden karar verildiğini belirterek kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karara itiraz etmiştir.

34. Midyat Sulh Ceza Hâkimliğinin 31/7/2018 tarihli kararıyla, işkence suçunun unsurları itibarıyla oluşmadığı, başvurucuların gözaltına alınma işlemine direnmeleri nedeniyle şüpheli polis memurlarının zor kullanma yetkilerini kullandığı, başvurucuların bunun dışında kalan kötü muamele iddialarının soyut nitelikte kaldığı açıklanarak başvurucular vekilinin itirazı reddedilmiştir. Hâkimlik kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... İtiraz eden müştekilerin ileri sürdüğü işkence suçu 5237 sayılı TCK'nın 94 maddesinde düzenlenmiş olup, suçun unsurları 'Fiil, kamu görevlisi tarafından icra edilmelidir. Fiil ani değil, belli bir süre içinde sistematik ve süreklilik arz edecek şekilde sergilenmelidir. Fiil, insanlık onuruyla bağdaşmayan, mağdurun bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak bir davranış şeklinde olmalıdır.' şeklinde sayılmıştır. Meydana gelen olayda şüpheliler yönünden işkence suçunun unsurlarının oluşmadığı nitekim müştekilerin gözaltına alındıkları gün içerisinde Midyat Cumhuriyet Başsavcılığında mevcutlu olarak hazır edildikleri, müştekilere işkence uygulanacak sistematik ve süreklilik arz edecek bir sürenin olmadığı, ayrıca müştekilerin gözaltına alındıkları esnada görevli kolluk kuvvetlerine direndikleri için ani gelişen şekilde kolluk görevlileri tarafından bir güç uygulandığı nitekim bu hususta PVSK'nın [4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun] 16. maddesinde 'Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette

bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.' kolluk görevlilerine zor ve silah kullanma yetkilerini ne şekilde ve hangi durumda kullanacaklarının yer aldığı, meydana gelen olayda müştekilerin dosyaya sundukları fotoğraflarda tarih bulunmadığı, nerede ve ne zaman çekildiklerine ilişkin bir delil veya ibare bulunmadığı, ayrıca müştekilerin gözaltına alındıktan sonra ilgili kolluk biriminde işkenceye maruz kaldıklarına ilişkin bir delilin bulunmadığı bu haliyle müştekilerin iddialarının soyut nitelikte olduğu anlaşılm[ıştır.]"

35. İtirazın reddi kararı başvurucular Özkan ve Ziya Aslan'a 8/6/2020 tarihinde, başvurucular Simon Tokgöz ve Şahin Akçay'a ise 10/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

36. Başvurucular 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Başvurucular Hakkında Açılan Ceza Davasına İlişkin Süreç

37. Başvurucular hakkında 23/6/2018 tarihli olay nedeniyle polis memuru M.Ç.ye, 25/6/2018 tarihli olay nedeniyle de polis memurları A.K. ve E.M.ye karşı görevi yaptırmamak için direnme ve kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçlarından soruşturma yürütülmüştür.

38. Midyat Devlet Hastanesince düzenlenen 25/6/2018 tarihli adli raporlara göre polis memurları M.Çı., A.K. ve E.M.nin basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaralandığı belirlenmiş; M.Çı. hakkında düzenlenen raporda "Sağ h... d... [okunamadı] yüzünde hafif ekimozlar, sol h... [okunamadı] alt yüzünde ısırık izi mevcut." şeklindeki tespitlere yer verilmiştir.

39. Başvurucular Şahin Akçay, Ziya Aslan ve Simon Tokgöz'ün 25/6/2018 tarihinde Başsavcılıkta şüpheli sıfatıyla ifadeleri alınmıştır. Başvurucu Şahin Akçay ifadesinde evinden alındığında ve polis merkezine getirildiğinde M. Komiser ve ismini bilmediği polis memurları tarafından darbedildiğini beyan etmiştir. İfade sırasındabaşvurucunun müdafii, başvurucunun vücudunda morluklar ve izler ile dudağında ve yanağında şişme, dudağının ağız içi kısmında şişme ve çatlama olduğunu belirtmiş; mevcut durumunun kayıt altına alınmasını talep etmiştir.

40. Başvurucu Ziya Aslan ifadesinde gözaltına alma işlemine katılan kolluk görevlilerine mukavemet göstermemesine rağmen polis memurları M., H., Ö. ve İ.nin kendisini yere yatırdığını, ayrıca polis memuru M.nin yakalama anında ve polis merkezinde kendisini darbedip küfrettiğini belirtmiştir.

41. Başvurucu Simon Tokgöz ifadesinde karakola götürüldüğü esnada ismini bilmediği polis memurlarının kendisini yere yatırdıklarını, gözüne biber gazı sıktıklarını, başını ayaklarıyla ezmeye çalıştıklarını, vücudunun değişik yerlerine tekme attıklarını, kafasına poşet geçirerek nefes almasını engellediklerini, apandisiti olduğunu söylemesine rağmen aldırış etmediklerini beyan etmiştir.

42. Başvurucular Şahin Akçay, Ziya Aslan ve Simon Tokgöz Midyat Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/6/2018 tarihli kararıyla adli kontrol hükümlerinin uygulanmasına hükmedilerek serbest bırakılmıştır.

43. Başvurucular vekili 2/7/2018 havale tarihli dilekçeyle başvurucuların hastanede muayeneleri yapılmadan nezarethaneye götürüldüklerinden yakınmıştır.

44. Soruşturma sonunda başvurucuların anılan suçlardan cezalandırılması istemiyle

iddianame düzenlenmiştir. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"... Şüpheliler Ziya ASLAN, Simon TOKGÖZ, Şahin AKÇAY ve [A.T.nin] 23/06/2018 günü Midyat kesimi Gümüşçüler çarşısında görevli polis memuru [M.Ç.ye] saldırmaları ve yaralamaları ayrıca şüphelilerden Şahin AKÇAY ve Simon TOKGÖZ'ün yine görevli polis memurları müşteki [A.K.] ve [E.M.ye] direnmeleri ve müştekileri yaralamaları üzerine Cumhuriyet Başsavcılığımızca başlatılan soruşturmada;

...

Bilgi sahibi olarak dinlenen [M.Çı.nın] alınan ifadesinde özetle; olay günü görevli olduklarını, [M.Ç.] ile Ziya ASLAN arasında tartışma çıktığını Ziya'nın oğlu Özkan'ın bıçakla [M.ye] saldırdığını, ayrıca 5-6 kişilik grubun [M.ye] saldırdığını, [M.ye] vuran şahıslar içeresinde Ziya ASLAN, Abdülhakim TAŞ, Şahin AKÇAY ve Simon TOKGÖZ isimli şahısları gördüğünü, olay sırasında [M.nin] kaşının açıldığını ve yere düştüğünü beyan ettiği...

Bilgi sahibi [M.Y., T.S., A.A.nın] beyanlarının da diğer bilgi sahipleri ve müşteki [M.Ç.nin] beyanlarıyla uyumlu olduğu,

...

Müşteki beyanları, şüpheli savunmaları, bilgi sahibi beyanları, olaya ilişkin kamera görüntüleri, müştekilere ait doktor raporları ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; şüphelilerin üzerilerine atılı suçları işledikleri anlaşılmak[tadır.]"

45. Başvurucular, Midyat 2. Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanmıştır. Yargılamanın 20/10/2021 tarihli celsesinde Simon Tokgöz'ün M.Ç. ve E.M.ye, Şahin Akçay'ın M.Ç., A.K. ve E.M.ye karşı gerçekleştirdikleri kabul edilen eylemleri nedeniyle görevi yaptırmamak için direnme suçundan mahkûmiyetlerine hükmedilmiş; anılan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Ziya Aslan'ın M.Ç.ye karşı eylemi nedeniyle de görevi yaptırmamak için direnme ve kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçlarından mahkûmiyetine karar verilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Olay günü sanıklar ile polis memuru olarak görev yapan katılan [M.Ç.] arasında yaşanan tartışma sırasında sanık Ziya Aslan'ın yanındaki diğer sanıklar ile birlikte katılanın görevini yapmasını engellemek maksadıyla darp ettikleri, bu hususun katılana ait adli muayene raporu ve 23.06.2018 tarihli CD izleme tutanağı ile de sabit olduğu, olaydan sonra mağdurlar [E. ve A.nın] sanıklar Simon ile Şahin'in evine gözaltı işlemi uygulamak için gittikleri, bu sırada sanıkların işleme direnç göstererek mağdurları adli muayene raporlarına göre basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte yaraladıkları, ayrıca sanık Ziya'nın katılan [M.ye] yönelik olarak '[s...] gidin buradan' şeklinde hakaret içerikli söylemde bulunduğu, bu hususun da tanık [H.K.nın] beyanı ile sabit olduğu, sanıkların alınan savunmalarında atılı suçu kabul etmedikleri anlaşılmıştır.

Mahkememizce yapılan yargılama ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; sanıklar [A.] ile Ziya'nın katılan [M.Ç.yi] darp etmek suretiyle üzerilerine atılı 'görevi yaptırmamak için direnme' suçunu işledikleri adli muayene raporu, 23.06.2018 tarihli CD izleme tutanağı ve tanık beyanları ile sabit görülerek eylemlerine uyan TCK 265/1, 265/3 maddeleri gereğince cezalandırılmalarına, ayrıca sanık Ziya'nın herkesin duyabileceği aleni bir yerde katılan [M.ye] yönelik olarak '[s...] gidin buradan' şeklinde hakaret içerikli söylemde bulunduğu tanık beyanı ile sabit görülerek 'kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret' suçundan eylemine uyan TCK 125/1, 125/3-a, 125/4 maddeleri gereğince

cezalandırılmasına,

Sanıklar Simon ile Şahin'in mağdurlar ve katılanı darp etmek suretiyle üzerilerine atılı "görevi yaptırmamak için direnme" suçunu işledikleri... [sabit görülmüştür.]"

IV. İLGİLİ HUKUK

46. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur...

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

...

işlenmesi halinde şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında ... artırılır."

47. 5237 sayılı Kanun'un "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" kenar başlıklı 256. maddesi şöyledir:

"(1)Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır."

48. 2559 sayılı Kanun'un "Zor ve silah kullanma" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı ve/veya boyalı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtarı yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

..."

49. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Yakalanan veya tutuklanan kişilerin nakli" kenar başlıklı 93. maddesi şöyledir:

"(1)Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir."

50. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Yakalanan ve nakledilecek şahıslara uygulanacak tedbirler" kenar başlıklı 7. maddesi şöyledir:

"Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir."

51. Yönetmelik'in "Sağlık Kontrolü" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenir.

Gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adlî mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilir.

Gözaltına alınanlardan herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulanlar ile sağlık durumundan şüphe edilenler, derhâl hekim kontrolünden geçirilerek gerekiyorsa tedavileri yaptırılır. Bu durumdaki kişilerden kronik bir rahatsızlığı olanların, istekleri hâlinde varsa kendi hekimi nezaretinde resmî hekim tarafından muayene ve tedavi edilmeleri sağlanır.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

52. Anayasa Mahkemesinin 18/9/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

53. Başvurucular, usul ve kanuna aykırı olarak gözaltına alındıklarını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

54. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

55. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150).

56. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu, bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

57. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları ve Bakanlık Görüşü

58. Başvurucular;

i. Gözaltına alındıkları esnada kolluk görevlileri tarafından darbedildiklerini ve hakarete maruz kaldıklarını, gerekli olmamasına rağmen ellerinin arkadan kelepçelendiğini, başvurucu Özkan Aslan'ın on beş yaşında olması sebebiyle kelepçe kullanımının ölçüsüz olduğunu,

ii. Çocuk Büroda çalışan polis memurlarının beyanları tespit edilmeden, kamera kayıtları dikkatle incelenmeden, adli raporları hazırlayan hekimin tanıklığına başvurulmadan, tutanaklardaki ve kamu kurumlarının cevaplarındaki çelişkiler giderilmeden eksik araştırmayla kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini açıklayarak kötü muamele yasağının, adil yargılanma hakkının ve etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir.

59. Bakanlık görüşünde, Başsavcılığın başvuruculaın şikâyetini soyut nitelikte olduğunu değerlendirerek kovuşturmaya yer olmadığına karar verdiği, kararda aynı olaya ilişkin olarak başvurucular hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçu kapsamında soruşturma yürütüldüğü ve bu soruşturma kapsamında başvuruculaın eylemlerine ilişkin iddianame düzenlendiği belirtilmiş; başvuruculaın usuli garantilerden yararlandığı, yargısal merciler önünde itiraz ve şikâyetlerini sunabildikleri bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

60. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

61. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

62. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların iddialarının Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Sözlü Şiddet Niteliğindeki Söylemlere Maruz Kalma Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

63. Başvurucular, gözaltına alındıkları esnada kolluk görevlilerinin sözlü şiddetine maruz kaldıklarını ileri sürmüştür.

64. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa’nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde olay hakkında etkili bir resmî soruşturmanın yürütülmesi gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 110; Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25).

65. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 83).

66. Somut olayda başvurucular, iddialarını destekler mahiyette bir veri sunmamıştır. Ayrıca başvuru dosyasında başvuruculların iddiaları doğrular nitelikte bir bilgi yoktur.

67. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Uygulanan Kelepçe Tedbiri ve Maruz Kalınan Fiziksel Şiddet Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

68. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan uygulanan kelepçe tedbiri ve maruz kalınan fiziksel şiddet nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

(i) Genel İlkeler

69. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa’nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için

herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 72, 74, 75).

70. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81).

71. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar, kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

(ii) İlkelerin Olaya Uygulanması

72. Somut olayda kolluk görevlilerinin yakalama anında direndiği iddia edilen başvuruculara müdahalede bulundukları, başvuruculara yakalama işleminden sonra gözaltına alındıkları ve adli mercilere sevk edildikleri görülmektedir. Bu durumda Yönetmelik'in 9. maddesi uyarınca başvuruculara sağlık durumlarının hekimce tespit edilmesi gerekmektedir. Nitekim başvurucu Simon Tokgöz, kötü muamele iddiaları hakkında yürütülen soruşturma kapsamında verdiği ifadesinde hastaneye götürüldüğünü ve bir hekim tarafından muayene edildiğini beyan etmiştir (bkz. § 11). Ayrıca Jandarma Komutanlığının Kamera İzleme Tutanağı'na göre başvurucular Ziya Aslan, Simon Tokgöz ve Şahin Akçay 25/6/2018 tarihinde 13.25-13.45 saatleri arasında hastanede bulunmuştur (bkz. § 20).

73. Başvurucular Ziya Aslan, Simon Tokgöz ve Şahin Akçay gözaltına alındıkları gün Başsavcılıkça alınan ifadelerinde kolluk görevlileri tarafından darbedildiklerini beyan etmiştir. Başvurucu Şahin Akçay'ın müdafii de başvurucunun vücudunda morluklar ve izler ile dudağında ve yanağında şişme, dudağının ağız içi kısmında şişme ve çatlama olduğunu

belirterek bu durumun kayıt altına alınmasını talep etmiştir. Buna rağmen Başsavcılık, hastane ile yazışma yaparak başvurucuların 25/6/2018 tarihinde muayene edilip edilmediklerini öğrenip muayene edilmişlerse bu muayeneler nedeniyle düzenlenen raporların birer örneklerinin soruşturma dosyasına kazandırılmasını, muayene edilmemişlerse başvurucuların muayene edilerek haklarında adli rapor düzenlenmesini sağlaması gerekirken bu konuda adım atmamış; kötü muamele iddiaları hakkında soruşturma başlatmak için de başvurucuların konuyla ilgili şikâyet dilekçesi vermelerini beklemiştir.

74. Başsavcılık, PTT Müdürlüğü Estel Şubesine hitaben yazdığı yazıya verilen30/7/2018 tarihli cevap üzerine kamera kayıtlarını celbetmek için Türk Telefon İşletme Şefliği ile Türk Telekom İl Müdürlüğüne müzekkere yazmıştır ancak bu müzekkerelere cevap verildiğine ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır.

75. Başsavcılık, yürüttüğü soruşturma sonunda işkence iddialarının soyut nitelikte kaldığını, zor kullanmada sınırı aştıkları iddialarıyla ilgili ise görevi yaptırmamak için direnme suçu kapsamında ayrı bir soruşturma yürütüldüğünü, bu soruşturma sonunda eylemler değerlendirilerek iddianame düzenlendiğini, mükerrer soruşturmaya mahal verilmemesi gerektiğini açıklayarak kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Midyat Sulh Ceza Hâkimliği ise işkence suçunun unsurları itibarıyla oluşmadığı, başvurucuların gözaltına alınma işlemine direnmeleri nedeniyle şüpheli polis memurlarının zor kullanma yetkilerini kullandığı, başvurucuların bunun dışında kalan kötü muamele iddialarının soyut nitelikte kaldığı gerekçesiyle Başsavcılıkça verilen karara yapılan itirazı reddetmiştir. Ne var ki sözü edilen kararlarda başvurucuların gözaltı işlemine direnmeleri nedeniyle güç kullanımının gerekli olduğu ifade edilmiş ise de başvuruculardaki meydana gelen yaralanma, somut olayın koşulları ve başvurucular hakkında yapılan yargılamanın kapsamı dikkate alınarak kullanılan gücün başvurucuların tutumuyla orantılı olup olmadığı değerlendirilmesi gerekirken bu hususta bir belirleme yapılmamıştır.

76. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

77. Kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği iddialarının incelenebilmesi için olayı çevreleyen maddi koşullar, inceleme yapmaya olanak verecek şekilde aydınlatılmalıdır. Olayın aydınlatılması ise ihlal iddiaları ile ilgili etkili bir soruşturma yapılmasına bağlıdır. Dolayısıyla kötü muamele yasağının maddi boyutu bakımından ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi, devletin etkili soruşturma yükümlülüğünü gerektiği gibi yerine getirip getirmediğinin tespitine bağlıdır. Bu nedenle bu aşamada Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altında alınan kötü muamele yasağının maddi boyutu yönünden inceleme yapılması mümkün görülmemiştir.

VI. GİDERİM

78. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

79. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği Cumhuriyet başsavcılığınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875,

7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

80. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında her bir başvurucuya talebi dikkate alınarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Sözlü şiddet niteliğindeki söylemlere maruz kalma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Uygulanan kelepçe tedbiri ve maruz kalınan fiziksel şiddet nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Midyat Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/2259) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 50.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMAL ÇINAR (2)

B. No: 2020/25268 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25268

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMAL ÇINAR BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/25268)

Karar Tarihi: 18/9/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 21/1/2025 - 32789

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Cemal ÇINAR

Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi neticesinde elde edilen kayıtların imha edilmediğini ve alenileştirildiğini ileri sürülerek açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun Hizbullah terör örgütü adına eylem ve faaliyetlerde bulunduğu iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 2011 yılında başvurucu hakkında soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sürecinde başvurucu hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesi kapsamında iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması tedbiri uygulanmıştır.

3. Başvurucunun da aralarında olduğu altmış dört şüpheli hakkında Başsavcılık tarafından 2/11/2015 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; şüpheliler hakkında telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi tedbiri uygulandığı,

söz konusu tedbirin uygulanmasına 22/5/2013 tarihinde son verildiği, yürütülen soruşturmada operasyon yapılmasını gerektirecek mahiyette yeterli delile ulaşılamadığı, şüphelilerin gerçekleştirdiği görüşmelerin güncel görüşmeler kapsamında kaldığı ve neticede delil elde edilemediği belirtilmiştir. Bununla birlikte mahkeme kararlarına dayanılarak icra edilen iletişimin dinlenmesi, tespiti, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin tedbirlerin kaldırıldığı vurgulanmış; telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 137. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca ilgili kişilere gerekli bildirimlerin yapılmasına, adli emanet memurluğunda bulunan kayıtlı materyallerin aynı maddenin (3) numaralı fıkrası uyarınca imha edilmesine, bu hususta anılan merciye yazı yazılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucu 29/1/2016 tarihinde İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açarak koruma tedbirinin kanuna aykırı şekilde iki yıldan fazla uygulanması nedeniyle 20.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir. Mahkemece yapılan yargılama sonucunda 2/7/2019 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucu lehine 1.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Anılan karar İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesinin (Daire) 14/7/2020 tarihli kararı ile kesinleşmiştir.

5. Başvurucu, ayrıca 15/5/2016 tarihinde koruma tedbirine konu olan kayıtların imha edilmediği iddiası ile İstanbul 18. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesine ilişkin koruma tedbiri neticesinde elde edilen ve 2/11/2015 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile birlikte imha edilmesine karar verilen kayıtların Başsavcılık tarafından farklı mahkemelere gönderildiğini, kayıtların mevzuat gereğince on gün içerisinde imha edilmesi gerekirken beş ay sonra imha edildiğini, ayrıca Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne (UYAP) yüklenmek suretiyle alenileştirildiğini ileri sürerek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince 20.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

6. Mahkeme, somut olayda 5271 sayılı Kanun'un 141. ve 142. maddeleri kapsamında inceleme yapılamayacağı, hâkim ve Cumhuriyet savcılarının kişisel fiillerine ilişkin tazminat taleplerinin Yargıtay Hukuk Dairesince yargılama yapılması gereken davalar arasında olduğu gerekçesiyle 20/3/2018 tarihinde görevsizlik kararı vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi üzerine Dairece 15/1/2019 tarihinde hükmün bozulmasına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine eklenen fıkraya göre -devlet aleyhine ağır ceza mahkemelerinde dava açılması gerektiği dikkate alındığında- Mahkemece davaya devam olunarak esasa ilişkin bir karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

7. Anılan bozma ilamı üzerine yapılan yargılama sonucunda Mahkeme, başvurucunun aynı konuya ilişkin açtığı davada İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesince karar verildiğini belirterek dilekçenin reddine karar vermiştir. Başvurucunun talebi kapsamında Dairece yapılan inceleme sonucunda 25/10/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar verilmiştir. Gerekçede; başvurucunun İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesinde açtığı davanın haksız olarak iletişim tespiti yapılmış olmasına dayandığı, buna rağmen somut olayda başvurucunun iletişim tespit kayıtlarının silinmemesi ve başka dosyaların kayıtlarına girmek suretiyle ifşa edilmesi nedenine dayanarak tazminat talebinde bulunduğu açıklanmıştır. Bu nedenle söz konusu davaların konusunun farklı olması nedeniyle mükerrer dava açıldığına ilişkin gerekçenin yerinde olmadığı vurgulanmıştır. Öte yandan iletişim kayıtlarının imha edilmemesi veya ifşa edilmesine ilişkin iddianın 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine göre tazminat sebebi oluşturmadığı bildirilerek davanın reddedilmesinin isabetli

olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

8. Başvurucu, nihai kararı 21/7/2020 tarihinde öğrenmiş ve 19/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; hakkındaki iletişimin tespiti kararının ölçüsüz şekilde iki yıldan uzun süreyle uygulandığını, ayrıca kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesine rağmen anılan kayıtların imha edilmeyerek farklı mahkeme dosyalarına gönderildiğini ve UYAP'a kaydedildiğini beyan etmiştir. Ayrıca oluşan zararlarının tazmin edilmesi amacıyla açtığı tazminat davasının haksız olarak reddedildiğini bildirerek adil yargılanma hakkı, haberleşme hürriyeti, eşitlik ilkesi ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; somut olayda başvurucunun tazminat talebi hakkında yapılan incelemede iletişim kayıtlarının imha edilmemesi veya ifşa edilmesinin, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine göre tazminat sebebi oluşturmadığı gerekçesiyle reddedildiği, ayrıca başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalenin bulunup bulunmadığı değerlendirilirken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile konuya ilişkin ulusal ve uluslararası içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formundaki beyanlarını yinelemiştir.

12. Başvurucunun yargı makamlarınca gerçekleştirilen işlemlerden ve ihmallerden kaynaklanan, özel hayatın gizliliği ile haberleşmenin gizliliğinin ihlal edilmesi suretiyle oluşan zararlarının tazmin edilmesi talebiyle açtığı davanın etkili bir çözüm imkânı sunmadığına ilişkin şikâyetleri Anayasa'nın 20. ve 22. maddeleriyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmiştir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 40; İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, § 40; Eyup Işık, B. No: 2018/26715, 19/10/2021, § 29).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvuru; takipsizlik kararıyla birlikte Başsavcılık tarafından imha edilmesine karar verilen dinleme kayıtlarının beş ay geçmesine rağmen tutulmaya devam edilmesi, kayıtların birçok farklı mahkemeye gönderilmesi ve UYAP'a aktarılması nedeniyle zarara uğradığını belirten başvurucunun manevi tazminat talebinin esasa girilmeden reddine ilişkindir.

15. Anayasa Mahkemesi, aynı olaya ilişkin olarak Murat Haliç başvurusunda başvurucunun somut dayanaklar içeren iddialarının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında olmadığı yönünde verilen kararın ilgili ve yeterli gerekçeler içermediğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde 18/6/2014 tarihinde yapılan değişikliklerle eklenen (3) numaralı fıkra ile anılan maddenin (1) numaralı fıkrasında yazan hâller dışında suç soruşturması veya kovuşturması sırasında

kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davalarının devlet aleyhine açılabileceğini vurgulamıştır. Bundan hareketle yargı mercilerince 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrasının kapsamı konusunda ortaya konulan yaklaşımın temel hakların ihlaline yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenmesine imkân sağlamadığını belirterek somut olayda özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti bağlamında oluşan zararlarının tazmini konusunda başvurucuya asgari güvenceleri içerecek şekilde etkili bir hukuk yolu sunulmadığı sonucuna varmıştır (Murat Haliç, §§ 57,58).

16. Somut olayda da Dairece başvurucunun daha önce başka mahkemede aynı konuda dava açtığına ilişkin mahkeme gerekçesinin yerinde olmadığı belirlenmesine rağmen başvurucunun somut olayda tedbire konu kayıtların geç imha ve ifşa edilmesi kapsamındaki ayrıntılı iddialarının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine göre tazminat sebebi oluşturmadığının belirtilmesi ile yetinildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun esasa etkili iddia ve itirazlarının yargı mercilerince ikna edici gerekçelerle karşılanmadığı ve somut olayın koşullarında özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyeti bağlamında oluşan zararlarının tazmini konusunda başvurucuya asgari güvenceleri içerecek şekilde etkili bir hukuk yolu sunulmadığı değerlendirildiğinden yukarıda belirtilen kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. ve 22. maddeleriyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

19. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

20. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti ile bağlantılı olarak40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 18. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/132, K.2019/431) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.B.

B. No: 2020/26346 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26346

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.B. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26346)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : E.B.

Vekili : Av. Selma EVCİMEN BAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan,

yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ELVİNA MAMMADOVA

B. No: 2020/26803 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26803

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ELVİNA MAMMADOVA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26803)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Elvina MAMMADOVA

Vekili : Av. Zekai AFYONOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin

olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILMAZ GÜNEŞ

B. No: 2020/29046 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29046

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YILMAZ GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29046)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Yılmaz GÜNEŞ

Vekili : Av. İbrahim AFŞAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisi olan başvurucunun katıldığı gösteri yürüyüşü ve basın açıklaması nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Diyarbakır'da bir lisede öğretmen olarak görev yapmaktadır. Başvurucu ayrıca Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen) üyesidir.

3. Somut olay KCK olarak bilinen yapıya karşı gerçekleştirilen operasyonlar kapsamında tutuklu ve tutuksuz olarak yargılanan sanıkların Diyarbakır Adliyesinde yapılan 11/11/2010 tarihli dava duruşması etrafında şekillenmiştir. Anılan tarihte Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) tarafından sanıklara destek olmak ve sanıkların Kürtçe savunma yapmasına izin verilmemesini protesto etmek amacıyla saat 10.30'da Sümer Park önünden adliye binasına kadar yaklaşık 4000 kişinin katıldığı bir gösteri yürüyüşü tertip edilmiştir. Yürüyüşün akabinde büyükşehir belediyesi önünde -adliye karşısı- BDP genel başkanı ve İnsan Hakları

Derneği (İHD) yetkililerince toplanan kalabalığa karşı konuşmalar yapılmıştır. Bahse konu konuşmalar sonrasında azalan kalabalık duruşmanın saat 17:15 de sona ermesiyle belediye binası önünde yeniden toplanmış ve BDP milletvekillerince çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Toplanan kalabalık 17:50 sıralarında dağılmıştır.

4. Başvurucu hakkında, söz konusu yürüyüş ve basın açıklamasına katıldığı gerekçesiyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucu ifadesinde; ilgili yürüyüşün bir siyasi parti faaliyeti olmadığını vetertip komitesinde Kürt Dili Geliştirme Derneğinden dört kişinin bulunduğunu belirtmiştir. Başvurucu KCK olarak bilinen davada bir kısım sendika üyesinin de yargılandığını ve sendikadaki görevi nedeniyle il dışından gelen konuklarıyla birlikte davayı izlemek için bu etkinliğe katıldığını ifade etmiştir. Bunun yanında başvurucu yürüyüşe katılmak gibi bir amacının olmadığını, aslında duruşma salonuna gitmek istediğini ancak konuklarına eşlik etmenin doğal sonucu olarak yürüyüşte bulunduğunu ve basın açıklamasını dinlediğini vurgulamıştır. Başvurucu son olarak o gün dersi olmadığını, somut olayın sürdürdüğü kamu görevine herhangi bir etkisinin ve devlet memurluğu kimliğiyle bir ilgisinin olmadığını savunmuştur.

5. Soruşturma neticesinde başvurucunun BDP tarafından izinsiz olarak düzenlenen yürüyüş ve parti milletvekilleri tarafından yapılan basın açıklamasına katıldığı ve bir siyasi partinin yararına hareket ettiği belirtilerek başvurucunun 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendi uyarınca -"herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak"- kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

6. Başvurucu anılan disiplin cezasının iptali istemiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İlk derece mahkemesi, başvurucunun bir siyasi parti tarafından gerçekleştirilen gösteriye ve basın açıklamasına katıldığının sabit olduğunu ve bu yolla fiilen katkıda bulunduğunu belirterek eylemlerin sübuta erdiği gerekçesiyle davanın reddine oyçokluğuyla karar vermiştir.

7. Başvurucu, ret kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. DanıştayOnikinci Dairesi, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına atıf yaptığı kararında başvurucunun ifadesinin aksi yönde bir tespitin dava dosyasında bulunmadığı gibi anılan yürüyüş sırasında başvurucunun yasa dışı slogan atmadığını ve suç teşkil eden bir davranışta bulunmadığını belirtmiştir. Bunun yanında kararda söz konusu eylem sırasında yasa dışı slogan ve söylemlerde bulunan başka kişilerin bu davranışlarından başvurucunun sorumlu tutularak cezalandırılamayacağı aksi bir uygulamanın ise cezaların şahsiliği ilkesine aykırılık oluşturacağı vurgulanmıştır. Nihayetinde başvurucunun temyiz isteminin kabulüyle mahkeme kararının bozulmasına oyçokluğuyla karar verilmiştir.

8. Davalı idare, bahse konu karara karşı karar düzeltme kanun yoluna başvurmuştur. Danıştay Onikinci Dairesi, karar düzeltme isteminin kabulüyle temyiz kararının kaldırılmasına ve mahkeme kararınınonanmasına oyçokluğuyla karar vermiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 30/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 27/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, katıldığı gösteri yürüyüşü ve basın açıklaması nedeniyle cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü, sendika hakkını, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını; eylemle verilen disiplin cezası arasında tipiklik ilişkisinin bulunmamasının ve mahkemelerce delillerin eksik değerlendirilmesinin ise adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddialarını yinelemiştir.

12. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının D bendinin (o) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve nesnelliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir.

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkına İlişkin Değerlendirmeler

15. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§36-40; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§59-63; Abdulkadir Öztürk, B. No: 2019/13420, 31/3/2022, § 36). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

16. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bu hakkın bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 31).

17. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir

şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Figen Yüksekdağ Şenoğlu (5), B. No: 2017/24556, 14/9/2022, § 47).

B. Somut Olaya İlişkin Değerlendirme

18. Somut olayda başvurucu, katıldığı gösteri yürüyüşü ve basın açıklamasıyla siyasi bir partinin yararına fiilen faaliyette bulunduğu kabul edilerek disiplin cezası ile cezalandırılmıştır (bkz. § 5). Yargılama sürecinde ilk derece mahkemesince eylemin sübuta erdiği gerekçesiyle verilen davanın reddi kararı, temyiz kanun yolunda başvurucunun suç teşkil eden bir eylemde bulunmadığı ve katıldığı toplantıda gerçekleştirilen diğer davranışlardan sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle bozulmuştur.Söz konusu temyiz kararı karar düzeltme yolunda kaldırılarak ilk derece mahkemesinin davanın reddine ilişkin kararı onanmıştır (bkz. § § 7-9).

19. Açıktır ki idare ve mahkemeler, başvurucunun eylemiyle tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin haklarının ve yükümlülüklerinin kanun ile düzenleneceği de ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarının altı çizilmiştir. 657 sayılı Kanunu’nun 7. maddesine göre ise devlet memuru, tarafsızlığını gölgeleyecek şekilde bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacağı gibi siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda da bulunmaz. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesinde herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verileceği ifade edilmiştir.

20. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse yasa koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa’ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40). Söz konusu arzunun bir sonucu olarak kanun koyucu kamu görevlisinin meslek hayatı ile sınırlı olacak şekilde apolitik görünmesini amaçlamış ve bu şekilde kamu gücünü kullanan görevlilerin siyasi kutuplaşmalarda yer almasının önüne geçerek idareye tarafsız bir pozisyon kazandırmak istemiştir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 44).

21. Hiç şüphesiz Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa

Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

22. Kamu görevlileri tabi oldukları söz konusu devlet memurluğu statülerinin -kanun ve diğer alt mevzuata dayanan- gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaktır. Disiplin uygulamaları, devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi, sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır. (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde caydırıcı bir etki oluşturacağı açıktır (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

23. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin -subjektif yorumlardan kaçınmaları için- yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Bu itibarla anılan mercilerin en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir (diğerleri arasından bkz. Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, §§ 30-34; Jülide Hansu, B. No: 2018/21380, 3/11/2022, §§ 29-33; Serdar Topal, B. No: 2018/23179, 16/11/2022, §§ 26-30):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamalarının değil siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabası olarak kabul edilebilecek açıklamaları propaganda olarak kabul edilmelidir. Bu kapsamda bir kamu görevlisinin açıkladığı düşüncenin başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası olarak kabul edilebilmesi için açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez. Dolayısıyla kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- açıklamanın yapıldığı koşullarda siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna çabası olarak vasıflandırmaya elverişli olduğunun ortaya konulması gerekir (Sinan Akbulut, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın koşullarında kamu görevlisinin düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı unvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Buna ilaveten yapılan düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediğinin ve cezayı gerekli kılan -devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi- sonuçların neler olduğunun veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğunun ortaya konulması gerekir (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu

görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesinin, bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmesi gerekmektedir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; hekimler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli, düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri , § 45;Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vii. Değerlendirmelerin oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılması gerekmektedir (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

24. Söz konusu müdahalelerin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yöneldiği hâllerde ise anılan mercilerin bir takım ön değerlendirmelerde de bulunmaları gerekir. Zira sendikaların çağrısı üzerine veya başka şekilde düzenlenmiş ve yetkililerce siyasi mesajların verildiği kabul edilen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin sırf katılımcısı olan kamu görevlilerinin bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulundukları kabul edilemez. Aksi durum ise bu tür toplantılara katılan kamu görevlilerinin otomatik olarak disiplin cezaları ile cezalandırılmalarına ve başta ifade özgürlüğü ve toplantı hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin ciddi şekilde zarar görmesine neden olur (Güven Çelik ve Kadri Dursun, B. No: 2018/5060, 8/6/2023, § 22).

25. Buna göre ilgili toplantının konusu, amacı, kapsamı ve seyri açık bir şekilde ortaya konulmalı ve toplantıya konu edilen fikirlerin barışçıl -silahsız ve saldırısız- bir şekilde ifade edilip edilmediği incelenmelidir. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa bu toplantının barışçıl kabul edilmesi ve anayasal korumadan yararlanması mümkün değildir. Bununla birlikte her durumda siyasal ve toplumsal olaylarla ilgili olarak kamu görevlisinin bilgi edinme merakı ve duyarlılığını gösterme talebi de gözetilerek katılımcının toplantıdaki rolüne -dinleyici, konuşmacı, slogan atan gibi- ilişkin dikkatli bir ayrımda bulunulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, §§ 31-56; Şah İsmail Harmancı, §§ 33-51; Güven Çelik ve Kadri Dursun, § 23; bilgi edinmeye ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, §§ 51,53; Hasan Güngör (2), B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 51; Zeki Çınar, § 45).

26. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında başvurucuyu cezalandıran idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen mahkemelerin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. İdare ve ilk derece mahkemesi gösteri yürüyüşü ve basın açıklamasının BDP himayesinde gerçekleştirildiğini ve başvurucunun bu eylemlere katıldığının sabit olduğunu belirtmek haricinde başvurucunun hangi fiillerinin ne şekilde bir siyasi partinin yararına faaliyet olarak kabul edildiğini açıklamamıştır. Temyiz kanun yolunda ise başvurucunun, eylemlerde katılımcı olarak yer aldığına ilişkin beyanının aksine bir tespitin bulunmadığı ve suç teşkil edecek slogan veya söyleminin de olmadığı belirtilerek başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasının cezaların şahsiliği ilkesine aykırılık teşkil edeceği sonucuyla ilk derece mahkemesi kararı bozulmuştur. Ancak karar düzeltme kanun yolunda, söz konusu

bozma gerekçelerinin nasıl aşıldığı açıklanmaksızın temyiz kararı kaldırılmıştır. Dolayısıyla son tahlilde başvurucunun sırf katılımcısı olduğu eylemler nedeniyle cezalandırıldığı gözetildiğinde anılan mercilerin Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan böyle bir müdahalede yapılmasını beklediği ve yukarıda sıraladığı açıklamalara uygun bir değerlendirme yaptığını kabul etmek mümkün olmamıştır (bkz. §§ 23-25).

27. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 34. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından Dilan Ögüz Canan, § 53; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 83;Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 48; Kenan Güven, B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13).

28. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında değerlendirmelerinde Anayasa Mahkemesinin kabul ettiği standartları uygulamayan idare ve mahkemelerin başvurucunun bir disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyduğunun kabul edilmesi mümkün olmamıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahalenin Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile birlikte 50.000 TL tazminat isteminde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yenidenyargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine (E.2013/1205, K.2013/1915) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERİYYE KARACA VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/29209 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29209

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERİYYE KARACA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29209)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : 1. Feriyye KARACA

2. Hafize ŞEN

3. Mediha ÖZKAN

4. Melahat AYDIN

5. Mihriye GENÇTÜRK

6. Recep HIRÇIN

7. Sabriye ÇAM

8. Samiye ÖZALP

9. Serpil AĞIRBAŞ

10. Sevil SAYGIN

11. Songül ALBAYRAK

12. Şükran KARACA

13. Vacibe YILDIRIM

Vekili : Av. Ataman KARAPINAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucuların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKİF ÖZECİK

B. No: 2020/29352 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29352

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKİF ÖZECİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29352)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Akif ÖZECİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; devlet memurluğundan çıkarılma disiplin işleminin iptali istemiyle açılan davada ceza yargılaması dikkate alınmayarak karar verilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Kocaeli Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğünde şef olarak görev yapmaktayken bazı şirket sahipleri ile olağan dışı bağlantılar içerisine girdiği ve bazı resmî bilgileri bu şirketlere aktardığı gerekçesiyle yürütülen adli soruşturma kapsamında gözaltına alınmış, akabinde başvurucu hakkında idari soruşturma başlatılmıştır.

3. Yürütülen idari soruşturma sonucunda başvurucu 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendinde yer alan memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak fiilini işlediğinden bahisle Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının (İdare) 19/8/2011 tarihli kararıyla iki kez devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmıştır.

4. İdarenin Yüksek Disiplin Kurulu tarafından verilen bahse konu kararda başvurucunun bazı şirketlere ait ihale ve benzeri özel bilgileri resmî kayıtlar üzerinden sorguladığı, bu bilgileri ilişkide olduğu şirket sahipleri C. kardeşlere süreklilik arz edecek şekilde aktardığı, bunun yanında R.S.nin ortağı veya sahibi olduğu şirketlere aldığı talimata rağmen haciz uygulamayarak bu şirketleri icra takibinden koruduğu belirtilmiştir. Bunların karşılığı olarak da başvurucunun bankadan çektiği krediyi bu kişilere ödetmek, kızına burs ve kardeşine hatır çeki temin etmek şeklinde birtakım menfaatler sağladığı vurgulanmıştır.

5. Öte yandan 19/8/2011 tarihli kararda başvurucunun toplantıya katılmaması nedeniyle sözlü savunma yapma hakkından vazgeçmiş sayıldığı belirtilmiştir. Buna ilişkin olarak, 18/8/2011 tarihinde yapılması planlanan yüksek disiplin kurulu toplantısının il müdürleri toplantısıyla çakışması nedeniyle ertelendiği, bu durumun başvurucu ve avukatına bildirildiği ancak başvurucu ve avukatının şehir dışından geldiğini ve bekleyemeyeceklerini belirterek hazırladıkları savunma belgelerini birimine teslim ederek ayrıldıkları hususu anılan kararda belirtilmiştir. Ayrıca 18/8/2011 tarihli tutanakta da kararda belirtilen bu hususlar aynen yer almaktadır.

6. Başvurucu iki kez devlet memurluğundan çıkarılmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle Kocaeli 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu disiplin cezasına konu suçlamalar ile ilgili olarak ceza yargılamasında beraat ettiğini, savunma hakkı tanınmadan hakkında disiplin cezası tesis edildiğini ileri sürmüştür. İdare Mahkemesi 11/10/2012 tarihli kararıyla dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde disiplin cezasına konu fiilleri nedeniyle başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılamasında beraat kararı verildiği belirtilmiştir.

7. Bu karara İdare tarafından yapılan temyiz başvurusu, Danıştay Onikinci Dairesince (Daire) kabul edilerek İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucu hakkındaki beraat kararlarının delil yetersizliği nedeniyle verildiği ve memurun ceza kanununa göre mahkûm olmamasının disiplin cezasının uygulanmasına engel olmayacağı vurgulanmıştır. Bununla birlikte başvurucunun firma sahipleri ile yaptığı telefon görüşmelerinde, görev yaptığı dönemde kurum kayıtlarındaki vergi hesap numarası, kuruma olan borç miktarı, hangi tarihlerde kuruma ödeme yapıldığı, borçların ödenmesinde sıkıntı çekilip çekilmediği, hangi illerde hangi ihale konusu işlerin ne zamandan beri yapılmakta olduğu, hangi işte hangi tarihte kaç işçi çalıştırıldığı, ihale kazanılmışsa borcu yoktur yazısının getirilip getirilemeyeceği şeklindeki bilgileri ilgili şahıslara aktardığı hususunun kendi ifadesiyle sabit olduğu ve bu yolla menfaat sağladığı belirtilmiştir. Neticede başvurucuya isnat edilen fiillerin, mevzuata uygun şekilde yapılan telefon dinleme kayıtları ve başvurucunun ifadeleriyle sübuta erdiği ve başvurucunun devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık, aksi yöndeki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

8. Başvurucunun bu karara yönelik yaptığı karar düzeltme başvurusu Daire tarafından kısmen kabul edilmiştir. Kararda başvurucuya isnat edilen R.S.nin ortağı veya sahibi olduğu şirketlere aldığı talimata rağmen haciz uygulamayarak bu şirketleri icra takibinden koruduğuna ve bu yolla menfaat temin ettiğine ilişkin fiilinden hareketle verilen devlet memurluğundan çıkarma cezasının hukuka aykırı olduğu belirtilerek İdare Mahkemesi kararının bu kısmının onanmasına karar verilmiştir. Başvurucunun şirket sahibi olan C. kardeşlere bilgi aktardığı ve bu yolla menfaat temin ettiği hususunun ise sabit olduğu belirtilerek İdare Mahkemesi kararının işlemin iptaline ilişkin bu kısmının bozulmasına

karar verilmiştir.

9. İdare Mahkemesi 11/10/2018 tarihinde Dairenin bozma ilamına uyarak davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun C. kardeşlere resmî bilgileri aktardığı ve bunun karşılığı olarak gayrimenkul alıp satmak, kendilerinden aldığı gayrimenkulu yine onlara kiraya vermek, bankadan çektiği krediyi ödetmek, anılan kişilerden birinin satın aldığı arabayı kendi üzerine kaydettirmek, kızına burs ve kardeşine hatır çeki temin etmek, anılan kişilerden borç para almak ve çalıştığı kuruma televizyon bağışlatarak amirlerine hoş görünmek suretiyle menfaat sağladığı vurgulanmıştır. Neticede başvurucu hakkında Kocaeli 2. Sulh Ceza Mahkemesince verilen iletişimin tespiti kararı uyarınca elde edilen telefon kayıtlarından ortaya konulan bu hususların başvurucunun fiilinin sübuta erdiğini gösterdiği belirtilmiştir. Başvurucunun bu karara yönelik temyiz başvurusu Dairenin 24/6/2019 tarihli, karar düzeltme başvurusu ise 1/7/2020 tarihli kararlarıyla reddedilmiştir.

10. Başvurucu nihai kararı 4/8/2020 tarihinde öğrendikten sonra 1/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

11. Öte yandan başvurucu hakkında rüşvet suçundan yürütülen ceza yargılaması sonucunda Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 14/9/2022 tarihinde beraat kararı verilmiştir. Anılan kararda başvurucunun kızına burs verilmesi, yengesi adına kayıtlı şirkete toplam 6.000 TL tutarında iki adet çek verilmesi, başvurucunun çalıştığı kuruma televizyon hibe edilmesi şeklindeki eylemlerinin rüşvet anlaşması kapsamında yapıldığına ilişkin başvurucunun anılan suçtan cezalandırılmasına yeterli derecede her türlü şüpheden uzak, açık, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkında suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak suçundan yürütülen ceza yargılaması sonucunda anılan suçun yasal unsurları oluşmadığı gerekçesiyle Ağır Ceza Mahkemesi 12/10/2011 tarihinde beraat kararı vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu; hukuka aykırı olarak yapılan iletişimin dinlenmesi kararları gereği hakkında ceza davası açıldığını ve devlet memurluğundan çıkarma cezası verildiğini, İdarenin yüksek disiplin kurulu kararının ertelendiği hususunun kendisine tebliğ edilmediğini ve bu nedenle savunmasını yapamadığını, ceza yargılaması süreci dikkate alınmaksızın açtığı davanın reddedildiğini belirterek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu İdare Mahkemesinin dava konusu işlemin iptaline ilişkin kararından sonra tarafına ödenen meblağın Dairenin bozma kararından sonra tahsil edilecek olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Bakanlık görüşünde, idari yargı yerlerince verilen kararlarda başvurucunun ceza hukuku anlamında suçlu olduğunu ifade veya ima eden bir ifadenin bulunmadığı, somut olayın idare hukuku alanında değerlendirildiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun iddia ve savunmalarını makul bir şekilde yetkili mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olduğu, yargısal makamların maddi olay ve olgular ile delilleri değerlendirdiği ve uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucu gerekçelendirdikleri ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında; bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

17. Başvuru, masumiyet karinesi kapsamında incelenmiştir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26; Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 44). Öte yandan ceza muhakemesi sonucunda kişinin müsnet suçu işlemediğine dair hükümler dışında ceza mahkemesi hükmü, disiplin makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir. Ancak cezai sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş, § 25; Kürşat Eyol, § 30; Galip Şahin, § 46).

20. Ceza muhakemesiyle eş zamanlı olarak yürütülen, bir başka ifadeyle kişinin henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden disiplin soruşturma ve yargılamalarında masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus; kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir. Bununla birlikte ceza yargılamasına konu maddi olay ve olguların disiplin hukuku esasları çerçevesinde diğer kamu makamlarınca (idari/adli) ayrıca değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda ulaşılacak kanaate göre işlem/karar tesis edilmesi mümkündür. Bu bağlamda disiplin işlem ve yargılamalarında ceza yargılamasında elde edilen bir delile istinat edilmesi ya da kişi hakkında yapılan ceza

yargılamasına bir olgu olarak atıf yapılmış olması tek başına masumiyet karinesinin sağladığı güvencelere aykırılık teşkil etmez. Ancak adli ve idari makamların kendi görev sınırlarını aşarak kişiyi suçlu ilan etmesi veya bu bağlamda birtakım çıkarımlarda bulunması masumiyet karinesinin ihlaline yol açabilir. Masumiyet karinesi kapsamındaki güvencelerin sağlanıp sağlanmadığının tespiti yapılırken ise kararın gerekçesinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir (Galip Şahin, § 47, 48).

21. Somut olayda başvurucu hakkında adli soruşturma devam ederken aynı zamanda idari soruşturmaya başlanmış ve soruşturma sonucunda başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına karar verilmiştir.

22. Başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılamaları sonucunda suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmak suçundan suçun yasal unsurları oluşmadığı gerekçesiyle, rüşvet suçu yönünden ise yeterli derecede her türlü şüpheden uzak, açık, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği gerekçesiyle beraat kararı verilmiştir. Bununla birlikte idari yargı yerlerince ceza yargısından bağımsız olarak başvurucu hakkında verilen disiplin cezasının hukuka uygunluğu yönünde bir denetim yapılmıştır. Neticede disiplin cezasının hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşılırken disiplin soruşturması süreci ve dosya kapsamında bulunan deliller üzerinden bir değerlendirme yapılarak başvurucunun disiplin cezası gerektiren fiili gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediğinin anlaşılabilmesi adına açıklığa kavuşturulması gereken husus yargısal makamların idari davanın sınırları içinde kalıp kalmadığı ve kullandığı dilin başvurucunun masumiyeti üzerine gölge düşürüp düşürmediğidir.

23. İdare Mahkemesi, Kocaeli 2. Sulh Ceza Mahkemesince verilen iletişimin tespiti kararı uyarınca elde edilen telefon kayıtlarından hareketle başvurucunun fiillerini ortaya koymuş ve bu fillerin memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareket olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu niteleme yapılırken de özensiz bir dil kullanılmamış, başvurucunun masumiyetine gölge düşürecek şekilde ceza yargılaması süreci sorgulanmamıştır. Sonuç olarak İdare Mahkemesinin masumiyet karinesinin sağladığı güvenceyi ortadan kaldıracak biçimde, idari davanın sınırlarının dışına çıkarak ceza hukuku alanında kalan bir suç isnadında bulunduğu söylenemez.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

O.A.

B. No: 2020/36038 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36038

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

O.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36038)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : O.A.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Yargıtay tetkik hâkimi olarak görev yapmaktayken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) 24/8/2016 tarihli ve 2016/426 sayılı kararı ile 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca meslekten çıkarılmıştır.

3. Başvurucu, bu karara 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca yeniden inceleme talebiyle itiraz etmiştir. HSYK 29/11/2016 tarihinde başvurucunun itirazını reddetmiştir.

4. Başvurucu, meslekten çıkarılma tarihi ile itirazın reddedildiği tarih arasında ödenmeyen maaş için 9/10/2017 tarihinde dava açmıştır.

5. Konya 1. İdare Mahkemesi 13/3/2020 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca öngörülen meslekten çıkarma derhâl sonuç doğuracağından başvurucunun meslekten çıkarılması ile çıkarılmasının kesinleştiği tarih arasındaki döneme ilişkin maaş ödemesi yapılmamasında hukuka aykırılık bulunmadığı açıklanmıştır.

6. Konya Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi 29/9/2020 tarihinde kararı hukuka uygun bulduğunu belirterek başvurucunun istinaf başvurusunu reddetmiştir.

7. Başvurucu nihai hükmü 19/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 5/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu, meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşın ödenmemesinden yakınmaktadır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde öngörülen meslekten çıkarmanın, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğunu bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne itiraz ederek yeniden inceleme talebinin reddi sonucunda çıkarma kararının kesinleştiğini belirtmiştir.

11. Başvurucunun maaşla ilgili iddiaları mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, benzer iddiaların ileri sürüldüğü bir başvuruyu Şeyhmus Yılma ([GK], B. No: 2018/37995, 11/1/2024) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca 24/8/2016 tarihinde hâkimlik mesleğinden çıkarılan başvurucu, yeniden inceleme talebinin reddedildiği 29/11/2016 tarihinden önceki dönem yönünden ödenmesi gereken maaşlarının yarısının ödenmediğinden şikâyet etmiştir. Anayasa Mahkemesi, 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1983 yılından bu yana hâkim ve savcılara ilişkin meslekten çıkarma kararı dâhil işlemlerin bu Kanun hükümlerine uygun şekilde yerine getirildiğini açıklamıştır. Bununla birlikte başvurucunun 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca meslekten çıkarıldığı kaydedilmiştir (Şeyhmus Yılma, §§ 62-65).

13. Anılan kararda, idari yargı içtihadına göre 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde öngörülen meslekten çıkarmanın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca meslekten çıkarılmasına karar verilen hâkim veya savcılara bu kararlara karşı 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 11. maddesi uyarınca yargı yoluna başvurma imkânı tanınmasına dikkat çekilmiştir. Bu durumun ise 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca zaten yargı yolu açık olan meslekten çıkarma cezası ile 667

sayılı KHK ile meslekten çıkarma tedbirinin farklı işlemler olduğuna işaret ettiği belirtilmiştir (Şeyhmus Yılma, § 66).

14. Anayasa Mahkemesi, yargı mercilerinin olağanüstü tedbir niteliğindeki işlemin sonuç doğurması için kesinleşmesi gerekmediğine ilişkin yorumunun açık ve bariz bir takdir hatası içermediğini kaydetmiştir. Sonuç olarak başvurucunun olağanüstü tedbir niteliğindeki işlemle meslekten çıkarılmasına karar verildiği ve bu kararın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak derhâl sonuç doğurduğu anlaşıldığından meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşın ödenmesi yönünden Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında bir mülkünün veya mülkü elde etme yönünde yeterli hukuki temele dayalı meşru bir beklentisinin bulunmadığına karar verilmiştir (Şeyhmus Yılma, §§ 66, 67).

15. Koşulları yönünden aynı olan eldeki başvuruda Şeyhmus Yılma kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKERİM KOŞMAT

B. No: 2020/38582 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38582

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKERİM KOŞMAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38582)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Abdulkerim KOŞMAT

Vekili : Av. Adar ADIBELLİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan,

yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMDİAĞAOĞULLARI GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.

B. No: 2020/38732 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38732

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMDİAĞAOĞULLARI GIDA SAN. VE TİC. A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38732)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Hamdiağaoğulları Gıda San. ve Tic. A.Ş.

Vekili : Av. Cavit ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin

olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ĞANİME YAYMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/1039 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/1039

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ĞANİME YAYMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/1039)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : 1. Ğanime YAYMAN

2. Selhattin YAYMAN

3. Evindar YAYMAN

4. Mehmet YAYMAN

5. Servet YAYMAN

Başvurucular Vekili : Av. Arzu PAMUKÇU YÖRDEM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Birinci başvurucu sırt ve bel ağrısı şikâyetiyle Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesine (Hastane) başvurmuştur. Akabinde yapılan muayene ve tetkikler sonucunda bel bölgesinde kist oluştuğu belirlenen başvurucuya 11/5/2015 tarihinde cerrahi müdahalede bulunulmuştur.

3. Anılan müdahale sonrasında birinci başvurucunun bel bölgesinde felç oluştuğundan

yürüyemeyecek duruma gelmiştir. Hastanede ve çeşitli sağlık kuruluşlarında yatılı olarak tedavi gören başvurucuya uygulanan tedavilerden bir sonuç elde edilememiş ve Diyarbakır Selahattin Eyyubi Devlet Hastanesinin 16/2/2016 tarihli raporu uyarınca birinci başvurucunun %92 oranında engelli olduğu tespit edilmiştir.

4. Başvurucular 10/8/2016 tarihinde Diyarbakır 3. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açmıştır. Başvurucular dava dilekçesinde; ameliyatı gerçekleştiren sağlık görevlilerinin hatalı müdahaleleri sonucunda dört çocuk annesi olan birinci başvurucunun engelli hâle geldiğini, hayatını bakıcı yardımı ile sürdürebildiğini belirterek tüm başvurucular için toplam 200.000 TL maddi ve 124.200 TL manevi tazminatın ödenmesini talep etmiştir.

5. Mahkeme dosyayı bilirkişi incelemesi için Adli Tıp Kurumuna (ATK) göndermiştir. ATK 2. İhtisas Kurulunun 23/3/2018 tarihli raporunda; sağlık görevlilerinin uygulamalarının tıp bilimince genel kabul görmüş ilke ve kurallara uygun olduğu, birinci başvurucuda meydana gelen neticenin bu tür ameliyatlardan sonra her türlü dikkat ve özene rağmen ortaya çıkabilen -herhangi bir tıbbi kusur ya da ihmalden kaynaklanmayan- komplikasyon olarak nitelendirilmesi nedeniyle ilgili sağlık çalışanlarına atfı kabil kusur bulunmadığı bildirilmiştir. Başvurucular anılan rapora itiraz ederek, raporda Hastane kayıtlarının değerlendirilmediğini, başvurucuda oluşan felç hâlinin inceleme konusu yapılmadığını ileri sürerek ATK Genel Kurulundan rapor alınmasını talep etmiştir. Başvurucular ayrıca cerrahi müdahale öncesinde alınan aydınlatılmış onamın yetersiz olduğunu bildirmiştir.

6. Mahkeme 12/6/2018 tarihinde başvuruculaların maddi tazminat talebinin reddine, manevi tazminat talebinin kısmen kabulü ile başvurucular lehine toplam 55.000 TL tazminat ödenmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; ATK raporunda yer verilen tespitlerin bilimsel açıdan yeterli olması nedeniyle başvuruculaların itirazının reddine karar verildiği, anılan raporda sağlık görevlilerinin kusurunun bulunmadığının belirlenmesi dikkate alınarak maddi tazminat talebinin reddedildiği belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca, aydınlatılmış onam belgesinde bilgilendirmeyi yapan hekimin kaşe ve imza kısmının boş olduğu gibi hastanın şuurunun açık olmasına rağmen ameliyat ve komplikasyonları ile ilgili bilgilendirmenin eşine yapıldığı vurgulanarak illiyet bağı ve zararın oluşmasında idarenin kusuru bulunmasa da aydınlatma yükümlülüğünün ihlali nedeniyle başvuruculara manevi tazminat ödenmesi gerektiği belirtilmiştir.

7. Başvurucular istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde; dosyada mevcut heyet raporları ile ATK raporu arasında çelişkiler bulunmasına rağmen ATK Genel Kurulundan rapor alınmadığı, maddi tazminat talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğu ve hükmedilen manevi tazminat miktarının yetersiz olduğu ileri sürülmüştür. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Daire) 14/10/2020 tarihinde Mahkemenin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle istinaf talebinin reddine kesin olarak vermiştir.

8. Başvurucular nihai kararı 6/12/2020 tarihinde tebliğ aldıktan sonra 25/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca başvurucunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucular, sağlık görevlilerinin hatalı tıbbi müdahaleleri nedeniyle birinci başvurucunun engelli hâle geldiğini, yaşamını başkalarının desteği olmadan sürdürmesinin

mümkün olmadığını belirtmiştir. Ayrıca tıbbi müdahale öncesinde bu operasyonun muhtemel sonuçları konusunda hiçbir açıklama yapılmadığını ifade eden başvurucular kendisine bilgi verildiği belirtilen ikinci başvurucunun okuma yazma bilmemesi ve aydınlatılmış onam formunun somut olaya özgü olarak hazırlanmaması nedeniyle hukuken geçerlilik taşımadığını vurgulamıştır. Başvurucular, Mahkemenin raporlar arasındaki çelişkiyi gidermeden karar verdiğini ve birinci başvurucunun yatağa bağımlı hâle gelmesi nedeniyle ailenin maddi ve manevi olarak büyük acılar yaşadığını belirterek maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının, adil yargılanma hakkının, eşitlik ilkesinin, özel hayata saygı hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde; başvurucuların ihlal iddialarını dayanak teşkil eden hususların ATK raporu ile incelendiği ve nihayetinde idareye atfı kabil bir kusurun bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, yapılacak incelemede Anayasa, mevzuat hükümleri ve tespitlerin dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvuru, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete, negatif yükümlülükler yanında egemenliği altındaki kişilerin yaşamlarının korunması için bazı pozitif yükümlülükler de yükler. Anılan pozitif yükümlülükler sağlık alanında yürütülen faaliyetler için de geçerlidir. Nitekim Anayasa’nın 56. maddesinde; herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu, devletin “herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak … amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini” düzenleyeceği ve bu görevini kamu kesimindeki ve özel kesimdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getireceği kurala bağlanmıştır. Bu sebeple devlet, sağlık hizmetlerini -ister kamu ister özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin- hastaların yaşamlarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır. Şüphesiz anılan düzenlemeler, sağlık personellerinin sahip olmaları gereken yüksek mesleki standartları da içermelidir (Ayhan Keçeli ve diğerleri, B. No: 2019/24231, 23/2/2022, §§ 80-81).

15. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Mahkemelerin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira mahkemeler tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

16. Başvuruculaların şikâyetlerinin özü, hatalı tıbbi müdahale sonucunda maddi ve manevi olarak zarara uğramalarına ilişkindir.

17. Somut olayda Mahkemece ATK 2. İhtisas Kurulundan bilirkişi raporu alındığı görülmüştür. 23/3/2018 tarihli raporda; başvurucuya yönelik ameliyatın gereklilik taşıdığı, oluşan neticenin komplikasyon olduğu, komplikasyona yönelik olarak yapılan tüm işlemlerin tıp kurallarına uygun olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Hastanede yapılan tüm tanı, tedavi ve takip işlemlerinin tıp biliminin genel kabul görmüş ilke ve kurallarına uygun olduğu, idarenin kusurunun bulunmadığı bildirilmiştir.

18. Mahkeme, olayda ilgili hekimlerin ve Hastanenin kusurunun bulunmadığı yönünde görüş bildiren bilirkişi raporuna dayanarak maddi tazminat talebinin reddine karar vermiştir. Başvuruculaların istinaf dilekçesinde yargılama sürecinden önce alınan raporlar ile ATK raporu arasında çelişkiler bulunduğunu ileri sürmelerine rağmen itirazlarına dayanak olguları somut olarak ortaya koymadıkları değerlendirildiğinde bu iddia yönünden yargı mercilerinin gerekçelerinin yeterli olduğu ve takdir hatası bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca yargılama sürecinde bir avukat tarafından temsil edilen başvuruculaların bilirkişi raporuna ve kararlara karşı kanuni yollara başvurabildiği, bu suretle meşru çıkarlarının korunması için söz konusu davaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımının sağlandığı, dava dosyasını inceleyip ayrıca bilgi ve belge sunabildiği, toplanan delillerden haberdar edildiği anlaşılmaktadır.

19. Öte yandan başvurucular somut olayda usulüne uygun şekilde rızalarının alınmadığını, cerrahi müdahaleye özgü bilgiler verilmeden matbu ifadeler taşıyan bir belgeye okuma yazma bilmeyen ikinci başvurucunun parmak izinin alınmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Nitekim yargı mercilerince aydınlatılmış onamın usul ve yasaya uygun olarak düzenlenmemesi nedeniyle idarenin kusurlu olduğu belirlenerek başvuruculaların maruz kaldığı manevi ve psikolojik ızdırap nedeniyle toplamda 55.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Aydınlatılmış rızanın alınmaması nedeniyle hizmet kusurunun bulunduğu yargı mercilerinin kararlarıyla ortaya konulduğundan bu hususta herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, hizmet kusurunun giderilmesi amacıyla hükmedilen manevi tazminat miktarı ile maddi tazminata ilişkin talebin reddedildiği hususları dikkate alınarak başvurucuya yeterli bir giderim sağlanıp sağlanmadığı ile sınırlı olacaktır (benzer yöndeki karar için bkz. İlker Arslan, B. No: 2019/36858, 23/11/2022, §§ 41-44).

20. Yargı mercilerince 55.000 TL olarak belirlenen manevi tazminat miktarı ile davanın koşulları ve başvuruculaların uğradığı zararlar arasında orantısızlık bulunduğu değerlendirilmektedir. Zira 11/5/2015 tarihinde gerçekleştirilen cerrahi müdahale sonrasında birinci başvurucunun birçok sağlık kuruluşunda uzun süre yatılı tedavi gördüğü ancak anılan tedavilerden sonuç alınamaması nedeniyle hayatını yatağa bağımlı halde sürdürdüğü ve engel oranı gözetildiğinde hükmedilen manevi tazminat miktarının düşük olduğu görülmektedir. Söz konusu miktar Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda belirlediği tazminat miktarına göre de düşüktür (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Selim Doğan, B. No: 2020/22429, 13/12/2023, § 24).

21. Öte yandan açıkça tespit edilen hizmet kusuruna rağmen Daire tarafından maddi tazminat talebi yönünden bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. İlgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyulmaksızın maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi başvuruculaların zararlarının yeterli şekilde tazmin edilememesine neden olmuştur. Gerek

takdir edilen manevi tazminat miktarının düşük olduğu gerekse maddi tazminat talebinin tartışılmaksızın reddedildiği hususları birlikte değerlendirildiğinde başvuruculların mağduriyetine ilişkin yeterli giderimin sağlanamadığı sonucuna varılmaktadır. Bu durumda başvuruya konu davada verilen kararın ihlalin giderilmesi bakımından yetersiz olduğu değerlendirildiğinden başvuruculların maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bakımından devletin pozitif yükümlülüğünün yerine getirildiği söylenemeyecektir.

22. Açıklanan gerekçelerle başvuruculların Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve miktar belirtmeksizin maddi/manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 3. İdare Mahkemesine (E.2016/909, K.2018/1041) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (E.2018/7293, K.2020/1187) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLER ERKOYUNCU VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/4033 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4033

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLER ERKOYUNCU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4033)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Güler ERKOYUNCU

2. Mehmet Adnan ERKOYUNCU

3. Mehmet Asıf ERKOYUNCU

4. Mehmet Erdal ERKOYUNCU

5. Müzeyyen ERKOYUNCU

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Komisyon 20/9/2022 tarihinde hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması, mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHARREM ÖZDEN

B. No: 2021/7290 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7290

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHARREM ÖZDEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7290)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Muharrem ÖZDEN

Vekili : Av. Bülent DİKEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamudaki görevine iade edilirken daha önceki görevine atama yapılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Çorum'da bulunan Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktayken 17/4/2017 tarihli ve 689 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (689 sayılı KHK) kapsamında kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucu, kamu görevinden çıkarılma işlemine karşı Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna (Komisyon) başvurmuş; Komisyon başvurucunun talebini kabul ederek kamu görevine iadesine karar vermiştir. Bunun üzerine Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Yürütme Kurulu 13/12/2019 tarihinde, başvurucunun Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalına atanmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu, Yozgat Bozok Üniversitesine atanmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle Yozgat İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 4/9/2020 tarihinde davanın

reddine karar vermiştir. Kararda, idarenin 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (685 sayılı KHK) "Kararların uygulanması" başlıklı 10. maddesine dayanarak atama işlemini gerçekleştirdiği, anılan maddede kamu görevine iade kararı alınan öğretim elemanlarının önceki görev yerleri ile Ankara, İstanbul ve İzmir'de bulunan yükseköğretim kurumlarına atamalarının yapılmayacağına dair açık hüküm bulunduğu ve başvurucunun kendi tercihi doğrultusunda ve birinci tercihine atamasının yapıldığı, dolayısıyla dava konusu atama işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf incelemesini yapan Bölge İdare Mahkemesi, mahkeme kararında usul ve hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 21/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; görevine iade edildiği hâlde eski Üniversitesine atanmamasının haksızlık olduğundan, eski Üniversitesinin daha kapsamlı bir eğitim verdiğinden ayrıca eşinin Çorum'da çakılı kadroda görev yapması nedeniyle ailesinin de mağdur edildiğinden yakınmaktadır. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık görüşü beklenmeden başvurunun incelenmesine karar verilmiştir.

8. Anayasa Mahkemesi benzer bir şikâyeti Mertihan Kurdoğlu (B. No: 2020/5774, 15/11/2023) kararında ele almıştır. Bahsi geçen kararda, başvurucunun kamudaki görevine iade edilirken kamu görevinden çıkarılmadan önceki üniversitedeki görevine atanmasının engellenmesi şeklindeki mesleki hayatına yönelik olarak alınan tedbirin, özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı ancak bu tedbirin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı belirtilerek sonuca dayalı yaklaşım kapsamında başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır (Mertihan Kurdoğlu, § 25; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Abdulkadir Tuncay, B. No: 2019/35343, 30/3/2022, § 39). Bu bağlamda eldeki başvurunun da özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Anayasa Mahkemesi Mertihan Kurdoğlu kararında, daha önce görev yapılan üniversiteye atanmanın engellenmesi şeklindeki tedbirin başvurucunun meslek hayatında üçüncü kişilerle ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatabileceğini, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurabileceğini belirterek özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna varmıştır (Mertihan Kurdoğlu, § 27). Somut olayda da bu sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu belirlemeden sonra ilk olarak başvuru konusu müdahalenin kanunilik

ölçütünü karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi gerekir.

11. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun daha önceki üniversitedeki görevine atanmasının engellenmesine dayanak olarak olarak gösterilen 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinin "…Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine…" bölümünü yapılan iptal başvurusu üzerine norm denetimi yoluyla incelemiş ve bahsi geçen bölümün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir (AYM, E.2018/137, K.2022/86, §§ 420-423).

12. Anayasa Mahkemesi bahsi geçen iptal kararında, kuralda kamu görevine iade edilen her bir öğretim elemanı yönünden kamu hizmetinin gerekleri de gözetilerek bu kişilerin daha önce görev yaptıkları yükseköğretim kurumunda çalışıp çalışamayacakları hususunda idareye herhangi bir değerlendirme yetkisi tanınmadığını, ayrıca bu kişilerin kamu görevinden çıkarılmadan önce görev yaptıkları yerlere atanmalarının kategorik olarak yasaklanmasını gerektirecek hukuki ve fiilî zorunlulukların neler olduğunun gösterilmediğini, dolayısıyla kuralın kamu yararının sağlanması amacı bakımından gerekli olmadığını ifade etmiştir. Anılan kararda ayrıca bu kişilerin atamalarının Ankara, İstanbul ve İzmir dışında öncelikli olarak 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına yapılacağı öngörülmüşse de söz konusu ihtiyacın genel, objektif ve kabul edilebilir ölçütler belirlenerek tüm öğretim elemanlarını kapsayacak bir sistem oluşturulmadan yalnızca görevlerine iade edilen öğretim elemanlarıyla sınırlı tutularak karşılanmasının, kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacını gerçekleştirmek bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği belirtilmiştir. Bu itibarla görevlerine iade edilen öğretim elemanlarının önceki görev yerleri ile Ankara, İstanbul ve İzmir'de bulunan yükseköğretim kurumlarına atanmalarına kategorik yasak getiren ve bu kişilerin öncelikli olarak 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarında istihdam edilmelerini öngören kuralla kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/137, K.2022/86, §§ 420-423).

13. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer bir şikâyeti ele aldığı Mertihan Kurdoğlu kararında, anılan iptal kararının gerekçesini de gözeterek özel hayata müdahale içeren 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin muhataplarını, yetki aşımına ve keyfîliğe karşı koruyabilecek niteliğe ve açıklığa sahip olmadığı gerekçesiyle müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığını vurgulayarak özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Mertihan Kurdoğlu, §§ 36-38). Eldeki başvuru yönünden de Mertihan Kurdoğlu kararında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

15. Başvurucu ayrıca adil yargılanma, mülkiyet ve etkili başvuru hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığı için diğer ihlal iddiaları yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) , B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Ayrıca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Yozgat İdare Mahkemesine (E.2020/424, K.2020/419) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERCANLAR DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/10348 | Karar tarihi: 18.09.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/10348

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERCANLAR DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/10348)

Karar Tarihi: 18/9/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Metin KIRATLI

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucular : Ercanlar Dış Ticaret Ltd. Şti. ve diğerleri [Bkz. ekli tablonun (D) sütunu]

Vekilleri : Av. Erkin Çağrı AKAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ilamlı icra takibine yönelik şikâyete ilişkin yapılan yargılamadan alacaklı taraf olan başvurucuların haberdar edilmemesi nedeniyle mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatı nedeniyle 2021/10348 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmesi gerekir.

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel

başvuru yapılması gerekir. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde elektronik tebligatın açıldığı tarihte başvurucunun bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlayacağını belirtmiştir.

4. Somut olaya ilişkin nihai karar olan İstanbul 14. İcra Hukuk Mahkemesinin icra emrinin iptali talebinin reddine, icra emri tebliğ işleminin iptaline ve icra emri tebliğinin ilgili idare vekiline yapılması gerektiğinin tespitine yönelik 27/8/2020 tarihli kararları, Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) üzerinden elektronik olarak 7/9/2020 tarihinde başvurucular vekili tarafından açılmıştır. Bu durumda bireysel başvuruya konu nihai kararlardan elektronik tebligatların açıldığı tarih olan 7/9/2020 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucuların otuz günlük bireysel başvurusu süresi içinde en geç 7/10/2020 tarihine kadar başvuruda bulunması gerekirken bu süre geçtikten sonra 12/10/2020 tarihinde bireysel başvuru da bulundukları anlaşılmıştır.

5. Açıklanan gerekçelerle ekli tablonun (B) sütununda gösterilen başvuruların süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.